

שבוע פרשת תולדות

(16 – 22 November 14)

כ"ג – כ"ט מרחשון תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו ומנח החממה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משירת "א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתוֹרְשְׁךָ וּצְהַרְדְּךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשׂוֹדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵּה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפְּנֵף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזֹרֶת בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחִמּוּלָהּ. רַבָּה אֱמוּנַתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוִּינוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמּוּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרָן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוִּינוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוִּינוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוֹתוֹ עוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתובת נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מתורו או שקיבל כפרם ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובת "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בהריו, במקום בולט - את הקופה יש לקבע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמַיִם עֲדִי־מִבּוֹאֵי מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־פְּלִגְנוֹתָ | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמּוֹגִיֵּה לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרֵאשִׁית בָּשָׂמִים וּבְאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַרְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפֵּית
 אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּהָ:

קיד

בו מבוואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיתָה יְהוּדָה לְקֶדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מֵה־לֶּךְ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלְפָּנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מְלִפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אָגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנוֹ־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ט מ"ח, שעורר תמי" בקריאתי בו שהוא בקפידא על כו', אשר אף שאמרו רז"ל שכהנים קפדנים הם, הנה נוסף על שלא דוקא במרז"ל זה צריך להתחיל העבודה בתור כהן, והרי כמה ענינים ישנם קודם לזה, הנה אפילו בענין זה עצמו למה לנצל קפדנות בנוגע לזולתו, כיון שהאדם קרוב יותר לעצמו, ובפרט כשהמדובר הוא לא על הזולת הרחוק אלא דוקא על הזולת שהוא המשלים ועושה מלא טוב היות, דוקא טוב.

ואולי זוכר עדיין מה שאמרתי לו בדבר פב"פ אשר ענין דשלוש בית נוגע גם לפרנסה, וכדבר משנה סוף עוקצין, ובלקו"ת סוף פרשת ברכה. ואם צריכים להשתדל - ע"פ תורה - בענינים הטבעים, שבהם תלוי הפרנסה, עאכ"כ שצריך להשתדל בענינים שעל פי תורה שבהם תלוי הפרנסה והאריכות בדבר הפשוט אך למותר, ולא באתי אלא להעיר ולהאיר אשר ענינים כאלו אף שבעיני בני אדם נראים שפעוטים וקטנים הן הם דוקא אבן הבוחן עד כמה פב"פ חסיד, וכמבואר ומובן מכמה שיחות הק'.

ויה"ר שבקרוב ממש יודיע שהתחיל לעבוד ע"ע בכיוון זה, ואז יזכה להודיע ג"כ שרואה הצלחה בעבודה זו.

בברכה לבשר טוב בכל האמור לעיל וגם ע"ד הרחבת הפרנסה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה ויתן לך האלקים
שבת פרשת תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו ה'תשכ"ח ה
- (ד) שיחת שבת פרשת תולדות, מברכים החודש
וערב ראש חודש כסלו, ה'תשכ"ח יב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תולדות
(בלה"ק) כרך ה יח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות כה
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תולדות כו
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות סח
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תולדות סט
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות פד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות צ
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות קו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות קיב
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק כג, תהלים פרק קמו-קמז קטז
- (יז) משניות – מסכת כלים
ביאור קהתי קיח
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קכז
- (ט) מסכת יבמות עם ביאורים
מדף מג עד דף מט קכח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן קנו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קנו
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קנו
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנט
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קס
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קסא
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קסב
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קסג
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קסד
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קסה
- (ל) חומש לקריאה בציבור קסו
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות קעד
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 ויתן-לך האלקים משל השמים ומשמני הארץ וגו'¹, וידוע
 2 הדייק השאלה בזה², במאמרי חסידות, הרי כל הברכות הם
 3 משם הוי', דשם אלקים הוא מדת הדין והצמצום, שמגבילה
 4 ומונעת את השפע והברכות
 5 שענינם הוא נתינה המשכה
 6 והשפעה הם משם הוי', שהוא
 7 השם של מידת החסד והנתינה
 8 וההשפעה וכמו ברכת פניהם
 9 שבכל ג' הפסוקים³ ("ברוך
 10 הוי' וישמרך"; "יאר הוי' פניו אליך
 11 ויחנך"; "ישא ה' פניו וישם לך
 12 שלום") נזכר שם הוי', השם
 13 שענינו חסד, השפעה ונתינה
 14 ובברכה זו ברכת יצחק ליעקב
 15 אומר יצחק ויתן-לך האלקים
 16 דווקא ולא הוי' וצריך ביאור מדוע אכן
 17 נאמר כאן שם "אלוקים" ולא שם
 18 "הוי'".
 19 ויש להוסיף, שדייק זה
 20 (שגבי ברכה נזכר שם אלקים
 21 למרות שלכאורה היה צריך להיות נזכר
 22 שם הוי') הוא גם בברכה
 23 הראשונה שנתברך יצחק
 24 אחרי מות אברהם דכתיב
 25 בזה⁴ בכרוב ברוך הוא בירך
 26 את יצחק לאחר מות אברהם ויברך
 27 אלקים את יצחק בנו. דבכל
 28 הברכות שברך הקב"ה את
 29 אברהם⁵ ונגם בברכות שברך
 30 הקדוש ברוך הוא את יצחק
 31 שלאחר-זה⁶ הנוכרות בתורה
 32 לאחר ברכה זו נאמר שם הוי',
 33 ומזה משמע, דברכה
 34 הראשונה שברך הקדוש ברוך
 35 הוא את יצחק שנאמר בזה
 36 ויברך אלקים, והברכה שברך
 37 יצחק את יעקב שנאמר בה ויתן
 38 לך האלקים, שיכות זו לזו
 39 והקשר והשייכות הפנימית בין שתי הברכות הללו נוגע בעובדה שדווקא

41 בשתי הברכות הללו נזכר שם אלקים ולא שם הוי', כפי שיתבאר להלן.
 42 (ב) ויש לומר נקודת הביאור בזה על-פי המבאר בסודור (עם
 43 דברי-אלקים-חיים) סידור נוסח רבנו הזקן שנרפסו בו מאמרי חסידות
 44 על סדר התפילות) שער התקיעות⁷, שההשפעה הנמשכת
 45 מהגבורות היא גדולה יותר
 46 מההשפעה הנמשכת
 47 מהחסדים כלומר, בדרך כלל נתינה
 48 והשפעה באה ממידת החסד, ואילו
 49 מידת הגבורה מונעת, מצמצמת
 50 ומגבילה את ההשפעה, אבל כאשר
 51 ישנה השפעה ונתינה מצד מידת
 52 הגבורה הרי היא בתגבורת וביתר שאת
 53 יותר מאשר ההשפעה הרגילה שבאה
 54 ממידת החסד. והסיבה לכך שהשפעה
 55 מצד הגבורה גדולה יותר היא פי
 56 חסדים הם בטבע הקרירות
 57 ולכן ההשפעה מהם היא
 58 בהגבלה, מה-שאין-כן
 59 הגבורות שהם בתמימות,
 60 ההשפעה מהם היא באפן
 61 של תגבורת, ועד לרובוי בלי
 62 גבול כמבואר בקבלה וחסידות
 63 שמידת החסד נמשלה למים שהם
 64 בקרירות ומידת הגבורה נמשלה לאש
 65 שהיא בחמימות ולכן ההשפעה ממידת
 66 החסד היא ברוגע וקרירות והיא
 67 השפעה מוגבלת ואילו השפעה ממידת
 68 הגבורה היא בתוקף ובחמימות והיא
 69 השפעה ללא הגבלה, ומבואר
 70 ש'גבורה' היא גם מלשון תגבורת
 71 ותוספת כוח (ולכן השפעת הגשם
 72 נקראת בגמרא "גבורות גשמים"
 73 ודווקא בברכת "אתה גיבור" אומרים
 74 "משיב הרוח ומוריד הגשם"). ועל-
 75 פי-זה מבאר שם בשער
 76 התקיעות/ שב'סידור עם דא'ח'
 77 שדווקא יצחק שמידתו היא מידת
 78 הגבורה ועבודת ה' שלו הייתה בפחד
 79 ויראה ברך והשפיע ליעקב ברכות
 80 נעלות פאלו (משל השמים ומשמני הארץ וגו'), שלא

**בס"ד. ש"פ תולדות, מבה"ח
 וער"ח כסלו, ה'תשכ"ח***

(* יצא לאור בקונטרס ראש חודש כסלו - תש"נ, "לקראת יום הבהיר ראש חודש כסלו . . מוצש"ק מברכים כסלו שנת ה'תשנ"ג". (1) פרשתנו (תולדות) כז, כח. (2) ד"ה ויתן לך בתורת חיים פרשתנו (ח, סע"א). אוה"ת פרשתנו (קסא, סע"ב). רד"ה זה תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סה). תרס"ו (המשך תרס"ו ע' פה). תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קג). ה'תש"ב (סה"מ ה'תש"ב ע' 66). ועוד. (3) נשא ו, כד-כו. (4) חיי שרה כה, יא. (5) ר"פ לך לך. שם יב, ז. יג, יד ואילך. ועוד. וירא כב, טז ואילך. חיי שרה כד, א. (6) פרשתנו כו, ב ואילך. שם, יב. כד. (7) בד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט - רמז, א"ב.

ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְצִינוּ בְּרֻכּוֹת פְּאֵלָה לֹא בְּאַבְרָהָם שְׂמִידתוֹ מִידַת הַחֶסֶד וְלֹא
 2 בְּיַעֲקֹב שְׂמִידַת מִידַת הַתְּפִאֶרֶת וְהַרְחָמִים, פִּי יַצְחָק הוּא גְבוּרָה⁸,
 3 וְלִכְּנֵן הַבְּרֻכּוֹת דִּיצְחָק הֵם בְּרִיבּוּי גְדוֹל כַּמְבוּאָר לְעִיל שְׁדוּקָא
 4 הַהִשְׁפָּעָה מִמִּידַת הַגְּבוּרָה הַיָּא בִּיתָר שְׂאָת, הַשְׁפָּעָה לֹלָא גְבוּל.
 5 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לֹמֵר פְּרוּשׁ
 6 הַפְּתוּבָה⁴ וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת
 7 אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת
 8 יַצְחָק בְּנֹו וּלְבָאָר אֶת הַטַּעַם מִדְּעוּ
 9 דְּרוּקָא בְּבִרְכָה זֹו נֹוכַח שֵׁם אֱלֹקִים וְלֹא
 10 שֵׁם הוּי, דְּבְחִי אַבְרָהָם (בְּחִינַת
 11 חֶסֶד⁸) הָאִיר בְּעוֹלָם בְּחִינַת
 12 הַחֶסֶד דְּלְמַעְלָה, וְהַבְּרֻכּוֹת
 13 וְהַהִשְׁפָּעוֹת שִׁירָדוּ לְעוֹלָם בִּימֵי אַבְרָהָם
 14 הִיוּ מִמִּידַת הַחֶסֶד וְלְאַחֲרֵי מוֹת
 15 אַבְרָהָם, שְׂאָז הִיְתָה הַהֲנַהֲגָה
 16 בְּעוֹלָם הַזֶּה (כּוֹלָל הַהֲנַהֲגָה
 17 דְּלְמַעְלָה הַהִשְׁפָּעָה וְהַנְּתִיבָה לְעוֹלָם
 18 שְׂבָאָה מִלְּמַעְלָה, מֵאֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 19 הוּא) עַל-פִּי מִדְּתוֹ שֶׁל יַצְחָק,
 20 - גְּבוּרָה, וְכַאֲשֶׁר הַהִשְׁפָּעָה וְהַנְּתִיבָה
 21 וְהַבְּרֻכָה בָּאָה מִמִּידַת הַגְּבוּרָה
 22 נִמְשְׁכוּ הַבְּרֻכּוֹת בְּעוֹלָם
 23 מִהַגְּבוּרוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים⁹
 24 שֶׁהֵם בְּרֻכּוֹת נְעֻלוֹת יוֹתֵר
 25 מִהַבְּרֻכּוֹת הַנִּמְשְׁכוֹת
 26 מִהַחֶסְדִּים בְּאִמְצָעוֹת שֵׁם הוּי.
 27 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְּנֵן
 28 שֶׁבְּבִרְכַּת יַצְחָק לְיַעֲקֹב כְּתִיב
 29 וַיִּתֵּן-לָּךְ הָאֱלֹקִים, כִּי מְדוּבָר עַל
 30 נְתִיבָה וְהַשְׁפָּעָה מִמִּידַת הַגְּבוּרָה
 31 וְהַבְּרֻכָה הִיא עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים כְּדִי
 32 שֶׁהַהִשְׁפָּעָה תִּהְיֶה בְּרִיבּוּי
 33 וְכַתְּבָרָת וְעַד לַהִשְׁפָּעָה וְנִתְּיבָה בְּלִי
 34 גְבוּל, כַּמְבוּאָר לְעִיל.
 35 (ג) וְהִנֵּה הַבְּרֻכָה שֶׁבְּרֶךְ יַצְחָק
 36 וַיִּתֵּן-לָּךְ הָאֱלֹקִים הִיא בְּרֻכָה
 37 נְעֻלִית יוֹתֵר מִהַבְּרֻכָה דְּוִיבְרֶךְ
 38 אֱלֹקִים אֶת יַצְחָק בְּנֹו כְּלוּמָר,
 39 אֲמַנֵם שְׁתֵּי הַבְּרֻכּוֹת הֵן מִמִּידַת הַגְּבוּרָה
 40 וּבִשְׂתֵּיתֵיהֶן יֵשׁ נְתִיבָה וְהַשְׁפָּעָה בְּתַגְּבוּרוֹת
 41 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מִמִּידַת הַחֶסֶד וּבְכָל זֹאת יֵשׁ מַעְלָה וַיִּתְּרוֹן בְּוִיתָן לָךְ אֱלֹקִים⁹ וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי מֵהַ שְׂיַעֲקֹב הַשְּׂתִדְלֵל בִּיתָר וְעֵשָׂה כְּמָה

(8) זח"ג ג, סע"ב ואילך (ברע"מ). ז"ח ר"פ תולדות (כו, ג). ובכ"מ. (9) ראה סידור שם, שהשפעה מהגבורות דיצחק היא דוקא לאחרי שנמתקות בהחסדים דאברהם. ועפ"ז י"ל לשון הכתוב את יצחק בנו – בנו של אברהם. (10) חיי שרה שם. וראה גם נתחומא באבער לך לך ה. וש"נ.

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִינִים שְׁלֹא כְּרָכּוֹ¹¹ והיפך טבעו עד כדי מסירות נפש בְּכַדִי לְקַבֵּל
 2 הַבְּרֻכּוֹת מִיִּצְחָק אֲבִיו, אִף שֶׁהַבְּרָכָה דְּוִיבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק
 3 הַיְתָה נִמְשָׁכֶת אֵלָיו מֵעֲצָמָה, מבלי שיעשה דבר לשם כך ואם כן
 4 היה יכול לקבל ברכות בתגבורת משם אלקים גם בלי ההשתדלות הרבה עד
 5 כדי מסירות נפש לקבל את הברכות
 6 של "ויתן לך האלקים" פי הַבְּרָכָה
 7 וַיִּתֶּן לְךָ הָאֱלֹקִים מִטַּל
 8 הַשָּׁמַיִם וְגו' היא נְעֻלִית יוֹתֵר
 9 מִהַבְּרָכָה דְּוִיבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת
 10 יִצְחָק ויעקב לא רצה להסתפק
 11 בברכה של "ויברך אלוקים את יצחק"
 12 בלבד. והולך ומבאר בתוספת ביאור
 13 מהי המעלה המיוחדת של "ויתן לך
 14 אלוקים" לגבי "ויברך אלוקים את
 15 יצחק".
 16 (ד) וַיּוֹבֵן זֶה בְּהַקְדִּים הַמְּבֹאֵר
 17 בְּתוֹרָה אֲוִר' לרבונו הזקן
 18 פְּרִשְׁתָּנוּ¹² פרשת תולדות ובכמה
 19 דְּרוֹשִׁים¹³ מאמרי חסידות, דִּזָּה
 20 שְׂרָצָה יִצְחָק לְבָרַךְ אֶת עֲשׂו
 21 אִף שְׂיַדַע שְׂאִין שֵׁם שְׁמַיִם
 22 שְׂגוֹר בְּפִיו¹⁴, ואם כן איננו ראוי
 23 לברכות ומצד מידת הגבורה מי שאינו
 24 ראוי לברכה והשפעה איננו מקבל
 25 אותה פי יִצְחָק רָאָה שֶׁבְעֵשׂו
 26 יֵשׁ בְּהַעֲלֵם ובהסתר נְצוּצוֹת
 27 דְּקִדְשָׁה גְבוּהִים מְאֹד, וְלִכֵּן
 28 רָצָה לְבָרְכוֹ, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו
 29 ולגלות בו אור אלוקי עֲלִיוֹן מדרגה
 30 עליונה, שְׂעֵל-יְדֵי-זֶה וְתִבְרָרוּ
 31 הַנְּצוּצוֹת שְׂבוּ עַל יְדֵי שֶׁהֵטוּב
 32 שְׁבַחם יִפְרֵד ויובדל מהרע שבו הם
 33 נמצאים ונעלמים ויעלה לקדושה
 34 העליונה. אֵלָא, שְׂבָאָם הָיָה
 35 נִמְשָׁךְ אֲוִר זֶה עַל עֲשׂו ומתגלה עליו ישירות (שְׁלֹא עַל-יְדֵי
 36 יִצְחָק) ה'ביור' המיוחד לא היה נפעל אלא הָיָה התוצאה מההתגלות
 37 בְּאֶחָד מִשְׁנֵי פָּנִים, או שְׁהָיָה נִבְלָע בּוּ היינו שהאור האלוקי

העליון היה 'נבלע' ונעלם ונסתר בעשו כמו ניצוצות הקדושה עצמם ולא היה
 מעלה אותם או שְׁהָיְתָה מִתְבַּטְּלֶת מְצִיאֹתוֹ של עשו לחלוטין בגלל
 תוקף ועוצמת האור והגילוי, וגם אז ניצוצות הקדושה לא היו מתבררים
 ומתעלים. ובכְּדֵי שְׁהָיְתָה הַבְּרֻרָה דְעֲשׂו כך שמצד אחד עשו יישאר
 במציאותו ומצד שני ניצוצות הקדושה
 שבו יתעלו ויתבררו הוא עַל-יְדֵי
 יִעֲקֹב דְּוָקָא. וְלִכֵּן סָבַב
 הַקְּב"ה את הדברים ואת האירועים
 כן שְׂיִצְחָק יְבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב,
 ולא יברך את עשו ישירות וְהַמְשָׁכֶת
 אֲוִרוֹת הָעֲלִיוֹנִים האורות
 האלוקיים בדרגה העליונה (הנרמזים
 בפסוק טל השמים ומשמני
 הָאָרֶץ היינו הטוב, המעולה
 והמשוכח) תְּהִיָּה לְיַעֲקֹב, שבגלל
 מעלתו ודרגתו הרוחנית הגבוהה יל
 את הכוח ואת היכולת לקבל, לקלוט
 ולהכיל את האורות העליונים בתוכו
 מבלי שמציאותו תבטל שְׂעֵל-יְדֵי-
 זֶה בכוח האורות וההשפעות הנעלות
 יְבָרַךְ אֶת הַנְּצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים
 שֶׁבְעֵשׂו ועשו עצמו לא מסוגל לברר
 ולהעלות אותם.
 (ה) וְלִהְבִּין מֵהִי הַבְּחִינָה
 דְּאֲוִרוֹת הָעֲלִיוֹנִים שְׂעֵל-יְדָם
 מִתְבָּרְרִים הַנְּצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים
 שיורו ונפלו' למטה ונסתרים ונעלמים
 בעולם הזה כך שיעלו לשורשם
 ומקורם, יוֹבֵן זֶה מִהַמְּבֹאֵר
 בְּתוֹרָה אֲוִר' שֵׁם פרשת תולדות
 ובְּדְרוֹשִׁים מאמרי החסידות
 הַנִּזְכָּרִים¹⁵, שְׁהַקְּלֹפוֹת כוחות
 הסטרא אחרא, הצד האחר הנוגד לצד
 הקדושה, המכסים ומעלימים על
 הקדושה כמו קליפה שמכסה את הפרי, נקראים 'קליפות' הֵם בְּמִסְפָּר
 י"א. דְּבִקְדוּשָׁה הוּא מִסְפָּר עֲשׂוֹר, והמספר עשר הוא מדויק, לא
 פחות ולא יותר, ככתוב ב'ספר יצירה' עֲשׂוֹר וְלֹא תִשַׁע, עֲשׂוֹר וְלֹא

(11) היפך הטבע דיעקב איש תם (פרשתנו כה, כז). וראה סה"מ ה'תש"ג ע' 186, דעשיית עניני מרמה ע"י יעקב איש תם, הוא "מס"ג ממש", ואעפ"כ עשה זה בכדי לקבל הברכות. (12) ד"ה ראה ריה בני בני (כ, ב ואילך). וראה הגהות הצ"צ על המאמר – באוה"ת פרשתנו קמד, א ואילך. שם קנו, א ואילך. (13) ד"ה ויתן לך תרנ"ד. תרפ"ד. ה'תש"ב. ועוד. (14) פרש"י פרשתנו כז, כא. בב"ר פרשתנו (פס"ה, ט): "שאיין עשו מזכיר שמו של הקב"ה". ולכאורה צ"ל ש"כה" גם הכוונה בפירוש רש"י שם. כי באם נאמר שכיוונת רש"י היא רק "שאיין ש"ש שגוד בפיו" (אבל לפעמים הוא מזכירו) – זה שאמר (פעם אחת) "כי הקרה ה' אלקיך" (פרשתנו שם, כ) לא הי' מטיל ספק אצל יצחק אם זה עשו. ולהעיר שבד"ה ויתן לך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סה) מביא מפרש"י "דאיין עשו מזכיר שם שמים". (15) וראה גם ד"ה בסוכות תשבו ה'תשמ"א ס"ג ובהנסמן שם (לעיל ח"א ע' קסה ואילך).

ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אחד עשר¹⁶, מה־שֵׁאִין־בֶּן בֶּסְטָא־אֲחֵרָא יֵשׁ י"א כְּתָרִין
2 דְּמִסְאָבוּתָא¹⁷ כְּתָרִים שֶׁל טוּמְאָה. וְזֶהוּ גַם שְׁבִקְטָרְתָּ שֶׁמְקַטְרִים עַל
3 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ י"א סְמָמִינִים, בְּכַדֵי לְבָרֵר וְלַהֲעֵלוֹת
4 אֵת הַי"א כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא.
5 וְזֶה הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁהִסְטָרָא־
6 אֲחֵרָא הֵיא בְּמִסְפָּר י"א,
7 הוּא, כִּי מוֹנִיִּים סוֹפְרִים בְּנִפְרָד
8 מִלְבָּד עֶשֶׂר הַבְּחִינּוֹת עֲצֻמָּן
9 (הַמְקַבְּלִיּוֹת וּמִגְדּוֹת לַעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת
10 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה) גַּם אֵת הַחַיּוֹת
11 שְׁמַחֲיָה אוֹתָם. דְּבִקְדוּשָׁה
12 הַחַיּוֹת שֶׁל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת
13 [וְעַל־דֶּרְךְ־זֶה בְּדוּמָה לַעֲשֶׂר
14 הַסְּפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת כֹּל עֲנִין
15 שְׁבִקְדוּשָׁה, שְׁכָל עֲנִין הוּא
16 בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר¹⁸] נִמְשָׁךְ וְנִקְלַט
17 וְחוֹדֵר בְּפִנְיֵמִיּוֹתָם וּמִתְאַחַד
18 עִמָּהֶם לְהִיּוֹת מִצִּיאוֹת אַחַת, וְלִכְּן
19 אֵינוּ נִמְנָה בְּפִנְיֵעֲצֻמוֹ. מֵה־
20 שֵׁאִין־בֶּן בֶּסְטָא־אֲחֵרָא,
21 הַחַיּוֹת שְׁמַחֲיָה אוֹתָם מְבַדֵּל
22 וְנִפְרָד מֵהֶם וְאֵינוּ חוֹדֵר בֵּהֶם
23 בְּפִנְיֵמִיּוֹת [דָּאִם הָיָה נִמְשָׁךְ
24 בְּתוֹכָם בְּפִנְיֵמִיּוֹתָם הָיָה
25 מְבַלְעַ עִמָּהֶם וְנִעֲלַם בְּתוֹכָם וְלֹא
26 הָיָה בְּחִינַת חַיּוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה,
27 עַל דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר לְעִיל שֶׁעָשׂוּ לֹא הִיָּה
28 כְּלִי לְקִלוֹט אֵת אֹרֵי הַקְּדוּשָׁה בְּצוּרָה
29 יִשְׂרָאֵל וְאֵם הָאֹרֵר הִיָּה מְאִיר עֲלֵיו הִיָּה
30 'נִבְלָע' בּוֹ, וְלִכְּן הוּא הָאֹרֵר
31 וְהַחַיּוֹת שֶׁבְּכּוּחָהֶם הֵם קִיּוּמִים נִחְשָׁב
32 בְּפִנְיֵ עֲצֻמוֹ כִּי שֶׁבְּנוֹסֵף לַעֲשֶׂר
33 הַבְּחִינּוֹת יֵשׁ בְּחִינָה נּוֹסֶפֶת, כִּי בְּעוֹד
34 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה הַחַיּוֹת שֶׁבְּעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת,
35 וְכִן כֹּל עֲנִין, מִתְאַחַד עִם הַסְּפִירוֹת
36 וְלִכְּן אֵינָה נִמְנֵית כְּדָבָר נּוֹסֵף, הָרִי
37 בְּקַלִּיפּוֹת הַמְּגַדִּים לְחַיּוֹת הָאֱלוּקִית
38 שֶׁמְהוּוֶה אוֹתָם, הַחַיּוֹת נִמְנֵית כְּדָבָר בְּפִנְיֵעֲצֻמוֹ וְלִכְּן מִסְפָּרָם שֶׁל 'כְּתָרִין'
39 הַטּוּמְאָה/ הוּא אֶחָד עֶשֶׂר וְלֹא עֶשְׂרֵה.
40 וְהִנֵּה לְמִרוֹת הָאִמּוֹר שֵׁשׁ הַבְּדֵל בֵּין הַקְּדוּשָׁה לְקַלִּיפּוֹת שֶׁהַקְּדוּשָׁה הִיא
41 בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר וְהַקַּלִּיפּוֹת הֵן בְּמִסְפָּר אַחַת עֶשְׂרֵה, הָרִי הַסְּטָרָא־אֲחֵרָא הִיא

(16) ספר יצירה פ"א מ"ד. וראה זח"ב קפז, ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ו. (17) ראה ע"ח שער יא (שער המלכים) פ"י. פ"ע"ח שער ו (שער הקדישים) פ"ד. וראה (נוסף לתו"א ואוה"ת שם) בהנסמן בד"ה בסוכות תשבו הנ"ל הערה 48. (18) פרדס שער ב (שער טעם האצילות). (19) ראה ד"ה ויתן לך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סח). (20) תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א. (21) ראה ד"ה ויתן לך הנ"ל (סה"מ שם ע' סז).

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 אִין־סוֹף שְׁאִינוּ מְגֵדֵר בְּשׁוּם גְּדֵר עֲצֻמוֹתוֹ נִעְלָה בְּאִין־עֲרוֹךְ גַּם
 44 מ'עֲתִיק' אֲבָל בְּכּוּחַ עֲצֻמוֹתוֹ יִכּוּלָה לְהִיטֵת הַתְּגָלוֹת וְהַמְשַׁכָּה שֶׁל 'עֲתִיק' כִּי
 45 בְּעוֹד ש'עֲתִיק' מוֹגֵדֵר כְּבַחִינָה שֶׁלֹּא יוֹרֵדֵת וּמִתְגַּלֶּה לְמִטָּה הִרִי לְעֲצֻמוֹתוֹ אִין
 46 שׁוּם גִּדְרִים וְאִינוּ מוֹגֵדֵר לֹא בְּגֵדֵר הַתְּגָלוֹת וְלֹא בְּגֵדֵר אֵי הַתְּגָלוֹת וּמִצִּירוֹ
 47 וּבְכּוּחוֹ יִכּוּלָה לְהִיטֵת גַּם הַתְּגָלוֹת שֶׁל
 48 בַּחִינַת 'עֲתִיק' שֶׁבְּדֶרֶךְ כִּלּוֹל מוֹגֵדֵרֵת בְּאֵי
 49 הַתְּגָלוֹת.
 50 וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן הָעֵלְוִי
 51 וְהַחִידוּשׁ דְּבִרְפַת יִצְחָק וְיִתְּן־לְךָ
 52 לְךָ הָאֱלֹקִים גּוֹ' עַל וַיִּבְרָךְ
 53 אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק, כִּי אִף שִׁישׁ
 54 בְּהֵם צִדְּשׁוּהָ שְׁשֵׁי הַבְּרִכוֹת הֵן מִשֵּׁם
 55 אֱלֹקִים, מִיֵּדֵת הַגְּבוּרָה, וְהֵן בְּרִכוֹת
 56 בַּתְּגָלוֹת וּבְרִיבּוֹ, כִּלּוֹל זֹאת יֵשׁ בְּבִרְכַת
 57 יִצְחָק חִידוּשׁ וְיִתְּרוֹן מִיּוֹדֵר כִּי
 58 הַבְּרָכָה וְיִתְּן־לְךָ הָאֱלֹקִים הִיא
 59 בְּרִכָּה לִיעֲקֹב שִׁישׁפֶּעַע בּוֹ גִּלְוִי אֱלֹקוֹת
 60 בְּאוֹפֵן כּוֹחַ וּבְמִידָה כּוֹחַ שְׁתִּיהִיָּה
 61 הַהִמְשָׁכָה לְמִטָּה לְבָרֵךְ אֶת
 62 הַנִּצְצוֹת שֶׁבְּעֵשׂוֹ, וְהַמְשָׁכָה
 63 זֶה הִיא מְבַחֶנֶת 'עֲתִיק' וְהַכּוּחַ לְפַעּוֹל
 64 אֵת הַתְּגָלוֹת שֶׁלֹּא לְמִטָּה וּלְבָרֵךְ אֵת
 65 הַנִּצְצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּקִלְפִיּוֹת וְלַהֲעֵלוֹת
 66 אוֹתָם לְמַעְלָה הִיא מְעַצְמוֹת אוֹר־
 67 אִין־סוֹף, כְּפִי־ל.
 68 וְזֶהוּ וְיִתְּן־לְךָ הָאֱלֹקִים
 69 (הָאֱלֹקִים בְּה' הַיְדִיעָה), שֵׁם
 70 זֶה חִידוּשׁ וְשִׁינוֹי בְּבִרְכָה זֶה לְגַבִּי
 71 'וַיְבַרֵךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק' שֵׁם נִאֲמַר
 72 "אֱלֹקִים" לֵאלֹהֵי הַיְדִיעָה כִּי כִּאֵן
 73 הַכּוֹנֵנָה בַּחִינַת הָעֵלֶם הַעֲצָמִי
 74 דְּאִין־סוֹף, אוֹתָהּ בַּחִינָה בְּאִין סוֹף
 75 שְׁהִיא בְּעֵצֵם נְעֻלְמַת וְלֹא שִׁיכַת לְגִלְוִי
 76 שְׁמִשָּׁם הִיא כַּחַ הַבְּרִוּרִים²⁵.
 77 וְזֶהוּ²⁶ מֵה דְּאִיתָא מוּבָא
 78 בְּמִדְרָשׁ²⁷ מִטַּל הַשָּׁמַיִם - זֶה
 79 מְקַרָּא, וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - זֶה
 80 מִשְׁנֵה, דְּגָן - זֶה תְּלִמּוּד וְכוּ',
 81 הֵינּוּ שֶׁהַבְּרָכָה "וַיִּתֵּן לְךָ" הִיא בְּרִכָּה
 82 לִיעֲקֹב שִׁיכּוּחַ לְקַבֵּל אֵת הַתּוֹרָה עַל כֹּל
 83 מִהוּ תוֹכֵן הַבְּרָכָה הִרִי גַם לְוִלִי
 84 בְּרִכַת יִצְחָק הִיְתָה הַתּוֹרָה נִיתְּנָת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִרִי כְּנֻנָת

1 ביניהם הבדל גדול שבקדושה הבחינה הי"א היא עניין אחר ונעלה מהספירות
 2 עצמן ובקליפות העניין הי"א הוא חיות הספירות מוכן, שֶׁהַבְּרִוּר דִּי"א
 3 כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא וְהַעֲלָתָם לְקְדוּשָׁה הִיא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת
 4 וְהַתְּגָלוֹת הַמְּקִיף שֶׁבְּצֵד הַקְּדוּשָׁה שְׁלֹמְעֵלָה מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת
 5 הָעֵלְיוֹנוֹת עֲצֻמֹן, שְׁאִינוּ נִמְנָה
 6 עִמָּהֶם בְּמַגִּיין וּמִסְפֵּר שֶׁלֹּא
 7 (בְּחִינַת עֲתִיק²² בַּחִינַת 'עֲתִיק'
 8 יוֹמִין, שְׁנַעֲתָק וּנְבַדֵּל מִיּוֹם וְגִלְוִי
 9 שְׁהִיא בַּחִינָה בִּכְתוּר עֲלִיון שֶׁלְמַעְלָה
 10 מִעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת), דְּגַמַּת בַּחִינָה
 11 הִיא שְׁבִסְטָרָא־אֲחֵרָא שְׁהִיא
 12 מְבַדֵּלֵת מֵהֶם כְּפִי־ל.
 13 וְזֶהוּ וְיִתְּן־לְךָ הָאֱלֹקִים מִטַּל
 14 הַשָּׁמַיִם, דְּעִנְיָן הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּבִרְפַת יִצְחָק הִיא
 15 שֶׁבְּבִרְפַת יִצְחָק לִיעֲקֹב הִיא
 16 טַל, טַלָּא דְּעֲתִיקָא²³, הֵינּוּ
 17 הַתְּגָלוֹת מֵאוּר אִין סוֹף שֶׁבַּחִינַת
 18 'עֲתִיק' כִּי בְּכִדֵי לְבָרֵךְ וְלַהֲעֵלוֹת
 19 אֵת הַנִּצְצוֹת שֶׁבְּעֵשׂוֹ הֵינּוּ
 20 הַנִּצְצוֹת הַקְּדוּשָׁה שִׁירוֹ קִלְפִיּוֹת
 21 וּסְטָרָא־אֲחֵרָא הִיא עַל־יְדֵי
 22 הַמְשָׁכַת בַּחִינַת עֲתִיק, שֶׁלְמַעְלָה
 23 מִהַסְּפִירוֹת כְּפִי־ל.
 24 (ו) וְהִנֵּה בְּכִדֵי שְׁתִּיהִיָּה הַמְשָׁכַת 'עֲתִיק' לְמִטָּה,
 25 הַמְשָׁכַת עֲתִיק לְמִטָּה לְהֵאִיר
 26 בְּאוּר אֱלֹקִי אֲפִילוֹ בְּקִלְפִיּוֹת וּסְטָרָא
 27 אֲחֵרָא וְעַד שְׁעַל־יְדֵי־זֶה יְהִיָּה
 28 בְּרִוּר הַנִּצְצוֹת שֶׁבְּסְטָרָא־
 29 אֲחֵרָא, הִיא דְּוָקָא עַל־יְדֵי
 30 הַמְשָׁכַת וְהַתְּגָלוֹת עֲצָמוֹת אוֹר־
 31 אִין־סוֹף אוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הִיא
 32 בְּעֲצֻמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה גַם מ'עֲתִיק'.
 33 ד'עֲתִיק' מִצֵּד עֲצָמוֹ, מְפִיין
 34 שְׁעִנְיָנו הִיא שְׁהִיא נְעֻלְמַת
 35 וּמְבַדֵּל מִהַשְּׁתַלְשְׁלוֹת הֵינּוּ
 36 הַסְּדֵר הַרְגִּיל וְהַהֲדוּרָתִי שֶׁל הַתְּגָלוֹת
 37 וַיִּרְדֵּת הָאוּר הָאֱלֹקִי מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה כִּךְ
 38 שְׁכַל דְּרַגְגָה אַחֲזָה בּוֹ שֶׁמַּעֲלִיָּה כְּמוֹ
 39 חוֹלִיּוֹת וְטַבְעוֹת שֶׁל שְׁלֹשֶׁת (עֲתִיק
 40 מְלִשׁוֹן נְעֻלְמַת²⁴ וּנְבַדֵּל), אֵי־
 41 אֲפִשֵּׁר שְׁיִמְשֹׁף לְמִטָּה, שְׁהִרִי נְבַדֵּל וְנַעֲתָק מִהַתְּגָלוֹת וַיִּרְדֵּה לְמִטָּה
 42 וּבְכִדֵי שְׁיִמְשֹׁף לְמִטָּה הִיא דְּוָקָא עַל־יְדֵי עֲצָמוֹת אוֹר

(22) ראה ד"ה הנ"ל שם ע' סח אופן הבי'. (23) זהו פרשתנו קמג, ב. תו"א פרשתנו שם (כ, ג). (24) תו"א מג"א צח, רע"ג. ובכ"מ. (25) סד"ה ויתן לך תרס"ו (המשך תרס"ו ס"ע צג). (26) בהבא לקמן (עד סוף הסעיף) - ראה ד"ה ויתן לך תרס"ו. וראה גם ד"ה ויאמר לו יהונתן התשל"א (לקמן ע' שמג ואילך). (27) ב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 הַבְּרִיאָה מַלְכַתְחִילָה הִיְתָה בְּשִׁבִיל שְׂשִׁירְאֵל יִקְבְּלוּ אֶת
 2 הַתּוֹרָה, וְהִנְאִי הַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית כּו'
 3 שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה קַיִם דְּרוּקָא אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה כּו'²⁸,
 4 וּמָהוּ שְׂפָרְכוּ בַתּוֹרָה כְּלוֹמֵר, מָהִי הַבְּרֵכָה בְּדַבָּר שֶׁהִיא מְגִיעַ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל
 5 גַּם לְלֹא הַבְּרֵכָה?
 6 וְיָדוּעַ הַבְּאֹרַי בְּזָה, דְּבִרְכַת
 7 יִצְחָק הִיְתָה עַל עֲנִין הִיְגִיעָה
 8 בַּתּוֹרָה שְׂעַל-יְדֵי-זָה בְּכוּחַ
 9 הִיְגִיעָה וְהַעֲמֵל בַּחֲרוּה מְגִיעִים בְּנֵי
 10 יִשְׂרָאֵל הַלּוֹמְדִים אֶת הַתּוֹרָה בִּיְגִיעָה
 11 לְמַעַל מִבְּחִינַת הַתּוֹרָה פְּמוֹ
 12 שְׂהִיא מְצַד עֲצָמָה הֵינּוּ לְדַרְגוֹת
 13 וּבְחִינוֹת בְּאֻלּוֹת שְׁלֵמַעֲלָה מִהַדְּרָגוֹת
 14 וְהַבְּחִינוֹת שֶׁהֵן שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַתּוֹרָה.
 15 דְּהַתּוֹרָה מְצַד עֲצָמָה הִיא
 16 חֻקְמָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְלִמְעַלָּה
 17 יוֹתֵר - חֻקְמָה סְתִימָאָה, חֻכְמָה
 18 סְתוּמָה וְנַעֲלַמַת שְׁלֵמַעֲלָה מְגִלּוֹי
 19 וְעַל-יְדֵי הִיְגִיעָה בַּתּוֹרָה,
 20 יְגִיעָה בְּדֶרֶךְ אֹרַח חוֹזֵר, מִבְּאֹר
 21 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהָאֹרַח הָאֱלוּקִי
 22 הַעֲלִין בָּא וְפּוֹעֵל בְּעוֹלָם בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים:
 23 אֹרַח יִשְׂר' הַבָּא מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה בְּצוּרָה
 24 הַדְּרָגָתִית וְאֹרַח חוֹזֵר שְׂבָא מִלְּמַטָּה,
 25 מִתּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים, וְעוֹלָה
 26 לְמַעֲלָה (לְאַחַר שֶׁהוֹדוֹת לְעִבּוֹדַת הָאֲדָם
 27 הֵם הַתְּעַלּוּ וְאִינֵם מִסְתַּיִרִים כֹּל כֵּךְ עַל
 28 הָאֹרַח הָאֱלוּקִי) וְעוֹד שְׂבִי' אֹרַח יִשְׂר' יֵשׁ
 29 מַעֲלָה כִּי הוּא בָּא מִמְּקוֹר עֲלִיּוֹן יוֹתֵר,
 30 בִּ'אֹרַח חוֹזֵר יֵשׁ מַעֲלָה בְּכַךְ שֶׁהוּא בָּא
 31 מִתּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים
 32 וְיֵשׁ בּוֹ עוֹצְמָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר (כְּמִשְׁלַל
 33 דְּמוֹת הַמִּשְׁתַּקֶּפֶת מִמְרָאָה אוֹ דְּבַר
 34 הַנִּתְקַל בְּקִיר וְחוֹזֵר בְּעוֹצְמָה) וּבְעִינַיִנו
 35 - כַּאֲשֶׁר לִימּוֹד הַתּוֹרָה הוּא בִּיְגִיעָה
 36 מוֹדַגֶּשֶׁת יוֹתֵר עִבּוֹדַת הָאֲדָם עֲצֵמוֹ
 37 וְהוֹדוֹת לִ'אֹרַח חוֹזֵר שְׁמַלְמַטָּה
 38 מְגִיעִים לְהַעֲלִים הָעֲצָמִי
 39 (דְּתּוֹרָה), עִינַיִי הַתּוֹרָה שְׁבַעֲצַמִּים
 40 הֵם נַעֲלָמִים וְכִלְשׁוֹן הַכְּתוּב עֵינַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֻקִּים זֹלְתָךְ עִינַיִי
 41 אֲלוּקוֹת שְׂלֹא נִתְּנוּ לְהַתְּגַלּוֹת לְשׁוֹם עֵינַיִן זֹלַת הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ.

ביאור בדרך אפשר

1 ז' וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּמִכִּינּוֹן שְׂבַסְטְרָא-אַחְרָא הוּא בְּמִסְפָּר י"א,
 2 הֵינּוּ שְׁגָם הַמְּקִיף נִכְלָל בְּהַמְּסָפֵר, לְפִי שֶׁהוּא הַחִיּוֹת
 3 שְׂמַחְתִּיה אוֹתָם פְּנ"ל, כְּמִבְּאֹר לְעִיל בְּהַרְחֵבָה לְכֹן, עַל-יְדֵי בְּרוּר
 4 הִיא כְּתָרִין דְּמִסְאָבּוֹתָא, וְהַעֲלָאָתָם לְקְדוּשָׁה נַעֲשֵׂה עַל-דֶּרֶךְ-זָה
 5 גַּם בְּקִדְשָׁה, שְׁגָם בְּחִינַת
 6 עֵתִיק (שְׂהִיא לֹא בְּחֻשְׁבֹן
 7 הַסְּפִירוֹת) שְׂאִינָה מְאִירָה בְּסִפִּירוֹת
 8 בְּפִנְיָמוֹת וְאִינָה מִתְּאַחַדָת אִתָּם וְלִכֵּן
 9 אִינָה נִמְנֵית עִימָה, הִרִי לְאַחַר שֶׁהִיא
 10 כֵּן יוֹרֵדָת וְנִמְשַׁכַת לְמַטָּה לְבָרֵר
 11 וְלַהֲעֲלוֹת אֶת הַנִּיּוּצוֹת שְׂבַקְלִיפּוֹת הִרִי
 12 בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר גַּם הִיא, בְּחִינַת 'עֵתִיק'
 13 נִמְשַׁכַת בְּהַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
 14 בְּפִנְיָמוֹתָם³⁰.
 15 וְעֵינַיִן זָה הַמִּשְׁכַת הַעֵתִיק בְּפִנְיָמוֹת
 16 הַסְּפִירוֹת הוּא חֲדוּשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר
 17 מִהַמְּשַׁכָּה דְ'עֵתִיק' לְבָרֵר
 18 בְּרוּרִים (שְׂהַמְּשַׁכָּה לְמַטָּה
 19 הִיא רַק נְתִינָת כַּח). וּמָזָה
 20 מוּכָן, שְׂבַעֲנִין זָה (הַמְּשַׁךְ
 21 'עֵתִיק' בְּהַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
 22 בְּפִנְיָמוֹתָם, שְׂנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי
 23 עִבּוֹדַת הַבְּרוּרִים) מִתְּגַלָּה גַּם
 24 הַעֲצָמוֹת (שְׂאִינּוֹ מְגִדֵר בְּשׁוֹם
 25 גְּדֵר וְלִכֵּן בְּכּוּחוֹ וְיִכְוֹלָתוֹ לְהַתְּגַלּוֹת גַּם
 26 בְּדַרְגוֹת נְמוּכּוֹת לְמַטָּה) עוֹד
 27 יוֹתֵר³¹ מֵאַשֶׁר הַהַתְּגַלּוֹת שְׁלוֹ כּוֹי
 28 לְבָרֵר אֶת הַבְּרוּרִים.
 29 וְזָהוּ וְיִתְּן-לָךְ, שְׂנֵאֲמֵר בְּתוֹסַפַת
 30 וְאִי וּפִירוּשׁוֹ יִתֵּן וְיַחְזוֹר וְיִתְּן³²,
 31 דְּנִתְּינָה הִרְאֵשׁוּנָה "וִיתֵן" הִיא
 32 הַמְּשַׁכַת הָעֵלָם הַעֲצָמִי (וְיִתֵּן
 33 לָךְ הָאֱלֻקִּים גִּילּוֹי מִשֶׁם אֲלוּקִים,
 34 מִידַת הַגְּבוּרָה שְׂבַעֲצַם עִינָה הוּא
 35 לְהַעֲלִים) בְּכַדִּי לְבָרֵר בְּרוּרִים,
 36 וְזָה שְׂפִיחוֹר וְיִתֵּן, הַנִּתְּינָה הַשְּׁנִינָה,
 37 הוּא הַמְּשַׁכַת וְגִילּוֹי הַעֲצָמִי
 38 שְׂנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי עִבּוֹדַת
 39 הַבְּרוּרִים וְאַחֲרֶיהָ וְכַתּוּבָה מִמְּנָה,
 40 וְהִיא הַתְּגַלּוֹת וְהַמִּשְׁכָּה נַעֲלִית עוֹד יוֹתֵר מִהַנִּתְּינָה הִרְאֵשׁוּנָה לְצוּרֵךְ עִבּוֹדַת
 41 הַבְּרוּרִים.

(28 שבת פח, א. 29) ישעי' סד, ג. 30) ראה עד"ז ד"ה ויתן לך תנ"ד (סה"מ שם ע' סח). 31) להעיר מהמשך תרס"ו שם (ס"ע צג) "ויתן לך האלקים (העלם העצמי) שיהי' בכחו לברר בירורים, וע"י הבירורים יהי' גילוי בחי' העלם העצמי". 32) פרש"י עה"פ, מב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-יְדֵי וְיִתֶן-לְךָ הָאֱלֹקִים, הַמְשַׁכֵּת הָעֲלָם הָעֲצָמִי בְשָׁנֵי
 2 אוֹפְנִים הַנְּל (יִתֶן הַהֲתַגְלוֹת כְּדִי לְבַרֵּר בִּירוּרִים וְיִחְזֹר וְיִתֶן
 3 הַהֲתַגְלוֹת שְׂבָאָה כְּתוֹצָאָה מִזֹּה), נִמְשָׁף גַּם מִטַּל הַשָּׁמַיִם
 4 וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְגו', לְפִי פִירוּשׁ הַמְדַרְשׁ שֶׁהַכוּוֹנָה לְתוֹרָה מִקְרָא
 5 מְשֻׁנָּה וְכו', (זוהר הַמַּעֲנֵה לְשֵׁאלָה
 6 מֵהַ חֲדִידוּשׁ בְּבִרְכָה עַל הַתּוֹרָה שְׁבִנִי
 7 יִשְׂרָאֵל הָיוּ צְרִיכִים לְקַבֵּל מִמִּילָא –
 8 שֶׁהַכוּוֹנָה לְכֶן שְׁבִתוֹרָה יוֹמֶשׁךְ
 9 וְיִתְגַּלֵּה מִ'הָעֲלָם הָעֲצָמִי' שְׁכַמְבוּאָר
 10 לְעֵיל נִמְשָׁךְ דְּרוּקָא עַל יְדֵי הִיגִיעָה
 11 וְלֹא בְּתוֹרָה מִצַּד עֲצֻמָּה) וְגַם מִטַּל
 12 הַשָּׁמַיִם כְּפִשׁוּטוֹ, דְּטַל לֹא
 13 מֵיְעֲצָר³³ אֵינוֹ נִעְצָר לְעוֹלָם,
 14 בְּשׁוּנָה מֵהַגֶּשֶׁם שֶׁלְּפַעֲמִים יוֹרֵד
 15 וְלְפַעֲמִים נִעְצָר (וּבִפְרָט
 9
- 16 שְׁמִלְכַתְּחִילָה אֵין סְלָקָא דְעֵתָךְ לְעַכְבַּ חֶסֶד-וְשְׁלוֹם) וְכֵן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דְּגָן
 17 חֶסֶד-וְשְׁלוֹם אֵת הַשְּׁפַע וְאֵת הַבְּרָכָה), וְכֵן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב
 18 דְּגָן וְחִירוֹשׁ כְּפִשׁוּטָם, בְּשְׁפַע גִּשְׁמֵי כְּפִשׁוּטוֹ וּבְתַכְלִית
 19 הַהֲרַחֲבָה, וְעַד לְבִגְנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁקְשׁוּר בְּמִיּוּחַד
 20 עַם יַעֲקֹב אֲבִינוֹ כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 21 יַעֲקֹב שְׁקָרָא בֵּית³⁴, וּמִשָּׁם
 22 מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹרְהָ יוֹצֵאת
 23 לְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ³⁵, שְׁעוֹשִׂים
 24 אֵת כָּל הָעוֹלָם דִּירָה לוֹ
 25 יִתְבָּרֵךְ.
- 6 שְׁמִלְכַתְּחִילָה אֵין סְלָקָא דְעֵתָךְ לְעַכְבַּ חֶסֶד-וְשְׁלוֹם), וְכֵן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דְּגָן
 7 וְחִירוֹשׁ כְּפִשׁוּטָם, וּבְתַכְלִית הַהֲרַחֲבָה, וְעַד לְבִגְנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, יַעֲקֹב
 8 שְׁקָרָא בֵּית³⁴, וּמִשָּׁם אוֹרְהָ יוֹצֵאת לְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ³⁵, שְׁעוֹשִׂים אֵת כָּל
 9 הָעוֹלָם דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(33 תענית ג, א. 34) שבת קיח, א. פסחים פח, א. 35) ראה ירושלמי ברכות פ"ד סוף ה"ה. ויק"ר פל"א, ז. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י שם.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מ"ח, תשט"ז
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט' חשוון, בו כותב ומתאר מצב רוחו והתמרמרותו על זה, ואשר מחפש תשובה, ומסיים היש עוד תשובה?

והנה אין מקום לשאלה זו, וכפסק רז"ל שאין לך דבר העומד בפני התשובה, וכדמוכח גם ממה שתקנו אנשי כנסת הגדולה לכל אחד ואחד מישראל לומר בתפלתו השיבנו אליך ונשובה ותיכף אחר זה ברכת סלח לנו, וכל זה בשם ומלכות אף שאם הי' ספק ח"ו בדבר הרי ספק ברכות להקל וע"כ דאין כאן שום ספק כלל, וכמבואר כל זה באגרת התשובה לרבנו הזקן פרק י"א.

ומה שכותב איזו היא הדרך לתשובה, הנה גם זה פשוט שצריך להיות חרטה על העבר, והעיקר קבלה להבא, והנהגה מתאימה לקבלה זו, וקיום במעשה - בועשה טוב אשר עליו לעשות ובסור מרע ממצות ד' אשר לא תעשינה, ובודאי לדעת את כל זה מובן שצריך ללמוד הלכות הצריכות בחיי היום יומים, ולחזור עליהם עד שהתלמוד יביא לידי מעשה, ולסייעתא דשמיא, הנה מוכרח שבכל יום אחר תפלת הבוקר יאמר איזה קאפיטלעך תהלים, וכן יקבע שיעור בלימוד תורת החסידות המאירה דרך האדם בחיים, והשי"ת יצליחו

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת שבת פרשת תולדות, מברכים החדש וערב ראש חודש כסלו, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. דוֹפֵר אודות "תולדות" יצחק, שבזה נכלל גם עשו (אף שלא מצינו שעשה תשובה, ולא כמו
- 2 ישמעאל שעשה תשובה²), ועד שקבורת ראשו של עשו היתה "בגו עיטפיה דיצחק"³ (אף ש"אין קוברין
- 3 רשע אצל צדיק"⁴, ועד שנעשה נס של תחיית המתים כדי שלא יקבר נביא שקר בסמיכות לאלישע
- 4 הנביא⁵) - שזהו מצד ראשו (ושרשו) של עשו (וכמו השטן, שמצד שרשו למעלה כוונתו לשם שמים⁶),
- 5 שלכן נחשב ל"ישראל (מומר)"⁷.
- 6 וענין זה מתגלה על-ידי יצחק, שעבודתו היא באופן של העלאה מלמטה למעלה - חפירת בארות,
- 7 לגלות את ה"מים⁸ חיים" שבעומק האדמה - לגלות את ניצוצות הקדושה היותר נעלים⁹ שישנם אצל
- 8 עשו.
- 9 ומזה מובן במכלל-שכן וקל-וחומר, עד כמה צריכה להיות ההתעסקות בקירוב בני ישראל¹⁰ לתורה,

(6) וכמבואר בתניא (ספ"ט. ט. ספכ"ט) שגם כוונת היצחק"ר היא לטובת האדם, כמשל הזונה ובן המלך.
 (7) קידושין יח, רע"א.
 (8) "אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א. וש"נ), ובתורה גופא יש ב' דרגות: "מים" ו"מים חיים" (ראה ת"א פ' פ' פרשתנו יז, ד ואילך. לקר"ת חוקת סג, א ואילך. ובכ"מ).
 (9) "רכוש גדול" - יותר מה"רכוש גדול" של ניצוצות הקדושה שנתבררו ביצי"מ, שהרי גלות מצרים היתה רק "ארבע מאות שנה", או מאתיים ועשר שנה, ואילו גלות אדום שמתארכת ביותר, בודאי יש בה הרבה יותר ניצוצי קדושה, שיתבררו לעת"ל, כאשר יקיים היעוד (עוברי' בסופו) "ועלו מושיעים גוי' לשפוטם" את הר עשו" (וע"ד מ"ש (מיכה ז, טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שהנסיים בגאולה העתידה יהיו באופן של "נפלאות" לגבי הנסיים שהיו ביצי"מ (ראה ת"מ סה"מ ניסן ע' קמז ואילך. וש"נ)).
 (10) שכל אחד מהם - מבלי הבט על מעמדו ומצבו - הוא "נצר מטעי מעשה ידי" (ישעי' ס, כא) של הקב"ה, שלכן "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" (סנהדרין ר"פ חלק), שזהו ענין הנצחיות, דכשם שהקב"ה הוא נצחי, כך גם מעשה ידיו הם נצחיים, כמו האומן שכחו נמצא במעשה ידיו, ועאכו"כ אצל אומן כזה שאי אפשר לחלק בינו לבין כחותיו, כיון שהוא וכחותיו חד, הרי בודאי שכחו נמצא במעשה ידיו.

(1) שזהו עיקר ענינה של הפרשה - שלכן נקראת בשם "תולדות"^{*}, והיינו, שאף שתוכנה של פרשה זו היא אודות יצחק (ולא כמו הפרשה שלפני, שאמנם נזכר בה אודות יצחק, אבל עיקרה אודות אברהם, ועד"ז הפרשיות שלאח"ז, שנוכר בהם אודות יצחק, אבל עיקרם הוא אודות יעקב), מ"מ, נקראת בשם "תולדות", שהפירוש הפשוט בזה הוא - לא "מעשים טובים" (כפי שמפרש רש"י בפרשת נח), אלא (כפירוש רש"י*) "יעקב ועשו האמורים בפרשה" - לא רק יעקב, אלא גם עשו, שסותר ומנגד ולוחם עם יעקב, כמ"ש (פרשתנו כה, כג ובפרש"י) "ולאום מלאום יאמץ", "כשזה קם זה נופל", ו"לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים", ועד היום הזה נמצאים השכינה ובני"י בגלות אדום, הוא עשו.
 (2) והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם" (פרש"י חיי שרה כה, ט), וכיון שהתורה אומרת שזוהי "שיבה טובה", בודאי היתה זו תשובה אמיתית, ועד ש"זודונות נעשו לו כזכיות" (יומא פו, ב), כך שנשתנתה לגמרי כל מציאותו הקודמת, כפי שמצינו בהלכה, שאפילו רשע גמור שמקדש אשה על מנת שאני צדיק גמור, אם הרחר תשובה בלבד, מקודשת (קידושין מט, ב).
 (3) תיב"ע יוחי נ, יג.
 (4) סנהדרין מז, א.
 (5) ועאכו"כ בנוגע ליצחק, א' האבות ש"הן הן המרכבה" (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו).
 * כידוע (ראה שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשכ"ה ס"ב (ת"מ חמ"א ס"ע 264 ואילך. וש"נ)) שהשם מורה על תוכן הענין ("שמא מילתא היא"), ובפרט שמות הסדרות, שמות בתורה שנקבעו ע"י גדולי ישראל ופוסקים בישראל. וכיון שהתורה היא הוראה, הרי מובן, שגם קריאת הפרשה בשם "תולדות" היא הוראה, ועד שגם כל שאר ההוראות שבפרשה באות ע"י הענין ד"תולדות".
 (***) שיש בו גם פנימיות התורה, "יינה של תורה" (ראה לקמן ס"ד). - ועפ"י יוקשה יותר, איך שייך לומר מצד פנימיות הענינים שגם עשו נכלל ב"תולדות יצחק", והיינו, שלא זו בלבד שהתורה מספרת אודות עשו ודכיון שהתורה ניתנה למטה דוקא, "למצרים ירדתם כו" (שבת פז, טע"ב). בעוה"ה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, הרי צריכים לידע אודות מציאות התחתון, בכדי לברר כו"ל. אלא שגם) עשו הוא עיקר ענינו של יצחק.
 (***) "לשפוט" דייקא, ולא לאבד, כי "משפט איהו רחמי" (תק"ז בהקדמה יז, ב). ומצד ענין הרחמים צריך להיות ענין הבירור דוקא (ולא איבוד).

(*) כידוע (ראה שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשכ"ה ס"ב (ת"מ חמ"א ס"ע 264 ואילך. וש"נ)) שהשם מורה על תוכן הענין ("שמא מילתא היא"), ובפרט שמות הסדרות, שמות בתורה שנקבעו ע"י גדולי ישראל ופוסקים בישראל. וכיון שהתורה היא הוראה, הרי מובן, שגם קריאת הפרשה בשם "תולדות" היא הוראה, ועד שגם כל שאר ההוראות שבפרשה באות ע"י הענין ד"תולדות".
 (***) שיש בו גם פנימיות התורה, "יינה של תורה" (ראה לקמן ס"ד). - ועפ"י יוקשה יותר, איך שייך לומר מצד פנימיות הענינים שגם עשו נכלל ב"תולדות יצחק", והיינו, שלא זו בלבד שהתורה מספרת אודות עשו ודכיון שהתורה ניתנה למטה דוקא, "למצרים ירדתם כו" (שבת פז, טע"ב). בעוה"ה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, הרי צריכים לידע אודות מציאות התחתון, בכדי לברר כו"ל. אלא שגם) עשו הוא עיקר ענינו של יצחק.
 (***) "לשפוט" דייקא, ולא לאבד, כי "משפט איהו רחמי" (תק"ז בהקדמה יז, ב). ומצד ענין הרחמים צריך להיות ענין הבירור דוקא (ולא איבוד).

1 כהוראת המשנה¹¹ "הוי¹² מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום¹³ אוהב את הבריות ומקרבן
2 לתורה"¹⁴ -

3 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ט"ו עמוד 191 ואילך.

4 ב. ענין זה קשור גם עם הפרשה הבאה (שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה) - "ויצא יעקב מבאר שבע
5 וילך חרנה"¹⁵:

6 חרן - מורה על "חרון אף של מקום בעולם"¹⁶, וזהו מקום שהוא בבעלותו של לבן, שאומר "לא
7 יעשה כן במקומנו"¹⁷. ואף-על-פי-כן, דוקא על-ידי ההליכה לחרן נעשית השלימות של יעקב - שהעמיד
8 שם י"ב שבטים (שמהם יצאו ששים ריבוא בני ישראל), ובאופן ד"ויפרוץ האיש מאד מאד גו"¹⁸, ועד
9 שעל-ידי-זה היתה גם השלימות דלמעלה כביכול, כהפירוש במה שכתוב¹⁹ "והנה ה' נצב עליו", "על
10 יעקב"²⁰, היינו, שהשלימות דלמעלה כביכול תלויה ביעקב.

11 כלומר: השלימות של יעקב לא היתה כאשר ישב בבית המדרש של שם ועבר ועסק בתורה, אלא
12 דוקא כאשר יצא לפעול בעולם. - בתור הכנה ליציאה לעולם, הוצרך להיות אצלו הענין דלימוד התורה,
13 אבל זהו רק בתור הכנה, ואילו עיקר עבודתו היתה ביציאתו לעולם, כיון שתכלית הכוונה היא לפעול
14 בעולם, שלכן הלך חרנה כו', בשליחותו של יצחק, שעבודתו היתה בחפירת בארות, ולכן היה רישא
15 דעשו בעיטפיה דיצחק, כנ"ל בארוכה.

16 ומזה מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל - ובפרט עתה, בעקבתא דמשיחא, ששייך
17 במיוחד לענינו של יעקב, יו"ד עקב²¹ - שצריכה להיות באופן עבודתו של יעקב, לברר את כל הניצוצות
18 כו'.

19 וכאשר יהודי מתנהג כן, אזי מובטח לו שיקויים בו מה שכתוב ביעקב "ויתן לך האלקים מטל השמים
20 וגו"²², הן לפי פירוש המדרש²³ דקאי על עניני התורה, מקרא משנה ותלמוד, והן כפשוטו (שהרי "אין
21 מקרא יוצא מידי פשוטו"²⁴), הרחבה בגשמיות, ושניהם יחד כפי שקשורים זה בזה (כמובן מזה שב'
22 הפירושים הם על אותן תיבות²⁵), בהתאם לתכלית הכוונה - לחבר רוחניות עם גשמיות, ובאופן ד"ופרצת
23 ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁶, ועד לבנין בית המקדש השלישי - "כיעקב שקראו בית"²⁷, בגאולה
24 האמיתית והשלימה, "קהל גדול ישובו הנה"²⁸, בכיאת משיח צדקנו.

* * *

15 ר"פ ויצא.
16 פירש"י ס"פ נח.
17 ויצא כט, כו.
18 שם ל, מג.
19 שם כח, יג.
20 ב"ר פס"ט, ג.
21 ע"ח ש"ג פ"ב. פרדס שכ"ג בערכו. וראה תו"א ר"פ ויצא.
ובכ"מ.
22 פרשתנו כז, כח.
23 ב"ר פרשתנו פס"ו, ג.
24 שבת סג, א. וש"נ.
25 ראה תו"מ ח"נ ריש ע' 156. וש"נ.
26 ויצא כח, יד.
27 פסחים פת, א ובחדא"ג מהרש"א. ועוד.
28 ירמ" לא, ז.

11 וידוע הכלל ש"טעה בדבר משנה חוזר" (כתובות פד, ב. ושי"ג), והיינו, שאין זה נחשב לטעות, כיון שזהו דבר הידוע לכל (לקו"ש ח"ו ע' 52), וכל זה - גם כשמדובר אודות מי שיושב בסנהדרין, להיותו סמוך איש מפי איש עד משה רבינו, ועד"ז בזמנינו, גם כשמדובר אודות דיין אמיתי ע"פ תורה, הנה כשטועה בדבר משנה (שגם אז נשאר דיין, שהרי לא מצינו שכאשר דיין טועה, מעבירים אותו) - חוזר.
12 לשון ציווי, לכל אחד מישראל, כך שאי-אפשר לטעון שהנהגה זו שייכת לאהרן דוקא, כיון שהי' בטוח שהדבר לא יזיק לו כו'.
13 וכמסופר באבות דר"נ (פי"ב) שאהרן הי' מתחבר (לא רק עם בעלי מעלה, נשיאים, כהנים ולוים וכו', אלא) עם כל בני"א, כולל גם עם יהודים שהיו במדרגה תחתונה, והי' מדבר עמם אודות מעלתם כו' (אף שהיו רחוקים מזה), ועי"ז פעל שאכן יהיו כן בפועל.
14 אבות פ"א מי"ב.

* ולכן, בפטירת אהרן נאמר "ויבכו גו' כל בית ישראל" (חוקת כ. כט ובפירוש"ו), כולל גם נושא פסל מיכה, דאל"כ, אין זה "כל בית ישראל".

1 ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויתן לך האלקים גו' (הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

- 2 ד. דובר כמה פעמים שבפירוש רש"י יש "יינה של תורה"²⁹, וכידוע גם מאמר רבינו שלימוד פירוש
3 רש"י מביא לידי יראת שמים³⁰.
- 4 ולכאורה: בשלמא בנוגע ל"יינה של תורה" - פנימיות התורה, מובן כיצד יכולים למצוא זאת בפירוש
5 רש"י, שהרי עניני פנימיות התורה למדים מפסוקי התורה כו', ובמילא יכולים למצוא זאת גם בפירוש
6 רש"י; אבל מה שייך הענין של "יראת שמים" ללימוד פירוש רש"י?! - בשביל יראת שמים יש צורך
7 בהענין ד"דע את אלקי אביך"³¹, מתוך התבוננות עמוקה כו', על-ידי לימוד הקבלה כו'; ואיך באים לזה
8 על-ידי לימוד פירוש רש"י?!
- 9 [ואין לומר שהענין דיראת שמים בא על-ידי ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, דאם-כן אין זה באופן
10 שבאים לזה על-ידי פירוש רש"י עצמו. ומשמעות הדברים היא, שכשם שהענין ד"יינה של תורה" הוא
11 בפירוש רש"י עצמו, כך גם הענין דיראת שמים בא על-ידי פירוש רש"י עצמו].
- 12 אך האמת היא - שרואים זאת בפועל, "מעשה רב"³², שהוא העיקר, וכאשר יתייגע על זה יבוא גם
13 לידי הבנה והשגה, ובלשון חכמינו ז"ל³³: "אם הוא ריק, מכם הוא. למה, שאין אתם יגיעין בתורה"!
- 14 ה. ובנוגע לענינו - ובהקדים³⁴:
15 נודע לי - מפי שני עדים נאמנים, כך שזהו בוודאי אמת - אודות יהודי מסויים, שמכהן כראש-ישיבה,
16 ונחשב לקנאי לה' ולתורתו, שהתבטא לאחרונה בנוגע למה שכתוב בפרשתנו³⁵ "ויאהב יצחק את עשו
17 כי ציד בפיו", שזהו בגלל שעשו היה מכין עבורו ארוחת-ערב טובה ("א" גוטע וועטשערע אָדער אַ גוטע
18 וואַרמעס")...
- 19 - דברים אלו נאמרו ברבים, במעמד עשירות מישראל, ביום השבת, שבו "כל מלאכתך עשויה"³⁶,
20 ועד שבקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת³⁷, בגלל שבשבת צריך יהודי להיות בדביקות עם הקב"ה;
21 ובא פלוני ומדבר בסגנון כזה אודות יצחק אבינו! ... וגם נדפסו הדברים בעיתונים שנקראים על-ידי אלפי
22 אנשים!
- 23 שומו שמים! ואין פוצה פה ומצפצף! - כפי שסיפרו לי עדים הנ"ל (במענה לשאלתי), שאף אחד
24 לא מתח על הדברים.
- 25 ובמענה לשאלתי: היתכן שאף אחד לא מתח? ! השיבו לי, שפלוני הוא אדם כזה שעלול לירד לחייו,
26 ועל-פי 'שולחן ערוך', במצב כזה אינו חייב לפסוק את הדין (כל זמן שלא שמע את הטענות)³⁸.
- 27 ולא זו בלבד שלא מחו על דבריו, אלא בחרו בו ל"איש הכבוד" עבור "מסיבה" שבה ישתתפו לא
28 רק יהודים שהם תושבי המקום, אלא גם יהודים מעבר לים! - גם אם לא רוצים למחות על דבריו, כדי
29 שלא ירד לחייהם, אין זו סיבה למנותו ל"איש הכבוד"!!!
- 30 ולאחרי כל שאלותי: היתכן וכו', אמרו לי, שלאמיתותו של דבר לא התכוון פלוני ליצחק; דבריו
31 אודות יצחק היו בבחינת גלגול דברים, כמו גלגול שבועה; הוא דיבר אמנם על יצחק, אבל כוונתו היתה
32 לנגח את ליובאוויטש - בגלל מבצע תפילין!!!

(לקמן ע' 287 ואילך).

(35) כה, כה.

(36) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(37) ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. הובא בספר היראה לרבינו

יונה אות שיט.

(38) ראה טושו"ע חו"מ רס"ב.

(29) סה"ש תרצ"ז ע' 137. ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט

שבט).

(30) ראה סה"ש תרצ"ז שם (ע' 137).

(31) דברי הימים-א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

(32) שבת כא, א. וש"נ.

(33) ירושלמי פאה פ"א ה"א. וש"נ.

(34) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ וישלח, י"ד כסלו ס"ב

1 (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) בהחלט מתאים לי ("מיר שטייט אָן") ה"שידוך" בין
2 ליובאוויטש ליצחק אבינו... ותבוא עליו ברכה על כך שקישר את ליובאוויטש עם יצחק אבינו. ועל-דרך
3 הסיפורי³⁹ אודות אדמו"ר האמצעי בהיותו במאסר, שה"מוסר" קראו בשם "רבי", ואמר לו אדמו"ר
4 האמצעי: הנה אתה בעצמך קורא אותי בשם "רבי"...

5 [ולאלו ש"יתלחשו" שהסיבה לכך שהנני מדבר על זה היא בגלל שנוגע לי מה שדיברו נגד
6 ליובאוויטש - הנה: לכל-לראש - לא איכפת לי שיטענו כן, כי אכן נוגע לי הדבר... ומה גם שדיברו
7 נגד ליובאוויטש הוא לא רק מצד ההוה, אלא זהו ענין שנמשך כבר מזמנו של אדמו"ר הזקן - כפי
8 שדיבר לפני כמה חדשים נגד החידוש של אדמו"ר הזקן בנוסח התפילה! ונוסף לזה: ישנו כלל "קבל
9 את האמת ממי שאומרה"⁴⁰, גם אם יש לו פניות בדבר].

10 ובכן: המתנתי ששה ימים שתהיה איזו מחאה על הדברים, ובנוגע לפועל - הרי זה דור יתום... כך,
11 שלא היתה שום מחאה, ואף אחד לא נעמד להגן לא על כבודו של יצחק, ולא על כבודה של ליובאוויטש,
12 ולכן מוכרחני לצאת ידי-חובתי ולמחות על דבריו של פלוני!

13 [ובזה נכלל גם מה ש"זכה וזיכה את הרבים"... שנוסף לכך שדיבר דברים הנ"ל ביום השבת, גרם
14 לכך שגם ביום השבת הזה, הנה במקום לדבר דברי תורה, צריכים לדבר עם יהודים על ענין זה⁴¹!...].

15 לכאורה יכולים לשאול: למה אני צריך להתערב בזה - הרי לא הייתי שם? ! ומה גם שהיו שם רבנים
16 וכו' - ובכן, אין זה ענין שנוגע אלי; יערוך פלוני דין ודברים ("זאָל ער זיך אויס'טענה'ען") עם יצחק
17 אבינו!... ויצחק אבינו כבר יסתדר בעצמו ("ער וועט שוין אַליין באַשטיין זיין שטעטל")... על-פי 'שולחן
18 ערוך'⁴² - עליו ללכת ל"מערת המכפלה", ולבקש מחילה במעמד עשרה מישראל!

19 ו. ולגופו של ענין:

20 לעומת דבריו הנ"ל של פלוני אודות יצחק, ישנם דבריו של האריז"ל⁴³ - שגם שמו יצחק - בפירוש
21 הפסוק³⁵ "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו": "מה שאהב אותו היה בשביל האור שהיה בפיו של עשו",
22 "שצדה ולקח מן הקדושה (ניצוצות הקדושה) כו".

23 ומה שפלוני עונה על זה: "אין לנו עסק בנסתרות" - הרי בכך חולק הוא לא רק על ליובאוויטש,
24 אלא גם על הגר"א. שכן, הן רבינו הזקן והן הגר"א "אחזו" ("האָבן געהאַלטן") מהאריז"ל... וכידוע גם
25 מה שכתב הגר"א בפירושו על משלי⁴⁴, שאין לפסוק דין בנגלה אם לא יודעים פנימיות התורה!

26 אמנם, גם לולי דברי האריז"ל הנ"ל - הבהיר זאת כבר רש"י בפירושו על התורה (לא על אתר, אבל
27 בפסוקים שלאחר-זה):

28 על הפסוק⁴⁵ "אל תרד מצרימה", מפרש רש"י: "שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך",
29 שבזה מודגשת מעלתו המיוחדת של יצחק גם לגבי שאר האבות, כולל גם יעקב שנקרא "בחיר (או
30 "מובחר") שבאבות"⁴⁶, שעיקר עבודתו של יעקב היתה בחוץ לארץ, ואילו יצחק היה במדריגה נעלית

יכול לישון...

האמת היא, שחסרון זה גופא - שיש כאלה שישינים בעת
אמירת מאמר חסידות - הוא הסיבה לכך שנטפלים ("מ'טשעפעט
זיך") לליובאוויטש, אלא שאין להם שכל ואינם יודעים על מה
להיטפל...

42 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ו ס"ה. וש"נ.

43 סה"ל עה"פ.

44 ב, ט, ד, כב, ה, יח, ז, יב. וראה גם תו"מ חל"ט ע' 357.
וש"נ.

45 פרשתנו כו, ב.

46 ראה שעה"פ פרשתנו כז, כה. וראה גם ב"ר רפע"ו. זח"א
ק"ט, ב. קלג, א. קמז, ב. קצא, ב.

39 ראה בית רבי ח"ב פ"ה.

40 ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה
למחיר י"ן.

41 והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק:

אך יש "תועלת" אחת כתוצאה מדבריו של פלוני - שעכשיו,
קהל המסובים אינו ישן... והרי זה דבר פלא: כאשר מדברים דברי
תורה, קושיא בפירוש רש"י, או מאמר חסידות מכ"ק אדמו"ר
(מהורש"ב) נ"ע - אזי ישנם כאלה שישינים... או שיושבים עם
עינים פתוחות אבל ניכר שחושבים אודות ענינים אחרים... ואילו
כשמדברים בענין זה - אף אחד לא ישן! בה בשעה שלכאורה
הי' צריך להיות להיפך - שבשעה שמדברים דברי תורה, צריכים
לשמוע, ואילו כשמדברים בענין זה - לא הי' איכפת לי לצאת
ידי-חובה ולומר את הדברים בפני עשרה אנשים, וכל שאר הקהל

- 1 יותר, שנאסר עליו לצאת לחוץ לארץ, להיותו בדוגמת "עולה תמימה": "עולה" - שבקרבנות גופא הרי
 2 זה הסוג היותר נעלה, "שהיא כולה כליל לה"⁴⁷, למעלה משאר הקרבנות שבהם יש חלק גם לכהנים
 3 כו'; ו"תמימה" - לא בעלת מום, אלא תמימה ומובחרת כו'.
- 4 וכן מצינו בפירוש רש"י על הפסוק¹⁹ "ואלקי יצחק", "אף-על-פי שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה
 5 שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלקי פלוני, משום שנאמר⁴⁸ הן בקדושו לא יאמין, כאן ייחד שמו
 6 על יצחק, לפי שכהו עיניו וכלוא בבית, והרי הוא כמת, ויצר-הרע פסק ממנו".
- 7 ולהעיר בדרך אגב, שרש"י בעצמו היה ראש ישיבה, ואף-על-פי-כן לא התבייש לומר על יצחק אבינו
 8 ש"יצר-הרע פסק ממנו"!!!
- 9 ובכן: אילו היה פלוני לומד פירוש רש"י כדבעי, היה בא לידי יראת שמים, ולא היה מדבר על יצחק
 10 אבינו כפי שדיבר!
- 11 ז. אמנם, זהו רק פירוש רש"י - טוען הוא - שאכן מצינו חשיבותו בנוגע להעברת הסדרה⁴⁹, אבל
 12 אף-על-פי-כן בהיותו "ראש ישיבה", אין לו זמן בשביל זה; הוא עסוק עם דברים חשובים יותר: לחלוק
 13 על ליובאוויטש ועל מבצע תפילין...
- 14 ובכן: הנך ראש ישיבה? - להוי ידוע לך שגם יצחק אבינו היה ראש ישיבה! ואף שיתכן שיצחק לא
 15 היו לו הרבה תלמידים כמו שיש לך... כיון שהיה לו רק את יעקב, ואולי עוד כמה עבדים... [וגם לא
 16 היו לו תלמידים שרקדו בתערובות ללא מחאה מצדו...] - הרי יצחק הוא אחד מהאבות, אחד מד' רגלי
 17 המרכבה⁵⁰, אודותם מפורש בגמרא במסכת סנהדרין⁵¹ - מסכתא שלומדים בישיבות ("א ישיבה'שע
 18 מסכתא") - שהקב"ה אמר למשה "חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם
 19 יצחק ויעקב.. ולא הרהרו על מדותי כו'", והגמרא מביאה דוגמא בנוגע ליצחק מהמסופר בפרשתנו:
 20 "אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך"⁵², בקשו עבדיו מים לשתות, ולא מצאו כו', ולא
 21 הרהר אחר מדותי"!
- 22 אך על זה טוען, שדברי הגמרא הנ"ל הם בחלק האגדה שבתורה, ואילו הוא לומד נגלה דתורה!...
- 23 אמנם, להתפלל הרי גם הוא מתפלל, וכיון שהתפילה צריכה להיות באופן ד"דע לפני מי אתה
 24 עומד"⁵³, צריך לחשוב פירוש המילות,
- 25 - לא מדובר אודות כוונת האריז"ל, שהרי אין לנו עסק בנסתרות... אבל פירוש המלות בוודאי צריך
 26 לחשוב -
- 27 ובכן: בכל יום ויום אומרים בתפילה פרשת העקידה, שבה נאמר⁵⁴: "וישא אברהם את עיניו וירא
 28 והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו". שפירושו, ש"על
 29 כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר (ובוודאי פעל זאת) יהי-רצון שתהא זו כאילו היא עשויה
 30 בבני, כאילו בני שחוט.. כאילו הוא נקטר ונעשה דשן"⁵⁵, וכיון שה' אלקים אמת, וגם אברהם היה איש
 31 אמת, הרי בוודאי שכן הוא באמת - ש"אפרו של יצחק צבור"⁵⁶.
- 32 ונוסף לזה, בתפילת שמונה-עשרה, בברכה הראשונה מג' ברכות הראשונות שאומרים בכל יום, הן
 33 בימות החול והן בשבת ו"יום טוב", אומרים: "אלקי יצחק", היינו, שהקב"ה משרה את שכינתו על יצחק,
 34 וענין זה נכלל בשבחו של הקב"ה - שזהו התוכן של ג' ברכות הראשונות, שקודם שיהודי מבקש צרכיו
 35 מהקב"ה, עליו להקדים ולומר תחילה שבחו של הקב"ה⁵⁷.

(53) ראה ברכות כח, ב.

(54) וירא כב, יג.

(55) פירש"י עה"פ.

(56) פירש"י שם, יד.

(57) ראה ברכות לד, א.

(47) פירש"י יתרו יח, יב.

(48) איוב טו, טו.

(49) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ב. וש"נ.

(50) ראה לעיל הערה 5.

(51) קיא, א.

(52) פרשתנו שם, ג.

ובכן: יהודי שזה-עתה סיים תפלתו, שבה אמר - בחשבו פירוש המילות - שבחו של הקב"ה שהוא
 "אלקי יצחק", איך יתכן שיהיה לו "כתפיים רחבות" ("ברייטיקייט") לומר על יצחק אבינו דברים כאלו
 - לישנא דלא מעליא, שאינני רוצה לחזור עליהם בעיצומו של יום השבת! ...
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בדברי רבינו הזקן שהזהיר "לא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם
 כו" 58] וגם לא לנפץ שמשות ("ברעכץ שויבן"), שזהו אולי דבר קל, אבל אין בו תועלת כו', כ-אם
 להוסיף בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ובאופן ד"יגעת⁵⁹ ומצאת⁶⁰].

* * *

ה. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁶¹ "ותכהין"⁶², "בעשנן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לע"ז).
 דבר-אחר כשנעקד על-גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי
 השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו. דבר-אחר כדי שיטול יעקב את
 הברכות",
 - שאי-אפשר לומר ש"ותכהין" היה בגלל ש"זקן יצחק", דכיון שיצחק התברך על-ידי הקב"ה, לא
 היתה הזקנה צריכה להזיק לו כל-כך, ולכן מפרש רש"י שהסיבה לכך היא בגלל התערבות סיבות צדדיות.
 ולכל-לראש מפרש "בעשנן של אלו" - בהמשך למה שכתוב פסוק שלפני-זה "ותהיין מורת רוח",
 בגלל שעבדו עבודה-זרה. אבל לפירוש זה אינו מובן: (א) מדוע הזיק ליצחק עשנן של נשי עשו שגרו
 בדירה נפרדת, (ב) מדוע לא הזיק לרבקה. ולכן מפרש רש"י שהיה זה בגלל העקידה. אלא שפירוש זה
 הוא דרש, ואינו לפי פשוטו של מקרא כלל. וקושיא נוספת על ב' הפירושים: שמאורעות אלו (עשנן של
 אלו, והעקידה) היו משך זמן רב לפני-זה. ולכן מפרש רש"י שהיה זה כדי שיטול יעקב את הברכות.
 אבל פירוש זה תמוה יותר: היתכן שבשביל שיעקב יקבל את הברכות, יחשיך הקב"ה את מאור עיניו
 של יצחק.
 וההוראה מזה, עד כמה צריכים להזהר מלשון הרע, שלכן לא גילה הקב"ה ליצחק שעשו הוא רשע
 (ובמילא יתן הברכות ליעקב), ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לבני ישראל -
 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶³ ב'לקוטי שיחות' חלק ט"ו עמוד 211 ואילך.

יצחק מפורשת בכתוב - "הנה נא זקנתי", (ב) למה מזכיר רש"י שמו של בעל המאמר.

ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שמצד קוצר הזמן יתבאר עתה רק פירוש רש"י הא', ואילו פירוש רש"י הב' יתבאר בהתוועדות הבאה (ראה שיחת ש"פ וישלח סי"ט (לקמן ע' 301 ואילך)). וש"נ.
 (63) בשילוב שיחת ש"פ וישלח שנה זו.

(58) תניא אגה"ק סוס"ב.

(59) מגילה ו, ריש ע"ב.

(60) חסר הסיום (המו"ל).

(61) פרשתנו כז, א.

(62) נזכר גם פירוש רש"י על הפסוק שלאח"ז, "לא ידעתי יום מותי", "אמר רבי יהושע בן קרחה אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג כו'" - דלכאורה אינו מובן: (א) הרי הסיבה לדאגתו של

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך ה'

מתורגם ללשון הקודש

21 מבאר, כמדרש, שהאומד היה לצורך מעשרות.

22 אך קשה להבין כך בפירושו רש"י⁷, כי בפירושו על
23 התורה מיישב רש"י רק שאלות המתעוררות לפי הפשט.
24 ובפשט הפסוקים אין מוזכר בשום מקום שאין הברכה
25 שורה על דבר שבמדה.

26 מכך מובן, שבדבריו "ורבותינו אמרו אומד זה
27 למעשרות היה", אכן מתכוון רש"י לומר פירוש אחר
28 על "מאה שערים", החולק על הפירוש "שאמדה כמה
29 ראויה לעשות ועשתה...".

30 כך מוכח גם מלשונו של רש"י "ורבותינו אמרו":
31 אילו היה רש"י מתכוון לבאר על ידי מאמר רבותינו
32 רק את פירושו הקודם, הוא היה אומר "ואמרו
33 רבותינו" (המלה "ואמרו" תחילה), ואז הכוונה היא
34 להמשך הפירוש הקודם: ועל כך אמרו רבותינו. לעומת
35 זאת, הביטוי "ורבותינו אמרו" (המלה "ורבותינו"
36 תחילה) מביע, שרבותינו חולקים ואומרים אחרת מן
37 המובא לפני כן.

ב

פי מאה - לפני הצמיחה או אחריה

38 ההבדל בין שני הפירושים מובן בפשטות:
39 לפי הפירוש הראשון, "שאמדה כמה ראויה
40 לעשות..."⁸, ברור שהערכת השדה היתה לפני הצמחת

א.

"מאה שערים"

1 מן הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים"¹ מצטט
2 רש"י² את המלים "מאה שערים", והוא מפרש:
3 "שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת
4 שאמדה מאה. ורבותינו אמרו³ אומד זה למעשרות
5 היה".

6 במבט ראשון נראה, ש"ורבותינו אמרו..." איננו
7 פירוש נוסף ל"מאה שערים", אלא הוא רק הסבר על
8 הפירוש "שאמדה כמה ראויה לעשות": מטרת האומד
9 היתה לצורך המעשרות.

10 אך לפי זה תמוה: מה קשה כאן לרש"י בדרך
11 הפשט, אשר עליו להבהיר על ידי מאמר רבותינו
12 "אומד זה למעשרות היה"? הן זהו דבר רגיל⁴, שאפילו
13 ילד מכירו: כאשר קונים שדה, מעריכים אותו כדי
14 לדעת אם מחירו כדאי, וכן כאשר יש לחרוש ולזרוע
15 בשדה וכו', מעריכים כמה תבואה הוא יכול להצמיח,
16 כדי לדעת אם וכמה כדאי להשקיע בעיבודו. לשם מה
17 צריך רש"י לפרש, שהאומד היה לצורך מעשרות?

18 יש המפרשים⁵, שרש"י מיישב כאן את השאלה
19 המובאת במדרש³: "והלא אין הברכה שורה על דבר
20 שהוא במשקל...⁶ ומפני מה מדד אותה", ולכן הוא

שעשתה התבואה – "שערים" – מדד את התבואה ומצא שעשתה מאה
כמה שהאמידה. ועל מדידה זו מקשה: "והלא אין הברכה שורה כו'
מפני מה מדד אותה". (ועפ"י מובן: (א) דיוק לשון המדרש "מפני מה
מדד אותה", ולא "מפני מה אמדה". (ב) תירוץ המדרש "מפני
המעשרות", ובהאומד שקודם הצמיחה אין כל תועלת למעשרות, כדלהלן
סעיף ב').

אבל בפירוש"י א"א לפרש כן. כי** (א) מלשון רש"י "אומד זה
למעשרות הי" מוכרח דקאי אדלעיל מיני" (אומד ד"שערים" ולא
"וימצא"). (ב) רש"י שטעל זיך על התיבות "מאה שערים", ואינו מביא
כלל תיבת "וימצא" (כבמדרש שם). (ג) בדרך הפשט, "וימצא" אין
פירושו מדידה. וגם אין צורך במדידה בשביל למצוא כו' שהרי כשראה
שחלק הכי קטן של השדה עשה ק' פעמים יותר משיערו אותו
(וממדידה הקודמת ידוע גודל השדה), ידע בדרך ממילא הסך-הכל של
התבואה – "וימצא", וא"צ למדידה שני".

(1) פרשתנו כו, יב.

(2) ראה לקמן ס"ג על דבר פרש"י שלפניו.

(3) ב"ר פס"ד, ו.

(4) אף שאינו מוכרח, ואפשר לקנות בהשערה בעלמא [נבפרט שדה,
שלכן קרקעות אין להם אונאה (ב"מ נו, סע"א), כי "קרקעות הוא דבר
השוה כל כסף" (הגהות מיימוניות הל' מכירה פ"ג סק"ד)], וכנגדש בחיי
ילד אשר דבר שמתאוה אליו ביותר – "כל חפצין לא ישוו בה" – מ"מ
דבר רגיל הוא, שכשקונים שדה מורדים אותה, ואין צריך לביאור על זה.

(5) גו"א וש"ח. וראה גם רא"ם.

(6) ראה גם תענית ח, ב. וש"נ.

(7) וגם במדרש יש לומר, שהקושיא "מפני מה מדד אותה", אינה על
אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – כי אף שאין הברכה שורה על
דבר שבמדה, הרי הוצרכו לאמוד את השדה בכדי לדעת אם כדאי לקנותה
ולזרוע אותה* – כי אם, על מדידת התבואה לאחר הצמיחה. [כי ממש
"וימצא גו' מאה שערים" מוכח לכאורה, שנוסף על אמידת השדה קודם

* נוסף לזה: מה שאין הברכה שורה, הוא על דבר שבמדה דוקא (ובלשון הש"ס: על דבר המדר), אבל לא על דבר הנאמד, ובמילא אין שייך להקשות על אמידת השדה
"והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה". (וראה גם אוה"ח כאן: "הגם שנמדד שנודע שיעור מאה שערים אעפ"כ ויברכהו ה". הרי שהפלא ב"ויברכהו" הוא
בוה שהברכה שרתה לאחר שנודע שיעור מאה שערים (שגם לאח"י ה' ברכה, וכדלקמן בפנים סוף סעיף ב). אבל לא בהשראת הברכה לאחר ששיערו.)

** נוסף על מה שבדרך הפשט א"צ לביאור גם על המדידה שלאחרי הצמיחה, כי בפשטות הכתובים לא נמצא הענין ד"אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה".
הרי כל הקושיא שבמדרש "מפני מה מדד אותה" הוא מטעם זה.

28 אלא היא נעשית "ארץ קשה". וכן להיפך – "הארץ
29 ההיא" משפיעה לרעה על השנה, שלא זו בלבד שהיא
30 "אינה כתיקונה", אלא היא נעשית "שנה קשה"¹¹.
31 (בכך מובן מדוע לאחר שמפרט רש"י את שני
32 החסרונות בנפרד: "בארץ ההיא – אף-על-פי שאינה
33 חשובה כו'. בשנה ההיא – אף-על-פי שאינה כתיקונה
34 כו'", הוא מציינם שוב ביחד: "בארץ ההיא בשנה
35 ההיא וכו', שהארץ קשה והשנה קשה", ובכך הוא
36 מוסיף על הנאמר קודם, שכאשר שני החסרונות
37 מופיעים ביחד, התוצאות קשות הרבה יותר, עקב
38 ההשפעה ההדדית¹²),

39 ואם כך מובן, שמפני שני החסרונות, הוערכה על
40 פי האומד מלכתחילה כמות קטנה ביותר של תבואה,
41 וכאשר צמחה תבואה "על אחת שאמדה מאה",
42 מדובר בכמות שהיא פי מאה בלבד מכמות קטנה זו.

43 ולפי זה מתעוררת השאלה: כיון שבשדה צמחה
44 תבואה רק בכמות שהיא פי מאה מ"על אחת
45 שאמדה", הרי אין ניכרת התוספת בגודל הברכה
46 בהדגשת "בארץ ההיא בשנה ההיא", כי לעומת האומד
47 הזעיר עקב התנאים של "ארץ קשה" ו"שנה קשה", אין
48 בכך פלא רב יותר, מאשר אותה ברכה של פי מאה
49 היתה צומחת בהשוואה לאומד גדול יותר של שנה
50 טובה וארץ טובה – ואילו בפשטות מובן, שגם הנתונים
51 של "בארץ ההיא בשנה ההיא", מדגישים את הברכה.
52 אף אם החידוש הוא בכך, שכיון שמדובר בארץ
53 קשה ובשנה קשה, הרי גם נתונים אלו גורמים לכך
54 שהשדה לא יהיה כלי ראוי לברכת ה' שמעל הטבע,
55 בדומה לכך שקושי הארץ משפיע על נתון אחר, על
56 ה"שנה", וקושי השנה משפיע על ה"ארץ" – ובכל
57 זאת חלה כאן הברכה באופן המופלא של מאה שערים,

1 התבואה, ולכן יוצא, שמשמעות המלים "מאה שערים"
2 היא, כפי שמסיים רש"י: "ועשתה על אחת שאמדה
3 מאה", שהשדה הצמיח פי מאה מן ההערכה. ואילו לפי
4 הפירוש "אומד זה למעשרות היה", נעשתה ההערכה
5 לאחר צמיחת התבואה,

6 שהרי לפני הבשלת התבואה אין מעריכים את
7 השדה לצורך מעשרות, כי מצוה זו חלה רק לאחר
8 שהתבואה צמחה ונקצרה וכו', כיון שבמשך הזמן, עד
9 שתבשיל התבואה, עלולים לחול שינויים בשדה
10 התבואה – לשבח או לגריעותא – ועל ידי כך תשתנה
11 גם הערכת כמות המעשר.

12 ולפי זה, הפירוש של "מאה שערים" הוא, שלאחר
13 הבשלת התבואה ולאחר הערכתה, ואף לאחר מדידתה
14 המדוייקת⁸, נוספה בה בבת אחת כמות של פי מאה –
15 לאחר הצמיחה?⁹

ג.

"בארץ ההיא בשנה ההיא" - הדגשת הברכה?
16 רש"י אינו מסתפק בפירוש הפשוט, שהמשמעות
17 של "מאה שערים" היא "שאמדה כמה ראויה...",
18 והוא מביא את הפירוש של "רבותינו", שהאומד היה
19 לצורך מעשרות, מפני שלפי הפירוש הפשוט לא מובן:
20 לפני המלים "מאה שערים" נאמר בפסוק "בארץ
21 ההיא... בשנה ההיא". ומפרש רש"י, שהיתה זו ארץ
22 קשה ושנה קשה¹⁰. וכיון שבהערכת השדה "כמה
23 ראויה לעשות" לקחו, כמובן, בחשבון גם את הנתונים
24 של "ארץ קשה" ו"שנה קשה",
25 אשר בנוסף לחסרון שבכל אחד מהם בנפרד, הרי
26 הם משפיעים זה על זה: שנת רעב משפיעה על כך
27 שלא זו בלבד שהאדמה "אינה חשובה כארץ ישראל",

לקו"ש ח"ה ע' 51 הערה 28.

10 ומה שהפסוק מפסיק בתיבת "וימצא" בין "בארץ ההיא" ל"בשנה ההיא" – כי עיקר ההצלחה ב"יורע" תלוי תיקף באופי הארץ; ד"וימצא" (בגמר הצמיחה) – בהמשך ואופי הזמן שמן הזריעה עד גמר הצמיחה.

11 ועפ"ז מובן בפשטות מה שרש"י כותב "קשה", ומשנה ממ"ש קודם "אינה חשובה"; "אינה כתיקונה".

12 והוכחתו של רש"י לפרש כן, הוא ממ"ש "ההיא" שתי פעמים (דלכאורה הול"ל "בארץ ובשנה ההיא וימצא גו"*)¹¹. ואולי יל"פ שכוונת רש"י ב"שניהם למה לומר" הוא למ"ש שתי פעמים הריא.

8 שהרי אין מעשרין באומד (רמב"ם הל' מעשר פ"א הי"ד. וכן מובן גם בפשטות מהשם "מעשר").

ומ"ש רש"י "אומד" – ולא מדידה – כי בא לפרש תיבת "שערים" שבכתוב.

9 במדרש שם א"א לפרש ש"מפני מה מדד אותה מפני המעשרות" קאי על "שערים" (ופירוש "מאה שערים" הוא שלאחרי המדידה למעשרות ניתוסף מאה פעמים) וחוזר ממ"ש קודם "ועשתה מאה כמה שהאמידה" – כי לפי"ז הוצרך לומר "אלא מפני המעשרות". ולכן מוכרח לפרש שקאי על "וימצא", כנ"ל הערה 7. אבל כוונת רש"י ב"רבותינו אמרו כו" הוא לפרש התיבות "מאה שערים", כפנים, וראה

(* וגם אז ה"י מובן מ"ש לעיל בהערה 10, כי מזה ש"יורע" כתוב בתחילה ו"וימצא" בסוף, מובן שכל אחד מהם קאי אדסמיך ל"י: "יורע" על "בארץ" ו"וימצא" – על "בשנה" (ואין צורך לכתוב בשביל זה "הריא" שתי פעמים. ורק לאחר ש"נאמר" "הריא" שתי פעמים (מצד טעם תנ"ך), נאמר "וימצא" לפני "בשנה ההיא" בכדי להדגיש יותר ש"וימצא" קאי על "בשנה").

38 זו יכולה היתה להינתן מיד עם צמיחת התבואה,
39 שמלכתחילה תצמח "בארץ ההיא ובשנה ההיא" כמות
40 הגדולה פי מאה מהצומח בארץ טובה ובשנה טובה,
41 ואז הנס קרוב יותר לחוקי הטבע. מדוע בכל זאת ניתנה
42 כאן הברכה על ידי נס – "מאה שערים" לאחד צמיחת
43 ומדידת התבואה – שאין לו כלל אחיזה בטבע והוא
44 "מנקר את העיניים"?

ה.

הברכה בזכות המעשרות

45 ואכן, רש"י עצמו מבהיר זאת: כאשר ברצונו לומר
46 שהערכת השערים היתה לאחד הצמיחה, הוא מבטא
47 זאת במלים: "אומד זה למעשרות היה". לכאורה, אם
48 בכונת רש"י לספר רק אודות זמן האומד, הוא היה
49 צריך לציין במפורש, שהאומד היה לאחר הצמיחה,
50 ולא להסתפק ברמז לכך על ידי המלה "למעשרות"?
51 ההסבר לכך הוא, שבאומרו "למעשרות היה"
52 משיב רש"י גם לקושיה שהוזכרה לעיל: נס זה אכן
53 התרחש רק לאחר הצמיחה, כי הברכה של "מאה
54 שערים" הגיעה בזכות מצות מעשר¹⁶ המקיימת רק
55 מאוחר יותר, ולכן, דוקא לאחר שהתבואה כבר בשלה
56 ויצחק מדד את כמותה לצורך מעשרות, רק אז, בזכות
57 זאת – "וימצא... מאה שערים".

58 אך עדיין פירוש זה קשה: אילו רצה הקדוש-ברוך-
59 הוא לגמול ליצחק עבור מצות מעשר רווח של "מאה
60 שערים", עדיין ניתן היה לעשות זאת באופן שתהיה לו
61 אחיזה בטבע: למשל, שיצחק ימכור את התבואה
62 במחיר כה גבוה, פי מאה משויה¹⁷, וכדומה. מדוע
63 ניתן לו דוקא השכר של "מאה שערים", הנוגד
64 לחלוטין את גדרי הטבע?

65 משום כך מציין רש"י שפירוש זה על "מאה
66 שערים", שהתבואה הכפילה את עצמה מאליה, הוא
67 מאמר של "רבותינו" – כלומר, קשור ללימוד בדרך
68 ההלכה, דרך הדרש – ולא פירוש לפי הפשט ממש.
69 הפירוש לפי פשוטו הוא, שהברכה שרתה בזמן צמיחת
70 התבואה, ולכן יש אחיזה בטבע. ולכן מקדים רש"י את
71 הפירוש "ועשתה על אחת שאמדה מאה" לפני הפירוש
72 "אומד זה למעשרות היה", כי הוא סובר שזהו הפירוש
73 העיקרי.

1 בכל זאת משתמע מתוכן הפסוקים, שב"וימצא...
2 מאה שערים" הכוונה היא להדגיש את הכמות, את
3 ריבוי השפע המומשי שנתן הקדוש-ברוך-הוא ליצחק,
4 ולא רק את הפלא שהיה בכך. כפי שמוכח מן הנאמר
5 בהמשך הפסוקים: "ויגדל האיש... עד כי גדל מאד".
6 לכן קשה לומר, שב"מאה שערים" הכוונה היא לפי
7 מאה ממה שאמור לצמוח בארץ קשה ובשנה קשה,
8 שהרי למרות הפלא העצום שבכך, בכל זאת אין זה
9 שפע עצום, ואף סביר להניח, שהכמות של "מאה
10 שערים" של ארץ ושנה קשות אף קטנה מכמות אחת
11 של ארץ ושנה טובות.
12 לפיכך מביא רש"י את הפירוש "אומד זה
13 למעשרות היה". לפי פירוש זה יוצא, שהיתה כאן
14 ברכה כפולה: ראשית, היתה ברכה בצמיחת התבואה,
15 שלמרות הארץ הקשה והשנה הקשה צמחה התבואה
16 כאילו היו ארץ טובה ושנה טובה. ורק לאחר הצמיחה
17 הרבה כבארץ טובה וכשנה טובה, הוכפלה התבואה
18 בבת אחת פי מאה.

ד.

מדוע נעשה נס החורג ביותר מדרך הטבע?

19 אך גם על פירוש זה אפשר לשאול: כיון שהקדוש-
20 ברוך-הוא רצה להעניק שפע כה רב בתבואתו של שדה
21 יצחק – פי מאה מכמות התבואה הצומחת בארץ טובה
22 ובשנה טובה – יכולה היתה ברכה גדולה זו להתקיים
23 כולה בצמיחת התבואה, שהשדה יצמיח מלכתחילה
24 כמות גדולה זו במלואה. מדוע היתה הצלחת התבואה
25 עצמה מוגבלת לכמות אחת (אלא שהיתה בכך ברכה,
26 שלמרות שהיו ארץ קשה ושנה קשה צמחה תבואה
27 כבארץ וכשנה טובות), ורק לאחר מכן הכפילה פתאום
28 התבואה את עצמה פי מאה?

29 יותר מכך: מובן בפשטות, שכיון שהקדוש-ברוך-
30 הוא קבע ברצונו שהעולם יתנהל לפי חוקי הטבע, ואף
31 לגבי חלק מהם הוא כרת ברית ש"לא ישבותו"¹³, הרי
32 לא יעשה הקדוש-ברוך-הוא נס שישבור את חוקי
33 הטבע, כאשר אפשרי שאותו שפע יגיע בדרך הטבע¹⁴.
34 ואף כאשר הכרחי, כביכול, להזדקק לנס, הרי אם
35 אפשר להגיע לכך על ידי נס הקרוב יותר לטבע, אין
36 נעשה נס הנוגד לחלוטין את חוקי הטבע¹⁵.
37 ואם כך, השאלה בענייננו קשה יותר: ברכה כפולה

(13) נח ה, כב.

(14) ראה דרשות הר"ן ד"ח הקדמה הא' – הובא בלקו"ש ח"ג (המתורגם) ע' 225. עיי"ש.

(15) וכהציווי בעשיית התיבה בנפר – מפני חוזה המים כו' (רש"י נח ו, יד)

ועוד.

(16) ראה ע"ז גם ספורנו כאן.

(17) ובלשון הספורנו: שמכר תבואתו בדמים יקרים.

29 העלאה מלמטה למעלה²², ולכן גם האור הנובע על ידי
30 עבודה זו היה בכיוון של העלאה.

2.

"רבותינו" משנים אפילו מדידה של תורה

31 דברי רש"י "אומד זה למעשרות היה" יש ענין
32 נוסף: כיון שמצות מעשר נקבעה באופן שההלכה
33 דורשת למדוד את התבואה ועשירית ממנה היא
34 המעשר – יוצא, שעצם ה"אומד" הוא מציאות של
35 תורה, מדידה של תורה: התורה פוסקת וקובעת
36 שכמות התבואה היא כך וכך. ובכל זאת, התבואה
37 "יצאה" מאומד זה והכפילה את עצמה פי מאה. אפילו
38 המדידה של התורה התבטלה.
39 מתעוררת השאלה: כאשר מדובר על מדידה של
40 המציאות, אפשר להבין זאת. אך כיצד ייתכן שיחול
41 שינוי במדידה הנקבעת לפי תורת אמת? על כך אומר
42 רש"י "ורבותינו אמרו": "רב" הוא גדול, בעל-הבית
43 (=אדון). וזוהי המשמעות של "ורבותינו אמרו",
44 שאמרו זאת גדולים, אדונים על הכל, שהם יכולים
45 לשנות גם מדידה של תורה.

46 כאשר יהודי לומד תורה באופן שהתורה מתאחדת
47 עמו ונעשית "תורתו" ש²³לו²³, אשר כמוכן, גם לפי
48 פשוטו, רק אז הוא יכול להיות לאחד מ"רבותינו",
49 להיות בעל הבית על התורה, כביכול, ועליו אמרו
50 חז"ל²⁴ "מאן מלכי? – רבנן, שרבנן הם האדונים
51 והמלכים, וכפי פסיקתם, כך היא המציאות.

52 כמאמר חז"ל על הפסוק²⁵ "לא תסור מן הדבר
53 אשר יגידו לך ימין ושמאל", אפילו כאשר רבנן
54 "אומרים לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא
55 ימין". כלומר, אפילו ענין אשר תורת אמת מגדירה
56 שהוא שמאל²⁶, וחז"ל אומרים על כך שהוא ימין,
57 פוסקת התורה עצמה: "לא תסור..." – יש לשמוע להם.

1.

בפנימיות: שתי דרגות של שערים

1 בפירוש רש"י זה יש גם "יינה של תורה"¹⁸ –

2 על הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים" מבאר כ"ק
3 אדמו"ר ה"צמח צדק"¹⁹, שבאופן כללי ישנם חמישים
4 שערים, ובשערים אלו עצמם יש שתי דרגות
5 ואפשרויות: כפי שהם נמצאים בכיוון של השפעה
6 מלמעלה למטה, וכפי שהם נמצאים בכיוון של העלאה
7 ממטה למעלה. וכך נוצרים "מאה שערים".

8 אחד ההבדלים בין שתי דרגות אלו הוא: הדרגה של
9 "חמישים שערים" כפי שהם בכיוון של השפעה
10 מלמעלה, כיון שמהותה היא ירידה למטה, הרי
11 שה"מטה" תופס איזושהו מקום לגבי דרגה זו. ולכן, אף
12 כאשר נמשך מאור זה נס שמעל הטבע, יש צורך שתהיה
13 לנס אחיזה כלשהי בטבע. לעומת זאת, הדרגה של
14 "מאה שערים" כפי שהם בכיוון של העלאה, אינה
15 קשורה למגבלות העולם, אלא להיפך: תכלית
16 ה"העלאה" היא להתרומם ולצאת מן העולם. ולפיכך,
17 הניסים מדרגה זו הם באופן של שידוד הטבע²⁰.

18 וזהו ההסבר של שני הפירושים של רש"י ל"מאה
19 שערים" בפנימיותם:

20 מצד חמישים השערים (מתוך "מאה שערים")
21 שבכיוון של המשכה, יש לבאר שהברכה שרתה בעת
22 צמיחת התבואה – במגבלות הטבע²¹. ואילו מצד
23 חמישים השערים בדרגה השניה יוצא, שהברכה שרתה
24 לאחר הצמיחה ולאחר המדידה המדוייקת של
25 התבואה, כי הניסים הנובעים מדרגה זו, הם באופן של
26 שידוד הטבע.

27 ודרגה זו של העלאה הושגה על ידי שיצחק מדד
28 את התבואה לצורך מעשר, כי גם תכלית המעשר היא

(18) היום יום ע' כד.

(19) באוה"ת פרשתנו ק"ט, ב.

(20) ראה רמב"ן ר"פ וראו. סע"א. אבן עזרא שם ו, ג. אוה"ת ראה ע' תשפט. וראה גם ביאורו²⁰ סג, סע"א. ד"ה פתח אלי, ברוך שעשה ניסים תשט"ו (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קה, ע' קטו). ובכ"מ.

(21) ובדבר הסמוי מן העין (ראה בשו"ג להערה 7, שכל זמן שלא נמדד – גם לאחר שנאמד, שורה בו הברכה כדבר הסמוי מן העין). וג"ז הו"ע אחד עם מ"ש בפנים, כי הברכה שבדבר הסמוי מן העין הוא ע"ד נס נסתר המלוכש בדרכי הטבע (בחי ר"פ תשא, הובא באוה"ת תבא ע' תתצ"א).

(22) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 71 ואילך.

(23) קדושים לב, ב. ע"ז יט, א.

(24) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב. ולהעיר מקידוש החדש –

שבו תלויים כל המועדות והמצות שבהם – אשר תלוי הוא בב"ד, גם כשהם מוידין (ר"ה כה, א).

(25) שופטים יז, יא. ספרי שם. פירש"י שם.

ויזמתק יותר הכתוב בפנים – עפמ"ש"כ משו"ת הרשב"א תולדות אדם ח"ב ששכ"ב, משו"ת הרא"ש, ס' החינוך מצוה תצו, ס' זכרונות פ"א וכו' שלא תסור נאמר על כל הדורות (ולאו דוקא על ב"ד הגדול – כדעת ס' יראים סל"א (שצח). תו"ת בשופטים).

(26) בספרי שם: מראים בעיניך. ובכמה ממפרשי רש"י, ש"כ"ה הכוונה גם בפירש"י. ועפ"ז מתרצים הסתירה מירוש' הוריות (פ"א מ"א) דדוקא באומרים על ימין שהוא ימין ושאני קדה"ח דאיכא קרא אתם אפילו מוידים, אבל מלשון רש"י (שפירושו גם לבן חמש למקרא ואין מקום לרמזים) "על ימין כו' ועל שמאל כו'" (ובפרט שמשמית התיבות "מראים בעיניך" שבספרי), מוכח שכוונתו ל"ימין" ו"שמאל" ממש, ככפנים.

17 זהו ההסבר לדברי הגמרא²⁹ "כמה טיפשאי שאר
18 אינשי דקיימי מקמי (=אשר קמים לפני) ספר תורה,
19 ולא קיימי מקמי גברא רבה (=ואינם קמים לפני אדם
20 חשוב), דאילו בספר תורה כתיב³⁰ ארבעים, ואתו רבנן
21 בצרו חדא (=ובאו חכמים והפחיתו אחד) – שחכמים
22 הם בעלי הבית על התורה. התורה העניקה להם כח
23 לבטל³¹, כביכול, את המדידות של התורה.
24 וכשם שאומרת זאת הגמרא שם לגבי הענין של
25 "סור מרע", שבכוחם של חכמים להפחית את היסורים,
26 את המכה הארבעים, של יהודי, אפילו יסורים
27 הכתובים בתורה, כך גם לגבי "ועשה טוב", שבכוחם
28 של "רבותינו" לעורר השפעה מלמעלה בכמות עצומה
29 ולבטל את כל המדידות, אפילו את מדידת התורה
30 בברכה³² – שיגיע רב טוב בבני חיי ומזוני, ובכולם –
31 רויח³³.

(משיחת ש"פ תולדות תשכ"ז)

1 ויש לומר, יותר מכך, שעל ידי כך שחכמים אומרים
2 על שמאל שהוא ימין – הוא נעשה ימין. כאשר התורה,
3 תורת אמת, פוסקת "לא תסור", אין הכוונה לומר
4 שהדבר עצמו אכן נשאר "שמאל" ובכל זאת ציוותה
5 התורה שלמעשה ינהגו להיפך, כי חכמים אומרים שזהו
6 "ימין", שהרי באמת לא ייתכן שתורת אמת תצווה
7 לפעול בניגוד לאמת, אלא הכוונה היא, שלמרות שדבר
8 זה מוגדר מצד תורת אמת "שמאל", הרי התורה עצמה
9 העניקה לרבנן את הכח לשנות, שעל ידי פסקם, ישתנה
10 הדבר שהיה, לפני פסקם, שמאל, להיות באמת "ימין".
11 בדומה לנאמר בתלמוד הירושלמי²⁷ על הפסוק
12 "לא-ל גומר עלי", שעל ידי פסק דין של בית דין בענין
13 קידוש החודש ועיבור השנה משתנים הטבע²⁸
14 והמציאות, והרי ייתכן שפסק הדין ייקבע גם על ידי
15 ביטול העדות שנתקבלה לפני כן, ואשר לפיה נפסק
16 אחרת (מציאות של תורה) וכדומה.

27 נדרים פ"ו ה"ח. ועוד.

28 ועפ"ז י"ל דימין ושמאל שבנדר"ד הוא לא רק ימין ושמאל דדיני
התורה (ראה ברמב"ן עה"ת "איך אוכל החלב כו' אהרוג האיש הנקי"),
כ"א גם בנוגע לטבע. ועדיין צ"ע.

29 מכות כב, ב.

30 תצא כה, ג.

31 וכהל' "אתו רבנן בצרו חדא". וברמב"ם רפ"ז מהל' סנהדרין:
אמרו חכמים כו' לט' שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא מ'
האיות לו (ופי' השני בדברי הרמב"ם שבכס"מ – לא זכיתי להבין).
ובפיהמ"ש "לא נכה ארבעים... דרך שמירה" (סייג). ופרש"י, ריטב"א,
מאירי, הרא"ש סוף קידושין – הוא כפשוטו ל' הש"ס וכתרגום יב"ע.
וכהרמב"ם מוכח בתוספתא פ"ד ה"ו (ראה צפע"נ למכות). אבל מש"כ
בבמדב"ר (פי"ח, כא) ובתנחומא ס"פ קורח – יל"פ גם אליבא דרש"י
כו' וכדעת תיב"ע. ואכ"מ.

32 וי"ל שזהו הפי' ד"יתן ויחזור ויתן" (רש"י לקמן כו, כה).

וראה גם גו"א שם: "ימין ושמאל כמשמעו, דאף אם הם טועים בדין
כו". עיי"ש. וכן מוכח מהרמב"ן כאן ובסהמ"צ דלהלן. ובפרט דכותב
דזהו כענין דקדה"ת. (אבל ראה פתח עינים לר"ה כה, א. ובשר"ח ח"ב
כלל לא תסור (מס' טהרת מים) שהם דברים פשוטים!) והסתירה
מהירוש' – מתרצים דבירוש' קאי קודם שדנו בסנהדרין עד"ז אבל לאחר
שדנו "חייב לקבל דעתם אחר ההסכמה עכ"פ" ועפמ"ש"כ הרמב"ן
בסה"מ שורש א (וכ"כ החינוך מצוה תצו) – וראה צפע"נ (להרוגצ"ב)
להוריות (ב, ב) ולירוש' שם ולפ' שופטים. תורת' לפ' שופטים שם.
וכבר שקו"ט בראשונים ואחרונים בנדר"ד בכלל ובתיווך הספרי
הירושלמי בפרט. וש"נ (נוסף על הנ"ל) להס': חידושי הר' דוד בונפיל
לסנה' פז, א (נדפס מחדש בס' סנהדרי גדולה – ירות'ו תשכ"ח). סי'
יראים מצוה לא (שצח). די המלך (ממרים פ"א). באר שבע להוריות. הפך
ה' שם. שער יוסף (להחיד"א) שם. ככר לאדן לירוש' הוריות. עמודי
ירושלים שם. ריב"א, הרא"ש, ט"ז, תורת משה (להחת"ס) – עה"ת. דברי
סופרים (להרי"א וואסרמן) סי' ג"ד. תו"ש למשפטים (חי"ז, ערצ"ג).
הערות לחי' הר"ד בונפיל הנ"ל.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מרי"ח סיון עם שני פי"נ המוסגי"ב, שאקראם - בלי"נ - על הציון של כ"ק
מורי"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע, בעת רצון. ובטח קודם החתונה, (א) יפריש הוא וכן ב"ג תחי'
[מ]ממונה היא, איזה סכום להוצאות שידוכין וחתונה של אחותו הבכירה, (ב) יבקשו מחילה מאתה, (ג)
יעשו חתונתם בלי פרסום יתר, ויתן השי"ת שיהי' בנינם בנין עדי עד בשעה טובה ומוצלחת על יסודי
התורה והמצוה מוארים בתורת החסידות.

בברכת מזל טוב - המחכה לבשו"ט משידוך אחות ב"ג תי'.

ילקוט לוי יצחק על התורה

כג

עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלקים

קלג

ביאור מ"ש בתרגום ויבקע עצי עולה" - "ויצלה", צלח
בגוי בי פעמים דיין, והוא ג"כ מלשון הצלחה, שיצחק הוא
בחי גבורות - גבורות ממותקות, ואחר העקידה נמתק
בחסדים דאברהם וכו'

וְאֶקְרָא אֶבְרָהָם בְּצִפְרָא וְנָרְזוּ יְת חֲמָה וְדָבַר יְת תְּרִינָן
עולמוהי עמיה וְיֵת יִצְחָק בְּרִיה וְצִלַח אָעִי דְעֶלְתָא וְקָם
וְאָזַל לְאַתְרָא דִי אָמַר לִיהָ ה'.

תרגום אונקלוס

ויבקע עצי עולה תרגומו, וצלח, כמ"ש בערוך מע'⁴
צלח.

בק"ע גימטריא ב' פעמים אלקים, צלח גי' ב' פעמים
דין.⁵

והיינו כי ענין ביקוע שהוא התחלקות והבדלה לשנים,
הנה עצם פעולת הביקוע הוא מצד הגבורות, כמו ביום שני
דמעשה בראשית שהוא לנגד מדת הגבורה נברא בו הרקיע
המבדיל⁶, מבדיל גי' אלקים, וכן המצה האמצעית שלנגד
לוי מדת הגבורה אותה חולקין⁸ לשנים ונקראת יח"ץ,
וב' פעמים יח"ץ היינו ב' פעמים חצ"י גי' גבורה. ועיין
ברשימה על מאמר רז"ל אר"ח חמשה בגידוד וחמשה
במחיצה אין מצטרפין ע"ש.

וצלח הוא ג"כ מלשון הצלחה כמו וה' הצליח דרכי⁹,
הצליחה נא¹⁰, הוא ג"כ מצד הגבורות כשהם מתוקים.
שלכן כתיב הצליח דרכי בנושאי רבקה ליצחק, שיצחק
הוא בחי' גבורות¹¹, ואחר העקידה הוא גבורות ממותקות,

(4) וז"ל: צלח, בסוף גמרא דפרק אמר רבי עקיבא (שבת צא, א) – בחיוב
מלאכת הוצאה) עטרן (פי' פסולת הזפת) כל שהוא למאי חזי לצלחתא.
בריש רפואות דפרק מי שאחזו (גיטין סח:) לצלחתא ליתי תרנגולא
ברא וכו', פי' מי שיש לו כאב באמצע ראשו, כמו ויבקע עצי עולה
תרגומו וצלח. ע"ש.

(5) בענין "צלח גי' ב' פעמים דין". ראה גם תורת לוי יצחק חידושים
וביאורים בש"ס עמוד שלו. לקוטי לוי יצחק על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל
עמוד ל. (מובא לקמן פרשת חיי שרה סימן קסה).

(6) בראשית א, ו.

(7) ראה גם לעיל סימן יז. יח. יט.

(8) ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תעה סעיפים ג. ט.

(9) בראשית כד, נו.

(10) תהלים קיח, כה.

(11) וכמ"ש (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק הי' לי". ראה פרדס שער
כג (הכינויים) פרק ד'. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב'
עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תורת חיים בראשית עמוד
קמז, ג. ד.

בראשית כא, 5 - ויאמר כי את שבע כבשות האלה
תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את
הבאר הזאת

קלב

ביאור הזוהר ד"באר דיצחק" הוא עד להעיד וכו'

תלתא' אינון דקיימו בסהדותא לאסהדא, ואלין אינון,
באר דיצחק, גורל, ואבני יהושע וכו'.

באר דיצחק מנלן דכתיב "בעבור תהי' לי לעדה וגו'",
גורל וכו', אבנא דיהושע דכתיב (יהושע כד, כז) הנה האבן
הזאת תהי' בנו לעדה.

ספר הזוהר חלק ג' דף רפד ע"ב

יחס הבאר ליצחק, אם שכותב זה באברהם, הוא מפני
שבאר דאברהם סתמו פלשתים אחרי מותו.

ויצחק חפרו מחדש כמ"ש² וישב יצחק ויחפר כו' ויקרא
להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו.

ועיין מזה בתורה אור³ ריש פרשת תולדות ע"ש. ולכן
ייחסו ליצחק.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר שמות-דברים עמוד טס
"ראה ביאור על הלקוטי לוי יצחק, בלקוטי שיחות חלק ט"ו
עמוד 118".

**בראשית כב, ג - וישכם אברהם בנקר ויחבש את
חמרו ויקח את שני נערו ואת יצחק בנו ויבקע**

(1) [תרגום ללה"ק] תלתא אינון וכו', שלשה דברים הם העומדים
בעדות להעיד, ואלו הם, באר דיצחק, גורל (שהפיל יהושע לחלק את
הארץ ליי"ב שבטים), ואבן של יהושע כמ"ש (יהושע כד, כז) "ויקח
אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש השם".

(2) בראשית כו, יח.

(3) עמוד יז, יח, וז"ל: מדת אברהם הוא הכנסת אורחים כו', ויצחק
הוא חופר בארות... מעשה אברהם הכנסת אורחים, שנתן לערביים
לאכול ואח"כ אמר להם דעו למי מברכים כו', בכדי להיות גילוי
אלקות למטה שגם הערביים יכירו גדולתו כו' כ"ז הוא בחי' אברהם
המשכה מלמעלה למטה. ויצחק הי' חופר בארות שהוא בחי' גילוי
מטה למעלה מהעלם לגילוי כמשל הבור אשר המים שם בהעלם וע"י
החפירה נגלו המים כו'.

והנה גם שאברהם הי' ג"כ חופר בארות אבל כתיב ויסתמום פלשתים
כו' ויצחק חפר אותן וקרא להם שמות כשמת אשר קרא להן אביו,
הראשון מלא והשני חסר לפי שע"י חפירה דיצחק לא נפסק עוד
נביעתם ונמשכים ונובעים הששה מדות שהן בחי' וי"ו ע"כ הוא שמות
מלא בוי"ו. אבל שמת דאברהם חסר וי"ו לפי שסתמום פלשתים ויש
לחיצונים יניקה מהם. לכן ע"י חפירה דיצחק הוא שמות בוי"ו (ועמ"ש
כה"ג ע"פ ששת ימים תאכל מצות כו' מלא וי"ו) ולע"ל כתיב כי אתה
אבינו שעיקר הצחוק והשמחה הי' מבחי' יצחק שהוא ממטה למעלה
אשר בחי' זו אין קץ ותכלית כו' משא"כ (אברהם) מבחי' ממעלה
למטה יש לה גבול המשכה למטה וכו'. ע"ש.

ילקוט לוי יצחק על התורה

כי נמתק בחסדים¹² דאברהם.

ומ"ש ביוסף¹³ ויהי איש מצליח, שיוסף הוא יסוד¹⁴, הוא, כי יסוד שייך לגבורה, כידוע בענין¹⁵ יצחק קץ¹⁶ חי,

וביוסף כתיב¹⁷ קדק"ד שהוא מספר¹⁸ יצח"ק.

ובית שמאי שהוא מבחי גבורות¹⁹ ס"ל²⁰ שמנענעין אף באנא ה' הצליחה נא, משא"כ בית הלל ס"ל שמנענעין רק בהושיעה נא שהוא מצד החסדים כמ"ש²¹ הושיעה ימינך.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תל

(12) ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז חלק ג' עמוד 201 סעיפים לא. לט. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק עמוד צז ואילך. ועיין גם לעיל סימן קיח. לקמן סימן קמ. קמא. קמב.

(13) בראשית לט, ב.

(14) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ח ח"ד שיחות ש"פ בלק. ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכ"ע – ראה ביאורי הזהר ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".

(15) ראה תיקונים בזהר חדש קז, ד. הובא בפרדס שער א' (שער עשר ולא תשע) ריש פרק ב'. לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת וירא – סוד העקידה. אור התורה שיר השירים מו, ב. ספר המאמרים ה'תנ"ט עמוד קלא (קה"ת ה'תשע"א). שיחות קודש ה'תשמ"א י"ג ניסן סעיף יט. פרשת פקודי סעיף ה.

(16) פירוש: יצחק הוא אותיות "קץ חי". ד"יסוד" הוא מועט המחזיק

את המרובה, דבטיפה נמצא כל העצמות והמהות מכל האברים, רק הכל נתמצצם בנקודה – בטיפה – אחת, והו"ע גבורה, וזהו "קץ" שהכל בא בבחי' צמצום וגבורה, "חיי" באבר חי, שהוא באבר היסוד.

(17) בראשית מט, כו "ולקדקד נזיר אחיו".

(18) ראה בפנים הביאור (בעמוד תלח) וז"ל: המתקת הגבורות דיצחק בחי' קדקד היא ע"י שחיטת האיל והוצאת דמו, שהו"ע מיתוק הגבורות, ועי' בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת וירא בדרוש העקדה ע"ש.

(19) ראה תניא – אגרת הקודש סימן יג (קיט, א). לקוטי תורה שיר השירים עמוד מח, ג. ספר הליקוטים דא"ח "צמח צדק" אות ב"ת עמוד רטו ואילך.

(20) סוכה פרק ג משנה ט. (ראה גם לקמן פרשת חיי שרה סימן קסה).

(21) תהלים ס, ז. קח, ז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לשאלתם, מה כוונתי בהנוגע לשידוך גיסתו ואחותה תי', בהנוגע לגשת "בעקיפין",

הכוונה פשוטה, להציע לה נכבדות ע"י ידידים ומכירים ולא (ע"י) ההורים והראה הנסיון, שבדרך זו מצליחים יותר, ואפילו כשחושדים שיד ההורים באמצע, בכ"ז מתעלמים מזה, ובפרט כשנזהרים שלא לתת מקום לחשד האמור.

לכתבו הטעמים להעדר הצלחה בשטח חב"ד במחנם הט',

- ידוע האמור דאף דאונס אמיתי רחמנא פטרי' כמאן דעביד לא אמרינן, והרי סו"ש התפקיד להפיץ המעינות חוצה, ואי אפשר להחליף זה בביאורים והסברים, וכשנגשים באופן כזה, ז.א. שאין ברירה ומוכרח הפצת המעינות, הרי בודאי - וכמו שהראה הנסיון בהרבה מסוג מצב כזה - מוצאים כמה דרכים, ומדגישים הנני **כמה**, הרבה יותר מאופן פעולה אחת.

בברכה לבשו"ט בכל האמור הכללים והפרטים גם יחד.

ז"ע נתקבל מברקו - פ"נ ונקרא היום על הציון. ובטח יכתוב פרטים בזה.

לרמוז על זה שאינו מת אמיתי ולהפך בגוף החיים הוא כמו כן רמאי מפני שלא נרגש בו שום שינוי מכל שאר חלקי הגוף שהם נהנים מאכילה והוא נראה כמורמה אותם במה שבאמת אינו נהנה כלל מהמזון כאילו הוא מת, וזה מחמת מקשייתו ונצחיותו.

וכן ע"ד זה נקרא לוי, שהוא גי' דם עם הכולל שממנו חיות האדם, ולכן י' פעמים דם גי' מת כמש"ל, וכן זה הוא עיקר חיות האדם (וככה שם העיר שאין אנשים מתים בה לוי) אמנם נחסר ממנו ג"כ א' במספר להורות על זה כי הוא חי אצל המות ומת אצל החי, וזהו שקראוהו עוד נסכו מל' כי נסך עליהם ה' רוח תרדמה, שנראה כנרדם, וגי' קום, כי אחרון על עפר יקום וישיג הגוף התחי' על ידו.

אמנם הוא נהנה מסעודה שאין בו אכילה גמורה דהיינו סעודת מוצאי שבת שהיא נאכלת על השובע ואין אוכלים אותה אכילה גמורה באופן שאין הנאה מגעת לעצמות האחרים כי אם לזה, כי לא לאכילה הוא צריך, רק מכוונת המצוה הוא נהנה ולא מגשמיית האכילה שאיננה נמצאת בכאן, ואינה נעשית כי אם לשם מצוה בלבד, וע"כ היא סעודת דוד המלך עליו השלום שלא הי' לו חיים בעולם הזה כנודע, ונקרא חי וקיים, ודי בזה לנבון.

סודר בית יעקב – לר' יעקב עמדין ז"ל – לזמירות למוצאי שבת

כה, כד – וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה

ב. רש"י "והנה תומם" ומפרש "חסר", ובתמר² מלא לפי ששניהם צדיקים אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע". יש לומר הטעם (הפנימי) שכבר אצל רבקה מרומז הכתוב ע"ד לידת תמר "ששניהם צדיקים" – כי ביטול הרע של עשו (שזהו תיקונו של עשו) יבוא בפועל על ידי "תולדות פריץ" (בן תמר), משיח צדקנו, כשיקויים היעוד³ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"⁴, במהרה בימינו ממש.

לקוטי שיחות חלק ל עמוד 115

כה, כ – ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה

א. אמר יעקב, מעודי הייתי משתאה משתומם על המראה, כשראיתי בספרים מדברים אודות העצם הלז לוי של שדרה, ויש קראוהו נכסוי, שאינו נהנה משום אכילה כי אם מזו הסעודה של מוצאי שבת, ואמרו שממנו בנין גוף האדם ואך הוא לבדו נשאר בקבר, אחרי רקבון עצמות הגוף, כי ממנו תתחיל התחי' לעתיד, שהוא כשאור לגוף כידוע ולא נודע מה טיבן של שמות הללו שנתנו לו, ומדוע אינו נהנה רק מזאת האכילה בלבד.

יותר מזה גדלה הפליאה כשלמדתי במדרש הנעלם פרשת תולדות שנקרא בתורת רמאה ואמרו דהוא רמאה מכל שאר גרמי, לפי שאינו סובל טעם מזונות כמוהם ובג"כ הוא תקיף מכל שאר גרמי, והוא ליהוי עיקרא דגופא אתבני מני'. ומי הרואה מאמר זה ולא יפלא ממנו מה ענין שם בתואל, ומה דבר הרמאות ומ"ט אחי לי' לרמאה רמאותי' כולי האי, צער גדול הי' לי ע"ד זה, ובדקתי בספרים פורש אין להם.

ועתה בהיותי עוסק בענין הראוני מן השמים שכל גי' שמות הללו אחד אחד, וכל דברי העצם אחת הן, הענין הוא שידעו חכמי האמת אחר שבעלי ההוי' עלולים להפסד וכל מורכב מתפרד, אם הי' כל גופו של אדם מורכב בשוה הי' מקבל הזנה כולו כא', אז בבוא קצו יתפרד כולו אל חלקיו, ולא ישאר ממנו כלום שיקבל צורת התחי' בגוף הקודם, אע"פ שהשם יתברך בעל היכולת לברוא אדם מחדש, אבל באופן כזה פנים חדשות הי' נחשב, ואין זה הוא הגוף שסבל צער המיתה, כי הוא כלה בעשן ואבק דק, ואם יתהוה עוד גוף, אחר הוא.

ע"כ בהכרח יש עצם קטן הנשאר בגוף שאינו תחת יד הרקבון, ואינו כלה ובלה בקבר כי הוא יסוד קיים בו מתחלת שורש היצירה, לא נתהוה מהרכבה, ומשתלשל מאב לבן, על כן אין ההפסד שולט בו ועל כרחק אינו ניזון מן המזונות כדרך שאר העצמות, משא"כ בהעדרם הי' נפסד כמותם, כי מעת שאבדו מזונותם ואינם מושכים לחיותם, היו הלוך וחסר עד הפרד חלקיהם כטבע המורכב הנפסד ופושט צורתו, משא"כ בזה העצם הקיים, שאין צריך למזון לפי שאינו מורכב כי הוא עצם פשוט ספירי כעצם השמים לטוהר, לפיכך הוא חזק הקיום, ואינו צריך למשוך מזון להשלים הנחסר בהתכה כי כולו מקשה הוא ואינו ניתך ולא מתפעל מהאיכות.

וזה שנקרא בתואל, גי' מת עם הכולל אבל הוא רמאה, כי אע"פ שנראה כמת בגוף המת, כשאור חלקיו, אבל באמת הוא שורש החיים, ולכן הוא חסר א' ממוספר מת

1) ראה ספר זכרון על פירוש רש"י כאן, שהכוונה לחסרון הוי"ד ולא האל"ף. ע"ש. וראה גם חזקוני ורד"ק כאן. אבל בפירוש המיוחס לרש"י (לבי"ר פפ"ה, ג): בלא אל"ף (ובא' מכת"י רש"י שתח"י הגירסא כאן "חסר אל"ף"). וכ"ה בוח"ב עה, ב. – וראה בעה"ט ופענח רוא כאן, "חסר א' וחסר י' כתיב". ע"ש. ואכ"מ.

2) וישב לה, כו.

3) עובד' א, כא.

4) ולהעיר שמשיח אתא לאתבא צדיקיא בתויבתא (לקוטי תורה שמיני עצרת ז, ב. שיר השירים נ, סוף עמוד ב. ועוד. וראה זהר חלק ג קנ"ג, ב. – וראה לקוטי שיחות חלק ל עמוד 188).

♦ יום ראשון כ"ג מרחשון ♦

כה (ט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

כ"ט"י - וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפְּרָשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לְאֹמֶר שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ אֲבִרְהָם, אֲחֵר כִּף הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דְּבַר אֲחֵר.) עַל־יְדֵי שְׁפָתַי הַפְּתוּב: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם", הַזֶּקֶן לוֹמַר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיוּ לְצַנִּי הַדּוֹר אֲמוּרִים: 'מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, שֶׁהָרִי כַּמָּה שָׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲבִרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הַיָּמֵנוּ, מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא? צַר קָלַסְתָּר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוּמָה לְאֲבִרְהָם, וְהַעֲדִידוּ הַכֹּל: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק", וְזֶהוּ שְׁפָתַי כָּאֵן: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם" (הַיָּה), שֶׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק".

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אַרְם אַחֹת לְבֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"ט"י - בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • שֶׁהָרִי בְּשָׂבָא אֲבִרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׂר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה, וְיִצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא? צַר קָלַסְתָּר - זִיו (רש"י נדה לא, א). כְּלוֹמֵר, הַפּוֹרְאָה הַכֹּלְלִי שֶׁל הַפְּנִים. פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוּמָה לְאֲבִרְהָם - מִשְׁמַע כֶּבֶד מִשְׁעַת הַיְצִירָה (הַרְבִּי). וְרָאָה גַם רִש"י לְעֵיל כֹּא, ב: "לְזַקוּנָיו - שֶׁהָיָה זִיו אִיקוּנִין שֶׁלוֹ דּוּמָה לוֹ". וְהַעֲדִידוּ הַכֹּל: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". וְזֶהוּ שְׁפָתַי כָּאֵן: "יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם" הָיָה, שֶׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" - כְּלוֹמֵר, יִצְחָק הָיָה מִיְחֻק בֵּין הַבְּרִיּוֹת שֶׁהוּא "בֶּן אֲבִרְהָם", מִשּׁוּם שֶׁהַפֶּל הַעֲדִידוֹ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" (ר"א). וְהֵרָא"ם כְּתַב שֶׁשִּׁיעוֹר הַכְּתוּב הוּא כֹּף: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק", "יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם" [הָיָה, שֶׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"יִצְחָק" מוֹסֵב לְשַׁנֵּי הַכּוּוֹנִיִּם, הֵן לְ"תּוֹלְדוֹת", וְהֵן לְ"בֵן אֲבִרְהָם", וְכֵאלוֹ כְּתוּב פְּעַמִּים "יִצְחָק". תוֹרָה כ

(כ) בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה - שֶׁהָרִי בְּשָׂבָא אֲבִרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה נִתְבַּשֵּׂר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה - כְּדִלְעִיל כֹּב, כִּג וְכַרְשִׁי שֶׁם פְּטוּק כ.

כְּרוֹר שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". לְפִי שֶׁהָיוּ לְצַנִּי הַדּוֹר אֲמוּרִים - בְּעַת עַיְבוּרָה שֶׁל שָׂרָה. מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה - וְלְעֵיל כֹּא, ז כְּתַב רִש"י שֶׁהָיוּ טוֹעֵנִים: "לֹא יִלְדָה שָׂרָה, אֲלֵא אֶסּוּפִי הַבִּיאָה מִן הַשּׁוּק". נִמְצָא שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי טַעְנוֹת בְּלִידַת יִצְחָק: (א) "אֶסּוּפִי הַבִּיאָה מִן הַשּׁוּק", וְהָיָה טַעְנָה הַגִּיוֹנִית, כִּינּוֹן שֶׁכֶּבֶד "חֲדַל לְהִיּוֹת לְשָׂרָה אוֹרַח בְּנָשִׁים", וְלָכֵן כְּתַב רִש"י שֶׁם שֶׁטַעְנָה זֹו טַעְנֵה הַשְּׂרוֹת (הַחֲשׁוּבוֹת) שֶׁהוּוֹנְנוּ לְמִשְׁתָּה. (ב) "מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה", וְהָיָה טַעְנָה מְשׁוֹלְלַת כָּל הַגִּיוֹן, כִּי הַבְּעִיָּה לֹא הִיְתָה בְּתִשּׁוֹת כְּחוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם, שֶׁהָרִי אֲבִרְהָם יִלְד אֶת יִשְׁמַעֵאל בְּגִיל שְׁמוֹנִים וְנִשְׁש, אֲלֵא הַבְּעִיָּה הִיְתָה בְּעַקְרוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה, וְאִיךָ יִכְלָה לְהַתְעַבֵּר מֵאֲבִימֶלֶךְ? וְלָכֵן כּוֹתֵב רִש"י, שְׁזוּהִי טַעְנַת "לִיצְנֵי הַדּוֹר", שֶׁכֵּל טַעְנַתָּם הִיא מִפְּנֵי שֶׁחֲמָדוֹ לְצוֹן. אֲבָל גַּם בְּטַעְנַתָּם הַתְּחַשֵּׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְצַר צִוֵּרַת יִצְחָק כְּאֲבִרְהָם אָבִיו (ע"פ הַרְבִּי בַתּוֹסֵפֶת בִּיאוֹר).

שֶׁהָרִי כַּמָּה שָׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲבִרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הַיָּמֵנוּ, מָה עָשָׂה

(ט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק - יַעֲקֹב וְעֵשָׂו - הַקְּדִים יַעֲקֹב לְעֵשָׂו אִף שֶׁעֲשׂו נוֹלַד תְּחִילָה, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב הוּא עֵיבָר יְחִידוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק, כְּכַתּוּב "כִּי בִיִּצְחָק יִקָּרָא לְךָ וְרַע", "בִּיצְחָק וְלֹא כָל יִצְחָק", הֵינּוּ יַעֲקֹב וְלֹא עֵשָׂו, רָאָה נְדָרִים לֹא, א (הַרְבִּי).

הָאֲמוּרִים בַּפְּרָשָׁה - כְּלוֹמֵר, "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת" מוֹסֵב עַל לִידַת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה, אִף שֶׁאֵינָם סְמוּכִים לְ"וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת", וְכֵל הַפְּטוּקִים מִ"וַיְהִי יִצְחָק" עַד לִידַת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו בָּאִים לְתַאֵר רַק אִיךָ נוֹלְדוּ (נ"א).

אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - עַל־יְדֵי שְׁפָתַי הַפְּתוּב: "יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם" - כְּמוֹ שֶׁכְּתַב לְעֵיל כַּה, יב: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם". וְמָה שְׁפָתַי בְּשָׁנֵיהֶם "בֶּן אֲבִרְהָם"? זֶהוּ לוֹמֵר לְךָ שֶׁכֵּל הַתּוֹלְדוֹת שְׁזָכוּ יִשְׁמַעֵאל וְיִצְחָק הָיוּ בְּזִכּוֹת הַבְּטָחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְאֲבִרְהָם שֶׁיִּפְרָה וְיִרְבֶּה אוֹתָם (נ"א).

הַזֶּקֶן לוֹמֵר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" - אִף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם קֶשֶׁר לְ"תּוֹלְדוֹת יִצְחָק", וְהוּא גַם מִיּוֹתֵר, שֶׁאֵם נֹאמֵר "יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם", הָרִי

שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה שמתה שרה, ל"ז שנה. ובת צ' היתה כשנולד יצחק ובת קכ"ז בשמתה, שנאמר: "ויהיו חיי שרה וגו'", הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה. המתין לה עד שתהא ראויה לביאה, ג' שנים, ונשאה. בת-בתואל מפדן ארם אחות לבן. וכי צדין לא נכתב שהיא בת בתואל, ואחות לבן ומפדן ארם? אלא להגיד שבחיה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם. מפדן ארם. על שם ששני ארם היו: ארם נהרים וארם צובה, קורא אותו 'פדן' לשון 'צמד בקר', ותרגום 'פדן' – 'תורין', ויש פותרים: "פדן ארם", כמו: שדה ארם, שבלשון ישמעאל קורין לשדה: "פדן".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ה, עמוד 369 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

אבלות לג' שנים?

והי יצחק גור ארבעים שנה בקחתו את רבקה

כשאבא אברהם מהר המזריה, נתבשר שנולדה רבקה. ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה. . . ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה ג' שנים, ונשאה (כה, כ. ובפירוש רש"י) מפרוש רש"י זה נמצא שיצחק נשא את רבקה ג' שנים אחרי פטירת שרה אמו. והנה בפרשת חיי שרה (כז, כז) כתוב 'ויקח את רבקה. . . וינחם יצחק אחרי אמו', דעד נשואיו לרבקה עדין התאבל יצחק על פטירת שרה אמו.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשולי

שהרי לא היו גרים שם ממשפחת אברהם, בכל זאת לא למדה ממעשיהם. לשון "צמד בקר" – שמואל א יא, ז. [תרגומנו]: – בן הוא בדפוס ראשון. ובדפוסים הנפוצים: "תרגום". "פדן תורין" – צמד שונרים. וראה רש"י הושע י, י ובבא קמא צו, ב ש"פנדא" הוא תרגום של "צמד בקר", ובנראה שזהו תרגומו בקיצור. ויש פותרין – ראה פירוש רבי אברהם אבן עזרא. ובדפוס ראשון לא מובא "יש פותרין" זה. "פדן ארם" כמו "שדה ארם" – הושע יד, יג.

שבבלשון ישמעאל קורין לשדה: "פדן" – וצריך לומר שלשון ישמעאל לקחו שם זה מלשון הקודש (שהרי זה היה לשון כל בני האדם בתחילה), אלא שנשתפח בלשון הקודש ונשארה רק אצל בני ישמעאל, כי דחק לומר שנתקבו בתורה מלים בלשון לעז, שהרי מובא בגמרא (שבת קטו, א) שרק "גז שהדווא" נכתב בתורה בלשון ארמי, משמע ששארו המלים הן בלשון הקודש. וכן יש לפרש בכל מקום שמפרש רש"י שהכתוב בתורה הוא בלשון ישמעאל או לשון ארמי וכיוצא בזה. תורה כא

מסביבתה, תחילה מאביה, ואחר-כך מאחיה, ואחר-כך מאנשי עירה. מפדן ארם – על שם ששני ארם היו – יש עוד ארם, ארם בית רחוב, ארם דמשק, ארם מעכה, אבל שני אלו היו בסמיכות זו לזו (רא"ם). ארם נהרים וארם צובה – מלבד אלה היו עוד ארמים: ארם בית רחוב (ש"ב יז, א) ארם דמשק (שם ח, ה), וארם מעכה (דב"א יט, ט), אלא ששני אלה היו סמוכים זה לזה (רא"ם). וראה גם תהלים ט, ב: "בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה".

קורא אותו – משמע שהכתוב קורא את ארם כן, ולא שכן בקרא כפי כל. אלא שלפי זה צריך עיון קצת, שמצינו שגם יצחק קוראהו בן ולקמן בה, א: "לך פדנה ארם", וכן יעקב ולקמן מה, ז: "ואני בבואי מפדן" (ושם אף לא הזכיר "ארם"). ואפשר שרק הכתוב שם בפיהם בן, ולא שהם אמרו כן. ועדין צריך עיון.

"פדן" – וכן כתב רש"י בבבא קמא צו, ב. ומה שדוקא כאן קורא אותו "פדן ארם"? יש לומר על פי מה שכתב רש"י לעיל, שבא הכתוב להדגיש את שבחיה, שאף שהיתה גרה בסמיכות לאנשי רשע, ארם נהרים וארם צובה ביחד (וסביר להניח שארם צובה היו בו יותר אנשי רשע מארם נהרים,

ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה שמתה שרה ל"ז שנה, ובת צ' היתה כשנולד יצחק – ראה לעיל יז.

ובת קכ"ז בשמתה, שנאמר – לעיל כג, א. בדפוס שני לא גורסים פסוק זה. "ויהיו חיי שרה וגו'", הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה שלש שנים, ונשאה – ולא המתין לה שתהיה בת שלש עשרה, כדי שתהא ראויה להריון, כדלקמן ברש"י פסוק כו, כדי שלא יהיה בזמן הזה במצב של "הרהורי עברה", שמשום כך צריך לישא אשה כמה שיותר מוקדם (רא"ם). ורבקה על אף היותה קטנה בגיל, היתה גדולה בידעתה, שהרי אליעזר דקדק במעשיה והפירה עלי ידי כן (הרב"ם).

בת בתואל .. מפדן ארם אחות לבן – וכי עדין לא נכתב שהיא "בת בתואל" – לעיל כד, טו.

ואחות לבן – לעיל כד, כט. ו"מפדן ארם" – לעיל כד, י.

אלא להגיד שבחיה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם – שינה הסדר מכפי שכתוב בפסוק, משום שנקט לפי הסדר הרגיל שיכלה להיות מושפעת

ולכאורה יקשה: הרי הדין הוא שאפילו על אביו ואמו אסור להתאבל יותר מ"ב חודש (מועד קטן כז, ב), והאבות קימו פל התורה עד שלא נתנה (בראשית רבה פרשה צה, ג ע"ד), ואם-כן איך התאבל יצחק על פטירת שרה ג' שנים?
 ויש לישב על-פי פירוש החזקוני (חיי שרה כד, סג. הובא גם בריב"א פרשתנו בשם מדרש) על הפסוק (חיי שרה שם) "ויצא יצחק" - "מהיכן יצא מגן עדן, שהיה שם משעת העקדה עד עכשו שלש שנים".
 ועל-פי-זה נמצא שלא שמע יצחק מפטירת אמו משעת העקדה עד ג' שנים לאחר-י-זה, כי היה בגן עדן. וכששמע נהג אבלות זמן קצר כדן שמועה רחוקה, ומיד "וינחם יצחק אחרי אמו".

(כא) ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו פי עקרה
 הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו:
 אתה:

ישׁׁ ויעתר • הרבה והפציר בתפלה • ויעתר לו • נתפצר ונתפס ונתפתה לו • ואומר אני: כל לשון עתרה, לשון הפצרה ורבויה הוא, וכן: (יחזקאל ח) "ועתה ענן הקטרת", מרבית עלית העשן. וכן: (שם לה) "והעתרתם עלי דבריכם", וכן: (משלי כז) "ונעתרות נשיות שונא", דומות למרבות והנם למשא, אנקרישור"א בלע"ז.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

זה. ובמהרש"א שם מבאר ש"לנכח אשתו" הינו בשוה לאשתו, ששניהם היו שוים בתפלה, ומה שכתב ששניהם עמדו בקרן זוית, לא מתיבת "לנכח" לומד זאת, אלא שכן הוא דרך המתפללים להתפלל בזויות. וב"דברי דוד" כתב, שמתיבת "לנכח" משמע שהיו עומדים בזויות הבית באלכסון, שרק אז זה נקרא "לנכח", אכל אם עמדו באותה שורה בשוה אין זה "לנכח". ואילו הרא"ם מפרש את הפסוק כך: ויעתר לו ה' במקום הנוכח למקום תפלת אשתו.
 ויעתר לו - "לוי" ולא לה - ממה שנאמר "לוי" אנו למדים שבא לומר דוקא "לוי" ולא לה. וצריך להבין מדוע, ובפרט שהתפלה היתה על רבקה "פי עקרה היא", והרי למדנו לעיל (כא, ז' ב"ש"א): "שפחה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל", ואם כן גם כאן היתה תפלתה צריכה להתקבל יותר מתפלת יצחק (פסטיא דאורייתא).
 שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק - שזכות אבותיו מסייעת.
 לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך "לוי" - שהיה צדיק בן צדיק.
 ולא לה - שהיתה צדקת בת רשע. וראה גם רש"י ב"מזלות דף סד סוף עמוד א': "לפי שאינו דומה תפלתו, שהיה צדיק בן צדיק, לתפלתה, שהיתה צדקת בת רשע, לפיכך תלה בו הכתוב". תורה כב

מרבית עלית העשן - ראה גם רש"י שם: "תמור ענן הקטורת, ולשון עתרה מרבית.. וכן חברו מנחם".
 וכן "והעתרתם עלי דבריכם" - שם לה, יג. הרביתם (רש"י שם).
 וכן "ונעתרות נשיות שונא" - משלי כז, ו. וברש"י שם: "לשון גודל".
 דומות למרבות - אף כשאינו מנשק הרבה.
 והנם למשא - וכן כתב רש"י בתענית כ, א בפירוש השני שהוא "לשון רבוי ויתור", אף בפירוש הראשון שם כתב שהוא לשון "הפך". וכן כתב רש"י בסנהדרין קה, ב, שזה מלשון "נהפכות, כמו עתה שמהפך את התבואה, כלומר, נאמנים פצעי אוהב, ונהפכות מנאמנות - נשיות שונא".
 אינקריישימיניט - encreisement, ריבוי. רש"י מסתמך על שתי המשמעויות של הפעל הצרפתי encreistre, גם "לגדול, לרבות", גם "להמאס", ומסביר כאן "להרבות עד לזרא", כלומר, להפציר בכל הכח. וראה גם רש"י נדה מז, א (אוצר לעזי רש"י).
 בלעז. לנכח אשתו - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת - מזה שכתוב "לנכח אשתו" ולא "על אשתו", מוכן ששניהם התפללו, ותפלת שניהם היתה על "פי עקרה היא", וראה על רבקה, כדלקמן ברש"י פסוק כז. וראה רש"י ב"מזלות סד, א': "לנכח אשתו, משמע ששניהם היו צועקים זה מול

(כא) ויעתר - הרבה והפציר בתפלה - וראה גם רש"י שמות ח, כז: "נתאמץ בתפלה.. וינחה להתפלל". וראה שם שמחלק בין "ויעתרה" ל"ויעתרה", ששניהם לשון ריבוי, אלא ש"ויעתרה" מוסב על האדם המתפלל, ואילו "ויעתרה" - על התפלה, ריבוי תפלה.
 ויעתר לו - נתפצר - ראה רש"י שמואל א כב, מב: "לשון עתירה נופל על המעותר ועל הנתעטר".
 ונתפס - כלומר, כיון שנתפצר, על-ידי שהרבה והפציר בתפלה, אזי נתפס ונתרצה, וזהו פירוש "ויעתרה", ששעל-ידי שנתפצר התרצה (ע"פ דברי דוד).
 ונתפתה "לוי" - "נתפתה" אינו פירוש של "ויעתרה", אלא רש"י למד בן מזה קירוב אל דעת המתפלל למילוי בקשתו (ע"פ דברי דוד).
 ואומר אני: כל לשון עתרה לשון הפצרה ורבויה הוא - כלומר, עד עתה היה מוכן שהעתרה נאמרה רק על תפלה, במשמעות של רבוי תפלה, וכמבאר ברש"י שמות ח, ה': "שכל לשון עתרה, הרבות פלל הוא", וכאן מוסיף רש"י שלדעתו כל לשון "עתרה" בכל ענין שהוא, הוא מלשון רבוי, ובכל מקום מתפרש לפי ענינו. ולפי זה "ויעתרה לו ה'" לכאורה פירושו שה התרצה לו הרבה, מה שאין-כן לפירוש הקודם פירושו שנתפצר הרבה (דהיינו שקבל רבוי תפלות), ולכן התרצה לו. וכן "ועתרה ענן הקטרת" - יחזקאל ח, יא.

לנכה אשתו. זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (יבמות סד). ויעתר לו. לו, ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע. לפיכך, 'לו' ולא לה.

כב וידחקין בנאי במעהא ואמרת אם בן למה דגן אגא ואזלת למתבע אולפן מן קדם יי: **ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם בן למה זה אנכי ותלך לדרש את יהוה:**

כ"ב ויתרצצו. על פרחך המקרא הזה אומר דרשני, שפתם מה היא רציצה זו, וכתב: "אם בן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרנס לצאת. עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרנס לצאת. דבר אחר: מתרצצים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אם בן. גדול צער העבור. למה זה אנכי. מתאזה ומתפללת על ההריון. ותלך לדרש. לבית מדרשו של שם. לדרש את ה'. שיגיד לה מה תהא בסופה.

כג ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמין ורב יעבד צעיר: **ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמין ורב יעבד צעיר:**

כ"ג ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר לה. שני גוים בבטנה. גוים כתיב, כמו (המז) גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

שהיא הלכה לבית המדרש, ובטח היה זה של שם ולא של עבר, משום ששם היה חשוב יותר, שהיה אבי אביו של עבר (רא"ם).

לדרש את ה' - שיגיד לה מה תהא בסופה - ממענה ה' אליה, אנו למדים שזה מה שדרשה (רא"ם). תורה

מרחם - ממעי אמו הם נעשים וריים להקדוש ברוך הוא, בדרך שעשה עשו, ויתרצצו הבנים בקרבה.

דבר אחר - ילקוט שמעוני רמז קי. מתרצצים - מלשון רצץ, שפירושו לחץ ודחק.

זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות - כלומר, שכל אחד משניהם אמר: אני אנהל את שני העולמות, העולם הזה והעולם הבא (ספר הזוהר). אכן העולם הזה שיף לעשו והעולם הבא ליעקב, אלא בין שצדיק אוכל פירות מצותיו בעולם הזה, ולעשו אין שום זכות בעולם הבא. על בן היתה מריבה ביניהם (רבי דוד).

ותאמר אם בן - גדול צער העבור - שלי משאר נשים (רא"ם).

למה זה אנכי - מתאזה ומתפללת על הריון - מזה שכתב בלשון הזה, משמע שאין הפונה למה שהתפללה בעבר על ההריון, אלא הפונה שהיתה מתפללת גם אחר שהתעברה, שההריון ימשך ולא תפיל עוברת (באר בשדה).

ותלך לדרש - לבית מדרשו של שם - ממה שאמר "ותלך" אנו למדים שהיא לא דרשה את ה' בביתה אלא הלכה למקום אחר [ומזה שאמר "לדרוש" (ולא "לשאול"), אנו למדים

(כב) ויתרצצו - ראה רש"י ישעיה מד, כד: "ויצרך מבטן - מאז ויתרצצו הבנים בקרבה היתי לה לעזרה ובחרתיך".

על פרחך המקרא הזה אומר: דרשני - ראה על דרך זה רש"י לעיל א, א. לקמן לו, ב.

שפתם מה היא רציצה זו - מזה שפתם הכתוב ולא פירש מה ענין רציצה זו שהיתה בבנים אלו, בהכרח צריך לדרשו (ר"א).

וכתב אם בן למה זה אנכי - שאם נאמר שרציצה זו היא ככל רציצה (לחץ ודחק) הנהוגה במעוברות, מה זה שאמרה: "אם בן למה זה אנכי"? שמזה משמע שרציצה זו היתה שונה משאר הרציצות של המעוברות, וזו שכתוב לא פירש מה היא, וקוקים אנו לדרשה (רא"ם).

רבותינו דרשוהו - בראשית רבה טג, ז.

לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרנס לצאת, עוברת על פתחי עבודה וזה עשו מפרנס לצאת - ויש לומר, שלכך נאמר "ויתרצצו" (ולא "וירצו"), לרמוז על שתי ריצות שונות, שכל אחד רץ לבוון אחר. וראה רש"י תהלים נח, ד: "ורו רשעים

כג ויאמר ה' לה - על ידי שליח - מזה שנאמר "ויאמר ה' לה", ולא "ויאמר לה ה'" בלשון הרגיל במקרא, משמע שהאמירה לא היתה ישירות לה, אלא לשליח נאמר שיאמר לה (לבוש). לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר "לה" - מכיון שהלכה לדרוש בבית מדרשו של שם, מוכן שהאמירה היתה לשם. שני גוים בבטנה - "גוים" כתיב, כמו "גאים" - תהלים צד, ב. בכמה פתבירי ודפוסים ראשונים לא גורסים זה. וברא"ם פתב: "גוים" כתיב חסר וי"ו, ופירושו כמו "גאים", כי הי"ו תבא במקום אל"ף, והוא ענין של שררה וגדלה. כלומר, בנוסף ל"גוים" כפשוטו שהם שני עמים, יש כאן רמז כתיב שהפונה לשני אנשים מיוחדים שיצאו ממנה. אלו אנטונינוס ורבי - זה בא מעשו,

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת תולדות

ולא בימות הגשמים (ש"י ע"ז יא). **ושני לאמים** - אין לאם אלא מלכות. **ממעניף יפרדו** - מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתמו. **מלאם יאמץ** - לא ישוו בגדלה, כשזה קם זה נופל. וכן הוא אומר: (יחזקאל כו) **"אמלאה החרבה"**, לא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים.

(כד) **וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:** כד ושלמו יומהא למילד והא תימיזן במעאה:

ש"י «וימלאו ימיה» אכל בתמר כתיב: **"ויהי בעת לדתה"**, שלא מלאו ימיה כי לז' חדשים ילדתם. והנה תומם - חסר, ובתמר "תאומים" מלא, לפי ששניהם צדיקים, אכל כאן אחד צדיק ואחד רשע.

(כה) **ויצא הראשון אדמוני בלו באדרת שער ויקראו שמו עשו:** כה ונפק קדמאה סמוק בלה בגלים (נ"א ככלן) דשער וקרו שמה עשו:

ש"י «אדמוני» סימן הוא שיהא שופך דמים (בראשית רבה). **בלו באדרת שער** - מלא שער, כטלית של צמר המלאה שער, פלוקיר"א בלע"ז. **ויקראו שמו עשו** - הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כפן שנים הרבה.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

ראה גם רש"י שם. **והנה תומם - חסר** - אל"ף וי"ד. **ובתמר** - לקמן שם. **"תאומים" מלא**, לפי ששניהם צדיקים, אכל כאן אחד צדיק ואחד רשע - ראה גם רש"י שם. הטעם שרש"י עומד כאן על השינויים שבין הלשונות האמורים בלידת רבקה ובלידת תמר (שנכתב לקמן). יש לומר משום שעל-ידי כך התבארו שאלות העולות כאן: א) למה לא קיצר הקדוש-ברוך-הוא את עיבורה של רבקה שהיה מתוך צער גדול, ולא סיבב שתלד לשבעה חדשים כמו בתמר, ב) למה נאמר כאן "והנה תומם בבטנה", לאחר שכבר נאמר לה "שני גוים בבטנך". ועל כך מבאר רש"י שמשום כך כתבה כאן התורה "והנה תומים בבטנה", כדי שנבין למה "וימלאו ימיה ללדת", שפיון שאחד מבניה היה רשע, לא זכתה לכך שיוקל לה צער ההריון, אלא ילדה לתשעה חדשים (הרב"ט. תורה כה

ולא "ויצאו" (ג"א). וראה רש"י לקמן פסוק כז. **זה לרשעו וזה לתמו** - בדלעיל ברש"י פסוק כב. וזה מענה מדוע מתרוצצים הבנים בקרבה (משכיל לדוד). **מלאם יאמץ** - לא ישוו בגדלה, כשזה קם זה נופל - ראה גם רש"י פסחים מב, ב: "כשעשו גבור - יעקב חלש, אין מלכות שניהם מתקים יחד". וזהו הפירוש "ולאום מלאום יאמץ", שלאום אחד יאמץ ויתחזק מנפילתו של הלאום האחר, שהמ"ם של "מלאום יאמץ", אין הכונה שיתחזק יותר ממנו, אלא שיתחזק מהלאום עצמו, כלומר, מנפילתו, ועל כך מביא הוכחה מהפסוק "אמלאה החרבה" (רא"ט).

וזה בא מיעקב (רש"י ע"ז יא, א). והם היו יחד באותה תקופה ובאותו מקום, על-דרך יעקב ועשו שהיו ביחד, ולכן הרמו עליהם דוקא (מהרש"א שם). ואולי בא לרמוז בזה לנחמה, שבעוד יעקב ועשו היו מריבים ביניהם, הרי שאנטוניוס ורבי חיו בשלום ובחברות זה עם זה, ולשניהם לא היה חסר כלום בעולם הזה. **שלא פסקו מעל שלהנם לא צנון ולא חורת** - חסה (רש"י ברכות נז, א). **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים** - אף שדרך כלל אינם מצויים בימות הגשמים (מהרש"א שם), וזה מראה על רחבות הנהגתם שהיתה בעשירות וגדולה. **ושני לאמים - אין לאום אלא מלכות** - ומתרגמינו: "ומלכו ממלכו", ועוד, "יאמץ" לא שוף אלא במלכות (רש"י ע"ז ב, רע"ב).

ממעניף יפרדו - מן המעים - זהו הפירוש "ממעניף", שהמ"ם מורה על ההתחלה הזמנית, ולכן כתב "מן המעים" (סתם). כי הדגש הוא כאן הוא על המעים עצמם, ולא על מעיה של רבקה (רא"ט). **הם נפרדים** - עוד בהיותם במעים טרם צאתם לאויר העולם הם נפרדים בדרךכם, ואף שנכתב "יפרדו" בלשון עתיד, פירושו "נפרדים" בלשון הנהגה (רא"ט). ומדיק פן מזה שנאמר "יפרדו"

וכן הוא אומר - יחזקאל כז, ב. **"אמלאה החרבה"** - ותחלת הפסוק: "וען אשר אמרה צור על ירושלים.. אמלאה החרבה", וברש"י שם: "אתמלא אני מן העיר ירושלים החרבה". **לא נתמלאה צור** - מאדום היא (רש"י פסחים מב, ב). **אלא מחרבנה של ירושלים** - פסחים שם. תורה כד

וימלאו ימיה - אכל בתמר כתיב: **"ויהי בעת לדתה"**, שלא מלאו ימיה כי לז' חדשים ילדתם. והנה תומם - חסר, ובתמר "תאומים" מלא, לפי ששניהם צדיקים, אכל כאן אחד צדיק ואחד רשע.

בלו באדרת שער - מלא שער, כטלית של צמר המלאה שער, פלוקיר"א בלע"ז. ויקראו שמו עשו - הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כפן שנים הרבה.

וַאֲחֵרֵיכֶן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָת בְּעֵקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֵּן-שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדְתָּהּ אֹתָם:

כו ויבמר בן נפק אחיהי וידה אחידא בעקבא דעשו ויקרא שמה יעקב ויצחק בר שתין שנין פד ילידת יתהון:

כ"ג - וַאֲחֵרֵיכֶן יֵצֵא אָחִיו וּגו'. שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ אַגְדָּה הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחֲזוּ בוֹ לְעַכְבּוֹ, יַעֲקֹב נּוֹצֵר מִטְּפָה רֵאשׁוּנָה וְעֵשָׂו מִן הַשְּׂנֵיָה, צֵא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפְרַת שְׂפִיָּה קִצְרָה, תֵּן בָּהּ שְׁתֵּי אֲבָנִים, זֹאת תַּחַת זֹאת. הַנִּכְנָסֶת רֵאשׁוּנָה, תֵּצֵא אַחֲרֶיהָ, וְהַנִּכְנָסֶת אַחֲרֶיהָ, תֵּצֵא רֵאשׁוּנָה. נִמְצָא, עֵשָׂו הַנוֹצֵר בְּאַחֲרוֹנָה, יֵצֵא רֵאשׁוֹן, וְיַעֲקֹב שֶׁנוֹצֵר רֵאשׁוּנָה, יֵצֵא אַחֲרוֹן, וְיַעֲקֹב בָּא לְעַכְבּוֹ שֶׁיְהִי רֵאשׁוֹן לְלֶדֶת כְּרֵאשׁוֹן לִיצִירָה, וַיִּפְטֹר אֶת רַחֲמָה וַיִּטַּל אֶת הַבְּכוֹרָה מִן הַדִּין. בְּעֵקֶב עֵשָׂו. סִימָן שָׂאִין זֶה מִסְפִּיק לְגַמֵּר מְלַכּוּתוֹ, עַד שֶׁיָּהֵא עוֹמֵד וְנוֹטְלָה הֵימָנוּ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (ס"א אָמַר: 'אַתָּם קְרִיתוּן לְבְּכוֹרָם שֶׁם, אִף אֲנִי אֶקְרָא לְבְנֵי בְּכוֹרֵי שֶׁם. תְּרָא הוּא דְכְּתִיב: "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב"). דְּבַר אַחֵר: אָבִיו קָרָא לוֹ יַעֲקֹב עַל שֵׁם אֶחָיו הַעֲקֹב. בֵּן-שָׁשִׁים שָׁנָה. ' שְׁנֵים מִשְׁנֵשָׂאָה עַד שְׁנַעֲשִׂית בֵּת י"ג שָׁנָה וְרֵאשִׁיָּה לְהַרְיוֹן, וְי' שָׁנִים הִלְלוּ, צָפָה וְהִמְתִּין לָהּ

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

עומד ונוטלה הימנו - וזהו 'וידו אוחות בעקב עשו', שיעקב יקח בידו מעשו את מלכותו לפני סיום מלכותו (גרא).

ויקרא שמו יעקב - הקדוש-ברוך הוא - כי סיפין שכתוב 'ויקרא' בלשון נסתר, הרי זה רמזו על הקדוש-ברוך הוא שהוא הנסתר, וקרא לו 'יעקב' על שם העתיד, שהוא ימשול לבסוף, וכמו שפירש רש"י לעיל (גרא). (אמר: אתם קריתון - בלשון הכתוב 'ויקראו שמו'.

לכבוריכם שם - עשו. אף אני אקרא ל'בני בכורי' - שמות ד, כה.

שם, תרא הוא דכתיב: 'ויקרא שמו יעקב'. - בדפוס ראשון ושני לא גורסים את זה.

דבר אחר: אביו קרא לו 'יעקב' - ולא הוצרך לכתבו, כי סתם תקורא שם הוא האב (גרא).

על שם אחיות העקב - בפשוטו. בן ששים שנה - עשר שנים משנשאה - בהיותה בת שלש, גדלעיל ברש"י פסוק ב.

עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון - צריך לומר שעשר לאו דוקא, שהרי כבר בתחלת שנת י"ג היתה ראויה להריון, ראה במות יב, ב. ולפי זה בהיותו בן חמישים ותשע שנה כבר ידע שהיא עקרה והתפלל עליה, ובהיותו בן ששים לילד. וכן כתב ב'משפיל לדרו'.

(לבוש). היה אוחזו בו לעכבו, יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השנייה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן בה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון - ולכן נאמר "ואחרי כן יצא", שרק לענין יציאה היה "אחרי כן", אף לענין יצירה היה ראשון (משכיל לדח).

ויעקב בא לעכבו - ולכן אחו בעקב עשו.

שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטר - ויפתח.

את רחמה - כלומר, יהיה פטר רחם. ויטל את הבכורה מן הדין - שכן מן הדין מה שקובע להיות בכור הוא שיהיה פטר רחם, ולא מה שנוצר ראשון. אבל מאחר שלמעשה עשו יצא ראשון, לכן נאלץ יעקב לקנות הבכורה מעשו, גדלקמן פסוק לא וברש"י שם.

בעקב עשו - סימן - מה שיעקב המתין שעשו יצא ואחזו רק בעקבו, ולא אחזו מיד בראשו כדי לעכבו מלצאת (משכיל לדח). ודק לכתוב "סימן", כי 'מעשה אבות סימן לבנים'.

שאין זה - עשו. מספיק לגמר מלכותו עד שזה - יעקב.

באדרת שעשויה משער (אלא שהיא חלקה), אלא באדרת שהיא מלאה שער (גרא).

פלוקיד"א - flocheide, אריג צמר (אוצר לעזר רש"י). מלא שער (לעזר רש"י).

בלעז. ויקראו שמו עשו - הפל קראו לו בן, לפי שהיה נעשה - וזהו פירוש 'עשו' מלשון עשוי.

וננמר בשערו כבן שנים הרבה - ששערותיו גדולות (כל יקח). ויש לומר שבזה מבאר רש"י, שלא נקרא עשו על שם השער, אלא על שם שהיה עשוי ומגודל בגלד גדול, והשערות היו רק סימן לכך. תורה כו

(כו) וַאֲחֵרֵיכֶן יֵצֵא אָחִיו וּגו' - שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ אַגְדָּה הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ - שְׁלֵכְאוּרָה צְרִיף בִּיאור: לְמָה נִאָּמַר "וַאֲחֵרֵי כֶן יֵצֵא אָחִיו", וְלֹא "וַיֵּצֵא אָחִיו" (ספר הוֹרֵי, או לְמָה לֹא נִאָּמַר: "וַיֵּצֵא הַשְּׂנֵיָה" (לבוש). וְכֵן לְמָה הֵיטָה יְדוּ אוֹחוֹת בְּעֵשָׂו (רא"ש). וּמָה שִׁכְתָּב רִש"י. "שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ אַגְדָּה", אִף שְׁלֵכְאוּרָה הוּא מְפּוֹרֵשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה סג, ח, יֵשׁ לּוֹמֵר, מִשּׁוֹם שֶׁשֶׁם לֹא מְבֹאָרוֹת הַשְּׂאֵלוֹת דְּלַעֲלֵל, אֲלֵא רַק לְמָה עֵשָׂו יֵצֵא תַחִילָה, וְכִנְרָאָה זֶה מִדְּרַשׁ אַגְדָּה אַחֵר. וּבִסְפֵר "הַזְּכוּרִין" מְבִיא נוֹסְחָא אַחַת יִשְׁנֵה: "וְאֲנִי הַסּוֹפֵר שְׁמַעְתִּי", דְּהִינּוּ שָׂאִין זֶה מִדְּבַרֵי רִש"י אֲלֵא מֵאֶחָד הַמַּעֲתִיקִים, וְאָבִן בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן כֹּל הַקְּטַע הֵיזָה אֵינּוּ.

בדין - "בדין" ולא בטבע, פי על פי טבע מי שנוצר ראשון יצא אחרון

כמו שפעשה אביו לשרה. פיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. וספחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר המזריה להיות עולה תמימה (יבמות טד).

(כו) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:
כז ורביו עולמא והנה עשו גבר נחשירקן גבר נפק לחקלא ויעקב גבר שלים משמש בית אולפנא:

כ"ז - ויגדלו הנערים ויהי עשו • כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, פיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודת אלילים. ידע ציד • לצוד ולרמות את אביו כפיו ושואלו: 'אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצות (תנחומא) • איש שדה • כמשמעו, אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות. תם • אינו בקי בכל אלה, כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם. ישב אהלים • אהליו של שם ואהליו של עבר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 116)

לצוד ולרמות את אביו בפיו (רש"י כה, כז)

הקשו המפורשים, מה ראה רש"י להוציא את המלים "ידע ציד" מידי פשוטן (צדת בעלי חיים). ויש לומר, דאלו היתה הפונה לציד כפשוטו, צריך היה הפתוב להקדים "איש שדה" ל"ידע ציד", שהרי קודם יוצא אדם לשדה ושם עוסק בציד. ומכאן שנאמר "ידע ציד" תחלה, מוכן שהפונה ל'צידה' המתרחשת בבית, לפני היציאה לשדה; ולכן מפרש שעשו היה 'צד' ומרמה את יצחק בפיו.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

אביו, ואחר שיצא מן הבית היה "איש שדה" (הרבי).

ושואלו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן - אף שהם פטורים ממעשר מן הדין (רא"ם). ודיק לשואל "היאך מעשרין", פי מלח ותבן חשיבותם מצד עצמם היא מועטה, ועיקר חשיבותם כשמעורבבים אותם, מלח במאכל ותבן לעשית לבנים, שאז ערכם שנה יותר, ושאלתו היתה: כיצד מעשרים אותם? האם כפי הערך שלהם בפני עצמם או כפי ערכם בתערובת? (הרבי).

כסבור אביו שהוא מדקדק במצות. איש שדה - כמשמעו, אדם בטל - כי אם לא כן, היה צריך לומר "עובד אדמה", כמו בקין (רא"ם).

וצודה בקשתו חיות ועופות - שכן הוא דרך הבטלנים הולכי השדות לצוד חיות ועופות (רא"ם). ונקרא "איש שדה", לא רק בגלל שהיה אדם בטל, אלא גם בגלל שהיה עושה פעולות ציד (ג"א).

תם - אינו בקי בכל אלה - לצוד ולרמות את אביו.

אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם. "ישב אהלים - אהליו של שם ואהליו של עבר - נקט "אהלים" לשון רבים. תורה כה

הוא לאברהם שלא יצא עשו בנימו לתרבות רעה, ואברהם נפטר בהיות עשו בן ט"ו, כדלעיל ברש"י טו, טו, יש לומר שבשנתים אלו עד יום פטירת אברהם היה עושה את מעשיו הרעים בצנעה ולא בפרהסיא (רא"ם). ויש לומר שזה מה שכתב רש"י שם: "ובו ביום מרד עשו", דהינו שבאותו יום מרד בפרהסיא, וכמפורש לקמן פסוק כט "כי עיף אנכי", וברש"י שם "ברציקה". וכן גור אריה" כתב שעשו לא עבד עבודה זרה מיד, אלא פירש אצלה ללמוד מעשיה, ולא עבדה עד אותו יום שמת אברהם.

ידע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו - כדלקמן פסוק כח וברש"י שם. כי אם כפשוטו שיודע לצוד חיות: (א) הרי הוא אומר "איש שדה", (ב) למה אומר "איש ידע ציד", ולא "איש ציד" בלבד, (ג) מזה שאומר אחר-כך "ויעקב איש תם ישב אהלים", הרי שאומר בו שהוא הדיף מעשו: "ישב אהלים" הדיף מ"איש שדה", ו"איש תם" הדיף מ"ידע ציד" (רא"ם). (ד) היה צריך לכתוב תחילה "איש שדה" ואחר-כך "איש ידע ציד". ומכל זה מוכן ש"ידע ציד" הפונה יודע לרמות, ולכן הזכיר פרט זה תחילה, לומר שבגיותו בבית היה מרמה את

ועשר שנים צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה - כדלעיל טו, ג. **פיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה** - כדלעיל פסוק כא. **ושפחה** - של רבקה. **לא רצה לישא** - כמו שעשה אביו, ובכוחות זו ילדה שרה, כדלעיל ברש"י טז, ב.

לפי שנתקדש בהר המזריה להיות עולה תמימה - ראה רש"י לעיל כב, ב. וראה גם רש"י לקמן כז, ב. תורה כז (כו) **ויגדלו הנערים ויהי עשו - כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם** - שאף שהיו נפרדים עוד ממעי אמה, זה לרשעו וזה לתמו, כדברי רש"י לעיל פסוק כג, הרי כל זמן שהיו קטנים לא היה ניכר שוני זה במעשיהם (רא"ם).

ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם - והיו תולים את מעשיו הרעים של עשו בגלל היותו נער (שפ"ח).

פיון שנעשו בני י"ג שנה - זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודה זרה - וזהו פירוש "ויגדלו הנערים", שבתחלה היו שניהם "נערים", ולא ניכר השוני ביניהם, אבל אחרי שגדלו, אזי "ויהי עשו ויעקב", ניכר על עשו שהוא עשו ועל יעקב שהוא יעקב. ואף שהבטיח הקדוש-ברוך-

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות חלק כה, עמוד 116 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

היאף מעשרין את המלח ואת התבן

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה

ידע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאף מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות (כה, כז. ובפירוש רש"י)

ב'משכיל לדוד' כאן הקשה אף רמה עשו את אביו להחשיבו כמדקדק במצות כששאלו "איך מעשרין את המלח והתבן", הרי "בשאלתו זאת היה מונה שהוא עם הארץ, ושאינו יודע הדין דתבן פטור ממעשר. ואין זו ערמה, דאדרבה יאמר אביו שאינו נותן לבו לשמוע בלמודים, דאם לא-כן הוה ידע מה חייב ומה פטור?"

עוד הקשה ברבי עובדיה מברסנובא על פרוש רש"י כאן, דלכאורה מה שאלה היא זו, הרי "אם באנו לעשרן נוציא מהן אהד מעשרה כשאר הדברים המתעשרים, ומה טעם לשאלה זו?"

וג' לבאר זה על-פי מה שפרש רש"י על הפתוב (לך יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל" - "ויתן לו אברהם מעשר מכל אשר לו", דבארו המפרשים (ריב"א וגור אריה שם) דכונת רש"י להשמיענו שהפריש אברהם מעשר מכל נכסיו, ולא רק מושלל המלקמה.

ועל-פי-זה יש לומר דגם כאן פנת עשו היתה למעשר כספים מכל נכסיו, ולא למעשר זרעים וכיצא בזה. והנה מלח ותבן אין להם חשיבות בפני עצמם, וכשמעריבים אותם עם דברים אחרים, יש להם חשיבות גדולה. דמלח נותן טעם באוכליו, ונתבן משתמשים לעשיית לבנים לבנין וכו'.

ועל-פי-זה יש לפרש שאלת עשו, דכונתו היתה לשאול, שכשמעריכים שווי כל נכסיו כדי להפריש מעשר, אף מעריכים את שווי המלח והתבן. האם לפי חשיבותם בפני עצמם, או לפי השווי שלהם כשישתמש בהם בפעל על-ידי ערוכם בדברים אחרים, שאז נתוסף בשוים. ומישב על-פי-זה מה שסבר אביו שהוא "מדקדק במצות".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, התשכ"ח

דבריו של האריז"ל - שגם שמו יצחק - בפירוש הפסוק "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו": "מה שאהב אותו היה בשביל האור שהיה בפיו של עשו", "שצדה ולקח מן הקדושה (ניצוצות הקדושה) כו'".

כח ורחם יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב:

יש"י • בפיו • כתרגומו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו.

כט ויזר יעקב נזיר ויבא עשו מן השדה והוא עיף:

יש"י • ויזר • לשון בשול, כתרגומו. והוא עיף • (ב"ר) ברציחה, כמה דתימא: (ירמיה ד) "כי עיפה נפשי להורגים".

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

"כי עיפה נפשי להורגים" - אף שפירוש הפסוק הוא: "כי נפשי עיפה בעבור ההורגים אותנו" (כלשון המצוד שם), אם כן "עיפה" אינו מוסב על ההורגים עצמם, יש לומר שהלימוד הוא מזה שנתכת לשון "עיפה" בסמיכות ל"הורגים", דהינו שישנו ביטוי של עיפות במקום שיש רציחה. תורה ל

מזה שאמר "והוא עיף" כענין בפני עצמו, ולא "ויבא עשו עיף מן השדה", משמע שאין זה רק עיפות של רעב, אלא גם עיפות של רציחה (ג"א). וגם אם פנתו לרעב בלבד, למה בכלל אומר עליו הפתוב "והוא עיף", הרי עשו עצמו אומר אחר-כך: "כי עיף אבכי", ששם ודאי פנתו לענין הרעב (דברי חזק).

כמה דתימא - ירמיה ד, לא.

כח בפיו - כתרגומו - "ארי מצידה הוה אכיל", כי מצידו היה אוכל. **"כפיו" של יצחק, ומדרשו: "כפיו" של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו** - ראה גם רש"י תהלים קמ, יב: "צד את אביו בפיו". תורה כט **(כט) ויזר - לשון בשול, כתרגומו** - "ויבשיל".

והוא עיף - ברציחה - שאם לא כן, היה לו לומר "והוא רעב" (רא"ש). או

(ב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל־יַעֲקֹב הַלְעִימֵנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עַיִף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָם:

לַוְאָמֵר עֲשׂוּ לַיַּעֲקֹב אֲטַעֲמֵנִי כְעַן מִן סִמּוּקָא סִמּוּקָא הַדִּין אַרִי מְשַׁלְהֵי אָנָּא עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אָדָם:

ה"י - הלעיטיני - אפתח פי ושפף הרבה לתוכו, כמו ששינינו: 'אין אוכסין את הנמל, אבל מלעיטיני אותו'. מן-הָאָדָם הָאָדָם - עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו, יוצא לתרבות רעה, ואין זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא. לפיכך קצר הקדוש-ברוך-הוא ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים? שדומות לגלגל, שהאבלות גלגל החזור בעולם. (ועוד, מה עדשים אין להם פה, כך האבל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להברות את האבל בתחלת מאכלו ביצים, שהם צגלים ואין להם פה, כך אבל אין לו פה כדאמרין במועד קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל שפן שאינו שואל בתחלה. מג' ועד ז', משיב ואינו שואל וכו', ברש"י י"ט).

(לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מַכְרָה כִּיּוֹם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי:

לֹא וְאָמַר יַעֲקֹב זֶפֶן כִּיּוֹם דְּלֵהֵן יַת בְּכוֹרְתְךָ לִי:

ה"י - מכרה כיום - פתרגומו כיום דלהן, כיום, שהוא ברור, כך מכר לי מכירה ברורה. בכרתך - לפי שהעבודה בכורות, אמר יעקב: 'אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש-ברוך-הוא'.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(ב) הַלְעִימֵנִי - אפתח פי ושפוף הרבה - אף שבגמרא (המובאת לקמן) לא נתבאר שהלעטה הינו שמאכילה הרבה, אלא רק ששפוף לתוף פיה (במקום שהיא יכולה להחזיר המאכל), אף כיון שמשרת ההלעטה היא כדי שהבהמה תאכל יותר ממה שהיא אוכלת בעצמה, לכן פירש כאן "ושפוף הרבה", כלומר, יותר ממה שעשו היה אוכל אם היה אוכל בכחות עצמו. גם יש לומר, שמה שנקט "הרבה", והו גלגל כפל הלשון "מן האדם האדם הזה" (באר בסדה).

את האבל - יצחק. וראה גם רש"י תהלים קט, טו: "שעשה יעקב נזיד עדשים לנחם את יצחק". ולמה עדשים? שדומות לגלגל, שהאבלות גלגל החזור בעולם - בדפוס ראשון ושני: "גלגל הוא שחזור בעולם". ובגמרא בבא בתרא טו, ב: "אף אבילות מגלגלת ומחזרת על באי עולם".

(ועוד, מה עדשים אין להם פה - כמו שיש לפולין ולשאר מיני קיטנית כמין סדק רש"י ב"ב טו, א).

כך האבל אין לו פה, שאסור לדבר

- ברש"י שם: "שהוא יושב ודומם". ולפיכך המנהג להברות את האבל בתחלת מאכלו ביצים שהם צגלים ואין להם פה - אף ברש"י שם: "אין להם פה אבל אינם מגלגלים כגלגל". כך אבל אין לו פה, כדאמרין במועד קטן - כא, ב.

אבל כל שלשה ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל-שכן שאינו שואל בתחלה, משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל וכו', ברש"י י"ט). - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה. תורה לא

(לא) מכרה כיום - פתרגומו: "כיום דילתין" - כיום זה.

"כיום" שהוא ברור, כך מכור לי מכירה ברורה. בכרתך - לפי

שהעבודה בכורות - שהבכורים היו מקריבים קרבנות לשם ה' עד הקמת המשכן, שאז הפהנים החליפו את הבכורים (ראה יבמות קטו, א). וראה לעיל יד, ח שנקמר על שם בן נח "והוא כהן לאל עליון", והרי שם לא היה הגדול בבני נח, אלא הקטן שבהם, ויש לומר שאמנם בתחלה נתנה הבהמה לשם, לא מצד בכורתו, אלא מצד מעלתו, ואחר-כך ניטלה ממנו הבהמה, כמבואר הטעם בגדרים לב, ב, וניתנה לבכורים. ועדין צריך עיון.

אמר יעקב: אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש-ברוך-הוא - פי אם לא בן, אף הותר לו ליעקב לעשות בן (רא"ש). ולהעיר גם מרש"י במדבר ג, יב: "לפי שהיתה העבודה בכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודה זרה נבחרו תחתיהם". ועל השאלה מה מועילה מכירה בכורה, כתב הרא"ש, שיעקב רצה רק למנוע מעשו את עבודת הקרבנות, ולא שהוא עצמו יעבוד במקומו. אף ה"גור אריה" כתב, שמלשון רש"י לקמן כו, לו "לבכור ברכתי", משמע שנקמה הבכורה לעצמו ולא רק שמנע הבכורה מעשו. ולכן מתרץ באופן אחר, שלפני מתן תורה העבודה בכורות היתה מצד הכבוד (ולא מצד הקדושה). ודבר זה יש ביכולת הבכור

לתוכה, כמו ששינינו - שבת קנה, ב. "אין אוכסין את הנמל - אין מאכילין אותו הרבה בעל כרחו לתחוב לו בגרונו רש"י שם). אבל מלעיטיני אותו - שופכים המאכל לתוף פיה (ר"ע). מן האדם האדם - עדשים אדמות. ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שבה טובה" שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא - לעיל טו, טו. וראה גם רש"י שם. לפיכך קצר הקדוש-ברוך-הוא המש שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה - כדלקמן לה, כח. וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב עדשים להברות - להאכיל (ראה רש"י ש"ב ג, לה. איכה ה, א).

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת תולדות לה

(לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלַמָּה־יָגָה לִי בְכֹרָה:
 לב וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הֵא אָנָּה אֲנִי לָמוֹת וְלַמָּה לִי בְכֹרָה:
 דָּגָן לִי בְכֹרָתָא:

רש"י «הנה אנכי הולך למוות • (מתנודדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה בכורות כי שבט לוי יטל אותה, ועוד) אָמַר עֲשׂוּ: 'מה טיבה של עבודה זו? אָמַר לו': 'כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה', כֹּאֲתָה שְׁשֻׁנֵינוּ: (סנהדרין טו) 'אלו הן שבמיתה: שתויי יין ופרועי ראש', אָמַר: 'אני הולך למוות על ידה, אם בן מה חפץ לי בה?'.»

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבֻעָה לִּי בַיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב:

(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לַחֵם וַנִּזְיֵד עֲדָשִׁים וַיֹּאכֵל וַיִּשֶׁת וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ וַיִּבֶז עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכוֹרָה:
 רש"י «וַיִּבֶז עֲשׂוֹ • העיד הכתוב על רשעו, שִׁבְזָה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מְקוֹם.»

(א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרַעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בַיּוֹם אֲבֵרָהָם וַיִּלְךָ יַצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מִלְּךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

בְּכוֹרָה". תורה לג
(לד) וַיִּבֶז עֲשׂוֹ - העיד הכתוב על רשעו - ולא עשה בן רק מחמת רצבון ידיו ויהי ידו, שאם לא בן, מאחר שהיה שבע היה לו להתקרט, והכתוב אומר שגם לאחר ש"ויאכל וישת" לא התקרט, אלא "ויבז עשו את הבכורה" (ע"פ דב טו). ויה"גור אריה" כתב, שפיון שבזיון הוא בלב, מנין לנו שבזוה? אלא ודאי הכתוב העיד ברוח הקדש מה שהיה בלבו.
שִׁבְזָה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מְקוֹם - ראה גם רש"י בְּכָא בְּתָרָא טו, ב: "ובזוה את העבודה שהיתה בכורות". כלומר, לא שבזוה "את הבכורה" עצמה, אלא את העבודה שבבכורה, כי בזוי הבכורה מצד עצמה, אין בו ענין של רשעות, מה שאין כן אם מבזוה עבודתו של מקום שבבכורה. תורה לה

(שמעל שלשים יום). להעיר, שבבְּרִיתָא שם הסדר הוא: "פרועי ראש ושתויי יין", ורש"י כתב: "שתויי יין ופרועי ראש". ובטעם הדבר נראה לומר, מפני שמיתה מפורשת בתורה רק בשתויי יין, ואילו פרועי ראש לומדים משתויי יין, כמבואר שם בגמרא.
אָמַר: אָנִי "הוֹלֵךְ לָמוֹת" עַל יְדָה - שהרי עשו היה "איש שעיר", ובדאי הלה פרוע ראש כְּאֵלֶּה לְ"אִישׁ שָׂדֶה", וכן ודאי היה שותה יין, כמפורש בפסוק הבא "ויאכל וישת", ואם בן יכול בקלות לבא לידי מיתה בעבודת הקרבנות. ואין לפרש כפשוטו שהוא הולך למוות עכשיו, שהרי היה רק ענין ורעב, ולא שנטה למוות.
אִם בֶּן מַה חֹפֵץ לִי בָהּ - וזהו פִּנְת דְּבָרָיו בְּאָמְרוֹ: "וְלַמָּה זֶה לִי

למכור, כִּדִּין מִי שְׁמוּחַל עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁכְּבוֹדוֹ מְחוּל. תורה לב
(לב) הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת - (מתנודדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה בכורות) - לפירוש זה: "אנכי" מוסב על הבכורה, ו"למוות" על ביטול העבודה בה.
כִּי שִׁבְזָה לִּי יִטַּל אוֹתָהּ - לאחר חטא העגל. ראה במדבר ח, יז וברש"י שם.
וְעוֹד) - בכמה פתבירי וכן בדפוס ראשון כל הקטע הזה אינו, וגם במפרשי רש"י אינו נזכר.
אָמַר עֲשׂוֹ: מַה טִּיבָה שֶׁל עֲבוֹדָה זו? אָמַר לוֹ: כִּמְה אֲזַהְרוֹת וְעוֹנְשֵׁין וּמִיתוֹת תְּלוּיִן בָּהּ, כֹּאֲתָה שְׁשֻׁנֵינוּ - בבְּרִיתָא, סְנֵהֲדָרִין כב, ב.
"אלו הן שבמיתה, שתויי יין ופרועי ראש" - שִׁנְכָּסוּ לְעֵבוֹד בְּמִקְדָּשׁ שְׁתוּיֵי יַיִן אִוּ בְּשַׁעַר פְּרוּעַ

כ"י אַל-תִּרְדּוּ מִצְרִימָה • שְׁהִיָּה דַעְתּוֹ לְרֵדֹת לְמִצְרַיִם כְּמוֹ שִׁירָד אָבִיו בְּיַמֵּי הָרַעֲב, אָמַר לוֹ: "אַל-תִּרְדּוּ מִצְרִימָה", שְׁאַתְּהָ עוֹלָה תְּמִימָה וְאַיִן חוֹצָה לְאַרְץ כְּדַאי לָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 201)

שְׁאַתְּהָ עוֹלָה תְּמִימָה, וְאַיִן חוֹצָה לְאַרְץ כְּדַאי לָךְ (רש"י כו, ב)

בְּרַש"י מְדַגֵּשׁ הַחֲסוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ, וְאַלּוֹ בַּמִּדְבָּר מְדַגֵּשׁת מַעֲלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׁהִיא דוֹמָה לְמִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ): "מָה עוֹלָה, אִם יִצְאֵת חוּץ לְקִלְעִים, נִפְסְלָה, אִף אֶת, אִם יִצְאֵת חוּץ לְאַרְץ, נִפְסְלָת". וְיֵשׁ לּוֹמַר, שֶׁהַמִּדְבָּר סָבּוּר שְׁעַל-יְדֵי הַבְּטָחַת הָאֶרֶץ קָנָה אוֹתָהּ אֲבָרָהּם בְּפִעֵל, וְכִבֵּר אַז הָיְתָה שׁוֹנָה וּמִיְחָדָת; וְלָכֵן מְדַגֵּישׁ אֶת מַעֲלָתָהּ. אָבִל לְדַעַת רַש"י לֹא הָיְתָה עֲדוּן קִנּוּיָה לְאַבְרָהָם בְּפִעֵל, וְהִיא הָיְתָה אֶרֶץ כְּמוֹ כָּל הָאֲרָצוֹת; וְלָכֵן מְדַגֵּישׁ רַק אֶת הַחֲסוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ. וְיִמְהוּ חֲסוֹן זֶה - כְּתַב רַש"י לְעִיל (ח"י שר"ה כד, ז): בְּחוּץ לְאַרְץ לֹא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מִפִּירִים בָּהּ, וְשָׂמוּ לֹא הָיָה רִגִיל בְּאַרְץ.

ג דוור בְּאַרְעָא הָדָא וְיִהִי מִיִּמְרֵי כְּסֻעָדָךְ וְאַבְרָכְנָךְ אֲרִי לָךְ וְלִבְנֶךָ אֲתָן יָת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְאַקָּם יָת קִלְמָא דִּי קִנְיִמִית לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:

(ג) גִּוּר בְּאַרְץ הוֹאֵת וְהָיְתָה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי-לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֲתָן אֶת-כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקְּמֵתוּ אֶת-הַשְּׂבִעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:

כ"י אַל-הָאֵל • כְּמוֹ הָאֵלָה.

ד וְאַסְגֵּי יָת כְּנָךְ סַגִּיאִין כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְאַתָּן לְכְּנָךְ יָת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל כְּנָךְ כָּל עַמְמֵי אֲרַעָא:

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת-זִרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנִתְתִּי לְזִרְעֶךָ אֶת כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזִרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאֲרָץ:

כ"י אַל-וְהִתְבָּרְכוּ בְּזִרְעֶךָ • אָדָם אוֹמַר לְבָנוּ: 'יְהִי זִרְעֶךָ כְּזִרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק', וְכֵן בְּכָל הַמִּקְרָא, וְזֶה אָב לְכָל: "כִּי יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשִׁימְךָ וְגו'", וְאַף לְעַנְיֵן הַקְּלָלָה מְצִינוּ בֵּן: "וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה", שֶׁהַמְקַלֵּל שׁוֹנָאוֹ אוֹמַר: 'תְּהֵא כְּפִלוֹנִית', וְכֵן: (ישעיה סה) "וְהִנְחַתֶּם שְׂמֵכֶם לְשִׁבּוּעָה לְבַחֲיָרִי", שֶׁהַנְּשָׁבַע אוֹמַר: 'אֵהָא כְּפִלוֹנִי, אִם עֲשִׂיתִי כֶּךָ וְכָךְ'!.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לְעַנְיֵן הַקְּלָלָה הוֹסִיף: "וְכֵן לְעַנְיֵן הַבְּרָכָה". דְּהֵינּוּ שְׂמַהֲקַלְלָה מוֹכַח לְעַנְיֵן הַבְּרָכָה, וְכִנּוּכָר לְעִיל. "וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה" - בַּמִּדְבָּר ה', כו.

שְׁהַמְקַלֵּל שׁוֹנָאוֹ אוֹמַר: תְּהֵא כְּפִלוֹנִית - בְּרַש"י שָׁם: "שִׁיְהִי הַכֹּל אֵלִין בְּה". אִף עֵינָר פִּירוּשׁוֹ פִּירֵשׁ שָׁם בְּפִסּוּק כֹּא: "יָתָן ה' אוֹתָךְ לְאֵלָה - שִׁיְהִי הַכֹּל מְקַלְלִין כֶּךָ, וְבוֹאֵךְ כְּדָרְךָ שְׂבָא לְפִלוֹנִית". אִף כֵּן רַש"י הַעֲדִיף לְהִבְיָא מֵהַפְּסוּק: "וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה", מִשּׁוֹם שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר מֵה יְהִיָּה בְּפִעֵל, מֵה-שְׂאִין-כֵּן בְּפִסּוּק "יָתָן ה' אוֹתָךְ לְאֵלָה", שְׁוֹהוּ בְּלִשׁוֹן הַבְּטָחָה לְעֵתִיד, נִיתָן הִיָּה לְפִרְשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ שְׂבּוּלָם הַתְּקַלְלוּ בְּגִלְלָה, וְזֶה בְּשִׁבִיל לְאִיָּם וְלַהַפְחִיד אֶת הָאִשָּׁה כְּדִי שְׂתוֹדְדָה, וְלֹא שְׂפּוֹן יְהִיָּה בְּפִעֵל, וְאִם בֵּן שׁוֹב לֹא הָיָה נִיתָן לְהוֹכִיחַ מִשָּׁם לְכֹאֵן. וְכֵן "וְהִנְחַתֶּם שְׂמֵכֶם לְשִׁבּוּעָה

- בְּלוֹמַר, הַתְּבָרְכוּ בְּפִיָּהֶם, וְלֹא שְׂתַגִּיעוּ לָהֶם הַבְּרָכָה עַל-יְדֵי זִרְעָךְ (רא"ם). וְכֵן בְּכָל הַמִּקְרָא - רָאָה גַם רַש"י לְעִיל יב, ג. וְזֶה אָב לְכָל - בְּרַש"י לְעִיל שָׁם: "וְזֶה מוֹכִיחַ". "כִּי יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשִׁימְךָ .. בְּאַפְרָיִם וְכַמְנַשֶּׁה" - לְקַמֵּן מַח, כו. הַבָּא לְכַרְךָ אֶת בְּנֵיךָ, וְיִבְרָכֶם בְּבִרְכָתְךָ, וְיֹאמַר אִישׁ לְבָנוּ: יְשִׁימְךָ אֱלֹקִים בְּאַפְרָיִם וְכַמְנַשֶּׁה (רש"י שם). וְאַף לְעַנְיֵן הַקְּלָלָה מְצִינוּ בֵּן - מְבִיא הוֹכָחָה שְׂאִין לְפָרֵשׁ "וְהִתְבָּרְכוּ בְּזִרְעֶךָ", שֶׁהַגּוֹיִם הַתְּבָרְכוּ בְּגִלְלָה וְרַעַף, שֶׁהֲרִי "אַף לְעַנְיֵן הַקְּלָלָה מְצִינוּ" לְשׁוֹן דוֹמָה, וְשָׁם וְדַאי לֹא נִיתָן לְפָרֵשׁ שְׂבּוּלָה תְּבוּא הַקְּלָלָה עַל כָּל הַעַם, שְׂאִם הִיא חֲטָאָה אֲחֵרִים מֵה חֲטָאוּ אֵלָא וְדַאי פִּירוּשׁוֹ שִׁיקְלָלוּ בְּה, וְאַף כֵּן שִׁיבְרָכוּ בְּזִרְעוֹ (מַשְׁכֵּל לַדָּח). וְרָאָה רַש"י בַּמִּדְבָּר ה', כֹּא, אַחַר שֶׁהִבְיָא

(ב) אַל תִּרְדּוּ מִצְרִימָה - שְׁהִיָּה [ב]דַעְתּוֹ לְרֵדֹת לְמִצְרַיִם כְּמוֹ שִׁירָד אָבִיו בְּיַמֵּי הָרַעֲב - בְּדַלְעִיל יב, י. וְזֶה מְרִמּוֹן בְּמָה שֶׁהוֹכִיר כֵּן: "מְלַבֵּד הָרַעֲב הָרֵאשׁוֹן", דְּהֵינּוּ שֶׁהַרַעֲב הָיָה כְּמוֹ הָרַעֲב הָרֵאשׁוֹן, וְיִצְחָק רָצָה לְרֵדֹת כְּמוֹ שִׁירָד אָבִיו בְּרַעֲב הָרֵאשׁוֹן (ר"א).

אָמַר לוֹ: "אַל תִּרְדּוּ מִצְרִימָה", שְׁאַתְּהָ עוֹלָה תְּמִימָה - רָאָה גַם רַש"י לְעִיל כה, כו.

וְאַיִן חוֹצָה לְאַרְץ כְּדַאי לָךְ - רָאָה לָךְ. בְּבְרָאשִׁית רַבָּה טד, ג: "מָה עוֹלָה אִם יִצְאֵת חוּץ לְקִלְעִים הִיא נִפְסְלָת, אִף אֶתָּה אִם יִצְאֵת חוּץ לְאַרְץ נִפְסְלָת". תוּרָה ג

(ג) הָאֵל - כְּמוֹ הָאֵלָה - וְלֹא שֶׁהוּא שָׁם קוֹדֵשׁ, שְׂמִשְׁמַעוּ כָּל הָאֲרָצוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְרָאָה גַם רַש"י לְעִיל טז, ח. תוּרָה ד

(ד) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזִרְעֶךָ - אָדָם אוֹמַר לְבָנוּ: יְהִי זִרְעֶךָ כְּזִרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק

(ה) **עָקַב אֲשֶׁר-שָׁמַע אֲבָרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי מִצּוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרָתִי:**

כ"י - שמע אברהם בקלי • כשנסיתי אותו. וישמר משמרתתי • גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון: שניות לעריות ושבות לשבת (יבמות כא). מצותי • דברים שאלו לא נכתבו, ראויין הן להצטוות, כגון: גזל ושפיכות דמים. חקותי • דברים שיצר הרע ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר ולבישת ששטנז, שאין טעם בדבר אלא גזרת המלך וחקותיו על עבדיו. ותורתתי • להביא תורה שבעל-פה הלכה למשה מסיני (כ"ח).

♦ יום שני כ"ד מרחשון ♦

(ו) **וַיָּשָׁב יִצְחָק בְּגֵר:**

ויהי יצחק בגר:

(ז) **וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחַתִּי הוּא כִּי יָרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פְּנֵי-תִרְגָּמִי אֲנִישֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רִבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הוּא:**

ז וישאלו אנשי אתרא (על עיסק) לאתתה ואמר אחתי היא ארי דחיל למימר אתתי דלמא יקטלניי אנשי אתרא על רבקה ארי שפירת חייו היא:

כ"י - לאשתו • על אשתו, כמו: "אמרי לי אחי הוא".

(ח) **וַיְהִי כִּי אָרְכוּ-לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקַף אַבְימֶלֶךְ מִלֶּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק אֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:**

ח ויהי כד סגיאוי לה תמן יומיא ואסתמי אבימלך מלכא דפלשתאי מן חרפא וחזא והא יצחק מחייף עם רבקה אתתה:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לְבַחֲרִי" - ישעיה טה, טו.
שְׁהַנְשָׁבַע אֹמְרָה: אֵהָא כְּפִלּוּנֵי אַם עֲשִׂיתִי בְּךָ וְכָד - ברש"י שם: "לוקח משמכם קללה ושבועה לדורות אם לא יקרנו כפאשר אירע לפלוני". וברש"י במדבר שם: "שהצדיקים נשבעים בפורענותן של רשעים". תורה ה
(ה) **שָׁמַע אֲבָרָהָם בְּקֹלִי - כְּשִׁנְסִיתִי אוֹתוֹ -** בעקרת יצחק, כאמור שם (כב יח): "עקב אשר שמעת בקולי".
וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי - ראה רש"י ישעיה על הפסוק (מ יח): "ויבינהו וילמדוהו בארץ משפט" - "שלמדו חכמה, כמו שעשה לאברהם שנתן לב להפירו מאליו ולהבין בתורה, שנאמר וישמר משמרתתי".
גְּזוֹרוֹת לְהַרְחִיקָה - זהו פירוש "וישמור", שגור על עצמו גזרות על אזהרות שבתורה - זהו פירוש "משמרתתי".
כְּגוֹן שְׁנֵינִי לְעֵרִיּוֹת - איסורי חכמים

לאיסור עריות שבתורה. והפונה גם לשניות מצד קורבה דאב, שהרי כל השניות (לבד מאם אמו) הם בקורבה דאב (ראה יבמות כא, א). ואף שאין אבהות לבני נח, כדלעיל ברש"י כ, יב, אך היות ואבהות היא מציאות תורנית גם בבני נח לגבי דינים אחרים, האבות החמירו בדבר גם לגבי עריות (הכ"ט).
וּשְׁבוֹת לְשִׁבְתָּה - איסורי חכמים על איסורי מלאכה שמהתורה.
מִצּוֹתַי - דְּבָרִים - בדפוס ראשון הגירסא: "הם מצות שבתורה, דברים כו".
שְׂאֵלוּ לֹא נִכְתְּבוּ רְאוּיִין הֵם לְהַצְטוּוֹת, כְּגוֹן גְּזוֹל וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. חֻקוֹתַי - דברים שיצר הרע ואמות העולם משיבין עליהם - כלומר, שואלים עליהם למה צריך לשמורם. כְּגוֹן אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעֲטָנִי - אינו מזכיר פרה אדומה כפי שמזכירה במקומות אחרים, משום שאין זה שיק

יג. עלי (רש"י שם). תורה ח

כ"ד - כי ארכו • אמר: 'מעטפה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד עכשו', ולא נזהר להיות נשמר. וישקף אבימלך וגו' • שראהו משמש מטתו.

טוקרא אבימלך ליצחק ואמר פרם הא אתה? היא ואבדין אמרת אחתי היא ואמר לה יצחק ארי אמרית דלמא אימות עלה:

(ט) ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה:

י ואמר אבימלך מה דא עבדת לנא פזער פון שכיב דמיחד בעמא עם אתה? ואיתימא עלנא חובא:

(י) ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את אשתך והבאת עלינו אשם:

כ"ד - אחד העם • המיחד בעם, זה המלך. והבאת עלינו אשם • אם שכב, כבר, הבאת אשם עלינו.

יא ופקיד אבימלך ית פל עמא למימר דניגוק בגברא הדין ובאתתה אתקטלא יתקטל:

(יא) ויצו אבימלך את כלהעם לאמר הנגע באיש הנה ובאשתו מות יומת:

יב וזרע יצחק בארעא ההיא ואשפח בשפא ההיא על חד מאה בדשערוהי וברכה י:

(יב) וזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

כ"ד - בארץ ההוא • אף-על-פי שאינה חשוכה בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעת הגוים (כ"ד). בשנה ההוא • אף-על-פי שאינה כתקנה, שהיתה שנת רעבון (כ"ד). בארץ ההוא בשנה ההוא • שניהם למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שערים • שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה מאה. ורבותינו אמרו: 'אמד זה, למעשרות היה'.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

"אם שכב כבר", אנו "הבאת עלינו אשם", והינו שהפטיק צריך להיות לאחר תיבת "כבר". אף להעיר שאחד מכתבי-היד הקדומים לא גורס התיבות "אם שכב", מה שמוכיח שתיבת "כבר" מוסכת על "הבאת". תורה יא

(יב) בארץ ההוא - אף-על-פי שאינה חשוכה בארץ ישראל עצמה, בארץ שכעה גוים - שאף-על-פי שגגר היא בחלק של ארץ ישראל (כדלעיל פסוק ב וברשי" שם), אינה מארץ שבע אומות, לכן אינה חשוכה בארץ ישראל עצמה (ג"א).

בשנה ההוא - אף-על-פי שאינה כתקנה, שהיתה שנת רעבון. (בארץ ההוא .. בשנה ההוא - שניהם למה - למה כפל פעמים "ההיא" (משכיל לדוד). ואף שכבר באר זה לפני כן, כאן מוסיף ביאור על פי המבואר לעיל, וכדלקמן.

לומר שהארץ קשה - לזריעה. והשנה קשה) - בכתיב יד ובדפוס

(י) אחד העם - המיחד בעם - כי אם לא כן, "העם" למה לי (באר בשדח). בכמה דפוסים נוסף: פתרגומו ["דמיחד בעמא"]. וראה גם רש"י לקמן מט, טז. שמואל א טז, יח.

זה המלך - ולכן אמר: "הבאת עלינו אשם", ולא "הבאת עליו אשם" (רא"ס). ואמר "עלינו" לשון רבים, כי בן מצינו לשון רבים בלפי מלך (שפ"ח).

והבאת עלינו אשם - אם "שכב", כבר "הבאת עלינו אשם" - שאין לפרש "הבאת" בלשון עתיד [שהוא"ו היא וא"ו המהפך], שהרי עם השכיבה בא האשם [וכיון ש"שכב" הוא לשון עבר, בהכרח שגם "הבאת" הוא לשון עבר], ולכן מפרש: "אם שכב - כבר הבאת עלינו אשם" [דהינו שהוא"ו היא וא"ו המוסיף] (ג"א). ובספר "יוסף הלל" מפרש, שכונת רש"י לבאר מדוע נאמר: "והבאת עלינו אשם", בזמן שרק "כמעט שכב", דהינו שעדין לא שכב, ובעתיד הרי יכול למנוע שלא ישכב, ועל כן מבאר שפירוש:

(ח) כי ארכו - אמר: מעטפה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד עכשו, ולא נזהר להיות נשמר - והניח מקום ההשקפה פתוח (רא"ס). וישקף אבימלך וגו' - שראהו - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים: "ראהו". וראה בהערה הבאה.

משמש מטתו - שאם לא כן, מהיכן ידע שהיא אשתו, וגם פירוש "מצחק" הוא מלשון תשמיש, כדלקמן לט, יז: "ליצחק ב"י" (ג"א). מה שכתב פירוש זה על "וישקף אבימלך וגו'", ולא על הפסוק "וירא וגו'" [ואכן כן היא גירסת הר"א"ם, שהפירוש הוא על תיבת "וירא וגו'"], כתב הרע"ב, משום שבזה מבאר מדוע נאמר בלשון "וישקף", שהרי כל השקפה שבמקרא היא לרעה (כדלעיל ברשי"י טז, ומה היא כאן הרעה? ועל זה כתב: "שראהו משמש מטתו", ולכן כתב "שראהו" (ולא סתם "שראהו"). שנה הטעם שנאמר "וישקף", שראה אותו משמש מטתו. תורה ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 123)

שהארץ קשה והשנה קשה (רש"י כו, יב)

יש לשאל, מאחר שכבר פרש את החסרונות של הארץ ("אינה חשוכה") והשנה ("אינה פתקונה") כל אחד בפני עצמו, לשם מה חוזר ומפרש את שניהם יחד. ויש לומר, שהקשה לו כפל לשון הכתוב: בארץ היא .. בשנה היא (ולא בארץ ובשנה היא). ומתוך, שבא ללמדנו ששני החסרונות השפיעו לרעה זה על זה. כלומר: החסרון של השנה השפיע לרעה גם על הארץ, שהפכה מ"אינה חשוכה" סתם, ל"קשה" ממש; והחסרון של הארץ השפיע לרעה גם על השנה, שהפכה מ"אינה פתקונה" סתם, ל"קשה" ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע "חס-ושלום" לומר שיצחק זרע דגן?

על הפסוק "ויוזרע יצחק" (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים".

ולכאורה תמויה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד פדי פך שאומרים על זה "חס-ושלום"?

ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב בספר התניא (פכ"ג) על האבות הקדושים ש"הן הן המרכבה, שכל איבריהם היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה. . . כל ימיהם".

ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מבאר שמטעם זה היו האבות רועי צאן ודוקא, כי "אין בעסק זה שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מפל מחשבה בלתי לה' לבדו". מה שאין-כן "בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בהרישה וזריעה וקצירה" (תורת חיים ויחי קב, ב).

ולכן מתמה במדרש "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום", והיינו, דהאף אפשר להיות שיצחק שהיה קדוש ומובדל מעניני עולם הזה, התעסק ב"זריעה וקצירה" חס-ושלום!

ועל זה מתרץ, שזריעת יצחק גם היא היתה "בלתי לה' לבדו", כי לא זרע "דגן" כ"אם "זרע צדקה לעניים", ולכן אין בזריעתו את הדגן ענין גשמי, אלא "רצון העליון לבדו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

דמזה שצאמר ויברכהו ה' לאחרי וימצא גו' מאה שערים, משמע שויברכהו ה' הוא ענין נוסף על זה שמצא מאה שערים.

◆ יום שלישי כ"ה מרחשון ◆

(יג) **ויגדל האיש וילך הלוח ויגדל עד פיגדל מאד:** יג וירבא גברא ונזיל אזיל (גי' סגי) ורבי עד די רבא לחדא:

ה"י < פי-גדל מאד • שהיו אומרים: זבל פרדותיו של יצחק, ולא פספו וזהבו של אבימלך (כ"ח).

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

התרבתה התבואה בדרך גס פי מאה, וזה בנכות מצות המעשר (הרב). תורה יג (יג) **כי גדל מאד – שהיו אומרים –** מבאר בזה את כפל הלשון "הלוח ויגדל", ו"עד כי גדל מאד", וניתן היה לומר "הלוח ויגדל מאד", אלא הראשון בא לתאר את מצבו האמיתי שאכן הלך ויגדל, ו"עד כי גדל מאד" בא לתאר אף שגדולתו נראית כלפי הבריות, והוא לשון של גזומא, ולכן נקט "שהיו אומרים" (דברי יחי).

זבל פרדותיו של יצחק ולא פספו וזהבו של אבימלך – כלומר, שגדל בתכלית הגדלות, ולא לענין העושר

– **"מאה"** – מאה חלקים יותר ממה שאמדו אותה (רש"י ב"ר סד, ט). וראה רש"י כתובות קיב, א: "על אחת שבשאר שנים נתברך מאה".

ורבותינו אמרו – בראשית רבה סד, ו.

אמר זה למעשרות היה – אינו פירוש אחר, אלא מבאר "למה אמרוהו", שהרי אין הברכה מצויה אלא בדרך הסמיו מן העין, ולכן כותב שזה היה למעשרות (רא"ם). ואפשר לפרש שזהו פירוש נוסף, ולפירוש זה אמדו את השדה (לצורך מעשר) לאחר שבשלה התבואה, ואז

ראשון לא גורסים את זה. ולפי הדפוסים שגורסים כן, יש לומר שאין זה לימוד חדש, אלא המשך הביאור שלפניו, כן, דהיינו ששני החסרונות שהוזכרו לעיל ברש"י, שאותה ארץ "אינה חשוכה בארץ ישראל", ושהשנה "אינה פתקונה", השפיעו זה על זה, החסרון שהשנה לא היתה פתקנה השפיע על הארץ שתהיה "קשה", והחסרון שהארץ "אינה חשוכה" פעל על השנה שתהיה "קשה", ולא רק שלא פתקנה (הרב).

מאה שערים – שאמדוהו כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדוהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ז)

שעל-ידי ויזרע יצחק גו' נעשה הגדלה ביצחק עצמו, ויגדל האיש גו'.

ויגדל האיש וילך הלוך ויגדל עד פי גדל מאד, שאומר פאן הלשון גדל ג' פעמים. ויש לומר, שג' הגדלות הם פגוד ג' הענינים דויוזרע וימצא ויברכהו. ויגדל האיש, היא ההמשכה שלפי ערף האתערוותא-דלתתא (ויזרע), שבכללות היא המשכת אור הממלא. וילך הלוך ויגדל, היא ההמשכה שלא לפי ערף האתערוותא-דלתתא (וימצא), שבכללות הוא המשכת אור הסובב. ולכן נאמר הלוך ויגדל, דענין ההליכה היא באור הסובב שלמעלה מהשתלשלות. גדל מאד, היא ההמשכה ממקום שאין אתערוותא-דלתתא מגעת לשם (ויברכהו ה'), דבכללות הוא המשכת העצמות. ולכן נאמר גדל מאד, דאמיתית ענין הבלי-גבול (מאד) הוא בעצמותו יתברך.

(יד) ויהי-לו מקנה-צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים:

נ"ט - ועבדה רבה • פעלה רבה, בלשון לע"ז אוברויני"א, עבודה משמע עבודה אחת, עבדה משמע פעלה רבה.

(טו) וכל-הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר:

נ"ט - סתמום פלשתים • מפני שאמרו: 'תקלה הם לנו, מפני הגיסות הבאות עלינו'. 'טמונון פלשתאי' לשון סתימה, ובלשון התלמוד מטמטם את הלב.

(טז) ויאמר אבימלך אל-יצחק לך מעמנו פי-עצמת מפנו מאד:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

בכך שפיון שהבארות היו מחוץ לעיר, הגיסות היו באות עליהם למלחמה בשביל לכבוש את בארות המים. ויש מפרשים שהתקלה היא בכך שהגיסות הבאות עליהן למלחמה היו משתמשות בבארות מים אלו. "טמונין פלשתאי" – לשון תרגום אונקלוס.

לשון סתימה – ולא לשון הטמנה, שהטמינו לעצמם (רא"ם). וראה רש"י איוב יח, ג: 'ואין יסוד בתיבה זו וולתי טי"ת מ"ם', אבל בלשון הטמנה גם הנר"ן הוא מיסוד התיבה. וראה גם רש"י עירובין ו, ב. מגלה כו, ב. בכא קמא נא, ב.

ובלשון [משנה] – פן הוא בהרבה כתבי"ד ודפוסים ראשונים (ודלא כבשאר דפוסים: התלמוד). והפונה לבריתא פסחים מב, א.

"מטמטם את הלב" – לשון סתימה (רש"י שם). תורה טו

לעבודה אחת (באר רחובות).
"עבדה" משמע פעלה "רבה" – כלומר, "עבדה" פירושה "פעלה", שפירושה מכלול של עבודות (בניגוד ל"עבודה" שהיא רק עבודה אחת). אך אין בה כדי לבטא את כמות העבודות, ולכן הוסיף הכתוב "רבה", לומר שמדובר במכלול רב (ע"פ מעיני אגס). תורה טו

(טו) סתמום פלשתים – מפני שאמרו: תקלה הם לנו מפני הגיסות הבאות עלינו – כלומר, סתימת הבארות המובאת כאן אינה המשך ל"ויקנאו אותו פלשתים", אלא היא ענין בפני עצמו, והיא משמשת כפתיחה לפסוק יח: "וישב יצחק ויחפור", וסתימת הבארות האמורה כאן היתה "אחרי מות אברהם", בלשון הכתוב בפסוק יח, ואז לא היה ענין של קנאה, לכן כתב רש"י שעשו פן מפני הגיסות (ע"פ רא"ם). ונראה שהתקלה היא

נאמר, אלא לענין ברכה אלקית, שהיו אומרים: שיש יותר ברכה בכול פרדותיו של יצחק כשישימוהו בשדותיהם, אף מכספו וזקבו של אבימלך (רא"ם וג"א). ונקט פרדות, משום שהפרדות בדרך כלל אין בהן ברכה, שאינן פרות ורבות, ראה רש"י דברים טו, יד (ג"א). ונראה שבהוספת התיבות: "ולא כספו וזקבו של אבימלך", בא רש"י לברר מה שאבימלך אמר לו (בפסוק טו): "לך מעמנו כי עצמת מפנו מאד", משום שהבריות וזלזו בגללו בעשרו של אבימלך. תורה יד

(יד) ועבדה רבה – פעלה "רבה", בלשון לעז אוברויני"א – ovreine, מכלול עבודות (אוצר לעז רש"י). משימות, מפעלים (לעז רש"י).

"עבודה" משמע עבודה אחת – כי "עבודה" הוא שם דבר, וכשאינו אצלו סימן לריבוי [עבודות], אזי הוא סימן

(יז) וַיֵּלֶךְ מִשֵּׁם יִצְחָק וַיַּחֲזֵן בְּנַחֲל־גֶרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם:

יז וַיֵּלֶךְ מִשֵּׁם יִצְחָק וַיֵּשֶׁב בְּנַחֲל־גֶרַר וַיַּחֲזֵן בְּנַחֲל־גֶרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם:

כ"ה < בְּנַחֲל־גֶרַר • רְחוֹק מִן הָעִיר.

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר וַיַּחֲפֹר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בַיּוֹם אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמוֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

יח וַיַּחֲפֹר יִצְחָק וַיַּחֲפֹר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בַיּוֹם אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמוֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

כ"ה < וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר • אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בַיּוֹם אַבְרָהָם אָבִיו וּפְלִשְׁתִּים סָתְּמוּם, וְקָדַם שְׁנֹסַע יִצְחָק מִגֶּרַר חֲזָר וַחֲפָרָן.

(יט) וַיַּחֲפֹרוּ עַבְדֵי־יִצְחָק בְּנַחֲל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

יט וַיַּחֲפֹרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחֲל־גֶרַר וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

עבודתו של יצחק - שָׁזָהוּ פְּלִלוֹת עֵינָיו הָעֲבוּדָה מִלְמֻטָה לְמַעַלָּה - הַתְּבַטָּאָה בַּחֲפִירַת בְּאֵרוֹת, שְׁעִינָהּ הוּא הַסֵּרֵת הַהֶעֱלַם וְהַהִסְתָּר כּו', וְמָה גַם שְׁפִלְלוֹת עֵינָיו הַבְּאֵר הוּא בְּאוֹפֶן שְׁנִבְיַעַת הַמַּיִם הִיא מִלְמֻטָה לְמַעַלָּה. וְזָהוּ עֵינָיו "מַעֲשֵׂה אֲבוֹת סִימֹן לְבָנִים" - שְׁעֲבוּדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק בַּחֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת מְהִינָה נְתִינַת כַּח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִטְעַן שְׂאִין בִּיכְלָתוֹ לְהַגִּיעַ לְאוֹר הַנְּשָׁמָה, בְּהַבְּשָׁעָה שֶׁהִיא בְּהֶעֱלַם וְהַסֵּרֵת מִצַּד הַתְּלַבְּשֻׁתָּהּ בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׁמֹכְסִים וּמַעֲלִימִים עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה, כִּי יִצְחָק פָּתַח וְסָלַל כְּבָר אֶת הָעֲבוּדָה שֶׁל הַסֵּרֵת הַהֶעֱלַם וְהַהִסְתָּר עַל־יְדֵי חֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נָתַן גַּם לוֹ אֶת הַכַּח לְהִסִּיר אֶת הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים עַל אֲלֻקוֹת, וְכַדְבְּרֵי הַמְּשֻׁנָּה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת: "הָאֵב זֹכָה לְבֹן כּו'" (בַּחֲמֻשָּׁה דְּבָרִים), וְכִמּוֹ־כֵן מוֹרִישִׁים ה' אֲבוֹת' אֶת כָּל עֲנִינֵיהֶם לְבִנְיָהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְעַל־דֶּרֶךְ מָה שֶׁפָּתַב רַבֵּינוּ הֲזָקֵן ב'תִּנְיָא' בְּנוֹגַע לְמֻשָּׁה רַבֵּינוּ, ש"אֶפְסֵי קִצְחוֹ וְשִׁמְזִין מְהִינָה" שִׁינְךָ גַם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְעִנְיַי ה' אֲבוֹת' (אֶף־עַל־גַּב שְׂרַבֵּינוּ הֲזָקֵן מִדְּבַר אוֹדוֹת מֻשָּׁה רַבֵּינוּ שֶׁהוּא מ"שְׂבַעָה רוּעִים", וְהֵרִי אֵין זֶה עֲנִינָם שֶׁל ה' אֲבוֹת').

וְנוֹסֵף עַל הַנְּתִינַת כַּח' - הֵרִי זֶה מְהִינָה גַם הוֹרָאָה:

כְּשֵׁם שֶׁיִּצְחָק שָׁלַח אֶת עַבְדָּיו לְחַפּוֹר בְּאֵרוֹת - כֶּךָ צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ אֶת "עַבְדָּיו", כַּחֲזוֹת נַפְשׁוֹ, הַכַּח שֶׁל מְסִירוֹת נַפֶּשׁ וְקִבְלַת עוֹל, וְלְהִסִּיר עַל־יָדָם אֶת כָּל הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים שֶׁל הַגּוֹף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית. וְכֵשֶׁם שֶׁאֲצֵל יִצְחָק הִיָּה תַּחֲלִיָּה מַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל מְרִיבָה, וְ"וִירִיבוּ גו'", אֲבָל לְבִסּוֹף נַעֲשֵׂה מַעֲמָד וּמַצָּב ש"לֹא רְבוּ עֲלֵיהֶ", וְלֹא עוֹד אֲצֵל שְׁסִיעֵיו לוֹ, וְכִרְתּוֹ עִמּוֹ בְּרִית, בְּאֶמְרָם "אֲתָה עֲתָה בְּרוּךְ ה'" - כֶּךָ גַם אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאֶף־עַל־פִּי שְׂבַתְחִילָה יֵשׁ לוֹ מִנְּגָדִים, הִנֵּה לְבִסּוֹף מֵתְהַפְּכִים גַּם הֵם וּמְסִיעֵים לוֹ.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשולי

"וַיַּחֲפֹרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחֲל", זו חֲפִירָה אַחֲרָת, מֵה שֶׁחָפְרוּ בְּנַחֲל גֶרַר. וְהַגּוֹר אַרְיָה" כּוּתַב, שֶׁהַפִּסּוּק צָרִיךְ לְהִזְוֹת כֶּךָ: "וּפְלִשְׁתִּים סָתְּמוּם קוֹדֵם שְׁנֹסַע יִצְחָק מִגֶּרַר, חֲזָר וַחֲפָרָן". כְּלוֹמַר, שֶׁהַסֵּרֵת הִיָּה לְפָנֵי יִצְחָק מִגֶּרַר, וְעַכְשָׁיו חֲזָר יִצְחָק וַחֲפָרָן. וְהִיָּה יט

הַנְּפִוּצִים: מְקוּדָם. שְׁנֹסַע יִצְחָק מִגֶּרַר חֲזָר וַחֲפָרָן - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר" - חֲזָר וַחֲפָרָן. כְּלוֹמַר, הַפִּסּוּק "וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וְגו'" מְסַפֵּר עַל מָה שֶׁעָשָׂה יִצְחָק לְפָנֵי שְׁהִלְךְ מִגֶּרַר לְנַחֲל גֶרַר. כִּי אִם לְאַחַר שְׁהִלְךְ לְגֶרַר, אֵיךְ יִכּוֹל הִיָּה לְחֲזוֹר וְלְחַפּוֹר אֶת הַבְּאֵרוֹת שֶׁנִּסְתְּמוּ בְּגֶרַר (ר"א"ט). וּלְפִי זֶה, מָה שֶׁכְּתוּב בְּפִסּוּק יט:

(יז) בְּנַחֲל גֶרַר - רְחוֹק מִן הָעִיר - שְׁהִרֵי אֲבִימֶלֶךְ גִּירֵשׁ אוֹתוֹ מִהָעִיר, וְנִקְרָא "נַחֲל גֶרַר" מִשּׁוּם שֶׁהַנַּחֲל עָבַר בְּגֶרַר (ר"א"ט). תּוֹרָה יח (יח) וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר - הַבְּאֵרוֹת "אֲשֶׁר חָפְרוּ בַיּוֹם אַבְרָהָם אָבִיו" וּפְלִשְׁתִּים סָתְּמוּם - לְאַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם. [קוֹדֵם] - כֵּן הוּא בְּדְפוּס רֵאשׁוֹן. וְהִרְא"ם גוֹרֵס: וְקוֹדֵם. וּבְדְפוּסִים

כ ונצו רעותא דגדר עם רעותא דיצחק למימר די לנא מיא וקרא שמה דבירא עסקא ארי אתעסיקו עמה :

(ב) ויריבו רעי גדר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שמהפאר עשק פי התעשקו עמו:

כז"א עשק • ערעור • פי התעשקו עמו • נתעשקו עמו עליה במריבה וערעור.

כא וחקרו בירא ארי ונצו אף עלה וקרא שמה שטנה :

(כא) ויחקרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה:

כז"א שטנה • נושמן"ט בלע"ז.

כב ונסתלק מתמן וחקר בירא ארי ולא נצו עלה וקרא שמה רחבות ואמר ארי כען אפתי יי לנא וניפוש (נ"א וניפשנא) בארעא :

(כב) ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ואמר פי עתה הרחיב יהוה לנו ופרינו בארץ:

כז"א ופרינו בארץ • פתרגומו וניפוש בארעא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 73)

וניפוש בארעא (רש"י כו, כב)

את הפרוש של תבת "וניפוש" כבר כתב רש"י לעיל (בראשית ב, יא) שהוא לשון רבוי וגדלה: "ועל שם שמימינו מתברכין נקרא פישון". ואף פאן, הפונה היא שיצחק יתרבה ויתגדל (פכתוב לעיל "ויגדל האישי"). ואין לפרש "ופרינו" לשון הולדת ולדות, שהרי לא היו ליצחק ולרבקה רק שני בנים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י פרשת תולדות)

"יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה: רש"י מעתיק לשון התרגום "וניפוש בארעא" - היינו שבפסוק ישנם ב' ענינים: (א) "פי עתה הרחיב ה' לנו" - הוא ענין הבא **מלמעלה**. (ב) "וניפוש בארעא" - הוא ענין עבודת האדם. ומרמז רש"י שהתכלית של "הרחיב ה' לנו" היא - "וניפוש בארעא", שהאדם יעבוד, תכלית פונת בריאת העולם והאדם על-ידי הקב"ה ("הרחיב ה'") היא שהאדם יתגדל ויעבוד בזה, וכמו שכתוב "אדם לעמל יולד". ואופן העבודה הוא: "וניפוש בארעא", שהאדם יעבוד עם העולם וענינו עד שמגיע לדרגה שהאדם כפיכול **מוסיף** ("וניפוש") על הבריאה כפי שהיא נבראה על-ידי הקב"ה - היינו שמגלה אלקות (על-ידי תורה ומצוות) גם במקום כזה שמצד הבריאה אין אלקות בגילוי שם, וכמאמר רבותינו ז"ל "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" [ויתרה מזה, אמרו חז"ל "מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם בורא עולמות".

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

בדפוס ראשון לא גורס: תרגומו. ובכמה חומשים גורסים: בתרגומו. ויש לישב הלשון "תרגומו", שרש"י בא לומר שהתרגום הנכון הוא "וניפוש", ולא "ויפשנא" כפי שהוא בתרגום אונקלוס שלפנינו. "וניפוש בארעא" - ונפרה בארץ, בעתיד, כלומר, שהאות נא"ו של "ופרינו" מהפכת אותה ללשון עתיד, כי אף ש"עתה הרחיב ה' לנו", עדין לא פרו בארץ, לכן מפרש שהכונה לעתיד (נ"א). תורה כג

וראה לשון רש"י שבועות לא, א: "עסיקין - עוררין, כמו פי התעשקו עמו, שמערערין על המחזיק בה". **במריבה** - כמו שכתוב: "ויריבו רועי גדר". **וערעור** - ראה גם רש"י בבא מציעא יד, א. שבועות שם. תורה כא (כא) **שטנה** - **נוישימינ"ט** - nuisement, נזק, מכשול, צרה (אידי לעו רש"י), פגע (לעו רש"י). ונקרא "שטנה" מלשון "שטן", ומשום כך לא הוצרך לפרש המלה בעברית. תורה כב (כב) **ופרינו בארץ** - **תרגומו** -

(ב) **עשק** - **ערעור**. **פי התעשקו עמו** - **נתעשקו עמו** עליה - על הבאר. מוסיף תיבת "עליה", כי בבאר השניה כתוב "ויריבו גם עליה", דהינו כמו בבאר הראשונה, והרי בבאר הראשונה כתוב "עמו", לכן הוסיף "עליה", והוא מקרא קצר (רא"ש). או משום שעל ערעור מתאים יותר לומר "עליה" ולא "עמו", שהרי מערערים "על" ולא "עם", ולכן הוסיף "עליה". וזהו מה שמסיים רש"י: "במריבה וערעור", לומר שהמריבה היתה "עמו" והערעור היה "עליה" (באר בשדה).

אמנם יש מקום לטעון: איך אפשרי הדבר? מפנין **שהקב"ה** ברא את העולם, והוא ברא בהגבלות אלו, איך יכול בן-אדם או מלאך - נברא - להוסיף בזה?

הנה גם זה מרומז תחלה בפתוב: "פי עתה **הרחיב ה' לנו**", היינו שגם הכח על זה שיוכל **האדם** ("לנו") **להרחיב** ולהוסיף בבריאה, בא **מהקב"ה**, שהרחיב ונתן לבני ישראל כח שלמעלה ממדידות והגבלות, ולכן ביכלתם (ובמילא - תפקידם) לבטל הגבלות העולם ולהרחיבו ברוחניות, ובמילא גם בגשמיות - פי על-ידי-זה מוסיפים ברכה "ונתנה הארץ יבולה" גו', וארץ הקודש היא כצבי שהמקום **הגשמי** מתפשט כו' עד ש"וניפוש בארעא".

ה. והנה ענין זה מרומז גם במה שפתוב "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" - דגם כאן ב' ענינים: א) "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים" - הוא ענין הבא **מלמעלה**. ב) "הרחב פיך (ואמלאהו)" - **האדם** צריך לעשות - **להרחיב** את הפה יותר מכפי שהוא מצד הבריאה (וכנ"ל שהאדם צריך **להוסיף** ולהרחיב את הבריאה).

וגם בזה צריך להבין: מפנין **שהקב"ה** ברא את הפה באופן מסוים, וכמו שכתוב "מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה' - איך אפשר שבו-אדם **רחיב** את הפה?

על זה בא התירוץ (בתחלת) הפתוב: "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים": "ארץ מצרים" היא ארץ של מצרים וגבולים וכו', והקב"ה "העלה" את בני ישראל ממצרים וגבולים אלו - (ואדרבא ופרינו בארץ) - שמדיק ואינו כותב "המוציאך" (כברוב המקומות), אלא "המעלה", היינו **שהעלה** אותם הקב"ה **למעלה** מהגבלות, ולכן יכול וצריך להיות "הרחב פיך" (והעולם) - לבטל את ההגבלות.

זהו **רצונו** של הקב"ה בבריאת העולם שבני ישראל יוסיפו עליה על-ידי עבודתם, והוא הנותן להם כח על זה, פנ"ל. [וזהו גם הביאור (בפנימיות הענינים) בטענת טורנוסטרופוס הרשע "אם אלקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם וכו' (ונתינת הצדקה) מחייבתן לגיהנום", ותשובת רבי עקיבא על זה: "ואנן קרוין בנים וכו'"] - היינו שהוא טעון, דמכיון **שהקב"ה** ברא את העניים באופן דעניות, איך יתכן שמישהו יוסיף בזה (על-ידי נתינת הצדקה), ועל זה ענה לו רבי עקיבא שבני ישראל הם **בניו** של הקב"ה, (שעל-ידי-זה מובן: א) שצריך לתת צדקה - כפשט הש"ס, ב) איך **כולים** לשנות סדר הבריאה, (פי) הם "חלק אלקה מפעל ממש כו' כמו **שהבן** כו'", ויש לבני ישראל כח שלמעלה מהגבלות, ובמילא (לא רק שאין זה היפך רצונו, אלא) זהו רצונו, ואדרבה: הוא הנותן הכח על זה.

וימפורש בכתוב זה שהקב"ה מבטיח ונותן עוד יותר: לא רק שנותן כח לפני העבודה, אלא שמיסיע הוא גם אחר-כך, שהעבודה תעשה פרי ותגיע לתכליתה, שתפעל הוספה בעולם - כדמסים: "ואמלאהו" - על-ידי שהאדם יעשה את חלקו "הרחב פיך", מובטח הוא כי "ואמלאהו", שהקב"ה **ימלא** "פיו".

וגם ענין זה מרומז בפתוב דפרשתנו: "ופרינו בארץ" אינו לשון של תפלה או בקשה וכיוצא בזה (שספק אם יהיה פן בפועל), אלא היא לשון **ודאי** - פי פנ"ל מובטחים, שאם ממלאים רצונו של הקב"ה ועובדים את העבודה שהוא דורש, **בודאי** מגיעים לתכלית, ופועלים לא רק "ופרינו בארץ" - בלשון הקודש, כי אם גם **כתרגומו** וניפוש בארעא, וכמבואר בענין שלשון תרגום הוא חול ולא קודש, ובגדון-דין - פועלים הרחבה והוספה לא רק בעולם כפי שהוא בלשון הקודש (שגם זה - עולם מלשון העולם), אלא גם בעניני חול וכו' של העולם "בארעא" - לשון תרגום - שגם בהם נעשה דירה לו יתברך.

וכשתושלם עבודה זו יתקיים היעוד ד"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

♦ יום רביעי כ"ו מרחשון ♦

(בג) ויעל משם באר שבע:

(כד) וילא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כי-אתך אנכי וברכתוך והרביתי את-זרעך בעבור אברהם עבדי:

(כה) ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה וימישם אהלו ויכרושם עבדי-יצחק באר:

כג ואסתלק מתמן באר שבע:

כד ואתגלי לה יי בליילא ההוא ואמר אנא אלהה דאברהם אבוק לא תדחל ארי כסעדה מימרי ואברכנה ואסגי ית בנה גדיל אברהם עבדי:

כה ובנא תמן מדפחא וצלי בשמא דיי ופרס תמן משכנה וכו' תמן עבדי יצחק בירא:

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הַלֵּךְ אֵלָיו מִנֶּגֶד וְאַחֲזַת מִרְעָהוּ וּפִיכֹל כו וַאֲבִימֶלֶךְ אֵלָּל לְוֹתָהּ מִגֶּר מִגֶּר וּסִיעַת מִרְחֻמוֹהִי וּפִיכֹל רַב חֵילָה : שֶׁרֶצְבָּאוּ :

יש"י וְאַחֲזַת מִרְעָהוּ • כְּתַרְגוּמוֹ : 'וּסִיעַת מִרְחֻמוֹהִי', סִיעַת מֵאוֹהֲבָיו. וְיֵשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהוּ מ' מִיִּסוּד הַתְּבָה, כְּמוֹ : (שׁוֹפְטִים יד) "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתֵּהִיָּה תִבַּת 'וְאַחֲזַת' דְּבוּקָה, אֲבָל אֵין דְּרָף אַרְץ לְדַבֵּר עַל הַמְּלָכוֹת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבָיו. שְׁאֵם כֵּן, כָּל סִיעַת אוֹהֲבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא סִיעָה אַחַת שֶׁל אוֹהֲבִים. לְכֵן יֵשׁ לְפָתְרוֹ פְּלִשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן, וְאֵל תַּתְּמָה עַל תִּי"ו שֶׁל 'אַחֲזַת', וְאַף־עַל־פִּי שְׁאִינָה תְּבָה סְמוּכָה, יֵשׁ דְּגֻמְתָּה בַּמִּקְרָא : (תְּהִלִּים ס) "עֲזַרְתָּ מִצָּר". (ישעיה נא) "וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיַּיִן". אַחֲזַת • לְשׁוֹן קְבֻצָּה וְאַגְדָּה, שֶׁנֶּאֱחָזִין יַחַד.

(כז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי כז וַיֹּאמֶר לְהוֹן יִצְחָק מָה דִּין אֲתִיתוֹן לְוֹתִי וְאַתֶּם שְׁנֵאתֶם אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאַתְכֶּם :

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי־הָיָה יְהוָה עִמָּךְ כח וַיֹּאמְרוּ מִחֲזָא תְּזִינָא אַרִי הָהּ מִימְרָא דִּינִי כְּסַעְדָּךְ וְאַמְרָנָא תַּחְתָּיִם כְּעֵן מוֹמְתָא דְּהָהּ בֵּין אֲבָהֵתְנָא בֵּינָנָא וּבֵינָךְ וְנִגְזַר קָיִם עִמָּךְ : וַיִּבְרָתָה בְּרִית עִמָּךְ :

יש"י רְאוּ רְאִינוּ • רְאוּ' בְּאֵבֶיךָ, 'רְאִינוּ' בְּךָ. תְּהִי נָא אֱלֹהִים בֵּינוֹתֵינוּ וְגו' • הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּהּ בֵּינוֹתֵינוּ וּבֵינָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 267)

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּהּ בֵּינוֹתֵינוּ וּבֵינָךְ (רש"י כו, כח)

משמע, שמהני שבועת האב על הבנים. וכן משמע ממה שנאמר (וירא כא, כג) "אם תשקור לי ולניני ולנכדי" (וראה רש"י בראשית ד, טו). אבל בפרשת בשלח (יג, יט) כתב "השבע השביעי, השביעים שישביעו לבניהם" - משמע שלא מהני. וכן הוא על פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר זמן" (שו"ע י"ד סי' רכה סל"ה). וראה גור אריה בשלח שם. אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

"וּשְׁכַרְתָּ, מִקְרָא קָצֵר וְחֹסֵר, שְׁכוּרַת כְּעַס, וְלֹא מִיַּיִן כְּשֶׁאָר שְׁכָרוֹת". תורה כו (כח) רְאוּ רְאִינוּ - "רְאוּ" בְּאֵבֶיךָ, "רְאִינוּ" בְּךָ. תְּהִי נָא אֱלֹהִים בֵּינוֹתֵינוּ וְגו' - ה'אֱלֹהִים" - הַשְּׁבוּעָה. אֲשֶׁר "בֵּינוֹתֵינוּ" - וּכְאִילוֹ כְּתוּב: "אֱלֹהִים שְׁבִינוֹתֵינוּ" (באר מים חיים). מִימֵי אֲבִיךָ - כְּדִלְעִיל כֹּא, כג-לא: "הַשְּׁבֻעָה לִי .. כִּי שָׁם נִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם". "תְּהִי" גַם עִתָּהּ - מִפְּרֵשׁ "נָא" מִלְּשׁוֹן עִתָּהּ (שפ"ח). וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא נִשְׁבַּעוּ שׁוּב, אֲלֵא הַמְּשִׁיבֵי אֶת הַשְּׁבוּעָה שְׁמִימֵי אֲבִרְהֶם. וְרָאָה רִש"י פְּסוּק לֵג. "בֵּינוֹתֵינוּ וּבֵינָךְ" - וְעַל פִּי זֶה מְבוֹאֵר כְּפֶל הַלְּשׁוֹן: "בֵּינוֹתֵינוּ, בֵּינוֹתֵינוּ וּבֵינָךְ". תורה כט

הַמְּלָכוֹת כֵּן: סִיעַת אוֹהֲבָיו, שְׁאֵם כֵּן כָּל סִיעַת אוֹהֲבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא סִיעָה אַחַת שֶׁל אוֹהֲבִים - וְלֹא יִתְכּוֹן א) שְׁהִיָּתָה לוֹ רַק סִיעָה אַחַת, ב) שְׁהוֹלִיךְ עִמּוֹ אֶת כּוֹלָם. לְכֵן יֵשׁ לְפָתְרוֹ פְּלִשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן - שְׁהוֹלִיךְ אִתּוֹ רַק סִיעָה אַחַת מִהֶרְבֵּה סִיעוֹת שֶׁל אוֹהֲבִים. וְאֵל תַּתְּמָה עַל תִּי"ו שֶׁל "וְאַחֲזַת", וְאַף־עַל־פִּי שְׁאִינָה תִּבְּה סְמוּכָה - וְהָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת כְּתוּב: "וְאַחֲזָה מִרְעָהוּ". יֵשׁ דְּגֻמְתָּה בַּמִּקְרָא: "עֲזַרְתָּ מִצָּר" - תְּהִלִּים ס, יג. שָׁם קַח, יג. "וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיַּיִן" אַחֲזַת - לְשׁוֹן קְבֻצָּה וְאַגְדָּה שֶׁנֶּאֱחָזִין יַחַד. - יִשְׁעִיָּה נֹא, כֹּא. אֲבָל רָאָה רִש"י קִהְלַת ח, יב:

(כו) וְאַחֲזַת מִרְעָהוּ - כְּתַרְגוּמוֹ: "וּסִיעַת מִרְחֻמוֹהִי" - סִיעַת מֵאוֹהֲבָיו - שְׁהִמ"ם שֶׁל "מִרְעָהוּ" הִיא אוֹת הַשִּׁמּוּשׁ וְלֹא מִיִּסוּד הַתִּיבָה, וְכֵן בְּאוֹנְקְלוֹס הִמ"ם שֶׁל "מִרְחֻמוֹהִי" הִיא מ"ם הַשִּׁמּוּשׁ, דְּהִינּוּ שְׁהִבִּיא אִתּוֹ מִקְצַת אוֹהֲבָיו (רא"ס). אַךְ בְּתַרְגוּמֵי אוֹנְקְלוֹס הַמְדוּיָקִים הִגִּירְסָא: "רְחֻמוֹהִי". וְיֵשׁ פּוֹתְרִין "מִרְעָהוּ", מ"ם מִיִּסוּד הַתְּבָה, כְּמוֹ "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן - שׁוֹפְטִים יד, יא. חֲבָרִים לְשׁוֹשְׁבֵינֹת (רש"י שם). כְּדִי שְׁתֵּהִיָּה תִבַּת "וְאַחֲזַת" דְּבוּקָה - אֲבָל אִם הִמ"ם שֶׁל "מִרְעָהוּ" הִיא אוֹת הַשִּׁמּוּשׁ וְלֹא מ"ם יְסוּדִית, לֹא שִׁיף בָּהּ תִּי"ו הַסְּמִיכוֹת (רא"ס). אֲבָל אֵין דְּרָף אַרְץ לְדַבֵּר עַל

כט אם תעבד עמנא בישא קמא די לא
אנזיקנך וקמא די עבדנא עמך לחוד טב
ונשלחנך בשלם את כען בריכא די:

(כט) אִם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעַנּוּךָ
וּכְאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אִתָּהּ
עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה:

כ"ט - לא נגענך • כשאמרנו לך: "לך מעמנו". אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עתה) עשה לנו כמו כן.

♦ יום חמישי כ"ז מרחשון ♦

ל ועבד להון משתאו ואכלו ושתיאו:

(ל) ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:

לא ואקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחיהי
ושלחנן יצחק ואזלו מלוחה בשלם:

(לא) וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם
יצחק וילכו מאתו בשלום:

לב ויהי ביומא ההוא ואתו עבדי יצחק
ותויאו לה על עיסק בירא די חפרו ואמרו
לה אשפחנא מיא:

(לב) ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו
על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו
מים:

לג וקראתה שבעה על פן שמא דקרמא
באר דשבע (ג"י באר שבע) עד יומא
הדין:

(לג) ויקרא אתה שבעה על-פן שמהעיר באר שבע
עד היום הזה:

כ"ג - שבעה • על שם הברית.

לד ויהי עשו בר ארבעין שנין ונסיב אתמא
ית יהודית בת בארי חמאה ונת בשמת בת
אילון חמאה:

(לד) ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את-
יהודית בת-בארי החתי ואת-בשמת בת-אילון
החתי:

כ"ד - בן-ארבעים שנה • עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר: (תהלים פ) "בכרסמנה חזיר מיער", החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר: ראוי שאני טהור, כף אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

תהלים שם: "חזיר מיער, הוא עמלק ..
ויש לו לחזיר מקצת סימני טהרה, אף
עמלק יש לו זכות אבות".
חזיר הזה כשהוא שוכב פושט
מלפיו לומר: ראוי שאני טהור - כי
היא מפריסה פרסה כבהמה טהורה,
אף איננה מעלה גרה.
כף אלו - אלופי עשו (כת"י, הובא בזכור
לאברהם). ובבראשית רבה סה, א:
"מלכות הרשעה הזאת", והכונה על
אדם.
גוזלים וחומסים ומראים עצמם
כשרים. כל ארבעים שנה היה עשו
צד נשים מתחת בעליהן ומענה

(לג) שבעה - על שם הברית -
כדלעיל פסוק כח. כלומר, "שבעה"
מלשון שבועה [ולא מלשון שבע
(רא"ם). וכתב "ברית" ולא "שבועה", כי
תכלית השבועה היתה לקיום הברית
(משכיל לדח). תורה לד
(לד) בן ארבעים שנה - עשו היה
נמשל לחזיר, שנאמר - תהלים פ, יד.
"בכרסמנה חזיר מיער" - ראה רש"י
פסחים קיח, ב: "חזיר מיער - זה אדם,
שכתוב בה (ויאל ג): אכלה ומדקה
[מדיקה ושוחקת הדק - רש"י] ושארא
[מותר אכילתה - רש"י] ברגלה רפסה,
וזה דרכו של חזיר". אכל ראה רש"י

(כט) לא נגענך - כשאמרנו לך -
לעיל פסוק טו.
"לך מעמנו" - וכאשר היית עמנו
"עשינו עמך רק טוב" (גרא).
אתה - גם "אתה" - כלומר, "אתה"
פירושו "גם אתה", כי היא מוסבת
למה שלפניו, כשם שאנחנו עשינו לך
טוב, גם אתה תעשה עמנו כן (רא"ם).
עשה עמנו (כמו) - בדיפוס ראשון וכן
ברא"ם וב"גור אריה" לא גורסים
"כמו".
כן - כלומר, עשה עמנו טוב, כי
עכשיו אתה "ברוך ה'", ויש בכך
להיטיב לנו (רא"ם). תורה ל

כָּל מ' שָׁנָה, הָיָה עֹשֶׂה צֶדֶד נְשִׁים מִתַּחַת יַד בְּעִלְיָהֶן וּמַעֲנָה אוֹתָם. כְּשֶׁהָיָה בֶן מ', אָמַר: 'אֲבָא בֶן מ' שָׁנָה נִשָּׂא אִשָּׁה, אַף אֲנִי בֶן'.

(לה) וְתַהֲיִין מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה:

לה והנהיה מסרבו ומרגזו על מימר יצחק ורבקה:

כ"ז - מרת רוח • לשון המראת רוח, כמו: (דברים ט) "ממרים הייתם", כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון. ליצחק ולרבקה • שהיו עובדות אלילים (כ"ח).

א והנה פד סיב יצחק וכהיה עינהי מלמחזי וקרא ית עשו ברה רבא ואמר לה ברי ואמר לה הא אגא:

כז (א) ויהי כייזקו יצחק ותכהיו עיניו מראת ויקרא את-עשו בנז הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו

הגני:

כ"ז - ותכהיו • בעשן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה, נפתחו השמים וראו מלאכי השרת, והיו בוכים, וירדו המעותיהם ונפלו על עיניו. לפיכך, פהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטל יעקב את הפרכות.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לומר, שהשלוש של וקנה יחד עם צער על ראית העשן גרם שנחלשה ראיתו, אבל רבקה שעדין לא הגיעה לגיל הזקנה, לא נחלשה ראיתה מצער ראית העשן בלבד. (שהיו מעשנות - מעלות עשן ומקטירות לעבודה זרה. דבר אחר - למה פהו רק עיניו של יצחק. כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו המעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך פהו עיניו). - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים כל הקטע הזה. וראה "יפה תואר" על בראשית רבה סה, י שפשוט שאין הפנה לדמעות ממש. אלא זהו ביטוי על גודל הצער של המלאכים בשעת העקדה, וצער זה של המלאכים והחרדה של יצחק ממעמד העקדה הקליש מאד את גופו של יצחק עד שקפצה עליו וקנה לפני עת, ונס ליחו וכהו עיניו. דבר אחר - למה פהו עיניו רק בזמן הזקנה. כדי שיטל יעקב את הפרכות - לטעם זה, הקדוש ברוך הוא הקשיף במיוחד את מאור עיניו של יצחק לעת זקנתו כדי שיברך את יעקב. תורה ב

התיבות "ליצחק ולרבקה" הן חלק מהדבור הקודם, והן מוסבות על התיבות "להכעיס ולעצבון", ואינו דבור בפני עצמו, אבל בדפוסים שולפנינו הוא דבור בפני עצמו. וזה נראה נכון יותר, משום שתחילה פירש מהי "מורת רוח", וכעת מפרש למה דוקא "ליצחק ולרבקה", וכדלקמן. שהיו עובדות עבודה זרה - מנה שאמר הכתוב שהיו "מורת רוח ליצחק ולרבקה" דוקא, ולא לעשו, מובן שהיו עובדות עבודה זרה, שדבר זה אכן גרם למורת רוח ליצחק ורבקה, מה שאין כן לעשו שלא היה נוגע לו כלל. תורה א (א) ותהיו - בעשן - ועשן קשה לעינים, כמו שכתוב (משלי י ט) "וכעשן לעינים" (שפ"ח). אף מדיוק לשון רש"י "בעשן" ולא "מעשן", משמע שלא פהו עיניו מהעשן, אלא בגלל העשן, שהיה רואה בעיניו את העשן ממה שהקטירו לעבודה זרה, ומרוב צער פהו עיניו (באר בשדה). וזהו פירוש "מראות", מחמת שהיה רואה שהיו מקטירות לעבודה זרה פהו עיניו (משכיל לדוד).

של אלו - של גשות עשו הנזכרות למעלה, ולומד בן מסמיכות הפרשיות (רא"ש). ולא משום הזקנה. ומה שפתיח: "ויהי כי זקן יצחק?" זו רק הקדמה לכללות הסיפור (הרב"ט). וגם אפשר

אותם. כשהיה בן ארבעים אמר: אבא בן ארבעים שנה נשא אשה - כדלעיל כה, כ. אה אני בן - לכן טרחה התורה לצנן בן כמה היה עשו כשנשא אשה (רא"ש). תורה לה (לה) מרת רוח - לשון המראת רוח - כלומר, שאינו שם התואר, שאם בן היה לו לומר "מורת רוח" (לשון רבים), אלא הוא שם דבר "המראת רוח", על משקל "נחת רוח" (ספר הזכרות). והוא מלשון מרי, המראת רצון, ולא מלשון מרירות (רא"ש). ועל כך מביא הוצקה מתיבת "ממרים". כמו "ממרים הייתם" - דברים ט, ו, כד. שפירושו (לענינינו): מכעיסים (ראה רש"י ירמיה ד, יז), ומקניטים (רש"י ישעיה סג, י איוב ז, י). ומצירים (רש"י מ"ב י"ד, כו). אף ברש"י דברים כא, יח: סרבים. וברש"י תהלים קמ, יא: מתגרים. וברש"י ערכין טו, א: מורדים. וראה רש"י איוב לט, יח: "כל לשון המראה, באדם שזונה לבו לצאת ממדתו ומגדולו ומארכו לשוטט לו בארצות ולנסות לו מדות אחרות, וכן בן סורר ומורה". כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון - כלומר, כל מעשיהן היו למורת רוח, וכך פירוש הפתוב: ותהינה עושות מורת רוח (באר בשדה). ליצחק ולרבקה - בהרבה דפוסים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 215)

כדי שיטל יעקב את הגרכות (רש"י כז, א) יש לשאל, מדוע היה הקב"ה צריך להכהות את עיניו של יצחק, והרי היה יכול לגלות לו שעשו רשע. ויש לומר, שלא רצה הקב"ה לדבר לשון הרע על עשו. והגע בעצמך: אם על עשו הרשע נמנע הקב"ה מלדבר סרה (אף שפתוצאה מן ה' יצחק פלוא בבית והיה כמת במשך חמשים ושבע שנים), על-אחת-כפמה-וכמה שיש להתרחק ביותר מכל דבור של לשון הרע על אדם מישראל!

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ה. עמוד 139 – מתוך 'לקראת שבת)

הטעם שנתעור יצחק

והי פי-זקן יצחק ותכהין עיניו מראת

ותכהין – בעשן של אלו שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים (כז, א. ובפירוש רש"י) צריך להבין: הן אמת שעשן מזיק לעינים (וכמו שפירשנו) (משלי י, כו); וכעשן לעינים), אף אף אפשר לומר שמזיק עד כדי עורו, דלפי-זה, גם נשי עשו היו צריכות להתעורר מן? הבאור בזה: מה שאצל יצחק היה "ותכהין עיניו מראת", לא היה רק מצד העשן גופא, אלא מצד שזה היה עשן של עבודה זרה, והיות שיצחק היה "טהור עינים מראת ברע", לא היה יכל לסבל ענין של עבודה זרה, ועד כדי כך ש"ותכהין" – נתנסם בעיניו".

ובדגמת המספר אודות הרב הקדוש רבי מנחם נחום מטשערנאביל, שקרה פעם והביאו לפניו חלב עכו"ם, והוא לא ראה את החלב. ואחר-כך הסביר זאת על-פי המשנה "חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו", שהפירוש ב"אין ישראל רואהו" הוא – שכיון שחלבו עכו"ם, יהודי אינו רואה אותו, כי מה שלא צריך לראות, הוא אינו יכול לראות.

(ב) ויאמר הנה-נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: באומר הא כען סיבית לית אנא ידע יומא דאימות:

כ"ז – לא ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה: 'אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפנייהם וחמש שנים לאחר בן, ויצחק היה בן קכ"ג' (פי יעקב בן ס"ג כשנתברך, דוק ברש"י סוף הספר), אמר: 'שמא לפרק אמי אני מגיע והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה. לפיכך: "לא ידעתי יום מותי", שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך טו. פרשת תולדות)

הסיבה לחששו של יצחק שהוא יחיה חמש שנים פחות מ"פרק אמו" – הגיל הנמוך ביותר לפי הטבע (ועוד: גם ב"פרק אמו" החשיב יצחק רק את מאה עשרים ושבע השנים שהיא חיתה למעשה, ללא התחשבות בכך שחיייה התקצרו, כי עקב העקידה "פרחה נשמתה") – היא, היות יצחק בדרגה של קו הגבורה. ולכן הוא הביט על כל הענינים ומדד אותם לפי מדת הגבורה.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

"בן חמש שנים". ובפירוש רש"י על בראשית רבה טג, יב פתוב, שיצחק היה אז בן קכ"ב שנה. סמוך לפרקה, לפיכך "לא ידעתי יום מותי", שמא לפרק אמי – ואם בן שמא הגיע זמנו למות, ולכן רוצה לברכו לפני מותו. שמא לפרק אבא – ואז נשאר לו עוד זמן רב לחיות, וכפי שאכן היה באמת, שחי 180 שנה, חמש שנים לאחר פרק אביו שחי 175 שנה. וראה רש"י לעיל טו, טו שאברהם נפטר חמש שנים קודם זמנו. תורה ג

המשנה: "בן עשרים לרדוף בן שלשים לכה וכו'", לכן יש לדאוג באותו הזמן שהיתה מיתת ההורים חמש שנים לפני חמש שנים אחרי (ג"א). ויצחק היה בן קכ"ג – שהרי יעקב היה אז בן שלשים ושלש, גדלקמן ברש"י כח, ט, ויעקב נולד כשיצחק היה בן ששים. וראה רש"י לקמן פסוק ט שנה היה בפסח, ונמצא שבאותו יום מלאו לו קכ"ג שנה. אמר: שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני [ב]חמש שנים – בן הוא בדרוס ראשון. בלומר, בתוך חמש שנים. ובדרוסים שלפנינו:

(ב) לא ידעתי יום מותי – אמר רבי יהושע בן קרחה – בראשית רבה סה, יב. אם מגיע אדם לפרק אבותיו – לגיל הוריו. וזהו מה שאמר פאן יצחק: "הנה נא זקנתי, לא ידעתי יום מותי", שהפנינה שהוא מתקרב לפרק הוריו. שאם לא בן קשה, וכי רק בעת הזקנה אינו יודע יום מותו? הרי יום המיתה מכוסה מהאדם בכלל. ידאג חמש שנים לפנייהם וחמש לאחר בן – משום שחיי האדם משתנים כל עשר שנים, כי כל עשר שנים הם פרק אחד, כמובן ממאמר

כפ ה'ה נהגו של יצחק רק כלפי עצמו, אבל כאשר הוא ברך את הזולת, היתה ברכתו באופן הנעלה ביותר של היפך הגבורה והצמצום: היא כללה הן את הענינים של "שמים", והן את הענינים של "ארץ", ואף בהם עצמם הוא כלל "מטל השמים ומשמני הארץ" - ברכות הנעלות אף מברכת יעקב לבניו ומברכת משה לישראל.

וזהי ההוראה לעבודתו של כל יהודי, אשר יצחק הוא אחד מאבותיו, ויש בו ענינים משל יצחק: גם כאשר יהודי נוהג לפי קו הגבורה, ולפיכך הוא מוקמיר וכדומה, צריך הוא לנהוג כפ רב כלפי עצמו. אף כאשר נוגע הדבר ליהודי אחר, עליו לנהוג לפי קו החסד, להתקרב אליו במדת הטוב, ולהשפיע עליו רוב טובה ביד רחבה, ללא צמצומים והגבלות, עד למידה המרבית - "מטל השמים" ו"משמני הארץ".

(ג) ועתה שא-נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד:

כ"ז - תליך • חרבך, שדרך לתלותה. שא-נא • לשון השחזה, פאותה ששנינו: (ביצה כח) 'אין משחזין את הספין, אבל משיאה על גבי חביתה'. חדר ספינך ושחט יפה, שלא תאכילני נבלה (כ"ז). וצודה לי • מן ההפקר ולא מן הגזל.

(ד) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק טו, עמוד 197 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

ברכת יצחק לעשו דוקא

בעבור תברכך נפשי בטרם אמות: (כז, ד)

בפרשתנו מספר בפרטיות אף שיצחק רצה לברך את עשו לפני מותו. וידועה התמיהה, מדוע רצה יצחק לברך את עשו, האם לא ידע את רשעותו הגדולה? ומבאר הוא על-פי מה שכתוב בתורת החסידות, שעבודת יצחק בכללות ימי חייו היתה בחפירת בארות. ותכנה - שאף

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

את בקשתו ולא יעשה את השחיטה בישוב הדעת, לכן אמר לו שלא ימהר אלא יקפיד לקיים השחיטה בהלכותה (ג"א).

וצודה לי - מן ההפקר, ולא מן הגזל - לומר זה מיתור תיבת "לי" (שהרי אמר אחר-כך "והביאה לי"). אלא פגנתו לומר הראוי להיות "לי", דהיינו מן ההפקר שהכל זוכים ממנו, ולא מן הגזל שאינו ראוי להיות שלו (רא"ש). וראה גם רש"י לקמן פסוק ט. ובכפוס ראשון הגירסא: "וצודה לי ציד - ולא מן הגזל". כלומר, שהלימוד הוא מדיק תיבת "ציד", שציד פירושו הפקר, ולא גזל. וכן משמע מלשון רש"י לקמן פסוק ה: "אם לא ימצא ציד - יביא מן הגזל" (יוסף הלל). גם כאן הוהירו שלמרות הרצון לקיים את רצון אביו במהירות, לא יטעה בין הפקר לגזל, אלא יקפיד להבחין ביניהם (ג"א). תורה ד

שפפשוטות היתה בבר תלויה עליו, כפי שפירש לעיל ש"תליך" הינו "חרבך שדרך לתלותה". ולפי זה יש לומר, שרק על החרב התלויה עליו מפרש "שא נא" מלשון השחזה, וכפי שפגנת רש"י מיד: "חדר ספינך", ולא על "קשתך", שאין מקום לפרש בה לשון השחזה, אלא לשון נשיאה בפשוטו. ונמצא ש"שא נא" פירושו: הן לשון נשיאה בפשוטה, והן לשון השחזה. **כאותה ששנינו** - ביצה כח, א. **"אין משחזין את הספין** - ביום טוב, משום תיקון פלי. **אבל משיאה על גבי חביתה** - מחדרה על גבי ספין אחרת, כדי לשנות מדרך החול (ראה רש"י שם). **חדר ספינך** - שלא תהיה פגומה (רא"ש). **ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה** - הטעם שהוהירו על כך אף שהיה בחזקת פשוטו בעיניו, יש לומר משום שחשש שבגלל פיבוד אב ימהר לקיים

(ג) תליך - חרבך, שדרך לתלותה - ולכן נקרא "תליך". **שא נא** - הקדים לבאר תיבת "תליך" ל"שא נא", משום שאם לא ידע מהו "תליך", לא נוכל לפרש מהו "שא נא" (רע"ב).

לשון השחזה - וראה רש"י בראשית רבה סה, יג שפירוש זה שמע מקרובו ר"מ בר יצחק. ולא פירש בפשוטו לשון נשיאה, משום שהוא מיותר, שבדאי לא היה הולך לצוד בלא לשאת כליו (באר בשדה). או משום שאז לא היה לו לומר "שא נא" בלשון בקשה, אלא "שא" בלבד, שהרי היה מבקשו לטובתו על מנת לברכו, ואם כבר, היה לו לומר "נא" על עיקר הפעולה שהוא הציב (וצודה נא). ולא על נשיאת פלי היום, לכן מפרש שמבקשו שישחזו כדי שלא יאכילו נבלות (משכיל לדוד). ועוד יש לומר, שאין מקום לומר לשון נשיאה על החרב,

במקום שנגרעה רק עפר וצורות, הרי על-ידי חפירה בעמק האדמה, גלה יצחק שגם במקום שהוא נמצאים "מים חיים". והינו, שעבודת יצחק היתה לגלות שגם במקום שנגרעה ריק מקדשתו של הקב"ה, הנה על-ידי חפירה בעמק, מגלים גם שם ניצוצי קדשה.

ועל-פי-זה יובן זה שברך את עשו, משום שפונתו היתה לגלות שגם אצל עשו שחפיוניות נראה שרחוק הוא לגמרי מעבודת ה', הנה על-ידי "חפירה" ועבודה קשה, יכולים לגלות שבפנימיות נפשו הרי הוא קשור לעבודת הבורא. ומזה הוראה אלינו, שאם גם אצל עשו הרשע עסק יצחק לגלות את פנימיות נפשו ולקשרו לעבודת ה', הרי דברים קל-יחמר שצריכים לעבד גם עם אלו הנראים פרחוקים מתורה ועבודת ה', ולגלות את פנימיות נפשם - "מים חיים", שישובו לדרך אבותינו.

(ה) וּרְבִיקָה שִׁמְעַת בְּדַבַּר יִצְחָק אֶל-עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשְּׂדֵה לְצֹד צִיד לְהַבְיֵא:

ה וּרְבִיקָה שִׁמְעַת כַּד מִלֵּיל יִצְחָק לֹת עֵשָׂו בְּרָה וְאֶזַּל עֵשָׂו לְחַקְלָא לְמִיצַד צִידָא לְאַתְחָה:

ה"י - לצוד ציד להביא • מהו 'להביא', אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל.

(ו) וּרְבִיקָה אָמְרָה אֶל-יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵי הֵנָּה שְׁמַעְתִּי אֶת-אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל-עֵשָׂו אַחִיךָ לְאִמְרֵי:

ו וּרְבִיקָה אָמְרַת לֹת יַעֲקֹב בְּרָה לְמִימַר הָא שְׁמַעִית מִן אָבוּךָ מְמַלֵּל עִם עֵשָׂו אַחוּךָ לְמִימַר:

(ז) הַבְּיָאָה לִי צִיד וְעִשְׂה־לִּי מִטַּעַמִּים וְאִכְלָהּ וְאַבְרַכְכָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי:

ז אָתִי לִי צִידָא וְעִבִיד לִי תַבְשִׁילִין וְאִיכֹול וְאַבְרַכְכֵּן גְּדָם וְיִ גְּדָם מוֹתִי:

ה"י - לפני ה' • ברשותו, שפסכים על-ידי.

(ח) וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמַע בְּקוֹלִי לְאִשְׁרֵי אֲנִי מְצֹוָה אֶתְךָ:

ח וְיַכְעֵן בְּרִי קַבֵּל מִנִּי לְמָא דִּי אָנָּא מְפַקְד יְתֵךְ:

(ט) לָדַנְא אֶל-הַצֹּאֵן וְקַח-לִי מִזֶּשֶׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים מִבָּיִם וְאִעֲשֶׂה אִתְּם מִטַּעַמִּים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהָב:

ט אֲזִיל כְּעֵן לֹת עֲנָא וְסָב לִי מִפְּמֵן תְּרִין גְּדֵי (בֵּר) עֲזִין טְבֹן וְאֶעֱבֵד יְתֵהוֹן תַּבְשִׁילִין לְאָבוּךָ כְּמָא דִּי רַחֵם:

ה"י - וקח-לי ממשלי הם ואינם גזל, שכן כתב לה יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום' (כ"ה). שני גדיי עזים • וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק? אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים, ב'פרקי דרבי אליעזר'. כַּאֲשֶׁר אָהָב • כי טעם הגדי כטעם הצבי.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

בהם את שפחותיה ואת האורחות. (בראשית רבה). - סה, יד.
שני גדיי עזים - ראה רש"י שמות כג, יט שמנה שאמר פאן "שני גדיי עזים" אנו למדים: "שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע."
וכי "שני גדיי עזים" היה מאכלו של יצחק? אלא פסח היה - ולפי זה מה שכתוב לקמן פסוק יז: "ואת הלחם", הפונה למצות.
האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה "מטעמים". בפרקי דרבי אליעזר - פרק ל"ב.
כַּאֲשֶׁר אָהָב - בדפוס ראשון לא גורסים דבור זה.

בנפשו (ברוח קדשו) שה' מסכים לברכו, אזי יברכו (משכיל לדוד). תורה ח (ט) וקח לי - ממשלי הם - שאם לא כן, מהו "וקח לי", הרי זה היה מיועד עבור יצחק.
ואינם גזל - ואף שפונתה היתה להאכיל בזה את יצחק, אף כיון שהיה זה שלא ברוצח, לא היה יוצא מתורת גזל (משכיל לדוד).
שָׁכַךְ כְּתַב לָהּ יִצְחָק בְּכַתְבָּתָהּ: לְפֹל - שיכולה לקחת בשבילה.
שני גדיי עזים בכל יום - ופשוט שרביקה לא היתה צריכה לעצמה שני גדיי עזים בכל יום, כפי שכותרת רש"י לקמן גבי יצחק, אלא בשביל להאכיל

(ה) לצוד ציד להביא - מהו "להביא" - שהיה לו לומר: "וללהביא" (משכיל לדוד). ובפשטות פונת רש"י שכל התיבה מיותרת, שבודאי אם הלה לצוד התכוון גם להביא.
אם לא ימצא ציד - מההפקר, כפי שצוה אביו.
יביא מן הגזל - והכתוב מעיד בזה על רשעותו של עשו (משכיל לדוד). תורה ו
(ז) לפני ה' - ברשותו, שפסכים על-ידי - ואף שלא מצינו שיצחק יאמר כן לעשו, יש לומר שזה מריוק בלשון "תברכך נפשי", ולא אמר "אברככה" סתם, אלא אמר לו שזה תלוי ברצון ה' וברשותו, וכשדע

(י) **והבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברכה לפני מותו:**
 יומימי (ני"י ותעל) לאבוק וייכול בדיל
 דיברכה קדם מותה:

(יא) **ויאמר יעקב אל-רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק:**
 כ"י איש שער • בעל שער.
 יא ואמר יעקב לרבקה אמה הא עשו אחי
 גבר שערן ואנא גבר שעיע:

(יב) **אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה:**
 כ"י ימשני • כמו: (דברים כח) "ממשש בצהרים".
 יב מאים ימשני אבא ואחי בעיניחי
 כמתלעב ואחי מיחי (ני"י ואחי מיחי) עלי
 לוטין ולא ברין:

(יג) **ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך קח-לי:**
 יג ואמרת לה אמה עלי אתאמר בנבואה
 דלא ייתון לוטיא עלך ברי ברם קבל מני
 ואזיל סב לי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 56 - מתוך לקראת שבת)

הפלי לברכות יצחק

ותאמר לו אמו עלי קללתך בני (פרשתנו כז, יג)

לקאורה זה דורש באור, איזו נחמה היא אז? כל בן, ובפרט כמו יעקב, דואג לאמו, ואם-כן מהי התועלת במוענה "עלי קללתך בני"?

ויוכן זה בהקדים הטעם שהברכות היו צריכות לבא לייעקב בדרך "מרמה" דוקא: איתא בגמרא "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון" שיעקב היה דומה לאדם הראשון, והוא פעל תקון על חטאו. ולהיות שחטא עין-הדעת בא על-ידי המרמה של הנחש, דעל-ידי "והנחש היה ערום" נפלו ניצוצי הקדשה למטה מטה; לכן גם אפן הוצאת הניצוצות והחזרתם לתחום הקדשה - הוא על-ידי מרמה דוקא, כדכתיב: עם עקש תתפתל. והנה, כדי שיהיה המקבל פלי ראוי לקבלת ברכות אלה, הרי זה לא על-ידי עבודה שעל-פי חשבון ושכל, אלא דוקא כשתהיה עבודתו באופן שלמעלה מטעם ודעת (שהרי כללות אורות אלה שנומצאים אצל עשו על-ידי חטא עין-הדעת, אינם שכימים לטעם ודעת).

וזה היה מענה רבקה ליעקב, "עלי קללתך בני" - שהפלי לקבלת ברכות אלה הוא דוקא על-ידי שמוכנים לתנועה של מסירות-נפש. ולכן הדגישה שהיא מקבלת על עצמה מסירות נפש, כדי לפעל התעוררות מסירות-נפש גם אצל יעקב.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

כי טעם הנרי כטעם הצבי - פירושו "בעל חלק", הינו: בעל בלי שערות, וזה לא יתכן, שאין בעלות על דבר שלא קנים. לכן בהכרח לפרש כפירוש הרב אברהם אבן עזרא: בעל חלקים שוים, שכל החלקים שוים אצלו (ללא שער). ואם כן צריך עיון, שרש"י לא טרח לפרשו. ואפשר שלדעת רש"י אכן לא שיה לומר "איש חלק", ורק אגב "איש שעיר" נקט הכתוב "איש חלק". תורה יב (יב) **ימשני** - כמו **ימשש בצהרים** - דברים כח, כט. מלשון משובש, וכאילו אמר: ימשני. תורה יג מטעמים "כאשר אהב" (נח"ע). תורה י (יא) **איש שער** - **בעל שער** - לא פירש בפשוטו: איש שהוא שעיר, כלומר, שהשער הוא תואר של האיש [כמו איש צדיק], משום שאין האיש מתואר אלא במה שהוא מהותו של האיש, והרי אין האיש איש במה שהוא שעיר, אלא פירוש "איש" הוא במוכן של בעל, בעל שער (ע"פ גר אריה). וראה גם רש"י לעיל ט, כ. שמות טו, ג. [וצריך עיון קצת בלשון הכתוב במלכים ב א, ח: "איש בעל שער"]. ועל פי זה צריך לומר ש"איש חלק"

שהרי יצחק בקש מעשו שביא לו ציד, והינו צבי (המותר באכילה). והוצרך לפרש כן, משום שאם לא כן לא היתה צריכה לומר ליעקב "כאשר אהב", שהרי דבר זה אינו תלוי בו אלא בה, שהיא תבין "כאשר אהב", אבל לפירוש שטעם הגדי כטעם הצבי מוכן, שלכן בקשה מיעקב להביא דוקא גדיים (כאר בשדה). או שרש"י דיק כן ממה שאמר: "ועשה אותם מטעמים", שדוקא מהם היא יכולה לעשות

יז וַאֲזַל וַיְנַסִּיב וְאִתִּי לְאִמָּה וְעַבְדַּת אִמָּה תַבְשִׁילִין כְּמֵא דְרַחֵם אַבֹּהֵי:

טו וַיְנַסִּיבַת רַבָּקָה יֵת לְבוֹשֵׁי עֶשָׂו בְּרַחֲמֵי רַבָּא דְקִיְתָא דִּי עֵמָה בְּכִיְתָא וְאַלְבִּישַׁת יֵת יַעֲקֹב בְּרַחֲמֵי זַעֲרָא:

טז וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

יח וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

יט וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כא וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כב וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כג וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

יז וַאֲזַל וַיְנַסִּיב וְאִתִּי לְאִמָּה וְעַבְדַּת אִמָּה תַבְשִׁילִין כְּמֵא דְרַחֵם אַבֹּהֵי:

טו וַיְנַסִּיבַת רַבָּקָה יֵת לְבוֹשֵׁי עֶשָׂו בְּרַחֲמֵי רַבָּא דְקִיְתָא דִּי עֵמָה בְּכִיְתָא וְאַלְבִּישַׁת יֵת יַעֲקֹב בְּרַחֲמֵי זַעֲרָא:

טז וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

יח וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

יט וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כא וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כב וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

כג וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

פת"ח תחת האל"ף, אָזַל הרי הוא שלא בהפסק, והוא מתחבר "לעשו בכורך" (וכמו שאמר עשו "אני בנך בכורך עשו"). ואז היה אומר שקר (ט"א). ו"עשו" הוא "בכורך" - כי אם לא בן, הרי הוא משקר (רא"ם). עשיתי - כְּמֵא דְרַחֵם אַבֹּהֵי, כי אם לא בן, הרי הוא משקר (רא"ם). ומה שאמר "מציד", והרי לא צד? יש לפרש "מציד", מלשון מוֹזֵן, כמו צידה לדרך (רבנו בחיי, משכיל לדוד). שְׁבָה - לְשׁוֹן מִיִּסְבַּע עַל הַשְּׁלָחַן - וְהוּא מֵה שְׁאָמַר לוֹ: "קוֹם נָא שְׁבָה", קוֹם עַל מְנַת שְׁתַּסֵּב עַל הַשְּׁלָחַן (משכיל לדוד). לְכֹף מְתַרְנֵם: "אִסְתַּחֲרֵה" - חֶסֶב. תורה כ

רבים. ואפשר שהיו בבגד שני חלקים. אֲשֶׁר אִתָּה בְּכִיְתָא - וְהָלֵא כְּמֵא דְרַחֵם אַבֹּהֵי - הָיוּ לוֹ וְהוּא מִטְעָמִים אֲצֵל אִמּוֹ - לומד בן מיתור לשון הכתוב "אתה" (משכיל לדוד). וְהוּא דוֹקָא לְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שְׁמֻדְבָּר בְּבַגְדִים יְקָרִי עָרְף (רע"ב). אֲלֵא שְׁהִיָּה בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחֻשְׁדָּן - שְׁמָא תִּגְנוּבְנָה אֶת הַבְּגָדִים. תורה טו (יט) אֲנֹכִי עֹשֶׂה בְּכֹרֶךְ - "אֲנֹכִי" הַמְּבִיא לָךְ - וּמְשׁוּם כִּף אָמַר "אֲנֹכִי", כִּי הִיא תִּיבָה הַנֶּאֱמָרֶת גַּם בְּהַפְסֵק וְגַם שְׁלֵא בְּהַפְסֵק, וְכִף יִצְחָק לֹא יָדַע לְהַבְחִין אִם הִתְבַּנֵּן לֹאמֹר: "אֲנֹכִי הוּא הַמְּבִיא לָךְ", או "אֲנֹכִי עֹשֶׂה בְּכֹרֶךְ". וְאִילוּ הָיָה אֹמֵר "אֲנִי", אִם הָיָה אָמַר בְּהַפְסֵק, אָזִי הָיָה צָרִיךְ לֹאמֹר "אֲנִי" בְּקַמְ"ץ תַּחַת הָאֵל"ף, וְיִצְחָק הָיָה מְבַחֵן בְּכֹרֶךְ, וְאִם הָיָה אֹמֵר "אֲנִי" בְּחֶטֶף

(טו) הַחֲמֻדָּת - הַנְּקִיּוֹת - בְּדִי לְשִׁמְשׁ אֶת אָבִיו בְּנְקִיּוֹת (באר בשדה). כְּתַרְגּוּמוֹ: "דְּכִיְתָא" - רָאָה גַם רִשִׁי דְנִיָּאֵל י, ג. יוֹמָא עו, ב. דְּכָר אַחֵר, שְׁחַמַּד - "חֲמוּדוֹת" מִלְשׁוֹן חֲמֻדָּה. אוֹתָן מִן נְמֻרֹד - וְהָרְגוּ וְנִטְלָן (כר סה טו). וּמִמִּלָּא מוּבָן שְׁהָיוּ בְּגָדִים חֲשׂוּבִים, וְלָכֵן הִלְבִּישָׁה בָהֶם אֶת יַעֲקֹב (נחלת ישע). וְרָאָה רִשִׁי פְסָחִים נד, ב: "בְּגָדוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאִישׁוֹן, שְׁהָיוּ חֲקוּקוֹת בּוֹ כֵּל מִיֵּן חִיָּה וּבְהֵמָה, וְהוּא נִמְסַר לְנִמְרֹד, עַל כֵּן יֵאמָר בְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד, וְעֵשָׂו הָרְגוּ וְנִטְלוּ, וְלָכֵן הָיָה אִישׁ צִיד, וְהָן שְׁכַתוּב בָּהֶן: הַחֲמוּדוֹת אֲשֶׁר אִתָּה בְּכִיְתָא, וְצָרִיךְ עֵינֵן שְׁבַחְתִּילָה כְּתַב "בְּגָדוֹ", לְשׁוֹן חִיָּה, וְאַחֲרָיָה כְּתַב: "וְהָן שְׁכַתוּב בָּהֶן" לְשׁוֹן

כ ואמר יצחק לברה מה דין אחימא לאשפחא ברי ואמר ארי זמין זי אלהך גדמי:

(ב) ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מהרת למצא בנו ויאמר כי הקרה יהוה אלהיך לפני:

כא ואמר יצחק ליעקב קריב פען ואמשך ברי האתה דין ברי עשו אם לא:

(כא) ויאמר יצחק אלי-יעקב גשה-נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם-לא:

כ"א < גשה-נא ואמשך • אמר יצחק בלבו: 'אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר: 'כי הקרה ה' אלהיך'." >

כב וקריב יעקב לות יצחק אבוהי ומשיה ואמר קלא קלא דיעקב וידעא ידוהי דעשו:

(כב) ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל' קול יעקב והידים ידי עשו:

כ"ב < קול יעקב • שמדבר בלשון תחנונים: 'קום-נא', אבל עשו בלשון קנטוריא דבר: 'יקום אבי'." >

כג ולא אשתמודעה ארי הוזה ידוהי פידו עשו אחוהי שעירין (נ"י שערינין) וברכה:

(כג) ולא הפירו' פיהו ידיו פידו עשו אחיו שערת ויברכהו:

כד ואמר את דין ברי עשו ואמר הא אנא:

(כד) ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני:

כ"ד < ויאמר אני • לא אמר: 'אני עשו', אלא "אני'." >

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

שמא יצחק לא ידע שיעקב שם שמים שגור בפיו, וזהו דוחק (משכיל לדח). אף יש לומר, שיצחק הסתפק בסימן הזהוי הראשון, שהרי תחילה אמר לו 'קום נא'. או יש לומר, שנקט 'הקול קול יעקב' ביחס ל'והידים ידי עשו', ששניהם הם סימן זהוי היצוני, והם גם מנוגדים זה לזה, הדבור בלשון תחנונים ביחס ל'ידים שעירות וגסות. אבל עשו בלשון קנטוריא - בלומר, בגסות.

דבר: "קום אבי" - לקמן פסוק לא. ומשמעו שהוא תובעו ומחזיבו לקום. והנה זה שיעקב דבר בלשון תחנונים ועשו בלשון קנטור, לא היה בשביל יצחק הוכחה שעשו הוא רשע, אלא חשב שמדובר בשני סוגי אופי של בני אדם: יעקב "יושב אהלים", והרי הוא כמו רש, ו'תחנונים' דבר רש, ואילו עשו בהיותו "איש שדה", הרי הוא מתנהג כמו גביר, ו'עשיר יענה עזות' (מ"א). תורה כג

(כד) ויאמר אני - לא אמר אני עשו, אלא "אני" - ומשמעו: אני מי שאני, וכך לא הוציא דבר שקר מפיו. תורה כה

בקשה ותחנונים. אבל לא שקולו של יעקב היה שונה משל עשו, מפני שנה רגיל אצל תאומים שהקול יהיה זהה (משכיל לדח). כי אם לא כן: א) יעקב היה צריך לחשוש לגשת לאביו בגלל שינוי קולו ולא בגלל היותו חלק, ב) למה אביו לא וזה את קולו מיד, ורק לאחר שהזכיר שם שמים התחיל לחשדו (מ"א). ומה שיצחק לא חשד מיד במה שיעקב אמר 'קום נא'? יש לומר שיצחק חשב שעשו שינה את סגנון דיבורו בלפיו ללשון רכה, כדי לקבל את ברכתו [ועל-דרך זה מצינו שאמר עשו ליעקב: "הלעיטני נא", שבשביל לקבל את התבשיל שינה סגנון דבורו ללשון בקשה]. אבל לאחר שהזכיר שם שמים [שאין זה נוגע לברכה], חשד יצחק שמא אינו עשו. ומה שלא פירש רש"י "קול יעקב" לענין הוכחת שם ה'? יש לומר: משום ש"קול יעקב" פירושו שסגנון הדבור הוא של יעקב, ואילו הוכחת שם ה' אינה שיכת לסגנון הדבור, אלא לתוכן הדבור עצמו, שמוזכר בדבורו שם ה' (כא בשדה). ומה שיצחק עצמו הזכיר "קול יעקב" ולא "דבור יעקב"? יש לומר

(כא) גשה נא ואמשך - אמר יצחק בלבו: אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו - ואף שיצחק חשבו לצדיק, יש לומר שיצחק חשב שעשו נזהר בזה מרוב צדקותו, כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה או במקום הטנופת (מ"א).

ונה אמר "כי הקרה - לשון הזמנה (רש"י במדבר לה, יא).

ה' אלהיך" - אף שנקט רש"י לשון "שגור" (שפירושו שאינו מוכירו תדיר), צריך לומר שפאן הכנה שאינו מוכירו בלל, כי אם לא כן, מה תמיתה היא במה שעשו הזכירו פעם אחת (מ"ב). ואולי יש לומר, שתמיתה יצחק היתה במה שהזכיר שני שמות יחד "ה' אלקיך" (וכן משמע מלשון רש"י שכתב "ונה אמר כי הקרה ה' אלקיך"), שנה מורה ששם שמים שגור בפיו. ולכן חשד שמא אינו עשו, ובקש למששו. תורה כב

(כב) קול יעקב - וראה רש"י במדבר כ, טז: ו'ישמע קלנו - בברכה שברכנו אביו. הקול קול יעקב, שאנו צועקים ונענים'.

שמדבר בלשון תחנונים "קום נא" - לעיל פסוק יט. ואין "נא" אלא לשון

כה וַיֹּאמֶר קָרִיב קָדְמִי וְאִיכּוֹל מִצֵּידָא דְבָרִי
כְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי וְקָרִיב לָהּ וְאֶכֶל
וְאֵיתִי (נ"י וְאֶעִיל) לָהּ חִמְרָא וְשִׁתִּי:

כו וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אֲבוּהֵי קָרִיב פְּעֵן וְנִשְׁק
לִי (נ"י וְשִׁק לִי) בְּרִי:

כז וַיִּקְרַב וְנִשְׁק לָהּ וַאֲרַח יַת רִיחָא דְלִבּוֹשׁוּהֵי
וּבְרַכָּהּ וַיֹּאמֶר הִוּוּ (נ"א חֲזִי) רִיחָא דְבָרִי
כְּרִיחָא דְחִקְלָא דִּי בְרַכָּה יְיָ:

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
נַפְשִׁי וַיִּגְשֵׁלוּ וַיֹּאכְלֻ וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתִּי:

(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה־נָּא וַיִּשְׁקָה־לִּי בְּנִי:

(כז) וַיִּגְשֵׁ וַיִּשְׁק־לוֹ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ
וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כ"ט וַיִּרַח וְגו' • וְהָלֵא אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הַעֲזִים, אֶלָּא מִלְמַד שְׁנַכְנֶסָה עִמּוֹ רִיחַ גַּן־עֵדֶן. כְּרִיחַ
שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה' • שְׁנַתָּן בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֶהוּ שְׂדֵה תְּפוּחִים, כֵּן דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבְרַכָּה (תענית כט).

♦ יום שישי כ"ח מרחשון ♦

(כח) וַיִּתֵּן־לָךְ הָאֱלֹהִים מִפֶּלַח הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ
וְרַב דָּגָן וְתִירֵשׁ:

כ"ט וַיִּתֵּן־לָךְ • יִתֵּן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (כ"ח). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ מוֹסֵב לְעִנְיָן הָרֵאשׁוֹן: "רְאֵה רִיחַ בְּנִי", שְׁנַתָּן לּוֹ

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

"שְׁנַתָּן לָךְ" וּכְנִרְאָה הוּא מִפְּנֵי מֵאָמֵר
"וַיִּתֵּן לָךְ" שְׁלֹא־חֲרִיּוֹ.
"כְּרִיחַ שְׂדֵה וְגו'" - לְפִי הַמּוּבָא לְעִיל
בְּשֵׁם הָרֵא"ם, שְׁלִפְרִיּוֹשׁ זֶה "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ
ה'" מוֹסֵב עַל "בְּנִי", הָרִי שְׁאִין כָּאֵן
מְקוֹם לְתִיבַת "וְגו'" הַמְרַמְזוֹת לְ"אֲשֶׁר
בְּרַכּוּ ה'". וְאָכֵן בְּדְפוּס רֵאשׁוֹן לֹא גוֹרֵס
"וְגו'". אָף אִם נֹאמֵר שְׁתִּיבַת "וְגו'" הִיא
גִּירָסָא מְדוּיָקָתָּ, הָרִי שְׁאִפְשֶׁר לְפָרֵשׁ
שְׁלֹא כְּהֵרָא"ם, דְּהִינּוּ שְׁגָם לְפִי פְּשׁוּטוֹ
שֶׁל מְקָרָא הַפִּירוּשׁ "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'"
מוֹסֵב עַל הַשְּׂדֵה, וְכִמּוֹ שְׁכַתְּבַת
בְּפִשְׁטוֹת בְּפוּסוֹק שְׁלִפְנֵי כֵן. וּמֵה שְׁכַתְּבַת
שֵׁם: "כֶּף דְּרָשׁוּ ר'ז"ל", בְּנִתְּנוֹ לְ"שְׂדֵה
תְּפוּחִים", וְלֹא לְכַלְלֹת הַפְּשֻׁט. וּמֵה
שְׁמִפְרָשׁ כָּאֵן: "רְאֵה רִיחַ בְּנִי שְׁנַתָּן לּוֹ
הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא", יֵשׁ לּוֹמֵר שְׁאִינוּ
לוֹמֵד זֹאת מִהַפְּסוּק "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'",
כִּינּוּ שְׂדֵה מוֹסֵב עַל הַשְּׂדֵה (וְלָכֵן כְּתַב
כָּאֵן "וְגו'"), אֶלָּא מִתִּיבַת "רְאֵה",
שְׁלִשׁוֹן "רְאֵה" שִׁיף לּוֹמֵר עַל דְּבַר
שְׁנִיתָן לְרֵאשׁוֹתָּ, וְהָרִי רִיחַ לֹא נִיתָן
לְרֵאִיָּה, וְלָכֵן מִפְּרֵשׁ שְׁהַכְּנֵה עַל עִנְיָן
הַנְּתִיבָה, "שְׁנַתָּן לּוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא".
וְעוֹד יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁלוֹמֵד כֵּן מִהַתִּיבּוֹת
"וַיִּתֵּן לָךְ" עֲצָמוֹן, שְׁכִינּוֹן שְׁכַתְּבוֹת "וַיִּתֵּן

תענית כט, ב.
כֶּף דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל - תענית שם.
ש"שך"ה" הכונה לשדה תפוחים. ומה
שדרשו "שדה תפוחים" דוקא? יש
לומר על פי האמור בשיר השירים ו, ט:
"וריח אפך כתפוחים", וברש"י שם ב, ג:
"שפריו טוב בטעם ובריח". תורה כח
(כח) וַיִּתֵּן־לָךְ - יִתֵּן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן - הִנֵּה
לוֹ לּוֹמֵר: "יִתֵּן לָךְ", מֵהוּ "וַיִּתֵּן לָךְ"?
אֶלָּא תוֹסַפְתָּ, יִתֵּן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (רש"י ב"ר סו,
א. דְּהִינּוּ שְׁאוֹתָן הַבְּרַכּוֹת עֲצָמוֹן יִתֵּן
וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן עַד בְּלִי דִי (ר"א).
(בְּרֵאשִׁית רַבָּה) - סו, ג.
וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ, מוֹסֵב לְעִנְיָן הָרֵאשׁוֹן -
שְׁהָא"ו שֶׁל "וַיִּתֵּן לָךְ" הִיא וְא"ו
הַחִיבּוּר לְעִנְיָן שְׁלִפְנֵי.
"רְאֵה רִיחַ בְּנִי", שְׁנַתָּן לּוֹ תְּקוּדָשׁ
בְּרוּךְ־הוּא - וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ
ה'", וְכֵאֵילוֹ כְּתוּב: רְאֵה רִיחַ בְּנִי אֲשֶׁר
בְּרַכּוּ ה' כְּרִיחַ שְׂדֵה. וְזֶה לֹא כְּפִירוּשׁ
רַבּוֹתֵינוּ הַמּוּבָא בְּפוּסוֹק שְׁלִפְנֵי־זֶה
שְׁ"אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'" מוֹסֵב עַל הַשְּׂדֵה
(ר"א סו). וְלָכֵן כְּתַב "שְׁנַתָּן לּוֹ" בְּלִשׁוֹן
נִסְתָּר, מִפְּנֵי שְׁגָם "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ" הוּא
בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר. אֲמַנְסֵם בְּדְפוּס רֵאשׁוֹן
וְעוֹד דְּפוּסִים, וְכֵן בְּרֵא"ם, הַגִּירָסָא:

(כז) וַיִּרַח וְגו' - וְהָלֵא אֵין רִיחַ רַע
יוֹתֵר מִשְׁטָף - שַׁעַר.
הַעֲזִים - שְׂעֵקֵב לְבַשׁ עַל יָדָיו וְעַל
צְנָאָרָיו, כְּדִלְעִיל פְּסוּק טו. וְאִיךָ אוֹמֵר
עַל זֶה: "כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'".
אֶלָּא מִלְמַד - מִמַּה שְׁאָמֵר "וַיִּרַח וְגו'",
עַד שֶׁהַתְּפַעַל מְרִיחוֹ כָּל כֶּף, וְכִי מַה עִנְיָן
רִיחַ לְכָאֵן? אֶלָּא וְדֹאֵי שְׂבָא לְלַמְדֵנוּ
שְׁמוּדְבַר בְּרִיחַ מִיּוֹדֵד שְׁנַכְנֶס עִמּוֹ.
שְׁנַכְנֶס עִמּוֹ רִיחַ גַּן־עֵדֶן - מִפְּנֵי שְׂרִיחַ
רַע שֶׁל שְׁטָף הַעֲזִים לֹא נִיתָן לְהַעֲבִיר
עַל־יָדֵי רִיחַ טוֹב אַחֵר, לָכֵן נַכְנֶס עִמּוֹ
רִיחַ שְׁלֹא מִהַעוֹלָם הֵנָּה, וְהוּא אֲשֶׁר
הַעֲבִיר אֶת רִיחַ הָרַע שֶׁל הַעֲזִים (פ"ת ב"ר
סו, כג). וְיֵשׁ לּוֹמֵר שְׂדֵה מְרוֹמֵז בְּ"רִיחַ ..
אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'", שְׁהַכְּנֵה לְ"רִיחַ גַּן
עֵדֶן". וְרֵאֵה בְּרֵשׁ"י שְׁבַדְבוּר הַבָּא.
כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה' - שְׁנַתָּן
בּוֹ רִיחַ טוֹב - כְּלוֹמֵר: "אֲשֶׁר בְּרַכּוּ ה'"
מוֹסֵב עַל "רִיחַ שְׂדֵה" וְלֹא עַל "בְּנִי",
וְהַבְּרַכָּה הִיא "שְׁנַתָּן בּוֹ רִיחַ טוֹב". וְזֶהוּ
לְפִירוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ, וְאֵילוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ
מוֹסֵב עַל "בְּנִי", וְכִמּוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּפוּסוֹק
הַבָּא (ר"א סו). וְרֵאֵה שֵׁם גַּם בְּאוּפֵן אַחֵר.
וְזֶהוּ שְׂדֵה תְּפוּחִים - בְּדְפוּס שְׁנֵי גוֹרֵס:
"רִיחַ שְׂדֵה תְּפוּחִים". וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא

הקדוש-ברוך-הוא "כריח שדה וגו'", ועוד יתן לך: "מטל השמים וגו'". מטל השמים • כמשמעו, ומדרך אגדה יש להרבה פנים. (דבר אחר, מהו האלהים? בדין, אם ראוי לך, יתן לך. ואם לאו, לא יתן לך, אבל לעשו אמר "משמני הארץ יהיה מושבך". בין צדיק בין רשע יתן לך, ומקונו למד שלמה, כשעשה הבית סדר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליך תגר. לפיכך: (מלכים א ח) "ונתתה לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו", אבל נכרי, מחסר אמונה, לפיכך אמר: "אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו, כפי שלא יקרא עליך תגר. ברש"י ישן מדיק) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטישיחות כרך טו, עמוד 217 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

התנהגות עם הזולת רק במדת החסד

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ (כו, כח)

בהנהגתו של יצחק אבינו, מצינו דבר והפוכו:

מצד אחד היתה מדתו מדת הגבורה והיראה, וכמו שפתיב "ופחד יצחק", וכדאייתא במדרש (בראשית רבה פרשה סה, יב) על הפסוק בפ' שתנו (כו, א) "לא ידעתי יום מותי" - "אמר (יצחק) שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא", שפבר ה' שנים סמוך לפרק מיתת שרה, דאג יצחק שמא ימות.

אף מצד שני כשבירך יצחק את יעקב אבינו, ברכו בברכות נעלות מאד, ובהרחבה הכי גדולה. דברכו "יתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ", שיהיה לו כל טוב, הן ברוחניות - "שמים", והן בגשמיות - "הארץ". ומזה הוראה נפלאה לכל אחד ואחד:

אפילו מי שמחמיר על עצמו בכל דבר, והנהגתו היא בקו הגבורה והיראה, הרי זה שיף כשמדבר בנוגע לעצמו. אף בדברים הנוגעים לזולתו, אסור לו להתנהג בקו הגבורה, אלא עליו להתנהג בקו החסד, ולתת בהרחבה גדולה, ובלי הגבלות.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לך" בנא"ו המוסיף, הרי בהכרח שגם לפני בן נתן לך, וזהו "ריח בני שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא", ולפירוש זה מתאים יותר הגירסא דלעיל "אשר נתן לך". ועוד יש לומר, שהתיבות "אשר ברכו ה" מוסבות הן על "שדה" והן על "בני", וכאילו כתוב: "ראה ריח בני אשר ברכו ה", כריח שדה אשר ברכו ה". וזה בנוסף לאמור לעיל "שברכו ה" רומז על "ריח בן עדין", והינו ש"ברכו ה" מוסב גם על "ריח". ועוד "יתן לך .. מטל השמים וגו'". מטל השמים - בין שסיים דבריו בקטע שלפניו ב"מטל השמים", מפרשו מיד מהי ברכה זו, ורק אחר-כך מפרש את תיבת "האלקים".

כמשמעו - כלומר, ברכת הטל. ואף שהטל עצמו אין צריך ברכה, שהרי אינו נעצר, הנבנה שיתן לך השפע הנמשך מטל השמים (ראה גם משכיל ליהו). וראה גם רש"י לקמן לב, ו. וראה דברים לג, כח וברש"י שם.

ומדרש אגדה יש להרבה פנים - ראה בראשית רבה טו, ג: "מטל השמים, זה המן. דבר אחר: זו ציון, שנאמר (תהלים

קלג, א בטל חרמון שיורד על הררי ציון. דבר אחר: זו מקרא".

(מהו "האלהים" - שהרי בפסוק שלפניו אמר: "אשר ברכו ה", ולמה כאן אמר "האלקים". וגם מבין שזה המשך הפסוק שלפניו: "ועוד יתן לך", לא היה צריך להזכיר "האלקים".

בדין - שם אלקים הוא שם מדת הדין, ויצחק ברכו רק על פי המגיע לו בדין, ולכן אמר "האלקים".

אם ראוי לך - "יתן לך", ואם לאו - לא יתן לך. אבל לעשו אמר - לקמן פסוק טט.

"משמני הארץ יהיה מושבך" - ולא הזכיר "אלקים".

בין צדיק בין רשע - יתן לך - ואף שגם כאן היה סבור שהוא עשור, יש לומר שיצחק עצמו לא כיון לכה, אלא הקדוש-ברוך-הוא הכניס בן בפיו (פירוש הטור).

וממנו למד שלמה כשעשה הבית [ו]סדר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין - לא יקרא עליך תגר, לפיכך "ונתתה לאיש [ככל] - בן הוא בפסוק.

דרכיו אשר תדע את לבבו" - מלכים א ח, ט.

אבל נכרי מחסר אמונה, לפיכך אמר - שם פסוק מג.

"ואתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי - תן לו, כפי שלא יקרא עליך תגר - בכמה בתביר יד נוסף כאן: מפי רבי שמעון מורי. ובדפוס ראשון לא מובא כל הקטע הזה כלל. וראה גם רש"י מלכים שם: "בישראל הוא אומר ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקדוש-ברוך-הוא ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת תולה את הדבר בעצמו ובחטא, אבל עובד גלולים קורא תגר ואומר: בית ששמו הולך לסוף העולם, נתנגעתי לכמה דרכים ובאתי והתפלתתי בו, ולא מצאתי בו ממש, כשם שאין ממש בעבודת גלולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חברו - אל תתן לו". תורה כט

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ז)

"ויתן לך האלקים גו", ומפרש רש"י, "יתן ויחזור ויתן":

לקאורה אינו מובן: מהו הצורך ש"יחזור ויתן" - הרי גם הנתניה הראשונה היא באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ובפרט כאשר מדובר אודות הנתניה מלמעלה, שאינה כמו הנתניה למטה, שמצד פמה מניעות והגבלות אינו יכול ליתן לכתחילה כל מה שרוצה ליתן, מה שאין-כן למעלה שאין מניעות ועיכובים כלל, שהרי "מי יאמר לך מה תעשה", כך שבנתניה הראשונה ניתן כבר הפל, ומהו הצורך ש"יחזור ויתן"?

אף הענין הוא - שהנתניה הראשונה היא באופן של 'אור ישר', שכל זה הוא מצד סדר השתלשלות, ולאחרי-זה ישנו גם הענין ד"יחזור ויתן", שבא על-ידי עבודת התשובה, שחוזר מדרכו הרעה, עד ש"זדונות נעשו לו פזויות", שעל-ידי-זה ממשיכים 'אור חוזר' מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות, למעלה מאור ישר', כך שזוהי נתינה חדשה ("ויחזור ויתן"). וכאמור, זהו גם ענינה של פנימיות התורה. ולכן, כאשר פנימיות התורה תהיה באופן של הפצה, אזי קא אתי מר, דא מלכא משיחא.

כט יפלחנך עממין וישתעבדון לך מלכנן
הוי רב לאחיה ויסגדון לך בני אמך
מלטטיה יהון ליטין ומברכיך יהון בריכין:

(כט) יַעֲבֹדוך עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֲמִים הוּא גְבוּר
לְאֹחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרִיךְ אַרְוִר וּמְבַרְכֶיךָ
בְּרוּךְ:

ש"י בְּנֵי אִמְךָ • וַיַּעֲקֹב אֹמֵר לַיהוָה: "בְּנֵי אֲבִיךָ", לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בְּנִים מִכַּמֶּה אֲמָהוֹת, וְכֵאן שֶׁלֹּא נִשָּׂא אֵלָא אִשָּׁה אַחַת, אֹמֵר: "בְּנֵי אִמְךָ". אֲרִיךְ אַרְוִר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ • וּבְכַלְעֵם הוּא אֹמֵר: "מְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאוֹרְרֶיךָ אַרְוִר" (במדבר כד ט). הַצְּדִיקִים תַּחֲלֹתֶם יְסוּרִים וְסוֹפֵן שְׁלוֹה, וְאוֹרְרִיהֶם וּמַצְעֲרִיהֶם קוֹדְמִים לְמְבַרְכֵיהֶם, לְפִיכָךְ יִצְחָק הַקְּדִים קָלֶלֶת אוֹרְרִים לְבִרְכַּת מְבַרְכִים. וְהַרְשָׁעִים תַּחֲלֹתֶן שְׁלוֹה וְסוֹפֵן יְסוּרִין, לְפִיכָךְ בְּלַעַם הַקְּדִים בְּרָכָה לְקַלְלָהּ.

לוְהוּה פד שיצי יצחק לברכא ית יעקב
והוה ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק
אבוהי ועשו אחוהי אתא (נ"י על) מצידה:

(ל) וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּלָה יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי
אֵךְ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂו
אָחִיו בֵּא מְצִידוֹ:

ש"י יֵצֵא יַעֲקֹב יֵצֵא יֵצֵא וְזֶה יוֹצֵא וְזֶה בֵּא.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

בְּכִשְׁר־נָדָם שֵׁשׁ אֲצִלוּ שְׁנוּיִים בֵּין תַּחֲלִיתוֹ לְסוֹפוֹ, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא שְׂכּוֹלוֹ בְּרוּךְ מִתְחִיל בְּבִרְכָה ("וַאֲבִרְכָה מְבַרְכֶיךָ", לְעִיל יב, א), שְׁהִיא יוֹתֵר רְאוּיָה (דברי דוד). תורה ל (ל) יֵצֵא יַעֲקֹב - זֶה יוֹצֵא וְזֶה בֵּא - יַעֲקֹב יוֹצֵא וַעֲשׂו נִכְנָס, וְכַמְבֹאֵר בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (סו ט) שֶׁלֹּאֲהֵל הָיוּ שְׁתֵּי בְּנֵי־סוֹת, יַעֲקֹב יוֹצֵא מִצַּד אֶחָד וַעֲשׂו נִכְנָס מִצַּד שֵׁנִי. וְכִתְבוּ הַרְאִים וְהַגּוֹר אַרְיָה, שֶׁרִשִׁי מְדַיֵּק בֵּן מִתִּיבַת "אֵךְ", שֶׁבֵּא לְמַעַט בְּיָצֵא, לֹאמֵר שְׂעִדִין לֹא נִגְמְרָה יְצִיאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - וַעֲשׂו בֵּא, וְעַל בֵּן הֵם גּוֹרְסִים בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל: "אֵךְ יֵצֵא יַעֲקֹב", וְכֵן הוּא בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן. אֵךְ ה"שְׁפָתַי חֲכָמִים" קָתַב, שֶׁרִשִׁי לֹאמֵר אֵת זֶה מִכְּפַל הַלְשׁוֹן "יֵצֵא יַעֲקֹב",

וּבְכַלְעֵם הוּא אֹמֵר - בְּמִדְבַר כד, ט. "מְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאוֹרְרֶיךָ אַרְוִר" - וּמִדּוּעַ יִצְחָק הַקְּדִים אַרְוִר לְבָרוּךְ? הַצְּדִיקִים תַּחֲלֹתֶם יְסוּרִים וְסוֹפֵן שְׁלוֹה, וְאוֹרְרִיהֶם וּמַצְעֲרִיהֶם קוֹדְמִים לְמְבַרְכֵיהֶם, לְפִיכָךְ יִצְחָק הַקְּדִים קָלֶלֶת אוֹרְרִים לְבִרְכַּת מְבַרְכִים, וְהַרְשָׁעִים תַּחֲלֹתֶן שְׁלוֹה וְסוֹפֵן יְסוּרִין, לְפִיכָךְ בְּלַעַם הַקְּדִים בְּרָכָה לְקַלְלָהּ - דְּהֵינּוּ, שֶׁבְּלַעַם בְּהִיוֹתוֹ רָשָׁע הַקְּדִים בְּרָכָה לְקַלְלָהּ, אֵף שֶׁהַמְתַּבְּרָכִים הֵם וְיִשְׂרָאֵל, בֵּינָן שֶׁבֵּן הוּא סֵדֵר הַדְּבָרִים אֲצִלוּ, תַּחֲלִיתוֹ שְׁלוֹה וְסוֹפֵן יְסוּרִים, אֲבָל לְגַבִּי הַמְתַּבְּרָךְ אֵין הַבְּדֵל בְּדָבָר, בֵּינָן שְׁפָתַי הַבְּרָכוֹת ("מְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאוֹרְרֶיךָ אַרְוִר") הֵן לְכָל הַזְּמַן (נ"א). וְכָל זֶה

(כט) בְּנֵי אִמְךָ - וַיַּעֲקֹב אֹמֵר לַיהוָה - לְקַמֵּן מט, ח. "בְּנֵי אֲבִיךָ", לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בְּנִים מִכַּמֶּה אֲמָהוֹת, וְכֵאן שֶׁלֹּא נִשָּׂא אֵלָא אִשָּׁה אַחַת אֹמֵר: "בְּנֵי אִמְךָ" - וּמִתּוֹךְ כִּךְ אָנוּ לְמַדִּים, שֶׁאִם אֵין סִיבָה לֹאמֵר "בְּנֵי אֲבִיךָ", עֲדִיף יוֹתֵר לֹאמֵר "בְּנֵי אִמְךָ", מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְבוֹרָךְ יוֹתֵר (וְכַמוֹ שֶׁאֹמֵר דָּוִד בְּתַהֲלִים קטו, טו: "עֲבֹדךָ בֵּן אֲמֹתֶיךָ"), וְלָכֵן אֹמֵר יִצְחָק: "בְּנֵי אִמְךָ". וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁרִשִׁי הִבִּיא עֲנִין זֶה בָּאן, אֵף שֶׁעִיקַר הַשְּׂאֵלָה הִיא שֶׁ, לֹאמֵר לָנוּ שִׁוְיֹתֵר נְכוּן לֹאמֵר כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בָּאן. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת רִשִׁי לְקַמֵּן שֶׁם: "עַל שֶׁם שֶׁהָיוּ מְנַשִּׂים הַרְבֵּה לֹא אֹמֵר בְּנֵי אִמְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁאֹמֵר יִצְחָק" - אֲרִיךְ אַרְוִר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ -

לא וַעֲבַד אֶף הוּא תַבְשִׁילִין וְאַעִיל לֹת אַבְוּהִי וְאָמַר לְאַבְוּהִי יָקוּם אָבָא וְיִכּוּל מַצִּידָא דְבָרָה בְּדִיל דִּי תַבְרַכְנִי נַפְשָׁךְ :

לב וַאֲמַר לֵיה יִצְחָק אַבְוּהִי מִן אֶת וְאָמַר אָנָּא בְרַךְ בּוֹכְרֶךְ עֲשׂוּ :

לג וּתְנֵה יִצְחָק תְּוֹהָא רַבָּא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר מִן הוּא דִּיכִי דְצִיד צִידָא וְאַעִיל לִי וְאַכְלִית מַכְלָא עַד לָא תִיעוּל וּבְרַכְתֵּיה אֶף בְּרִיךְ יְהִי :

לד כַּד שָׁמַע עֲשׂוּ יֵת פְּתַגְמֵי אַבְוּהִי וְצוּח צוּחָא רַבָּא וּמְרִידָא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר לְאַבְוּהִי בְרַכְנִי אֶף אָנָּא (ג"י לִי) אָבָא :

(לא) וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מְטַעְמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מַצִּיד בְּנֹו בַעֲבַר תַּבְרַכְנִי נַפְשָׁךְ :

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בְנֶךָ בְּכַרְךָ עֲשׂוּ :

(לג) וַיַּחֲרֵד וַיִּצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אֲפֹאֵה הוּא הַצִּיד־צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּא וַאֲבִרְכֵהוּ גַם־בְּרוּךְ יִהְיֶה :

ט"י - וַיַּחֲרֵד - כְּתַרְגוּמוֹ: 'וּתְוֹה', לְשׁוֹן תְּמִיחָה. וּמְדַרְשׁוֹ: רָאָה גֵיהֶנָּם פְּתוּחָה מִתְחַתִּיו. מִי־אֲפֹאֵה - לְשׁוֹן לְעַצְמוֹ, מְשַׁמֵּשׂ עִם כַּמָּה דְבָרִים. דְּכָר אַחַר: אִיפּוּא, אֵינָה פֶּה, מִי הוּא וְאֲפֹאֵה הוּא הַצִּיד צִיד? . וְאָכַל מִכָּל - מִכָּל מְטַעְמִים שֶׁבִקְשָׁתִי לְטַעַם טַעַמְתִּי בּוֹ (ב"י) . גַּם־בְּרוּךְ יִהְיֶה - שְׁלֵא תֹאמְרוּ: 'אֵלּוּלָא שְׂרָמָה יַעֲקֹב לְאָבִיו, לֹא נָטַל אֶת הַבְּרִכּוֹת', לְכַף הַסְּכִים וּבְרַכּוּ מִדַּעְתּוֹ (ב"י) .

(לד) כְּשָׁמַע עֲשׂוּ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיַּעֲקֹק צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי :

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

תְּמִיחָה: מִי הוּא? וְאֵיפֶה הוּא? וְלָכֵן הוֹסִיף אוֹת וְא"ו עַל תִּיבַת "אֲפֹאֵה".
הַצִּיד צִיד - וְאָכַל מִכָּל - "מִכָּל" מְטַעְמִים - בְּדְפוּס שְׁנֵי הַגִּי'וֹת: מְטַעְמִים. וְכֵן הוּא בְּבִרְאשִׁית רַבָּה סו, ב: טוּעַם הֵייתִי טַעַם פֶּת, טַעַם בְּשָׂר, טַעַם דְּגָיִם, טַעַם מְגֵדִים, טַעַם כָּל מַעֲדָנִים שֶׁבַעוּלָם.
שֶׁבִקְשָׁתִי לְטַעַם טַעַמְתִּי בּוֹ - לוֹמַד בֵּן מִיתוּר תִּיבַת "מִכָּל", שֶׁהִרִי לֹא הִבִּיא לוֹ אֶלָּא שְׁנֵי גְדִי עֲזִים, וְלֹא שִׁיף בְּהֵם לְשׁוֹן "מִכָּל", לָכֵן מְפָרֵשׂ שֶׁהַכֹּנֶה שֶׁהִיוּ בּוֹ כָּל הַטַּעְמִים (ר"א"ם).

גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה - שְׁלֵא תֹאמְרוּ: אֵלּוּלָא שְׂרָמָה יַעֲקֹב לְאָבִיו לֹא נָטַל אֶת הַבְּרִכּוֹת, לְכַף הַסְּכִים וּבְרַכּוּ מִדַּעְתּוֹ - בְּזֹאת תִּדְעַ דְּגַם הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ רְאוּיוֹת לוֹ (רש"י ב"ר סו, טו). וְרָאָה גַם רִש"י בְּמִדְבָר כג, ח: "מָה אֶקֶב לֹא קִבֵּה אֶל - כְּשֶׁנִּכְנַס אַבְיָהֶם בְּמִרְמָה אֶצְל אָבִיו הִזְהוּ רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֹאמֵר שָׁם? גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה". וְרָאָה פִּירוּשׁ נוֹסֵף בְּרִש"י לְקַמְּן פְּסוּק לו. תוֹרָה לו

פְּתוּחָה מִתְחַתִּיו - יֵשׁ מְפָרְשִׁים מִתְחַתִּיו שֶׁל עֲשׂוּ, אֶף מִסְתִּימַת לְשׁוֹן רִש"י מְשַׁמֵּעַ מִתְחַתִּיו שֶׁל יִצְחָק, וְלָכֵן חָרַד "חֲרָדָה גְּדוּלָה עַד מְאֹד".
מִי אֲפֹאֵה - לְשׁוֹן לְעַצְמוֹ, מְשַׁמֵּשׂ עִם **כַּמָּה דְבָרִים** - כְּלוֹמַר, הוּא מְלָה בְּפִנֵי עַצְמָה שְׁמוֹשְׁמֶשֶׁת עִם מִילִים אַחֲרוֹת, וְהַמְשַׁמֵּעוֹת שְׁלֵה מִשְׁתַּנֵּה בְּכָל מְקוֹם לְפִי הַעֲנִין הַמְדוּבָר שָׁם (ג"ר"א). וְרָאָה גַם רִש"י לְקַמְּן מג, יא: "כָּל לְשׁוֹן אֲפֹאֵה לְשׁוֹן יִתְר הוּא, לְתַנּוּן מְלָה בְּלְשׁוֹן עֲבָרִי".

"אֲפֹאֵה" - אֵינָה פֶּה - פִּירוּשׁ "אֲפֹאֵה" בְּכָל מְקוֹם הוּא קִיצוּר שֶׁל "אֵינָה פֶּה". אֶלֶף רֹמוֹ עַל "אֵינָה", וְ"פֹאֵה" עַל "פֶּה", כִּי אֶלֶף וְה"א מִתְחַלְפִים. וְרָאָה גַם רִש"י לְקַמְּן פְּסוּק לו. מג, יא. וְרָאָה רִש"י אִיּוֹב לח, לד שֶׁמְפָרֵשׁ גַּם תִּיבַת "אֵיפֶה" בְּשִׁמְתִי מִילִים "אֵי פֶה".
"מִי הוּא" - הוֹסִיף תִּיבַת "הוּא", מִשׁוּם שְׁתִּיבַת "הוּא" שְׁלֵאֲחֲרֵי "אֲפֹאֵה" מוֹסֶבֶת גַּם עַל "מִי".
וְאֵיפֶה "הוּא" - כְּלוֹמַר, "מִי אֲפֹאֵה הוּא" אֵינָה תְּמִיחָה אַחַת, אֶלָּא שְׁתֵּי

יַעֲקֹב יוֹצֵא ("יִצְא") מִהֲאֵהָ, וְעֲשׂוּ "יִצְא" מִהַשְּׂדֶה, וְ"בָא" אֶל הָאֵהָל. גַּם יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּפַל הַלְשׁוֹן "יִצְא יִצְא" מוֹרָה, שְׁתוּף בְּדִי יִצִּיאַת יַעֲקֹב, לְפִנֵּי שִׁיצָא לְגַמְרֵי - "וְעֲשׂוּ אַחִיו בָּא מִצִּידוֹ" (מִהַשְּׂאִינְכֵן אִם הִזְהוּ כְּתוּב רַק "אֶף יִצְא", הִזְהוּ מְשַׁמֵּעַ שֶׁכָּבֵר יִצְא לְגַמְרֵי, וְרַק אֲזוֹ עֲשׂוּ בָּא מִצִּידוֹ). וּבִזְהוּ מְשַׁמֵּיעֵנו הַכְּתוּב גוֹדֵל הֵנֶס שֶׁבְּדָבָר, שָׁאֵם יַעֲקֹב הִזְהוּ מִתְעַכֵּב אֶצְל אָבִיו עוֹד קֶצֶת זְמַן, אֲפִילוֹ מִשְׁהוּ. עֲשׂוּ הִזְהוּ מִבְּחִין בּו. תוֹרָה לֹא

(לג) וַיַּחֲרֵד - כְּתַרְגוּמוֹ: "וּתְוֹה", לְשׁוֹן תְּמִיחָה - וְלֹא שֶׁהוּא חָרַד מִמֶּשׁ, כִּי מִמָּה הִזְהוּ לוֹ לְפַחַד, אֶלָּא תְּמָה עַל מָה שֶׁקָּרָה. וּבְ"נַפֵּשׁ הַגֵּר" כְּתַב, שֶׁהַכְּרָחוֹ שֶׁל רִש"י לְפָרֵשׁ שְׁזָהוּ לְשׁוֹן תְּמִיחָה, הוּא מִהַמְשֵׁף לְשׁוֹן הַכְּתוּב "מִי אֲפֹאֵה הוּא הַצִּיד צִיד", שֶׁנֹּאמַר בְּלְשׁוֹן תְּמִיחָה.

וּמְדַרְשׁוֹ - תְּנַחוּמָא סִימֵן יֵא. וְרָאָה פִּירוּשׁ נוֹסֵף לְקַמְּן פְּסוּק לו. **רָאָה גֵיהֶנָּם** - עִם כְּנִיסָתוֹ שֶׁל עֲשׂוּ (תְּנַחוּמָא שם).

לח ואמר על אחיך במרמה ויקח ברכתך:

לח) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך:

כ"ח במרמה • בחכמה.

לח ואמר לאות קרא שמה יעקב ויחכמי דין
תרתין זמנין ית בכירותי נסיב והא פען
קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכתא:

לח) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר
הלא-אצלת לי ברכה:

כ"ח) הכי קרא שמו • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי אתה"? שמה לךך נקרא שמו יעקב, על
שם סופו, שהוא עתיד לעקבני, תנחומא. למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי שבכרתי קטן לפני
גדול ושניתי סדר היחס'? התחיל עשו מצעק: 'ויעקבני זה פעמים', אמר לו אביו: 'מה עשה לך? אמר
לו: "את-בכרתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על שורת הדין. עכשו, לכבוד ברכתי:
גם ברוך יהיה"'. ויעקבני • מתרגומו 'וכמני', ארכני. וארב, 'וכמן'. ויש מתרגמין: 'וחכמני', נתחכם
לי. אצלת • לשון הפרשה, כמו 'ויאצל' (ספרים אחרים: 'ויצל').

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

אביו ויצעק וגו' והנה עתה לקח את
ברכתך" (דברי דוד). ועל פי זה מוכן גם
מה שאומר בהמשך לזה: "ויאמר
הלא אצלת לי ברכה", הינו שהיא
אמירה נוספת, משום שאמירה זו
היתה לאחר ששמע מאביו: "גם ברוך
יהיה" (משכיל לדוד).
ויעקבני - בתרגומו: "וכמני" -
ארכני - ראה גם רש"י יהושע ח, יג.
הושע ו, ח.
"וארב" - דברים יט, יא.
"וכמן" - וכן הוא ברש"י סנהדרין סו,
א. אף ברש"י סנהדרין כט, א: "ויכמן
ליה".
ויש מתרגמין: "וחכמני" - נתחכם
לי - וראה רש"י מלכים ב י, יט
ש'ויעקבני" הוא לשון מרמה.
אצלת - לשון הפרשה, כמו
"ויאצל" - במדבר יא, כה. כלומר,
הפריש מרוחו עליהם. אבל ראה רש"י
שמות כד, יא (לשון גדולה). ואינו
מוכיח מתיבת "ויצל" דלקמן לא, ט,
וכדברי רש"י שם פסוק טו: "כל הצלה
שבמקרא לשון הפרשה", כי כאן כתוב
"אצלת" בא"ת, ומפרש שגם זה ענינו
הפרשה, ועל כך מביא הוכחה מתיבת
"ויאצל". תורה לו

"שמו יעקב" - עיקר תמיהתו היתה
על כך שנקרא 'יעקב' ולא 'עקב' (על
שם אחיות העקב), כי 'יעקב' מורה
על העתיד (דברי דוד).
על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני.
תנחומא - תנחומא ישן סימן כג.
בדפוס ראשון לא גורס מכאן עד סוף
הדבור.
למה חרד יצחק - כאמור לעיל פסוק
לג: "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד
מאד". וראה רש"י שם.
אמר: שמה עון יש בי שבכרתי קטן
לפני גדול ושניתי סדר היחס,
התחיל עשו מצעק - כמתאר בפסוק
לד.
"ויעקבני זה פעמים", אמר לו
אביו: מה עשה לך? אמר לו: "את
בכרתי לקח", אמר: בכך הייתי
מצר וחרד שמה עברתי על שורת
הדין, עכשו לכבוד ברכתי - גם
ברוך יהיה" - ואף ש"גם ברוך יהיה"
נאמר כמה פסוקים לפני "ויעקבני
וגו", יש לומר שמה שלא נאמר
בתחילת פסוק לד: "ויהי בשמע עשו",
אלא רק "בשמע עשו", ניתן לפרש
ש"גם ברוך יהיה" מוסב על "בשמע
עשו", כלומר, אימתי אמר יצחק "גם
ברוך יהיה", "בשמע עשו את דברי

לח) במרמה - בחכמה - כי אם
"במרמה" ממש, אין הברכה שלו,
שהרי קנאה ברמאות (דברי דוד), וגם
למה אמר אחר-כך: "גם ברוך יהיה"
(רא"ם). וב"באר בשדה" כתב, פיון
שהמרמה היתה לטובה, לכן מפרשו
"בחכמה". אבל ראה לשון רש"י
במדבר שם: "בשוננס אביהם במרמה
אצל אביו היה ראוי להתקלל". וראה
רש"י שופטים ט, לא, שפירוש המלה
"במרמה" (בכלל) הוא "בתרמית,
כלומר, בלט ובסתור". תורה לו
לח) הכי קרא שמו - לשון תמה
הוא - כלומר, המלה "הכי" עצמה היא
לשון של תמיהה, ולא רק שהיא של
"הכי" היא ה"א של תמיהה (רא"ם).
כמו "הכי אחי אתה" - לקמן כט, טו.
לשון תימה (רש"י שם).
שמה לךך - לקמן שם מפרש רש"י
את תיבת "הכי" - "וכי בשביל", וגם
כאן יכול היה לפרש כן: וכי בשביל
שעתיד לעקבני נקרא שמו יעקב, אף
לא פירש כן, מפני שעשו לא אמר כן
בנדרות אלא במסתפק, שהרי לא
מחויב שמשום כך נקרא שמו יעקב.
נקרא - מפרש "קרא" בלשון "נקרא",
משום שאין כונת עשו להאשים את מי
שקרא כך, אלא את מי שנקרא כן.

לז וַיֹּאמֶר יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשׂוֹ הֲאֵל רַב שׁוֹמֵה לָךְ (נ"י עליון) וְיָת כָּל אַחֲוֵי יְהִיבִית לָהּ לְעַבְדֵיךָ וְעֵיבוֹר וְחֶמֶר סַעֲדָתָהּ וְלָךְ הִכָּא מָה אַעֲבִיד פְּרִי:

(לז) וַיֵּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשׂוֹ הֵן גְּבִיר שְׂמִתִּי לָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגַן וְתִירֵשׁ סִמְכַתִּי וְלִכְה אִפּוֹא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי:

ט"ז < הן גביר • ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא מה אעשה • איפה, אפוא, אבקש מה לעשות לך? >

לח וַיֹּאמֶר עֵשׂוֹ לְאַבְהֵי הַבְּרִכָּה חָדָא הִיא לָךְ אַבָּא בְּרַךְ לִי אַף אָנָּא אַבָּא וְאַרְיִם עֵשׂוֹ קָלָה וּבְכָא:

(לח) וַיֹּאמֶר עֵשׂוֹ אֶל־אָבִיו הַבְּרִכָּה אַחַת הוּא־לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיֵּשֶׂא עֵשׂוֹ קִלּוֹ וַיִּבְרַךְ:

ט"ח < הברכה אחת • ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג) "הַבְּמַחְנִים"? "הַשְּׂמָנָה הִיא"? (שמואל ב ג) "הַכְּמוֹת נָכַל"? >

לט וַיֵּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשׂוֹ הֲאֵל רַב שׁוֹמֵה לָהּ הִיא מִטּוֹבָא דְאַרְעָא יְהֵא מוֹתְבָךְ וּמִטְלָא דְשִׁמְיָא מְלַעֲלָא:

(לט) וַיֵּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵה מִשְׂמַנֵּי הָאָרֶץ יְהִיֵּה מוֹשְׁבָךְ וּמִטְּלֵי הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

ט"ט < משמני הארץ וגו' • זו איטלי"א של יון (כ"ה) >

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

נקוד ה"א בחטף פת"ח או בפת"ח דינה כה"א של תמיהה, ולכן הביאה רש"י כדוגמא (מירא דביא), וראה גם רש"י ירמיה יד, כב: "כל תמיהה .. כגון הבמחנים".
"השמנה היא" - שם יג, כ.
"הכמות נכל" - "ימות אביר" - שמואל ב ג, לג. וברש"י שם: "הכמות רשע בחרב". תורה לט
(לט) משמני הארץ וגו' - זו איטלי"א של יון - איטליאה שם העיר, והיא ממדינת יון, וכשנטלה רומי מלכות יוונים, לכדוהו ונהפך להם (רש"י שבת נג, א). וראה רש"י מגילה ו, ב: "איטליאה - כרף גדול, שגדל בשביל עון מנשה, שבשעה שהכניס צלם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה בים, וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה לשם איטליא של יון". וכתב הרא"ם שפונת רש"י בפנים היא, שאינו דומה ל"משמני הארץ" שבירך את יעקב, כי שם ברכו על התבואות והפירות שהיו שמנות, וכאן ברכו על "מושבך", שמקום מושבו יהיה שמן. תורה מ

הודעה: אבקש איפה פה מה לעשות. וראה גם רש"י לקמן מג, יא.
לך - זהו פירוש "ולכה", שאינו לשון הליכה, אלא כמו "ולך" (רש"י תהלים פ, ט. תורה לח
(לח) הברכה אחת - ה"א זו - אף שהיא נקודה בפת"ח, ולא בחטף פת"ח כמו כל ה"א של תמיהה (כדלעיל ה, ט), משום שכאן לא ניתן לכתוב ה"א בחטף פת"ח, מפני שהאות הבאה אחריה היא בשו"א, ואין שני שו"אין זה אחר זה (גרא). וראה גם לקמן מב, טז וברש"י שם. מלכים ב, ז וברש"י שם.
משמשת לשון תמיהה - ופירושו: וכי אין לך ברכה יותר (רש"י סנהדרין קא, ט).
כמו - מביא דוגמאות של ה"א התמיהה שהיא בפת"ח, מפני שהאות שלאחריה היא בשו"א (גרא). אבל ראה רש"י חגי א, ד: "העת לכם - לשון תימה, לך נקוד הה"א בפת"ח, ושם העיין נקודה בציר"ה. ועל־דבר־זה באיוב ח, ג.
"הבמחנים" - במדבר יג, יט. אף ששם אינה תמיהה אלא שאלה, הרי שלענין

(לז) הן גביר - ברכה זו שביעית היא - וזה סדרם: א) מטל השמים, ב) ומשמני הארץ, ג) ורוב דגן, ד) ותירוש, ה) ועבדוק עמים, ו) וישתחוו לך לאמים, ז) הנה גביר לאחיק (רא"ם). והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים - שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך, ומה שקנה עבד - קנה רבו - ומה שעשו אומר אחר-כך: "הברכה אחת היא לך אבי", פירושו, וכי כל הברכות הם ענין אחד? וכי לא תוכל לברכני בברכה שהיא אינה שיכת לייעקב? ועל פן ברכו: "משמני הארץ יהיה מושבך", שאינה שיכת לייעקב כיון שאינה מארץ ישראל, "ועל חרבך תחיה" שהיא ההיפך ממדת יעקב (גרא).
ולכה אפוא מה אעשה - איפה [פה] - כן הגירסא בהרבה בתב"י ודפוסים ראשונים. דהינו, שהוא פירוש "אפוא", כדלעיל ברש"י פסוק לג.
אבקש מה לעשות - זהו פירוש "מה אעשה", שאינו לשון שאלה אלא

זו איטליא של יון (רש"י כז, ט)

לרש"י הקשה: איך נתן יצחק לעשו את שמני הארץ, והרי כבר אמר ליעקב "ויתן לך האלקים... ומשמני הארץ". ומתרגם, שהפונה לאיטליא של יון, שעדיין לא היה בעולם ולא נכללה בברכתו של יעקב. וכפי שאמרו רז"ל (שבת נו, ב): בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים... וזהו איטליא של יון.

(מ) ועל-חרבך תחיה ואת-אחיך תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צואריך:

מ ועל חרבך תיחי וית אחוה תפליח ויהי כד יעברון בנוהי על פתגמי אורייתא ותעדי נירה מעל צורף:

כ"ט < ועל-חרבך • כמו 'בחרבך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לג) "עמדתם על חרבכם", בחרבכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה כאשר תריד • לשון צער, כמו: (תהלים נח) "אריד בשיחי", כלומר, כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל "ופרקת עלו וגו'".

(מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:

מא ונטר עשו דכבו ליעקב על ברפתא די ברכה אבוהי ואמר עשו בלפה יקרבו יומי אבלי דאבא ואקטול ית יעקב אחי:

כ"ט < יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא, ומדרשי אגדה לכמה פנים יש.

(מב) ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך:

מב ואתחנה לרבקה ית פתגמי עשו ברה רבא וישלח ותקרת ליעקב ברה זעירא ובאמרת לה הא עשו אחוה פמן לך למקטלך:

כ"ט < ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבו. מתנחם לך • נחם על האתנה לחשב

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

התורה ישאר עשו עבד ליעקב, אלא שעשו יוכל אז להסיר מעליו בפועל את עול העבדות. תורה מא (מא) יקרבו ימי אבל אבי - כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרש אגדה לכמה פנים יש - ואחד מהם - ראה רש"י יחזקאל לה, י (מבד סו, ח): "שהלך עשו אל ישמעאל להתחתן בו, להשיאו שיעורר על יצחק על ריושת אברהם, ויהרוג ישמעאל את יצחק, ואהיה אני גואל הים ואהרוג את ישמעאל, וזהו יקרבו ימי אבל אבי, ואירש אני את יצחק ואת ישמעאל". תורה מב (מב) ויגד לרבקה - ברוח הקדש הגד לה - וזהו "ויגד". מה שעשו מהרהר בלבו. מתנחם לך - נחם על האתנה - וזהו "אחיך מתנחם לך".

בטחונכם נתחזקתם על חרבכם." "על צבאתם" - שמות ו, כו. בצבאותם - ראה גם רש"י שם. וכן שם יב, ט. והיה כאשר תריד - לשון צער - תצטער (רא"ם). כמו "אריד בשיחי" - תהלים נח, ג. אתאונן בצערי (רש"י שם). כלומר: כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער - זהו הפירוש "תריד". וההדגשה היא על פתחון פה, כי צער בודאי יש לו כבר עכשיו (למש). על הברכות שנטל "ופרקת עלו וגו'". - כמבאר ברש"י לעיל שהברכות ניתנו ליעקב בתנאי: אם ראוי לך - יתן לך, ואם לאו - לא יתן לך" (שפ"ח). וב"תורת מנחם" כתב ש"הנה גביר לאחיה" לא היה על תנאי, וגם בזמן שישאר יעברו על

(מ) ועל חרבך - ראה רש"י במדבר כ, יח: "אני אצא עליכם במה שהורישני אבי, ועל חרבך תחיה". ושם לא, ח: "אומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר ועל חרבך תחיה". וראה רש"י תהלים פ, ו על התיבות "ותשקמו בדמעות שלישי" - "רבתינו פירשוהו על ג' דמעות שהוריד עשו, שנאמר בו ויצעק צעקה הרי אמת, גדולה הרי שתים, ומרה הרי שלש, ועליהם זכה לחיות על חרבו, והיה כאשר תריד וגו'". כמו בחרבך. יש "על" שהוא במקום אות ב"ת - ראה גם רש"י שמות ו, כו. ושם: "יש על שאינו אלא במקום אות אחת". כמו: "עמדתם על חרבכם" - יחזקאל לג, כו. בחרבכם - וכן הוא ברש"י שמות שם. אבל ראה רש"י יחזקאל שם: "כל

מחשבה אחרת, להתנבר לך ולהרגך. ומדרש אגדה: כפר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו: לשון תנחומים, מתנחם הוא על הנכרות בהרגתך.

מג וקצו ברי קבל מני וקום אזיל לך לות לכן אחי לחן:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל-לבן אחי חרנה:

מד ותתיב עמה יומין זעירין עד דיתוב רוגזא דאחוד:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיד:

כ"ז אחרים • מועטים.

מה עד דיתוב רוגזא דאחוד מנף ויתנשי ית די עבדת לה ואשלה ואדרבנד מתמן למה אתפל אף תרויכוני יומא חד:

(מה) עד-שוב אף-אחיד ממך ושכח את אשר-עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשפל גם-שניכם יום אחד:

כ"ז למה אשפל. אהיה שפולה משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שפול, וכן בעקב אמר: "כאשר שכלתי, שכלתי". גם-שניכם. ואם קיום עליך ואתה תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך. ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ימותו, כמו שמפרש בפרק 'המקנא לאשתו' (סוטה יב).

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

"שכלתי" על עצמו, מה-שאינ-כן כאן נאמר "אשפל" על הילדים, והוצרך לפרש "אהיה שפולה". גם שניכם - אם קיום עליך ואתה תהרגנו - משמע שיעקב היה גבור מעשו. וראה גם רש"י לקמן כט, י: "שכח גדול". וראה לשון רש"י לקמן לב, ח: "ויירא .. ויצר - ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרג הוא את אחרים". וראה הערה הבאה. יעמדו בניו ויהרגוך - ולא אמר להיפך שעשו יהרג את יעקב, כי אז לא יהיה מי שיהרג את עשו, שהרי ליעקב עדין לא היו בניו. ויש לומר שנהו תיבת "גם", שהוא לשון ריבוי, כלומר, שהריגת "שניכם" תהיה על ידי אדם שלישי. ולהעיר שכן היה כמעט בפועל, שכן אליפו בנו של עשו רדף אחרי יעקב להרגו, בדלקמן ב"רש"י כט, יא.

ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שב"יום אחד" ימותו - ה"גור ארנה" כתב שרש"י לומד בן ממה שאמרה "למה אשפל" ולא "פן אשפל", כלומר שודאי אשפל. ואפשר לומר גם שהלימוד הוא ממה שהוסיפה "יום אחד", שלכאורה זו הוספה שלא

לשון מחשבה אחרת. נמצא שלפי הפשט ניתן לפרש את "מתנחם" בשני אפנים (רא"ם וגרא). "מתנחם" הוא על הנכרות בהריגתך - לפי פשוטו התנחומים הם על הנכרות, ולא כפירוש המדרש שהתנחומים הם על יעקב. תורה מג (מד) אחרים - מועטים - וראה רש"י לקמן כט, יח: "אעבדך שבע שנים - הם ימים אחרים שאמרה לו אמו .. ותדע שכן הוא, שהרי כתיב (שם פסוק ט) ויהיו בעיניו כ"ימים אחרים". תורה מה

(מה) למה אשפל - אהיה שפולה מ"שניכם" - זהו הפירוש: "אשפל את שניכם". ולא שהם יהיו שפולים במיתתם כמשמעות לשון הכתוב, שכן רק "הקובר את בניו נקרא שכול", כפי שפוטב מיד.

הקובר את בניו קרוי שכול - ראה גם רש"י שמות כג, כו: "קוברת את בניה קרויה משכלה".

וכן בעקב אמר - לקמן מג, יד. "כאשר שכלתי שכלתי" - כאשר שכלתי מיוסף ומשמעון, שכלתי מבנימין (רש"י שם). הוצרך להביא הוכחה מיעקב, משום ששם מפורש

לעיל ו, ו שכל ניהום שבמקרא לשון מחשבה אחרת הוא. להתנבר לך" ו"להרגך" - מפרש "מתנחם לך להרגך", בשני שלבים, תחילה חושב מחשבה אחרת על האונה, כלומר, "להתנבר לך", ובשלב השני נבוא על-ידי מחשבה זו לידי ביצוע של הריגה, ולא שמיד מתנחם להרגה, שהרי "מתנחם" זו רק "מחשבה אחרת", שאין בה עדין החלטה, כמו שפירש רש"י לעיל שם שניהם הוא לשון "נמלך מה לעשות", ולא מחשבה ההלטיית.

ומדרש אגדה - בראשית רבה טו, ט. כפר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים - פמנהג האבלים שמשקים אותם כוס תנחומים - ראה ירמיה טו, ז. כלומר, "מתנחם" מלשון תנחומין.

ולפי פשוטו: לשון תנחומים - כלומר, אם נפרש לפי פשוטו כפירוש המדרש ש"מתנחם" הוא לשון תנחומים (ולא מלשון מחשבה אחרת), אזי הפירוש יהיה בדלקמן, ולא כפירוש המדרש. אף אין בננתו שלפי פשוטו הוא [רק] לשון תנחומים, שהרי כפר פירש לעיל שלפי פשוטו הוא

מוֹאֲמֶרֶת רִבְקָה לִיצְחָק עֲקִית בְּחַיֵּי מִן קֶדָם
בְּנֵת חַתָּאָה אִם נָסִיב יַעֲקֹב אֶתְמָא מִבְּנֵת
חַתָּאָה כְּאֵלִין מִבְּנֵת אֶרְעָא לְמָה לִי חַיִּים:

(מו) וּתְאֹמֶר רִבְקָה אֶל־יִצְחָק קְצַתִּי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בְּנוֹת
חַתָּא אִם־לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת
הָאָרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים:

כ"ח - קצתי בחיי • מאסתי בחיי •

א וּקְרָא יִצְחָק לַיעֲקֹב וּבְרִיךְ יְתָהּ וּפְקֻדָּה
וְאָמַר לָהּ לֹא תִסַּב אֶתְמָא מִבְּנֵת כְּנַעַן:

כח (א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֶּהוּ
וַיֹּאמֶר לֹא לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן:

ב קוּם אֲזִיל לְפָדֵן אָרָם לְבֵית בְּתוּאֵל אַבְוֵהָא
דְאָמַר וְסַב לָךְ מִתְּמֵן אֶתְמָא מִבְּנֵת לְבָן
אַחֵיהָ דְאָמַר:

(ב) קוּם לֵךְ פְּדֹנָה אָרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ
וּקַח־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבָן אָחִי אִמְךָ:

כ"ח - פדנה • כמו לפדן • ביתה בתואל • לבית בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א
בסופה (יבמות יא) •

ג וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ יְתָךְ וּפְשָׁךְ וַיִּסְגַּנְדֵּהּ וַתְּחִי
לְכַנְשַׁת שְׂבָטִין:

(ג) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיְבָרֶךְ וַיְרַבֶּךְ וַתְּחִי לְקַחֵל
עַמִּים:

כ"ח - ואל שדי • מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו, יברך אותך •

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

אָרָם", שְׁהִרֵי לֹא הֶעֱתִיק "פְּדֹנָה אָרָם",
וְגַם לֹא פִירֵשׁ "לְפָדֵן אָרָם", אֲלֵא
מִשׁוּם שֶׁהַשֵּׁם "פְּדוּן" אֵינוֹ מִשָּׁם אָרָם,
כִּי אִם כִּינּוּי בְּלֶכֶד, וְגַם אֵינוֹ בְּלִשׁוֹן
הַקֶּדֶשׁ אֲלֵא בְּאַרְמִית (או בְּלִשׁוֹן
יִשְׁמַעֲאֵל), וּפִירוּשׁוֹ "צְמֹד" (או שְׁדָה),
כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י לְעֵיל כה, ב,
וּמִמֵּילָא לְכַאוּרָה כָּל שִׁינוּי בּוֹ מֵאֲבָד
אֶת מִשְׁמְעוֹתוֹ, בְּכָל זֹאת אוֹמֵר רִש"י
שְׁנִיתָן לְהַטִּיל ה"א בְּסוֹפָהּ בְּמִקוֹם
לְמַד בְּתַחֲלִילָתָהּ, שְׂבָטֵי שְׂדֵי לְמַד
שְׂבָתִילָתָהּ אֵינָה מֵאֲבָדָת מִמִּשְׁמַעוֹת
הַמֵּילָה, אִף הֵ"א שְׂבָטוֹף תִּיבָה אֵינָה
מֵאֲבָדָת מִמִּשְׁמַעוֹתָהּ. וְרָאָה רִש"י
לְקַמֵּן מו, א וּבִבְיָאוּר שָׁם. תוֹרָה ג

(ג) וְאֵל שְׂדֵי - מי שדי בברכותיו
למתברכין מפיו, "יברך אתך". - וְהוּ
הַפִּירוּשׁ שְׂדֵי, מְלִשׁוֹן דִּי, אֲלֵא
שְׂרַש"י מִפְּרָשׁוֹ בְּכָל מְקוֹם לְפִי עֲנִינוּ,
וְכַאֵן כִּינּוּן שְׂמִבְּרָכוֹ, מִפְּרָשׁוֹ לְעִנְיָן
בְּרָכָה. וְרָאָה בְּאֶפְסֵי אַחֵרִים: לְעֵיל
יג, א. לְקַמֵּן מו, יד. וְרָאָה שָׁם לְה,

יא. תוֹרָה ד

דָּאֲתִי נִפְתְּלִי מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם. אָמַר
לְהוּ: וְעַד דְּאָתִי נִפְתְּלִי מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם יְהֵא אָבִי אָבָא מוּטָל בְּבִינּוּן?
שְׁקַל קוּלְפָא [מְקַל] מַחֲזִיחַ אַרִישִׁיָּה ..
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְקַיְמָה נְבוֹאָתָהּ שֶׁל
רִבְקָה, דְּכִתִּיב לְמָה אֲשַׁבֵּל גַּם שְׁנֵיכֶם
יוֹם אָחָד, וְאָף־עַל־גַּב דְּמִיתְתָּן לֹא
בְּיוֹם אָחָד הָוֵא, קְבוּרְתָן מִיְהֵא בְּיוֹם
אָחָד הָוֵא". תוֹרָה מו

(מו) קצתי בחיי - מאסתי בחיי -
רָאָה גַם רִש"י וַיִּקְרָא כ, כג. תוֹרָה א
(ב) פְּדֹנָה - כְּמוֹ לְפָדֵן. בֵּיתָה בְּתוּאֵל
- לְבֵית בְּתוּאֵל. כָּל תִּבְיָה שְׂצָרִיכָה
לְמַד בְּתַחֲלִילָתָהּ - הַטִּיל לָהּ ה"א
בְּסוֹפָהּ - רָאָה גַם רִש"י לְעֵיל יד, י.
וְכַאֵן מוֹסִיף, שְׂבָטֵי שְׂדֵי צְמֹד שֶׁל שְׂתֵי
מֵילִים, כְּמוֹ כַּאֵן "בֵּיתָה בְּתוּאֵל", אָז
הֵ"א בָּאָה בְּסוֹף הַתִּיבָה הָרֵאשׁוֹנָה
וְלֹא בְּסוֹף הַתִּיבָה הַשְּׁנִיָּה, וְזֶה נִקְרָא
"הַטִּיל לָהּ הַכְּתוּב ה"א בְּסוֹפָהּ", כִּינּוּן
שֶׁהֵיא בָּאָה בְּמִקוֹם הַלְמַד שֶׁל
הַתִּיבָה הָרֵאשׁוֹנָה (הַרְבֵּי). אִף מִה
שְׂהוּצָרָךְ לְפָרֵשׁ גַּבֵּי "פְּדֹנָה", אֵין זֶה
מִשׁוּם שְׂדֵי צְמֹד שֶׁל מֵילִים "פְּדֹנָה

לְצוּרָךְ, אֲלֵא שְׂמִילִים אֵלוֹ בְּלֶכֶד נִזְרָקוּ
מִמֶּנָּה בְּנְבוּאָה, לוֹמֵר שְׂמִיתְתֶּם
(קְבוּרְתֶם) תְּהִיָּה בְּיוֹם אָחָד. וּלְפִי
פִירוּשׁ זֶה מוּכָן מִה שֶׁרַק הַתִּיבּוֹת "יוֹם
אָחָד" נִתְקַיְמוּ מִמֶּה שְׂאֻמְרָה, וְלֹא שְׂאֻר
הַדְּבָרִים, שְׂכַן: א) לֹא נִהְיָה שְׂבוּלָה
מִהֶם, שְׂהִירֵי הֶם מִתּוֹ וְזֵמן רַב לְאַחַר
פְּטִירְתָהּ שֶׁל רִבְקָה וְלֹא בְּחַיֵּיהָ, (ב) לֹא
מִתּוֹ בְּיוֹם אָחָד רַק נִקְבְּרוּ בְּיוֹם אָחָד.
וְרָאָה בְּהַעֲרָה הַבָּאָה.

כְּמוֹ שְׂמִפְרָשׁ בְּפֶרֶק "הַמְקַנָּא
לְאִשְׁתּוֹ" - סוּטָה יג, א: "כִּינּוּן שֶׁהִגִּיעוּ
לְמַעֲרַת הַמְכַפְּלָה [לְקַבּוּר אֶת יַעֲקֹב],
אֶתְמָא עֲשׂוּ קָא מַעֲבַב [שְׂלֵא לְקַבְּרוּהוּ
שָׁם], אָמַר לְהוּ .. אִיהוּ [יַעֲקֹב] קְבָרָה
לְלֵאָה בְּדִידִיהּ [בַּחֲלֵק הַמַּגִּיעוּ], וְהֵאֵי
דְּפִיֵּשׁ דִּידִי הוּא. אָמְרוּ לִיהּ: וְכִינְתָה
[מְכַרְתָּ] .. אָמַר לְהוּ: הִבּוּ לִי אִיגְרָתָא
[הִרְאוּ לִי שְׂטֵר מְכִירָה], אָמְרוּ לִיהּ:
אִיגְרָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם הִיא .. נִיזִיל
נִפְתְּלִי דְקַלִּיל כִּי אִילְתָא .. חוֹשִׁים
כְּרִיָּה דְדָן תְּמָן הָוֵה, וְיִסְרִין לִיהּ אוּדְנִיָּה
[כְּבֹדוֹ אֲזַנּוּ מִשְׁמוּעַ], אָמַר לְהוּ: מֵאֵי
הֵאֵי? וְאָמְרוּ לִיהּ: קָא מַעֲבַב הֵאֵי עַד

ד ויטמן לך ית ברכתא דאברהם לך ולבניך
עמך למירתך ית ארע תותביתך די יתב זי
לאברהם:

(ד) ויטמן לך את ברכת אברהם לך ולבניך אתך
לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלהים
לאברהם:

ה"ט < את ברכת אברהם • שאמר לו: "ואעשה לגוי גדול", "והתברכו בורעך" יהיו אותן ברכות האמורות
לך, בשבילך, יצא אותו הגוי ואותו הנרע המברך.

♦ יום שבת קודש כ"ט מרחשון ♦

ה וישלח יצחק ית יעקב ואזל לפדן ארם
לות לזן בר בתואל ארמאה אחיהא דרבקה
אמה דיעקב ועשו:

(ה) וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן
בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:
ה"ט < אם יעקב ועשו • איני יודע מה מלמדנו.

ו ויחזא עשו ארי בריך יצחק ית יעקב ושלח
יתה לפדן ארם למסב לה מתמן אתתא פד
בריה יתה ופקידי עלוהי למימר לא תסב
אתתא מבנת כנען:

(ו) וירא עשו פרי ברך יצחק את יעקב ושלח אתו
פדנה ארם לקחת לו משם אשה בכרכו אתו ויצו
עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען:

ז ויקביל יעקב מן אביהי ומן אמה ואזל
לפדן ארם:

(ז) וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם:

ה"ט < וישמע יעקב • מחבר לענין של מעלה: "וירא עשו פי ברך יצחק וגו' וכי שלח אתו פדנה ארם",
וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם, וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל.

ח ויחזא עשו ארי בישא פנת כנען פעיני
יצחק אביהי:

(ח) וירא עשו פי רעות בנות כנען פעיני יצחק אביו:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(ז) וישמע יעקב - מחבר לענין
של מעלה - כלומר, "וישמע יעקב"
וכן הפסוק שלא חקריו מחוברים לפסוק
ו, כי אם לא כן הרי נכפל שלא לצורך,
שהרי כבר נאמר לעיל (פסוק ה): "וישלח
יצחק את יעקב וגו'".

"וירא עשו פי ברך יצחק וגו'",
וכי "שלח אתו פדנה ארם", וכי
שמע יעקב אל אביו" והלך
"פדנה ארם", וכי "רעות בנות
כנען" - פסוק ח.

והלך גם הוא "אל ישמעאל". - והו
פירוש "וילך עשו אל ישמעאל" (פסוק
ט, שהקיי"ו של "וילך" אינה זא"ו
החיבור אלא זא"ו המהפך, שהופכת
את התיבה מעתיד לעבר (רא"ם). תורה ח

ממך יצא אותו הגוי - "גוי גדול".
ואותו הנרע המברך - שבולס ויתברכו
בו. תורה ה

(ה) אם יעקב ועשו - איני יודע מה
מלמדנו - ראה גם רש"י לקמן לה, יג.

כי מפיון שאמר "אחי רבקה", שבזה
מבואר הטעם ששלח יצחק את יעקב
ללבו דוקא ולא לשאר משפחת נחור,
מפני היות לזן אח של רבקה, ומפיון
שרבקה היתה אשה כשרה חשב יצחק
שגם לזן כשר היתה, אבל מה מוסיף
בזה שאמר: "אם יעקב ועשו"? וכתב
ה"לבוש", שאפשר לומר שבא
ללמדנו, שפיון שיעקב ועשו היו בעיניו
כשרים, והכלל הוא שהבנים הולכים
אחר אחי האם, מזה הבין יצחק שגם
לזן כשר היתה, ולכן שלחו ללבו. תורה ו

(ד) את ברכת אברהם - שאמר לו:
"ואעשה לגוי גדול" - לעיל יב, ב.
שביון שעמד לצאת לדרך, הממעטת
פריה ורביה וממעטת את השם (בדלעל
רש"י יב, א), ברכו באותה ברכה שניתנה
לאברהם כשעמד לפני הליכה בדרך
(הרבי).

"והתברכו בורעך" - לעיל כב, יח.
יהיו אותן ברכות האמורות - ולכן
אמר "את ברכת", ולא "בברכת"
(רא"ם).

בשבילך - שברכות אלו שנאמרו
לאברהם ולא נתקיימו בפעל אצל
אברהם - יתקיימו אצלך, כפי שאבן
קרה, שהוליד שנים עשר שבטים,
שהם היסוד וההתחלה של "ואעשה
לגוי גדול" (הרבי).

וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחְלַת בְּתֵי-יִשְׁמָעֵאל בְּנֵי-אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבִיּוֹת עַל-נַשְׂוֹ לְאִשָּׁה:

ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו לֹת יִשְׁמָעֵאל וַיִּסָּב יָת מַחְלַת בְּתֵי יִשְׁמָעֵאל בְּרֵי אֲבֵרָהָם אַחֹת דְּנָבִיּוֹת עַל נַשְׂוֹהִי לָהּ לְאִנְתּוֹ:
ס ס ס

ה"י אַחֹת נְבִיּוֹת • מִמְשַׁמֵּעַ שְׁנָאֵמֶר "בְּתֵי יִשְׁמָעֵאל", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אַחֹת נְבִיּוֹת? אֲלָא לְמַדְנֵנו שְׁמַת יִשְׁמָעֵאל מְשִׁיעָדָה לְעֵשָׂו, קִדְּם נִשְׂוֹאֵינן, וְהִשְׂוֹאֵה נְבִיּוֹת אַחִיהָ. וְלְמַדְנֵנו שֶׁהִיא יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשִׁנּוּלְד יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גְדוּל יִשְׁמָעֵאל מִיֶּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלִדְתֹת אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וְשִׁנּוּתוֹ הָיָה קל"ז, שְׁנָאֵמֶר: "וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'". נִמְצָא, יַעֲקֹב כְּשִׁמַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלְמַדְנֵנו מִכָּאן שְׁנִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחַר כֵּן הִלָּךְ לְחָרֹן, שֶׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנָי לְדָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֲלָא י"ד שָׁנָה, שְׁנָאֵמֶר: (לְקַמֵּן א) "עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע-עָשָׂר שָׁנָה בְּשִׂמְתִי בְּנוֹתֶיךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ", וְשִׁכַּר הֲצֹאן מִשְׁנוּלְד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנָאֵמֶר: (לְקַמֵּן ב) "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יֵלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וַיִּוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשִׁמְלָךְ, וּמִשָּׁם עַד שִׁירַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שָׁל שְׁבַע וּב' שָׁל רַעֲב, וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעָה: (לְקַמֵּן ג) "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", צָא וְחָשׁוּב: י"ד שָׁנָה שֶׁלְּפָנָי לְדָת יוֹסֵף וְשֹׁלְשִׁים שָׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמְלָךְ עַד שְׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וְכִשְׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶּן ס"ג, הָרִי קִי"ו וְהוּא אוֹמֵר "שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי חֲסָרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמַדְתָּ, שְׂאֲחֵר שְׁקַבֵּל הַבְּרֻכּוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אֲבָל לֹא נִעֲנַשׁ עֲלֵיהֶם, בְּזֻכּוֹת הַתּוֹרָה. שֶׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו אֲלָא כ"ב שָׁנָה, דְּהִינּוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנִגְדַּת כ"ב שְׁפָרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וְשִׁמְתֵי שָׁנִים שֶׁשָׁהָה בְּדָרְךָ, כְּדַכְתִּיב: (לְקַמֵּן ד) "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת וַלְמַקְנָהוּ עֲשֵׂה סְכוּת", וּפְרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּרֵנּוּ-לְבָרְכָה מְזֵה הַפְּסוּק,

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

הֲצֹאן מִשְׁנוּלְד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנָאֵמֶר - לְקַמֵּן ל, כה.
"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יֵלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וַיִּוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה כְּשִׁמְלָךְ - כְּדִלְקַמֵּן מא, מו.
וּמִשָּׁם עַד שִׁירַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם תִּשַׁע שָׁנִים, שְׁבַע שָׁל שְׁבַע וְשִׁמְתֵי שָׁל רַעֲב - כְּדִלְקַמֵּן מה, ו.
וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעָה "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה". צָא וְחָשׁוּב, י"ד שֶׁלְּפָנָי לְיִדְתֵי יוֹסֵף, וְשֹׁלְשִׁים שָׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמְלָךְ עַד שְׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וְכִשְׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶּן ס"ג, הָרִי קִי"ו, וְהוּא אוֹמֵר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי חֲסָרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמַדְתָּ שְׂאֲחֵר שְׁקַבֵּל הַבְּרֻכּוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים. - לְקַמֵּן מו, ט.
(אֲבָל לֹא נִעֲנַשׁ עֲלֵיהֶם בְּזֻכּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו אֲלָא כ"ב שָׁנָה, דְּהִינּוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנִגְדַּת כ"ב שְׁפָרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ - כְּדִלְקַמֵּן בְּרִשִׁי לו, לד.
וְהֵם עֲשָׂרִים שָׁנִים בְּבֵית לָבָן, וְשִׁמְתֵי שָׁנִים שֶׁשָׁהָה בְּדָרְךָ, כְּדַכְתִּיב - לְקַמֵּן לג, יז.
"וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת וַלְמַקְנָהוּ עֲשֵׂה סְכוּת",

שְׁנִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר - וְלֹא הִזְכִּיר אֶת שֵׁם, כִּי כְּבָר לֹא הָיָה אִזּוּ בֵּין הַחַיִּים, שְׁכָן שֵׁם חִי 600 שָׁנָה, וְנִפְטָר כְּשִׁיַּעֲקֹב הָיָה בֶּן 50, וַיַּעֲקֹב לְמַד בְּבֵית עֶבֶר בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן 63 כְּדִלְקַמֵּן כח, ט, וְעֶבֶר חִי 464 שָׁנָה, וְנִפְטָר בְּהִיּוֹת יַעֲקֹב בֶּן 79, כְּלוּמֵר, שְׁנָתִים אַחַר שִׁיַּעֲקֹב עֹזֵב אֶת בֵּית עֶבֶר (ראה מגילה יז, א וברש"י שם).
וְאִפְשָׁר שֶׁזֶה הָיָה גַם סִיבַת עֲזוּבָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֶת בֵּית עֶבֶר לְאַחַר י"ד שָׁנִים, בֵּינָן שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ וְהָיָה כְּבָר חָלַשׁ וְלֹא יָכוֹל הָיָה לְלַמְדוֹ עוֹד.
י"ד שָׁנָה וְאַחֲרֵיכֵן הִלָּךְ לְחָרֹן - רָאָה גַם רִשִׁי שֵׁם: "לָמָּה נִמְנֵנו שְׁנוֹתֵינוּ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדִי לִיחַס בְּהֵם שְׁנוֹתֵינוּ שֶׁל יַעֲקֹב, מִן שְׁנוֹתֵינוּ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לְמַדְנֵנו שִׁשִּׁימֵשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה כְּשִׁפִּירַשׁ מֵאֲבִיו קוֹדֵם שְׁבָא אֲצֵל לָבָן, שֶׁהָרִי כְּשִׁפִּירַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו מֵת יִשְׁמָעֵאל, שְׁנָאֵמֶר וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וְגו', כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּסוּף מְגִילָה נִקְרָאת".
שֶׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנָי לְיִדְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֲלָא י"ד שָׁנָה, שְׁנָאֵמֶר - לְקַמֵּן לא, מא.
"עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה בְּשִׂמְתִי בְּנוֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ", וְשִׁכַּר

(ט) אַחֹת נְבִיּוֹת - מִמְשַׁמֵּעַ שְׁנָאֵמֶר: "בְּתֵי יִשְׁמָעֵאל", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אַחֹת נְבִיּוֹת? אֲלָא לְמַדְנֵנו שְׁמַת יִשְׁמָעֵאל מְשִׁיעָדָה לְעֵשָׂו קִדְּם נִשְׂוֹאֵיהָ, וְהִשְׂוֹאֵה נְבִיּוֹת אַחִיהָ - רָאָה גַם רִשִׁי לְקַמֵּן לו, ג.
וְכַתֵּב בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" שְׁדַבֵּר זֶה מְדוּקָה גַם מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק, שֶׁתְּחִילָה כְּתוּב: "וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל", דְּהִינּוּ שִׁיַּשְׁמָעֵאל עֲדִין הָיָה בְּחַיִּים, וְאַחֲרֵיכֵן כְּתוּב: "וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בְּתֵי יִשְׁמָעֵאל אַחֹת נְבִיּוֹת", הִינּוּ שֶׁהִנְשׂוּאוּן הָיָה אַחַר מוֹת יִשְׁמָעֵאל, וְלָכֵן הִשְׂוֹאֵה נְבִיּוֹת אַחִיהָ. וְרָאָה רִשִׁי וְחֻקָּאֵל לָהּ, י.
וְלְמַדְנֵנו שֶׁהִיא יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשִׁנּוּלְד יַעֲקֹב, י"ד שָׁנָה הָיָה גְדוּל יִשְׁמָעֵאל מִיֶּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלִדְתֹת אוֹתָם" - לְעֵיל כה, כו.
הָרִי ע"ד, וְשִׁנּוּתוֹ הָיָה קל"ו, שְׁנָאֵמֶר - לְעֵיל כה, יז. וְרָאָה רִשִׁי שֵׁם.
"וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'", נִמְצָא יַעֲקֹב כְּשִׁמַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלְמַדְנֵנו מִכָּאן

שְׁשָׁה י"ח תְּדָשִׁים בְּדָרְךָ, דְּבִית הָהוּא בִּימֹת הַגְּשָׁמִים וְסִכּוֹת הוּוּ בִּימֹת הַחֶמֶה. וּלְחֶשְׁבוֹן הַפְּסוּקִים שֶׁחֲשַׁבְנוּ לְעִיל, מִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו עַד שְׁיָרֵד לְמִצְרַיִם שֶׁהִיָּה בֶּן ק"ל שָׁנָה, שְׁשָׁם אָנּוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים, אֲלֵא וְדָאֵי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהַלִּיכְתּוֹ לְבֵית לָבֶן לְלִמּוֹד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁבִיל זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא נִעְנַשׁ עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאֵתִי בְּרַשִׁי יֵשֶׁן). עַל-נִשְׁוִי • הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתּוֹ (רַצָּה לומר: מְרַשַׁעַת עַל מְרַשַׁעִית שְׁהִיו לוֹ כְּבָר, וְקָל לְהַבִּינִי), שְׁלֹא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 165)

וַיִּלֶךְ עִשׂוֹ אֶל יִשְׁמַעֲאֵל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בַּת יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן אַבְרָהָם (כח, ט) וַיֵּשׁ לְהַבִּינִי, מִדּוּעַ מִצִּיּוֹן הַפְּתוּב אֶת הַלִּיכְתּוֹ שֶׁל עִשׂוֹ אֶל יִשְׁמַעֲאֵל. וַיֵּשׁ לומר, שֶׁכְּנֻת הַפְּתוּב הִיא הַהוֹדִיעַ עַד כַּמָּה הַשְׁתַּדֵּל עִשׂוֹ לְהִרְאוֹת כְּלָפִי חוּץ כְּאֵלוֹ הוּא מַעֲוִיָּן לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאֲבִיו, וְלָכֵן הוּא הוֹלֵךְ לְשִׂאת דְּוָקָא אֶת בַּת יִשְׁמַעֲאֵל. לָכֵן מְדַגִּישָׁה הַתּוֹרָה "וַיִּלֶךְ עִשׂוֹ אֶל יִשְׁמַעֲאֵל": כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת צְדָקוֹתוֹ הַטְּרִיחַ עִשׂוֹ אֶת עֲצָמוֹ וְכַתָּה רִגְלָיו אֶל מְקוֹמוֹ שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל. וְשֶׁם לָקַח אֶת מַחְלַת בַּת יִשְׁמַעֲאֵל **בֶּן אַבְרָהָם** – כְּנֻתוֹ הִיָּתָה לְהִרְאוֹת שֶׁלָּקַח אִשָּׁה מִחוּסֶת, נִכְדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

חסלת פרשת תולדות

ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

א) וַיְהִי עִשׂוֹ בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה – "עִשׂוֹ הָיָה נִמְשָׁל לְחֹזֵר וְכוּ", שֶׁמִּצַּד אֶחָד נָשָׂא נָשִׁים בְּגִיל אַרְבָּעִים לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא צָדִיק כְּאֲבִיו, וּמֵאִיֶּדֶךָ נָשָׂא נָשִׁים מְרַשָּׁעוֹת. וְזֶה גַם מֵה שֶׁעָשָׂה בְּנִישׁוּאֵי מַחְלַת, הוֹסִיף רִשְׁעוֹת מִעֵין רִשְׁעוֹתוֹ הַקּוֹדְמָת, שֶׁלָּקַח אִשָּׁה כְּשֶׁרָה רַק כְּדִי שִׁיחֲשֹׁבוּ שְׁחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה, בְּהַשְׁעָה שָׁנָה לֹא הִיָּה אֲלֵא צְבִיעוֹת, שֶׁהָרִי "לֹא גִירַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת", כִּי נִישׁוּאֵי אִשָּׁה כְּשֶׁרָה בְּהַשְׁעָה שֶׁשָּׂאָר נָשִׁיו אֵינֶן כְּשֵׁרוֹת, מוֹרִים שֶׁנִישׁוּאֵי אֵלוֹ הֵם צְבִיעוֹת וְרִשְׁעוֹת. וְלִפִּי זֶה, הַתִּיבוֹת "עַל נִשְׁוִי" בָּאוֹת לְתָאֵר אֶת רִשְׁעוֹתוֹ שֶׁל עִשׂוֹ, שֶׁאִף-עַל-פִּי שֶׁלָּקַח עֵתָה כְּשֶׁרָה, מִכָּל-מְקוֹם הָיָה זֶה "עַל נִשְׁוִי". וְהוּוּ לִפִּי הַגִּירָסָא בְּדָפוּסִים שֶׁלְפָנֵינוּ, אֶךְ לִפִּי הַגִּירָסָא שֶׁבְּדָפוּס רֵאשׁוֹן: "הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָה, וְלֹא גִירַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת", הַפִּירוּשׁ הוּא שְׁהִיו כָּאֵן שְׁנֵי חֻסָּאִים: א) שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה רִשְׁעָה, ב) וְלֹא גִירַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת.

הַרְשָׁעוֹת שֶׁכְּבָר הָיוּ לוֹ. וְזֶהוּ "עַל נִשְׁוִי", בְּנוֹסֵף לְנִשְׁוִי, לומר לָנוּ שְׁגַם הִיא הִיָּתָה רִשְׁעָה כְּמוֹתָן. וּמוֹסִיף רַשִׁי: "שְׁלֹא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת", לומר לָנוּ, שָׁנָה שֶׁעִשׂוֹ לָקַח עֵתָה אִשָּׁה אֶת מַחְלַת בַּת יִשְׁמַעֲאֵל (וְלֹא מִבְּנוֹת חַת). אֵינֶן זֶה מִפְּנֵי שֶׁשָּׁמַע בְּקוֹל אֲבִיו יִצְחָק (כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַע מִלְשׁוֹן הַפְּתוּב), כִּי אִם כֵּן הָיָה לוֹ לְגַרֵשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁהִיו חַתִּיּוֹת. אֶךְ בְּ"תוֹרַת מִנְחָם" מְבָאָר בְּעוֹמֵק יוֹתֵר: שֶׁמַּחְלַת לֹא הִיָּתָה רִשְׁעָה אֲלֵא אִשָּׁה כְּשֶׁרָה, וְכִמוֹ שֶׁשָּׁמַע מִדְּבָרֵי רַשִׁי לְקַמְן וְכוּ': "לְכָךְ נִקְרָאת מַחְלַת, שֶׁנִּמְחַלוּ עוֹנוֹתֵינוּ", וְכָל-שֶׁפֶן לִפִּי הַגִּירָסָא "שֶׁנִּמְחַלוּ עוֹנוֹתֵיהֶם". וְכֻנְתָּה רַשִׁי כָּאֵן הִיא שֶׁעִשׂוֹ הוֹסִיף "רִשְׁעָה עַל רִשְׁעוֹתוֹ", כִּי הַרְשָׁעוֹת שֶׁל עִשׂוֹ בְּלִקְחַת נִשְׁוִי הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הִיָּתָה רַק שֶׁנָּשָׂא נָשִׁים כְּאֵלוֹ שְׁהִיו לְ"מוֹרַת רוּחַ לְיִצְחָק וְלְרַבְרָב", אֲלֵא גַם מִפְּנֵי הַצְּבִיעוֹת וְהַרְמָאוֹת שֶׁבְּנִישׁוּאֵין אֲלֵה, וְכַפִּירוּשׁ רַשִׁי עַל הַפְּסוּק וְעַל כוּ.

וּפְרָשׁוֹ רְבוּתֵנוּ ו"ל – מְגִילָה יז, א. מוֹת הַפְּסוּק שֶׁשָּׁהָה י"ח חֲדָשִׁים בְּדָרְךָ – וְעוֹד חֲצִי שָׁנָה בְּבֵית אֵל (וְהִיא רַשִׁי לְקַמְן לוֹ, לד). ד"בִּית" הוּוּ בִּימֹת הַגְּשָׁמִים, ו"סִכּוֹת" הוּוּ בִּימֹת הַחֶמֶה – כְּדִלְקַמְן בְּרַשִׁי לג, יז. וּלְחֶשְׁבוֹן הַפְּסוּקִים שֶׁחֲשַׁבְנוּ לְעִיל, מִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו עַד שְׁיָרֵד לְמִצְרַיִם שֶׁהִיָּה בֶּן ק"ל שָׁנִים, שְׁשָׁם אָנּוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים, אֲלֵא וְדָאֵי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהַלִּיכְתּוֹ לְבֵית לָבֶן לְלִמּוֹד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁבִיל זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא נִעְנַשׁ עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאֵתִי בְּרַשִׁי יֵשֶׁן – בְּהַרְבֵּה כְּתִבִּיד וּבְדָפוּסִים רֵאשׁוֹנִים לֹא נִמְצָא כָּל הַקְּטַע הַזֶּה שֶׁבְּחֻצֵי-עֵגוּל. עַל נִשְׁוִי – הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתּוֹ, שְׁלֹא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת – שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה רִשְׁעָה נוֹסֶפֶת עַל

שי למורא

עטרת מרים

א מִשָּׂא, נְבוּאָה. מְלֹאכִי, הוא שְׂמוֹ של הנְבִיא. וְאָמְרוּ רז"ל ש"מְלֹאכִי" הוא עֲרֹא הַסּוּפֵר. **ג** לְתַנּוֹת מִדְּבָר, מֵעוֹן לַתַּנּוּי וּמִנּוֹת הַחַיִּים בַּמִּדְבָּר. **ד** רָשָׁשׁוּ, נְהִינּוּ רָשִׁים וְדָלִים, עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהִגִּיל גַּם אֹתָם מֵאַרְצָם. וְנָשׁוּב וְנִבְנְהוּ, וְעָשׂוּ שֶׁהִעֲשִׂינוּ נָשׁוּב וְנִבְנְהוּ אֵת הַתְּרֻבוֹת. **ו** בֶּן יִכְבַּד אָב, יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אָב. וְכֵן עֵבֶד אֲדוֹנָיו. וְאַתֶּם קְרוּיִים בְּנִים וְעֲבָדִים. וְאִם אָב אֵינִי לָכֵם, אֵיךְ כְּבוֹדִי? **ז** לָחֵם מִגֶּאֱלָה, קִרְבָּן מִתַּעֲב. בְּמָה גִּאֲלֵנוּךְ, בְּמָה תַעֲבִינֵנוּ אֵת קִרְבְּנוֹ. שְׁלַחַן ה', הַמִּזְבֵּחַ. נִבְזָה הוּא, כִּי וּרְקִים עָלָיו דָּם, וּמִקְטָרִים עָלָיו הַחֶלֶב, וְנִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָהֶם. וְאִינֶם שָׂמִים לָכֵם לָמָּה צָוָה ה' לְהַקְרִיב דָּם וְחֶלְבִים. **ח** אֵין רָע, אֵין תְּדַבֵּר תִּזְהָרָע גְּעִינִיכֶם. לְפַחְתֵּךְ, הַפֶּחֶת, הַשֵּׁר וְהַשְׁלִיט שְׁלֵךְ. הִרְצֵךְ, לֹאֲהַב אֹתְךָ בְּלִבּוֹ. הִישָׂא פְּנֶיךָ, לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתְּךָ. **ט** חֲלוּ נָא וּגו', אַתֶּם הַכֹּהֲנִים, הַעוֹשִׂים בְּכָה, אִיךְ יַעֲלֶה בְּלִבְכֶם לְהוֹיֵת שְׁלוּחֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ עֲלֵיכֶם רַחֲמִים. מִיִּדְכֶם הִיִּתָּה זֹאת, הִרִי מִיִּדְכֶם הִיִּתָּה הַעֲוֵה הַזֶּה. הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים, לִשְׁמֹעַ תְּפִלַּתְכֶם וְלַחֹן אֵת שׁוֹחֲתֵיכֶם. **י** מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם, הַלּוּאִי וְקוּם אִישׁ

א מִשָּׂא נְבוּאָה דְּבִרְיָהוּהָ אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל תְּשַׁלַּח בְּיַד הַנְּבִיא מְלֹאכִי שֶׁהָיָה חוֹתֵם הַנְּבִיאִים אַחַר חַיֵּי וְחַיָּה שֶׁנִּפְּאוּ בְּבֵית שֵׁנִי: **ב** אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּמָה אֶהְבְּתֵנוּ וְהַשִּׁיב לָכֵם הַלּוּאִי־אֵךְ עֲשׂוּ לַיַּעֲקֹב אֲחֵים הִיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֲחֵיהֶם נֹאמְרֵיהֶם וְאֶהַב אֶת־יַעֲקֹב וְכִתְרֵי בְּעַקֵּב וְכוּרְעוּ אַחֲרָיו אֵךְ עַל פִּי שֵׁהֶם מְבַעֲרִים אוֹתִי, וְנִחְמֵי לְזַרְע יַעֲקֹב הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק: **ג** וְאֶת־עֲשׂוֹ שִׁנְאֵתִי לְדַחֲפוּ אֶל אָרֶץ שַׁעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחֵיו. וְנִמְנַח שְׂבַעֲלֹם, מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֵּד הוּא בּוֹרֵר לוֹ מִנֵּה יָפֵה. וְאֲשִׁים אֶת־הִרְוֵי שְׂמֹמָה אֵינֶן דְּמוּיֵי חֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר מֵעוֹן תַּנּוּי: **ד** כִּי תֹאמְרוּ אֲדוֹם שֶׁהָיָה לֹא בָּא מֵאֵת ה' רַק רָשָׁשׁוּ רָשִׁים הֵינּוּ מִצֵּד הַסַּבֵּעַ אוֹ הַמְּוֵל וְנָשׁוּב וְנִבְנְהוּ חֲרֻבוֹת כִּשְׁעִילָה מְוֵלָה מִשְׁפִּחוֹת, מִשִּׁיב לָחֵם הַנְּבִיא בַּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנוּ וְאֵנִי אֶהְרֹם אִם יִבְנוּ אֵין אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָחֵם וְקִרְאוּ כֹל הַעוֹלָם לְאַרְצָם לְבֹל רִשְׁעָה כִּי בְרַשְׁעֵת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא חֲרֻבָה לְעוֹלָם, וְיוֹסִיפוּ וְהַעֲם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם הוּא אֲדוֹם: **ה** וְעִינֵיכֶם תִּרְאִינָה בְּחִרְבָנָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוֹל יִשְׂרָאֵל כַּמּוֹן הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה תִּתֵּנוּ שִׁבַח וְהַדוּלָּה שֶׁאַתֶּם בְּגְבוּלְכֶם יוֹשְׁבֵים וְגְבוּלְכֶם חֲרֻב: **ו** בֶּן יִכְבַּד יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אָב וְעֵבֶד אֲדוֹנָיו וְאַתֶּם קְרוּיִם בְּנִים וְעֲבָדִים וְעַתָּה וְאַתֶּם וְאִם־אָב אֵינִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אֵינִי אֵיךְ מוֹרְאִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם אַתֶּם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי הַבּוֹזִים אֵת שְׂמִי וְאָמַרְתֶּם יִדְעֵתִי שֶׁהִאֲמָרוּ לִי בְּמָה בּוֹיְנוּ אֶת־שְׂמִיךָ: **ז** מִגְּיִשִׁים עַל־מִזְבְּחֵי לָחֵם מִגֶּאֱלָה וְאָמַרְתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּמָה גִּאֲלֵנוּךְ אֵת לָחֵם מִזְבְּחֵךְ, אֵין מִשִּׁיב

הפטרה לפרשת תולדות לשנים מקרא

ואחד תרגום

במלאכי פרק איב

א מִשָּׂא דְּבִרְיָהוּהָ אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלֹאכִי: **ב** אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם בְּמָה אֶהְבְּתֵנוּ הַלּוּאִי־אֵךְ עֲשׂוּ לַיַּעֲקֹב נֹאמְרֵיהֶם וְאֶהַב אֶת־יַעֲקֹב: **ג** וְאֶת־עֲשׂוֹ שִׁנְאֵתִי וְאֲשִׁים אֶת־הִרְוֵי שְׂמֹמָה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר: **ד** כִּי־תֹאמְרוּ אֲדוֹם רָשָׁשׁוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנְהוּ חֲרֻבוֹת כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנוּ וְאֵנִי אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָחֵם לְבֹל רִשְׁעָה וְהַעֲם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם: **ה** וְעִינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוֹל יִשְׂרָאֵל: **ו** בֶּן יִכְבַּד אָב וְעֵבֶד אֲדוֹנָיו וְאִם־אָב אֵינִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אֵינִי אֵיךְ מוֹרְאִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׂמִי וְאָמַרְתֶּם בְּמָה בּוֹיְנוּ אֶת־שְׂמִיךָ: **ז** מִגְּיִשִׁים עַל־מִזְבְּחֵי לָחֵם מִגֶּאֱלָה וְאָמַרְתֶּם בְּמָה גִּאֲלֵנוּךְ בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא: **ח** וְכִי־תִגְשׁוּ עוֹר לְזִבְחֵי אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶּסֶח וְחֵלֶה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפַחְתֵּךְ הִרְצֵךְ אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **ט** וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְּנֵי־אֵל וְיִחַנְנוּ מִיִּדְכֶם הִיִּתָּה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **י** מִי גַם־בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם

לָכֵם כִּי בּוֹאת נֹאֲלַתֶם אוֹתִי בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה הוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁמִּסְדְּרִים עָלָיו הַקִּרְבָּן לְגְבוֹת נִבְזָה הוּא כִּי נוֹרַק עָלָיו דָּם וְנִקְטָר עָלָיו הַחֶלֶב שֶׁנִּפְּשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָהֶם: **ח** וְכִי־תִגְשׁוּ שֶׁהָיָה עוֹר לְזִבְחֵי אֵין רָע גְּעִינִיכֶם, הוֹאִיל וְהַמִּזְבֵּחַ הוּא בְּמִנְחָה גְּעִינִיכֶם וְכִי תִגְשׁוּ שֶׁהָיָה פֶּסֶח וְחֵלֶה אֵין רָע גְּעִינִיכֶם, הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפַחְתֵּךְ לְמוֹשֵׁל שְׁלֵךְ הִרְצֵךְ בְּאוֹתָהּ הַמִּנְחָה וְהַחֶבֶד אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתְּךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **ט** וְעַתָּה אַתֶּם הַכֹּהֲנִים חֲלוּ־נָא הַעֲמִירוּ פְּעֻנֵי פְּנֵי־אֵל וְיִחַנְנוּ אִם יִחַנְנוּ אוֹתֵנוּ בְּעִבְרוֹ תְּפִלַּתְכֶם, כִּי מִיִּדְכֶם הִיִּתָּה זֹאת הַעֲוֵה הַזֶּה הַמְּאֹרָה הַמְּשַׁפְּלַת כָּאֵה הִיא בְּעִבְרוֹכֶם הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים וְכִי מִחֲמַתְכֶם יִשָּׂא לָנוּ פְּנִים, הֲלֹא אֵין קַטְוֵר נַעֲשֶׂה סַגּוֹר אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **י** מִי גַם־בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם הַלּוּאִי וְקוּם אִישׁ

עטרת מרים

טוב בכם שיסגור דלתי מקדשי לכלתי הביא שם קרנן מתועבה הזאת. ולא תאירו מזבחי חנם באשמי שאינו מתרצה בהם, שהרי אינלי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא ארצה לא אקבל מידכם ברצון, וכאומר: ולמה אם פן תבעירו אש על מזבחי בחנם: יא ולמה אתם מחללים

שמי, והלא כי ממזרח-שמש ועד-מבוא גדול שמי בגוים אלו תלמדו חכמים העוסקים בהלכות עבודה ובכל-מקום שאתם מתפללים לפני ואף בגולה מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה הוא לי כיר על דכם גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות אכל: יב ואתם מחללים אותו באמרכם בפה שאתם אומרים שלחן אדני והוא המזבח מגאל הוא וניבו אמרי המזבח השגור בפיכם לדבר בו הוא לומר נבזה אכל: יג ואמרתם הנה מתלאה נפש פחוש ויהו והפחתם אותו והפלתם אותו על הפרקע דרך פיזן אמר יהוה צבאות והבאתם גם אתם מביאים לפני קרנן גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם הואל ומאחת מאלה תביאו את-המנחה כהשגרה הארצה אותה וכי אקבלה ברצון מידכם אמר יהוה: יד וארוך נבל המערים לומר שאין ברו יותר מובחר להקריבה ממה שהביא ויש בעדרו זכר מובחר וטוב הראוי לעולה ונדר והוא מעדר וזבח לה' וזבח משחת שה נשחת וכחיש לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ומתראוי אם פן להקריב לפני פן המובחר ושמי נורא בגוים תראים מלפני: א ועתה אליכם הבהנים אני מצוה המצוה הזאת הבהנים שלא תקריבו אלה על מזבחי: ב אס-לא תשמעו ואס-לא תשימו על-לב לתת

שי למורא

טוב בכם, שיסגר דלתי מקדשי, ולא יובא שם קרנן מתעב כזה. ולא תאירו מזבחי חנם, ולא תבעירו אש על מזבחי חנם, שאינו מתרצה בו. יא גדול שמי בגוים, כי אף על פי שעובדים לזבא השמים, מודים בי שאני הסבה הראשונה, אלא שעובדים אותם לפי דעתם וטעותם

ולא-תאירו מזבחי חנם אינלי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה מידכם: יא כי ממזרח-שמש ועד-מבוא גדול שמי בגוים ובכל-מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה פייגדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יב ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכל: יג ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה הארצה אותה מידכם אמר יהוה: יד וארוך נבל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים: ב א ועתה אליכם המצוה הזאת הבהנים: ב אס-לא תשמעו ואס-לא תשימו על-לב לתת פבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את-המארה וארותי את ברכותיכם וגם ארותיה כי אינכם שמים על-לב: ג הנני גער לכם את-הזרע וזריתי פּרש על-פניכם פּרש חגיכם ונשא אתכם אליו: ד וידעתם כי שלחתי אליכם את

שיחיו אמצעים ביני ובינם. ובכל מקום מקטר מגש לשמי, אם הייתי מצוה אותם כמו שצויתי אתכם היו מקטירים ומנישים לשמי מנחה טהורה. יב וניבו נבזה אכל, וניב שפתיו של הפחן הוא "נבזה אכלו". כלומר, לחם המזבח ואכלו, שהוא החלב והדב, מגאל נבזה הוא. יג מתלאה, בהמה פחוש. והפחתם אותו, ותעשו מפה נפש למזבח. יד נבל, מתנבל במקרה, לומר שאין בידו יותר מכתר. זכר, איל תמים והטון לקרנן עולה. משחת, בעל מום. ב לתת פבוד לשמי, שלא לקבל קרנן בעל מום. המארה, מלשון ארירה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לדבר לכם, הדגן והתירוש והיצהר. וגם ארותיה, וגם הקללה הנמצאת עקשיו, איננה במקרה, אלא אני ארותיה. ג גער לכם את הזרע, שלא תצמח. וזריתי פּרש על פניכם, אפור את הנבל של הבהמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שכר על הביאכם קרבנות פאלו, ועוד יהיו לכם לרעה ולבשת. פּרש חגיכם, וכל הבהמות שאתם מביאים בחגיכם. ונשא אתכם אליו, העון הזה שבניכם ישא אתכם אל הבנין הזה. ד וידעתם, ודעו לכם. את המצוה הזאת, להיות נזירים בכבודי. להיות בריתי את לו, שתשמרו את הברית שברתי לאהרן

פבוד לשמי לכל לחלו בקרנן שאין ראוי לי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם בבהנים ובעם את-המארה מחסור והפסד וארותי אהפך לקללה את-ברכותיכם את הברכה שברכתי אתכם אחר בנין הבית וגם המארה המשמשת עמה איננה במקרה, כי אני ארותיה מלשון ארירה וקללה כי אינכם שמים על-לב להזהר בכבודי: ג הנני גער לכם את-הזרע אנער ברע שלא יצמח וזריתי אפור פּרש וכל על-פניכם פּרש חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבניכם ישא אתכם אליו אל הבנין הזה: ד וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות נזירים

שי למורא

ויפנתם שהיו משקט לוי. ה) בריתי היתה אתו, הברית שברתי עם שקט לוי. החיים והשלום, שנאמר לפינתם "הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כהיב). "והיתה לו ולירעו אחיו" הרי שיהא ירעו בחיים. ואתנם לו מורא ויראני, את אלה נחתי לו בעבור המורא שהיה בלבו, והיה ירא מפני נחת הוא, הוא מתנרא. נחת, מלשון "ויהי חמת" (בראשית להח). ו) תורת אמת היתה בפיהו, שקט לוי היה מלמד את העם תורה, ולא נטה מדרך האמת. בשלום ובמישור הלך אתי, בעבור מצותי היה יורה לעשות שלום בין הבריות, ולהתריכם בדרך הישרה. ז) כי מלאך ה' וגו', כי הוא שלוחו של הקב"ה להורותם הדרך הישרה. וכמו שכתוב "וללוי אמר... יורו משפטיך לעקב ותורתך לישראל" (דברים לג.ד).

עטרת מרים

בכבודי לפי שארצה שתתקלמו בבריתי את עם שקט ללוי אמר והנה צבאות: ה בריתי | היתה אתו הוספה לו החיים והשלום ואתנם לוי את אלה בעבור המורא שהיה בלבו ויראני ומפני שמי נחת הוא היה מתנרא ונרעד: ו אחרו ואלעזר ופינתם הפתנים, כל אחד ואחד תורת אמת היתה בפיהו שלא היה אחד בפה ואחד בלב, והו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום עם ישראל ובמישור לעשות מצותי הלך אתי ורבים כל שקט לוי השיב מעון במעשה העגל (שמות ל"ב): ז כל זה ראוי לכל פהן כירשפתי כהן ראויים שישמרו דעת והראוי הוא שקל בני ישראל ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יהודה צבאות הוא שלוחו של מקום להורותם הדרך הישרה, וכמו שנאמר וללוי אמר וגו' יורו משפטיך לעקב (דברים לג):

המצוה הזאת להיות בריתי את-לוי אמר
 יהנה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים
 והשלום ואתנם-לו מורא ויראני ומפני שמי
 נחת הוא: ו תורת אמת היתה בפיהו ועולה
 לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך
 אתי ורבים השיב מעון: ז כירשפתי כהן
 ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך
 יהודה צבאות הוא:

הפמרת 'מחר חודש' לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' קע

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מגי' פי וירא, בו כותב אשר נמצא כבר... והתחיל במלאכתו. הרי יה"ר מהשי"ת שיהי הכל כשורה ובהצלחה, ובודאי למותר לעוררו על המבואר בשו"ע רבנו הזקן ושו"ת הצמח צדק אשר שוי"ב בזמן הזה צריך להיות ירא שמים ביותר וביותר.

בודאי הראה לו הו"ח אי"א נוי"נ מוה"ר... שי את המכתב אשר כתבתי לו אודות ההכרח לעשות בהפצת היהדות בכלל ובהפצת החסידות בפרט במקומם עתה. ובודאי ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בתוכן הכתוב מדי מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפץ ולפום גמלא שיחנא, וכיון שעל פי מכתבו שלשה הם במקומם עתה אשר זכו לטעום מתורת חסידות חב"ד, ע"פ שלשה עדים יקום דבר, דבר התורה הזאת אם רק יעשו בזה במרץ הראוי.

ובהלכות המועד לפני המועד להיכון בעוד מועד, ובאופן המתאים לימי י"ט כסלו וימי חנוכה הבע"ל, נצחון וגילוי המאור שבתורה זוהי פנימיות התורה כמבואר בדירושי חנוכה בכמה מקומות.

בפ"ש כל הנמצאים אתם ולהתועד כולם יחד ביום הבהיר יום גאולתנו ופדות נפשנו י"ט כסלו הבע"ל.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחי' בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום ראשון - כ"ג מרחשון מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>יום חמישי - כ"ז מרחשון מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום שני - כ"ד מרחשון מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום שישי - כ"ח מרחשון מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שלישי - כ"ה מרחשון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>שבת קודש - כ"ט מרחשון פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנא, ל. מודעת זאת... עד עמ' 302, ומספר וד"ל:

1 ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה
 2 הקודמת נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה
 3 שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא
 4 מסביר איך נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה,
 5 ולתת את הסכום המוקצב
 6 בנתינות מרובות, כפי
 7 שהסביר בפרוטרוט המעלה
 8 שבכך באגרת הקודש סימן
 9 כ"א), וגם ה"חשבון הגדול",
 10 שהנתינות מצטרפות לחשבון
 11 גדול, ואשר זה פועל למעלה
 12 ב"מלכות דאצילות", מקור
 13 כל העולמות.
 14 מודעת זאת - ידוע הרי,
 15 מה שאמרנו ה"ל: "כל
 16 הרגיל לבא לבית
 17 הנקשרת יום אחד לא
 18 פא - תקדוש ברוך הוא
 19 שואל עליו, - אגב, לשון הגמרא שלפנינו היא "ולא בא יום
 20 אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו
 21 הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר
 22 ולא את לשונו ממש, ששאמר: "מי בכס ירא ה' וכו'". - וכפי
 23 ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" - הנביא, "אשר הלך חשכים
 24 ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה היא,
 25 שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם
 26 ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה - שאז זה "חשכים").
 27 ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרוי
 28 במצב של חושך וצרה, ואף-על-פי-כן לא היה צריך להימנע
 29 (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "ביטח
 30 בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת
 31 זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע
 32 מדבר טוב שעשה בזמנים עברו - צריך הרי להיות "יבטח בשם
 33 ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים", וכן בכל המצות,
 34 - לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא
 35 כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה
 36 והוא נמנע מעשותו, ובפרט מצות הצדקה ששקולה כנגד
 37 כל המצוות. - הרי שהיא גדולה גם ממצות התפלה, הרי אם
 38 לגבי תפלה בבית הכנסת - כך, על אחת כמה וכמה שהדבר כך
 39 לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן - שואל עליו
 40 הקדוש ברוך הוא וכו', הנם שהיא בלי נדר חסוֹשֵׁלוֹם, -
 41 שנתניתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חסוֹשֵׁלוֹם, שכך הרי
 42 צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי
 43 נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד, אף-על-פי-

44 בן כל החיל אשר נגע יראת ה' בלבם⁵ - לא יאתה - לא
 45 ראוי, לנפשם האלקית לתת מגרעות פקדש, - לתת פחות,
 46 ולמעט על-ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" - שנמשך
 47 מבחינת קודש - ב"מלכות" על-ידי ענין הצדקה, מאשר כבר
 48 הרגלו מדי שנה
 49 להפריש ממאדם, - כסף
 50 נקרא "מאדר", לפי
 51 הפירוש הראשון במשנה,⁶
 52 ויכול להיות שהכוונה
 53 היא גם למי שכסף לגביו
 54 הוא באופן של "מאדר",
 55 להחיות רוח שפלים
 56 ונדבאים דלית להון
 57 מגרמיהון, - שאין להם
 58 משלהם - הכוונה לעניי
 59 ארץ ישראל שאין להם
 60 משלהם, אלא מחכים
 61 לתמיכה הנשלחת להם,
 62 היא פחינית "ספת דוד הנפלת" וכו', - כך נקראת ארץ
 63 ישראל בזמן הגלות, וכך הדבר גם בשורש, ב"מלכות
 64 דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן
 65 כ"א), לקומם ולרוםם - אותה, וכו', למהיו - שתהיה
 66 ההתאחדות של אחד באחד וכו'. - לגבי נשמות ישראל
 67 משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות והתחברות של
 68 יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות למעלה משמעות הדבר,
 69 שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד התחתון) של ספירת
 70 המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם
 71 ה"אחד" של "ז"א" (ועיר אנפין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד
 72 של הקדוש ברוך הוא והשכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות",
 73 מתאחדת עם "ז"א" הקדוש ומובדל מעולמות. והכל לפי רב
 74 המעשה וכו', - כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן
 75 כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינות רבות, לא
 76 בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן, כפי שאומר
 77 הרמב"ם⁷ דבר זה מוכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל
 78 נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין
 79 כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו
 80 יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב שתם, שהוא
 81 מפסיק לתת בגלל המצב הקשה - הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן
 82 ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא ליצלן מצב של
 83 "לוויים ואוכלים", אף-על-פי-כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב
 84 עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב
 85 שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב
 86 המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב

1. ברכות ו, ב. 2. ישעי' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב - שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

- 1 ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעוה ארץ ישראל"
 2 תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה
 3 הנתינות של אותם שבועות או חדשים. ולפי החשבון, – כפי
 4 שיסביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את
 5 "גדול הוי" וכו', יכול
 6 להיות שהכוונה היא, שכן,
 7 הרי ישנה מעלה בחשבון
 8 גדול – כשהסכום הוא
 9 גדול, כמו במאות או
 10 באלפים, דבר שממשיך
 11 ממדריגה עליונה יותר,
 12 ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו',
 13 הרי אם יפחית מהסכום
 14 שהיה רגיל לתת – יחסר
 15 הרי מהחשבון הגדול.
 16 כמאמר ר"ל⁸: "כל
 17 פרושה ופרושה
 18 מצטרפת לחשבון גדול
 19 וכו'", – והמשמעות
 20 ב"חשבון גדול" היא: על
 21 דרך מאמר ר"ל⁹:
 22 אימתי "גדול הוי"ה" –
 23 כשהוא "בעיר אלהינו" וכו', – כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר
 24 ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקראת "עיר אלקינו", שכן, כשם
 25 שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות,
 26 כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות
 27 נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שמהן מתהווים העולמות
 28 והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', היא – מלכות דאצילות, "עיר
 29 אלקינו", בחינת ומקום החשבון¹¹, – שכן, חשבון הרי שייך
 30 בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות – ו"מלכות" היא המקור
 31 לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כמו שכתוב¹²:
 32 "עיניך פרכות פחשבון". – "בריכה" ו"באר" מורות על
 33 "מלכות", והמכון, – במה שאומרים שעלידי "חשבון גדול"
 34 בצדקה, נעשה "גדול הוי" בעיר אלקינו", הוא פנודע, כי
 35 ב"אתערותא דלתתא" – בהתעוררות האדם למטה, המתבטא
- 36 ב"המשכת חיים חן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב
 37 וסכר פנים יפות – נעשה "אתערותא דלעילא", – התעוררות
 38 למעלה, שיהיה יאר הוי"ה פניו, הוא הארת והמשכת חן
 39 וחסד ורצון עליון מתייחסים חיים חן וחסד ברודי-הוא – אשר
 40 לגדלתו אין תקריב¹³
 41 והשנה כלל – הרי
 42 שגדולתו איננה בהתגלות,
 43 שכן היא למעלה מהשגת
 44 הנבראים – תימשך גדולת
 45 "אין סוף" ברוך הוא אל
 46 בחינת "מלכותך מלכות
 47 כל עולמים"¹⁴, – מקור
 48 ושורש לכל העולמות,
 49 עלמא דאתגליא, –
 50 ה"עולם הגלוי" – כפי
 51 שנקראת "מלכות",
 52 המתייה כל הנבראים
 53 שפכל ההיכלות –
 54 עולמות עליונים ו
 55 עולמות תחתונים, שהן
 56 בבחינת מספר וחשבון,
 57 כמו שכתוב¹⁵: "אלף
 58 אלפים ישמשוניה". – הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים,
 59 על-כל-פנים, הרי שעלידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה
 60 "חשבון גדול", שה"גדול הוי" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך
 61 ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון
 62 וגבול. וזהו "חשבון גדול", ש – נעשה על ידי רב מעשה
 63 הצדקה – המביא ל"שלו", – כמו שכתוב¹⁶: "והיה מעשה
 64 הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן ר"ב, כי פרוש
 65 "שלו" הוא דבר המתפר ומתנוף ב' קצוות הפכיים, שהן
 66 קצה השמים לעילא, – למעלה, בחינת "לגדלתו אין תקריב",
 67 – בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וקצה
 68 השמים לתתא, – למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה
 69 והמדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בכריאה
 70 וצירה-עשה, בחינת גבול ומספר, ודי למכון:

יום שני כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 302, לא. נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו':

- 74 מתהווה חולי כביכול בשכינה, שכן, כפי שיסביר, נמשלו השכינה ללב,
 75 והיהודים לאברים, וקלקול באברים המשבש מהלך הדם כראוי – מביא
 76 רחמנא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה.
- 71 לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה
 72 (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשחן
 73 חסרות חסיושלום ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו –

8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב – תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב – תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, יז.

46 ללב - נוגע גם לבריאות הלב. וככה ממש, על דרך-משל,
 47 הנה כל נשמות ישראל נקראים בחינת "אברי דשכינתא",
 48 - אברי השכינה, הנקראת - השכינה נקראת בשם "לב", כמו
 49 שכתוב⁵: "יצור לבבי", וכמו שכתוב⁶: "ושכנתי בתוכם";
 50 פרוש, - מה הקשר בין
 51 השכינה לבין הלב
 52 והתפשטותו
 53 האברים? פי' לשון
 54 "שכינה" הוא שאור
 55 הוי"ה שוכן בעולמות
 56 בריאה-צידה-עשיה
 57 לתחיותם, והמשכת
 58 חיות זה - מה שאור הוי'
 59 מחיה את העולמות, היא
 60 על ידי התלבשות תחלה
 61 - שהחיות מתלבשת
 62 בנשמות ישראל, לפי
 63 שכל הנבראים אין ערוך
 64 להם אל הנברא ותבורה,
 65 דכלא קמיה פלא ממש
 66 חשיבין, - שלגבו כולם
 67 נחשבים ככלום ממש. ואי
 68 אפשר להם לקבל חיות
 69 מאורו ושפעו ותבורה,
 70 להיות נבראים מאין
 71 ליש ותיים וקנימים, -
 72 שעל כך הם זקוקים
 73 לקבלת חיות, אור ושפע
 74 מהקדוש ברוך הוא, והם
 75 אינם יכולים לקבל זאת,
 76 כי אם על ידי הנשמות
 77 - שבראש ובראשונה
 78 נמשכת החיות האלקית
 79 לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על דרך
 80 שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם", בראש
 81 ובראשונה "אלקינו" - אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן
 82 "מלך העולם" - היא נמשכת בעולם, שעליו במחשבה, - שורש
 83 הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, וקנימו - והן למעלה,
 84 לבריאות עולמות ש - נבראו על ידי בחינת הדבור, -
 85 מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו
 86 דיבור הוא חיצוני ולולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של
 87 אלקות, והעולמות - מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות
 88 תימשך בעולמות - בחיצוניות - עליה להימשך תחילה בנשמות
 89 - בפנימיות, כמאמר רז"ל⁸: "כמי נמלך הקדוש ברוך-הוא
 90 וכו'", - על בריאת העולמות? - בנשמות ישראל, בנודע

1 נודע בשערים! - בהם ידועים ענינים אלה, - שלא כבאגרת
 2 הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי
 3 הוספת המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו
 4 ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלכות מ"תיקוני זהר",
 5 מה שכתוב בתקונים,
 6 דשכינתא איהי מרעא
 7 פגלוטא פגיבול. 1 -
 8 שהשכינה חולה (בביבול) 2
 9 בגלות. פרוש, - איזה 3
 10 קשר יש חסוי-שלום בין 4
 11 חולי לשכינה? על דרך 5
 12 משל, כמו חלי הגוף, 6
 13 המבדיל בין קדש וכו', 7
 14 - לחול, כך להבדיל בין 8
 15 מחלה בגוף לבין ענין 9
 16 הנקרא "מחלה" בשכינה, 10
 17 שפפת החלי ותבריאות 11
 18 היא התפשטות והלוח 12
 19 החיות מהלב אל כל 13
 20 האברים, המלבשת - 14
 21 החיות הבאה מהלב, 15
 22 מלובשת בדם הנפש 16
 23 היוצא מהלב אל כל 17
 24 האברים, - שהרי הדם 18
 25 נקרא ידם הנפש, וסוכב 19
 26 סוכב הולך הרוח חיים 20
 27 והדם - הוספת כ"ק רבינה 21
 28 והרוח חיים מלובש בו 22
 29 כדלקמן, תוך תוך כל 23
 30 האברים והגידים 24
 31 המבלעים בהם, - 25
 32 באברים, וחוזר אל הלב. 26
 33 - רוח החיים והדם חוזרים
 34 מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלוח הרוח חיים הלך
 35 הוא בהלכתו, תמיד בסדרו המסודר לו מ - הקדוש ברוך
 36 הוא, תני תחיים ברוך-הוא - איז האדם בריא בתכלית, פי
 37 כל האברים מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם
 38 מהלב על ידי סבוב הלוח. - של רוח החיים, אך אם יש איזה
 39 קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט סבוב
 40 והלוח הדם עם הרוח חיים המלבש בו - בדם, איז נפסק
 41 או מתמעט הקשר הלך - אם הדם נפסק לגמרי - נפסק הקשר
 42 לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט - מתמעט הקשר,
 43 המקשר כל האברים אל הלב על ידי סבוב הלוח, - של הדם
 44 ורוח החיים, ואיז נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי,
 45 שהקשר בין האברים, בינם לבין עצמם, שעלי-ידי כך הם קשורים

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא
 איהי מרעא בגלותא כבי. פי'

עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת
 החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב
 אל כל האברים המלובשת בדם הנפש היוצא מהלב
 אל כל האברים וסוכב סוכב הולך הרוח חיים והדם
 תוך תוך כל האברים והגידים המובלעים בהם וחוזר אל
 הלב ואם סוכב והילוך הרוח חיים הלז הוא כהלכתו
 תמיד כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אזי האדם
 בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים
 חיותם הראוי להם מהלב ע"י סוכב הלז אך אם יש
 איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט
 סוכב והילוך הדם עם הרוח חיים המלובש בו אזי
 נפסק או מתמעט הקשר הלז המקשר כל האברים
 אל הלב ע"י סוכב הלז ואיז נופל האדם למשכב
 וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל
 נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש
 וצור לבבי וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה
 הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ביי"ע להחיותם והמשכת
 חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל
 לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הנברא ית'
 דכולא קמי' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות
 מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים
 וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו
 לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארוז"ל במי
 נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוד" למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ח. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ". 8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז.

41 – כל העולמות, להויה אחד ולדבקה בו יתברך, וכמו
 42 שכתוב¹¹: "אתם נצבים היום כלכם לפני הויה אלקיכם" –
 43 "כלכם" דיקא, – דוקא, שדוקא כשכולם יחד באחדות, ו"לפני"
 44 – המלה "לפני" דיקא, – היא בדוקא, שעלידי היות כולם ביחד –

45 עומדות הנשמות "לפני",
 46 לפני ולמעלה מ"הויה"
 47 אלקיכם, למעלה מכפי
 48 שהויה נעשה אלקיכם,
 49 החיות והכוח של נשמות,
 50 "ראשיכם בו" –
 51 המדריגות העליונות
 52 ביותר, מהטב עצמו בו".
 53 – המדריגות התחתונות
 54 ביותר – כשהם כולם
 55 עומדים באחדות – אז
 56 "אתם נצבים לפני הויה"
 57 אלקיכם, וכפי שמוסבר
 58 ב"לקוטי תורה", בתחילת
 59 פרשת נצבים, שהכוונה
 60 היא "כולכם לאחדים
 61 כאחד", שהמדריגות
 62 העליונות ביותר עד
 63 המדריגות התחתונות

64 ביותר – הן כולם מאחדות יחד כדבר אחד. וזוהי יוכן מאמר
 65 רז"ל¹², כי חרפ בית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות
 66 השכינה וירידתה לאדום בבחינת גלות כביכול – שכן, כשבני
 67 ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹³,
 68 הפל ה"ה פעון שנאת חנם ופרוד לכתוב – בגלל שנאת חנם
 69 שבין יהודי אחד למשנהו, ופירוד הלבבות רחמנא לצלן. ולכן
 70 נקראת – השכינה, "חולה" על דרך משל, – כמובא בתחילת
 71 האגרת, מ"תיקוני זוהר", שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה.
 72 כמו שאומרים: – בתפילת העמידה: "סומך נפלים ורופא
 73 חולים" – לשון רבים, – למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל
 74 האברים וכו': – כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי
 75 השכינה", הם הרי בבחינת "נפלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא
 76 "נפלים" ו"חולים" – לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך
 77 לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי שכתוב אצלנו "כמ"ש" – בהתאם
 78 לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נפלים"
 79 ו"חולים", לשון רבים – הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של
 80 השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא סומך ומרפא.

1 במקום אחר. – הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות באופן
 2 שהמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה
 3 אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו
 4 רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן

5 יסביר רבנו הזקן, שגם
 6 הפרט השני במשל, מה
 7 שרוח החיים חוזר
 8 מהאברים אל הלב, ישנו
 9 גם בנמשל, שהרי החיות
 10 האלקית שבעולמות היא
 11 באופן של "רצוא ושוב",
 12 שהיא נמשכת מלמעלה
 13 למטה, מהשכינה אל
 14 העולמות, ואותה חיות
 15 חוזרת למקורה (בתורה)
 16 ובעבודה של התחתונים).
 17 ונדע בשערים, – של
 18 אלה שידועים את
 19 הענינים, כי כל המשכת
 20 החיות וההשפעה
 21 מ-עולמות עליונים
 22 ל-עולמות תחתונים –
 23 מהם, הן כמו שכתוב

24 בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", – שזה
 25 באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון).
 26 והסוף (של ה"תחתון") "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון).
 27 ובכתבי האר"י ל מכה בשם "אור ישר" ו"אור חזר", – האור
 28 הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון
 29 לעליון, וכמו שכתוב¹⁴: "והחיות רצוא ושוב". – שם מדובר
 30 על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות
 31 האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא
 32 ושוב". על-כ"פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של
 33 אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של
 34 "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור
 35 הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים והאמת האלה, אשר אי
 36 אפשר לבאר היטב במכתב, נקראת השכינה בשם "לב",
 37 והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו, כי כאשר כל הנשמות
 38 דבוקות ומקשרות יחד – אזי סבוב והלך החיות וההשפעה
 39 – מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סובב סובב,
 40 ונעוץ סופן בתחלתן, לנשר ולחבר כלן – כל הנשמות, ועל ידן

יום שלישי כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 304, לב. ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, כנפש תדרשנו:

84 הזקן על השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני אנ"ש – כך גם האגרת
 85 האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי
 86 הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעיירות

81 לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש"
 82 שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה,
 83 "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו

מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", להיות גדול המעשה – מי
 שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מעשה" הרי גדול
 מה"עושה", ככל עיר ומגן, ותחשב לו – ל"מעשה" לצדקה.
 – הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. ועל העושה –
 זה שנותן הצדקה – עלידי
 ההתעוררות ה"מעשה",
 נאמר: "צדקתו עמדת
 לעד" – "עמדת" לשון
 נקבה, שמקבל
 התעוררות לבו הפתור
 מ"גדול המעשה", – לא
 שהוא מתעורר בעצמו
 לתת הצדקה, שאז הוא
 "משפיע", אלא הוא מקבל
 את ההתעוררות
 מה"מעשה", ובנוגע
 להתעוררות זו הוא
 בבחינת "נקבה" שהיא
 "מקבלת", אף על פי
 "עמדת" – הצדקה שלו,
 לעד, פרוש, – מהי
 הכוונה שהצדקה שלו
 עומדת (נשארת) לעד?
 שכל הצדקה והחסד
 שישראל עושים בעולם הזה מנדבת לבם הפתור – הן הנה
 חיות ונקימות בעולם הזה הנשמי עד זמן התחיה, – של
 תחיית המתים, שאז – בזמן תחיית המתים, הוא זמן גלוי
 אלקות ואוראין-סוף פרוץ-הוא מפתחת סוכב כל עלמין
 בעולם הזה, – "אור אין סוף" שבבחינת "סוכב" ו"מקיף"
 ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה
 בזמן תחיית המתים, וכמו שנתבאר באריכות במכתב
 דאשתקד. וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אוראין
 סוף פרוץ-הוא, כמו הגוף הנשמה על דרך משל, – הגוף
 הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך
 צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא,
 ה"סוכב כל עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב:
 "הלוא כה דברי באש" – מה אש אינה מאירה בעולם הזה
 אלא פשנאחות ומתלבשת בפתילה כו', – כך, כדי שאלקות
 תאיר בעולם הזה, וזקוקים ל"כלי" בו תיאחו האלקות וישמש
 כ"פתילה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כמו שנתבאר
 במקום אחר, והגוף והכלי לאורו יתברך, – ל"אור אין
 סוף", היא מדת החסד ונדיבת הלב, לתן ולהשפיע חיות
 למאן דלית ליה כו', – למי שאין לו משל עצמו, הרי שמדת
 החסד ונדיבות הלב – הנתינה בסבר פנים יפות ובהרגשת העני
 – הם כלי לאורו יתברך, כמו שכתוב בתקונים: "ובמה
 גופין תקינת לון, – וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת האורות

1 ומנייני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה
 2 – "מעשה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על
 3 כך גם ל"מעשה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה
 4 כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, עלידי "עבודתו"
 5 העצמית, לגבי ההתעוררות
 6 כשהיא באה באמצעות אדם
 7 שני.
 8 הרבי כותב באחד ממכתביו,
 9 שקיים גם קשר בין האגרת
 10 הראשונה לאגרת האחרונה.
 11 בכך שבשתייהן מדובר על
 12 העליונות והפעולה של
 13 עבודת התפלה בכוונה;
 14 באגרת הראשונה מדובר
 15 אודות "כוונת התפלה"
 16 מעומק דלכא כו' עד מיצי
 17 הנפש כו', ומה שזה פועל
 18 בענינים רוחניים, לחזק את
 19 השכל המתבונן בגדלות ה'
 20 ובחזיון של אהבה ויראה,
 21 ובאגרת האחרונה מדובר
 22 אודות עבודת התפלה
 23 בהתעוררות של אהבת ה'
 24 בקריאת שמע ולמסור נפשו
 25 באחד ו"בכל מארך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בבחינת הצדקה, שיש
 26 בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית
 27 בעבודת התפלה.
 28 כרך ה' תילם ופעל ידם ורצה, – כלשון ברכתו של משה
 29 רבנו לשבת לוי, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה
 30 בבית המקדש, וב"אבות דר" נתן³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה
 31 אחת שהיא כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת
 32 העבודה בבית המקדש, והוא – גמילות חסדים, שצדקה
 33 וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר,
 34 שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו,
 35 לרצון להם לפני ה' תמיד, – יכול להיות שהכוונה היא,
 36 שכשם שעלידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד,
 37 מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותנים
 38 מרווחיו, שגם הם יעלו להוי, כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד
 39 ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות
 40 הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם
 41 לפני ה' תמיד", כה יתן וכה יוסיף ה' לאמין לבם בגבורים,⁴
 42 – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה"
 43 בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף",
 44 לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור
 45 הכובש את יצרו",⁵ לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, ונדיב על
 46 נדיבות יקום,⁶ – יכול להיות שהכוונה היא, שה"מעשה"

אגרת הקדש

לב ברוך ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה

יוסיף ה' לאמין לבם בגבורים ונדיב על נדיבות יקום להיות גדול המעשה בכל עיר ומגן ותחשב לו לצדקה ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון נקבה שמקבל התעוררות לבו הפתור מהצדקה והחסד שישראל עושים בעוה"ז מנדבת לבם הפתור הן הנה חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחיה שאז הוא זמן גלוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סוכב כל עלמין בעוה"ז וכמ"ש באריכות במכתב דאשתקד וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה כמו הגוף הנשמה עד"מ כמ"ש הלא כה דברי באש מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחות ומתלבשת בפתילה כו' כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית' היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתקונים וכמה גופין

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב - ישע"י לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן טו"ב. 10. ירמי' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו").

46 שהוא בטל ומאוחד לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר
 47 אחד – הרי כל שכן וקל וחומר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב
 48 כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה
 49 "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין
 50 הצדקה. וּלְפִיכָּךְ – ולכן,
 51 נְקֻרָתָּה צְדָקָה לְשׁוֹן
 52 נְקֻבָּה, "צְדָקָתוֹ עֲמֶדֶת
 53 לְעַד", – הרי ש"צדקה"
 54 היא לשון נקבה,
 55 שְׂמֻקְבֵּלֶת הָאֵרָה מְאוּרֶה
 56 אֵינְסוֹף הַסּוֹבֵב כָּל
 57 עֲלָמִין, הַמְתַּלְבֵּשׁ –
 58 ומתגלה, בְּתוֹכָהּ עֲוֹלָם
 59 הַיָּהּ הַנְּשָׁמִי בְּזִמְנֵן
 60 הַתְּחִיָּה. – של תחיית
 61 המתים. הרי זו הוספה
 62 למה שנאמר לעיל,
 63 ש"עומדת" לשון נקבה
 64 הוא במי שמקבל
 65 התעוררותו מאדם אחר,
 66 ולכן הוא מצויין בלשון
 67 נקבה,
 68 שהתעוררות לצדקה
 69 אצלו היא בבחינת נקבה,
 70 מקבל – אלא הצדקה
 71 עצמה היא בבחינת נקבה
 72 ומקבל, מפני שהיא כלי

73 "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב", היא כלי לקבלה, אֲבָל
 74 – הפסוק¹⁵: "צְדָק לְפָנָיו יִתְלַךְ" הוא לְשׁוֹן זָכָר, – "צדק"
 75 ו"יתלך", היא מִדַּת הַחֶסֶד הַמְתַּעוֹרֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם מֵעֲצָמוֹ,
 76 – שלא על-ידי ההתעוררות של "מעשה", עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת
 77 אֶהְבֵּת ה' בְּקִרְיָתָ שְׁמַע, וּלְדַבְּקָה בּוֹ, וְלִמְסַד נִפְשׁוֹ
 78 בְּ"אַחֵר", ו"כָּל מְאֻדָּךְ" בְּפִשּׁוֹמוֹ וְכוּ'. – כלומר בכסף
 79 שלך¹⁶, שמאהבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות
 80 למתן צדקה, וּבְ"אַתְעֲרוֹתָא דְלֵעִילָא", – בהתעוררות
 81 שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי להקדוש
 82 ברוך הוא, וּבְמִיָּם הַפְּנִיִם לְפָנִים בְּן לֵב אָדָם הָעֲלִיּוֹן בּוֹ
 83 – שעל הכסא – "אַתְעֲרוֹתָא דְלֵעִילָא", – ההתעוררות
 84 מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, וכמידת מסירות
 85 "פנימיות" רצונו להקדוש ברוך הוא, שהתבטאה בענין של
 86 עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם הוא הַמְשַׁכֵּת
 87 אור-אין-סוף בְּרוּדֵיהוּא הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין לְמַטָּה מִמָּה
 88 בְּעוֹלָם הַיָּהּ הַנְּשָׁמִי בְּבִחִינַת גְּלוּי בְּזִמְנֵן הַתְּחִיָּה, – של
 89 תחיית המתים, בְּמִכְבָּר בְּמִכְתָּב דְאַשְׁתְּקֵד בְּאֵרִיכוֹת. –
 90 הרי כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה –

1 של הספירות, וְאַתְקֵרְיָאוּ בְּתִקּוּנָא דָּא חֶסֶד דְרוּעָא יְמִינָא,
 2 – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הזרוע הימנית, וכשם
 3 שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא" (זרוע ימנית), כך מדת
 4 החסד של האדם היא כלי לימין ולגילוי של מעלה, וְכָל הַגּוֹף
 5 נְכָלָל בְּיְמִין, – "ימין" הוא
 6 כל עיקרו של הגוף, וְכָף
 7 אָמַר הַפְּיִמָּין¹³: "לְבוּשׁוֹ
 8 צְדָקָה"¹⁴. – שצדקה היא
 9 לבושו – סתם – של כל
 10 ה"גוף" – של הקדוש ברוך
 11 הוא, לקבלת ההתגלות
 12 של "אור אין סוף". וְזֵהוּ
 13 שְׂאֵמְרוּ רַז"ל¹⁵: "אֵין
 14 הַצְּדָקָה מְשַׁתְּלֶמֶת אֶלָּא
 15 לְפִי חֶסֶד שְׂבֵה,
 16 שְׂנֵאמַר¹⁶: "וְדַעוּ לָכֵם
 17 לְצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי
 18 חֶסֶד"; – ששכר הצדקה
 19 הוא בהתאם לחסד
 20 שבאותה צדקה, כפי
 21 החסד ונדיבות הלב שהיו
 22 בנתינת הצדקה – כך הוא
 23 הקצירה והשכר לאותה
 24 צדקה. מדוע נקראת
 25 צדקה "זריעה" והשכר
 26 "קצירה"? שְׂהַקְצִיר – של
 27 התבואה, הוא גְּלוּי

28 הַזְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאָרְץ, וְכָף הוּא הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל
 29 עוֹשִׂין בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת, הֵיא טְמוּנָה וְנִסְתָּרֶת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה,
 30 – עד תחיית המתים, כשם שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ,
 31 שִׁיתְלַבֵּשׁ – בזמן תחיית המתים, וְיֵאִיר אור-אין-סוף בְּרוּדֵךְ
 32 הוּא עֲוֹלָם הַיָּהּ הַנְּשָׁמִי, – ההתלבשות והתגלות הן
 33 הקצירה והזריעה של צדקה. באיזה אופן תהיה ההתלבשות
 34 וההתגלות של "אור אין סוף"? – יסביר רבנו הזקן להלן שזה
 35 על-דרך ועוד יותר, מאשר ההתלבשות והתגלות בכלים של
 36 הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: וְיֵאִהוּ
 37 וְגִרְמוּהֵי חֵד, – ומה שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות,
 38 ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על
 39 בְּחִינּוֹת הַכְּלָיִם הַעֲשֵׂר סְפִירוֹת דְאַצִּילוֹת, – שהם "חד", דבר
 40 אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת
 41 הקודש" סימן כ', וְכָל שְׂכָן וְכָל וְחֶסֶד אור-אין-סוף בְּרוּדֵךְ
 42 הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין – שהוא מְלַמְעֵלָה מֵעֵלָה מְבַחֲנִית
 43 אֲצִילוֹת. – שהוא למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש
 44 ויתגלה בזמן התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין
 45 סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן

13. כפיט "אתה הוא אלקינו" שכתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולחעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב. 17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א.

מתוך הספר "שיעורים בספר התניא" (מוגה) – קונטרס אחרון – יום רביעי כ"ו מרחשון עה

- 1 היא נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא "משפיע" וממשיך את
2 האור ה"סובב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא
3 ממשיך את ה"פנים"
4 והפנימיות של האור
5 ה"סובב כל עלמין". אך, 1 לפניו יהלך שמוליך וממשיך פנים העליונים מלמעלה
6 כשההתעוררות באה 2 מהאצי' עד עולם העשי' וכעת עת לקצר וכל טוב מהם לא
7 מאדם אחר, אז זה רק 3 יבצר הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבותם כנפש תדרשנו:
8 בבחינת "מקבל", כלי
9 לקבלת האור ה"סובב" והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב".
10 וזהו – מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יהלך", שמוליך

יום רביעי כ"ו מרחשון מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, קדם ה' דוקא:

- 21 **קונטרס אחרון על כמה פרקים**
22 **עין: בלקוטי אמרים – תניא – חלק א פרק מ**
23 שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" (כנפיים) בלבד,
24 כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין
25 הכנפיים העיקר של העוף,
26 כפי הראיה שמובאת בהלכה, 4
27 ש"ניטלו אגפי כשרה", 5 אם
28 ניטלו הכנפיים של העוף – 6
29 הוא כשר, שכן, העיקר הוא 7
30 הראש והגוף, והכנפיים
31 משמשים רק כדי לעוף בהם;
32 כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן,
33 ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי
34 להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד,
35 ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך הוא שלא היה יכול
36 להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.
37 הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה
38 והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד – שהן
39 כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה
40 דוקא מתעלות התורה והמצוות למעלה שבכוחן להתעלות, ושעל ידן
41 יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין סוף" ברוך הוא שעל-ידי אותו
42 יחוד.
43 **להבין, איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקשר**
44 **ב"חכמה עלאה" – חכמה עליונה. כשהידי לומד תורה בשכל**
45 והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר
46 ב"חכמה עלאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם
47 האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש
48 ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש
49 ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי
50 שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא",

19. תהלים קכה, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפין, דין דניטלו אגפי בב"ח וט"ז שו"ע יו"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

43 ה"תניא", פרק ט"ז, א' - שהדיבור בתורה עולה לַיְצִירָה -
 44 כשהדיבור בא בְּהִחְלוֹ וְרַחֲמוֹ - מיראה ואהבה, מְבַעֲרִים, -
 45 יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה
 46 המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם
 47 עולות התורה והעבודה
 48 הבאות עלידי יראה
 49 ואהבה טבעיות הוא
 50 בעולם ה"יצירה", שהוא
 51 עולם ה"מדות", כפי
 52 המוסבר בפרק ט"ז בחלק
 53 הראשון של ספר
 54 ה"תניא", וְכִּי-לִמּוּד
 55 מְקַרָּא - בדיבור, סְלִיק -
 56 זה עולה מְעוֹלָם הָיָה לִי
 57 סְפִירוֹת דְעֵשִׂיָה, -

קונטרס אחרון

כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון
 למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל
 הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצ'י ממש או לבריאה
 בדו"ר שכליים או ליצ'י בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק
 מעוה"ז לוי"ם דעשי' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ
 בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש
 בזהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עביד מידי כו' והיינו
 אפי' למב ע"ש ובדל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

58 כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה
 59 מצד קבלת עול - הוא בעולם ה"עשיה", מְשׁוּם דְבַקְע אֲוִירִין
 60 וְכוּ'. - האוירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה
 61 הרוחני, מַה שְׂאִין בֵּין בְּהִרְהוּר, - כשהוא רק חושב באותיות
 62 בהרהור של מחשבה - אז אין זה עולה לעולמות העליונים
 63 האמורים, אֲלָא תִּדְיוֹקָן שְׂהוּא שְׂרֵשׁ נְשַׁמְתוֹ וְכוּ'. - גם הוא
 64 עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה"
 65 (עליונה). וְמַה שְׂבַתוּב בְּזִהַר חֶלְקָ ג' דָּף קַה דְּהִרְהוּר לֵא
 66 עֲבִיד מִיְדֵי כוּ', - שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר,
 67 וְהֵינּוּ אֲפִילוּ לְטַב, - גם כשההרהור הוא מחשבה וכוונה טובה,
 68 הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של
 69 מעשה או דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזהר
 70 שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו
 71 פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי
 72 שבת⁶: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת
 73 ענינים של חול - הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה
 74 ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא
 75 מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר
 76 במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה.
 77 הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום
 78 פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב,
 79 שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה
 80 - אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב
 81 שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עֵנִין - בזהר, שֵׁם וְכִי - זוהר
 82 חלק ג' דָּף לֵא עֲמוּד ב - כך מסתבר - שזה גם לטוב, שאין
 83 ההרהור פועל שום דבר - כשמעיינים בזהר שם, שכן מדובר
 84 שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת ושמת יום טוב,

1 בתורה, לְמַטָּה, כָּךְ - גם עוסק בתורה, דְיוֹקָן - דמות, הָאָדָם
 2 הָעֲלִיּוֹן - "אדם העליון", לְמַעְלָה כו', - כפי שמסביר רבנו
 3 הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של
 4 האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם
 5 העליון" - פרצוף של
 6 מוחין ומדות (כמו שזה
 7 בעשר הספירות) נקרא
 8 "אדם"), ו"אדם העליון"
 9 עוסק בתורה למעלה -
 10 הרי עלידי כך, שהאדם
 11 עוסק בתורה למטה,
 12 אפילו בסיפורי מעשיות
 13 שבתורה בלבד - הוא
 14 מקושר ב"חכמה עילאה"
 15 - עלידי שה"דיוקן" שלו

16 למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק
 17 בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה",
 18 שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה,
 19 מ"חכמה עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון"
 20 למעלה עוסק בתורה - מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה".
 21 רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו
 22 בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות
 23 בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי
 24 מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד
 25 כאן למטה - למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה
 26 ביותר - בעולם ה"אצילות". וְכֵן יֵשׁ לִזְמַר - רק בְּהִרְהוּר -
 27 שהוא חושב פְּאוֹתוֹת הַכְּתוּבוֹת. - בתורה שבכתב, כלומר,
 28 מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם
 29 "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק
 30 בתורה למעלה - הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על
 31 הרהור בלבד, אֲבָל הַדְּבֹר - כשהוא מבטא את אותיות התורה
 32 בדיבור, יֵשׁ לִזְמַר דְּבֹקְע וְסִלֵּק - ועולה לְאֲצִילוֹת מְמַשׁ, -
 33 כלומר, לא רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות"
 34 בעולמות אחרים - אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה
 35 שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים
 36 הבטלים לגמרי להקדוש ברוך הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה
 37 לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של
 38 ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות").
 39 א' - שהדיבור בתורה עולה לְבְרִיָּאָה - כשהדיבור בא בְּהִחְלוֹ
 40 וְרַחֲמוֹ - מיראה ואהבה, שְׂבָלָיִים, - הבאות מהשכל
 41 ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה",
 42 שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" - אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" - העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה - זה ב"יצירה", ו"מקרא" - ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בח"א פ"מ, בוח"ג המסומן שם ועוד) רקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

46 ההרהור פועל, רק מְחַשְׁבֵתוֹ? – העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם,
 47 וּמוֹסִיפָה שָׁם אוֹר גָּדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרֵבוי הָאוֹר בְּאַצִּילוֹת, עַל
 48 יָדֵי – לימוד מְקַרָּא – בדיבור, וּמְצוֹת מַעֲשִׂוֹת שְׂפָעֵשֶׂה, –
 49 לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות",
 50 שְׂעָקָר הַיְחוד – בספירות
 51 שב"אצילות" הנעשה על
 52 ידי לימוד מקרא ועל-ידי
 53 מצוות מעשיות, הוא
 54 לְמַעַלָּה, – ב"אצילות",
 55 רק ה"פירות" – שמהיחוד
 56 הנעשה למעלה, הם
 57 פְּעוּלִים הֵנָּה, עַל יְדֵי
 58 הַמְּשִׁיךְ אוֹר מְעַט
 59 מְזַעֵיר – מעט מן המעט,
 60 לְמַטָּה – האור הנמשך
 61 למטה, ה"פירות", הוא עַל
 62 יְדֵי הַדְּבִיר וּמַעֲשָׂה, –
 63 מלימוד המקרא וקיום

64 המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות
 65 מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה),
 66 מֵה שְׂאִין בֶּן בְּהַרְהוֹר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ בְּלוֹם, – למטה,
 67 כי אם למעלה, – הרי במקום ובמדרגה שבהם נעשה היחוד שעל
 68 ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלָבֵן –
 69 המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן
 70 בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ, – "חובתו" – היינו: מֵה שְׂיִרְדָּה
 71 נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הֵנָּה רק לְהַמְשִׁיךְ אורות עליונים לְמַטָּה, –
 72 שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה,
 73 כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּעֵץ חַיִּים שְׂעָר כו' – שירידת הנשמה למטה היא
 74 כדי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר. – לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה
 75 לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על-ידי
 76 המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון
 77 שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או דיבור, הרי
 78 בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה זו ולא
 79 יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה –
 80 אֲבָל לְהַעֲלוֹת מְמַטָּה לְמַעַלָּה, – שהתורה שהוא לומד
 81 והמצוות שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּוָקָא עַל יְדֵי
 82 מְחַשְׁבָּה מוֹכָה, – על-ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' –
 83 הנקראת "מחשבה טובה", דְּבִלָּא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ – בלי יראה
 84 ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים לֹא
 85 פְּרָחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וְכְמוֹ
 86 שְׂכֵתוֹב בְּשְׂעָר הַנְּבוּאָה פָּרַק כו': "וְהַמְּחַשְׁבָּה מוֹכָה כו'". –
 87 היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. וְמֵה שְׂכֵתוֹב – בזהר
 88 האמור, דְּ"בְּקַע רְקִיעִין וְכוּ'", – שזה בוקע רקיעים – שקול
 89 התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, וְהֵינּוּ אֲפִילוֹ –
 90 כשהקול של דיבור התורה הוא כְּלָא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ, – בלי

1 מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה),
 2 על-ידי מעשה או דיבור, הממשיכה "אתערותא דלעילא"
 3 (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא
 4 זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזהר שם
 5 שהדיבור בשבת בעינים
 6 של חול, פוגם למעלה,
 7 מה-שאין-כן הרהור, הרי
 8 מובן מזה, שכונת הוזהר
 9 שם, שההרהור אינו פועל
 10 גם בנוגע לפגם וגם בנוגע
 11 לענין של טוב, אלא דוקא
 12 מעשה או דיבור. כך גם
 13 בזהר חלק ג' דף ל"א
 14 עמוד ב', שם מדובר
 15 ש"בעובדא דלתתא אתער
 16 עובדא דלעילא", שעל-ידי
 17 פעולה למטה מתעוררת
 18 פעולה למעלה, אם

19 הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת
 20 ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא
 21 ממשיכה רוח הטומאה על האדם רחמנא ליצלן, והוזהר מסיים
 22 שם, שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור –
 23 הוא בדיבור. מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק
 24 הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על-כִּלְפִינֵים יוצא מהוזהר,
 25 שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו,
 26 שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה
 27 – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל
 28 ידי כך הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עלינה)? יסביר רבנו זקוק,
 29 שכונת הוזהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך
 30 למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה)
 31 להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה);
 32 אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה
 33 למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה
 34 ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על-ידי
 35 הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים
 36 "אתהלך ליאונא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של
 37 "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה
 38 המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר,
 39 שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בציוניו שם. כך,
 40 שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה
 41 פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו זקוק מתחיל
 42 להסביר את הוזהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עביד
 43 מידי" הכוונה שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה
 44 למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לוֹמַר דְּהֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא
 45 – לעורר למעלה, שְׂיִמְשָׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בר"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ה) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' - כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או - כפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורה"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני".

1 יראה ואהבה, כְּמִכְלָל שֶׁבֶן מְדַבְּרִים בְּמַלְיָם – אם לגבי דברים
 2 בטלים אומר שם בזה, שכשהוא מזההו בדברים בטלים של
 3 עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה
 4 בדיבור – זה עולה למעלה ועושה שם פגם, הרי אם דברים
 5 בטלים עולים – על אחת
 6 כמה וכמה שדיבורים של
 7 קדושה – עולים [זה אינו],
 8 דְּגַם שֶׁם יֵשׁ אִיזו תְּאֵוָה –
 9 אין זו ראייה, שהרי גם שם
 10 – בדברים בטלים – ישנה
 11 איזו שהיא תאוה, שהוא
 12 מתאוה לדבר דיבורים
 13 אלה, במילא אין זה גשם בלבד, מהדשאין כן גשם בלבד, יש
 14 לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו
 15 מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בְּנִסְחָ אַחַר לִיתָא תְּבוּת
 16 אֵלוֹ], – בנוסח אחר (בכתב יד אחר) המלים "זה אינו גשם שם יש
 17 איזו תאוה" – אינו. דְּמַדָּה טוֹבָה – ענין טוב, מְרַבָּה, ופועלת
 18 במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי ענין לא
 19 טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה
 20 במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על
 21 כל פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה
 22 בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: הִינְנו
 23 "רְקִיעֵינָּה דְּקָא, שְׁהוּן תְּהִיבְלוֹת" וְתִבְתִּים", – של ה"אדם
 24 העליון", החיצונית של ה"אדם העליון", וְלֹא בְּגוֹף הָאָדָם
 25 הָעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר
 26 הספירות של אותו עולם, וְכָל שֶׁבֶן – שאינו עולה, בְּנִפְשָׁ

קונטרס אחרון

דו"ר במכש"כ מדברים בטלים [ז"א דגם שם יש איזו תאוה. בני"א ליתא תיבות אל] דמדה טובה מרובה היינו רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן ו"ם אורות וכלים וז"ש בתקונים דכלא דו"ר לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

ה", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו ויהויה) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה יצירה עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף על פי כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה יצירה עשיה. ואולי יש לומר, שזה על דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמוזוג "זו"ג" ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על ידי אור הנשמה שבהם.

יום חמישי כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 306, עיין ע"ה... עד עמ' קנד, אפים כנודע:

53 עֵינָּה עֵינָּה תִּימִים שְׁעַר הַנְּקוּדוֹת שְׁעַר חַ פְּרָק ו, שְׁאִין הַחֲזֵרֵת
 54 פְּנִימִים בְּפָנִים כִּי אִם עַל יְדֵי מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּקָא. – שם
 55 ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות"
 56 שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דכר", זכר ומשפיע, ו"מלכות"
 57 נקראת "נקבא", נקבה
 58 ומקבל, וכשנעשה היחוד
 59 בין שניהם – זה נקרא
 60 "יחוד קודשא בריך הוא"
 61 ושכינתו¹, שכן "ז"א"
 62 הוא "קדוש" ו"מובדל",

קונטרס אחרון

עיין ע"ה שער הנקודות ש"ח פ"ו שאין החזרת פכ"פ כ"א ע"י מצות מעשיות דוקא. ומעם הדבר כי ע"י מע"ט גורם זיווג העליון וכו'. ולהבין אמאי

ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. ומעם הדבר, – אומר ב"עץ חיים", שם, כִּי עַל יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרֵם – האדם, זיווג הָעֲלִיּוֹן וְכוּ'. – ונעשה החזרה של "פנים בפנים" בז"א ומלכות. וְלִהְיוֹן, אִמְאִי "מַעֲשִׂיּוֹת"

למעלה מהעולם (הקדוש ברוך הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם – הרי היחוד של ז"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם, הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי גם ז"א ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת

47 הנפש האלקית לבטא מלות התורה או התפלה (שיש לבטא
48 בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיות) – רק על-ידי הנפש
49 החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על-כּל-פנים, יש כאן הרי
50 גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשיה", כפי שהדבר במצוות

מעשיות. וְהִנֵּה, הַבְּרוּרִים
דְּעֵשִׂיָּה – שמבררים על
ידי מצוות מעשיות, עוֹלוֹן
לְיִצְרָה עַל יְדֵי שֵׁם בְּיָן,
וּמִיִּצְרָה לְבְרִיאָה
וְלֵאֲצִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בְּ – "עץ חיים" שֶׁעַר מִן
דְּרוֹשׁ יֵא סִימָן ז'. וְכֹה
יֻכַּן – הנאמר בוזהר
(חלק ג' קה, א), כּנֹכַח
בְּסִימָן הַקּוֹדֵם בְּ"קוֹנְטְרַס
אֲחֵרוֹן", דְּתַרְהוּר –
מחשבה בלבד, מבלי
לבטא בדיבור, לֹא עֵבִיד
מִיָּד, – אינו פועל שום
דבר, בִּי בְּלֵי הַעֲלָתָה
מִן נִקְבְּיוֹן
מִהַ מְלָכִים, שֶׁבְּ"נִה",
– "העלאת מ"ן" זו היא
דוקא מענינים של עשיה,
כּנֹכַח לעיל, אִי אֶפְשָׁר
לְהַמְשִׁיךְ טַפְסִין מִלְּמַעְלָה

לְזוּג זו"ג, – כדי שיהיה יחוד וחיווג זו"ג, ז"א ו"מלכות", הוא
על-ידי ההמשכה שנמשך אור עליון שלמעלה משיניהם, על
דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה) למטה, הרי
כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם
אלקים פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה מכוח עליון
בשביל היחוד והתולדות הבאים מהיחוד – ואי אפשר להמשיך
את ה"טיפין" – ההמשכה מלמעלה – אם אין "העלאת מ"ן" של
הבירורים מ"נוגה", בִּי – ז"א, רֹצֵחַ לִינֵק מֵאִמּוֹ – מ"בינה",
וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, – ז"א רֹצֵחַ לְקַבֵּל מ"בינה", – שממנה
היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק על-ידי "העלאת מ"ן"
מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר שפועל
ש"ז"א" יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג
עם "מלכות", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ – "עץ חיים" שֶׁעַר מִן דְּרוֹשׁ ב.
וְעַיִן זֶהר פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי דָף רַמְד עֲמוּד ב: דְּאִית סְדוּרָא ב'ו'
לְאֶסְתַּבְּלָא ב'ו', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור, וקיים גם
סדר של תפלה על-ידי כוונה ו)הסתכלות, עד למעלה מעלה
ב"אין סוף", וְהֵן – מפרש רבנו הזקן, בְּנִגְוֹת הַתַּפְּלָה וְיַחְדוּרִים
עֲלוּנִים לְיִוְדָעִים וּמְשִׁיגִים לְאֶסְתַּבְּלָא ב'ו', – למסתכלים,
עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על
ידי כוונת בלבד – בלי דיבור, בִּי נִפְשֵׁרוּחֵי-נִשְׁמָה שְׁלָהֶם

1 דְּיֻקָּא? – מדוע על-ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים את החיווג
2 העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על-ידי מצוות אחרות?
3 יֻכַּן מִמֶּה שֶׁכְּתוּב בְּ – "עץ חיים" שֶׁעַר מִן זמ"ד, בִּי צְרִיךְ
4 תַּחֲלָה לְהַעֲלוֹת מִן נִקְבְּיוֹן דְּנוֹקְבָא דְּעֵשִׂיָּה אֲנִפִין, – לפני
5 החיווג העליון – מן
6 ההכרח שתהיה לפני זה
7 העלאת מ"ן מנוקבא דז"א,
8 ו"מין נוקבין דנוקבא"
9 הֵן בְּחִינַת עֵשִׂיָּה, כְּמוֹ
10 שֶׁכְּתוּב שֵׁם פְּרָק א. –
11 כלומר, שמן ההכרח
12 שתהיה לפני זה "העלאת
13 מ"ן" מעניני העולם,
14 שהענינים של "עולם"
15 (ששרשם מ"מלכות"
16 (נוקבא דז"א)) יתעלו
17 למעלה בקדושה – שזאת,
18 על-ידי מצוות מעשיות
19 הנעשות בדברים גשמיים
20 של העולם, ורק אז יכול
21 להיות החיווג העליון
22 ושתימשך התגלות אלקות
23 בעולם. להלן יסביר רבנו
24 הזקן, כיצד מבטיחים,
25 שבשעה שישנה התגלות
26 אלקות בעולם לא

27 תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מקדושה: וְהִנֵּה, הַמַּעֲשִׂים
28 מוֹכִימ – של המצוות המעשיות, נִקְרָאִים – ב"עץ חיים",
29 בְּסוּפֵי וְקִצּוּץ תְּקוּצִים, – שבכרם, הַנֶּאֱחָזִים בְּ – בבחינת
30 אֲחֻרִים, שֶׁהֵן בְּחִינַת עֵשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ – "עץ חיים"
31 שֶׁעַר מִן פְּרָק ה, – הרי שעל-ידי המעשים הטובים, נעשה
32 "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה
33 לחיצונים – על דרך-משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפריעו
34 לצמחים שבכרם, וְהִינּוּ עַל יְדֵי הַעֲלָתָה הַטּוֹב הַנִּגְוֵן בָּהֶם –
35 בענינים של עשיה, הַמְּלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת – לְמַקְדוּוֹ, –
36 של הטוב, שהוא לְקַדְּשֵׁת הָאֲצִילוֹת שֶׁכָּבֵד הַכְּרָתָה. – יכול
37 דבר זה להביא לבירור הדברים הגשמיים הדורשים בירור
38 ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. וּמִהַ שֶׁכְּתוּב
39 שֵׁם – ב"עץ חיים", שְׁאָרֵם הַרְאִשׁוֹן תִּקֵּן נָם כֵּן עַל יְדֵי תַּפְּלָה,
40 – הרי, שלא רק על-ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, כי
41 אם גם על-ידי תפלה? – הִינּוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹת הַדְּבִוּר, – לא
42 על-ידי הכוונה הרוחנית שבתפלה, כי אם על-ידי אותיות
43 הדיבור, דְּעִקְוִמַת שִׁפְתֵי הוּי – היא, מַעֲשֵׂה², – הרי שגם בזה
44 ישנו ענין של עשיה, בִּי הֵן – אותיות הדיבור הן מְנַפֵּשׁ
45 הַחִיוּנִית שֶׁכְּנֹפֶה וְדָמוֹ אֲשֶׁר שְׂרָשָׁן – וחיותן, מְנַגֵּה. – כפי
46 שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח

2. סנהדרין סה, א. 3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התהוה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

1 עֲצָמָן הֵן - העלאת "מִין נֹקְבִין", בְּמִסִּירַת נַפְשָׁם עַל
 2 הַתּוֹרָה, וּבְנִפְּלֵית אַפִּים, - של תחנון, בו אומרים "אליך
 3 ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, פְּנֻדָּע: - הרי
 4 כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי
 5 מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" - יש בכוחם "לפעול" גם
 6 כשחטר ענין הדיבור (והעלאת המ"ן הנעשה על-ידי דיבור).

יום שישי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פ' פקודי).

13 בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר התניא, הסביר רבנו הזקן,
 14 מקום ומדרגת העולם שבו עלות הנשמות על-ידי תורתן ועבודתן,
 15 והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן
 16 ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות
 17 בגדלות ה' - הן עלות
 18 בעולם ה"בריאה" שהוא

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בשער היחודים פ"ב דע"י תורה שלא
בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ושם
הביא מהזהר פ' שלח דלית קלא דאתאביד כו' בר
קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו' והנה מכוונת
התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת
התורה ובלא כוונה נדחית למטה לגמרי כמ"ש בזהר
פ' פקודי דרמ"ה ע"ב גו רקיע תתאה כו' דאקריין צלותין

19 עולם ההשגה; ואם אהבה
 20 והיראה הן טבעיות (שהן)
 21 בטבע בבני ישראל) - הן
 22 עלות בעולם היצירה
 23 שהוא עולם המדות.
 24 כן אמר רבנו הזקן, שהתורה
 25 והעבודה עצמן עלות
 26 בספירות, שהן בחינת

49 ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם היצירה, ומעליה זו של
 50 התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין
 51 אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה - היא נדחית למטה,
 52 כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה - משתוות תורה
 53 ותפלה במדרגה בה הן
 54 עלות (שם הכוונה היא
 55 כזו שיש לה שייכות לעולם
 56 ה"בריאה" - העליה גם של
 57 תורה וגם של תפלה היא
 58 בעולם ה"בריאה", ואם
 59 הכוונה היא כזו שיש לה
 60 שייכות ל"יצירה" - העליה
 61 היא ב"יצירה", ואילו כשהן
 62 שלא בכוונה, קיים הבדל

בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם היצירה ונבראים
 מלאכים בעולם היצירה, ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה?
 בנושא זה דן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון" שנלמד להלן:
להבין מה שפירשנו בשער היחודים פרק ב, - "שער
היחודים" של רבי חיים וויטאל (כפי שנדפס ב"שמונה שערים"
המצויים בידנו) הוא חלק מ"שער רוח הקודש". וכפי שהעיר
הרבי (באחת משיחותיו הקדושות), כתוב בהקדמת "שער
היחודים" שהוא מתחלק לכמה "שערים" ("שער הנבואה",
"שער רוח הקודש" ו"שער תיקון עוונות"). והרבי העיר על דיוקו
של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא מציין על ענין אחד
(שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין
שני - שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת הסברה,
מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה שלא לשמה"
נבראים מלאכים בעולם היצירה" - הוא מביא זאת מ"שער
הנבואה" פרק ב'. דעל ידי תורה שלא פְּנֻדָּע נבראים
מלאכים בעולם היצירה, ושם הביא מהזהר פרשת שלח:
- שמשם מסתבר, "דלית קלא דאתאביד כו' - אין קול
הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא נשאר הקול, וכפי
שהוא מביא שם מהזהר, שאפילו הקול של הכאה במקל יש לו
השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה מקום
בעולם, פ' קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו'". -
להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את הרקיע, הרי

האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך
 כוונה לשמה - מצד אהבה ויראה - הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה
 - בעולם ה"בריאה" או בעולם היצירה וכו'; אך, כשהתורה איננה
 לשמה, כשהסרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם
 פניה (שהפניה מתלבשת בתורה איננה מאפשרת לה לעלות). אלא
 שחטר ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך
 הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות,
 שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי"
 (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות). אלא
 הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו
 הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל-ידי
 תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה, ועל-ידי מצוות
 39 שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה. "בלי כוונה היינו בלי
 40 כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה
 41 וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם
 42 בעלי חומר וצורה", שבהתאם לכיאוורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק
 43 המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו ערן הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים
 44 הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים,
 45 יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה
 46 וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה"
 47 הבאה מאהבה ויראה.
 48 על-כיל-פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם

46 שהפסוק אומר: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת
 47 השמש", איך הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא",
 48 למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא
 49 דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא דילי" (בשביל יוקרו
 50 וכבודו העצמי), הוא גם כן
 51 "תחת השמש", שכן, אין
 52 זה עולה למעלה, וְהֵינּוּ
 53 מְשׁוּם שְׁמַחְשְׁבָתוֹ
 54 וְכֹונָתוֹ – שהוא עושה
 55 זאת לשם פניה של כבוד
 56 וכדומה, הֵן מְתַלְבְּשׁוֹת
 57 בְּאוֹתוֹת הַדְּבָר –
 58 בדברי התורה שביטא
 59 בדיבורו, וְאֵינָן מְנִיחוֹת
 60 אוֹתוֹן לְסִלְקָא לְעֵילָא. –
 61 לעלות למעלה – הפניה
 62 שבאה מצד ה'קליפה'
 63 עוצרת את אותיות
 64 הדיבור של תורה מלעלות
 65 למעלה, וְהֵבִי נְמִי – וכן
 66 גם כאן בְּתַפְלָה שְׁלֵא

קונטרס אחרון

פסילאן כו' וע"ש פ' ויקהל דר"א ע"ב אי היא מלא
 כדקא יאות כו'. אך ההפרש בין תורה לתפלה שלא
 בכוונה מובן מאליו כי לימוד התורה הוא מבין ויודע
 מה שלומד דבלא"ה לא מיקרי לימוד כלל רק שלומד
 סתם בלא כוונה לשמה מאהבת ה' שבלבו בבחי'
 גילוי רק מאהבה המסותרת הטבעית אך אינו לימוד
 שלא לשמה ממש להתגדל כו' דהא לא סליק לעילא
 מן שמשא כמ"ש בפ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום
 שמחשבתו וכוונתו הן מתלבשות באותיות הדבור
 ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא וה"נ בתפלה שלא
 בכוונה שמחשב מ"ז (אלא מפני שכוונתו לשמים
 לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל
 בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה
 כמ"ש במק"מ פ' פקודי)

1 שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה
 2 למעלה. וְהֵנָּה, מְכֹונָת הַתַּפְלָה נְבָרָא מְלֵאכִים בְּעוֹלָם
 3 הַבְּרִיאָה כְּמוֹ מְכֹונָת הַתּוֹרָה, – משתוות הרי תורה ותפלה
 4 בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עלות באותה מדריגה –
 5 בעולם ה"בריאה", וְכֵלָא
 6 בְּנִגְוָה נְדָחִית – התפלה,
 7 לְמִטְּפָה לְנִמְרִי, כְּמוֹ
 8 שְׂפָתַיב בְּזִהַר פְּרִשְׁתָּה
 9 פְּקוּדֵי דָּף רַמָּה עֲמוּד ב: –
 10 "גו' רְקִיעַ תַּתְּאָה כו' –
 11 כשהתפלה אינה "יאה"
 12 (בלשון הזוהר), כלומר, –
 13 שהיא בלא כוונה, היא
 14 נדחית ב"רְקִיעַ תַּתְּאָה"
 15 (תחתון) מהרְקִיעַ תַּתְּאָה
 16 ש"מדברין גו' עלמא". וכפי
 17 שאומר שם להלן בזהר:
 18 דְּאֶקְרִין צְלוֹתֵין פְּסִילָאן
 19 כו', – הנקראות תפלות
 20 פסולות, וְעֵינֵין שְׁסָם פְּרִשְׁתָּה
 21 וְיִקְהַל דָּף רַא עֲמוּד ב:

67 בְּכֹונָה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלותא פסילאה
 68 – כיון דיש אצלו כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשוך
 69 ומבאר³ – שְׂמַחְשֵׁב מְחֻשְׁבֹּת זְרוֹת – שלא מפניה"מ – דמ"ז וז
 70 מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ – כלומר,
 71 בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה –
 72 פסולה, כיוון שיש לו הכוונה הכללית, שהוא מתפלל לשם
 73 שמים, אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא
 74 מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור
 75 ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות
 76 לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂפֹונָתוֹ
 77 לְשָׁמַיִם, – הוא הרי מתפלל להקדוש ברוך הוא, אלא
 78 שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְכַךְ – לכן, יש לה תקון
 79 בְּקַל לְחֹזֵר וְלְעֹלֹת, – מהמקום שאליו נדחתה, בְּשִׁמְתַּפְלָל
 80 בְּכֹונָה אֶפְלוּ תַפְלָה אַחַת מְלֻקְטָת מִתַּפְלוֹת כָּל הַשָּׁנָה, –
 81 ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק
 82 שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפלות שבמשך שנה
 83 שלימה, תפלה אחת בכוונה – עלות אז' כל התפלות של כל
 84 השנה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּמִקְדָּשׁ מְלֵךְ פְּרִשְׁתָּה פְּקוּדֵי. – על כל
 85 פנים, הרי, שתורה שלא בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר
 86 תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים
 87 בעולם ה"יצירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד
 88 שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו
 89 מאפשר לה לעלות למעלה (שזוהי פניה) – היא אז למטה
 90 מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר

22 – שם אומר הזוהר, "אִי הִיא מְלָה בְּדָקָא יָאוֹת כו'". – אם
 23 המלה (של תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה –
 24 הממונה "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך
 25 מובן, שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה
 26 למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה
 27 למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות
 28 התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים
 29 מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה
 30 התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ברקיע תתאה? אָךְ
 31 הַתַּפְּרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה – שלא בכוונה, לְתַפְלָה שְׁלֵא בְּכֹונָה מוֹכֵן
 32 מְאֵלִיו, בִּי לְמוּד הַתּוֹרָה – כשאומרים שהוא שלא בכוונה,
 33 היינו ש-הוא מבין ויודע מה שלומד, דְּכֵלְאוּ-הֵבִי לֹא מִקְרִי
 34 לְמוּד כָּלְלִי, – בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רַךְ – לימוד שלא
 35 בכוונה הוא, שְׁלוּמֵד סְתָם, בְּלֵא בְּנִגְוָה לְשִׁמְהָ – הבא מֵאֵהֶבֶת
 36 ה' שְׂבָלְבוּ בְּכֹחֵינָת גְּלוּי, – שכן צריך להיות לימוד התורה
 37 לשמה – שמצד האהבה הגלויה שבלבו להקדוש-ברוך-הוא –
 38 הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, רַךְ מְאֵהֶבֶה
 39 הַמְּסַתְרֵת הַטְּבָעִית, – אהבה זו בלבד שוררת אצלו בשעה
 40 שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה שתהיה גלויה בלבו,
 41 שאהבה זו תביא אותו ללמוד את התורה שהוא לומד, אָךְ אֵינּוּ
 42 לּוֹמֵד שְׁלֵא לְשִׁמְהָ מְמַשׁ – שהלימוד יהיה מצד פניה לְהַתְגַּדֵּל
 43 – שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דְּהָא לֹא סְלִיֵק לְעֵילָא מִן
 44 שְׂמַשָּׁא, – סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהשמש, כְּמוֹ
 45 שְׂפָתוֹב בְּ – וזהו פְּרִשְׁתָּה וְיַחֲדֵי דָּף רַכְנָ עֲמוּד ב, – שמה

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל צלותא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצ"ע"ק (בכל אופן) הלי' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

1 מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפלות שנה
 2 שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם
 3 כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד
 4 מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה
 5 תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה' שממנה באה הפניה.

שבת קודש כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 308, ומ"ש ב'פ' פקודי... עד עמ' קנה, עד האצ"ו:

11 ומה שכתוב ב' – זוהר פרשת פקודי: – דף רמ"ה עמוד ב',
 12 הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גו רקייע תתאח",
 13 – לרקיע התחתון, הרי על-כל-פנים התפלה עולה ב"רקיע
 14 תתאה", וכן – זוהר פרשת ויקהל – דף ר"א עמוד ב' הנזכר
 15 לעיל, משמע דדוקא אי
 16 איהי מלא פדקא יאות

קונטרס אחרון

17 סלקין עמה עד אורא 1
 18 דרקייע דלעילא כו' – 2
 19 שדוקא אם זו מלה כדבעי 3
 20 (אם התפלה היא בכוונה), 4
 21 היא עולה איתה עד 5
 22 לאויר הרקיע העליון, 6
 23 הרי, מתי היא עולה 7
 24 לרקיע? – דוקא כשה 8
 25 "מלה כדקא יאות", 9
 26 כשהיא בכוונה, כיצד זה 10
 27 תואם, איפוא, למה 11
 28 שאומר בפרשת פקודי, 12
 29 שגם כשהתפלה היא שלא
 30 בכוונה היא עולה על כל 13
 31 פנים ברקיע תתאה 14

ומ"ש ב'פ' פקודי גו רקייע
 תתאה וב'פ' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא
 יאות סלקין עמה עד אורא דרקייע דלעילא כו'. לק"מ
 דרקייע תתאה מאינן רקייעי דמדברי גו עלמא שב'פ'
 פקודי הן דמלכות דעשי' ודפ' ויקהל הן דז"א דעשי'
 כמ"ש בע"ח שער השמות פ"ג גבי ז"א דעשייה ע"ש.
 והא דמשמע לכאורה ב'פ' פקודי דגם תפלה פסולה
 עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית למטה והוא
 בז"א דבריאה. לק"מ שהרי אפי' כל העוונות ממש
 קלות וחמורות עולות לשם אפי' עד היכל הד' כמ"ש
 דרנ"ב ע"א אלא ודאי שאין מהות העליות שוות ואין
 ערוך ודמיון ביניהם אלא בשיתוף השם בלבד וד"ל.
 ובוה יובן ג"כ מש"ש דרמ"ז שבהיכל הב' [אולי צ"ל
 אודמן הממונה, ואולי צ"ל קיימין הלבושים] ממונה על

32 (התחתון)? לא קשה מידי; – לא קשה כלל, דרקייע תתאח –
 33 התחתון, מאינן רקייעין דמדברי גו עלמא שבפרשת פקודי
 34 – מאותם רקייעים המנהיגים בעולם, הן דמלכות דעשייה,
 35 ודפרשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל
 36 שבזוהר, הן ד"ועיר אנפין" דעשייה, כמו שכתוב ב'עין חיים'
 37 שער השמות פ"ק ג' גבי 'ועיר אנפין' דעשייה, עין שם. –
 38 אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברא, שה'רקיע תתאה'
 39 שבזוהר פרשת פקודי הוא גם המקום והמדריגה של 'רקיע
 40 דלעילא' אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם 'רקיע תתאה'
 41 הוא 'לעילא מן שמשא', למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הם
 42 שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא 'מלכות
 43 דעשייה' ובפרשת ויקהל הוא 'ז"א דעשייה', שם עולה התפלה
 44 כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות
 45 של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא
 46 בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא
 47 יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "בז"א דעשייה" – כי אם
 48 ב"מלכות דעשייה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה,

דגם תפלה פסולה – תפלה שלא בכוונה, שמחשבות זרות
 מתערבות בה, עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית
 למטה, והוא ב'ועיר אנפין' דבריאה – הייחבל הראשון'
 הוא בז"א דבריאה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עולה לכתחילה
 עד ז"א דבריאה? – לא קשה מידי; – לא קשה כלל, שהרי
 אפילו כל העוונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפילו
 עד היכל הד', כמו שכתוב – בזוהר שם, דף רנב עמוד א,
 אלא ודאי שאין מהות העליות שוות, ואין ערוך ודמיון
 ביניהם – בין העליות, אלא בשיתוף השם בלבד, – שכולן
 נקראות בשם "עליה", ודי למבין. – כלומר, העליה של
 הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה
 עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו
 בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה
 העליונה יותר שבקדושה – פגם. על דרך זה מה שאומרים
 שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה
 שבתפלה בכוונה, וכןה וכן גם בן מה שכתוב שם – בזוהר
 דף רמו, שבהיכל הב' [אולי צריך להיות: אודמן הממונה].

34 עדיפא – עדיפה, מתורה שלא לשמה ממש, – מאשר תורה
 35 מתוך פניה של כבוד וכדומה, שיהיא – תורה שלא לשמה ממש,
 36 היא תחת השמש – כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה,
 37 כנזכר לעיל מהזוהר שתורה היא "לעילא מן שמשא", למעלה
 38 מן השמש, אך כשהוא
 39 "עביד בגין יקריי", כשהוא

לומד מתוך פניה של כבוד
 40 וכדומה, היא "תחת
 41 השמש" וְהַתְּפִלָּה – גם
 42 תפלה פסולה, היא גו'
 43 רְקִיעַ כו'. – היא ברקיע
 44 תחתון, כנזכר לעיל, הרי
 45 שבפרט זה תפלה פסולה
 46 היא למעלה מתורה שלא
 47 לשמה ממש, אַבְל תוֹרָה
 48 סְתָם שְׂאִינָה שְׁלֵא
 49 לְשִׁמָּה רַק מֵאַהֲבָה

מְסֻתֶּרֶת מְכַעֵיט – להקדוש-ברוך-הוא, יש בכל יהודי בטבע,
 50 שכן, גם כשהוא לומד תורה סתם, מפני שכן הרגילו אותו
 51 ללמוד תורה – הרי, אבל, בפנימיות יש בזה האהבה המסותרת
 52 שבטבע כל אחד מישראל להקדוש-ברוך-הוא, לֹא גִרְעָא –
 53 אינה גרועה, מְהֵל פִּיהוּן שְׁל תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבָּן, – ילדי
 54 ה"חדר" שלומדים תורה, וְסָלִיק לְעִילָא, – שעולה למעלה,
 55 מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֵבֵל שְׂאִין בּו חֲטָא, וְסָלִיק לְעִילָא – הבל הפה
 56 של תינוקות של בית רבן עולה למעלה, אָף אִם הוּא שְׁלֵא
 57 לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – כי אם, מִיִּרְאַת הַרְצוּעָה שְׁבִיד הַסּוֹפֵר, –
 58 ה"מלמד", הרי, שלימודם, במקרה זה, הוא רק מפני פחד
 59 הרצועה – ואף-על-פי-כן זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום
 60 חטא, כך גם בשלימוד התורה הוא סתם – לא שלא בכונה, הרי
 61 שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה
 62 שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, וְעֵין שָׁם –
 63 בזוהר, דָּף רנ"ה עמוד ב', שְׁחֵמְלָאכִים הֵם מַעְלִים הַהֵבֵל שְׁל
 64 תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבָּן עַד הָאֲצִילוֹת:
 65
 66

1 וְאוּלַי צִרִיךְ לְהִיֹּת: קִימִין הַלְבוּשִׁים* מְנַה עַל הַלְבוּשִׁים
 2 שְׁמֵלְבִישִׁים הַנְּשָׂמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת, – מובאות כאן
 3 גירסאות שונות שרבנו הזקן מעתיק כאן מהזוהר: או "אזדמן
 4 הממונה", הממונה נמצא במזומן, או "קיימין הלבושין",
 5 עומדים שם הלבושים,
 6 הוספת כ"ק רבינו: וואס
 7 אזדמן או קיימין איז
 8 בהיכל הב' – מדגיש
 9 זייער שייכות צו היכל
 10 הב' – [אזדמן וקיימין
 11 הוא בהיכל הב' – מדגיש
 12 – שייכותם להיכל הב'],
 13 אָף שְׁהוּן – מעשה
 14 המצוות ובמילא הלבושים
 15 לנשמה הנעשים ממעשה
 16 המצוות, הן גִּבְנֵי עֲדָן
 17 הַתְּתִחוּן הַדְּעִשִׂיה, כְּמוֹ

18 שְׁכַתּוֹב שָׁם – בווהר, דָּף ר"י. – כיצד, איפוא, אומרים שבהיכל
 19 הב' שבעולם ה"בריא" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה
 20 המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא
 21 מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות
 22 המעשיות הוא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך
 23 סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם
 24 ה"בריא" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה
 25 המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים
 26 שהעליה היא עד עולם ה"בריא" על ענין שיש לו שייכות
 27 למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות
 28 עצמן בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות
 29 שהמדריגה ממעשה המצוות עצמן היא בגן-עדן התחתון של
 30 עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות
 31 בעולם ה"בריא" ואשר משם באים הלבושים ממעשה המצוות,
 32 שכן עליה זו אינה עליה ממש כפי העליה שממעשה המצוות
 33 עצמן. וְהֵנָּה, תְּפִלָּה פְּסוּלָה – תפלה עם מחשבות זרות,

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה על הלבושין'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם - הלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצוה". 8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' א

12 רבי עקיבא 'קרובת גרושתו', אלא יש לקיים את גירסת המשנה
 13 בדבריו 'קרובת חלוצתו'. ולפי זה חוזרת הקושיא, אֵלָא מעתה ולד
 14 קְרֹבַת חֲלוּצָתוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא הוּי מְסוּרָה, הלא אינה אסורה אלא
 15 מדרבנן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 16 הֵינֵנו מַעֲמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא שוֹלֵד קְרֹבַת חֲלוּצָתוֹ מִמּוּרָה, מִכּוּן
 17 שְׁלִישִׁיתוֹ קְרֹבַת חֲלוּצָה אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם דְאָמַר קָרָא
 18 בַחֲלִיצָה (דברים כה ע) 'בֵּית חֲלוּצֵי הַנְּעֻל', הַקְּתוּב קָרָא לַחֲלוּצָה בֵּיתוֹ
 19 ו-אשתו של החולץ, והרי היא כאשתו שקרובותיה אסורות עליו
 20 מן התורה.
 21 הגמרא דנה בולד מחזיר גרושתו: אָמַר רַב יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
 22 בַר רַבִּי, הֵבֵל מוֹדִים בְּמַחְזִיר גְרוּשָׁתוֹ,

1 רַבִּי שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי, והביאה בשם חכמים כדי שנפסוק הלכה
 2 כמותה. מקשה הגמרא: אִם מִשּׁוּם כֵּן כִּתְבָה הַמְּשֵׁנָה שְׁמוּדִים
 3 חֲכָמִים בְּקְרֹבַת גְרוּשָׁתוֹ לִיתְנֵי שְׂאָר חֵיבֵי כְרִיתוֹת, קְרֹבַת גְרוּשָׁתוֹ
 4 לְמָה לִּי – למה נקטה דווקא קרובת גרושתו. אֵלָא שְׁמַע מִיָּנָה, שרבי
 5 עקיבא אֵיירֵי בָהּ, ולא בקרובת חלוצתו.
 6 שוב דוחה הגמרא: [וְדִלְמָא] לְעוֹלָם לֹא אֵיירֵי בָהּ רַבִּי עֲקִיבָא, אלא
 7 בקרובת חלוצתו, ומה שנקטה המשנה שמוּדִים חֲכָמִים בְּקְרֹבַת
 8 גְרוּשָׁתוֹ לֹא דוּקָא הוּא, אלא הוא הדין לשאר חייבי כריתות,
 9 וְאֵיירֵי דְהֵנָּה דְבַרְבֵּי רַבִּי עֲקִיבָא מְחֻזֵּר גְרוּשָׁתוֹ וְנִשְׂא חֲלוּצָתוֹ
 10 וְקְרֹבַת חֲלוּצָתוֹ, תְּנֵי נָמֵי בְּסִיפָא שְׁמוּדִים לֹא חֲכָמִים בְּקְרֹבַת
 11 גְרוּשָׁתוֹ שְׁדוּמָה לְקְרֹבַת חֲלוּצָתוֹ. ומעתה אין הכרח לגרוס בדברי

ה'תש"ד	כג חשון	יום ראשון	יום ראשון
--------	---------	-----------	-----------

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

עשרים ושתים פעם אָסרו אַת ה"צמח צדק" באַסיפת הַרבנים בִּפְטֶרְבוֹרְג, תר"ג, בַּגִּלְל הַתְּנַגְדוֹתוֹ לְדַרְיֵשֶׁת הַמְּלָכוֹת אֹדוֹת שְׁנוּיִים בְּחֻנּוֹךְ וְכוּ'. שְׁאֵלוּ הַשּׁוֹר: זוּ הָרִי מְרִידָה בַּמְּלָכוֹת? הַשִּׁיב ה"צמח צדק": מוֹרֵד בַּמְּלָכוֹת חַיֵּב מִיְתָהּ בְּגוּף, אֶף מוֹרֵד בַּמְּלָכוֹת שָׁמַיִם חַיֵּב מִיְתָהּ בְּנֶפֶשׁ. מָה אִם כֵּן גְּדוֹל יוֹתֵר?

ה'תש"ד	כד חשון	יום שני	יום שני
--------	---------	---------	---------

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בְּעֵינַיִם הַגְּשָׁמִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְלַהּוֹדוֹת לָהּ יִתְבָּרַךְ כִּי טוֹב עַל חֲסֵדוֹ אִתּוֹ עִמּוֹ. –
בְּעֵינַיִם הַרוֹחַנִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְלַהּתְחַנֵּן לָהּ שִׁיתֵּן לוֹ דְּעָה טוֹבָה לְהַתְּלַמֵּד מִמֶּנּוּ, וְכֵן נְעוֹ שְׂיוּכָל לְעֲלוֹת בְּעֲלוּיָהּ.

ה'תש"ד	כה חשון	יום שלישי	יום שלישי
--------	---------	-----------	-----------

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.

השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינאָרט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה.
ווען מען אַקערט און מען פארזייט – וואַקסט.

הַשְּׁגָחָה הָעֲלִיּוֹנָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמִקּוֹם מְגוּרָיו לְשֵׁם חֲזוּק הַיְהוּדוֹת וְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה. כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים – צוֹמַח.

ה'תש"ד	כז חשוון	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.	
הַדְרֵךְ הָאֲמִתִּי הוּא שְׁצָרִיכִים לְדַעַת מֵהוּת עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרָה אֲמִתִּית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוֹ וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוֹ. וְכֹאֲשֶׁר יוֹדְעִים אֶת הַחִסְרוֹנוֹת – לְתַקְנָם בְּעִבּוּדָה בְּפִעֵל, וְלֹא לְצִאת יָדֵי חוֹכְתוֹ בְּאַנְחוֹת בְּלִבּוֹ.			

ה'תש"ד	כז חשוון	יום חמישי	יום חמישי
		שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע.	
ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת ד"ך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.			

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והנה מרגלא בפומייהו ונהיו רגילים לומר: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבוך".

ה'תש"ד	כח חשוון	יום ששי	יום ששי
		שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.	
ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה כונת העליונה בסוד הבריאה בלה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת כונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.			

שבת
קודש

שבת

כט חשוון

ה'תש"ד

מְבָרְכִים ראש חֹדֶשׁ כְּסֵלוֹ. אָמִירת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יום הַתְּנוּעוֹת.

שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ק.

תנאי: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצ"ל.

עֲבוּדָה הַקְדוּשָׁה בְּאָמִירת תְּהִלִּים בְּצִבוּר, אֵין דֵּי בְּאַר גִּדְּל הַזְכוּת שֶׁל הַמְשַׁתְּתָפִים בְּזֶה, וְגִדְּל הַנִּחַת רוּחַ שֶׁל מַעְלָה כְּמַבְאָר בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ, וְאִפְסֵ קְצָהוּ בְּקַנְטֶרְס "תְּקַנְתָּ אָמִירת תְּהִלִּים בְּרַבִּים" (קָבֵץ מִכְתָּבִים, א), וְאַשְׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, וּבִגְלֵל זֹאת תִּתְּכָרְכוּ אַתֶּם נְשִׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, ה' עֲלֵיהֶם יָחִיו, בְּבְרִיאוֹת נְכוּנָה וּבְפִרְנֶסָה בְּהַרְחָכָה גְדוּלָה, וְלַרְגְּלֵיכֶם יִנְשְׂעוּ כָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל שְׂיִחְיוּ בְּמִתְנַחֵם הַשְּׁהוּר בַּתּוֹךְ כְּלָל אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהַדְרוֹשׁ לְהֶם בְּגֶשֶׁם וּבְרוּחַ.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' א

38 מִעָמָר דַּיָּיָן בְּנֵי תוֹרָה אָסֵר רַבִּי יוֹחָנָן לַבְנֵי גִבְלָא לֹאכּוֹל תוֹרְמוֹסִים
 39 שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עַל יַד עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, הָא לַבְנֵי תוֹרָה שְׂרִי לֹאכּוֹלָם,
 40 מְשׁוּם שְׂאֵין לְחַשׁוֹשׁ בְּהֶם שְׂמָא יַבְּאוּ לְזַלְזַל בְּאַיִסוּר זֶה.
 41 הַגְּמָרָא חוֹרֵת לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאֵין גִּירוֹת בְּלֹא מִילָה וּטְבִילָה,
 42 וּמְבִיאָה מַחֲלוּקַת תְּנָאִים בְּדִין זֶה: תְּנֵי רֶגְנִי גַר שְׂמָל וְלֹא מִכָּל לֶשׁם
 43 גִּירוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תְּרִי זֶה גַר, וְאֵין הַטְּבִילָה מַעַכְבַּת אַת
 44 גִּירוֹתוֹ. שְׂכָן מְצִינֵי בְּמַבְוֵתֵינוּ שְׂמָלוּ בִיצִיאַתָם מִמְצֵרִים וּבַכֵּךְ יֵצֵאוּ
 45 מִכָּלל בְּנֵי נַח וְנִכְנָסוּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה לִקְבֵל אֵת הַתּוֹרָה, וְאִף
 46 שְׂלֹא מֵצֵאוּ שְׂמִכְלוּ בְּאֻוְתָהּ שְׂעָה. וְגַר שְׂמָל לֶשׁם גִּירוֹת וְלֹא מִלְּ
 47 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, תְּרִי זֶה גַר, וְאֵין הַמִּילָה מַעַכְבַּת אַת גִּירוֹתוֹ. שְׂכָן
 48 מְצִינֵי בְּמַהוּת שֵׁיצֵאוּ מִמְצֵרִים, שְׂמִכְלוּ קוּדָם מִתַּן תּוֹרָה וּבַכֵּךְ
 49 נִכְנָסוּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה, וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא מָלוּ. וְהַכְּמִים חוֹלְקִים
 50 עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאוֹמְרִים, אִם מִכָּל וְלֹא מִלְּ אוּ שְׂמָל
 51 וְלֹא מִכָּל אֵין הוּא נַעֲשֶׂה גַר, עַד שְׂמִכְלוּ וְגַם יִשְׁבּוּלוּ.
 52 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמִי גִילָף מַבְּבוֹת שְׂטַבִּילָה אִינְהּ
 53 מַעַכְבַּת, וּמְדוּעַ לְשִׁיתָנוּ טְבִילָה מַעַכְבַּת. וְכֵן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָמִי גִילָף
 54 מַבְּבוֹת שְׂמִילָה אִינְהּ מַעַכְבַּת, וּמְדוּעַ לְשִׁיתָנוּ מִילָה מַעַכְבַּת. וְכֵי
 55 תֵּימָא לְרַחֵץ, שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִינוּ לְמַד מִהַאֲמָהוּת שְׂמִילָה אִינְהּ
 56 מַעַכְבַּת מְשׁוּם שְׂאֵין דִּינֵי אֶפְשֵׁר מְשָׂאֵי אֶפְשֵׁר, וּמַכִּיִן שְׂמִילָה אִינְהּ
 57 שְׂיִיבֵת בְּנֶשִׁים, אֵין לְלִמּוּד מַהֵן עַל אַנְשִׁים שְׂשִׁיבֵת בְּהֶם מִילָה שְׂגַם
 58 בְּהֶם לֹא תַעֲכֵב, הֵלֵא אִי אַפְשֵׁר לֹמַר כֵּן בְּשִׂיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
 59 וְהַתְּנָיָא - שְׂכָן שְׂנֵינֵי בְּבֵרִיתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְנִי לְקַרְבַּן פְּסַח
 60 שֶׁל דְּוָרוֹת שְׂאֵין כָּא - וְנִקְנַהוּ אֱלָא מִן הַחֻלּוּין וְלֹא מִכְּסָף מַעֲשֵׂר שְׂנֵי,
 61 שְׂכָן נְאֻמָּר צִוּוּ עַל הַפְּסַח בְּמַצֵּרִים, וְנִמְאָר צִוּוּ עַל הַפְּסַח בְּדוֹרוֹת.
 62 מַה פְּסַח הָאִמּוֹר בְּמַצֵּרִים אֵין כָּא אֱלָא מִן הַחֻלּוּין, שְׂהָרִי לֹא נוֹהֵג
 63 מַעֲשֵׂר שְׂנֵי אֱלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְעִדִּיין לֹא הִיָּה לְהֶם כְּסָף שְׂקָדוֹשׁ
 64 בְּקְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר שְׂנֵי, אִף פְּסַח הָאִמּוֹר לְדוֹרוֹת אֵין הוּא כָּא אֱלָא מִן
 65 הַחֻלּוּין. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכֵי דִינֵי אֶפְשֵׁר מְשָׂאֵי
 66 אֶפְשֵׁר, הֵלֵא מַה שְּׂפִסַּח מְצֵרִים לֹא בְּאִ מַכְּסָף מַעֲשֵׂר שְׂנֵי הוּא
 67 מְשׁוּם שְׂלֵא הִיָּתָה אַפְשֵׁרוֹת בְּמַצִּיאוֹת לְהַבִּיאֵוּ מִמֵּנֵי, וְאֵין לְלַמּוּד
 68 מִמֵּנֵי עַל פְּסַח דְּוָרוֹת שֵׁישׁ אַפְשֵׁרוֹת לְהַבִּיאֵוּ מַכְּסָף מַעֲשֵׂר שְׂנֵי. אָמַר
 69 לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי עֲקִיבָא, אִף עַל פִּי שְׂבִפְסַח מְצֵרִים אִי אֶפְשֵׁר
 70 הִיָּה לְהַבִּיאֵוּ מִמַּעֲשֵׂר שְׂנֵי, מִכָּל מִקּוּם רְאָהָה גְדוּלָה הִיא, וְנָלְמַד
 71 הִיָּמְנָה אִף לְפַסַּח דְּוָרוֹת. הֵרִי שְׂסָבוּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂדִינֵים דָּבַר
 72 שְׂאַפְשֵׁר מְדַבֵּר שְׂאִי אַפְשֵׁר, וְאִם כֵּן מְדוּעַ לֹא לְמַד מִהַאֲמָהוּת
 73 שְׂמִילָה אִינְהּ מַעַכְבַּת אֵת הַגִּירוֹת אִף בְּאַנְשִׁים.
 74 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֱלָא

1 לגרמיו שמלו ולא טבלו, שהם ממוזגים. ועל יינם שנמוזג במים על
 2 ידי עובדי כוכבים צא והכרו שהוא אסור משום יין נספך. ועל
 3 תורמוזין שהתבשל על ידי עובדי כוכבים צא והכרו שהוא אסור
 4 משום בישולי עובדי כוכבים. ואף שמעיקר הדין יש להקל
 5 בתורמוזים כפי שיבואר להלן, מכל מקום בבני גבלא יש להחמיר,
 6 לפי שאינן בני תורה, ואם נתייר להם בישול עובדי כוכבים בהם,
 7 יבואו להתירו אף בדברים אחרים.
 8 מפרשת הגמרא את דברי רבי יוחנן: מה שאמר על גניחן שהם
 9 ממוזגים, הוא משום שרבי יוחנן למעמה. דאמר רבי חייא בר אבא
 10 אמר רבי יוחנן, לעולם אין הגוי נעשה גר עד שימול ויטבול, וכיון
 11 דלא טביל עדיו עובד כוכבים הוא, ונמצא שבנות ישראל אלו
 12 התעברו מגויים, והרי אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן (לעיל
 13 סו), עובד כוכבים ועבד הנא על פת ישראל תולד הנוול לה ממנו
 14 ממוזג.
 15 ומה שאמר רבי יוחנן על יינם שהוא אסור משום יין נספך ואפילו
 16 הגוי מוזג אותו רק בכוחו ולא נגע בו בדידו, הוא משום דף לך אמרין
 17 נזירא, כחור סחור לפרמא לא תקרב - כדרך שאומרים לנזיר, לך
 18 רחוק מהכרם ואל תקרב אל סביבותיו. ואף שמתור לנזיר ללכת
 19 בכרם ולא נאסר אלא באכילת ענביו, מכל מקום אומרים לו
 20 להתרחק מסביבותיו כדי שלא יכשל באיסור. ומטעם זה אף אסר
 21 רבי יוחנן יין שמוזג הגוי אף שלא נגע בו, כדי שלא יבואו להיכשל
 22 בשתיית יין שנגע בו גוי.
 23 ומה שאמר רבי יוחנן על תורמוזין שהוא אסור משום בישולי עובדי
 24 כוכבים, הוא לפי שבני גבלא אינן בני תורה, וחשש רבי יוחנן
 25 שיבואו לזלזל באיסור בישול עובדי כוכבים. מקשה הגמרא: וכי
 26 רק משום שאינם בני תורה אסר להם רבי יוחנן תורמוזים אלו, הא
 27 לבני משום שרי, ואוכלם, והאמר רב שמואל בר רב יצחק
 28 ממשמיה דרב, כל דבר הנאכל כמות שהוא חי ובשלוהו גויים, אין
 29 בו משום איסור בישולי עובדי כוכבים, ורק דבר שאי אפשר לאוכלו
 30 ללא בישול יש בו משום איסור בישולי עובדי כוכבים. והא
 31 תורמוז אינו נאכל כמות שהוא חי, ואם כן יש בו משום בישולי
 32 עובדי כוכבים, ואסור אף לבני תורה. מתרצת הגמרא: רבי יוחנן
 33 כדאריך לישנא - [כששון השניה] שנאמר בשם רב כבידא ליה. דלפי
 34 לשון זו אמר רב שמואל בר רב יצחק משמיה דרב, כל תבשיל שאין
 35 הוא חשוב דיו כדי להיות עולה על שולחן מלכים לאכול בו - [עמו]
 36 את הפת, אין בו משום איסור בישולי עובדי כוכבים. ואף תורמוזים
 37 אינם חשובים דיים כדי לעלות על שולחן מלכים, ועל כן רק משום

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ה

ירושת הגוי

אותו במקום שאין בן. וכן נקט ה'חתם סופר' (י"ד סי' קכז) ש"נכרי מוריש ליורשיו, לאו דוקא לבניו יוצאי חלציו אלא כל יורשיו". אך הרמב"ם כתב במפורש שהגוי יורש רק את אביו "אבל שאר ירושותיהן מניחין אותן לפי מנהגם". וכפי שפירש ה'מגיד משנה' "שלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד".

ובספר 'דברי חן' (סי' ב) מבאר את דברי הרמב"ם ומקורו: נאמר בגמרא (יבמות סב, א) שבני נח אינם בני נחלה, ואיך זה מתאים להלכה ש"הגוי יורש את אביו דבר תורה"? אלא שאכן דין ירושה בגוי הוא רק בן היורש את אביו, כפי שנלמד מהכתוב (קידושין סט), ואילו שאר קרובים 'אינם בני נחלה', כי הסדר הכתוב בפרשת נחלות לא נאמר בגוי.

ומה שכתב הרמב"ם "שאר ירושותיהן מניחין אותן לפי מנהגם", היינו כאשר אין לגוי בן שיירש ושאר הקרובים אינם 'בני נחלה' מן התורה, וממילא רשאים הם 'לתקן משפטים וחוקים' שלא כסדר הנחלה שבישראל, שהרי בני נח נצטוו על ה'דינים' ואסור לגזול מהיורש לפי חוקיהם.

הלכות נחלות פרק ו, הלכה ט: הַעוֹבֵד בְּזֻבְכֵי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה. אֲכָל שְׂאֵר יְרוּשָׁתֵיהֶן - מְנִיחִין אוֹתוֹ לְפִי מְנַהֲגָם.

ומה 'נפקא מינה' אם יש או אין בגוי דין ירושה? מבארים הראשונים (מאירי, ריטב"א קידושין יז, א): אם יש לו דין ירושה אסור לישראל לקחתם כי גזל הגוי אסור (הל' גולה פ"א ה"ב) אבל אם הגוי אינו יורש, הנכסים הם הפקר ואין בהם משום גזל.

והוסיף ה'מנחת שלמה' (סי' פז):

גם לדעה הסוברת שגזל הגוי מותר (כבא מציעא קיא, ב), תהא 'נפקא מינה' לפי דברי ה'יראים' (הביאם ה'מגן אברהם' או"ח סי' תרלז סק"א) שמצוות סוכה או ד' מינים (שנאמר בהם 'לכם' וצריכים להיות 'משלכם') אינו יוצא בהם ידי חובה אם הם גזולים מהגוי, אף אם גזל הגוי מותר כיון שאין זה 'משלכם'. ואם כן, הגזול מהגוי שירש את אביו לא יוכל להשתמש בהם למצוה כי אין זה 'משלכם'. והנה, לדעת המאירי (שו"ת) גם שאר קרובי הגוי יורשים

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ה

צדקה מנכסי יתומים

עדיף להשהותה כי מצוה בו יותר מבשלוחו (האפטרופוס), ועוד, שעכשיו הם מצווים מדרבנן, מדין 'חינוך', וכשיגדלו יתחייבו מדאורייתא וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ולכן אין נותנים צדקה מנכסי יתומים, מאחר ויוכלו להשלים כשיגדלו.

נמצא כי בכל אופן אין לתת צדקה מנכסי היתומים אפילו בסכום קבוע, שהרי יוכלו לקיים זאת בעצמם כשיגדלו.

וה'נזר הקודש' השיב על כך (שאלת יעבץ שם סי' ב): מה שכתב לצדקה אין זמן קבוע וניתן לדחותה לכשיגדלו היתומים – הרי 'מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה'. ועוד, שלדבריו אין עיקר הטעם משום שאין לצדקה קצבה אלא משוון שניתן לדחותה.

ולכן יש לפרש שאמנם הטעם הוא משום שאין לה קצבה, ומה שקבעו לצדקה שיעור מעשר, אינו אלא למצוה מן המובחר ולא חובה, ולכן אין נותנים צדקה מנכסי היתומים, כי אין בידינו לאמוד כמה ירצו לתת, מעט או הרבה.

הלכות נחלות פרק יא, הלכה י: הַאֲפוֹטְרוֹפִין עוֹשִׂין לְקַטְנִים לוֹלֵב וְסָכָה וְצִיצִית וְשׁוֹפָר... אֲכָל אֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן צְדָקָה, וְאֵפִילוּ לְפָדִיּוֹן שְׁבוּיִים, מִפְּנֵי שְׁמִצּוֹת אֱלוֹ אֵין לָהֶן קִצְבָּה. המהר"י מינץ (שו"ת סי' א) נשאל אודות יתומים קטנים שהיו להם קרובים עניים, ואביהם היה נוהג להעניק להם מידי שנה קצבה קבועה – האם רשאי האפטרופוס להמשיך לתת להם את הקצבה מנכסי היתומים?

והשיב: אמנם אין נותנים צדקה מנכסי היתומים, אך הטעם הוא משום שאין לה קצבה ולכן אין לתת זאת מנכסיהם שמה יכלו, אך ניתן לתת צדקה מנכסיהם בסכום קצוב, כשם שלוקחים מהם לשאר מצוות.

וה'חכם צבי' (הובא בשו"ת שאלת יעבץ ח"א סי' א ד"ה ועיקר) הקשה על כך: מדוע בכלל נקראת צדקה דבר שאין לו קצבה, והרי חכמים נתנו קצבה למצות צדקה – מעשר מהנכסים?

אלא בהכרח לבאר כי אין לוקחים מנכסי היתומים אלא למצוות שזמנן קבוע וחובה לעשותן בזמנן, אך מצוה שאפשר להשהותה עד שיגדלו היתומים ויקיימוה בעצמם,

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ה

מתי יושב המלך בבית דין?

לנטות" (שמות יב כג, ב) - למדים ש"לא תענה על רב", "אינך רשאי לסתור את דברי מופלא בדיינין". ולכן אין להושיב מלך בסנהדרין – כי "אי אמר מלך חובה, תו לא מצי אינך למחזי ליה זכותא" (רש"י סנהדרין סט). וכך פסק הרמב"ם (בהלכה ד): "אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין".

הלכות סנהדרין פרק ב הלכה ה: מְלָכֵי בֵּית דִּין, אֵף עַל פִּי שְׂאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָם בְּסִנְהֶדְרִין - יוֹשְׁבֵיין וְדָנִים הֵם אֵת הָעָם.

בגמרא (סנהדרין יח, ב) אמרו: "אין מושיבין מלך בסנהדרין", ולומדים זאת מהפסוק "לא תענה על ריב

וכתב ה'לחם משנה' ש"רבינו תירץ הקושיא שהקשו בתוספות" בדרך אחרת:

מה ש"אין מושיבין מלך בסנהדרין" – הרי זה כאשר המלך דן יחד עם שאר הדיינים, ואז יש את החשש שהם לא יוכלו לחלוק על המלך מצד "לא תענה על רב"; ואילו מה ש"מלכי בית דוד.. יושבים ודנים", היינו, שהמלך דן לבדו מבלי דיינים אחרים, ושוב אין את החשש שלא יוכלו לחלוק על דבריו.

ומדייק כן בדברי הרמב"ם. כי לעיל כתב: "אין מושיבין מלך בסנהדרין", כלומר דווקא בסנהדרין, יחד עם שאר הדיינים אין המלך יושב לדון. ואילו כאן לא הזכיר סנהדרין, אלא כתב "יושבין ודנים הם את העם" – שהמלך יכול לדון לבדו.

יחד עם זאת, הביא הרמב"ם את דברי הגמרא המחלקת בין מלכי ישראל, שלא דנים, למלכי בית דוד ש"יושבין ודנים הם את העם"; וכבר הקשו התוספות (שם יט, א ד"ה אבל): לכאורה, כיצד יכול המלך לדון בבית דין, והרי לא היה ניתן לסתור את דבריו?

ומבארים: דווקא בדיני נפשות אין מושיבין מלך בבית דין. שכן, בדיני נפשות "מתחילים מן הצד", דהיינו ששומעים תחילה את דעת הקטנים בחכמה "שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו"; אבל בדיני ממונות ש"מתחילים מן הגדול", היינו ש"שואלין תחילה לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר" (סנהדרין לב, א וברש"י), באמת גם המלך יכול לדון – "דלא איכפת לן אם לא יוכלו לענות אחריו".

באיזה דינים רשאי בית דין לדון בזמן הזה? יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ה

"שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין" (ועיין סמ"ע חו"מ סי' א סק"ד שפירש כן בדעת השו"ע).

אבל לפירוש ה'כסף משנה' בשיטת הרמב"ם, קושיית התוספות מיושבת באופן אחר:

דייני חוץ לארץ גובים את תשלום הקרן של הגנב או הגזלן, "אבל התוספת (כגון כפל בגנב או תוספת חומש בגזל ונשבע לשקר ואח"כ הודה - רב"ז) אין גובין אותה", ובוזה אמרו בגמרא שבית דין שבחוץ לארץ אין רשאים לדון. וכתב הש"ך שזו גם דעת ה'שלחן ערוך' (ח"מ שם סק"ט). ועוד הביא ה'כסף משנה' בשם ה'נמוקי יוסף' (ב"ק ריש

פ"ח):

גזילה גמורה כעין שנאמר ו'גזול את החנית מיד המצרי', שהיא דבר שאינו מצוי, אין דנים בה בזמן הזה, אבל שאר גזילות, כגון השולח יד בפיקדון או שומר שגזל מה שניתן לו לשמור, שהן שכיחות, כן דנים בהן בזמן הזה.

הלכות סנהדרין פרק ה, הלכה יג: מי שגנב או גזל - גובין ממנו הקרן דיני חוץ לארץ, אבל אין גובין את הכסף. דיינים סמוכים שבארץ ישראל יכולים לדון דיני ממונות, אבל דיינים שבחוץ לארץ אינם ראויים לדון מדין תורה. ואמרו בגמרא: שדייני חוץ לארץ יכולים לדון דיני הלוואות בשליחות הדיינים שהיו סמוכים בדורות קודמים בארץ ישראל, כדי "שלא תנעול דלת בפני לווים". וכל זה בדבר שכיח כמו הלוואות, אבל דברים שאינם שכיחים כגון גזילות וחבלות - אין רשות לבית דין שבחוץ לארץ לדון בהם (גיטין פח, ב. סנהדרין ג, א. וראה לעיל הל' ח).

והקשו התוספות (בבא קמא פד, ב ד"ה אי): הרי מצינו בהרבה מקומות (שם צו, ב. קטו, א. ועוד) שדנו דיני גזילות בחוץ לארץ? ותירצו שבגזילות שעל ידי חבלות, כגון שתוך כדי מריבה תקף אחד וגזל את חברו, דבר שאינו שכיח, אין דנים בחוץ לארץ, אבל שאר גזילות "מעשים בכל יום שאנו דנים" כי

כשכולם מחייבים - הנידון פטור יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ה

כלום, כיון שאם לא היה ברור להם שחייב לא היו פותחים כולם לחובה, הרי מכך שפתחו לחובה מוכח שחייב, ולכן מחדש הרמב"ם שבכל זאת פוטרים אותו משום שאי אפשר לקיים בו חיפוש זכות.

וה'אור שמח' כתב שאמנם הדין אמור רק בסנהדרין גדולה ולא בסנהדרין קטנה, כי אם העדים העידו בפני סנהדרין קטנה ופתחו כולם לחובה אין טעם לפוטרו שהרי צריך לקיים בו מצות "וביערת הרע מקרבך". ואף שצריך לחפש לו זכות, הרי ניתן לקיים זאת על ידי בית דין אחר שידונו גם הם בעדות העדים ושמא חלקם יזכו אותו, ושוב נוכל ללכת אחר רוב המחייבים ולחייבו. ולכן בהכרח לומר שדין זה נאמר רק בבית דין הגדול שאחר שחייבו שוב אין אדם יכול לדון אחרים (וכמבואר להלן ה"א), ומאחר שאי אפשר להלין את דינו ולחפש לו זכות, פוטרים אותו.

הלכות סנהדרין פרק ט, הלכה א: סנהדרין שפתחו פלם בדיני נפשות תחלה, ואמרו פלן חייב - הרי זה פטור. בחלק מספרי הרמב"ם הגירסא היא "סנהדרין גדולה שפתחו כולם...". ולפי זה הדין נאמר דווקא בסנהדרין גדולה (של שבעים ואחד) ולא בסנהדרין קטנה (של עשרים ושלושה).

וצריך ביאור: בדרך כלל, מלינים את הדין למחר כדי לחפש זכות על הנידון, אך כאשר כולם פסקו לחובה ואף אחד לא מצא לו זכות אין טעם להלין הדין. ואם כן, מה ההבדל בין סנהדרין קטנה לגדולה? ומבאר הרדב"ז:

אכן, דין זה נאמר אף בסנהדרין קטנה, אלא שכוונת הרמב"ם לחדש שכן הוא אפילו בסנהדרין גדולה, כי היה מקום לומר שבסנהדרין גדולה, מאחר ואין אחר דבריהם

דיין ללא דעה עצמית יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ה

לדיין לסמוך על דברי חברו ובדיני ממונות מותר. ולכן בהכרח לומר שגם בדיני ממונות אסור לפסוק דין שלא על סמך דעה עצמית, והדבר נכלל באיסור הטיית דין ועשיית עוול במשפט (להלן פ"כ הל' ר"ז). אלא שבדיני נפשות החמורים הוסיפה התורה עוד אזהרה שלא קיימת בדיני ממונות – "לא תענה על ריב לנטות".

אך ה'קרבן אורה' (סנהדרין ל"ד, א ד"ה ונפקא) נקט ששיטת הרמב"ם היא כפשטות לשונו, שדווקא בדיני נפשות צריכה להיות דעה עצמית של הדיין, אבל בדיני ממונות רשאי הדיין להיות דעתו נוטה אחר חברו, כי אין הכוונה שסומך על חברו לגמרי ולו עצמו אין דעה בעניין (ובמקרה זה, אכן, אין דעתו מצטרפת גם בדיני ממונות), אלא שבדיני נפשות צריך כל דיין לומר הסבר ונימוק משלו ואילו בדיני ממונות די אם יאמר שדעתו מבוססת על היסוד והנימוק שאמר חברו, אך זוהי דעה שלו.

הלכות סנהדרין פרק י, הלכה א: אָחֵד מִן הַדִּינִים בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת שֶׁהֵיָה מִן הַמְּזֻכָּרִין או מִן הַמְּחֻיָּבִין, לֹא מִפְּנֵי שְׂאֵמֶר דְּבַר הַתְּרָאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ, אֲלָא נְטָה אַחַר דְּבַרֵי חֲבֵרוֹ - תְּרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵיב לְנִטּוֹת.

הרמב"ם הביא דין זה בדיני נפשות, ובספר החינוך (מצווה עז) הביא את דברי המכילתא שמהפסוק "לא תענה על ריב לנטות" לומדים בדיני נפשות "שלא תאמר דיי שאהיה כרב פלוני, אלא אמור מה שלפניך". ומסיים: "יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר, 'אחרי רבים להטות'".

וכתב ה'מנחת חינוך' (סג), שתמוה מאד לומר שבדיני ממונות יכולים לסמוך על דיין שאין לו דעה והבנה עצמית ורק נוטה אחר דברי חברו, שהרי הלכה היא (לעיל פ"ה ה"ב) שאם אחד הדיינים אומר שאינו יודע מוסיפים דיינים אחרים. ועוד: בפרק הבא מונה הרמב"ם הבדלים רבים בין דיני ממונות לדיני נפשות ולא ציין שבדיני נפשות אסור

הלנה לצורך ושלא לצורך שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

של 'לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר', שעובר על הלאו של הלנת שכר רק עד הבוקר הראשון שלאחר העבודה ושוב אינו עובר.

ובכל אופן, גם בימים הבאים, אף על פי שאינו עובר בלא-תעשה, מכל-מקום לכתיחלה בודאי אסור להלינו לחינם, ולכן נקטו בלשון 'אינו עובר עליו'.

ואף-על-פי שלגבי איסור הלנת פעולת שכיר למדו מהמילים 'לא תלין... עד בוקר', שהלאו הוא רק עד הבוקר ולא לאחר מכן, ומנין לנו לחדש כן לגבי איסור הלנת המת שלא נאמר בו 'עד בוקר'?, מאחר ונאמר 'קבור תקברנו ביום ההוא', היינו ביום המיתה, ממילא גם המילים 'לא תלין' מוסכות רק על הלילה הראשון ולא על שאר הלילות.

הלכות סנהדרין פרק טו, הלכה ח: הָלִינוּ לְכַבּוּדוֹ . . . אֵינּוּ עוֹבְרֵי עָלָיו.

יש להקשות: מצאנו בגמרא (חולין קט, ב) שכאשר אומרים 'אינו עובר עליו' הכוונה שאינו עובר בלא-תעשה, אך מכל-מקום יש איסור בדבר. ולפי זה קשה, מדוע נקטו כאן בלשון 'אינו עובר עליו', והרי כיון שמלינים את המת לכבודו, הדבר צריך להיות מותר לכתחילה?
ומחדש ה'אור שמח':

אין המדובר על אותו לילה שמלינים אותו לכבודו אלא על שאר הלילות שלאחריו, כי מאחר ובלילה הראשון הלין את המת בהיתר לצורך כבודו, שוב אינו עובר בלא-תעשה אף אם דוחה את הקבורה בלילות הבאים שלא צורך. ומביא יסוד לדבר בדברי הגמרא (ב"מ קי, ב) לגבי הלאו

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו נתקבל בעתו, וימי חדש תשרי אין הזמן גרמא לענות, מלבד על שאלות דחופות ביותר וביותר, ובודאי יודיע בהזדמנות הקרובה איך הסתדר בשנה חדשה זו, וביחוד בסדר לימוד בקביעות בהתמדה ושקידה, ועכ"פ מכאן ולהבא יסתדר באופן כזה.

וכבר ידוע פסק תורתנו תורת חיים, אשר בטבע האדם ותולדתו המוח שליט על הלב, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, וכשיחליט בתוקף שעליו להיות כמתאים לצור מחצבתו, בודאי תושפע תוספת הצלחה ביגיעתו ובעליו למעלה בלימוד התורה ובקיום המצוות וזכות אבותיו מסייעת.

המחכה לבשו"ט בכל זה בהקדם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ה

הלכות נחלות

פרק ו

1 א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא
 2 לעקר הירשה מן הירש, אף על פי שזה קמון הוא; לפי
 3 שגאמר בפרשת נחלות: "והיתה לבני ישראל לחקת
 4 משפט" - לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל
 5 בה; בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע [נוטה
 6 למוות], בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.
 7 ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי
 8 שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר
 9 כלום; 'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או
 10 שאמר: 'בתי תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר
 11 כלום. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היו לו יורשין רבים,
 12 כגון בנים רבים או בנות או אחים, ואמר קשה שכיב
 13 מרע: 'פלוני אחי יירשני מכלל אחי', או 'בתי פלונית
 14 תירשני מכלל בנותי' - דבריו קמיין, בין שאמר על פה
 15 בין שכתב בכתב. אבל אם אמר: 'פלוני בני יירשני לבדו'
 16 - אם אמר על פה, דבריו קמיין; אבל אם כתב כל נכסיו
 17 לבנו - לא עשהו אלא אפטרופא [אחראי], כמו שבארנו.
 18 ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' -
 19 דבריו קמיין. אבל אם אמר על הבכור שירש כפשוט
 20 [כאחד האחים], או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו -
 21 לא אמר כלום, שגאמר: "לא יוכל לבכר את בן האהובה
 22 . . . כי את הבכר בן השנואה יפיר".
 23 ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא
 24 לבכור ולא לאחד משאר היורשין.
 25 ה. כמה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם
 26 נתן מתנה, דבריו קמיין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו
 27 לבניו קשה שכיב מרע, רבה לאחד, ומעט לאחד,
 28 והשנה להן את הבכור - דבריו קמיין; ואם אמר משום
 29 ירשה, לא אמר כלום.
 30 ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה -
 31 אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קמיין. ביצד? תנתן
 32 שדה פלוני לפלוני בני ויירשנה, או שאמר: 'ירש שדה
 33 פלוני ותנתן לו', או שאמר: 'ירשנה ותנתן לו ויירשנה'
 34 - הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון
 35 ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קמיין. וכן אם היו שלש
 36 שדות לשלשה יורשין, ואמר: 'ירש פלוני שדה פלונית,
 37 ותנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית' -
 38 קנו שלשתן; אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה, אינו

42 זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה
 43 לאמירה כפי דבור; אבל אם שעה, צריך שיהיה לשון
 44 המתנה מערב בשלשתן.
 45 ז. ביצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - פלוני
 46 ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתם
 47 להם במתנה, ויירשום. ואם היה לשון המתנה בתחלה -
 48 יאמר: 'תנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני
 49 ופלוני, ויירשום'. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר:
 50 'ירש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני,
 51 שנתתם להם במתנה'.
 52 ח. ירשת הבעל - אף על פי שהיא מדבריהם [מדוברין],
 53 עשו חזוק לדבריהם כשל תורה; ואין התנאי מועיל בה
 54 אלא אם בן התנה עמה קשה היא ארוסה, כמו שבארנו
 55 בהלכות אישות.
 56 ט. הגוי יירש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשותיהן,
 57 מניחין אותן לפי מנהגן.
 58 י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו
 59 לו שירש כשהיה, שמה יחזר למרדו [לגיותו]. ויראה לי
 60 שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחיב לעמד
 61 בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר
 62 יורש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.
 63 יא. כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין - אף
 64 על פי שאין היורשין נוהגין בו פשוטה - אין רוח חכמים
 65 נוחה הימנו, וזכו האחרים בכל מה שנתן להם. ומדת
 66 חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצנאה שמעבירין בה
 67 הירשה מן היורש, אפלו מבין שאינו נוהג פשוטה, לאחיו
 68 שזהו חכם ונוהג פשוטה.
 69 יב. ישראל שגשגתמד, יורש את קרוביו הישראלים
 70 כשהיה. ואם ראו בית דין [לנכון] לאבד ממונו ולקנסו
 71 שלא יירש, כפי שלא לחזק ידי הרשעים - הרשות בידם.
 72 ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירשת אביהם המשמד
 73 להן. וכן המנהג תמיד במערב.
 74 יג. צווי חכמים, שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו,
 75 אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, כאחי
 76 יוסף עם יוסף.

פרק ז

78 א. אין היורשין נוהלין, עד שיביאו ראיה ברורה שמת
 79 מורישן. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו גויים משיחין
 80 לפי תמן - אף על פי שמשיאין את אשתו על פיהם,
 81 ונטולת כתבתה - אין היורשין נוהלין על פיהם.
 82 ב. האשה שבאת ואמרה: 'מת בעלי' - אף על פי שהיא
 83 גאמנת, ותנשא ותטל כתבתה - אין היורשין נכנסין לנחלה
 84 על פיה. אמרה: 'מת בעלי', ונתבמה - הרי יבמה נכנס

מתוך מהדורת חזק

48 ז. ואין מורידין הקרוב [של שבוי] לעולם אלא לשדות
49 ונגות וכרמים וכיוצא בהן, שיהיה בהם כאריס, כדי שלא
50 יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים [שוממים].
51 ח. מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא
52 מה ארע לו - אין מורידין קרוב לנכסיו; ואם ירד, מסלקין
53 אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו
54 אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא
55 והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסיו זה? המטלטלין -
56 יעמדו ביד שהן תחת ידו עד שיבוא ויתבע, או עד שגמות
57 ויתבעו היורשין;
58 ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן [אדם שדר בקרקע
59 ברושות], אין לוקחין ממנו שכן, ושדה או כרם שהיה בהן
60 אריס, ישארו פשהניחן עד שיבוא, ושדה או כרם שהניחם
61 בורים, ישארו בורים; שהרי הוא ברצונו אבד ממונו;
62 ואבדה לדעת, אין אנו מצוין להחזירה.
63 י. שמעו בו שמת - הרי בית דין מוציאין כל המטלטלין,
64 ומניחין אותן אצל נאמן על פיהן, ומורידין הקרוב לשדות
65 ולכרמים, ויהיה בהן כאריס, עד שתבוא ראיה ברורה
66 שמת, או עד שיבוא.

פָּרָק ח

67
68 א. כשמורידין הקרוב לנכס השבוי או הבורח, או לנכסיו
69 היוצא לדעת ששמעו בו שמת - לא יורידו קטן, שמא
70 יפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב לנכסיו קטן - שמא
71 יטען ויאמר: 'זה חלקי המגיע לי בירשתי'. ואפלו קרוב
72 מתמת קרוב, אין מורידין. כיצד? היה שני אחים, אחד
73 גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורידין
74 הגדול לתוך שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמא
75 יחזיק זה האח, ולאחר שנים יאמר: 'זה הוא חלקי שהגיע
76 לי בירשתי, ומתמת ירשה באתי'. ואפלו בן אחיו של זה
77 הקטן הנשבה - אין מורידין אותו לנכסיו, שמא יאמר:
78 'מתמת אבי ירשתי חלק זה'.
79 ב. לעולם אין מורידין לנכסיו קטן, אפלו קרוב מתמת אחי
80 האם שאינן ראויין לירש; הרחקה תרה היא זו; ואפלו
81 היה ביניהן שטר חלקה, בין בבתים בין בשדות - לא ירד.
82 ואפלו אמר: 'כתבו עלי שטר אריסות' - לא ירד; שמא
83 יאבדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה
84 בא לו מתמתו או מתמת מורישי. מעשה באשה אחת
85 שהיו לה שלש בנות, ונשבת הזקנה [האמא] היא ובת
86 אחת, ומתה בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים:
87 'אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים, שמא מתה הזקנה,
88 ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסיו
89 קטן'. וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים - שמא ירד
90 הזקנה בחיים, ואין מורידין קטן לנכסיו שבוי. אלא כיצד
91 עושין? מתוך שצריך להעמיד אפיטרופוס לשליש של
92 קטן, מעמידין אפיטרופוס על כל נכסיו הזקנה. אחר זמן,
93 שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: 'תירד הבת הנשארה

1 לנחלה על פיה, שגאמר: 'יקום על שם אחיו המת', והרי
2 קם.
3 ג. מי שטבע במים שאין להם סוף [שלא רואים את
4 סופם], וכאו עדים שטבע בפניהם, ואבד זכרו [לא שמעו
5 ממנו] - אף על פי שאין משיאין את אשתו לכתחלה, הרי
6 היורשין נוהלין על פיהן. וכן אם באו עדים שראוהו
7 שנפל לגב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל
8 בו, או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הפירו פניו.
9 אכל אם היו לו סימנים מבהקין בגופו והפירו אותן - בכל
10 אלו הדברים וכיוצא בהם - אם אבד זכרו אחר כן, יורדין
11 לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משיאין את אשתו;
12 שאני אומר, שלא התמירו בדברים אלו, אלא מפני אסור
13 פרת, אכל לענין ממון - אם העידו העדים בדברים
14 שחזקתן למיתה, והעידו שראו אותם הדברים ושאבד
15 זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נוהלין על פיהם.
16 וכןה מעשים בכל יום בכל בתי דינים, ולא שמענו במי
17 שחולק בדבר זה.
18 ד. שבוי שנשבה, ושמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנחלה,
19 וחקלו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן
20 הבורח מתמת ספנה [של מות]. אכל היוצא לדעת
21 [מרוצונו] ששמעו בו שמת, וירדו יורשין לנכסיו, וחקלום
22 - מוציאין מידם, עד שיביאו ראיה שמת מורישי.
23 ה. שבוי שנשבה, ובורח מתמת סכנת נפשות - חביבין בית
24 דין להתעסק בנכסיהן. כיצד עושין? כל המטלטלין יהיו
25 מפקדין ביד נאמן על פי בית דין, ומורידין לתוך
26 הקרקעות קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע
27 ולהתעסק בה, עד שיודע שמתו, או עד שיבואו.
28 ולכשיבואו השבוי והבורח - שמינן לאלו הקרובים
29 שהורדו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל הארסיין של
30 אותה המדינה. ולמה לא יעמידו בית דין אפיטרופוס
31 [שהוא בחינם] על הכל, בין במטלטלין בין בקרקעות, עד
32 שיבואו הבעלים, או עד שיודע בודאי שמתו? לפי שאין
33 בית דין חביבין להעמיד אפיטרופוס לגדולים שהם בני
34 דעת.
35 ו. נשבה השבוי, וברח המספן, והניח קמה לקצר, ענבים
36 לכצר, תמרים לגדר, זיתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו
37 ומצמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק
38 ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המטלטלין בבית
39 דין, ואחר כך מורידין הקרוב לנכסיו; שאם ירד תחלה -
40 שמא יתלש אלו הפרות שהם כתלושין, ויאכל אותן. והוא
41 הדין בחצרות ופונדקיות [אכסניות] וחנויות העשויות
42 לשכר [להשכירם], ואינן צריכין עבודה ולא טרח, ואין
43 אדם נוהג אותן באריסות [שיעבדו בהם תמורת יבול] -
44 אין מורידין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא
45 כיצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר
46 מנח בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שיבוא ויטל
47 שלו.

מתוך מהדורת חזק

46 נָתַנו לִי - עָלָיו לְהֵבִיא רֵאֵה שְׁנִפְלָה לוֹ יִרְשָׁה אַחֲרָת, או
 47 מִצָּא מִצִּיאָה, וְזָכָה בְּמִתְנָה. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיְתָה נוֹשְׂאָה
 48 וְנוֹתְנָת בְּתוֹף הַבַּיִת, וְהָיוּ אֲנוּת - שֶׁהֵן שְׂטָרֵי מִמֶּכֶר
 49 עֲבָדִים, וְשְׂטָרֵי חֹבוֹת - יוֹצְאוֹת עַל שְׂמָה, וְאָמְרָה: 'שְׁלִי
 50 הֵם, שְׁנִפְלוּ לִי מִבַּיִת אֲבוֹתִי', עָלֶיהָ לְהֵבִיא רֵאֵה שְׁנִפְלָה
 51 לָהּ יִרְשָׁה. וְכֵן אֲלֻמְנָה שֶׁהִיְתָה נוֹשְׂאָה וְנוֹתְנָת בְּנִכְסֵי
 52 יְתוּמִים, וְהָיוּ אֲנוּת וְשְׂטָרוֹת יוֹצְאִין עַל שְׂמָה, וְאָמְרָה:
 53 'מִיִּרְשָׁה נָפְלוּ לִי, או 'מִצִּיאָה מִצְּאֵתִי, או 'מִתְנָה נָתַנָּה
 54 לִי - עָלֶיהָ לְהֵבִיא רֵאֵה. וְאִם יֵשׁ לָהּ נְדוּנָא (שהביאה
 55 מִבַּיִת אֲבִיהָ), וְאָמְרָה: 'מְנַדְוִנְתִּי לְקַחְתִּי' - גְּאָמְנָת; אָבֵל
 56 אִם אֵין לָהּ נְדוּנָא, וְלֹא הִבִּיאָה רֵאֵה - הָרִי הַכֵּל בְּחֻקְתָּ
 57 הַיּוֹרְשִׁין.
 58 **ח.** בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּאַחִים וּבְאֲלֻמְנָה שְׂאִין חֲלוּקִין
 59 בְּעִסְתָּן [אפילו מזונותיהם אוכלין יחד]. אָבֵל אִם הָיוּ
 60 חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן - שְׂמָא מַעֲסָתוֹ קָמִין [קיצץ מאוכלו], וְעַל
 61 הָאֲחִין לְהֵבִיא רֵאֵה שֶׁהֵן מִשְׁלֵל אֲמָצַע [כולם]. וְכֵן אִם מֵת
 62 זֶה הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹף הַבַּיִת - עַל הָאֲחִין לְהֵבִיא רֵאֵה,
 63 אַף עַל פִּי שְׂלֵא הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן.
 64 **ט.** אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁשְׂטָר חֹב יִצָּא מִתַּחַת יָדוֹ - עָלָיו
 65 לְהֵבִיא רֵאֵה שְׂאָבּוּי נָתַנו [רק] לוֹ בְּכִתְיָבָה וּמְסִירָה, או
 66 שְׂצוּהָ לוֹ בּוֹ כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מְרַע [נוטה למוות]; וְאִם לֹא
 67 הִבִּיא רֵאֵה, הָרִי הוּא לְאֲמָצַע.
 68 **י.** בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּאַחִין, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן שׁוּמְטִין
 69 [מתירין לעצמם לקחת] זֶה מְזָה. אָבֵל אַחַר [שאינו יורש]
 70 שְׂטַעַן שְׁנָתֵן לוֹ או שֶׁקָּנְהוּ מִבְּעָלָיו - גּוֹבָה בּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף
 71 לְהֵבִיא רֵאֵה.
 72 **יא.** אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁנִּטְלָ מֵאֲתִים זֹו לְלַמַּד תּוֹרָה או
 73 לְלַמַּד אָמְנוֹת [במקום אחר] - כְּוֹלִין הָאֲחִין לֹזֵר לוֹ: 'אִם
 74 אֵין אַתָּה אֶצְלָנוּ, אֵין לָךְ מְזוֹנוֹת אֲלֵא לְפִי בְּרֶפֶת הַבַּיִת
 75 [הוצאת מזון בבית]; שְׂאִין הוֹצְאַת מְזוֹנוֹת אֶחָד לְבִדּוֹ,
 76 כְּהוֹצְאַת מְזוֹנוֹתֵי בֵּין רַבִּים'.
 77 **יב.** מִי שְׂמַת וְהֵנִיחַ בְּנִים גְּדוּלִים וְקָטָנִים - אֵין הַגְּדוּלִים
 78 מִתְּפָרְסִין [לבושים על חשבון] פְּרָנְסַת הַקָּטָנִים, וְלֹא
 79 הַקָּטָנִים נִזְוָנִים מְזוֹנוֹת הַגְּדוּלִים [מזונות הקטנים יקרים],
 80 אֲלֵא חוֹלְקִים בְּשָׁוָה. נְשָׂאוֹ גְּדוּלִים [נשים בכסף הירודה]
 81 לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם - יִשְׂאוּ קָטָנִים בְּן מִכְּלָל הַנְּכָסִים,
 82 וְאַחַר כֵּן יַחֲלָקוּ. נְשָׂאוֹ הַגְּדוּלִים בְּחֵזֵי אֲבִיהֶם, וְאָמְרוּ
 83 הַקָּטָנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם: 'הָרִי אָנוּ נוֹשְׂאִין כְּדָרְךָ
 84 שְׁנִשְׂאַתֶּם אַתֶּם' - אֵין שׁוּמְעִין לָהֶם, אֲלֵא מָה שְׁנָתֵן לָהֶם
 85 אֲבִיהֶם נָתַן.
 86 **יג.** הַשִּׂיא הָאֵב אֵת בְּנוֹ מִשְׁלֵל אֵב, וְעֵשָׂה לוֹ מִשְׁתָּה וְהִיְתָה
 87 הַהוֹצְאַה מִשְׁלֵל אֵב, וְנִשְׁתַּלְחָה שׁוֹשְׁבֵינּוֹת [מתנות חתונה]
 88 לְזֶה הַבֵּן בְּחֵזֵי הָאֵב - כְּשֶׁהִיא חוֹזְרָת [לנותן השושבינות
 89 בחתונתו] לְאַחַר מִיתַת הָאֵב, חוֹזְרָת לְאֲמָצַע [בין כולם].
 90 אָבֵל הוֹצִיא [שילם] הַבֵּן בְּמִשְׁתָּה [חתונתו] מִשְׁלּוֹ [ולקח
 91 השושבינות לעצמו] - אֵינָה חוֹזְרָת אֲלֵא מִחֲלָק הַבֵּן
 92 שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה לוֹ בְּלִבָּר.

1 לְשִׁלִּישׁ הַנְּכָסִים, שֶׁהוּא חֲלָקָה, וְיִרַד הַקָּטָן לְשִׁלִּישׁ, שֶׁהוּא
 2 חֲלָקוֹ מִנְכָּסֵי הַזְּקָנָה, וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁל בַּת הַשְּׂבוּיָה, מִצְּמִידִין
 3 לוֹ אֲפִיטְרוֹפּוּס מִפְּנֵי חֲלָק הַקָּטָן; שְׂמָא מֵתָה גַם הַבַּת
 4 הַשְּׂבוּיָה, וְיֵשׁ לָזֶה הַקָּטָן חֵצֵי הַשְּׁלִישׁ שְׁלָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
 5 בְּזָה.

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק ט

8 **א.** הָאֲחִין שְׂעִדִין לֹא חֲלָקוּ יִרְשַׁת אֲבִיהֶן, אֲלֵא כְּלָן
 9 מִשְׁתַּמְשִׁין בְּיַחַד בְּמָה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן - הָרִי הֵן
 10 כְּשֶׁתְּפִין לְכָל דְּבָר. וְכֵן בְּשָׂר הַיּוֹרְשִׁין [שאינם אחים], הָרִי
 11 הֵן שְׂתַפִּין בְּנִכְסֵי מוֹרִישָׁן; וְכָל שְׂנַשְׂא וְנָתַן כָּל אֶחָד מֵהֶן
 12 בְּמִזְוֵן זֶה [והרויח], הַשְּׂכָר לְאֲמָצַע [מתחלק בשווה].
 13 **ב.** הָיוּ הַיּוֹרְשִׁין גְּדוּלִים וְקָטָנִים, וְהַשְּׂבוּיָה הַגְּדוּלִים אֵת
 14 הַנְּכָסִים - הַשְּׂבוּיָה לְאֲמָצַע [לכולם]. אָמְרוּ [הגדולים
 15 לקטנים]: 'רֵאוּ מָה שֶׁהֵנִיחַ לָנוּ אָבֵא, וְהָרִי אָנוּ עוֹשִׂין
 16 וְאוֹכְלִין' [בשביל עצמנו בלבד] - הַשְּׂבַח שֶׁל מְשִׁבִּית;
 17 וְהוּא, שִׁיְהִי הַשְּׂבַח מִמַּת הוֹצְאַה שֶׁהוֹצִיא הַמְּשִׁבִּית;
 18 אָבֵל אִם שְׂבַחוּ נְכָסִים מִמַּת עֶצְמוֹן, הַשְּׂבַח לְאֲמָצַע.
 19 **ג.** וְכֵן אִם הִיְתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת, הִיא הַיּוֹרְשַׁת כְּכָל
 20 אַחֵיוֹתֶיהָ או כְּכָל בָּנוֹת דּוּדֶיהָ, וְהַשְּׂבוּיָה הַנְּכָסִים -
 21 הַשְּׂבוּיָה לְאֲמָצַע. וְאִם אָמְרָה: 'רֵאוּ מָה הֵנִיחַ בְּעָלִי,
 22 וְהִרְנִי עוֹשָׂה וְאוֹכְלָת', וְהַשְּׂבוּיָה הַנְּכָסִים מִמַּת הוֹצְאַה
 23 - הָרִי הַשְּׂבַח שְׁלָהּ.
 24 **ד.** מִי שִׁירַשׁ אֵת אֲבִיו, וְהַשְּׂבוּיָה הַנְּכָסִים וְנָטַע וּבְנָה, וְאַחַר
 25 כֵּן נֹדַע שִׁישׁ לוֹ אֲחִין בְּמִדְּיָנָה אַחֲרָת - אִם קָטָנִים הֵם,
 26 הַשְּׂבַח לְאֲמָצַע; וְאִם הָיוּ גְּדוּלִים - הוֹאִיל וְלֹא יָדַע שִׁישׁ
 27 לוֹ אֲחִין, שְׂמִין לוֹ כְּפָאִרִיס. וְכֵן אֵת שִׁירַד לְנִכְסֵי קָטָן
 28 וְהַשְּׂבוּיָה - אֵין שְׂמִין לוֹ כְּפָאִרִיס, אֲלֵא הַשְּׂבַח לְאֲמָצַע;
 29 שְׁהָרִי יָרַד שְׂלֵא בְּרִשׁוֹת.
 30 **ה.** אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁלָּקַח מְעוֹת, וְעֵשָׂה בָּהֶן סְחוּרָה - אִם
 31 הָיָה תַלְמִיד חֻקְמִים גְּדוּל שְׂאִינוֹ מֵנִיחַ תּוֹרָתוֹ שְׂעָה אַחַת,
 32 הָרִי הַשְּׂכָר שְׁלוֹ; שְׂאִין זֶה מֵנִיחַ תּוֹרָתוֹ, וּמִתְעַסֵּק לְאַחֵיו
 33 [וברור שהתכוון לעצמו].
 34 **ו.** אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁמָּנְהוּ הַמְּלַף גַּבְּאִי [גובה מס] או סוֹפֵר
 35 שְׂמִכְנִיס וּמוֹצִיא בְּמִזְוֵן הַמְּלַף, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מִעֲבוּדַת
 36 הַמְּלָכִים - אִם מִמַּת הָאֲחִין מְנַה, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה אֲבִיהֶם
 37 יָדוּעַ בְּדָרְךָ זֶה, וְאָמְרוּ: 'עֲצִמִיד בְּנוֹ תַחֲתִיו, כְּדִי לַעֲשׂוֹת
 38 חֶסֶד עִם הַיְתוּמִים' - הַפְּרָס שִׁיטַל וְכָל הַשְּׂכָר שִׁישְׂתַּפֵּר
 39 בְּעִבּוּרָה זֹו, לְכָל הָאֲחִין, וְאִפְלוּ הִיָּה נְכוּן בְּיוֹתֵר, וְרֵאוּ
 40 לְמַנּוֹתוֹ. וְאִם מִמַּת עֶצְמוֹ מְנוּהוּ, הָרִי זֶה לְעֶצְמוֹ.
 41 **ז.** אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁהִיָּה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹף הַבַּיִת, וְקָנָה
 42 עֲבָדִים בְּשִׂמוֹ לְבִדּוֹ [רק הוא רשום בשטר], [או] וְהִלְוָה
 43 לְאַחֲרִים, וְהִיָּה שְׂטָר הַחֹב בְּשִׂמוֹ לְבִדּוֹ, וְאָמְרָ: 'מְעוֹת אֵלוּ
 44 שֶׁחֲלוּתִי או שְׂקָנִיתִי בָּהֶן עֲבָדִים, אֵלוּ שְׁלִי לְבִדִּי הֵן
 45 שְׁנִפְלוּ לִי מִבַּיִת אֲבִי אֲמִי, או 'מִצִּיאָה מִצְּאֵתִי, או 'מִתְנָה

מתוך מהדורת חזק

47 העולם, כְּדִי לְשַׁמֵּר נֶכְסֵיהֶם וְלִהְיוּתֵם שְׂבֻחַת; וּמַעֲמִידֵיךָ
 48 אוֹתוֹ עַל הַקְּטָנִים, בֵּין שְׁיִהְיֶה רְחֹק בֵּין שְׁיִהְיֶה קְרוֹב
 49 לְקִטְוָה, אֶלֶּא שָׂאֵם הִיא קְרוֹב, לֹא יִגַּד לְקַרְקָעוֹת.
 50 ז. בֵּית דִּין שֶׁהָעִמִּידוֹ אֶפְסֵירוֹפּוֹס, וְשָׁמְעוּ עָלָיו שֶׁהוּא
 51 אוֹכַל וְשׁוֹתֶה וּמוֹצֵיָה הוֹצֵאתָ יָתֵר מִדְּבַר שְׁיִהְיֶה אָמוֹד בּוֹ
 52 [משוער שיש לו] - יֵשׁ לָהֶן לְחוֹשׁ לוֹ, שְׁמָא מִגְּנָסֵי יְתוּמִים
 53 הוּא אוֹכַל; וּמַסְלְקִין אוֹתוֹ, וּמַעֲמִידֵין אַחֵר. אֲבָל אִם מָנְהוּ
 54 אָבִי יְתוּמִים - אִין מַסְלְקִין אוֹתוֹ, שְׁמָא מַצִּיאָה מִצָּא; אֶלֶּא
 55 אִם בְּאוֹ עֲדִים שֶׁהוּא מַפְסִיד נֶכְסֵי יְתוּמִים, מַסְלְקִין אוֹתוֹ.
 56 וְכַבֵּר הַסִּפְיָמוֹ הַגְּאוּנִים שְׁמִשְׁבִיעִין אוֹתוֹ, הוֹאִיל וְהִפְסִיד.
 57 וְהוּא הַדִּין לְאֶפְסֵירוֹפּוֹס שְׁמָנְהוּ אָבִי יְתוּמִים, וְהָיְתָה
 58 שְׁמוּעַתּוֹ טוֹבָה, וְהָיְתָה יֶשֶׁר וְרוֹדֵף מְצוֹת, וְתוֹזֵר לְהִיטוֹ זוּלָּל
 59 וְסוֹבָא וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַחֶשֶׁד, אוֹ שְׁפָרֵץ בְּגִדִים וּבָאֵבֶק גּוֹל
 60 - בֵּית דִּין חַיְבִין לְסַלֵּק אוֹתוֹ וּלְהַשְׁבִיעוֹ, וּלְמַנּוֹת לָהֶן
 61 אֶפְסֵירוֹפּוֹס כְּשֶׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ, כְּפִי מַה שְׁיִרְאָה
 62 לְדַין; שְׁפָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין, הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוּמִים.
 63 ח. קִטְוָה שֶׁהָגִדִּיל, אֶפְלוּ הָיָה אוֹכַל וְשׁוֹתֶה יוֹתֵר מִדִּי
 64 וּמַפְסִיד וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי רָעָה - אִין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ
 65 מִמוֹנּוֹ, וְאִין מַעֲמִידֵין לוֹ אֶפְסֵירוֹפּוֹס, אֶלֶּא אִם כֵּן צִוָּה
 66 אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ שְׁלֵא יִתְּנוּ לוֹ אֶלֶּא אִם כֵּן הִיא כְּשֶׁר
 67 וּמַצְלִיחַ, אוֹ שְׁלֵא יִתְּנוּ לוֹ עַד זְמַן פְּלוּנִי. וְהִשׁוּטָה וְהַחֲרֵשׁ
 68 - הִרִי הֵן כְּקִטְוָה, וּמַעֲמִידֵין לָהֶן אֶפְסֵירוֹפּוֹס.
 69

פְּרָק י"א

70 א. מַעוֹת שֶׁל יְתוּמִים שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן - אִין צָרִיכִים
 71 אֶפְסֵירוֹפּוֹס, אֶלֶּא כִּיצַד עוֹשִׂין בֵּהֶן? בּוֹדְקֵין עַל מִי שְׁיִשׁ
 72 לוֹ נֶכְסִים שְׁיִשׁ לָהֶן אַחֲרֵייתָ [קרקעות], וְהָיָה עַדִּית
 73 [משובחים], וְהָיָה אִישׁ נְאֻמָּן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה, וּמַעוֹלָם
 74 לֹא קָבַל עָלָיו נְדָוִי; וְנוֹתְנִין לוֹ הַמַּעוֹת כְּבֵית דִּין, וַיַּעֲסֹק
 75 בַּעֲטָה [ש] קְרוֹב לְשָׁכֵר וְרְחוֹק לְהַפְסֵד, וְנִמְצָאוּ הֵיטוּמִים
 76 נִתְּנֵין מִשְׁכָּר הַמַּעוֹת. וְכֵן אִם אִין לוֹ קָרָע, וְנִתְּן לָהֶן
 77 מִשְׁכוֹן זָהָב מִשְׁכָּר [שבור] שְׂאִין לוֹ סִימֶן - נוֹטְלִין בֵּית
 78 דִּין הַמִּשְׁכוֹן, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמַּעוֹת קְרוֹב לְשָׁכֵר וְרְחוֹק
 79 לְהַפְסֵד. וְלִמָּה לֹא יִקְחוּ מִשְׁכוֹן כֵּלִים שֶׁל זָהָב [שלמים] אוֹ
 80 תְּחִילָה [תכשיט] שֶׁל זָהָב? שְׁמָא שֶׁל אַחֲרֵים הוּא, וְיִתְּנוּ סִימָן,
 81 וְיִטְלוּהוּ אַחַר מוֹתוֹ, אִם יָדַע הַדִּין שְׂאִין זֶה [מקבל הכסף]
 82 אָמוֹד [איש אמיד]. וְכַמָּה יַפְסְקוּ בְּשָׁכֵר? כְּפִי מַה שְׁיִרְאוּ
 83 הַדְּנֵינָן - אוֹ שְׁלִישׁ הַשְּׂכָר, אוֹ חֲצָיו; אֲפִלוּ רְבִיעַ הַשְּׂכָר
 84 לְיְתוּמִים - אִם רָאוּ שֶׁזוֹ תִּפְגַּה [תוועלת] לָהֶן, עוֹשִׂין. לֹא
 85 מִצָּאוּ אָדָם שֶׁיִתְּנוּ לוֹ הַמַּעוֹת רְחוֹק לְהַפְסֵד וְקְרוֹב לְשָׁכֵר
 86 - הִרִי אֵלוּ מוֹצִיאִין מִהֶן מְזוֹנוֹת מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּקְנוּ לָהֶן
 87 בְּמַעוֹת קָרָע, וְיִמְסְרוּ אוֹתָהּ בֶּיַד אֶפְסֵירוֹפּוֹס שְׁיַעֲמִידוּ
 88 לָהֶן.
 89 ב. כָּל הַמַּטְלָטְלִין שֶׁל יְתוּמִים - שְׂמִין אוֹתָן, וּמוֹכְרִין אוֹתָן
 90 כְּבֵית דִּין. וְאִם הָיָה הַשּׁוֹק קְרוֹב לְמַדְיָנָה - מוֹלִיכִין אוֹתָן
 91 לְשׁוֹק [נמכר ביותר כסף] וּמוֹכְרִין אוֹתָן, וְיִצְטָרְפוּ דְמִיָּהֶם
 92 עִם הַמַּעוֹת שֶׁל יְתוּמִים.

1 יד. הָאֵב שֶׁשֹּׁלַח שׁוֹשְׁבַנְיֹת בְּשֵׁם אֶחָד מִבְּנֵי - כְּשִׁתְּחוּז
 2 הַשׁוֹשְׁבַנְיֹת לְאוֹתוֹ הִבְּן, הִרִי הִיא שְׁלוֹ. אֲבָל אִם שֹׁלַחַה
 3 הָאֵב בְּשֵׁם בְּנֵי סָתָם - כְּשִׁתְּחוּז, תְּחוּז לְאֻמְצַע [לכל
 4 בניו]. וְאִין זֶה שְׁנִשְׁתְּלַחַה לוֹ חַיֵּב לְהַחֲזִירָהּ, עַד שְׁיִשְׁמַחוּ
 5 עִמּוֹ הַבְּנִים כְּלָן [שיתחתנו כולם], שְׁהִרִי כְּלָן שׁוֹשְׁבַנְיֵין,
 6 שְׁבִשֵׁם כְּלָן גִּשְׁתְּלַחַה; לְפִיכָּה, אִם שָׁמַח עִם מַקְצָתָן [חלקם
 7 התחתנו] - מִחֲזִיר חֵלֶק זֶה שְׁשָׁמַח עִמּוֹ בְּלַבַּד, וְהִרִי הוּא
 8 לְאֻמְצַע.
 9 טו. גְּדוּל הָאֶחָיִן שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ וּמַתְּפֶסֶה מְלִבוֹשֵׁינָן נְאִים -
 10 אִם יֵשׁ לְאֶחָים הִנְיָאָה מִמֶּנּוּ, כְּדִי שְׁיִהְיֵי דְבִרְיוֹ נְשִׁמְעִין
 11 [במשאו ומתנו] - הִרִי זֶה לוֹבֵשׁ מַתְּפּוֹסַת הַבַּיִת
 12 [מהירושה].

פְּרָק י

13
 14 א. שְׁנֵי אֲחִים שִׁחְלְקוּ, וְכָא לָהֶן אֶחַ מִמְּדִינַת הַיָּם, וְכֵן
 15 שְׁלִשָּׁה אַחֵין שִׁחְלְקוּ, וְכָא בַּעַל חוֹב וְנִטְלָה חֵלְקוֹ שֶׁל אֶחָד
 16 מֵהֶן - אֶפְלוּ נִטְלָה זֶה קָרָע וְזֶה כְּסָפִים - כְּטָלָה מִחֻלְקָת
 17 [החלוקה], וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַשְּׂאָר בְּשׂוּהָ.
 18 ב. מִי שְׂצָוָה בַּשַּׁעַת חִלּוֹ שִׁתְּנּוּ לְפִלוּנֵי דְקָל אוֹ שְׂדָה
 19 מִגְּנָסֵי, וְחֵלְקוּ הָאֶחָיִן וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ כְּלוּם - הִרִי הַמְּחַלְקָת
 20 כְּטָלָה. וְכִיצַד עוֹשִׂין? נוֹתְנִין מַה שְׂצָוָה מוֹרִישָׁן, וְאַחַר כֵּן
 21 חוֹזְרִין וְחוֹלְקִין בְּתַחֲלָה.
 22 ג. הָאֶחָיִן שִׁחְלְקוּ, שְׂמִין מַה שְׁעָלְיָהֶן [בגדיהם מכספיו
 23 הירושה]. אֲבָל מַה שְׁעַל בְּגִיָּהֶן וּבְנִתְיָהֶן, שְׁקָנוּ לָהֶן
 24 מַתְּפּוֹסַת הַבַּיִת [ירושה] - אִין שְׂמִין; וְכֵן מַה שְׁעַל
 25 נְשׁוֹתֵיהֶן, שְׁפָכֵר זָכוֹ בָּהֶן לְעֻצְמָן [מחלו להם]. בְּמָה דְבָרִים
 26 אָמוּרִים? כְּבָגְדֵי חָל. אֲבָל כְּבָגְדֵי שְׂבַת וּמוֹעֵד, שְׂמִין מַה
 27 שְׁעָלְיָהֶן.
 28 ד. מִי שֶׁהֵנִיחַ יְתוּמִים, מַקְצָתָן גְּדוּלִים וּמַקְצָתָן קִטְוָה,
 29 וְרִצּוֹ לְחַלֵּק בְּנֶכְסֵי אֲבִיהֶן, כְּדִי שְׁיִשְׁלוּ הַגְּדוּלִים חֵלְקָן -
 30 מַעֲמִידֵין בֵּית דִּין אֶפְסֵירוֹפּוֹס לְקִטְוָה, וּבוֹרֵר לָהֶן הַחֵלֶק
 31 הַיְפֵיָהּ. וְאִם הִגְדִּילוּ - אִין וְכוּלִין לְמַחֹת [נגד החלוקה],
 32 שְׁהִרִי עַל פִּי בֵּית דִּין חֵלְקוּ לָהֶם. וְאִם טַעַו בֵּית דִּין
 33 בְּשׁוּמָה [הערכה], וּפְתַחְתּוּ שְׂתוֹת [שיטת] - יְכוּלִין לְמַחֹת,
 34 וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין חֲלָקָה אַחֲרָת אַחַר שֶׁהִגְדִּילוּ.
 35 ה. מִי שִׁמֵּת וְהֵנִיחַ יוֹרְשֵׁינָן גְּדוּלִים וְקִטְוָה - צָרִיף לְמַנּוֹת
 36 [לפני שמת] אֶפְסֵירוֹפּוֹס שְׁיִהְיֶה מַתְּעַסֵּק בְּחֵלֶק הַקִּטְוָה, עַד
 37 שְׁיִגְדִּיל. וְאִם לֹא מָנָה - תְּכַבִּין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד לָהֶן
 38 אֶפְסֵירוֹפּוֹס, עַד שְׁיִגְדִּילוּ; שְׁבֵית דִּין הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל
 39 יְתוּמִים.
 40 ו. צִוָּה הַמּוֹרִישׁ וְאָמַר: 'יִנְתֵּן חֵלֶק הַקִּטְוָה לְקִטְוָה, וּמַה
 41 שְׁיִרְצָה יַעֲשֶׂה בּוֹ' - הַרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם מָנָה הַמּוֹרִישׁ
 42 אֶפְסֵירוֹפּוֹס עַל הַקִּטְוָה, קִטְוָה אוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - הַרְשׁוּת
 43 בְּיָדוֹ. אֲבָל אִין בֵּית דִּין מִמְּנִין אֶפְסֵירוֹפּוֹס, לֹא אִשָּׁה, וְלֹא
 44 עֶבֶד, וְלֹא קִטְוָה; וְלֹא עִם הָאַרְצִין, שֶׁהוּא כְּחֻזַּקת חַשׂוֹד עַל
 45 עַבְרוֹת. אֶלֶּא בּוֹדְקִין עַל אָדָם נְאֻמָּן, וְאִישׁ חַיִל, וְיִוְדַע
 46 לְהַפְּךָ בְּזְכוּת הֵיטוּמִים, וְטוּעֵן טַעְנוּתָן, וְיֵשׁ לוֹ כַּח בְּעַסְקֵי

48 **יב.** אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות [ליתומים]
49 תשובון [על הוצאותיו], כמו שבארנו, צריך לחשב בינו
50 לבין עצמו ולידקדק, ולהזהר הרבה מאביהם של אלו
51 היתומים שהוא רוכב ערבות [יושב בשמים], שגאמר:
52 "סלו לרכב בערבות, ביה שמו, אבי יתומים ודין אלמנות,
53 אלהים במעון קדשו".
54 בריך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר
55 משפטים, בעזרת שדי. ומגין פרקיו של ספר זה, חמשה
56 ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות
57 שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה
58 ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים;
59 הלכות נהלות, אחד עשר פרקים.

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשעה

60 בשם ה' אל עולם.
61 גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, בל טוב.
62 אמר לרשע צדיק אתה - יקבהו עמים, יועמדהו לאמים.
63 ולמוכחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב.
64

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

65 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין והענשין
66 המסורין להן, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל,
67 הלכות מלכים ומלקמות.
68

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להן

72 יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
73 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים;
74 (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות
75 אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו
76 המסתבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ללמד
77 חובה מי שלמד זכות, בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה;
78 (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג בחנק;
79 (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין
80 נבלתו; (יג) שלא לתחיות מבשר; (יד) להלקות הרשע;
81 (טו) שלא יוסיף בהפית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמד
82 הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג
83 חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין;
84 (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל
85 עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט;

1 **ג.** מי שהיה בידו שכר [משקה חריף] של יתומים - אם
2 ניחו כאן עד שימכרו, שמא יחמיץ, ואם יוליכו לשוק,
3 שמא יארעו אנס בדרך - הרי זה עושה בו כדרך שהוא
4 עושה בשלו. וכן כל פיצא בנה.
5 **ד.** בשמעמידן בית דין האפיטרופין, מוסרין לו כל נכסי
6 הקטן, הקרקע והמשלטלין שלא נמכרו; והוא מוציא
7 ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה
8 שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל
9 הוצאתן, כפי הממון וכפי הראוי להן; ולא ירויחו [יפזרו]
10 להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהן יתר מדי.
11 **ה.** כשיגדלו היתומים, נותן להם ממון מורישים; ואינו
12 צריך לעשות חשבונות מה שהכניס ומה הוציא, אלא
13 ואמר להם: 'זה הוא הנשאר, ונשבע בנקיטת חפץ שלא
14 גזלן כלום. במה דברים אמורים? בשמנהו בית דין. אכל
15 אפיטרופוס שמנהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין -
16 אינו נשבע על טענת ספק [שלא גזל]. יש לאפיטרופוס
17 ללבש ולהתכפות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו
18 דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן
19 בהיות דבריו נשמעין.
20 **ו.** יש לאפיטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות
21 וכרמים, להאכיל ליתומים; אבל אין מוכרין, ומניחין
22 המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח
23 שדות, שמא לא יצליחו [קנייתן]; אבל מוכרין שדה לקח
24 שוורים לעבודת שדות אחרות, שהשוורים הם עקר כל נכסי
25 שדות.
26 **ז.** אין האפיטרופין רשאים למכר ברחוק [מהעיר] ולגאל
27 בקרוב [לעיר], למכר ברע ולגאל בפה, שמא לא יצליח
28 זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב [להתדיין בבי"ד בטענות
29 שנגדו] על מנת לזכות ליתומים; שמא לא יזכו, ונמצא
30 החוב קיים.
31 **ח.** אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו
32 לקח מן העבד דמיו שצא לחרות. אבל מוכרין לאחרים
33 ולוקחין מהם הדמים על מנת שיוציאו לחרות, ואותם
34 האחרים הן שמשחררין.
35 **ט.** האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי
36 להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור; אבל
37 לא יעשרו ויתרמו, כדי שניחו הפרות מתקנין, אלא
38 ימכרו אותם טבל [לא מופרשים], והרוצה לתמן יתמן.
39 **י.** האפיטרופין עושין לקטנים ספה, ולולב, וציצית,
40 ושופר, וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה. כללו של דבר:
41 כל מצות עשה שיש לה קצבה [הוצאה מיוחדת ומוגבלת],
42 בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין
43 להן, אף על פי שאינן חבין במצוה מכל המצוות אלא
44 כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון
45 שבוים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.
46 **יא.** ומי שנשתטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו
47 צדקה, אם היה ראוי.

45 ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע -
 46 להבין ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרין,
 47 אף על פי שיש בה אלקים מישראל.
 48 ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד
 49 ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה, הרי זו
 50 בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין
 51 חכמה.

52 ז. כל סנהדרין קטנה - מושיבין לפניהן של שורות של
 53 תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש;
 54 שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה
 55 ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין
 56 בה לפי מעלתן בחכמה.

57 ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמך אחד להוסיף על
 58 מנגינן - י"ב חייבו וא"א להכריע לחובה עפ"י רוב של
 59 אחד - סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון
 60 שבשורה שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי
 61 למלאת חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף
 62 שורה שנייה; ובדרין להם אחד משאר הקהל, ומושיבין
 63 אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמך שני או
 64 שלישי, ועל הסדר הזה הן עושין.

65 ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינין
 66 עומדין לפניהן, אחד מן המיין ואחד מן השמאל; אחד
 67 כותב דברי המזינין, ואחד כותב דברי המתיבין.

68 י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה
 69 ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה,
 70 ושלש שורות של תשעה ושישים, ועשרה בטלנין של בית
 71 הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים - ושמונים, ושני בעלי
 72 דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני
 73 גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה,
 74 ורופא אמן, ולבלר [109], ומלמד תינוקות - הרי מאה
 75 ועשרים.

פרק ב

76 א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה -
 77 אלא אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בחכמת התורה,
 78 בעלי דעה מרבה, ויודעים קצת משאר חכמות, כגון
 79 רפואות, וחשבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי
 80 המעוננים והקוסמים והמכשפים והכלי עבודה וזה
 81 וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם. ואין מעמידין
 82 בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המתיסין, הראויין
 83 להשיא לכהנה - שנגמר: "והתיצבו שם עמך", בדומין
 84 לך בחכמה ובינאה וביחוס.

85 ב. ומצנה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים, שנגמר:
 86 "ובאת אל הכהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו
 87 בלן ישראל, הרי זה מתר.

1 (ג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק;
 2 (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד;
 3 (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדינין;
 4 (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני
 5 ישראל הפשרים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

7 א. מצות עשה של תורה, למנות שופטים ושופטים בכל
 8 מדינה [- עיר] ומדינה ובכל פלך [- מחוז] ופלך, שנגמר:
 9 "שפטם ושטרם תתן לך בכל שערך". שופטים - אלו
 10 הדינין הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם.
 11 השופטים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני
 12 הדינין והמסבבין (ומסבבין) בשוקים ועל החניות לתקן
 13 השערים [- החחירים] והמדות [- משקלות], ולהכות כל
 14 מעות; וכל מעשיהן על פי הדינין. וכל שראו בו ערות
 15 דבר - מביאין אותו לבית דין, ודין אותו כפי רשעו.

16 ב. אין אנו חביבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל
 17 עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ,
 18 אינן חביבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך, שנגמר:
 19 "תתן לך בכל שערך, אשר ה' אלהיך נותן לך".

20 ג. כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה
 21 מנגינם? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא
 22 הנקרא 'סנהדרין גדולה'. ומנגינם אחד ושבעים - שנגמר:
 23 'אספה לי שבעים איש מזבני ישראל', ומשה על גביהן,
 24 שנגמר: "והתיצבו שם עמך", הרי שבעים ואחד. הגדול
 25 בחכמה שבכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא
 26 הנקרא 'ראש התיבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'שיא'
 27 בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין
 28 הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו, והוא
 29 הנקרא 'אב בית דין'. ושאר השבעים יושבין לפני שניהן,
 30 כפי מעלתן: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא
 31 משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול,
 32 כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את בלן. ועוד
 33 מעמידין שני בתי דינין של שלשה ועשרים, שלשה
 34 ועשרים - אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית.
 35 ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים
 36 או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנגמר:
 37 'והציגו בשער משפט'. וכמה יהיה מנגינה? שלשה
 38 ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר
 39 יושבין בעגול כמו חצי גרן עגולה, כדי שיהיה הראש
 40 רואה את בלן.

41 ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה
 42 דינין: שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב
 43 ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינין.
 44 ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי

מתוך מהדורת חזק

47 י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד
48 לדון מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט צמיחך". ומדברי
49 סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין.
50 יא. אחד שהיה ממחה לרבים [תלמיד חכם מפורסם],
51 או נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחיד, ו
52 אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות
53 חכמים היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי
54 דן יחיד - שאין דן יחיד, אלא אחד.'
55 יב. גש לאדם לעשות דין לעצמו, אם גש בידו כח; הואיל
56 וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרח ולבוא לבית
57 דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בכסיו אלו נתאחר
58 וכא לבית דין. לפיכך, אם קבל [התלונן] עליו בעל דינו,
59 והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה פהלכה, ודין אמת
60 דן לעצמו - אין סותרין את דינו.
61 יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא
62 - כל זמן שהן רבים, הרי זה משבח; ומוטב שיחתך הדין
63 באחד עשר, יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים פלן
64 שם בבית דין, תלמידי חכמים וראויין.
65 יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שידע עם מי ישב;
66 שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר
67 בוגדים, לא בכלל בית דין.

פרק א

68
69 א. עד אימתי יושבין הדיינין בדין? סנהדרין קטנה ובית
70 דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש
71 שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של
72 שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים,
73 היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.
74 ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו פלן
75 יושבין באחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין
76 להתקבץ - מתקבצין פלן; ובשאר העתות - כל מי שיהיה
77 לו עסק, יצא לעשות תפצו וחזור; והוא שלא פחתו
78 מעשרים ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתן. צרף אחד
79 מהן לצאת, הרי זה מסתפל בחבריו הנשארים: אם ישאר
80 שם עשרים ושלשה, יצא; ואם לאו, לא יצא עד שיבוא
81 אחר.
82 ג. אין מתחילין את הדיינין בלילה; מפני השמועה למדו,
83 שהדיינין כנגעים, שנאמר: "כל ריב וכל נגע" - מה ראית
84 נגעים ביום בלבד, אף הדיינין ביום.
85 ד. וכן אין מקבלין עדות ולא מקימין [מאשררים]
86 שטרות בלילה. ובדיני ממונות - אם התחילו ביום, מתר
87 לגמר הדין בלילה.
88 ה. הנחלות [ירושות] בדיינין, שנאמר בהן: "לחקת
89 משפט"; לפיכך, אין מפילין נחלות בלילה.
90 ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצוה [אמר צוואה]
91 בפניהם - פותחים, ואין עושין דין [אין נעשים דיינים].

1 ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סריס ולא זקן מפלג
2 בשנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים,
3 כדי שיהנה רחמן.
4 ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק
5 עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין בהן גדול, אם היה
6 ראוי בחכמה.
7 ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן
8 בסנהדרין - דנין הן את העם, ודנין אותן אם יש עליהם
9 דין. אבל מלכי ישראל - אין דנין ואין דנין אותן, לפי
10 שאינן נכנעין לדברי תורה; שמא תבוא מהם תקלה.
11 ו. כשם שבית דין מנקין בצדק, כן צריכין להיות מנקין
12 מכל מומי הגוף. וצריף להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו
13 פלן בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבוגי לחש
14 [מבינים בטענות ומענות], ושיהיו יודעין ברב הלשונות,
15 כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.
16 ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדרקין בהם
17 בכל אלו הדברים, צריף שיהיה בכל אחד מהם שבעה
18 דברים; ואלו הן - חכמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון,
19 ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל
20 אלו הדברים - מפרשין הן בתורה; הרי הוא אומר:
21 "אנשים חכמים ונבנים", הרי בעלי חכמה אמור. "יודעים
22 לשבטיכם", אלו שרוח הבריות נוחה מהן; ובמה יהיו
23 אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש
24 שפלה, וחברתן טובה, ומשאן ודבורן נחת עם הבריות.
25 ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין
26 במצות, ומדרקין על עצמן וכובשין את יצרם, עד שלא
27 יהיה להם שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל
28 "אנשי חיל", שיהיה להם לב אמיץ להציל עשוק מיד
29 גזול, כענין שנאמר: "ינקם משה ויושען". ומה משה רבנו
30 "ענו", אף כל דין צריף שיהיה ענו. "יראי אלהים",
31 כמשמעו. "שנאי בצע" - אפלו ממון שלהן אינן נבהלין
32 עליו, ולא רודפין לקבץ הממון; שכל מי שהוא "נבהל
33 להון" . חסר ובאנו". "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר
34 הצדק מחמת עצמן בדתן, אוביין את האמת ושונאין
35 את החמס, ובורחין מכל מיני העול.
36 ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל
37 ארץ ישראל, ובודקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חטא,
38 וענו, ושפל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו -
39 עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר
40 הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין
41 אותו לבית דין הגדול.
42 ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה
43 פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר -
44 אפלו שלשתן ממזרים, הרי אלו פשרין לדון. וכן אם היה
45 כל אחד מהן סומה באחת מעיניו - הרי זה פשר, מה
46 שאין כן בסנהדרין. אבל הסומה בשתי עיניו, פסול לכל.

46 ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שישמכו ידיהם על
 47 ראש הזקן, אלא שקורין לו 'רבי', ואומרים לו: 'הרי אתה
 48 סמוך, ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות'.
 49 ג. ואין סומכין סמיכה זו, שהיא מנוי הזקנים לדינות,
 50 אלא בשלשה; והוא, שיהיה האחד מהן סמוך מפי
 51 אחרים, כמו שבארנו.
 52 ד. אין קרוי 'אלהים', אלא בית דין הגדול שנסמכו בארץ
 53 ישראל בלבד, והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו
 54 אותם בית דין של ארץ ישראל, והמחו אותן וסמכו אותן.
 55 ה. בראשונה, היה כל מי שנסמך סומך תלמידיו. וחכמים
 56 חלקו כבוד לבית הלל הזקן, והתקינו שלא יהיה אדם
 57 נסמך אלא ברשות הנשיא, ושלא יהא הנשיא סמוך, אלא
 58 אם כן היה אב בית דין עמו, ושלא יהיה אב בית דין
 59 סומך, אלא אם כן היה הנשיא עמו. אכל שאר החבורה
 60 - יש לכל אחד מהם לסמך ברשות הנשיא, והוא שיהיו
 61 שנים עמו; שהסמיכה אינה בפחות משלשה.
 62 ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו
 63 הסומכין נסמכו בארץ ישראל. אפלו היו הסומכין בארץ,
 64 והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין; ואין צריך לומר, אם
 65 היו הסומכין בחוצה לארץ, והנסמכין בארץ. היו שניהם
 66 בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכין
 67 במקום אחד; אלא שולחין לו, או כותבין לו שהוא סמוך,
 68 ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהם בארץ.
 69 וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים, ראויה
 70 לסמיכה.
 71 ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת, ודוד המלך
 72 סמך שלשים אלף ביום אחד.
 73 ח. ויש להם למנות לכל מה שירצו, לזכרים ויחידים -
 74 והוא, שיהיה ראוי לכל הדברים. כיצד? חכם מפלא,
 75 שראוי להורות בכל התורה פלה - יש לבית דין לסמך
 76 אותו ולתן לו רשות לדון, לא להורות באסור והתר, או
 77 לתנו לו רשות להורות באסור והתר, לא לדון דיני ממונות,
 78 או לתנו לו רשות לזה ולזה, אכל לא לדון דיני קנסות, או
 79 לדון דיני קנסות, אכל לא להתיר בכורות במומן
 80 [לאכילה], או לתנו לו רשות להתיר גדרים בלבד, או
 81 לראות פתמים [אדומים של אשה]. וכן כל פיוצא בזה.
 82 ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך:
 83 'יש לך רשות לדון או להורות, עד שיבוא הנשיא לכאן',
 84 או 'כל זמן שאין את עמנו במדינה'. וכן כל פיוצא בזה.
 85 י. חכם מפלא שהיה סומה בעינו אחת - אף על פי שהוא
 86 ראוי לדיני ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות,
 87 מפני שאינו ראוי לכל הדברים. וכן כל פיוצא בזה.
 88 יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סמוך אחד - מושיב
 89 שנים בצדו, וסומך שבעים פאחד או זה אחר זה, ואחר כך
 90 יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינין
 91 אחרים. נראין לי הדברים, שאם הספימו כל החכמים
 92 שבארץ ישראל למנות דינין ולסמך אותן - הרי אלו

1 ואם היו שלשה - רצו, כותבין; רצו, עושין דין. במה
 2 דברים אמורים? ביום; אכל בלילה, כותבין ואין עושין
 3 דין.
 4 ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון, שכנה עמהן;
 5 לפיכך, צריכין הדינין לישב באימה ויראה ועטיפה [- על
 6 הראש] וכבד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר
 7 בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.
 8 ח. כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן
 9 לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה,
 10 וראוי להיות דין - אף על פי שהוא פלו מחמדים [- מידות
 11 טובות], ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר
 12 בלא תעשה, שנגמר: "לא תכירו פנים במשפט" - מפי
 13 השמועה למדו, שזה מדבר כנגד המנהג הושיב הדינין.
 14 אמרו חכמים: 'שמא תאמר: איש פלוני נאה - אושיבנו
 15 דין, איש פלוני קרובי - אושיבנו דין, איש פלוני יודע
 16 בכל לשון - אושיבנו דין, ונמצא מזכה את החיב ומחזיב
 17 את הנפאי - לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע
 18 - לךך נאמר: "לא תכירו פנים במשפט"'. ועוד אמרו
 19 חכמים: 'כל המעמיד להן לישראל דין שאינו הגון -
 20 כאלו הקים מצבה, שנגמר: "ולא תקים לך מצבה, אשר
 21 שגא ה' אליהך", ובמקום תלמידי חכמים - כאלו נטע
 22 אשרה, שנגמר: "לא תטע לך אשרה, כל עץ, אצל מזבח
 23 ה' אליהך אשר תעשה לך"'. וכן אמרו חכמים: "לא
 24 תעשונו אתי אלהי כסף ואלהי זהב" - אלוה הבא בשביל
 25 כסף וזהב, זה הדין שמונהו מפני עשרו בלבד.
 26 ט. כל דין שנתן מוון כדי שיתמנה - אסור לעמד מפניו;
 27 וצווי חכמים להקל אותו ולזולזל בו. ואמרו חכמים,
 28 שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניך כמדדעת של חמור
 29 [שטיח שתחת האוכף].
 30 י. כף היה דרך החכמים הראשונים - בורחין מלהתמנות,
 31 ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שידעו שאין
 32 שם ראוי כמותן, ושם ימנעו מן הדין, תתקלקל השורה
 33 [- שורת הדין]. אף על פי כן, לא היו יושבין לדין, עד
 34 שמכבידין עליהן העם והזקנים, ופוצרין [- מפצירים] בהם.
 35 יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ה
 36 פרק ד
 37 א. אחד בית דין הגדול, או סגדרי קטנה, או בית דין של
 38 שלשה - צריכין שיהיה כל אחד מהן, סמוך [- מוסמך]
 39 מפי סמוך. ומשה רבנו סמך יהושע ביד, שנגמר: 'ויסמך
 40 את ידיו עליו, ויצוהו'. וכן השבועים זקנים - משה רבנו
 41 סמכן, ושרת עליהן שכנה. ואותם הזקנים סמכו לאחרים,
 42 והאחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד
 43 בית דינו של יהושע, עד בית דינו של משה רבנו. ואחד
 44 הנסמך מפי הנשיא [ראש הסנהדרין], או מפי אחד מן
 45 הסמוכין, אפלו לא היה אותו הסמוך בסגדרי מעולם.

מתוך מהדורת חזק

46 לפיכך, אין דנין שור הנסקל, ולא בהמה הנרבעת או
 47 הרובעת, אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אפלו ארי
 48 ודב ונמר וברדלס, שהן תרבות (מתורבתים ומבויתים
 49 ואינם מזיקים) ויש להם בעלים, שהמיתו - מיתתן
 50 בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית, אחד הורג אותו.
 51 ג. המוציא שם רע (שלא מצא בתולים לאשתו) - אין דנין
 52 אותו תחלה, אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני
 53 שיש בדינו צד לדיני נפשות, שמא יהיה הדבר אמת
 54 ותסקל הפת. לא נאמנו דברי הפעל, וכא האב לתבעו
 55 בקנס - דינו בשלשה. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא
 56 בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הם (ממשה
 57 רבינו), הרי הוא אומר: "ושפטו העדה . . והצילו העדה"
 58 - עדה שופטת, ועדה מצלת. עדה שופטת והם המחזיקין,
 59 ועדה מצלת והם המזופנין, ואין עדה פחותה מעשרה - הרי
 60 עשרים. ומוסיפין שלשה כרי שלא יהא בית דין שקול [-
 61 זוגי], ויהיה בו "אחרי רבים - להטות".
 62 ד. מכות [- מלקות] בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות
 63 בשמלקין אותו.
 64 ה. ערפת העגלה בתמשה.
 65 ו. עבור השנה בשבעה.
 66 ז. עבור החדש. בשלשה. וכל אלו סמוכין [מוסמכים],
 67 כמו שבארנו.
 68 ח. דיני קנסות - כגון גזלות וחבלות, ותשלומי כפל,
 69 ותשלומי ארבעה ותמשה, והאונס והמפתה, וכיוצא בהן
 70 - אין דנין אותן אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ
 71 ישראל. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות -
 72 אין צריכין ממחה; אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו
 73 אחד ממחה דן אותן. לפיכך, דנין בהודאות והלואות
 74 וכיוצא בהן בחוצה לארץ; אף על פי שאין בית דין של
 75 חוצה לארץ 'אלהים' [- סמוכין], שליחות בית דין של
 76 ארץ ישראל עושיין; ואין להן רשות לדון דיני קנסות
 77 בשליחותן.
 78 ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ, אלא דינין המצויין
 79 תמיד, ויש בהן חסרון פיס - כגון הודאות, והלואות,
 80 ומדיק ממון חברו. אבל דברים שאינן מצויין, אף על פי
 81 שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה בחביתה, או
 82 דברים המצויין, אבל אין בהם חסרון פיס, כגון תשלומי
 83 כפל - אין דנין אותו דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות
 84 שקצצו אותן חכמים - כגון תוקע [הכה] לתברו [באזנו],
 85 ובסוטר את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני
 86 חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיני
 87 חוצה לארץ, חוץ מחצי נזק צרורות [בהמה שניתנו רגבי
 88 אדמה מרגליה], מפני שהוא ממון, ואינו קנס.
 89 י. כל הנשום [- מערר] כעבד [- לידע שווי נזקו], אין גובין
 90 אותו דיני חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין
 91 גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיני חוצה

1 סמוכים, ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמוך
 2 לאחרים. אם כן, למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה
 3 [שלא תיבטל], כרי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל [הרי
 4 ניתן לחדש תמיד הסמיכה בא"י]? לפי שישראל מפזרין, ואי
 5 אפשר שיסכימו כלן [במעמד אחד]; ואם היה שם סמוך
 6 מפי סמוך, אינו צריך דעת כלן, אלא דין דיני קנסות לכל,
 7 שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע [הכרעה].
 8 יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל, ויצאו לחוצה לארץ
 9 - הרי הן דנין דיני קנסות בחוצה לארץ, כדרך שדנין
 10 בארץ; שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ - והוא,
 11 שיהיו סמוכין בארץ.
 12 יג. ראשי גליות שבבבל - במקום מלך הן עומדין, ויש
 13 להם לרדות [- למשול] את ישראל בכל מקום, ולדון
 14 עליהם, בין רצו בין לא רצו, שנאמר: "לא יסור שבט
 15 מיהודה", אלו ראשי גליות שבבבל.
 16 יד. וכל דין הראוי לדון, שנתן לו ראש גלות רשות לדון
 17 - יש לו לדון בכל העולם כלו, אף על פי שלא רצו בעלי
 18 דיניו, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאינו דן
 19 דיני קנסות. כל דין הראוי לדון, שנתנו לו בית דין שבארץ
 20 ישראל רשות לדון - יש לו לדון בכל ארץ ישראל
 21 ובעירות העומדות על הגבולין, אף על פי שלא רצו בעלי
 22 דיניו. אבל בחוצה לארץ, אין רשותן מועלת לו לכף את
 23 בעלי דיניו; אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה
 24 לארץ, אינו דן אלא למי שרצה לדון אצלו; אבל לכף את
 25 בעלי דיניו ולדון להן, אין לו רשות, עד שיטל רשות
 26 מראש גלות.
 27 טו. מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו
 28 הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין
 29 ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום, עד שיהיה
 30 ראוי; שהמקדיש בעל מום למזבח, אין קדשה חלה עליו.

פרק ה

31
 32 א. אין מעמידין מלך, אלא על פי בית דין של שבעים
 33 ואחד; ואין עושיין סנדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר
 34 ועיר, אלא בית דין של שבעים ואחד. ואין דנין לא את
 35 השבט שהדח כלו [לע"ו], ולא את נביא השקר, ולא את
 36 פהן גדול בדיני נפשות, אלא בבית דין הגדול; אבל דיני
 37 ממונות [של כהן גדול] דנין בשלשה. וכן אין נעשה זקן
 38 ממרא [שמורה נגד ב"ד הגדול], ולא עושיין עיר הנדחת,
 39 ולא משקין את השוטה, אלא בבית דין הגדול. ואין
 40 מוסיפין על העיר [- ירושלים] ועל העזרות, ולא מוציאין
 41 למלחמת הרשות ולמדינת החלל [לענין עגלה ערופה],
 42 אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול
 43 יביאו אליך".
 44 ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן
 45 סנדרי קטנה, בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה;

47 דבר - הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן, כבית
48 דין הסמוכין לכל הדברים.

49 פָּרָק ו

50 א. כל דין שדין דיני ממונות וטעה - אם טעה בדברים
51 הגלויין והידועין, כגון דיני המפדשין במשנה או
52 בתלמוד - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודין בו
53 כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר, כגון שהלה זה שנטל
54 הממון שלא פדין למדינת הים, או שהיה אלם, או שטמא
55 דבר הטהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה
56 לפלבים, וכיוצא בזה - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי
57 שגם להזק, לא נתפנו להזיק.

58 ב. טעה בשקול הדעת, כגון דבר שהוא מחלקת תנאים
59 או אמוראים, ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפרוש,
60 ועשה כאחד מהם, ולא ידע ששכר פשט המעשה בכל
61 העולם כדברי האחר - אם היה זה הדין ממחה (בקי
62 בתורה), ונטל רשות מראש גלות, או שלא היה נוטל
63 רשות, אבל קבלו אותו בעלי דיני עליהם - הואיל והוא
64 ממחה, חוזר הדין; ואם אי אפשר להחזיר, פטור מלשלם.
65 אחד הנוטל רשות מראש גלות, או הנוטל רשות מבית דין
66 שבישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה לארץ, כמו
67 שבארנו.

68 ג. היה הטועה ממחה בית דין, ולא נטל רשות ולא קבלו
69 אותו בעלי דיני עליהם, או שלא היה ממחה, אבל קבלו
70 אותו בעלי דיני עליהם לדון להם פדין, וטעה בשקול
71 הדעת - אם נשא ונתן ביד [נטל מזה ונתן לזה], מה שעשה
72 עשוי וישלם מביתו. ואם לא נשא ונתן ביד, יחזר הדין;
73 ואם אי אפשר לחזר, ישלם מביתו.

74 ד. אבל מי שאינו ממחה, ולא קבלו אותו בעלי דיני -
75 אף על פי שנטל רשות - הרי זה בכלל בעלי זרוע, ואינו
76 בכלל הדיינין. לפיכך, אין דיני דין, בין טעה בין לא
77 טעה; וכל אחד מבעלי דיני - אם רצה, חוזר ודן בפני
78 בית דין. ואם טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו,
79 וחוזר ולוקח מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ואם
80 אין לו להחזיר, או שטמא, או שהאכיל דבר המותר
81 לפלבים - ישלם פדין כל גורם להזיק; שזה מתפנו להזיק
82 הוא.

83 ה. דין שטעה, וחיב שבועה למי שאינו חייב בה, ועשה
84 זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע, ואחר כך ידע
85 שאינו בן שבועה - אף על פי שקנו מיזד [קנה ממנו
86 בסודר] על הפשרה, אינה כלום; שלא קבל עליו לתן לו
87 או למחל לו, אלא כדי שיפטור משבועה שחיבו בה
88 הטועה; וכל קנין בטעות, חוזר. וכן כל פיוצא בזה.
89 ו. שנים שנתעצמו [רבין] פדין - אחד אומר: 'ידון כאן',
90 ואחד אומר: 'נעלה לבית דין הגדול, שמא יטעו אלו
91 הדיינים ויוציאו ממון שלא פדין' - כופין אותו, ודן בעירו.

1 לארץ; אבל שבת [דמי בטלה] ורפוי גובין, מפני שיש בהן
2 חסרון פיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום
3 לגבות שבת ורפוי בכבל.

4 יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה
5 לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק
6 בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע
7 פסותו או שבר פליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה
8 בשן ורגל - הואיל והיא מועדת [רגילה] להן מתחלה, הרי
9 זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ; בין שהזיקה
10 בהמה אחרת, כגון שנתחככה בה [להנאתה], או אכלה
11 פרות שדרפה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלין
12 וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הכל גובין דיני
13 חוצה לארץ. אבל אם היה תמה והועדה [ג' פעמים]
14 והזיקה, כגון שנושכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה
15 - אין גובין את הנזק הזה שלם דיני חוצה לארץ, שאין
16 מועד בחוצה לארץ. ואפלו הועד בארץ, ויצא לחוצה
17 לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.

18 יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך
19 להעיד בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין
20 בארץ. לפיכך, אם היה בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן
21 דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה
22 בפניהם בחוצה לארץ.

23 יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו חקרן דיני חוצה לארץ;
24 אבל התוספת, אין גובין אותה.

25 יד. ולא כל המשלם על פי עצמו, גובין ממנו דיני חוצה
26 לארץ; שהרי הפגם [של נערה שנאנסה] והבלשת והכפר
27 [בשוד שהרג אדם], משלם אדם על פי עצמו, כגון
28 שאומר: 'פתייתי בתו של פלוני', 'המית שורי את פלוני'
29 - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ.

30 טו. דיני גרמות [גרימת נזק, כגון שורף שטר חוב] אינן
31 כקנסות, וגובין אותם ודיני בהם בחוצה לארץ.

32 טז. וכן דין המוסר [מלשין] ממון חברו [לגוי] - אף על
33 פי שלא עשה מעשה, גובין אותו דיני חוצה לארץ.
34 יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ - אף על פי שאין גובין
35 שם קנס - מגדין אותו, עד שיפסיס [יתפשר] לבעל דינו או
36 יעלה עמו לדין לארץ ישראל. וכיון שימתן לו שעור הראוי
37 לו, מתירין נדויו, בין שנתפסיס בעל דינו, בין שלא נתפסיס.
38 וכן אם תפס הנזק שעור מה שראוי לו לטל, אין מוציאין
39 אותו מיזד.

40 יח. יחיד שהוא ממחה לרבים - [תלמיד חכם מפורסם] -
41 אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחיד - אין ההודנה
42 בפניו הודנה בבית דין, ואפלו היה סמוך. אבל השלשה
43 - אף על פי שאינן סמוכין, ויהי הן הדייטות, ואין אני
44 קורא אותן 'אלהים' - הרי ההודנה בפניהם הודנה בבית
45 דין. וכן הכופר בפניהם, ואחר כך באו עדים - החזק
46 פפרן, ואינו יכול לחזר ולטען, כמו שבארנו. כללו של

מתוך מהדורת חזק

44 יש לו לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, ונשבע כמו
45 שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחיבב לשלם.
46 ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת (מדוברין), והפקה
47 - גילגל השבועה על הצד השני - אם קנו מידו, או אם
48 נשבע זה שנהפכה עליו - אינו יכול לחזור בו.
49 ה. והוא הדין למי שלא היה חייב שבועה, ואמר: 'אני
50 אשבע לך שבועה חמורה' - אם קנו מידו, אינו יכול לחזור
51 בו; ואם לא קנו מידו - אף על פי שקבל בבית דין -
52 חוזר, עד שיגמר הדין וישבע.
53 ו. מי שנתחייב בדין, והביא עדים או ראיה לזכותו - סותר
54 את הדין, וחוזר הדין; אף על פי שפך נגמר הדין, כל
55 זמן שהוא מביא ראיה, סותרו. אמרו לו הדיינים: 'כל ראיות
56 שיש לך, הבא מכאן ועד שלשים יום' - אף על פי שהביא
57 ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין; מה יעשה? לא
58 מצא בתוך שלשים יום, ומצא לאחר שלשים יום.
59 ז. אבל אם סתם את טענותיו, אינו סותר. כיצד? אמרו
60 לו: 'יש לך עדים?' אמר: 'אין לי עדים!' 'יש לך ראיה?'
61 אמר: 'אין לי ראיה!' ודנו אותו, וחיבבוהו - בין שראה
62 שנתחייב, אמר: 'קרבו פלוני ופלוני והעידוני, או שהוציא
63 ראיה מתוך אפנתו [חגורתו] - אין זה כלום, ואין
64 משגיחין על עדיי ולא על ראיתי.
65 ח. במה דברים אמורים? בשהיתה הראיה אצלו והעדים
66 עמו במדינה. אבל אם אמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה',
67 ולאחר מכאן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה
68 החמת [שק עור] של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד
69 אחרים, ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי
70 זה מביא וסותר. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען
71 ולומר: 'זה שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה, מפני שלא
72 היו מצויין אצלי'. וכל זמן שיכול לטען ולומר: 'מפני כך
73 וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה', והיה ממש
74 בדבריו - הרי זה לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם
75 פרש ואמר: 'אין לי עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים,
76 ולא ראיה כלל, לא בדי ולא ביד אחרים' - אינו יכול
77 לסתר.
78 ט. במה דברים אמורים? בגדול שנתחייב והביא ראיה
79 ועדים אחר שסתם טענותיו. אבל יורש שהיה קטן כשמת
80 מורישו, ובאו עליו טענות מחמת מורישו אחר שהגדיל,
81 ואמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה', ואחר שיצא חייב
82 מבית דין אמרו לו אחרים: 'אנו יודעים לאביך עדות
83 שתסתר בה דין זה', או אמר לו אחר: 'מורישך הפקיד
84 אצלי ראיה זו' - הרי זה מביא מיד וסותר; שאין היורש
85 הקטן יודע כל ראיות מורישו.
86 י. מי שקנו מידו [התחייב בקנין], שאם לא יבוא ביום
87 פלוני וישבע, יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטל כל מה
88 שטען בלא שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע

1 ואם אמר: 'כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא
2 טעיתם' - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאין ממנו.
3 ואם הצריך נבית הדיו המקומין דבר לשאל מבית דין
4 הגדול שבירושלים - כותבים ושולחין ושולחין, ודין
5 להם בערים כפי מה שיבוא בכתב בית דין הגדול.
6 ז. במה דברים אמורים? בשאר הדיינים שנה טוען וזה
7 טוען, או בשאר המלוה: 'נדון כאן', והלוה אומר: 'גלף
8 לבית דין הגדול'. אבל אם אמר המלוה: 'גלף לבית דין
9 הגדול' - כופין את הלוה ועולה עמו, שנאמר: '[ו]עבד
10 לזה, לאיש מלוה'. וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה
11 הטוען לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות
12 עמו. וכן כל פיוצא בזה.
13 ח. במה דברים אמורים? בשהיו שם עדים או ראיה
14 לנגזל או למלוה או לנזק; אבל טענה ריקנית, אין מחיבין
15 את הנטען לצאת כלל, אלא נשבע במקומו, ונפטר.
16 ט. וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול, אבל יש
17 מקומות שיש בהם חכמים גדולים ממחין לרבים -
18 תלמידי חכמים מפורסמים, ומקומות שיש בהם תלמידים
19 שאינם כמותם; אם אמר המלוה: 'גלף למקום פלוני
20 שבארצו לפני פלוני הגדול, ונדון לפניו בדין זה' -
21 שכופין את הלוה, והולך עמו. וכך היו מעשים בספרד.

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ה

פרק ז

22
23
24 א. אחד מבצלי דינין שאמר: 'איש פלוני דון לי, ואמר
25 בעל דינו: 'פלוני דון לי' - הרי אלו שני הדיינים שברר
26 זה אחד וזה אחד, בוררין להן דין שלישי, ושלשתם דינין
27 לשניהם; שמתוך כך יצא הדין לאמתו. אפלו היה האחד
28 שבררו בעלי הדין חכם גדול וסמוך, אינו יכול לכך את
29 בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שירצה.
30 ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול, בין להיותו דין בין
31 להיותו עליו עד, אפלו קבל אחד מן הפסולים בעברה
32 כשני עדים כשרים להעיד עליו, או כשלישה בית דין
33 ממחין לדון לו - בין שקבל על עצמו לאבד זכותיו
34 ולמחל מה שהוא טוען על פיהם, בין שקבל שיתן כל מה
35 שישטען עליו חבירו בעדות זה הפסול או בדיניו - אם קנו
36 מידו [- עשו קניין על התחייבותו] על זה, אינו יכול לחזור
37 בו; ואם לא קנו מידו, יכול לחזור בו עד שיגמר הדין.
38 נגמר הדין, והוציא הממון בדין זה הפסול או בעדותו -
39 אינו יכול לחזור בו.
40 ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין, ואמר לו:
41 'השבע לי בחיי ראשך [ללא הזכרת שם שמים], והפטר',
42 או 'השבע לי בחיי ראשך, ואני אמן לך כל מה שתטען'
43 - אם קנו מידו, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו,

46

פָּרָק ט

א. סַנְדָּרֵי שֶׁפָּתְחוּ בְּלֵן [את הדין] בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת תְּחִלָּה, וְאָמְרוּ בְּלֵן 'חֵיב' - הָרִי זֶה פָּטוּר; עַד שֶׁיְהִי שָׁם מִקְצַת מִזְכִּין שֶׁיִּהְיֶה בְּזִכְרוֹתָו, וְיִרְבּוּ הַמְּחִיבִין; וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה.
 ב. סַנְדָּרֵי קִטְנָה [- של כ"ג] שֶׁנְּחָלְקוּ בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת - שָׁנִים עֶשֶׂר אֲמָרִים 'זַכָּאי' וְאַחַד עֶשֶׂר אֲמָרִים 'חֵיב' - הָרִי זֶה זַכָּאי. שָׁנִים עֶשֶׂר אֲמָרִים 'חֵיב' וְאַחַד עֶשֶׂר אֲמָרִים 'זַכָּאי', או שֶׁאָמְרוּ אֶחָד עֶשֶׂר 'זַכָּאי' וְאַחַד עֶשֶׂר 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', אֲפֹלוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מִזְכִּין אוּ מְחִיבִין וְהָאֶחָד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שָׁנִים. זֶה שֶׁאָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינּוּ, שֶׁהָרִי אֵינּוּ חֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה, וְנִמְצָאוּ אַחַר הַתּוֹסֵפֶת אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, חוּץ מִזֶּה הַמְּסַפֵּק. אָמְרוּ שָׁנִים עֶשֶׂר 'זַכָּאי', וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר 'חֵיב' - הָרִי זֶה זַכָּאי. אֶחָד עֶשֶׂר אֲמָרִים 'זַכָּאי', וּשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֲמָרִים 'חֵיב' - אֵף עַל פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים אָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי זֶה חֵיב, שֶׁהָרִי רַבּוּ הַמְּחִיבִין בְּשָׁנִים. אָמְרוּ שָׁנִים עֶשֶׂר 'זַכָּאי' וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר 'חֵיב', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שָׁנִים אַחֲרֵיהֶם. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמִּזְכִּין אֶחָד וְיִהְיֶה זַכָּאי, או יִרְבּוּ הַמְּחִיבִין שָׁנִים או יִתֵּר וְיִהְיֶה חֵיב. הֵי אֵלוּ כְּנֶגֶד אֵלוּ וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', או שֶׁהֵי הַמְּחִיבִין יִתֵּר אֶחָד בְּלִבּוֹ - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁכְּעִים וְאַחַד. הַגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאַחַד - שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'זַכָּאי', וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב' - הָרִי זֶה זַכָּאי. שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב', וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'זַכָּאי' - דְּנִים אֵלוּ כְּנֶגֶד אֵלוּ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מֵהֶם דְּבָרֵי חֵבְרוֹ, וּמִזְכִּין אוֹתוֹ אוּ מְחִיבִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָאָה - גְּדוּל שֶׁבְּדִינֵין אֲמָר: 'נִזְדַּקְנָן הַדִּין' [קִשָּׁה הוּא הַדִּין], וּפּוֹטְרִין אוֹתוֹ. חִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב' וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים 'זַכָּאי', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'זַכָּאי', וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲמָרִים 'חֵיב', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - חֵיב, שֶׁהָרִי רַבּוּ הַמְּחִיבִין שָׁנִים.
 ג. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁבָּא לָהֶם מִחֻלְקָתוֹ, בֵּין בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין בְּדִין מְדִינֵי תוֹרָה - אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם, אֲלֹא דְנִין אֵלוּ כְּנֶגֶד אֵלוּ, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֵב שְׁלֵהֶם. וְאִם בְּדִין אֶחָד מִן הַנְּהַרְגִין בְּפָנֵיהֶם נְחָלְקוּ - דְּנִין אֵלוּ כְּנֶגֶד אֵלוּ, עַד שֶׁיִּפְטְרוּ אוֹתוֹ אוּ יִתְחַיֵּב.

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק י

א. אֶחָד מִן הַדְּנִינִין בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת שֶׁהֵיָה מִן הַמִּזְכִּין אוּ מִן הַמְּחִיבִין, לֹא מִפְּנֵי שֶׁאָמַר דְּבַר הַנְּרָאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ, אֲלֹא נִטָּה אַחַר דְּבָרֵי חֵבְרוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, לְנִטְתָּ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [- מִמִּשְׁחָה

1 וְיִטַּל, אֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ פְּלוֹם וְיִפְטֹר חֵבְרוֹ, וְעֵבֶר
 2 הַיּוֹם, וְלֹא בָּא - נִתְקַיְמוּ הַתְּנָאִים, וְאֶבְדָּה זְכוּתוֹ. וְאִם
 3 הִבִּיא רָאָיָה שֶׁהֵיָה אֲנוֹס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הָרִי זֶה פָּטוּר מִקְנִין
 4 זֶה; וְיִשְׁבַּע כְּשִׁיתְּבַעְנּוּ חֵבְרוֹ, כְּשֶׁהֵיָה מִקְדָּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
 5 בְּזֶה.

פָּרָק ח

א. בֵּית דִּין שֶׁנְּחָלְקוּ, מִקְצַתֵן אֲמָרִין 'זַכָּאי' וּמִקְצַתֵן אֲמָרִין 'חֵיב' - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב; וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲחֲרַי רַבִּים - לְהַטּוֹת". בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, וּבִשְׂאָר דִּינֵי אֲסוּר וְהִתֵּר, וְטָמֵא וְטָהוֹר, וְכִיּוּצָא בְּהֶם. אֲבָל בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת - אִם נְחָלְקוּ בְּזֶה הַחוּטָא, אִם יִהְיֶה אִם לֹא יִהְיֶה - אִם הֵי הָרֵב מְזַכֵּים, זַכָּאי; וְאִם הֵי הָרֵב מְחִיבִין - אֵינוּ נִהְרָג, עַד שֶׁיְהִי הַמְּחִיבִין יִתֵּר עַל הַמְּזַכֵּים שָׁנִים. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁעַל זֶה הִזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאָמַר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרַי רַבִּים לְרַעַת"; פְּלוּמָר, אִם הֵי הָרֵב נוֹטִים לְרַעַת, לְהַרְג - לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטִּיָּה גְדוּלָה וְיוֹסִיפוּ הַמְּחִיבִין שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְנִטּוֹת אַחֲרַי רַבִּים - לְהַטּוֹת" - הַטּוֹתָךְ לְטוֹבָה, עַל פִּי אֶחָד; וְלְרַעַת, עַל פִּי שָׁנִים. וְכָל אֵלוּ הַדְּבָרִים, קִבְּלָה הֵם [מִמִּשְׁחָה רַבִּין].

ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁנְּחָלְקוּ - שָׁנִים אֲמָרִים 'זַכָּאי' וְאַחַד אֲמָר 'חֵיב', הָרִי זֶה זַכָּאי; שָׁנִים אֲמָרִים 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'זַכָּאי', הָרִי זֶה חֵיב; אֶחָד אֲמָר 'זַכָּאי' וְאַחַד אֲמָר 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', או שֶׁאָמְרוּ שָׁנִים 'זַכָּאי' או 'חֵיב' וְהִשְׁלִישִׁי אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ שָׁנִים. נִמְצָאוּ חִמְשָׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדְבָר: אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם 'זַכָּאי' וּשְׁנַיִם 'חֵיב', הָרִי זֶה זַכָּאי; אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה 'חֵיב' וּשְׁנַיִם 'זַכָּאי', הָרִי זֶה חֵיב; אָמְרוּ שָׁנִים 'זַכָּאי' וּשְׁנַיִם 'חֵיב', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - מוֹסִיפִין שָׁנִים. אֲבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה 'זַכָּאי' או 'חֵיב' וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', או שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה 'זַכָּאי' וְאַחַד 'חֵיב' וְאַחַד 'זַכָּאי' וְאַחַד 'חֵיב' וְאַחַד 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - בֵּין שֶׁהֵיָה זֶה שֶׁאָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' הוּא שֶׁאָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁאָמַר אַחַר - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב. הֵי מְחַצֵּה לְמַחְצָה, וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי אֵלוּ מוֹסִיפִין שָׁנִים אַחֲרֵיהֶם; וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר [- שׁוּב נַעֲשׂו חֲצִי חֲצִי וְאַחַד אֵינוּ יוֹדֵעַ] - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁכְּעִים וְאַחַד. הַגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאַחַד - אָמְרוּ חִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים 'חֵיב' וְחִמְשָׁה וּשְׁלֹשִׁים 'זַכָּאי', וְאַחַד אֲמָר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ עַד שֶׁיִּחְזֹר לְדְבָרֵי הַצַּד הָאֶחָד, וְנִמְצָאוּ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים מִזְכִּין אוּ מְחִיבִין. וְאִם לֹא חֹזֵר, לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַדְּבָר סָפֵק, וּמְעַמִּידִין אֶת הַמְּמוֹן בְּחֻזְקָת בְּעָלָיו.
 ג. כָּל מִי שֶׁאָמַר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - צָרִיד לְתַן טַעַם לְדְבָרָיו, וְלְהוֹדִיעַ מֵאִיָּה טַעַם בָּא לוֹ הַסָּפֵק, כְּדָרְךָ שֶׁמְרָאָה הַמְּמוֹנָה מֵאִיָּה טַעַם מְזַכֵּה, וְהַמְּחִיב מֵאִיָּה טַעַם מְחִיב.

47 לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין
 48 לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד
 49 זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות,
 50 הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה
 51 אלא הדינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר
 52 ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני
 53 נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבל המלמד
 54 זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין
 55 יש לו לחזור ולהמנות עם המחזיר, כמו שבארנו. דיני
 56 ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין
 57 ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין
 58 לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות,
 59 וביום שלאחריו לחובה.
 60 ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב
 61 יום טוב - שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור
 62 לענות את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו
 63 עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.
 64 ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן
 65 התורה, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", מדברייהם
 66 [מדרבנן -] שאין דנין בערב שבת.
 67 ד. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גליות
 68 - כל הדינים [הדינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם,
 69 אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחד מהם [מהדינים שבדיני
 70 נפשות -] בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדיניו בעשרים
 71 ושלשה.
 72 ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דינו כשאר דיני
 73 נפשות: מכניין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו],
 74 ואינו צריך התראה כשאר הנהרגין. ואם יצא מבית דין
 75 זכאי, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו חובה" - מחזירין
 76 אותו; ויצא חייב, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו זכות" -
 77 אין מחזירין אותו. ואין [ב"ד] טוענין למסית. ומושיבין
 78 בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא יתחמו עליו;
 79 שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההכל -
 80 רחמים היא בעולם, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפיו".
 81 ו. דיני ממונות, וכן השמאות והטהרות - מתחילין מן
 82 הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות -
 83 מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול
 84 אלא באחרונה.
 85 ז. דיני ממונות, וכן השמאות והטהרות - אב וכו', הרב
 86 ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני
 87 נפשות, ומכות, וקדוש החדש, ועביר השנה - אב וכו',
 88 או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.
 89 ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים -
 90 כגון שהיה האחד מהם בפניהם, והשני היה מן
 91 התלמידים שאמר "יש לי ללמד זכות או חובה" - שומעין
 92 דבריו, ונושאים ונותנים ונמנין עמו.
 93 ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [-

1 רבינו] אמרו, שלא תאמר בשעת מנין: 'די שאהיה פאיש
 2 פלוני', אלא אמר מה שבפניך.
 3 ב. ובכלל לא זה, שלא יחזר המלמד זכות בדיני נפשות
 4 ללמד חובה, שנאמר: "[ו]לא תענה על רב, לגטת". במה
 5 דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין,
 6 יש למלמד זכות לחזור ולהמנות עם המחזיר.
 7 ג. תלמיד שהיה מובה, ומת - רואין אותו כאלו הוא
 8 מובה [ועומד] במקומו.
 9 ד. אמר אחד: "יש לי ללמד זכות", ונשתתק או מת קדם
 10 שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מובה - הרי זה כמי
 11 שאינו.
 12 ה. שנים שאמרו טעם אחד - אפלו משני מקראות, אין
 13 נמנין אלא באחד.
 14 ו. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן
 15 הגדול - שמא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמם
 16 כדאי לחלק עליו; אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו
 17 בדעתו.
 18 ז. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות.
 19 כיצד? אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה
 20 שהעידו בו עליך, אל תירא מדברייהם'.
 21 ח. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: "יש לי ללמד
 22 עליו חובה" - משתקין אותו. אמר: "יש לי ללמד עליו
 23 זכות" - מעלין אותו עמהם לסנהדרין; אם יש ממש
 24 בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין
 25 ממש בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלו. אפלו אמר
 26 הנה דון עצמו: "יש לי ללמד על עצמי זכות" - שומעין לו,
 27 ועולה למנין; והוא, שיהיה בדבריו ממש.
 28 ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור ונגמרו
 29 דינו להריגה, ונראה להם הטעם שישטרו בו את דינו, כדי
 30 לזכותו - סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אבל אם טעו,
 31 ופטרו את המחזיר הריגה - אין סותרין את דינו, ואין
 32 מחזירין אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין
 33 הצדוקין מודין בו [- תורה שבעל פה]. אבל אם טעו בדבר
 34 שהצדוקין מודין בו [- תורה שבכתב], מחזירין אותו
 35 לחובה. כיצד? אמרו: 'הבא על הערוה שלא כדרך
 36 פטור', ופטרוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם
 37 אמרו: 'המערה שלא כדרך פטור', ופטרוהו - אין
 38 מחזירין אותו. וכן כל פיוצא בזה.

פרק יא

40 א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות,
 41 בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלשה. דיני ממונות,
 42 פותחין [את הדינים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות,
 43 פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני
 44 ממונות, מטין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני
 45 נפשות, מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה.
 46 דיני ממונות, מחזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין

1 הדיינים]; שהדיינים הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.
 2 י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה
 3 [- מסורת מרבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא
 4 צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.
 5 יא. הכל פשרים לדין דיני ממונות, אפלו גר - והוא,
 6 שתהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי
 7 שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסומה באחת מעיניו -
 8 פשוט לדין דיני ממונות. אבל בדיני נפשות - אין דיני
 9 אותם אלא פהנים לויים וישראלים המשיאין לכהנה, ולא
 10 יהיה אחד מהם סומה אפלו באחת, כמו שבארנו.

פָּרָק יב

12 א. כיצד דיני דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין,
 13 ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרים
 14 להם: 'מפירין אתם אותו? התירתם בו?' אם אמרו: 'אין
 15 אנו מפירין אותו', או 'נסתפק לנו', או שלא התרו בו -
 16 הרי זה פטור.

17 ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה;
 18 שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמה
 19 שוגג היה. וכיצד מתירין בו? אומרים לו: 'פרש! או אל
 20 תעשה! שזו עברה היא, וחיב אתה עליה מיתת בית דין',
 21 או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין
 22 בראשו - פטור; אפלו אמר: 'ידע אני', פטור; עד שיתיר
 23 עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת פן אני עושה'; ואחר כך
 24 יהרג. וצריך שיעבר ויעשה חכה להתראה, בתוך כדי
 25 דבור; אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. ובין
 26 שהתרה בו אחד מן העדים, וכן שהתרה בו אחר בפני
 27 עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא
 28 ראהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

29 ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומפירין אנו אותו' -
 30 מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על
 31 עדי נפשות? אומרים להם: 'שמא תאמרו מאמד [-
 32 השערה] ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו,
 33 או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדישה
 34 וחקירה, היו יודעים שלא בדיני ממונות, דיני נפשות: דיני
 35 ממונות, אדם נותן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו
 36 ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שיהי לקין נאמר:
 37 "קול דמי אחיך צעקים אלי", דמו ודם זרעותיו; לפיכך
 38 נברא אדם יחידי בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת
 39 מישראל, מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא, וכל המקים
 40 נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו קים עולם מלא.
 41 הרי כל באי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין
 42 פני אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד
 43 יכול לומר: 'בשבילי נברא העולם'. שמא תאמרו: 'מה
 44 לנו ולצרה זו' - לבוא ולהעיד? - הלא כבר נאמר: "והוא
 45 עד, או ראה או ידע"; או שמא תאמרו: 'מה לנו ולחוב
 46 בדמו של זה?' - והלא כבר נאמר: 'ובאבד רשעים,

רבה". אם עמדו בדיקה - מכניסין את הגדול שבָּעדים,
 ובדקין אותו בדישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות
 עדות. אם נמצאת עדותו מכוננת - מכניסין את השני,
 ובדקין אותו כראשון; ואפלו היו העדים מאה, ובדקין
 כל אחד ואחד בדישה וחקירה. נמצאו דברי כל העדים
 מכונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם
 לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודינין אותו. אם מצאו לו
 זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו
 עד למחר. ובו ביום מודינין הסנהדרין זוגות זוגות [צוותי
 דין], לענין דיניו; וממעטין במאכל, ואין שותין זין כל
 אותו היום, ונושאין בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם
 זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפמיין לבית דין,
 המזכה אומר: 'אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי';
 והמחייב אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או
 'חורתי, ואני מזכה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם
 שחיבו או זכו מטעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד,
 כמו שבארנו - הרי סופרי הדיינים מזכירין אותם, שהרי הן
 כותבין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין בדינו: אם
 מצאו לו זכות, פטורו; ואם הצרכו להוסיף [- דיינים],
 מוסיפין. רבו המחייבין, ונתחייב - מוציאין אותו להרגו.
 ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק
 מבית דין, שנאמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה".
 ובראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין
 בית דינו של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף
 מחנה ישראל.

ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו.
 אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומכין
 אותה כנגד בית ההריון, עד ששמות הנולד תחלה. אבל אם
 ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה
 שתהרג, מתר להנות בשערה.

ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו זכות [- קרבנו שחוט]
 - אין הורגין אותו, עד שמויין עליו מדם חטאתו ואשמו.
 ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו
 עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מענין את הדין.

יום שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק יג

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין,
 ואחד עומד על פתח בית דין והסוֹדְרִין [מספחות] בידו,
 והסוס רחוק ממנו, והפרוץ יוצא לפניו: 'פלוני יוצא להרג
 במיתה פלונית, על שעבר על עברה פלונית במקום פלוני
 בזמן פלוני, ופלוני ופלוני עדי - מי שידע לו זכות, יבוא
 וילמד עליו'. אמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - זה
 מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון
 לבית דין. אם נמצא לו זכות, פוטרין אותו; ואם לאו, יחזר
 ויצא להריגה. אמר הוא עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי

48 ואם היו אותו בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין
49 סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ, והם
50 עמה בארץ ישראל.

פרק יז

51
52 א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, ושרפה,
53 והריגה בסיף, וחנק. סקילה ושרפה, מפרשין הן בתורה.
54 ומפי מלשה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם,
55 חנק. וההורג את חברו, מיתתו בסיף; וכן אנשי עיר
56 הנדחת, מיתתן בסיף.

57 ב. כל מיתה מהן - מצות עשה היא לבית דין, להרג בה
58 מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג באחת מהן, אלא
59 בסיף בלבד.

60 ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין -
61 בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא תעשה; חוץ
62 מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא
63 תעשה, שנאמר: "מכשפה לא תחיה".

64 ד. סקילה חמורה מן השרפה, ושרפה חמורה מן הסיף,
65 והסיף חמורה מן החנק. וכל מי שנתחייב בשתי מיתות,
66 נדון בחמורה; בין שעבר שתי עברות זו אחר זו, בין
67 שעבר עברה אחת שחייב עליה שתי מיתות; אפלו נגמר
68 דינו לקלה, ואחר כך עבר על החמורה ונגמר דינו - נדון
69 בחמורה.

70 ה. ואחד האיש ואחד האשה, דנין אותן בארבע המיתות.
71 ו. כל חייב מיתות שנתעברו זה בזה, ידון כל אחד מהם
72 בקלה שבהן.

73 ז. מי שנגמר דינו [למיתתו] שנתעבר עם שאר העם, ולא
74 נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו, שנתעבר במי
75 שנגמר דינו ולא נודע מי הוא - פלן פטורין, לפי שאין
76 גומרין דינו של אדם אלא בפניו.

77 ח. מי שעמד על נפשו, ולא נכלו בית דין לאסור אותו
78 עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה - הורגין אותו ועדו
79 בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה, מאחר שנגמר דינו;
80 ואין רשות לשאר העם להמית אותו תחלה. לפיכך, אם
81 נקטעה יד העדים, פטור; ואם היו העדים גדמין מתחלה,
82 יהרג בניד אחרים. במה דברים אמורים? בשאר מחייבי
83 מיתות בית דין, חוץ מן הרוצח. אבל הורג נפש שנגמר
84 דינו - רודפין אחריו בכל דבר וכיני כל אדם, עד שממיתין
85 אותו.

86 ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברין אותן בקברי אבותיהן
87 בכלל ישראל, אלא שתי [בתין] קברות מתקנין להם בית
88 דין: אחת לנסקלין ולגופרין, ואחת לגהרגין ולגחנקין.
89 ודבר זה, תלכה מפי השמועה [- ממשח ובינו]. נתאפל
90 הפשר - היו מלקטין את העצמות, וקוברין אותם בקברות
91 אבותיהם. ויש לקרוביהם לעשות להם [לעצמותיהם] ארון
92 ותכריכין.

93 י. צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא

1 זכות' - אף על פי שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו פעם
2 ראשונה ושניה; שאם מפני הפחד נסתתמו טענותיו,
3 וכשיחזר לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו,
4 ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית.
5 אמר בשלישית: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - אם יש
6 ממש בדבריו - מחזירין אותו, אפלו כמה פעמים. לפיכך,
7 מוסרין לו שני תלמידי חכמים, ששומעין דבריו בדרך;
8 אם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו; ואם לאו, אין
9 מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות, מוציאין אותו;
10 ועדו - הם ההורגין אותו, בכל מיתה שיתחייב בה. ורוצח
11 שלא הרגוהו עדיו - חייבין בית דין להמיתו בניד כל אדם.
12 רחוק ממקום ההריגה בעשר אמות, אומרין לו: 'התודה!
13 שכן דרך כל המומתין, מתודין; וכל המתודה, יש לו חלק
14 בעולם הבא'. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו:
15 'אמר: תהיה מיתתי כפרה על כל עונותי'. אפלו ידע
16 בעצמו ששקר העידו עליו, כף הוא מתודה.

17 ב. ואחר שמתודה, משקין אותו קרט [גרגיר] של לבונה
18 בכוס של יין, כדי שתטורף דעתו עליו וישתפר, ואחר כך
19 יהרג במיתה שהוא חייב בה.

20 ג. זה היין והלבונה, והאבן שייסקל בה הנסקל, והסיף
21 שיהרג בו הנהרג, והסודר שחונקין בו הנחנק, והעץ
22 שתולין עליו הנתלה, והסודר שמניפין בו לפני הרוגי בית
23 דין, והסוס שרץ עליו להצילו - הכל באין משל [כסף ה]
24 צבור; ומי שירצה להתנדב, יתנדב.

25 ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג [למקום הריגתו]. וכל
26 בית דין שהרגו נפש, אסורים לאכל כל אותו היום - הרי
27 זה בכלל "לא תאכלו על הדם". ואין מברין [- מאכילין]
28 את [הקרובים על הרוגי בית דין] [סעודה ראשונה שאחר
29 מיתתו], משום "לא תאכלו על הדם". ודברים אלו
30 אסורין, ואין בהם מלקות.

31 ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד - מעניין בדינו,
32 ואוכלין בית דין ושותין; ואחר כך גומרין דינו סמוך
33 לשקיעת החמה, והורגין אותו.

34 ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן; ובאין קרוביהם
35 ושואלין את שלום העדים ואת שלום הדיינים, להודיע
36 שאין בלבם עליהם כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי
37 שאין נוהגין אבל - הרי הן אונגין [מצטערים] עליהן,
38 שאין אנינות אלא בלב.

39 ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין
40 את דינו; אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: 'מעדין
41 אנו את איש פלוני, שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני
42 ופלוני עדיו' - הרי זה יהרג. במה דברים אמורים?
43 ברוצח. אבל שאר חייבי מיתות - עד שיבואו עדיו
44 הראשונים, ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם; והוא,
45 שיעידו בבית דין של עשרים ושלשה.

46 ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיו בחוצה לארץ, וברח
47 לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש כ"ט מרחשון - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קה

מתוך מהדורת חזק

44 [מחשה רבינו]: "אל שערך" - זה שער שעבד בו, ולא
 45 שנגמר דינו בו.
 46 ג. מצות הנשפין: היו משקיעין אותו בזבל עד
 47 ארבעותיו, ונותנין סודר קשה לתוף הרף, וכורף על
 48 צוארו, ושני עדיו - זה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד
 49 שהוא פותח את פיו. ומתיכין [ממסין] את הכדיל או את
 50 העופרת וכיוצא בהן, וזורק לתוף פיו, והיא יורדת
 51 ושורפת את בני מעיו.
 52 ד. מצות ההנהגין: מתיזין את ראשו בסיף, כדרך
 53 שהמלכים עושים.
 54 ה. מצות הנחנקין: משקיעין את המחייב בזבל עד
 55 ארבעותיו, ונותנין סודר קשה לתוף הרף, וכורכין על
 56 צוארו; וזה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד שמתצא נפשו.
 57 ו. מצות עשה לתלות את המגדף [את ה'] ועובר עבודה
 58 זרה, שנאמר: "כי קלת אלהים תלוי", הרי מגדף אמור;
 59 וכעובר עבודה זרה נאמר: "את ה' הוא מגדף". והאיש
 60 נתלה, ואין האשה נתלית, שנאמר: "כי יהיה באיש חטא
 61 משפט מות והומת, ותלית אותו".
 62 ז. כיצד מצות הנחלין? אחר שסוקלין אותן, משקיעין את
 63 הקורה בארץ, והעץ יוצא ממנה, ומקיפין שתי ידי ז' לז',
 64 ותולה אותו סמוך לשקיעת החמה, ומתירין אותו מיד.
 65 ואם לן - עוברין עליו בלא תעשה, שנאמר: "לא תלין
 66 נבלתו על העץ".
 67 ח. ומצות עשה לקבר את כל הרוגי בית דין ביום
 68 ההריגה, שנאמר: "כי קבור תקברנו ביום ההוא". ולא
 69 הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו - עובר
 70 עליו בלא תעשה. הלינו לכבודו, להביא לו ארון ותכריכין
 71 - אינו עובר עליו.
 72 ט. אין תולין על אילן המכבד לקרקע, אלא על המלוש,
 73 כדי שלא יהיה מחסר קציצה; שהעץ שנתלה עליו נקבר
 74 עמו, שלא יהיה לו זכרון רע, ויאמרו: 'זה העץ שנתלה
 75 עליו פלוני'. וכן האבן שנסקל בה, והסיף שנהרג בו
 76 הנהרג, והסודרין שחונקין בהן - הכל נקברין בתפיסת
 77 הנהרג [בד' אמותיו], אבל לא בקבר עצמו.
 78 י. כל הנסקלין שבתורה - שמונה עשר; ואלו הן: הבא
 79 על האם, ועל אשת האב, ועל הכלה, ועל נערה מארשה,
 80 ועל הזכור, והשוכב עם הבמה, והאשה המביאה את
 81 הבמה עליה, והמגדף, והעובר עבודה זרה, והנותן
 82 מזרעו למלך, ובעל אוב, ובעל ידעוני, והמסית [יחיד
 83 לע"ז], והמדיח [עיר שליוחה], והמכשף, והמחלל את
 84 השבת, ומקלל אביו ואמו, ובן סוטר ומורה.
 85 יא. כל הנשפין - עשרה; ואלו הן: בת כהן שזנת תחת
 86 בעלה, והבא על בתו, ועל בת בתו, ועל בת בנו, ועל בת
 87 אשתו, ועל בת בתה, ועל בת בנה, ועל חמותו, ועל אם

1 גאיצו. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים, הרי אלו
 2 חבלגין. ואף על פי כן, אם ארבע להם להרג בכל יום ויום
 3 - הורגין; אבל אין דנין לעולם שנים ביום אחד, אלא דנין
 4 זה היום והשני למחר. היו שניהם בעברה אחת ומיתה
 5 אחת, כגון נואף עם נואפת - דנין שניהם ביום אחד.
 6 לפיכך, אם היה הנואף בועל בת כהן - הואיל והוא בחנק
 7 והיא בשרפה, אין הורגין שניהם ביום אחד.
 8 יא. אין דנין דיני נפשות, אלא בפני הבית - והוא, שיהיה
 9 בית דין הגדול שם בלשפה שבמקדש; שנאמר בקצן
 10 ממרא: "לבלתי שמע אל כהן". - מפי השמועה למדו,
 11 שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח, יש דיני נפשות,
 12 והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו.
 13 יב. בתחלה כשנבנה המקדש, היו בית דין הגדול יושבין
 14 בלשפת הגזית שהיתה בעזרת ישראל; והמקום שהיו
 15 יושבין בו חל היה, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית
 16 דוד. וכשנתקלקלה השורה [ורבו העוונות והרוצחים], גלו
 17 ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופם לטבריא;
 18 ומשם לא עמד בית דין גדול, עד עתה. וקבלה היא,
 19 שבתבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעתקין למקדש.
 20 יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות
 21 מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים; מפני שגלו
 22 הסנהדרין, ולא היו שם במקומם במקדש.
 23 יד. בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל, דנין דיני
 24 נפשות בחוצה לארץ - והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין
 25 [מוסמכים] בארץ, כמו שבארנו; שהסנהדרין נוהגת בארץ
 26 ובחוצה לארץ.

פרק טו

28 א. כיצד מצות הנסקלין? רחוק מבית הסקילה ארבע
 29 אמות, מפשיטין את המחייב סקילה בגדיו, ומכסין ערותו
 30 מלפניו; ואין האשה נסקלת צרמה, אלא בחלוק אחד.
 31 ובית הסקילה גבוה שתי קומות; עולה לשם הוא ועדיו,
 32 וידיו אסורות, ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו,
 33 והוא נהפך ונופל על לבו לארץ. אם מת בה - יצא, שהרי
 34 נאמר: "סקל יסקל או ירה ירה", הנה השנה הנסקל
 35 שנפל האבן עליו, עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על
 36 הארץ. ואם לא מת מדחיפה זו - מגביהין העדים אבן
 37 שהיתה מנחת שם, משא שני בני אדם, והעד השני מרפה
 38 ידיו, ומשליך את האבן על לבו. אם מת בה, יצא; ואם
 39 לאו - רגימתו בכל ישראל, שנאמר: "יד העדים תהיה בו
 40 כראשנה להמיתו, ויד כל העם באחרונה".
 41 ב. עבד עבודה זרה - אין סוקלין אותו, אלא על שער
 42 [העיר] שעבד בו; ואם היתה עיר שרבה גויים, סוקלין
 43 אותו על פתח בית דין. ודבר זה, קבלה מפי השמועה

מתוך מהדורת חזק

- 1 חמותו, ועל אם חמיו. והוא, שבא עליהן בחיי אשתו;
 2 אבל לאחר מיתת אשתו, הרי הן בכרת בלבד ככל
 3 העריות.
 4 יב. הנהרגין - שנים: הרוצח, והנדה.
- 5 יג. והנהגין - ששה; ואלו הן: הבא על אשת איש,
 6 והחובל באביו או באמו, וגונב נפש מישראל, וזקן ממרא
 7 (שמורה נגד ב"ד הגדול), ונביא השקר, והמתנבא בשם
 8 עבודה זרה. נמצאו כל הרוגי בית דין - ששה ושלשים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ג כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

- 43 והרי הם מצטערין - הרי זה מקיז דם וחותר, כפי מה
 44 שירשוהו לעשות.
 45 ח. אזהרה של מכה אביו ואמו, מניין? ענש שמענו,
 46 אזהרה לא שמענו. הואיל והוא מזוהר שלא להכות אדם
 47 מישראל, הרי אביו ואמו בכלל ישראל.
 48 ט. שתוקי [- שאין ידוע מיהו אביו] חייב על אמו, ואינו
 49 חייב על אביו; אף על פי שנהדקה [נחקרה] אמו ואמרה:
 50 'בן פלוני הוא' - אין זה נסקל או נחנק על פיה. אבל בנו
 51 מן השפחה ומן הנכרית - אינו חייב לא על אביו ולא על
 52 אמו. וכן גר שהורתו שלא בקדשה - אינו חייב על מפת
 53 אביו וקללתו.
 54 י. וכשם שאינו חייב על אביו, כך אינו חייב על אמו,
 55 שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חייב על אביו,
 56 חייב על אמו, וזה שאינו חייב על אביו, אינו חייב על אמו.
 57 יא. הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבגוהו - כדי
 58 שלא יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי
 59 זה מבזה אביו; ונהוג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו
 60 יחוס, אלא הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על
 61 פי שנשתחררו.
 62 יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועוכרי עבדות
 63 - אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור
 64 לו להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם
 65 עשו תשובה - הרי זה חייב ונהרג עליהם, אף על פי שהם
 66 יוצאין למיתה. במה דברים אמורים? בכנו. אבל אחר
 67 שבא והפהו או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה
 68 תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה. ואם
 69 בישו - חייב בקנס, המבישו.
 70 יג. עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא
 71 חזן [שמש] לפני הדנינים - לא יכה אותם; וכן אם נתחייב
 72 נדוי, לא יהיה שליח לנדוּתם. ולא ידחף אותם, ולא יבזה
 73 אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכה, ולא
 74 עשו תשובה.
 75 יד. לכל, אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו -
 76 חוץ ממסית [חבירו לעבודה זרה], שהרי אמרה תורה:
 77 "לא תחמל ולא תכסה עליו".
 78 טו. מי שנתחייב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו
 79 משביעו בשבועת האלה [- עם קללה], שהרי זה בא

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ה

הלכות ממרים

פרק ה

- 9
 10
 11
 12 א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו
 13 קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר
 14 מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל
 15 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
 16 הטמטום והאנדורגינוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו
 17 גדולים, שהגיעו לכלל הענין.
 18 ב. אינו חייב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות
 19 המיוחדין [של הקב"ה]; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן
 20 הסקילה, ולוקה בדרך שלוקה על קללת כל אדם כשור
 21 מישראל.
 22 ג. וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו - הרי זה כמקלל אחד
 23 משאר הקהל.
 24 ד. אזהרה של מקלל אביו ואמו, מניין? ענש שמענו
 25 בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש".
 26 הואיל והוא מזוהר שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו
 27 בכלל ישראל.
 28 ה. המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה
 29 אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל
 30 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
 31 הטמטום והאנדורגינוס; והוא, שיגיעו לכלל ענין. אינו
 32 חייב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה
 33 חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם
 34 לאחר מיתה, פטור.
 35 ו. מי שהכה את אביו על אנו, וחרשו - חייב ונהרג;
 36 שאי אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם
 37 יצאת בפנים באין, ונתחרש.
 38 ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתך לו בשר או
 39 אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה;
 40 אפלו להוציא סילון [- קוץ] מבשר אביו או אמו - לא
 41 יוציא, שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשייש
 42 שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא,

מתוך מהדורת חזק

46 'כַּף אָמַר אָבָא מְרִי, אָנִי כִפְרַת מִשְׁכָּבוֹ. בְּמַה דְּבָרִים
 47 אָמַרְתָּ? בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ שְׁלֹאֲחֵר מִיתְחוּ; אָבָל
 48 אַחֵר הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, אָמַר: 'זְכֹרֵנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבֵּא'.
 49 וְ. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, חִיבִין בְּמוֹרָא וְכְבוֹד; אֵלֶּא
 50 שְׁהָאִישׁ יֵשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת, וְהָאִשָּׁה אֵין בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת, שְׁהָרִי
 51 רְשׁוּת אֲחֵרִים [בעלה] עָלֶיהָ. לְפִיכָךְ, אִם נִתְגַּרְשָׁה אוֹ
 52 נִתְאַלְמְנָה - הָרִי שְׁנִיחָה שׁוּיִם.
 53 ז. עַד הֵיכָן כְּבוֹד אָב וְאָם? אָפְלוּ נִטְלוּ פִּיִּס שְׁלֵי זְהוּבִים
 54 שְׁלוֹ, וְהִשְׁלִיכוּהוּ בְּפָנָיו לַיִם - לֹא יִכְלִים אוֹתָן, וְלֹא יִצְעַק
 55 בְּפָנֵיהֶם, וְלֹא יִכְעַס כְּפָנָם; אֵלֶּא יִקְבַּל גְּזֵרַת הַכְּתוּב,
 56 וְיִשְׁתַּק. וְעַד הֵיכָן מוֹרָאָן? אָפְלוּ הֵיךְ לְבוּשׁ בְּגָדִים
 57 תְּמוּדוֹת, וְיוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ בְּפָנֵי קָהֵל, וְכֹאוּ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ
 58 וְקָרְעוּ בְּגָדָיו, אוֹ הִפּוּהוּ עַל רֹאשׁוֹ, וְיִרְקוּ בְּפָנָיו - לֹא יִכְלִים
 59 אוֹתָן, אֵלֶּא יִשְׁתַּק, וְיִירָא וְיִפְחַד מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
 60 שְׁצִוָּהוּ בְּכָף; שְׁאֵלוּ מֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם גִּזְרַת עַלְיוֹ דְּבָר שְׁהוּא
 61 מְצַעַר אוֹתוֹ יְתֵר מְזֵה, לֹא הֵיךְ יִכּוֹל לְפָרְסָם [להסוס] בְּדְבָר;
 62 קַל וְחֹמֶר, לְמִי שְׁאָמַר וְהֵיךְ הָעוֹלָם בְּרָצוֹנוֹ.
 63 ח. אֵף עַל פִּי שְׁבָכְךָ נִצְטוֹנוּ, אָסוּר לְאַדָּם הַלְּכָבִיד עַל עַל
 64 בְּנֵיו וְלְדַבְּרָהּ בְּכְבוֹד עִמָּהֶם, שְׁלֹא יִבְיִאֵם לְיַדִּי מִכְשׁוֹל,
 65 אֵלֶּא יִמְחַל וְיִתְעַלֵּם; שְׁהָאֵב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מְחִיל.
 66 ט. וְהַמְפָּה בְּנוֹ גְדוֹל - מְנַדִּין אוֹתוֹ, שְׁהָרִי הוּא עוֹבֵר עַל
 67 "לְפָנַי עוֹר, לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל".
 68 י. מִי שְׁנִטְרָפָה דַעְתּוֹ שְׁלֵי אָבִיו אוֹ שְׁלֵי אִמּוֹ, יִשְׁתַּדֵּל לְנַהֵג
 69 עִמָּהֶם כְּפִי דַעְתָּם, עַד שְׁיִרְחַם עָלֵיהֶם. וְאִם אֵי אָפְשֵׁר לוֹ
 70 לַעֲמֹד, מִפְּנֵי שְׁנַשְׁתַּטּוּ בְּיִתְרָה - יִנְיַחַם וְיִלָּךְ לוֹ, וְיַצִּיחָהּ
 71 אַחֵרִים לְהַנְהִיגֵם כְּרָאִי לָהֶם.
 72 יא. הַמְמַזְדֵּר חֵיב בְּכְבוֹד אָבִיו וּמוֹרָאוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא
 73 פְּטוּר עַל מִכְתּוֹ וְעַל קַלְלָתוֹ עַד שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה; שְׁאָפְלוּ
 74 הֵיךְ אָבִיו רָשָׁע וּבִעַל עֲבוֹרוֹת, מְכַבְּדוֹ וּמִתְגַּבֵּר מִמֶּנּוּ. רָאָה
 75 אוֹתוֹ עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה - לֹא יֹאמַר לוֹ: 'אָבָא, עֲבֹרָתְךָ
 76 עַל דְּבָרֵי תוֹרָה!' אֵלֶּא יֹאמַר לוֹ: 'אָבָא, כְּתוּב בְּתוֹרָה כִּף
 77 וְכָף? כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ, לֹא כְּמִזְהִירוֹ.
 78 יב. מִי שְׁאָמַר לוֹ אָבִיו לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, בֵּין שְׁאָמַר
 79 לוֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אוֹ לְכַסֵּל מִצְוֹת עֲשֶׂה -
 80 אָפְלוּ שְׁלֵי דְבָרֵיהֶם - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁמַע לוֹ, שְׁנֶאָמַר: "אִישׁ
 81 אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְאֵת שְׁבֹתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", בְּלָכֶם חֵיבִין
 82 בְּכְבוֹדֵי.
 83 יג. אָמַר לוֹ אָבִיו: 'הִשְׁקֵנִי מַיִם', וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת - אָם
 84 אָפְשֵׁר לְמִצְוָה שְׁתַּעֲשֶׂה עַל יַדִּי אַחֵרִים - תַּעֲשֶׂה, וְיִתְעַסֵּק
 85 בְּכְבוֹד אָבִיו; שְׁאֵין מְכַבְּלִין מִצְוָה, מִפְּנֵי מִצְוָה. וְאִם אֵין
 86 שֵׁם אַחֵרִים לַעֲשׂוֹתָהּ - יִתְעַסֵּק בְּמִצְוָה, וְיִנְיַח כְּבוֹד אָבִיו;
 87 שְׁהוּא וְאָבִיו חֵיבִים בְּדַבְּרֵי מִצְוָה. וְתַלְמוּד תוֹרָה, גְדוֹל
 88 מְכַבְּד אָב וְאָם.
 89 יד. אָמַר לוֹ אָבִיו: 'הִשְׁקֵנִי מַיִם', וְאָמְרָהּ לוֹ אִמּוֹ: 'הִשְׁקֵנִי
 90 מַיִם' - מִנִּיחַ כְּבוֹד אִמּוֹ, וְעוֹסֵק בְּכְבוֹד אָבִיו תַּחֲלָה; מִפְּנֵי
 91 שְׁהוּא וְאִמּוֹ חֵיבִין בְּכְבוֹד אָבִיו.
 92 טו. חֵיב אָדָם לְכַבֵּד אֵת אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אֵף עַל פִּי שְׁאֵינָהּ

1 לְקַלְלַת אָבִיו; אֵלֶּא מְשַׁבְּיעוֹ שְׁבוּעָה שְׁאֵין בָּהּ אֵלֶּה. וְכִבְרָה
 2 בְּאִרְנוֹ, שְׁהָאֵב שְׁהָרָג אֵת בְּנוֹ, אֵין אֶחָד מְאָחִיו שְׁלֵי נִהְרַג
 3 נַעֲשֶׂה גוֹאֵל הָדָם. וְלֹא עַל הַהִפְיָה וְעַל הַקַּלְלָה לְכַבֵּד
 4 הַקַּפְיָה תוֹרָה, אֵלֶּא אֵף עַל הַבְּדִיּוֹן; שְׁכַל הַמְּבַנָּה אֵת אָבִיו
 5 אוֹ אִמּוֹ - אָפְלוּ בְּדְבָרִים, וְאָפְלוּ בְּרַמְזֵיהּ - הָרִי זֶה בְּכָל
 6 אֲרוּר מִפִּי הַגְּבוּרָה, שְׁנֶאָמַר: "אֲרוּר מְקַלְהַ אָבִיו וְאִמּוֹ".
 7 וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "עֵינִי תִלְעַג לְאָבִי, וְתִבּוֹד לִיקָהֵת אִם וְגו'".
 8 וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַכּוֹתוֹ עַל זֶה מִכַּת מַרְדּוֹת [מלקות
 9 מדרבנן], וְלַעֲנֹשׁ כְּפִי מַה שְׁיִירָאוּ.

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ה

פֶּרֶק ו

12 א. כְּבוֹד אָב וְאָם - מִצְוֹת עֲשֶׂה גְדוֹלָה; וְכֵן מוֹרָא אָב וְאָם
 13 - שְׁקָלָם הַכְּתוּב בְּכְבוֹדוֹ וּבְמוֹרָאוֹ; כְּתוּב "כְּבֹד אֵת אָבִיךָ
 14 וְאֵת אִמְךָ", וְכְתוּב "כְּבֹד אֵת ה' מִהוֹנָד"; וּבְאָבִיו וְאִמּוֹ
 15 כְּתוּב "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ", וְכְתוּב "אֵת ה' אֲלֹהֶיךָ
 16 תִּירָא". כְּדָרְךָ שְׁצִוָּה עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגְּדוֹל וּמוֹרָאוֹ, כִּף צִוָּה
 17 עַל כְּבוֹדָם וּמוֹרָאָם.
 18 ב. הַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ בְּסֻקְלָה, וְהַמְגַדֵּף [את הקב"ה]
 19 בְּסֻקְלָה - הִנֵּה הַשְּׁוֹה אוֹתָם בְּעִנְשׁ. הַקְּדִים אָב וְאָם
 20 בְּכְבוֹד, וְהַקְּדִים אִם לְאָב בְּמוֹרָא - לְלַמַּד שְׁשִׁיחָה שׁוּיִם,
 21 בֵּין לְכְבוֹד בֵּין לְמוֹרָא.
 22 ג. אֵיזָה הוּא מוֹרָא, וְאֵיזָה הוּא כְּבוֹד? מוֹרָא - לֹא עוֹמֵד
 23 בְּמַקוֹמוֹ, וְלֹא יוֹשֵׁב בְּמַקוֹמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֵת דְּבָרָיו, וְלֹא
 24 מְקַרְעֵ אֵת דְּבָרָיו [אם חולק עם אחרים], וְלֹא יִקְרָא לוֹ
 25 בְּשְׁמוֹ לֹא בְּחֵיּוֹ וְלֹא בְּמוֹתוֹ, אֵלֶּא אוֹמַר: 'אָבָא מְרִי'. הֵיךְ
 26 שֵׁם אָבִיו אוֹ שֵׁם רַבּוֹ בְּשֵׁם אַחֵרִים, מְשַׁנָּה אֵת שְׁמֵם [של
 27 האחרים]. יִרָאָה לִי, שְׁאֵין נִזְהָר בְּכָף אֵלֶּא בְּשֵׁם שְׁהוּא
 28 פְּלִיא [נדיר], שְׁאֵין הַפֵּל דְּשִׁין בוֹ; אָבָל הַשְּׁמוֹת שְׁקוֹרָאִים
 29 בְּהֵם כָּל הָעַם, כְּגוֹן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מְשֶׁה אֶהְרָן
 30 וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם, בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל זְמַן - קוֹרְא בְּהֵם שְׁלֵי
 31 בְּפָנָיו, וְאֵין בְּכָף כְּלוּם. אֵיזָה הוּא כְּבוֹד? מְאֵכִיל וּמְשַׁקָּה,
 32 מְלַבִּישׁ וּמְכַסֶּה מִשָּׁל אָב. וְאִם אֵין מְמוֹן לְאָב, וְיֵשׁ לְבֵן -
 33 כּוֹפֵין אוֹתוֹ, וְזֵן אָבִיו וְאִמּוֹ כְּפִי מַה שְׁהוּא יְכוֹל. וּמוֹצִיא
 34 וּמְכַנִּים וּמְשַׁמְשׁוּ בְּשֵׁר הַדְּבָרִים שְׁהַשְּׁמִשִּׁים מְשַׁמְשִׁים
 35 בְּהֵם אֵת הָרַב, וְעוֹמֵד בְּפָנָיו כְּדָרְךָ שְׁהוּא עוֹמֵד מִפְּנֵי רַבּוֹ.
 36 ד. וְהָאֵב שְׁהֵיךְ תְּלַמִּיד בְּנוֹ, אֵין הָאֵב עוֹמֵד מִפְּנֵי הַבֵּן,
 37 אֵלֶּא הַבֵּן עוֹמֵד מִפְּנֵי אָבִיו, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא תְּלַמִּידוֹ.
 38 וְחֵיב לְכַבְּדוֹ בְּשֵׁר דְּבָרָיו, בְּשַׁעַת מְשֹׁאוֹ וּמִתְנוּ וְעֵשִׂית
 39 חֲפָצָיו. כִּיצֵד? הַנְּשַׁמְעַ [נשלח] בְּדַבְּרֵי אָבִיו לְמַקּוּם - לֹא
 40 יֹאמַר: 'מְהָרוּנִי בְּשִׁבִיל עֲצֵמִי', פְּטוּרוֹנִי בְּשִׁבִיל עֲצֵמִי,
 41 אֵלֶּא 'מְהָרוּנִי בְּשִׁבִיל אָבָא', פְּטוּרוֹנִי בְּשִׁבִיל אָבָא; וְכֵן כָּל
 42 כִּיצֵא בְּזָה. לְעוֹלָם יְכַלֵּל בְּכָל דְּבָרָיו, שְׁהוּא חוֹשֵׁשׁ
 43 בְּכְבוֹד אָבִיו, וְשַׁמְתִּירָא מִמֶּנּוּ.
 44 ה. וְחֵיב לְכַבְּדוֹ אָפְלוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. כִּיצֵד? הֵיךְ אוֹמֵר דְּבָר
 45 שְׁמוּעָה מִפִּיו - לֹא יֹאמַר: 'כִּף אָמַר אָבָא', אֵלֶּא אוֹמֵר:

מתוך מהדורת חזק

46 ואכל ושתה אכילה זו המלערת. הא כיצד? מפי השמועה
47 למדו, שאין דין זה, אלא בכן שלש עשרה שנה יום אחד,
48 שהביא שתי שערות, ומשיביא שתי שערות, עד שיקיף
49 השער את כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי
50 הוא ברשות עצמו, ואינו נסקל.

51 ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חדשים
52 מאחר שביא שתי שערות. לפי שאפשר שתתעבר אשתו,
53 ויהיה עברה נכר בשלשה חדשים; ונאמר: "כי יהיה
54 לאיש בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת,
55 שאם הקיף השער את כל הגיד קדם שישלים שלשה
56 חדשים - הרי זה פטור.

57 ז. כיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו
58 תחלה לבית דין של שלשה, ואומרים להם: "בגנו זה סורר
59 ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר
60 וזין במה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר
61 ההתראה; וזו היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר
62 מחיבי מלקות - שנאמר: "ויסרו [- הלקו] אתו, ולא ישמע
63 אליהם". חזר ונגב משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו
64 ואמו מביאין אותו לבית דין של שלשה ועשרים, ומביאין
65 שנים ומעדין עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה אחר
66 שהתרו בו; וזו היא עדות אחרונה - אפלו היו השנים
67 [העדים] הראשונים, הם האחרונים. ואחר שמקבלין
68 עדותם, בודקין אותו, שמא הקיף השער את כל הגיד. אם
69 לא הקיף, ולא שלמו לו שלשה חדשים - גומרין דינו
70 כדרך כל הרוגי בית דין, וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד
71 שיהי שם שלשה הראשונים [- הדיינים] - שנאמר: "בגנו
72 זה", זה הוא שלקה בפניכם.

73 ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור.
74 ט. ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף השער
75 מלמטה - פטור. ואם משנגמר דינו ברח - אפלו הזקין -
76 כל עת שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא
77 כהרוג, ואין לו דם.

78 י. היה אביו רוצה [לתובעו], ואמו אינה רוצה, אמו רוצה,
79 ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר:
80 "ותפשו בו אביו ואמו". היה אחד מהן גדם, או חגר, או
81 סומה, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה,
82 שנאמר: "ותפשו בו", ולא גדמים; "והוציאו אתו", ולא
83 חגרים; "ואמרו", ולא אלמים; "בגנו זה", ולא סומים;
84 "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.

85 יא. גזרת הכתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה;
86 אבל הבת - אינה נדונה בדין זה, שאין דרכה להמשיך
87 באכילה ושתיה כאיש. שנאמר: "בן" - בן ולא בת, ולא
88 טמטום, ולא אנדרוגינוס.

89 יב. טמטום שנקרע [ונחת], ונמצא זכר - אינו נעשה בן
90 סורר ומורה, שנאמר: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה",
91 עד שיהיה בן משעת הוה.

92 יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מכריזין עליו?

1 אמו, כל זמן שאביו קים; שנה בכלל כבוד אביו. וכן
2 מכבד בעל אמו, כל זמן שאמו קימת. אבל לאחר מיתתו,
3 אינו חיב. ומדברי סופרים, שיהיה אדם חיב בכבוד אחיו
4 הגדול ככבוד אביו.

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ה

פרק ז

7 א. בן סורר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו
8 סקילה, ולא ענש הכתוב אלא אם בן הזהיר. והיכן
9 הזהיר? - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה
10 המביאה לידי שפיכות דמים; הרי זו אכילת בן סורר
11 ומורה - שאינו נהרג אלא על אכילה מלערת שאכל,
12 שנאמר: "וזולל וסבא"; מפי השמועה למדו, שהזולל הוא
13 האוכל בשר ברעבתנות, וסבא השותה יין ברעבתנות.

14 ב. אכילה זו שהוא חיב עליה - דברים הרבה יש בה,
15 והם פלן הלכה מפי הסבלה. אינו חיב סקילה, עד שיגנב
16 משל אביו, ויקנה בשר בזול וזין בזה, ויאכל וישתה חוץ
17 מרשות אביו, בחבורה שבלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר
18 חי ואינו חי, בשל ואינו בשל, כדרך שהגנבים אוכלים;
19 וישתה יין מזוג [במים] ואינו מזוג, כדרך שהגרגרנים
20 [שתיינים] שותים. והוא, שיאכל משקל חמשים דינר
21 מבשר זה במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מין זה בבת
22 אחת. גנב משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או
23 שגנב משל אחרים, ואכל אכילה זו המלערת בין ברשות
24 אביו בין ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל
25 אביו, ואכל אכילה מלערת כזו ברשות אחרים, והיתה
26 אכילת מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו
27 מדבריהם - הרי זה פטור, שנאמר: "איננו שמע בקלנו"
28 - שאינו עובר באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר
29 בה על דברי תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל
30 אכילה זו המלערת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם,
31 בדבר מצוה, או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו
32 בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור.
33 וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו
34 אכל בתענית צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור
35 מן המיתה.

36 ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי
37 שאכל אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו
38 מבשר בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף
39 - חיב. שתה כל משקה, ולא שתה יין - פטור.

40 ד. אכל בשר חי, ושתה יין חי - פטור; שנה קרי [- מוקרה]
41 הוא, ואין אדם יכול להמשיך בזה [להתמכר]. וכן אם אכל
42 בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה יין [ישר -]
43 מגתו - פטור, שאין אדם יכול להמשיך בזה.

44 ה. לא ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש
45 שגדל והרי הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב

44 ח. בן תשעה חדשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו
 45 לאחר שלשים יום, ומי שיצא מחתך או מסרס, אף על פי
 46 שפלו לו חדשיו - הרי זה כנפל, ואין מתאבלין עליהם,
 47 ולא יתעסקו [בזמן מלאכתם] עמהם.
 48 ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו,
 49 והתורה נתנה לו רשות להקדם - הרי אלו מתאבלין
 50 עליהם, ואין מונעין מהם כל דבר [הטור וכיו"ב]; וממנו
 51 למלך, ונקברין בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין
 52 - אין מתאבלין עליהם, אבל אוננין; שאין אנינות אלא
 53 בלב. ואין נקברין עם אבותיהם עד שיתאבל הבשר;
 54 וממנו לירשיהם.

55 י. כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו על
 56 המצוות מעל צוארם, ואינן נקללין בכלל ישראל בעשיית
 57 המצוות וכבוד המועדות ושיבת בתי כנסיות ובתי
 58 מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן כשאר האמות,
 59 וכן המינין והמשמדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין
 60 עליהם; אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים
 61 ומתעטפין לבנים, ואוכלים ושותים ושמים שאברו
 62 שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אומר:
 63 "הלא משנאיך, ה', אשנא".

64 יא. המאבד עצמו לדעת - אין מתעסקין עמו לכל דבר,
 65 ולא מתאבלין עליו, ולא מספדין אותו. אבל עומדין עליו
 66 בשורה, ואומרין עליו ברפת אבלים וכל דבר שהוא כבוד
 67 לחיים. ואיזה הוא המאבד עצמו לדעת? לא שעלה לראש
 68 הגג, ונפל ומת; אלא האומר: 'הריני עולה לראש הגג,
 69 וראו אותו שעלה מיד דרך פעם, או שהיה מצר [שרוי
 70 בצער], ונפל ומת - הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת.
 71 אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי באילן, או הרוג ומשלף
 72 על גב סיפו [חרבו] - הרי זה בחזקת כל המתים,
 73 ומתעסקין עמו, ואין מונעין ממנו דבר.

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק ב

74 א. אלו שאדם חיב להתאבל עליהן דין תורה: אמו
 75 ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם -
 76 שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה,
 77 ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.
 78 ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא
 79 לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו - מתאבל הוא
 80 עליהן; ואם הייתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא
 81 מתאבל עליה דין תורה.
 82 ג. בנו או אחיו הבא מן השפחה או מן הנכרית - אינו
 83 מתאבל עליהם כלל. וכן מי שנתגזר הוא ובניו, או
 84 נשתחרר [מעבדות] הוא ובניו - אין מתאבלין זה על זה.
 85 וכן אשתו ארוסה, אינו מתאבל עליה ולא אונן [אין לו
 86 דיו אונן]; וכן היא לא אוננת ולא מתאבלת עליו.
 87
 88

1 כותבין לכל ישראל: בבית דין של פלוני שקלנו פלוני
 2 מפני שהיה בן סורר ומורה.
 3 יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין,
 4 שממנו לירשיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה,
 5 הרי הוא יורש כל נכסיו.
 6 בריך רחמנא דסיעון

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ה

הַלְכוֹת אֵבֶל

9 יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצות עשה, ושלוש מצוות
 10 לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטֶן: (א) להתאבל על הקרובים.
 11 ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם
 12 מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו
 13 בספר זה, שהן מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצות
 14 עשה; (ב) שלא ישמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס
 15 עם המת באהל; (ד) שלא ישמא כהן הקדוש לנפש אדם,
 16 אלא לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.

פָּרָק א

17 א. מצות עשה להתאבל על הקרובים, שגאמר: "ואכלתי
 18 חטאת היום, הייטב בעיני ה'"; ואין אבלות מן התורה
 19 אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה;
 20 אבל שאר השבועה - אינן דין תורה. אף על פי שגאמר
 21 בתורה: "ויעש לאביו אבל שבועת ימים" - נתנה תורה,
 22 ונתחדשה הלכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבועת ימי
 23 אבלות, ושבועת ימי המשפה.
 24 ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משיסתם הגולל - כיטוי
 25 הקבר. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר
 26 מן הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד
 27 המלך וסך בשמת הילד, קדם שיקבר.
 28 ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי
 29 מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבועה ושלושים? -
 30 משנתאשו מלשאל למלך לקברן, אף על פי שלא נתאשו
 31 מלגנב אותן.
 32 ד. מי שטבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה -
 33 משנתאשו לבקש. מצאוהו אברים אברים - אין מונין לו
 34 עד שימצא ראשו ורבו, או נתאשו מלבקש.
 35 ה. מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם
 36 יודעים מתי יקבר - מעת שיתזיירו פניהם מללוותו,
 37 מתחילין למנות שבועה ושלושים, ומתחילין להתאבל.
 38 ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שקה שלשים
 39 יום באדם, הרי זה נפל; אפלו מת ביום שלשים, אין
 40 מתאבלין עליו.
 41 ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורין - אפלו
 42 מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.
 43

מתוך מהדורת חזק

48 מי שהנחתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" - פרט
49 לארוסה, שאינו מתטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה
50 לכהן.

51 יא. נתגורשה אחותו מן הארוסין - מתטמא לה, שנאמר:
52 "הקרובה אליו", להביא את המגרשת מן הארוסין.

53 יב. אחיו ואחותו מאמו, אינו מתטמא להם, שנאמר:
54 "ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" - מה בנו הראוי לירשתו,
55 אף אחיו ואחותו הראויים לירשתו.

56 יג. הספקות, אינו מתטמא להם, שנאמר: "לה יטמא" -
57 מתטמא הוא על הנדאי, ואינו מתטמא על הספק. לפיכך,
58 הולדות שנתערבו, והבן שהוא ספק בן שבעה לאחרון או
59 בן תשעה לראשון, וכן כל פיוצא בהם - אינו מתטמא
60 להם מספק. וכן כל המתגורשת ספק גרושין או בגט פסול
61 - אינו מתטמא לה.

62 יד. אין הכהן מתטמא לאבר מן החי מאביו, ולא לעצם
63 מעצמות אביו. וכן המלקט עצמות אביו - אינו מתטמא
64 להן, אף על פי שהשרה קנימת.

65 טו. נקטע ראשו של אביו, אינו מתטמא לו, שנאמר:
66 "ולאביו" - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכן
67 שאר הקרובים. הטמא לקרובים דחוייה היא, ולא התרה
68 לכל - לכול מתן. לפיכך, אסור לכהן להתטמא למת, אפלו
69 בעת שמתטמא לקרוביו - שנאמר: "לה יטמא", אינו
70 מתטמא לאחרים עמה; שלא יאמר: 'הואיל ונתטמאתי על
71 אבי, אלקט עצמות פלוני', אע"פ בקבר פלוני. לפיכך, כהן
72 שמת לו מת - צריך להזהר ולקבור בסוף בית הקברות,
73 כדי שלא יגנס לבית הקברות, ולא יתטמא בקברות
74 אחרים כשיקבר מתו.

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ה

פרק ג

77 א. כל כהן שנשטמא למת, חוץ מששה מתים המפורשים
78 בתורה או אשתו, בעדים והתראה - הרי זה לוקה,
79 שנאמר: "לנפש לא יטמא בעמיו". ואחד הנוגע במת או
80 המאהיל או הנושא, ואחד המת או שאר הטמאות
81 הפורשות מן המת - שנאמר: "לנפש לא יטמא". וכבר
82 פירשנו בהלכות טמאת מת, כל הדברים המטמאים מן
83 המת, מן התורה או מדבריהם.

84 ב. וכן אם נגע הכהן בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בבגדים
85 שנגעו במת, אף על פי שמתטמא בהם טמאת שבעה.

86 ג. וכן אם נגס לאהל טמא שנגנסה לו הטמאה - לוקה,
87 אף על פי שעצמה של טמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל
88 האהלים שתפנס להם הטמאה, או שתמצא מהם, ודין
89 הסככות [ענפים המאהילים] והפרעות [אבנים
90 המאהילים], וכל הדברים המביאים את הטמאה, והחוצצין
91 בפני הטמאה, ואיזה מהם דין תורה, ואיזה מהם
92 מדבריהם - הכל בהלכות טמאת מת. ושם בארנו, שאין

1 ד. כל הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהם - הרי זה
2 מתאבל עמהם [באבלותם על קרוביהם] בפניהם
3 [בנוכחותם], מדברי סופרים. כיצד? הרי שמת בן בנו,
4 או אחי בנו, או אם בנו - חיב לקרע בפניו, ולנהוג
5 אבלות בפניו; אבל שלא בפניו, אינו חיב. וכן בשאר
6 הקרובים.

7 ה. אשתו הנשואה - אף על פי שהוא מתאבל עליה -
8 אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל
9 אמה בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבלות עליהם
10 בפניה. כיצד? מי שמתה חמותו או חמיו - כופה [הורף]
11 משתו, ונוהג אבלות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה,
12 אינו נוהג אבלות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה -
13 נוהגת אבלות בפני בעלה. אבל שאר קרוביה - כגון
14 שמת אחי אשתו או בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו
15 - אין מתאבלין זה עם זה. וכן יראה לי, שאם מתה אשת
16 בנו או בעל בתו - אינו חיב להתאבל עמהן. וכן כל פיוצא
17 בקזה.

18 ו. כמה חמורה מצות אבל, שהרי הכהן נדחית לו הטמאה
19 מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמהם ויתאבל עליהם,
20 שנאמר: "כי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו וכו'
21 לה יטמא", מצות עשה - שאם לא רצה להתטמא, מטמאין
22 אותו על כרחו. כמה דברים אמורים? בזכרים שהזוהרו על
23 הטמאה. אבל הכהנות - הואיל ואינן מזהרות על הטמאה,
24 כן אינן מצוות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו,
25 מתטמאות; ואם לא רצו, לא יתטמאו.

26 ז. אשתו של כהן - מתטמא לה על כרחו. ואינו מתטמא
27 לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצוה - בין
28 שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא
29 הוא. ואינו מתטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה,
30 לא יתטמא לה.

31 ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן, כגון
32 הרוגי בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים,
33 והמאבד עצמו לדעת - אין הכהן מתטמא להן. ועד מתי
34 הוא מצוה להתטמא לקרוביו? עד שיסתם הגולל - כיסוי
35 הקבר. אבל מאחר שנסתם הגולל - הרי הם כשאר כל
36 המתים, שאם נתטמא בהם, לוקה.

37 ט. אשתו הפסולה, אינו מתטמא לה; לפיכך, מי ששמעה
38 שמת בעלה ונשאת, ובא בעלה - שניהם אין מתטמאין
39 לה, שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מתטמא הוא לאמו,
40 אף על פי שהיא חללה [פסולה לכהונה]; וכן מתטמא
41 לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין -
42 אפלו היו מזמרים, מתטמא להם.

43 י. אחותו הנשואה - אינו מתטמא לה, אף על פי שהיא
44 נשואה לכהן, שנאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו,
45 אשר לא היתה לאיש". "הבתולה", פרט לאנוסה ומפטה;
46 יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מפת עץ - [נשרו
47 בתולה מוכה] - תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש",

48 אל הפהנים בני אהרן" - "בני אהרן", ולא בנות אהרן.
 49 וכן החללים [כחנים פסולים] מתרין להתטמא - שגאמר:
 50 "בני אהרן", עד שיהיו בכהונם.
 51 יב. כהן קטן, הרי הגדולים מזהרים שלא יטמאוהו; ואם
 52 בא להתטמא מעצמו - אין בית דין מצוין עליו להפרישו,
 53 אכל אביו צריך לחנכו בקדשה.
 54 יג. מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כהן שנכנס
 55 לתוך ארבע אמות, מפין אותו מכת מרדות. וכן אם נכנס
 56 לבית הפרס [שדה שנחרש בה קבר], או יצא לחוץ לארץ,
 57 או שנטמא בדם תבוסה, או בגולל וכדופק [- כיווי
 58 הקבר] וכיוצא בהם - מפין אותו מכת מרדות, מפני שהם
 59 אבות של דבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אכל
 60 אם נכנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.
 61 יד. מתר לכהן להתטמא בבית הפרס או בחוץ לארץ
 62 לדבר מצוה, בזמן שאין שם דבר אלא היא - כגון שהלך
 63 לשא אשה, או ללמד תורה; אף על פי שיש שם מי
 64 שילמדנו בארץ ישראל, לא מן הכל אדם זוכה ללמד. וכן
 65 מתטמא בטמאה של דבריהם לכבוד הבריות. כיצד? אכל
 66 שהלך לבית הפרס, הכל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן
 67 מדלגין [דורכים] על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים
 68 - ואפלו מלכי גוים, כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל
 69 כשיחזרו כבודם למקומם. וכן כל פיוצא בזה. וכן מטמא
 70 בטמאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמם, מפני
 71 שהוא מציל מידם. וכן כל פיוצא בזה.

יום שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשעה"

פרק ד

74 א. מנהג ישראל במתים ויבבורה, כף הוא: מאמצין
 75 [סוגרים] עיניו של מת, ואם נפתח פיו - קושרין את
 76 לחייו; ופוקקין נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו
 77 במיני בשמים, וגוזזין שערו. ומלבישין אותו תכריכין
 78 תפורין של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; נהגו
 79 תכמים בסודר שזה זיו, שלא לביש את מי שאין לו.
 80 ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם משחרין
 81 ברעב.
 82 ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובכגדים המזהבין
 83 המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח
 84 והשחתה, ומעשה גוים. וסובלין [- נושאים] את המת על
 85 הפתף, עד בית הקברות.
 86 ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמא תפסק
 87 רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה.
 88 ד. וחופרין בעפר מורות, ועושין כוף בצד המערה;
 89 וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים
 90 עליו. ויש להם [- מותר] לקבר בארון של עץ. והמלוין
 91 את המת אומרין לו: 'לך בשלום', שגאמר: 'ואתה תבוא
 92 אל אבותיך בשלום'. ומצינין [- מסמנים] את הקברות,

1 הגוים מטמאין באהל, ולפיכך קברותיהם טהורים, ומתיר
 2 לכהן להפגס לשם, ולדרוך על קברותיהם; ואינו אסור
 3 אלא שיגע בטמאה או ישאנה, כמו שבארנו שם.
 4 ד. כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה,
 5 ואחר שידע התרו בו - אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב
 6 שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי
 7 זה לוקה. נכנס ויצא, וחזר ונכנס ויצא - אם התרו בו על
 8 כל פעם ופעם, לוקה על כל פניסה ופניסה. וכן אם נגע
 9 במת והתרו בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו - אפלו מאה
 10 פעמים - לוקה על כל אחת ואחת. היה נוגע ולא פרש,
 11 או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים - אף
 12 על פי שהתרו בו פמה פעמים, אינו לוקה אלא אחת;
 13 שהרי הוא מחלל ועומד כל זמן שלא פרש.
 14 ה. המטמא את הכהן - אם היו שניהם מזידין - לוקה
 15 הכהן, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשל".
 16 היה הכהן שוגג, וזה שטמאו מזיד - הרי זה שטמאו
 17 לוקה.
 18 ו. כהן גדול אינו מתטמא לקרובים, שגאמר: "לאביו
 19 ולאמו לא יטמא"; וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו
 20 קרוביו - שגאמר: "ועל כל נפש מת לא יבא". הא
 21 למדת, שהוא חייב ב"לא יבא", וחייב ב"לא יטמא". כיצד?
 22 נגע או נשא, לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת
 23 עליו המת, או שנכנס בשדה [- מרכבה כעין ארון] תבה
 24 ומגדל [- ארון] ובא חברו ופרע עליו גג השדה, שהרי
 25 טמאה וביאה באין כאחד - לוקה שתיים: משום "לא
 26 יבא", ומשום "לא יטמא".
 27 ז. נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל - אם התרו בו,
 28 לוקה אף על הביאה.
 29 ח. כהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מתטמא לו;
 30 אפלו כהן גדול, חייב להתטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת
 31 מצוה? זה אחד מישראל שהיה משלף בדרך, ואין לו
 32 קוברין. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה [ממשוררה]. במה
 33 דברים אמורים? בשהיה כהן לבדו, ואין עמו אחר,
 34 ואפלו קרא שם בדרך, ואין לו עונה. אכל אם פשיקרא
 35 אחרים עונים אותו, אין זה מת מצוה, אלא קורא
 36 לאחרים, ויבואו ויתעסקו בו.
 37 ט. היו כהן ונזיר מהלכין בדרך, ופגעו במת מצוה -
 38 יתעסק בו הנזיר, שהרי אין קדשתו קדשת עולם, ואל
 39 יטמא בו הכהן, אף על פי שהוא כהן הדיוט. היה כהן
 40 גדול וכהן הדיוט, יטמא כהן הדיוט. וכל הקודם את
 41 חברו, מתאחר בטמאה; וסגן [של כה"ג] עם [כהן] משוח
 42 מלחמה שפגעו במת מצוה - יטמא משוח מלחמה, ואל
 43 יטמא הסגן.
 44 י. נשיא שמת - הכל מתטמאין לו, אפלו כהנים; עשהו
 45 כמת מצוה לכל, מפני שהכל חייב בכבודו. וכן הכל
 46 אונגין עליו.
 47 יא. בנות אהרן לא הזהרו על טמאת מת, שגאמר: "אמר

מתוך מהדורת חזק

21 ואוכל בשר, ושׁוֹתָה יַיִן, וּמְזַמֵּן, וּמְבָרֵךְ, וּמְבָרְכִין עָלָיו,
 22 וּמְזַמְּנִין עָלָיו; וְחַיֵּב בְּכָל מְצֻוֹת הָאֲמֻרוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ
 23 מִתְּשִׁימֵשׁ הַמֶּטֶה. נִקְבַּר הַמֵּת - הֲרֵי זֶה מֵתָר לְאָכֹל בֶּשֶׂר,
 24 וְלִשְׁתּוֹת יַיִן מֵעֵט כְּדֵי לְשׁוֹרֹת אֲכִילָה שְׁבַמְעֵיו, אֲבָל לֹא
 25 לְרִוּוֹת.
 26 ז. אֵין מְשִׁהִין אֶת הַמֵּת, אֲלָא מִדְּחִין [מִמְהֵרִים] מִשְׁתּוֹ
 27 מֵיָד; וְכָל הַמְּדַחֵה מִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זֶה מְשַׁבֵּת. וְעַל אֲבִיו וְעַל
 28 אִמּוֹ, הֲרֵי זֶה מְגַנֵּה.
 29 ח. הֵיךְ עָרַב שֶׁבֶת, אוֹ עָרַב יוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁהָיוּ גִשְׁמִים
 30 מְזַלְפִין עַל הַמֶּטֶה - מֵתָר; שְׁלֹא מֵהָר אֲלָא לְכַבּוֹד אֲבִיו
 31 וְאִמּוֹ. וְכָל הַמְּלִין אֶת מֵתוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֲלָא אִם
 32 כֵּן הֲלִינוּ לְכַבּוֹדוֹ וְלִהְשִׁילִים צָרְכָיו.
 33 ט. הָאֲבֵל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּלִבָּד אֲסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְלֶאֱכֹל
 34 מִשְׁלוֹ, וְחַיֵּב לִישֵׁב עַל מִטָּה כְּפוּיָה [- הַפּוֹכַח]. וּבִשְׁעָרַי מִי
 35 הָאֲבֵל מֵתָר לוֹ לֶאֱכֹל מִשְׁלוֹ, וְלִישֵׁב עַל גְּבִי מִפֶּן [מִצַּע גַּט]
 36 אוֹ קֶרֶע, וּמִנִּיחַ תְּפִלִּין. וּמִנֵּן שֶׁהוּא אֲסוּר בְּרֵאשׁוֹן לְהַנִּיחַ
 37 תְּפִלִּין? שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר לִיחְזַקְאֵל: "פֶּאֶרְךָ חִבּוּשׁ עֲלֶיךָ",
 38 מְכַלְל, שֶׁכָּל הָעַם אֲסוּרִין. וְנֶאֱמַר לוֹ: "וְלַחֵם אֲנָשִׁים לֹא
 39 תֹאכַל" - מְכַלְל, שֶׁכָּל הָעַם אוֹכְלִין מִשְׁלֵי אַחֲרִים בְּיוֹם
 40 רֵאשׁוֹן, וְאֲסוּרִין לֶאֱכֹל מִשְׁלֵי עֲצָמָן.

1 ובנין נפש [- מצבה] על הקבר; והצדיקים, אין בונים
 2 להם נפש על קברותיהם - דבריהם הם זכרונם. ולא יפנה
 3 אדם לבקר הקברות.
 4 ה. הגוסס, הרי הוא כחי לכל דבר; אין קושרין להניין,
 5 ואין פוקקין גנביו, ואין מניחין כלי מתכות וכלי מקר על
 6 טבורו שלא יתפח, ולא סכין אותו, ולא מדיחין אותו, ולא
 7 מטילין אותו על החול ולא על המלח - עד שעה שימות;
 8 והנוגע בו, הרי זה שופף דמים. למה זה דומה? לנר
 9 שמטפטף - כיון שיגע בו אדם, יכבה. וכל המאמץ עניו
 10 עם יציאת נפשו, הרי זה שופף דמים; אלא ישקה מעט,
 11 שמא נתעלף. וכן אין קורעין עליו, ולא חולצין פתח, ולא
 12 מספידין, ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית - עד
 13 שימות.
 14 ו. מי שמתו מטל לפניו, אוכל בבית אחר; אין לו בית
 15 אחר, עושה מחיצה ואוכל; אין לו דבר לעשות מחיצה,
 16 מחזיר פניו ואוכל. ובין פך ובין פך, אינו מסב ואוכל, ולא
 17 אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך [המוציא], ואינו
 18 מזמן [ברכת המזון], ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו
 19 [לא מצטרף לזימון], ופטור מקרית שמע, ומן התפלה, ומן
 20 התפלין, ומכל מצוות האמורות בתורה. בשבת - מסב,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

58 כֹּל-אֲדָם וְאֲדָם. וּמִתְנַאֵי מְצוּה זו, שֶׁהַמְּמַנִּים הָאֵלֶּה יִהְיוּ
 59 דְרָגָה לְמַעֲלָה מִדְּרָגָה, וְהוּא: שֶׁמְמַנִּים בְּכָל-עֵיר עֲשָׂרִים
 60 וּשְׁלֹשָׁה דִּינָים שֶׁמִתְקַבְּצִים כֻּלָּם בְּמָקוֹם אֶחָד בְּשַׁעַר הָעֵיר
 61 (בעלת מספר אוכלוסין) הָרְאוּיָה לְמַנְּנָן זֶה — וְזוֹהֵי סִנְהֶדְרִי
 62 קְטָנָה. וּמְמַנִּים בִּירוּשָׁלַיִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שְׂבָעִים
 63 דִּינָים, וּמְמַנִּים אֶחָד עַל אוֹתָם הַשְּׂבָעִים — וְהוּא רֹאשׁ
 64 הַיְשִׁיבָה, וְהוּא שְׁקוּרְאִים לוֹ חֲכָמִים גַּם 'נְשִׂאֵי' וְהַכֹּל
 65 יתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם הַמֵּיחָד לָהֶם. וּמָקוֹם שֶׁאֲנָשָׁיו מוֹעֲטִים,
 66 שְׂאִינוּ רְאוּי לְסִנְהֶדְרִי קְטָנָה, מְמַנִּים בוֹ עַל-כֹּל-פָּנִים
 67 שְׁלֹשָׁה לְהוֹצִיא לְפַעַל אֶת-הַדִּינָים בְּדָבָרִים קְטָנִים, וְאֵלֶּה
 68 מְעִבִירִים אֶת-הַדָּבָרִים הַגָּדוֹלִים לְמִי שֶׁלְּמַעֲלָה מֵהֶם. וְכֵן
 69 מְמַנִּים שׁוֹטְרִים וְנִגְשִׁים הַמְּבַקְרִים בְּשׁוֹקִים וּבּוֹדְקִים דְּרָכֵי
 70 בְּגֵי אָדָם כְּמִשְׁאֵם וּמִתְנַם, כְּדֵי שְׁלֹא יַעֲשׂוּ עוֹל אֶפְלוּ בְּדָבָר
 71 מוֹעֵט. וְהַצּוּי שֶׁנֶּאֱמָרָה בוֹ מְצוּה זו הוּא אֲמָרוֹ יתְעַלָּה:
 72 "שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ" (דברים טז, יח).
 73 וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (ריש פֵּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים): "מִנֵּן שֶׁמְמַנֵּן בֵּית דִּין
 74 אֶחָד לְכָל-יִשְׂרָאֵל? תִּלְמוּד לומר: שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-
 75 לָךְ. וּמִנֵּן שֶׁמְמַנֵּן אֶחָד עַל גְּבִי כֵּלָן? תִּלְמוּד לומר:
 76 תִּתֶּן-לָךְ, וּמִנֵּן שֶׁמְמַנֵּן בֵּית דִּין לְכָל-שִׁבְט וְשִׁבְט?
 77 תִּלְמוּד לומר: בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

41 יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ה
 42 יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ה
 43 מצות עשה רמח.
 44 המצוה הרמ"ח — הצווי שנוצטוינו בדיני נחלות, והוא
 45 אמרו יתעלה: "איש פי-ימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר
 46 כז, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הכבוד יורש פי
 47 שנים, פי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר
 48 דיני מצוה זו בפירק ח' ופירק ט' [מבבא] בתרא. (כאן
 49 מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).
 50 יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ה
 51 מצות עשה קעו.
 52 מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.
 53 המצוה הקע"ו — הצווי שנוצטוינו למנות [דינים]
 54 שופטים ושוטרים להוציא לפעל צוויי התורה, ובקריחו
 55 את-הסופים מדרך האמת ללכת בה, ויצויו על הטוב
 56 ויזהירו מן-הרע, ויוציאו לפעל את-הענשים על העברין,
 57 כדי שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה מסורים לרצון

46 לשמעון: אם נופלת מחלקת בין דיגי עירם, אם שמעון
 47 הוא חייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו
 48 יתעלה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו
 49 (חולין יא.): "רָבָא — דאורייתא. וכבר נתבאר דיגי מצוה
 50 זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין.

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכז.

54 המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר
 55 דעת הרב אם היה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש הענין
 56 הזה, שאם נפלה מחלקת בין הדינים בחוטא: מקצתם
 57 אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו חייב מיתה,
 58 והיו המחייבים יתרים במנין על המזכים איש אחד —
 59 אסור להרוג אותו החוטא, והזהיר ה' את הדין מלהרגו
 60 עד שיהיו המחייבים יתרים על המזכים — שנים. והוא
 61 אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעת" (שמות כג, ב)
 62 כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שיארע, בגזר דין המנות,
 63 וזהו ענין אמרו במתח "לרעות". ולשון המכלתא (פרשת
 64 משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר מחיבין
 65 שומע אני יהא חייב — תלמוד לומר: לא תהיה אחרי-
 66 רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי אחד,
 67 הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבאר דיגי מצוה זו
 68 בפרק ד' מסנהדרין (לב).

69 המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר בית דין הגדול אחר
 70 סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחייב המחייב או זכאי
 71 הנזכר. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי תקינותו וסבירתו
 72 מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא תענה על-רב
 73 לנטת" (שם). הפונה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה בלבד,
 74 והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק ממה
 75 שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא תענה
 76 על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאהיה כרבי
 77 איש פלוני — אלא אמור מה ששפניך. יכול אף דיגי
 78 ממונות פן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת" (שם).
 79 וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות שלא
 80 יחזור וילמד חובה, אמרו יתעלה: "ולא תענה על-רב
 81 לנטת", כלומר: לא יהא דרךך בו להטות אותו לחובה.
 82 וכן אין פותחין בדיגי נפשות לחובה, שנגאמר: "ולא-
 83 תענה על-רב לנטות". וכן מתזירין (הדין) לזכות ואין
 84 מתזירין לחובה. וכן אין מתחילין מן-הגדול — כל-
 85 הדברים האלה נלמדו ממה שנגאמר: "ולא תענה על-רב
 86 לנטת", כמו שנתבאר בפרק ד' מסנהדרין (לו). ושם
 87 נתבאר דיגי מצוה זו.

88 המצוה הרכ"ט — הצווי שנגצטינו לסקול את-
 89 העוברים על מקצת (חלק מ)המצוות, והוא אמרו יתעלה:

1 אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל-שבטי-ושבט
 2 להיות דן את-שבטו שנגאמר: ושפטו את-העם — על
 3 פרקם" וכבר נכפל הצווי למנות שבעים זקנים, והוא
 4 אמרו יתעלה למשה: "אספה-לי שבעים איש" (במדבר
 5 יא, טז) ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) זכרונם לברכה:
 6 "כל-מקום שנגאמר לי — הרי הוא קנס לעולם: וכהנורלי
 7 וגו'" (שמות כה, מא) — כלומר: שזה צווי תמיד ויאנה
 8 מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

9 ודע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרי גדולה וקטנה
 10 ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא
 11 בארץ ישראל דקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה
 12 לארץ. אף אם נתקמה הסמיכה בארץ ישראל, ושאם
 13 אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין
 14 אמרם (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ";
 15 אבל לא ידונו דיגי נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ.
 16 אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת
 17 המאמר הזה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו
 18 יתעלה במכה-נפש בשנגה: "והיו אלה לכם לחקת
 19 משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט),
 20 אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול
 21 אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר:
 22 אלה — אלו הדיינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ.
 23 וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבאר
 24 כל-דיגי מצוה זו במסכת סנהדרין.

25 המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול או
 26 ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בחכמת התורה וימנה
 27 אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזהר על פה; אלא
 28 אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיאות האדם
 29 בחכמת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה והתנהגותו
 30 במעשים המתאימים לכך. והאזהרה מלמנות ממנה בגלל
 31 מעלות אחרות היא אמרו יתעלה: "לא תפירו פנים
 32 במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת דברים שם):
 33 "לא תפירו פנים במשפט — זה המקנה להושיב דיגיין",
 34 כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם שיש לו הרשות
 35 למנות דיגיין על ישראל, שהזהר מלמנותם בגלל דבר
 36 מכל מה-שהזכרנו לעיל. אמרו: שמא תאמר: איש פלוני
 37 נאה אושיבנו דין, איש פלוני גבור אושיבנו דין, איש
 38 פלוני קרובי אושיבנו דין, איש פלוני הלוני ממון
 39 אושיבנו דין, איש פלוני יודע כל-לשון אושיבנו דין,
 40 ונמצא מזה את-החייב ומחייב את-הנזכאי, לא מפני
 41 שהוא נשע אלא מפני שאינו יודע — לכך נאמר:
 42 "לא תפירו פנים במשפט".

43 המצוה הקע"ה — הצווי שנגצטינו ללכת אחר הרב,
 44 אם נופלת מחלקת בין החכמים באיזה דין מפל-דיגי
 45 התורה; וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שבין ראובן

מתוך מהדורת חזק

42 נֹאמֵר: "אֲתֵּהּ הוּא מְגַדֵּף" (במדבר טו, ל). וּלְשׁוֹן הַלְּאוּ
43 הַזֶּה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ"
44 (דברים כא, כג) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ
45 עַל-הָעֵץ — זו מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה" וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי
46 מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ו' מִסְנֵה־דְרִין (מה:).

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ה

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

50 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִי — הָאֲזַהְרָה
51 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּחִיּוֹת מְכַשֵּׁף, וְהוּא אָמְרוּ: "מְכַשֵּׁפָה לֹא
52 תַחֲיֶה" (שמות כב, יז), וּכְשֶׁנִּמְחָוּל (נוותר) לוֹ — נִהְיָה
53 עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלֹא רַק שֶׁבִטְלָנוּ מִצְוֹת
54 עֲשֵׂה בְלָבָד כְּמוֹ אֵלּוּ מִחֲלָנוּ לְאֶחָד מִמְּחִיבֵי מִיתַת בֵּית
55 דִּין.

56 הַמִּצְוָה הַרְכ"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהַלְקוֹת בְּרִצּוּעָה
57 אֶת-הַעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסִימֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
58 "וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַפְּהוּ לְפָנָיו" (דברים כה, ב). וּבַהֲזַכְרֵנוּ
59 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה נִעִיר עַל אוֹתָן הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן
60 חַיֵּב מִלְּקוֹת. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּמַסְכַּת מְכוֹת
61 (יג).

62 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
63 הַדִּין מִלְּהַכּוֹת אֶת-הַחוּטָא מְכוֹת כְּבִדּוֹת הַמְּמִיתוֹת. בְּאוֹר
64 דְּבָר זֶה, שֶׁכָּל-מְחִיב מִלְּקוֹת, תְּכַלִּית (הכמות) מֵה-
65 שְׁמֵלְקִים אוֹתוֹ אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּא הַפְּרוּשׁ
66 הַמְּקַבֵּל. וְאִין מִלְּקִים שׁוֹם אֶדָם עַד שִׂיאֲמָדוּ אֶת-הַמְּכוֹת
67 כְּפִי זְכֵלַת הַלּוֹקָה וְגִילוֹ וּמִזְגוֹ וְצוּרַת גּוּפוֹ. אִם יוֹכֵל לְסַבֵּל
68 אֶת-עֲנֹשׁ הַמְּלָקוֹת בְּכָל־לִתּוֹ — יִלְקָה; וְאִם לֹא יוֹכֵל
69 לְסַבֵּל — מִלְּקִים אוֹתוֹ כְּפִי מֵה-שִׂיּוּכֵל לְקַבֵּל, לֹא פְחוֹת
70 מִשְׁלֹשׁ מְכוֹת. אָמַר יִתְעַלֶּה: "כְּדֵי רְשָׁעוֹ" (דברים כה, ב).

71 וְחַכְלִית הַמְּלָקוֹת אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת, וּבִקְאָה הָאֲזַהְרָה
72 מִלְּהוֹסִיף לְהַלְקוֹתוֹ אֶפְלוּ מִכָּה אַחַת נוֹסֵף עַל מֵה-שִׂיאֲמָד
73 הַדִּין שֶׁיּוֹכֵל לְסַבֵּל, וְהוּא אָמְרוּ: "כְּדֵי רְשָׁעוֹ בְּמַסְפָּר.
74 אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף" (שם, ג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת
75 תַּצַּא שֵׁם): "אִם הוֹסִיף — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. אִין לִי אֵלֶּא
76 בְּזִמְן שִׂמּוּסִיף עַל הָאֲרָבָעִים, מִזְּנִין (אם הוֹסִיף) עַל כָּל-אֲמָד
77 וְאֲמָד שִׂיאֲמָדוּהוּ בֵּית דִּין? (בגלל שאִינוּ מִסּוּגֵל לְסַפּוּג ל"ט
78 מִלְּקוֹת) תְּלַמּוּד לּוֹמַר: לֹא יִסִּיף פֶּן-יִסִּיף". וּמִן-הַלְּאוּ הַזֶּה
79 הִיא הָאֲזַהְרָה מִלְּהַכּוֹת שׁוֹם אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל: אִם הַחוּטָא
80 הַזֶּה אָנוּ מְזַהְרִין שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ — שִׂאֵר כָּל-אֶדָם לֹא
81 כָּל-שֶׁשֶׁן! וּכְבָר הִזְהִירוּ (חכמים) מִלְּכַרְמוֹז שִׂיכָה אֶף-עַל-פִּי
82 שִׂאִינוּ מִכָּה, אָמְרוּ (סנהדרין נח:): "כָּל-הַמְּגַבִּיחַ יָדוֹ עַל
83 חֲבֵרוֹ לְהַכּוֹתוֹ נִקְרָא רָשָׁע, שֶׁנֹּאמַר: "וַיֵּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה
84 תִּפְּהוּ רָשָׁע" (שמות ב, יג).

1 "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ" (דברים כב, כד) וְנִעִיר עַל
2 הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חַיֵּב סְקִילָה, כְּשִׂיאֲזָכִיר מִצְוֹת
3 לֹא-תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ו'
4 מִסְנֵה־דְרִין (מה:).

5 הַמִּצְוָה הַרְכ"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְשַׂרְוֵף אֶת-
6 הַעוֹבְרִים עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּאֵשׁ
7 יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהָן" (ויקרא כ, יד), וְנִעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-
8 תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחַיִּבִים עֲלֵיהֶן שְׂרָפָה. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ
9 דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ז' מִמַּסְכַּת סְנֵה־דְרִין (נב:).

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ה

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

13 הַמִּצְוָה הַרְכ"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְהַרוֹג אֶת-הַעוֹבְרִים
14 עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת — בְּסִיף, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "נָקַם
15 יִנָּקַם" (שמות כא, כ). וְנִעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת
16 שֶׁחַיִּבִים עֲלֵיהֶן הַתּוֹת הָרֵאשׁ. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה
17 זוּ בְּפָרֶק ז' מִמַּסְכַּת סְנֵה־דְרִין (נב:).

18 הַמִּצְוָה הַרְכ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְחַנוֹק אֶת-הַעוֹבְרִים
19 עַל מִצְוֹת מְסִימֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מוֹת יוֹמַת" (שם,
20 טז). וְנִעִיר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחַיִּבִים עֲלֵיהֶן
21 חֲנֹק. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ז' מִמַּסְכַּת
22 סְנֵה־דְרִין (שם).

23 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה מֵאֲתִים וּשְׁלֹשִׁים — הַצְּוִי
24 שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְתַלּוֹת מִקְצַת הַרוֹגֵי בֵּית דִּין, וְהוּא אָמְרוּ
25 יִתְעַלֶּה: "וְתִלִּית אֹתוֹ עַל-הָעֵץ" (דברים כא, כב). וְנִזְכִּיר
26 אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חַיֵּב תְּלִיָה בְּמִצְוֹת לֹא-
27 תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ו' מִסְנֵה־דְרִין
28 (מו:).

29 הַמִּצְוָה הַרְל"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְקַבּוֹר הַרוֹגֵי בֵּית
30 דִּין בְּיוֹם הַרִיגָתָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-קַבּוֹר תִּקְבְּרוּנוּ
31 בְּיוֹם הַהוּא" (שם, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת כי תַּצַּא שֵׁם):
32 "כִּי-קַבּוֹר תִּקְבְּרוּנוּ — מִצְוֹת עֲשֵׂה". וְכָף הוּא הַדִּין בְּשִׂאֵר
33 מֵתִים, כְּלוּמַר: שִׂיִּקְבֹּר כָּל-מֵת מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם מוֹתוֹ.
34 וְלִפְיֵכֶף קוֹרְאִים לְמַת שִׂאִין לוֹ מִי שִׂיִּתְעַסֵּק בְּקַבּוּרָתוֹ —
35 מֵת מִצְוֵה. עֲנִינוּ: הַמֵּת שֶׁמִּצְוֵה עַל כָּל-אֶחָד לְקַבְּרוֹ, לְפִי
36 שִׂאֵמֵר יִתְעַלֶּה: "כִּי-קַבּוֹר תִּקְבְּרוּנוּ". וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי
37 מִצְוֵה זוּ בְּפָרֶק ו' מִסְנֵה־דְרִין (שם).

38 הַמִּצְוָה הַס"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּעֻזֹב הַתְּלוּי, לֵן
39 עַל עֲצוֹ, כְּדֵי שְׁלֹא תְּבוֹא עַל-יְדֵי כָף בְּרַפְתַּת הַשֵּׁם (בלשון
40 סגִי-נְהוּר) בְּמַחְשָׁבָה כְּשִׂיִּרְאָה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו).
41 כִּי אָנוּ לֹא נִתְּלָה זוֹלַת מְגַדֵּף וְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁגַּם בּוֹ

26 (מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (שסבירותם) קרובה מאד,
 27 ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו,
 28 וה"אפשר" רחב גדול מאד. ואלו הרשתה תורה לקיים
 29 ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחייב
 30 המציאות כדגמת מה-שהזכרנו — פי אז היו מקימים
 31 את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) במה
 32 שהוא יותר רחוק מזה ובמה שהוא עוד יותר רחוק, עד
 33 שיקימו את-הענשים וימיתו בני אדם תמיד באמון קל
 34 לפי דמיון השופט. לפיכך סתם תעלה את-הפתח הזה
 35 וצוה שלא יקיים שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים
 36 המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום
 37 ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם
 38 לא נקים את-הענשים באמך החזק מאד (גם אם טעינו) —
 39 הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם
 40 נקים את-הענשים באמך ובדמוי (מתוך השערה) אפשר
 41 שביזם מן-הימים נהרוג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי
 42 לפטר אלף חוטאים, מלהרג נקי אחד ביום מן-הימים.
 43 וכן אם העידו עליו שגני עדים בשתי עברות שחייב על
 44 כל-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לכדו ראהו עובר על
 45 האחת ולא ראהו עובר על האחרת — הרי זה לא יהרג.
 46 כגון שיעיד עליו עד אחד שעשה מלאכה בשבת והתרה
 47 בו, ושני יעיד עליו שעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי
 48 זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "היה
 49 עד אחד מעידו עובד לחמה ואחד עובד ללכנה, שומע
 50 אני (אפשר אולי ש)יצטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
 51 אל-תהרג."

יום שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רצד. רצ.

3 המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את-
 4 האנוס בעברה שעשה, בין שהוא אנוס בעשייתה, והוא
 5 אמרו יתעלה: "ולנצרה (שנאנסה) לא-תעשה דבר" וגו'
 6 (דברים כב, כו). ובסנהדרין (נדרים סו. ועוד) אמרו: "אנוס
 7 רחמנא פטריה, שגאמר: ולנצרה לא-תעשה דבר".
 8 המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה
 9 שהזהרנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק
 10 ואפלו קרוב לנדאי, כגון שהיה אדם ששונאו רודף אחריו
 11 להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו,
 12 ונכנסו אנהו אחרים ומצאנו את-הנרדף הרוג מפרפר,
 13 ושונאו הרודפו עומד עליו כשהספין בידו ושניהם
 14 (ההרוג והספין) מגאלים (מלוכלכים) בדם — הרי אין
 15 הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, בין
 16 שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה
 17 האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו
 18 יתעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז).
 19 ובמקלפתא (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראהו רודף אחר
 20 חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: 'שאל הוא, כן-ברית
 21 הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו
 22 הרוג ומפרפר והסיף מנשף דם מיד ההורג, שומע אני
 23 (חושב אני) יהא חייב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
 24 אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה
 25 דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך, אשר כבר גרם לדאגה, נתקבל מכתבם מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב,
 מבשר טוב מהצלחת טיפול הרפואי שלה...

ויהי רצון אשר ילך מצב בריאותה הלוך וטוב, ובודאי זוכרת מה שכתבתי לה כ"פ, תוכן פתגם
 רבותינו נשיאנו, טראכט גוט וועט זיין גוט, ובפרט לאחרי שראתה חסדי השי"ת בעיני בשר שאז גם
 השכל אנושי ואפילו השכל דנפש הבהמית, מכריחים, צו טראכטען גוט.

ויה"ר שמחדש כסלו הנה יוסיפו שניהם גם יחד בהפצת היהדות המסורתית בכל מקום שידם
 מגעת, חדורה חום התלהבות וחיות חסידותיים, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וגם מבריאותו הוא,

מ. שניאורסאהן

מלכים ב כג יב-כא

יב וְאֶת־הַמְּזֻבְּחֹת אֲשֶׁר עָלֵיהֶן עֹלֹת אָחָז אֲשֶׁר־עָשָׂו | מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת־הַמְּזֻבְּחֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה מִנְּשֵׂהָ בְּשָׂתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית־יְהוָה נִתְּן הַמֶּלֶךְ וִירֵץ מִשָּׁם וְהִשְׁלִיךְ אֶת־עַפְרָם אֶל־נַחַל קָדְרוֹן: יג וְאֶת־הַבְּמֹת אֲשֶׁר | עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר מִיָּמִין לְהַר־הַמִּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְעִשְׂתָּרֶת | שֶׁקֶן צִידֹנִים וְלִבְמוֹשֶׁשׁ שֶׁקֶן מֹזָבֵב וְלִמְלָכָם תּוֹעֵבֶת בְּנֵי־עַמּוֹן טָמֵא הַמֶּלֶךְ: יד וְשֹׁבֵר אֶת־הַמִּצְבֹּת וַיִּכְרַת אֶת־הָאֲשֵׁרִים וַיִּמְלֵא אֶת־מְקוֹמָם עֲצָמוֹת אָדָם: טו וְגַם אֶת־הַמְּזֻבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל הַבָּמָה אֲשֶׁר עָשָׂה יִרְבֵּעַם בְּזָבְכָא אֲשֶׁר הִחֲטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת־הַמְּזֻבֵּחַ הַהוּא וְאֶת־הַבָּמָה נִתְּן וַיִּשְׂרֹף אֶת־הַבָּמָה הַדָּק לְעֶפֶר וְשָׂרָף אֲשֶׁרָה: טז וַיִּפֶן יֹאשִׁיָּהוּ וַיֵּרָא אֶת־הַקְּבָרִים אֲשֶׁר־שָׁם בְּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת־הַעֲצָמוֹת מִן־הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל־הַמְּזֻבֵּחַ וַיִּטְמְאֵהוּ כַּדָּבָר יְהוָה אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ אֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: יז וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוֹן הַלֵּז אֲשֶׁר אָנִי רֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֲנִישֵׁי הָעִיר הַקְּבָר אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיְהוּדָה וַיִּקְרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמְּזֻבֵּחַ בֵּית־אֵל: יח וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ לוֹ אִישׁ אֶל־יָנֵעַ עֲצָמָתוֹ וַיִּמְלְטוּ עֲצָמָתוֹ אֶת עֲצָמוֹת הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר־בָּא מִשְׁמֶרֶן: יט וְגַם אֶת־כָּל־בְּתֵי הַבָּמֹת אֲשֶׁר | בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן אֲשֶׁר עָשָׂו מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִים הַסִּיר יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־אֵל: כ וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־כְּהֵנֵי הַבָּמֹת אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמְּזֻבְּחֹת וַיִּשְׂרֹף אֶת־עֲצָמוֹת אָדָם עֲלֵיהֶם וַיִּשָּׁב יְרוּשָׁלַם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עָשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה:

רש"י

(יב) וירץ משם. ובערם משם: (יג) להר המשחית. והשיבו: הקבר איש האלהים. ונביא השקר שצוה הר הזיתים, הוא הר המשחה, וכיון שהזכיר את שמו על ידי עבודה זרה, שינה שמו לגנאי: (יד) מה הציון הלז. ראה קבר, מצדו אחד עלה קמשונים וחרולים, וצדו אחד הדסים ובשמים, ותמה עליו ואמר מה זה.

מצודת ציון

(יב) נתן. שבר וכתת: (יז) הציון. הוא סימן מצבת מת, וכן (יחזקאל לט טו): ובנה אצלו ציון: הלז: הזה: (יח) ינע. מלשון תנועה:

מצודת דוד

(יב) עליית אחז. שעל עליית אחז: בשתי חצרות. של הכהנים ושל ישראל: וירץ משם. הוציאם משם במרוצה ובמהירות: (יג) להר המשחית. הוא הר המשחה, ובעבור העבודת כוכבים ומזלות כנהו לגנאי: אשר בנה שלמה. רצה לומר: הניח לנשיו לבנות: (יד) עצמות אדם. כי הוציא מהקברים עצמות עובדי העבודת כוכבים ומזלות. (טו) וגם את המזבח

אשר בבית אל. עם שבית אל לא היתה מארץ יהודה מדינת מלכותו: הבמה. כמו והבמה והוא הבנין אשר עשה להעמיד בה העבודת כוכבים ומזלות והמזבחות: הדק לעפר. להיות דק דק דומה לעפר: (טז) בהר. של בית אל: וישרוף. כי היו עובדי כוכבים: אשר קרא. מאז בימי ירבעם קרא, ולתוספות ביאור אמר שוב, אשר קרא הדברים האלה: (יז) מה הציון. ראה ציון על קבר משונה בגדלו, ושאל עליו של מי הוא: הקבר. זה הקבר, הוא של איש האלהים וכו': (יח) וימלטו עצמותיו. בעבור שלא יניע עצמות איש האלהים, החדיל מקחת עצמות הנביא הקבור סמוך לו, כי חשש פן יניעו בזה עצמות איש האלהים: אשר בא משומרון. להשיב עמו את איש האלהים, כאשר נאמר שם: (כ) אשר שם. אף שכבר גלו משומרון, עם כל זאת המעט אשר נשאר עבדו עבודת כוכבים ומזלות כמאז: עצמות אדם. של המתים:

קמו. א-י

א הללויה הללו נפשי את יהוה: ב אהללה יהוה בחי אומרה לאלתי בעודי: ג אלתבטחו בנדיבים
 בן־אדם | שאין לו תשועה: ד תצא רוחו ישב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתנתיו: ה אשרי שאל
 יעקב בעורו שברו עליהו אלהיו: ו עשה | שמים וארץ את־הים ואת־פלא־שרבם השמר אמת
 לעולם: ז עשה משפט | לעשוקים נתן לחם לרעבים יהוה מתיר אסורים: ח יהוה | פקח עורים יהוה
 זקף כפופים יהוה אהב צדיקים: ט יהוה | שמר את־גרים יתום ואלמנה יעודד ודרך רשעים יעות:
 י ימלך יהוה | לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה:

קמו. א-ט

א הללויה | פיטוב זמרה אלהינו פינעים נאנה תהלה: ב בונה ירושלים יהוה נדחי ישראל יכנס:
 ג הרופא לשבורי לב ומחפש לעצבותם: ד מונה מספר לפוכבים לכלם שמות יקרא: ה גדול אדונינו
 ורכ־פח לתבונתו אין מספר: ו מעודד עניים יהוה משפיל רשעים עדי־ארץ: ז ענו ליהוה בתודה זמרו
 לאלהינו בכנור: ח המכסה שמים | בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר: ט נתן לבתמה
 לחמה לבני ערב אשר יקראו:

רש"י

אמת לעולם. לסוף דורות רבים הוא מקיים ושומר
 אמיתת הבטחתו: (ט) יעודד. לשון כח: (י) ימלך ה'
 לעולם. יקיים את מלכותו בשמירת בניו: (א) כי טוב
 זמרה. כי טוב לזמר לו: (ט) לחמה. מאכלה: לבני
 עורב. פירשו רבותינו שהוא אכזרי על בניו והקב"ה
 מרחם עליהם ומזמין להם יתושיך מתוך צואתם ונכנסין
 לתוך פיהם:

מצודת ציון

(ד) עשתנותיו. מחשבותיו כמו יעשת האלהים לנו (ינה א):
 (ה) שברו. תקותו: (ז) לעשוקים. לנגזלים: (ח) פוקח. ענין
 פתיחה כמו לפקוח עינים עורות (ישעיה מב): (ט) יעודד. ענין
 רוממות וחוק כמו ואנחנו קמנו ונתעודד (לעיל ט): יעות.
 מלשון עיות ועקום: (א) נאנה. מלשון נאה ויפה כמו
 לישרים נאנה תהלה (לעיל א): (ב) יכנס. מלשון הכנסה
 ואסיפה וכן והמסכה צרה כהתכנס (ישעיה נח): (ג) ומחבש.
 ענין קשירת המטלית על המכה כמו ולנשברת תחבש (יחזקאל
 ל"ד): (ד) מונה. מלשון מנין: (ו) מעודד. ענין רוממות
 וחוק: עדי ארץ. עד ארץ: (ז) ענו. ענין הרמת קול כמו וענו
 הלויים וגו' קול רם (דברים כז): (ח) בעבים. בעננים: חציר.
 דשא ועשב:

מצודת דוד

(א) הללויה. אתם כולכם הללו את יה וגם את נפשי הללו
 את ה': (ב) אהללה. בפה: בחיי. בעוד אני חי: אזמרה. בכלי
 נגון: בעודי. בעוד אני בקיומי: (ג) שאין לו. שאין בידו
 תשועה: (ד) תצא. כי כאשר תצא ממנו רוח החיוני אז ישוב
 אל האדמה אשר נלקח ממנה וביום ההוא אבדו כל מחשבותיו
 כי איננו להוציאם אל הפועל ומה א"כ בטחוננו: (ה) שברו.
 מלת אשרי משמשת בשתים לומר אשרי למי אשר שברו על
 ה': (ו) עושה שמים וגו'. וא"כ ידו בכל משלה ויכול הוא
 להושיע בכל מקום: השומר. הוא השומר אמיתת הבטחתו עד
 עולם: (ז) מתיר. פותח קשרי האסורים במאסר וישלחם
 חפשי: (ח) זוקף כפופים. האנשים הכפופים לארץ בשפל
 המצב המקום ב"ה זוקף אותם לעמוד זוקף ברום המעלה:
 (ט) יעות. עושה דרכם מעוות ומעוקם למען יכשל, רוצה

לומר נתן בלבם ללכת בדרך הרע להם: (י) ימלך וגו'. וחזר ופי' אלהיך השוכן בציון הוא ימלך לדור ודור: הללויה. לכן
 אתם כולכם הללו את יה: (א) כי טוב. כי הוא טוב: זמרה אלהינו. זמרה לאלהינו: כי נעים וגו'. על כי הוא נעים לזה נאנה
 לו תהלה: (ב) בונה. הוא הבונה לעתיד את ירושלים ואת ישראל הנדחים בקצה הארץ יכנס אליה: (ג) הרופא. הוא הרופא
 למי שלבו שבר מרוב התוגה: ומחבש. עושה תחבושת לעצבותם ר"ל מעביר העצבון: (ד) מונה וגו'. ר"ל יודע הוא מספרם
 וקורא להם שמות לכ"א שם הנאה לו: (ה) לתבונתו. לדברים שיש בהם תבונה הנמצאים אצלו אין מספר להם כי רבו מאד:
 (ז) ענו. הרימו קול לה' בהודאה על הטובה: (ח) הרים. לפי שא"ל לחרוש ולזרוע שם בעבור הגובה לזה מצמיח שם חציר
 למאכל בהמה: (ט) לחמה. חציר ההרים: לבני עורב וגו'. נתן מזון לבני עורב הקטנים אשר יצעקו בעבור חסרון המזון וזו
 על כי המה לבנים בקטנותם חושבים אבותיהם שאינם בניהם בעבור שינוי מראות הנוצות ואינם חוששים לזונם והקב"ה מזמין
 להם יתושים מתוך צואתם ואוכלים אותם:

ד למעלה מן הזב: זבה, שהיא מטמאה את בועלה. למעלה מן הזבה: מצרע, שהיא מטמאה בביאה. למעלה מן המצרע: עצם בשעורה, שהיא מטמאה מטמאת שבעה. חמור מפלם: המת, שהיא מטמאה באהל, מה שאין פלם מטמאין.

ה עשר טמאות פורשות מן האדם: מחסר כפורים – אסור בקדש, ומתר בתרומה ובמעשר. חור להיות טבול יום – אסור בקדש ובתרומה, ומתר במעשר. חור להיות בעל קרי – אסור בשלשתן. חור להיות בועל נדה – מטמא משקב תחתון פגולין. חור להיות זב שראה שתי ראיות – מטמא משקב ומושב, וצריך ביאת מים

פירוש ברטנורא

ד שהיא מטמאה את בועלה. טומאת שבעה. דגבי נדה כתיב (ש) ותרי נדה עליו וטמא שבעת ימים, וכתיב נמי גבי זבה (שם) כימי נדתה תהיה טמאה היא, ודרשנין תהיה טמאה, לרבות את בועלה. היא, היא מטמאה את בועלה ואין הוב מטמא את מה שבועל טומאת שבעה, אלא טומאת מנע ומשא: למעלה מן הזבה מצורע. דמצורע עושה משכב ומושב כובה, וחמור ממנה שהוא מטמא בכיאה. כשכב אל הבית טמא כל מה שבבית ואע"פ שלא ננע, דכתיב (שם י"ג) מחוץ למחנה מושבו, מלמד שמושב טמא. מכאן אמרו מצורע שיושב תחת האילן ומהור עובר, נטמא מההור. ואם מהור יושב תחת האילן ומצורע עובר, לא נטמא מההור. וכן בבגד המנוגע ובאבן המנוגעת. ודוקא מצורע כימי חלוטו, אבל כימי ספרו דהיינו לאחר תגלחת וצפורים אינו מטמא בכיאה ואינו מטמא משכב ומושב: למעלה מן המצרע עצם בשעורה שהיא מטמאה טומאת שבעה. דכתיב (ממדר ל"א) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, כל טומאות שאתם מיטמאין כמת לא יהיו פחותים משבעה. ואע"פ דמצורע חמור מעצם כשעורה, דמצורע מטמא כל אשר באוהל כשכב אל האוהל, ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל מ"מ במעלה זו מיהא עצם כשעורה חמור שנטמא טומאת שבעה. וכן כל הני למעלה למעלה דחשיב לאו לכל מילי קאמר דחמור בשני מן הראשון, דהרבה מהן יש שיש חומרא בראשון שאינה בשני, אלא לאותה מעלה שהוא מונה בלבר קאמר שהשני חמור: חמור מכולם מת. יש מהן חמורים ממת, שזב וזבה עושים משכב ומושב ומטמאין באבן מסמא, ומת אינו עושה משכב ומושב ואינו מטמא באבן מסמא, ומכל מקום במעלה זו מת חמור מכולן שנטמא באוהל. ומה שמצורע מטמא בכיאה אין טומאתו כטומאת אוהל, דאם הכניס ידו לבית המנוגע, טהור, ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו, טהור, דביאה במקצת לאו שמה ביאה. ואפילו מחיצה מצלת בבית שהמצורע שם, כדתנן בנגעים סוף פרק י"ג: נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוה עשרה טפחים, נכנס ראשון ויוצא אחרון. וכל כהא גוונא כמת מטמא באוהל. אי נמי יש חילוק בין מצורע יושב למצורע עובר כדפרישנא לעיל, מה שאין כן במת:

ה עשר טומאות פורשות מן האדם. עשר מעלות זו למעלה מזו יש בטומאות הפורשות מן האדם: מחסר כפורים. כגון מצורע מוחלט, זב בעל שלש ראיות, זובה, ויולדת, שטבלו והעריב שמשו, אסורין לאכול קרשים עד שיביאו כפרתן. ומותרין בתרומה: חור להיות טבול יום. טמא שטבל ולא העריב שמשו: אסור בקדש ובתרומה. ופוסל אותם אם נגע בהם: חור להיות בעל קרי. שיצאה ממנו שכבת זרע ולא טבל: חור להיות בועל נדה. והא דלא תני חור להיות טמא מת שהוא חמור מבעל קרי, דטמא מת אב הטומאה ובעל קרי אינו אלא ראשון, והדר לתני חור להיות בועל נדה דחמור מטמא מת

משניות מבוארות – קהתי

המכניס ידו לאוהל המת הרי זה נטמא כולו, ואילו המכניס ידו לבית המנוגע טהור; וכן מבדילים בין מצורע יושב למצורע עובר, שאם מצורע יושב תחת אילן וטהור עובר, הרי זה נטמא; ואם טהור יושב ומצורע עובר, לא נטמא הטהור, מה שאין כן במת (עין במפרשים).

ב א ו ר מ ש נ ה ה

עֶשֶׂר טְמָאוֹת פּוֹרְשׁוֹת מִן הָאָדָם – עשר מעלות זו למעלה מזו יש בטומאות הפורשות מגוף האדם: **מְחַסְרֵי כְּפוּרִים** – כגון זב או מצורע שטבל לטהרתו והעריב שמשו ועדיין לא הביא קרבנו לכפרה, **אָסוּר בְּקִדְשׁ** – באכילת קדשים, עד שיביא כפרתו, **וּמְתָר בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר** – שני, שאף מעשר שני אסור לאכול בטומאה; ברם, משטבל רשאי לאכול מיד. אבל תרומה אינו רשאי אפילו ליגע בה עד לאחר שהעריב שמשו (נגעים יד, א). **חָזַר לְהִיּוֹת טָבוּל יוֹם** – נטמא וטבל, ועדיין לא העריב שמשו, **אָסוּר בְּקִדְשׁ וּבְתְרוּמָה** – ואפילו לנגוע בהם אסור, שאם נגע בהם, נפסלו לאכילה; **וּמְתָר בְּמַעֲשֵׂר** – מותר באכילת מעשר שני, כיון שכבר טבל. **חָזַר לְהִיּוֹת בְּעַל קְרִי** – שאירעו מקרה לילה והוא טמא (עין דברים כג, יא), **אָסוּר בְּשִׁלְשֶׁתָּן** – בקודש ובתרומה ובמעשר שני. ברם מעשר ראשון דינו כחולין. **חָזַר לְהִיּוֹת בּוֹעֵל נְדָה** – והרי טומאתו על ידי הטומאה שפירשה ממנה, והוא כמותה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו". **מְטַמֵּא מְשָׁבֵב תַּחְתּוֹן פְּגוּלִין** – אפילו עשרה מצעות זה על גב זה טמא התחתון כמו העליון שהוא שוכב עליו, וכל אחד מהם ראשון לטומאה ומטמא אוכלים ומשקים, כמו שכבר בארנו במשנה ג (עין הביאור שם לפי הגמרא): **חָזַר לְהִיּוֹת זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת** – של זיבה ביום אחד או בשני ימים רצופים, **מְטַמֵּא מְשָׁבֵב וּמוֹשָׁב** – שהמשכב או המושב שתחתיו, אף שלא נגע בהם, נעשים אב הטומאה, **וְצָרִיף בֵּיאת מִים חַיִּים** – טבילה במים חיים, היינו במי מעיין, לטהרתו, כמו שנאמר (ויקרא טו, ג): "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו, ורחץ בשרו במים חיים

ב א ו ר מ ש נ ה ד

לְמַעַלְהָ מִן הַזָּב: זָבָה – יש בטומאת הזבה (וכן בטומאת הנידה והיולדת). חומרה שאינה בטומאת הזב, **שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ** – טומאת שבעת ימים, שנאמר בבוועל נידה (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים", ונאמר גם בזבה (שם שם, כה): "כימי נדתה תהיה טמאה היא", ודרשו: "כימי נדתה תהיה טמאה" – מלמד הכתוב שטמאה את בועלה כנידה; "טמאה היא" – היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל, כלומר שאם הזב בועל טהורה אינו מטמאה אלא משום נגעו (עין במפרשים, שיש גם בזב חומרות שאינן בזבה. ולא נקטה המשנה לשון "למעלה מן..." אלא לגבי אותה החומרה שהיא מפרטת; וכן בכל הדוגות השנויות בפרקנו). **לְמַעַלְהָ מִן הַזָּבָה: מְצַרְעַה** – יש במצורע חומרה שאינה בזבה, **שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּבִיאַהּ** – כשכב אל הבית הרי הוא מטמא כל מה שבבית, אף על פי שלא נגע בו, כמבואר במסכת נגעים (עין במפרשים. שיש גם בזבה חומרות שאינן במצורע). **לְמַעַלְהָ מִן הַמְצַרְעַה: עֶצֶם בְּשֵׁעוּרָה** – עצם של מת בשיעור שעורה, **שֶׁהִיא מְטַמְּאָה טְמָאתָּה שְׁבַעָה** – הנוגע בו או הנושא טמא שבעת ימים; מה שאין כן מצורע וכל שאר אבות הטומאה שנימנו לעיל, שהנוגע בהם או הנושאם אינו טמא אלא עד הערב. **חְמוֹר מִפְּלָם: הַמֵּת** – יש במת חומרה שאינה בכל אבות הטומאה, **שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּאֹהֶל** – אם האהיל אדם או כלי על המת, או שהאהיל המת על האדם או על הכלים, או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אוהל אחד, הרי אלו טמאים טומאת שבעה ימים, **מִה שְׁאִין פְּלָם מְטַמְּאִין** – ואף על פי ששינוי לעיל שמצורע מטמא בכיאה, מכל מקום טומאת אוהל במת חמורה מטומאת כיאה של מצורע, שכן במת יש שלושה מיני "אוהל", כמו שפרטנו למעלה, ואילו במצורע דווקא כשרב אחר מאהיל עליו ועל הטהור, הריהו מטמא (תפארת ישראל; הגר"א). ואף מקילים בטומאת אוהל של מצורע בכמה דברים, כמבואר במסכת נגעים (פרק יג), כגון

חיים, ופטור מן הקרבן; ראה שלש – תיב בקרבן. חזר להיות מצרע מסגר – מטמא בביאה, ופטור מן הפריעה, ומן הפרימה, ומן התגלחת, ומן הצפרים; ואם היה מחלט – תיב בכלן. פ"ש ממנו אבר שאין עליו בשר פראוי – מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל; ואם יש עליו בשר פראוי – מטמא במגע ובמשא ובאהל. שעור בשר פראוי – פדי להעלות ארוכה. רבי יהודה אומר: אם יש במקום אחד פדי להקיפו בחוט ערב – יש בו להעלות ארוכה.

ו עשר קדשות הן: ארץ ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאים ממנה העמר, והבפורים, ושתי הלחם, מה שאין מביאין בן מכל הארצות.

פירוש ברטנורא

שטמא משכב התחתון כעליון. משום דהגך עשר טומאות פורשות מן האדם, וזו טומאת מגע היא: משכב התחתון כעליון. משכב התחתון של כועל נדה כעליונו של זב, מה עליונו של זב טמא לטמא אוכלים ומשקין אבל לא אדם וכלים, אף תחתונו של כועל נדה טמא לטמא אוכלים ומשקין לא אדם וכלים: שראה שתי ראיות מטמא משכב ומושב. וצריך לפטור שבעה נקיים. דהכי תנן פרק קמא דמגילה (משנה ג') אין בין זב הרואה שתי ראיות לזב שראה שלש ראיות אלא קרבן; וצריך ביאת מים חיים. דכתיב בוב (ויקרא ט"ו) ורחץ בשרו במים חיים, אבל שאר כל הטמאים סני להו בני מקוה: חייב בקרבן. האמור בפרשת מצורע גבי זב. וכל זמן שלא הביא קרבן הוי מחוסר כפורים: מצורע מוסגר. שמשגרוו הכהן שבעת ימים לראות אם יוולדו בו סימני טומאה: מטמא בביאה. אם בא אל הבית נטמא כל אשר בבית: ופטור מן הפריעה ומן הפרימה. דלא אמרה תורה בגדיו יהיו פרוצים וראשו יהיה פרוע. אלא במצורע מוחלט: ומן התגלחת ומן הצפרים. דמוחלט שנתרפא מביא צפרים ומגלה את כל שערו, ומוסגר לא: שאין עליו בשר כראוי. כדמפרש בסיפא כדי להעלות ארוכה: מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. דבמגע כתיב (במדרב י"ט) ועל הנוגע בעצם, משמע בין יש בו בשר כראוי בין אין בו בשר כראוי. ובטומאת אהל כתיב, או בעצם אדם או בקבר, ועצם אדם משמע עד שיחיה בו בשר וגידים ועצמות: במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב. שאם יחתך הכשר שעל האבר לחוטים שיש בעכוין כחוט ערב, שהוא יותר עב מחוט השתי ככלים, ויהיה כהן כדי להקיף את האבר, בידוע דבהכי הוא מעלה ארוכה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו עשר קדושות הן, אידי דאידי לעיל במעלות של טומאות זו למעלה מזו, תנא נמי הכא מעלות של קדושות זו למעלה מזו: שמביאין ממנה העומר. דכתיב (ויקרא ט"ז) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, קצירה ולא קציר חוצה לארץ; והבכורים. דכתיב (דברים כ"ג) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך: ושתי הלחם. דכתיב (ויקרא כ"ג) ממושבותיכם תביאו לחם:

משניות מבוארות – קהתי

כדרשת הספרי שהבאנו לעיל. שעור בשר פראוי – שנזכר לעיל, היינו: פדי להעלות ארוכה – כשיעור שיכול היה האבר לחיות ממנו ולהבריא, אילו היה מחובר באדם חי. רבי יהודה אומר: אם יש במקום אחד פדי להקיפו בחוט ערב – שנשאר בשר במקום אחד, שאם יחתך אותו הבשר לחוטים, שעביים כשיעור העובי של חוט הערב באריג (שהיו ידוע בימינו). יאה בהם כדי להקיף את האבר, יש בו – באותו בשר, להעלות ארוכה – והוא שיעור בשר כראוי, ששינו לעיל. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

אגב ההלכות ששינו עד כה בפרקנו, בענין הדרגות של טומאות, זו למעלה מזו, בא פרקנו ללמד על עשר מעלות של קדושות זו למעלה מזו. עשר קדשות הן – זו למעלה מזו: ארץ ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאים ממנה העמר – בששה עשר בניסן, כדי להתיר את התבואה החדשה; ודווקא מתבואת ארץ ישראל, שנאמר (ויקרא כג, יז): "כי תבואו אל הארץ... וקצרתם את קצירה, והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", ודרשו: "קצירה" ולא קציר חוץ לארץ; והבכורים – שנאמר בהם (דברים כג, ב): "ולקחתם מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך", ושתי הלחם – שתי חלות הלחם שמביאים בחג השבועות, כדי להתיר את החדש במקדש, שנאמר בהן (ויקרא כג, יז): "מושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים", מה שאין מביאין בן מכל הארצות – כמו שנדרשו הכתובים שהבאנו לעיל. יש סוברים, שביכורים נימנו כאן דרך אגב, לפי שהטעם שאינם באים מחוץ לארץ אינו משום קדושת הארץ, אלא משום שהם חובת קרקע, וכל המצוות שהן חובת קרקע אינן נוהגות אלא בארץ, כמו שהבאנו לעיל. ברם בעומר ובשתי הלחם, מה תלוי בהן, אינה נוהגת אלא בארץ. ברם בעומר ובשתי הלחם, מה שאין מביאים אותם אלא מארץ ישראל, הטעם הוא משום קדושת ארץ ישראל ("אליהו ובא"), כמו שבארנו לעיל.

והר"י, ופטור מן הקרבן – שכן בוב נאמר (שם שם, יז): "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה... ועשה אותם הכהן אחד חטאת והאחד עולה", והוה הנקרא: קרבן נפתח: אבל זב שראה שתי ראיות בלבד פטור מלהביא קרבן, אלא מונה הוא שבעה ימים נקיים וטובל ביום השביעי במים חיים, ואוכל בקדשים לערב. ראה שלש – ראיות של זיבה ביום אחד או בשניים או בשלושה ימים רצופים, תיב בקרבן – לכפרתו, כפי הכתוב שהבאנו לעיל. חזר להיות מצרע מסגר – שהסגירו הכהן שבעת ימים, לראות אם יוולדו סימני טומאה (ויקרא יג, ד-ה), מטמא בביאה – אל הבית; שאם בא אל הבית נטמא כל אשר בבית, ופטור מן הפריעה, ומן הפרימה – שכן מה שכתוב (ויקרא יג, ח): "והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרוצים וראשו יהיה פרוע", במצורע מוחלט נאמר, ולא במצורע מוסגר, ומן התגלחת, ומן הצפרים – שאלו נאמרו במצורע מוחלט שנתרפא מצרעתו, ולא במצורע מוסגר שטהרו הכהן: ואם היה מחלט – מצורע שטימאו הכהן באופן מוחלט, תיב בכלן – בפריעה ובפרימה ובתגלחת ובצפרים, כמו שכבר הזכרנו לעיל. פ"ש ממנו אבר – מן האדם החי, שאין עליו בשר פראוי – כשיעור המבואר להלן, מטמא – האבר – במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל – שטומאת מגע נאמר (במדבר יט, יח): "ועל הנוגע בעצם", ומשמע בין יש עליו בשר כראוי ובין אין עליו בשר כראוי, ואילו בטומאת אהל נאמר (שם שם, טז): "או בעצם אדם", שדרשו: זה אבר מן החי; ומכאן למדו: מה אדם בשר וגידים ועצמות, אף אבר מן החי עד שיהיה כברייתו בשר וגידים ועצמות (פריי). ברם, אם אין עליו בשר כלל, אף במגע ובמשא אינו מטמא. ואם יש עליו – על האבר, בשר פראוי – כמפורש להלן, מטמא במגע ובמשא ובאהל – שדינו כמת, כפי הכתוב שכבר הבאנו לעיל. והרמב"ם מבאר הטעם, שנאמר (שם): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת" – האבר שהפרידתו החרב מן החי הרי הוא כמת. וממה שנאמר בהמשך הכתוב: "או בעצם אדם" למד הרמב"ם, שאין אבר מן החי מטמא כמת אלא אם כן היה כברייתו, בשר וגידים ועצמות,

ז עירות המקפות חומה מקדשות ממונה, שמשלחים מתוכן את המצורעים, ומסבבין לתוכן מת עד שירצו, יצא – אין מחזירין אותו.

ח לפנים מן החומה מקדש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הפית מקדש ממונה, שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממונה, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממונה, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין תיבים עליה חטאת. עזרת ישראל מקדשת ממונה, שאין מחסר פפורים נכנס לשם, וחיבין עליה חטאת. עזרת הפהנים מקדשת ממונה, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה, לשחיטה, לתנופה.

פירוש ברטנורה

ז עירות המקפות חומה. מימות יהושע בן נון. דבמצורע כתיב (שם י"ז) מחוץ למחנה מושבו, חוץ למחנה ישראל. וכשכבש יהושע את הארץ קידש העירות שהיו מוקפת חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים: ומסבבים לתוכן מת. מותר לנשאו בעיר ממקום למקום עד מקום שירצו טובי העיר לקברו שם: יצא. המת מן העיר: אין מחזירים אותו. בעיר לקברו שם ואפילו רצו טובי העיר. דכין דיצאה טומאה מן העיר אין מכניסין אותה בתוכה:

ח לפנים מן החומה. מחומת ירושלים: שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. דכתיב (דברים י"ב) ובאת שמה והבאתם שמה וגו' וכתוב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך וגו': הר הבית. חמש מאות אמה על חמש מאות אמה היה, ובו היה בית המקדש בנוי, ומשם מתחיל מחנה ליה ושיעורו עד שער ניקנור, משער ניקנור ולפנים מחנה שכניה, ומהר הבית ולחוץ עד חומת ירושלים מחנה ישראל: שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. דכתיב (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, שומע אני ששלשתן יוצאים למקום אחד, תלמוד לומר במצורע בוד ישב, אלמא אינו משולח למקום שוב וטמא מת משולחים, ומה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו דכתיב (ויקרא י"ג) מחוץ למחנה מושבו, לפיכך משולח חוץ לירושלים, אף זבים וזבות נדות ויולדות שטומאתן חמורה שטומאת מה, שעושות משכב ומושב ומטמאות באבן מסמא מה שאין כן בטומאת מה, חמור שילוחן משילוח חבירו. נמצאת אומר, מצורע משולח חוץ לירושלים שהוא כנגד מחנה ישראל, זבים וזבות נדות ויולדות משולחות מהר הבית. שהוא מחנה ליה, ומותרות בירושלים. טמא מת ואפילו מת עצמו מותר בהר הבית ומשולח משער ניקנור ולפנים, שהוא מחנה שכניה: החיל. לפנים מחומת הר הבית היה כותל גבוה עשרה טפחים והוא נקרא סורג, ולפנים ממנו החיל עשר אמות: שאין נכרים וטמאי מתים נכנסים לשם. אע"ג דרבנן גזור על הנכרים שיהיו כזבים לכל דבריהם, לענין שילוח מחנות לא גזור עליהם אלא כטמאי מתים. והאי דטמאי מתים אין נכנסים מן החיל ולפנים, היינו מדרבנן. דמדאורייתא אפילו בעזרת נשים שרו, שכל זה מחנה ליה עד עזרת ישראל ששם שער ניקנור: עזרת נשים. לפנים מן החיל היתה אורך מאה ושלושים וחמש על רוחב מאה ושלושים וחמש: שאין טבול יום נכנס לשם. יהושפט ובית דינו גזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת נשים. דכתיב (דברי הימים ב כ) ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וגו' לפני החצר החדשה, ואמרו בגמרא מאי החצר החדשה, שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה ליה, ולא בכל מחנה ליה גזרו אלא בעזרת נשים בלבד. וגזרו על טבול יום ולא גזרו על מחוסר כפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה ומחוסר כפורים מותר בתרומה, וכל שטומאתו

משניות מבוארות – קהתי

היו בירושלים: מפתח ירושלים ועד הר הבית – מחנה ישראל; מפתח הר הבית עד שער ניקנור – מחנה ליה; משער ניקנור ולפנים – מחנה שכניה. ובגמרא (פסחים טז, א) דורשים מן המקראות, שמצורע משולח חוץ לירושלים; זבים וזבות נדות ויולדות משולחות מהר הבית, ומותרות להיות בירושלים; טמא מת (ואפילו מת עצמו) מותר בהר הבית ומשולח משער ניקנור ולפנים (עין רמב"ם; ברטנורה). החיל – היינו השטח של עשר אמות שבין הסורג לחומת העזרה, מקדש ממונה – מהר הבית, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם – מגזירת חכמים, שכן מן התורה מותרים טמאי מתים אפילו בעזרת נשים, שעד שער ניקנור הרי זו מחנה ליה. ובענין גוים, אף על פי שגזרו עליהם חכמים שיהיו כזבים לכל דבריהם, מכל מקום לענין שילוח מחנות לא גזרו עליהם אלא כטמאי מתים. עזרת נשים מקדשת ממונה – מן החיל, שאין טבול יום – טמא שטבל ועדיין לא העריב שמשו – נכנס לשם – ולפי הגמרא (יבמות א, ז; פסחים צב, א), יהושפט ובית דינו גזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת נשים, ואין תיבים עליה חטאת – אם נכנס לשם בשוגג. עזרת ישראל מקדשת ממונה – מעזרת נשים, שאין מחסר פפורים נכנס לשם – זב וזבה ונידה ויולדת ומצורע שטבלו לטהרתם והעריב שמשם, ולא הביאו קרבנותיהם עדיין, אסור להם להיכנס לעזרת ישראל; והוא הדין לכל טהור שאינו ראוי להיכנס לעזרת ישראל עד שיטבול, וחיבין עליה חטאת – מחוסרי כפורים שנכנסו לעזרת ישראל בשוגג, חייבים חטאת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל הטמאים (בדייתא בגמרא מנחות כז, ב). עזרת הפהנים מקדשת ממונה – מעזרת ישראל, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה – לסמוך ידיו על ראש קרבנו, לשחיטה – שהיא כשרה אף בישראל, לתנופה – להניף את הקרבן (עין מנחות

ה' 1-1).

באור משנה ז

עירות המקפות חומה – מימות יהושע בן נון, מקדשות ממונה – משאר הארץ, שמשלחים מתוכן את המצורעים – שנאמר במצורע (ויקרא יג, טז): "מחוץ למחנה מושבו" – היינו מחוץ למחנה ישראל, וכשכבש יהושע את הארץ קידש את העירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל לשלח מתוכן את המצורעים (ספרי; ברטנורה; עין רמ"ז; ועין תוספות ערכיו לב, ב); ומסבבין לתוכן מת – רשאים לסבב את המת בתוך העירות המוקפות חומה, כדי להרבות הספד לכבודו, עד שירצו – קרוביו להוציאו (הראב"ה). יצא – אבל אם יצא המת מן העיר, אין מחזירין אותו – שאין מחזירים טומאה לעיר. יש מפרשים: ומסבבים לתוכן מת עד שירצו – מותר לשאת את המת בעיר ממקום למקום עד המקום שירצו טובי העיר לקברו שם; יצא – המת מן העיר, אין מחזירים אותו לתוכה לקברו בה, ואפילו רצו טובי העיר להחזירו, שכיין שיצאה הטומאה מן העיר, אין מכניסים אותה לתוכה (רמב"ם; ברטנורה; ועין "אליהו רבא").

באור משנה ח

לפנים מן החומה – של ירושלים, מקדש מהם – משאר העירות המוקפות חומה, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני – שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך... כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו" (עין מנחות ג, ג), ובמעשר שני נאמר (דברים יד, כז): "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני ה' אלהיך". הר הבית – שבו היה בית המקדש בנוי (עין מדות ב, א), מקדש ממונה – מהעיר ירושלים, שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם – בחוספתא שנו: "כשם שהיו במדבר שלוש מחנות: מחנה שכניה ומחנה ליה ומחנה ישראל, כך

בין האולם ולמזבח מקדש ממונה, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם. ההיכל מקדש ממונה, שאין נכנס לשם שלא רחויז ידים ורגלים. קדש הקדשים מקדש מהם, שאין נכנס לשם אלא פהו גדול ביום הפפורים בשעת העבודה. אמר רבי יוסי: בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שוה להיכל: שאין בעלי מומין, ופרועי ראש, ושתי יין, ושלא רחויז ידים ורגלים נכנסים לשם; ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה.

פ ר ק ש נ י

א פלי עין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי זכוכית – פשוטיהן טהורים, ומקבליהן ממימים. נשברו – טהרו. חזר ועשה פירוש ברטנורא

חמורה מחברו חמור שילוחו משלוח חבירו: עזרת ישראל. לפני מעורת נשים היתה, אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה. וכן עורת כהנים היתה אורך קל"ה על רוחב אחת עשרה, וראשי פספסין היו מברילים בין עורת ישראל לעורת הכהנים: שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. הוא הרין דהיה מצי למיתני שאין טהור נכנס לשם עד שיטבול, דהכי תנן בפרק אמר להן הממונה (ל), אין אדם טהור נכנס לעורה עד שיטבול: והייבוב עליה טהא. הממיים שנכנסו שם בשגגה: לפימיה. לסמך ידו על ראש קרבנו. ואי אפשר אלא בכעלים, דכתיב וסמך את ידו, ולא יד שלוחו: לשחיטה. שהשחיטה כשרה בור. ואע"פ שאפשר בכהנים, ואפשר נמי לור לשחוט בעורת ישראל, אפ"ה לא אמרו לישראל ליכנס בעורת כהנים לשחוט הקרבן: ולתנופה. דכתיב מניח ידו תחת יד הכעלים ומניף:

ט בין האולם ולמזבח מקדש ממונה שאין פרועי ראש ובעלי מומין נכנסים לשם. בנמרא בהקומין רבה (ה' כ"ז) מוכיח דכל הני מעלות דתני השתא כגון הנכנס לעורת כהנים שלא לצורך וכן בעלי מומין ופרועי ראש שנכנסו בין האולם ולמזבח, כולו מעלות דרבנן הן. וכך קבלתיה מרבתי. אבל רמב"ם סבירא ליה דכולהו מדאורייתא, בעלי מומין דכתיב (ויקרא כ"א) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. ופרועי ראש, דאמר רחמנא לאהרן ולבניו שהיו במשכן (שם י') ראשיכם אל הפרעו. ואע"פ שלשון התוספתא מסייע לדברי רמב"ם, קבלת רבותי נראית לי עיקר. והאי דלא חשיב תנא קמא שתוי יין ושלא רחויז ידים ורגלים כדפי בעלי מומים ופרועי ראש כדחשיב להו רבי יוסי בספא, משום דבעלי מומין ופרועי ראש פסולין בגופו, הלכך שילוחן חמור, אבל שתוי יין ושלא רחויז ידים ורגלים פסולין מחמת דבר אחר הלכך לא החמיר בשילוחן כל כך: אלא כהן גדול ביום הפפורים. דכתיב (שם ט"ז) ואל יבוא בכל עת אל הקודש בואת יבוא וכו': בשעת עבודה. ארבע פעמים נכנס שם, אחד להקטיר קטורת, שניה להוות מדם הפר, שלישית להוות מדם השעיר, רביעית להוציא הכף והמחתה ואם נכנס חמש פעמים חייב מיתה: ופורשים בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. בין בשעה שמקטרים קטורת במזבח הוהב שבהיכל, בין בשעה שכהן גדול מקטיר קטורת לפני לפני, כל העם פורשים מבין האולם ולמזבח ואין צריך לומר מן ההיכל. ותנא קמא פליג אדריבי יוסי וסבר דבשעה שמקטירין קטורת כהיכל הוא דפרשי מבין האולם ולמזבח, אבל כשמקטיר קטורת לפני לפני אין העם פורשים אלא מן ההיכל בלבד ולא מבין האולם ולמזבח. והלכה כר"ק. ועשר קדושות דתנן במתניתין והך אחד עשר נהנו, פירשו הגאונים דאריך ישראל אינה ממנין הקדושות, לפי שבשאר קדושות יש בהן כבוד למקום שמונעים ממנו קצת טומאות או שמונעים מקצת בני אדם ליכנס אליו, ואין בסתם ארץ ישראל קדושה זו. והבאת בכורים ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים אינם כקדושות הללו. ואית דמפרשי דתנא קמא דחשיב עשר קדושות ר' יוסי היא, דאית ליה דבין האולם ולמזבח שוה להיכל כחמשה דברים, ולדידיה לא הוה אלא עשר:

כ א בלי עין בלי עור בלי עצם. בפרשת מטות כתיב וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עוים וכל כלי עץ תחטאו, ומרבין מוכל מעשה עוים לרבות דבר הבא מן העוים מן הקרנים ומן הטלפים, דהיינו כלי עצם, ואיתקש לכלי עור וכלי עץ. ובפרשת שמייני איתקוש כלי עור וכלי עץ לשק, דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. הלכך פשוטיון טהורים, דבעינן דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן. וכלי חרס אע"פ דפשוטיון טהורים לא מצי למיתני בהדי הך, משום דכל הני טהורים כשאין להם בית קבול אע"פ שיש להן תוך, כגון חבית של עץ שאין לה שוליים ומפולשת מעבר אל עבר מהורה, וככלי חרס כהתאי

משניות מבוארות – קהתי

מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם ולמזבח. והלכה כותנא קמא.

במפרשים מבואר, שמה ששינו במשנה ו: "עשר קדושות הן" היינו לדעת רבי יוסי, הסובר שבין האולם ולמזבח שוה להיכל, אבל לדעת חכמים אחת עשרה קדושות הן (רמב"ם). ויש מפרשים, שאף לדעת חכמים עשר קדושות הן, שכן הבבא הראשונה – "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות" – אינה ממנין עשר הקדושות, לפי שבשאר הקדושות יש בהן כבוד למקום, שמונעים ממנו קצת טומאות, או שמונעים מקצת בני אדם להיכנס אליו, ואין בסתם ארץ ישראל קדושה זו (רב האי גאון). וכן כותב הרמב"ם בתחילה: "כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ואחר כך עשר קדושות הן בארץ ישראל, וזו למעלה מזו". (הלכות בית הבחירה ז, יב-ג).

באור משנה א

החל בפרקנו ועד פרק י (בבב), עוסקות המשניות בדניי כלי חרס. אמנם פרקנו פותח בכלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית, אבל הלכה זו לא נשנתה כאן אלא כדי ללמדנו, שכלי חרס וכלי נתר שונים מן הכלים הללו.

פלי עין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי זכוכית – שכבר בארנו מקצת עניינם בפתיחה למסכתנו, פשוטיהן – הכלים שאין להם בית קיבול (רמב"ם, ברטנורא, טהורים – אינם מקבלים טומאה; ומקבליהן – והכלים שיש להם בית קיבול, טמימים – מקבלים טומאה, שנאמר בפרשת טומאת השרצים (ויקרא יא, לב): "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק" – הוקשו כלי עור וכלי עץ לשק, מה שק שיש לו בית קיבול ("מיטלטל מלא וריקן"), אף כל שיש לו בית קיבול; וכלי עצם הוקשו לכלי עץ וכלי עור, שנאמר (במדבר לא, ט): "וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עוים וכל כלי עץ תחטאו", ודרשו:

באור משנה ט

בין האולם ולמזבח מקדש ממונה – מעורת הכהנים, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם – כהנים בעלי מומים ומגודלי פרע, היינו שעברו עליהם שלושים יום ולא הסתפרו, אסורים להיכנס לשם; לדעת הרמב"ם מעלה זו מן התורה היא, אבל הראב"ד ואחרים סוברים שכל המעלות הנמנות במשנתנו הם מדרבנן (עיין ברטנורא שכן גם קיבל מרבתי בניגוד לדעת הרמב"ם. וקבלת רבותי נראית לו עיקר). והיכל – ואף האולם בכלל, מקדש ממונה – מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס לשם שלא רחויז ידים ורגלים – כהן שלא רחץ ידיו ורגליו מן הכיור אסור להיכנס לשם. קדש הקדשים מקדש מהם, שאין נכנס לשם אלא פהו גדול ביום הפפורים בשעת העבודה – וארבע פעמים הוא נכנס לשם: (א) להקטיר קטורת; (ב) להוות מדם הפר; (ג) להוות מדם השעיר; (ד) להוציא הכף והמחתה. ואם נכנס חמש פעמים, חייב מיתה (תוספתא). אמר רבי יוסי: בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שוה להיכל: שאין בעלי מומין, ופרועי ראש, ושתי יין, ושלא רחויז ידים ורגלים נכנסים לשם (עיין במפרשים. משום מה תנא קמא לא הזכיר "שתוי יין", וכן משום מה לא הזכיר בכלל מחוסר בגדים). ופורשין – הכהנים – מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה – בין בשעה שמקטירין קטורת במזבח הוהב שבהיכל, בין בשעה שכהן גדול מקטיר קטורת לפני לפני. אבל תנא קמא סובר, שדווקא בשעת ההקטרה כהיכל פורשים הכהנים מבין האולם ולמזבח, אבל כשמקטיר הכהן הגדול קטורת לפני לפני, אין הכהנים פורשים אלא

מהם כלים – מקבלים טמאה מפאן ולהבא. פלי חרס וכלי נתר טמאתן שזה – מתמאין ומטמאין פאור, ומטמאין מאחוריהן, ואינן מטמאין מגביהן, ושבריתן היא טהרתן.

ב הדקין שבכלי חרס, וקרקותיהן, ודפנותיהן, ישבין שלא מסמכין – שעורן מפדי סיכת קטן; ועד לג. מלג.

פירוש ברטנורא

גונג טמא, מושם דתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך אע"פ שאין לו בית קבול. ופשוטיהן טהורים דתנן הכא, היינו מדאורייתא, אבל חכמים גזרו טומאה על פשוטי כלי עץ ועור ועצם, כדמוכה בנמרא בבא בתרא (דף סו). ומדאורייתא נמי אינן טהורים אלא מטומאת מת או טומאת שרץ, אבל טמאים טומאת משכב ומושב אם הן ראויין למשכב ומושב: וכלי זכוכית. רבנן גזרו עליהן טומאה, הואיל ותחלת ברייתן מן החול הוא ככלי חרס, וחמירי מכלי חרס שאינו מקבל טומאה מנבו, וכלי זכוכית מטמאין מנבו הואיל ונראה תוכן כבדן. ופשוטיהן של כלי זכוכית טהורים אפילו מדרבנן, דעבדו רבנן הכירא כי היכי דלא לשרוף עליהו תרומה וקדשים: מקבלין טומאה מפאן ולהבא. אבל לא חזרו למטמאתן ישנה, דלא גזרו רבנן שאם עשה מהם כלים חזרו למטמאתן ישנה אלא ככלי מתכות בלבד: פלי נתר. כלים העשוין מאדמה שחופרים ממנה צרף. אלו"מ" בע"ז: מיטמאין ומטמאין באויר. אם נתלית טומאה באויר הכלי, נטמא הכלי. חזר ותלה אוכלים באוירן, מטמאין את האוכלים אע"פ שלא נגעו, דכתיב (ויקרא י"א) כל אשר בתוכו יטמא. ואפילו מלא חרדל שאינו נוגע בדפנות הכלי: ומיטמאין מאחוריהן. כלים שחקק בית מושבם מבחוץ כדרך עשויים לכוסות של כסף, ופעמים כופין אותן על פיהם ומשתמשין בבית קיבול שבאחוריהן. אם נגעה טומאה באותו בית קיבול, נטמא הכלי חרס. ומדלא ערבינהו ותנינהו, מיטמאין ומטמאין מאחוריהן ואחוריהן, שמע מינה דאין מיטמא מאויר אחוריו, דלא חשיב תוך שלאחוריו תוך גמור דאורייתא ליטמא מאויר, אבל מיטמא אם נגעה טומאה באותו חקק שלאחוריו: ואין מיטמאין מגביהן. דכתיב (שם) וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מנבו. ושאר כל הכלים חוץ מכלי חרס וכלי נתר אינן מיטמאין מאוירן עד שתגע הטומאה בעצמו של כלי, וכשנגעה הטומאה בעצמו של כלי בין מנבו בין מתוכו טמא. והיינו דתנן בפ"ק דחולין, הטהור בכלי חרס טמא בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס: ושבריתן היא טהרתן, וכולהו כלים נמי שבריתן היא טהרתן. אלא כלי חרס וכלי נתר שבריתן בלבד מטהרתן, שאין להם טהרה בטבילה אלא בשבירה בלבד:

ב הדקין שבכלי חרס. כלי חרס הדקין וקטנים, בין שהן עצמן אינן מחויקין אלא כדי סיכת קטן, בין שנשברו ונשארן קרקעותיהן, פירוש, כמו קרקעותיהן

משניות מבוארות – קהתי

הכלים מטמאים אוכלים ומשקים הנוגעים בהם, ובענין טומאת עצמם ("להיטמא") נקטה המשנה לשון "מגביהן" כלשון ההלכה, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. ברם, יש גורסים: ומיטמאין מאחוריהן. ומפרשים הם, שאם היה לכלי חרס בית קיבול מאחוריו, כדרך שיש לכוסות כסף באחורי שוליהם, ונגעה טומאה באותו בית קיבול, הכלי נטמא. ומאחר שלא נקטה המשנה פיסקה אחת: "מתמאין ומטמאין מאחוריהן ומאחוריהן", נמצאנו למדים שכונת הפיסקה "ומיטמאין ומטמאין מאחוריהן" – דווקא כשנגעה הטומאה בבית הקיבול שבאחוריהן, אבל אם הייתה טומאה תלויה באויר אחוריהן אינם מיטמאים, שאין התוך שמאחוריהן נחשב "תוך" גמור מן התורה להיטמא מאוירו (רש"י; ר"ש; רא"ש; ברטנורא; "תפארת יסודאלי"), ושבירתן – של כלי חרס וכלי נתר מטמאים, היא טהרתן – אלא שבריתם בלבד מטהרתם, שנאמר בכלי חרס שננטמא (ויקרא י"א, לג): "ואותו תשבור" – בא הכתוב לומר לך, שאין לו תקנה אלא שביירה.

בענין ששינו ברישא: "כלי עץ וכלי נזר וכלי עצם... פשוטיהן טהורים". כותב הרב מברטנורא, שאף כלי חרס פשוטים טהורים, ואף על פי כן לא נמנו עם כל הכלים הללו, לפי שיש הבדל בין כלי חרס לכל הכלים הללו בענין "פשוטיותם", שכל הכלים הללו, אם אין להם בית קיבול אינם מקבלים טומאה, אף על פי שיש להם תוך, כגון חבית של עץ שאין לה שוליים, היינו שהיא מפולשת מעבר לא עבר, הרי היא פשוטי כלי עץ, ואינה מקבלת טומאה. אבל כלי חרס כגון זה, הואיל ויש לו תוך, אף על פי שאין לו בית קיבול, הריהו מקבל טומאה (ענין חידושי הר"ש, שנתב, כי דברי הרב מברטנורא מסותרים מנחה משניות; וענין "תפארת יסודאלי" בנזר).

באותו ענין מפרש הגר"א: פשוטיהן טהורין – כל שאינו עשוי לקבל, אף על פי שאם יניחו עליהם איזה דבר יקבלו, הואיל ואין עשויים מתחילה לכך, טהורים; ומקבליהן טמאים – ואינן צריכין תוך ככלי חרס, אלא שיהא עשוי לקבלה, כמו שולחן וכיוצא בו. אבל כלי חרס צריך תוך. וכלי מתכת אפילו ראוי לקבלה לא צריך, שאפילו פשוטיהן טמאים; שבכלי חרס נאמר "אל תוכו" – צריך "תוך", ובכלי עץ נאמר "כלי" – משמע שצריך כלי.

באור משנה ב

לאחר ששינו לעיל בכלי חרס, ששבריתם היא טהרתם, באה משנתנו ללמד, שיש שברי כלי חרס הנקראים עדיין כלים, והם מקבלים טומאה, שכן דרשו מן הכתוב "וכל כלי חרס" – לרבות שברי כלי חרס.

הדקין שבכלי חרס – כלי חרס הקטנים, וקרקותיהן – או קרקעיתם, השוליים שלהם, כלומר שנשברו ונשארן מהם שוליהם,

"וכל מעשה עזים" – לרבות דבר הבא מן העזים, מן הקרניים ומן הטלפיים, דהיינו כלי עצם. וכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שאין פשוטיהם טהורים אלא מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה כשיש להם צורת כלי ועשויים לשמש את האדם ואת כליו, כגון שולחן, שאדם אוכל עליו וגם מניח עליו כליו (ענין שם המשך הדברים). ברם, כלי זכוכית אין טומאתם אלא מדרבנן (כמו שבארנו שם). ופשוטיהם טהורים אפילו מדרבנן. נְשָׁבְרָה – הכלים, טְהוּרָה – מן הטומאה שקיבלו קודם שנשברו; וכן אם נשברו כשהם טהורים, שבריהם אינם מקבלים טומאה. תָּזַר וְעָשָׂה מְהֵרָה – מן השברים, פְּלִים – מתקנים; או שעשה מהם כלים אחרים, מְקַבְּלִים טְמָאָה מְפָאן וְלִהְבֵּא – אבל אינם חוזרים לטומאתם הישנה, שמשנשברו הכלים בטלה טומאתם, וכשחזר ועשה משבריהם כלים, דינם ככלים חדשים שלא נטמאו מקודם. ברם, כלי מתכת שנשברו, וחזר ועשה מהם כלים, חזרו לטומאתם הישנה (כמבואר להלן י"א, א). פְּלִי חֶרֶס וְכָלֵי נֶתֶר – וכלים העשויים מנתר ("ניטרוס" בלעז), שדומים לכלי חרס, טְמָאָתָן שְׁנָה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: מְתַטְמָאִין וּמְטַמָּאִין פְּאֹוִיר – כשטומאה תלויה באויר הכלים, היינו בתוכם, אף על פי שאינה נוגעת בהם, הרי הם נטמאים; וכן אם היו הכלים טמאים, הרי הם מטמאים את האוכלים או את המשקים התלויים באוירם, אפילו כשאינם נוגעים בהם, שנאמר (ויקרא י"א, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא", וּמְטַמָּאִין מְאָחֻרְיָהֶן – אם נטמא תוכם, הרי הם מטמאים גם אוכלים ומשקים הנוגעים מאחוריהם, היינו מגביהם, וְאִינָן מְטַמָּאִין מְגַבְיָהֶן – אבל אינם מקבלים טומאה מגביהם, שנאמר: "וכל אשר יפול מהם אל תוכו", ודרשו: מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מגבו, מה שאין כן בשאר כל הכלים שאינם מיטמאים מאוירם עד שתגע הטומאה בעצם הכלי, וכשנגעה הטומאה בכלי, בין מגבו בין מתוכו הריהו טמא; וזהו ששינו (חולין א, ו): "טהור בכלי חרס – טמא בכל הכלים, טהור בכל הכלים – טמא בכלי חרס". בארנו את הפיסקה "ומטמאין ומטמאין מאחוריהן" לפי גירסת הר"ר ("תוספות שבת סז, א; וכן מפרשים הרמב"ם והגר"א: אמנם לפי ביאור זה יוצא, שהלשון "ומטמאין" שבפיסקה זו, והלשון "ומגביהן" שבפיסקה השנייה, מובנם אחד הוא, והרי שינוי זה בלשונות תמוה הוא; אבל הרמב"ם והגר"א מבארים, שהבדל הלשוני בא לציין את ההבדל שבענינים, והיינו: שבענין טומאת זולתם, ("לטמא אחרים") נקטה המשנה לשון "ומטמאין". כמו שרגילים לומר שאחורי

ועד סאָה – ברביעית. מסאָה ועד סאתים – פּחצי לוג. מסאתים ועד שלש, ועד חמש סאין – בלוג; דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אני איני נותן פהן מדה, אלא הדקין שבכלי חרס, וקרקרותיהן, ודפנותיהן, וישבין שלא מסמכין – שעורן מפדי סיכת קטן; ועד קדרות הדקות. מהקדרות הדקות ועד חביות לודיות – ברביעית. מלודיות ועד לחמיות – פּחצי לוג. מלחמיות ועד חצבים גדולים – בלוג. רבן יוחנן בן זכאי אומר: חצבים גדולים שעורן בשני לגין; הפפים הגלילים והחביונות – שעורן קרקרותיהן פל שהן, ואין להם דפנות.

ג הטהורין שבכלי חרס: טבלה שאין לה לזבז, ומחיתה פרוצה, ואבוב של קלאין, וסילונות; אף על פי כפופין, אף על פי מקבלין; וככבב שעשאו לסל הפת, וטפי שהתקינו לענבים, וחבית של שיטין, וחבית דפונה בשולי פירוש ברטנורא

דהיינו שולים שכלפי הקרקע, או נשאר דפנותיהן ויכולים לבדן לישב בלא סמיכה, עדיין כלים הן. ואם מחזיקן שמן כדי סיכת קטן, כלומר כדי סיכת אצבע קטנה של קטן בן יומו, ומאין. והכי מפורש במסכת שבת, סיכת קטן, אבר קטן של קטן בן יומו: עד לוג. שיעור זה של סיכת קטן, לשברי כלי שלא היה מתחלתו אלא לוג. דאם היה תחלתו יותר מלוג, בעינן שיעור גדול לשברו יותר מכדי סיכת קטן: מלוג ועד סאה. כלי שהיה מתחלתו מחזיק מלוג ויותר מלוג עד סאה, שיעור שברו ברביעית הלוג. וליתר מסאה עד סאתים, שיעור שברו בחצי לוג. וכן כולם: אני איני נותן בהם מדה. לפי גודל הכלי וקטנו, אלא לפי המקומות שהגליל לעשותן ולפי צורת הכלים: אלא הדקין שבכלי חרס וכו'. שאין להם צורת קדירות והם קטנים ביותר, שיעור שבריהן כדי סיכת קטן. ומשהגיעו להיות כתבנית קדרות קטנות, שיעורן ברביעית: חביות לודיות. חביות שנעשות בלוד: לחמיות. שנעשות בבית לחם. והן גדולות מאותן שנעשות בלוד: חצבים גדולים. כדות גדולות כל מה שאפשר: הפפין הגלילים, שנעשים בארץ הגליל: והחביונות. חביות קטנות. והיינו דקן שבכלי חרס: ואין להן דפנות. ודוקא השולים במאות אב נשאר בהן כדי סיכת קטן, אבל הדפנות מהורות. והלכה כרבי עקיבא:

ג הטהורים שבכלי חרס. פשוטי כלי חרס שהן טהורים, דכתיב בהו (ויקרא י"א) אשר יפול מהם אל תוכו, את שיש לו תוך טהור: טבלה שאין לה לזבז. לוח חלק שאין לו שפה סביב: ומחיתה. שחותרים בה גחלים: פרוצה. שאין לה דפנות: אבוב של קלאים. כלי חרס שקולים בו קטניות על גבי האש. ופשוט הוא בלא בית קיבול, ומנוקב ככברה בשוליו כדי שתהא האור שולמת בו. קלאים. כמו קלוי באש: וסילונות. מרובות: אף על פי כפופין. אף על פי שכפופין משני צדיהן. והוא שלא חקק בהן בית קיבול צרורות: ככבב. כלי שמכסים בו סלים של פת. ויש גורסין ככבב. שכופין אותו על גבי הסל. ואפילו יש לו בית קיבול, טהור. שכל המשמש כפי בכלי חרס, טהור: והטפי. הוא כלי חרס שיש לו בית קיבול ומקבל טומאה, דהכי מוכח לקמן באורך פרקא. והאי דטהור הכא, משום שהתקינו לענבים ועשה בו שינוי, מוכיח דלכמות בו ענבים קא בעי ליה ולא נעשה לקבלה: חבית של שיטין. כמין חבית חלולה, וסתומה היא ואין לה פה, כדי שלא תהא נשקעת במים. ונשענים עליה ולמדין לשוט בה. ואע"פ שיש לה בית קיבול, אינו עשויה לקבלה.

משניות מבוארות – קהתי

בבית לחם, והן גדולות מהחביות הלודיות, פּחצי לוג – שיעור שבריהן לקבלת טומאה בחצי לוג, מלחמיות ועד חצבים גדולים – הכדים הגדולים ביותר, בלוג – שיעור שבריהן בלוג. רבן יוחנן בן זכאי אומר: חצבים גדולים שעורן בשני לגין – שיעור שבריהם לקבלת טומאה הוא בשני לוגים; הפפים הגלילים – שנעשים בגליל, והחביונות – חביות קטנות מאד, שעורן קרקרותיהן פל שהן – נשברו ונשארה הקרקעית שלהן, אפילו אינה מחזיקה אלא כל שהוא, הרי היא מקבלת טומאה, לפי שעדיין נשארה בה צורת הכלי; ואין להם דפנות – אם נשאר מהם דפנותיהם בלבד, אינן מקבלות טומאה, לפי שאינן ראיות להחזיק כלום, והן כפשוטי כלי חרס.

באור משנה ג

משנתנו מונה פשוטי כלי חרס שאינם מקבלים טומאה.

הטהורין שבכלי חרס – אלו הם כלי חרס שאינם מקבלים טומאה, משום שאין להם "תוך" העשוי לקבל דבר: טבלה – לוח של חרס, שאין לה לזבז – מסגרת, זר סביב; ומחיתה פרוצה – מחתה שחותרים בה גחלים, וצדיה האחד פרוץ כדי לחתות דרך שם הגחלים והאפר; ואבוב של קלאין – כלי חרס מנוקב שקולים בו על גבי האש שיכלים או אגוזים וכיוצא בהם; וסילונות – צינורות; אף על פי כפופין – אף שהם כפופים מן הצדדים, אף על פי מקבלין – שיש להם כעין גומא המקבל את הקשים והצרורות, מכל מקום אין זה נחשב כדבר העשוי לקבלה, והם טהורים; וככבב – מכסה, שעשאו לסל הפת – לכפות אותו על הסל של פת, אף על פי שיש לו בית קיבול, הואיל ואינו עשוי לקבלה אלא לכפותו על כלי אחר, אינו מקבל טומאה; וטפי – מין פך, שהתקינו לענבים – לכסות בו ענבים; וחבית של שיטין – שהשיטין שוחים בה על פני המים, ואף על פי שיש לה בית קיבול, מכל מקום אינה עשויה לקבלה, ולכן אינה מקבלת טומאה, וחבית דפונה – מחוברת כדופן, בשולי המחץ – היינו כד גדול; וכעין חבית עשוי לו בשוליו, כדי

ודפנותיהן – או שנשארו מהם דפנותיהם, וישבין שלא מסמכין – מבלי שיהא צורך לסמוך אותם בדבר כדי שישבו, שעורן – לקבל טומאה, מפדי סיכת קטן – כשהם מחזיקים שמן שיש בו כדי לסוך אצבע קטנה של תינוק בין יומו (ר"ש: ברטנורא). כלומר בין אם הכלים עצמם, כשהם שלמים, אינם מחזיקים שמן אלא כדי סיכת קטן, ובין אם נשברו, ונשארו מהם שוליהם או דפנותיהם, היושבים בלא סמיכה, ויש להם בית קיבול המחזיק שמן כדי סיכת קטן, הרי הם מקבלים טומאה (ר"ש: ברטנורא). ויש מפרשים שמשנתנו אינה מדברת כלל בכלי חרס שלמים, אלא בכלי חרס שנשברו, ומה ששינונו ברישא: הדקין שבכלי חרס – היינו שנשארו הכלים ולא נשברו אלא קצתם מלמעלה (רמב"ם; הגר"א); ועד לוג – שיעור זה "כדי סיכת קטן" אינו אלא בשברים של כלי חרס קטנים שלא החזיקו כשהיו שלמים אלא עד לוג. אבל כלי חרס שהחזיקו יותר מלוג, שיעורי שבריהם להיקרא כלים הם גדולים מכדי סיכת קטן, כדלקמן: מלוג ועד סאָה – כלים שהחזיקו יותר מלוג, ועד סאה (= 24 לוג), ברביעית – שיעור שבריהם לקבלת טומאה ברביעית הלוג. מסאָה ועד סאתים – כלים שהחזיקו יותר מסאה, עד סאתיים, פּחצי לוג – שיעור שבריהם בחצי הלוג; מסאתים ועד שלש, ועד חמש סאין – כלים שהחזיקו יותר מסאתיים, עד שלוש סאין או עד חמש סאין, בלוג – שיעור שבריהם בלוג; דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אני איני נותן פהן מדה – אין אני משער את שברי הכלים לפי מידת גדלם של הכלים השלמים, אלא – לפי המקומות שנעשו שם הכלים ולפי הצורה שהיתה לכל כלי וכלי, ולכן אני אומר: הדקין שבכלי חרס, וקרקרותיהן, ודפנותיהן, וישבין שלא מסמכין: שעורן מפדי סיכת קטן – כמו שבארנו לעיל; ועד קדרות הדקות – שיעור זה הוא לשברי כלי חרס קטנים ועד לקדירות קטנות. מהקדרות הדקות ועד חביות לודיות – חביות של חרס הנעשות בלוד, ברביעית – שיעור שבריהן לקבלת טומאה ברביעית הלוג. מלודיות ועד לחמיות – חביות של חרס הנעשות

המחין, והמטה, והכפא, והפספל, והשלחן, והספינה, והמנורה של חרם – הרי אלו טהורים. זה הכלל: כל שאין לו תוך בכלי חרם, אין לו אחרים.

ד פנם שיש בו בית קבול שמן – טמא; ושאין בו – טהור. מגופת היוצרים שהוא פותח בה – טהורה; ושהוא גומר בה – טמאה. משפך של בעלי בתים – טהור; ושל רוכלין – טמא, מפני שהוא של מדה; דברי רבי יהודה בן בתיא. רבי עקיבא אומר: מפני שהוא מטהו על צדו, ומריח בו ללוקח.

ה כסוי פדי יין וכדי שמן, וכסוי חביות גירות – טהורין. ואם התקינו לתשמיש – טמאים. כסוי הלפס: בזמן פירוש ברטנורא

וכל שאינה עשויה לקבלה אע"פ שיש לו בית קיבול אינו מקבל טומאה: וחבית דפונה בשולי המחץ. מחץ הוא כלי גדול של חרם וכעין חבית עשויה לו בשוליו שאדם משים ידו לתוכה כשרוצה להגביה המחץ. ולפי שלא נעשית חבית זו לקבלה, אינה מקבלת טומאה: דפונה. ממונה: והמטה והכפא והפספל. כל אלו אין עשוין לקבלה: והספינה. אע"פ שעשויה לקבלה ואפילו היא של חרם, טהורה. ובמסכת שבת יליפנין לה דכתיב (משלי ל) דרך אניה בלב ים, ופשיטא דאניה כים היא, אלא לומר לך מה ים טהור אף אניה טהורה: כל שאין לו תוך בכלי חרם אין לו אחרים. חכמים גזרו על משקן טמאין שיטמאו כלים, ואע"פ שלא נטמאו המשקן אלא ממת שרץ דהשתא הן ראשון לטומאה, מטמאים כלים מדברי סופרים ואם נגעו באחורי הכלי נטמאו אחוריו ולא נטמאו תוכו. והשתא קמ"ל דאין טומאת אחוריים נוהגת אלא בכלי חרם שיש לו תוך. אבל כל שאין לו תוך אין לו טומאת אחוריים, ואם נגעו משקן טמאים מאחוריו לא נטמאו אחוריו הכלי:

ד פנם. כמין עששית של חרם עשויה נקבים בדפנותיה שמהן האורה יוצאת, ומניחים הנר בתוכה שלא יכבה הרוח: שאין לו. בית קיבול שמן. אע"פ שיש לו בית קיבול נר: טהור. שבת קיבול נר אין לו תוך אלא הנר מונח עליו: מגופת היוצרים. כעין אבנים של חרם שהיוצרים עושים הכלים עליהן: את שהוא פותח בה. כלומר המגופה שהיוצר משליך עליה המיט ומפתח עליה בידיו צורת הכלי: טהורה. לפי שאין לה שפה סביב ואין כאן תוך: ושהוא גומר בה. והמגופה שמעמיד עליה הכלי לאחר שנגמרה צורתו יש לו תוך, ולכן היא טמאה. ורבותי פירשו, שיש כלי ליוצרים שנקרא מגופה ויש מהן שפתחיהן צר ויש שפתחיהן רחב, את שהוא פותח בה כלומר שעתיד להרחיב פתחה, טהורה, שעדיין לא נגמרה מלאכתה והוא כגולמי כלי חרם. ושהוא גומר בה, שמניחה כך בפתח צר, טמאה. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר כלי חרם מאימתי מקבלים טומאה משעה שנגמרה מלאכתו. ולא כרבנן דאמרו משיצרפו בכבשן, ופירוש ראשון נראה לי עיקר: משפך. כלי שנותנין על פי חבית או על פי הנוד כשרוצין למלאותו יין או שמן: ושל רובלים. שהוא קטן ועשוי להכניס שמן לפכין קטנים, ומחזיק לוג או שני לוגים והרוכל מניח אצבעו מתחתיו כנגד הנקב ומורד בו שמן, ומסיר אצבעו והשמן יורד לכליו של לוקח. ועשוי לקבלה הוא ומקבל טומאה: רבי עקיבא אומר מפני שמתהו על צדו. כלומר אפילו אינו של מדה, משפך של רובלים לעולם מיטמא, מפני שמתהו על צדו לקבל בו מעט כדי שיריח בו הלוקח, ונמצא עשוי לקבלה. והלכה כרבי עקיבא:

ה כיסוי כדי יין וכדי. וכל המשמש כיסוי בכלי חרם, טהור, דתוכו כתיב, והוא לאו תוך רידיה הוא: וכסוי חביות ניירות. על שם מקומן. ולרבותא נקמניה, מפני שהיה לכיסוי חביות שלהן בית קיבול. ואית דגרסי והניירות, כלומר, הניירות שמכסים בהן פי הצלוחות: הלפס. כמו אלפס. מחבת גדולה שמכשלים בה בשר ודק, ועושים לה כסוי של חרם. וכשהוא נקוב אינו ראוי לכלום, ואפילו אינו נקוב ויש לו חידוד אין יכול לישב מפני החידוד, אבל כשאינו נקוב ואף אין לו חידוד, טמא, שראוי להפכו ולהושיבו, ואשה נוהגת בתוכו ירק לסננו להצעות ממנו המים: הרוזקי. הירקות לאחר שנתבשלו

משניות מבוארות – קהתי

יפלו הקדירות מעליה. משפך של בעלי בתים, טהור – לפי שאין לו בית קיבול; ושל רוכלין, טמא, מפני שהוא של מדה – שיש בו מידה מסוימת, ופעמים משתמש הרוכל במשפך למדוד בו את המשקה ללוקח, שמניח את אצבעו מלמטה תחת הנקב וממלא את המשפך, ואחר כך מסלק את אצבעו והמשקה יורד לכליו של לוקח; נמצא שעשוי הוא לקבלה, ולכן מקבל טומאה; דברי רבי יהודה בן בתיא. רבי עקיבא אומר: מפני שהוא מטהו על צדו, ומריח בו ללוקח – אפילו אין המשפך של מידה, מכל מקום הוא מקבל טומאה, לפי שמתהו על צידו לקבל בו מעט משקה, כדי ליתן ללוקח להריח בו, והרי שעשוי הוא לקבלה. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ה

כסוי פדי יין וכדי שמן, וכסוי חביות גירות – כך נקראו החביות, על שם מקומן; ונקטה המשנה כיסויים אלו לרבותא, שאף על פי שיש להם בית קיבול, מכל מקום טהורין – אינם מקבלים טומאה, כיון שאינם עשויים לקבלה אלא לכיסוי בלבד. יש גורסים: והניירות – היינו כיסויים העשויים מנייר, שאף על פי שכלי העשוי מנייר, אם יש לו בית קיבול, הריהו מקבל טומאה (עיי' "תפארת ישראל", "משנה אחרונה"), מכל מקום כיסוי העשוי מנייר, אפילו יש לו בית קיבול, אינו מקבל טומאה. ואם התקינו – את המכסה, לתשמיש – לא רק לכיסוי אלא גם ליתן מה שהוא לבית הקיבול שלהם, טמאים – הרי הם מקבלים טומאה. כסוי הלפס – האילפס, המחבת, בזמן שהוא נקוב – ונמצא שאינו ראוי לכלום, ויש לו חידוד – או שיש לו מאחוריו כנגד בית קיבולו חידוד (בליטה מחודדת, ונקט). ואי אפשר להפכו ולהושיבו מפני חידודו, טהור – אינו מקבל

שיוכל אדם להכניס ידו לתוכה כשרוצה להגביה המחץ, ולפי שלא נעשתה חבית זו לקבלה, אינה מקבלת טומאה, והמטה, והכפא, והפספל, והשלחן – של חרם, הואיל ואין להם "תוך", אינם מקבלים טומאה, והספינה – אף על פי שיש לה בית קיבול ועשויה לקבלה, מכל מקום אינה מקבלת טומאה, כמו שלמדים (שבת ט, ב) מן הפסוק "דרך אניה בלב ים" – מה ים טהור, אף אניה טהורה; והמנורה של חרם – כן של חרם שמושיבים עליו את המנורה ("תפארת ישראל"); כל אלו שנימנו במשנתנו, הרי אלו טהורים – אינם מקבלים טומאה. זה הכלל: כל שאין לו תוך בכלי חרם, אין לו אחרים – אין לו טומאת אחוריים. במפרשים מבואר, שחכמים גזרו על משקים טמאים שיטמאו כל הכלים, והקלו בטומאה זו, שאם המשקים נגעו באחורי הכלי, נטמאו אחוריו ולא נטמא תוכו, ובאה המשנה להשמיענו, שאין טומאת אחוריים נוהגת אלא בכלי שיש לו תוך, אבל כלי שאין לו תוך אין לו טומאת אחוריים, ולכן אם נגעו משקים טמאים מאחוריו, לא נטמאו אחוריו הכלי (דמב"ט; ברטנורא).

באור משנה ד

פנם – של חרם שיש בו בית קבול שמן, טמא – מקבל טומאה; ושאין בו – בית קבול שמן, אלא מכניסים נר לתוכו, טהור – אינו מקבל טומאה; ואף על פי שיש לו דפנות, אינו עשוי לקבלה אלא להגן על האש מפני הרוח. מגופת היוצרים – כעין אבניים של חרם שהיוצר עושה עליהם את הכלים, שהוא פותח בה – המגופה שמתחיל לעשות עליה צורת הכלי, טהורה – שאין לה "תוך", לפי שאין לה שפה סביב; ושהוא גומר בה – והמגופה שמעמיד עליה את הכלי כשבא לגומר, טמאה – לפי שיש לה בית קיבול, שלא

שהוא נקוב, ויש לו חדוד – טהור; אם אינו נקוב ואין לו חדוד – טמא, מפני שהיא מסננת לתוכו את הירק. רבי אלעזר בר צדוק אומר: מפני שהיא הופכת עליו את הרוקני.

והגמרא שנמצאת בפכשן, עד שלא נגמרה מלאכתה – טהורה; משנגמרה מלאכתה – טמאה. מטרום – רבי אלעזר בר צדוק מטהר; רבי יוסי מטמא, מפני שהוא כמוציא פרוטות.

ז הטמאין שפכלי חרס: מבילה שיש לה לזבז, ומחיתה שלמה, ומבילה שהיא מלאה קערות. נטמאת אחת מהם בשרץ – לא נטמאו פלם, אם יש לה לזבז עורף, נטמאה אחת מהם – נטמאו פלן, וכן בית תבלין של חרס,

פירוש ברטנורא

ודבוקים זה בזה ונעשים נוף אחד נקראים רוקני. והיא מלה יוגית:

ו גסטרא. שבר כלי חרס. ודבר שנחלק לשנים קרוי גסטרא. ולשון גסטרא, גסי תרי: שנמצאת בכבשן. ולא ידענון אם נשבר קודם שנצרך בכבשן ובשעה שנמרה מלאכתו לא היה תורת כלי עליו ותו לא נטמא משום גסטרא, או אחר כך נשבר ומטמא. וכיצד מבררים את הדבר, ואין אם היו שבריה שוין ותוכה מאדים, בידוע שנמרה מלאכתה ואח"כ נשברה, ומטמאה, דעביד לקיבול, שדרך לתת גסטרא תחת החבית לקבל המשקה הנוטף ממנה: **טיטרום.** כלי שהוא מנוקב מלמטה נקבים הרבה דקים כמלוא נקב מהט ומלמעלה נקב אחד כמלוא כוש, דהיינו פלך שהנשים טוות בו, וכשממלאים אותו מים ואדם משים אצבעו בנקב מלמעלה שלא ישלוח בו הרוח אין טפה אחת יוצאת מן הנקבים דקים שלמטה, וכשמסיר אצבעו המים יוצאים: ר' אלעזר בר צדוק מטמא. לפי שנקוב ככונס משקה: ורבי יוסי מטמא. שכן הוא דרך השמישו, וחיוב בית קיבול הואיל והמים עומדים על ידי הנחת אצבע, ואפילו בלא הנחת אצבע אין המים יוצאים אלא כמוציא פרוטות מעט מעט טפה אחר טפה, ומשום הכי לא חשיב נקוב ככונס משקה ליטהר בכך. והלכה כר' יוסי:

ז טבלא שיש לה לזבז ומחתה שלימה שיש לה דפנות, טמאים, שיש להן בית קיבול. ומרישא דהמהוריים שבכלי חרס הוה שמעינן דהגך גמאום, אלא אורחיה דתנא הכי, כדתנן בפרק אלו טריפות (דף מ"ג) ואלו בשרות, והכי איכא טובא במשנה: **טבלא.** של חרס: שהיא מלאה קערות. שהיא עשויה קערות קערות, והקערות הן מגופה ומחוברין בה: **ואם יש לה לזבז עורף.** אם שפת הטבלא סביב עורף ועולה למעלה יותר מפיהן של קערות: **נטמאה אחת מהן נטמאו כולן.** דכשנכנס השרץ כפי הקערה כבר נכנס באויר הלזבז העורף סביב, ונטמאת כל הטבלא, דכלי חרס מטמא מאויר, וכשנטמאת הטבלא כולה נטמאו כל הקערות שהן מגופה: **בית התבלין.** כלי חרס עשוי רבועים רבועים, לתת בכל רבוע ורבוע מין אחד של תבלין ולא יתערבו זה בזה: **קלמרים**

משניות מבוארות – קהתי

אין המים יוצאים מן הנקבים אלא מעט מעט (רמב"ם: דאב"ז; ברטנורא: עיין "תוספות יום טוב", שמביא פירוש לתיבת "פרוטות" מלשון פרוטום, היינו טיפה אחר טיפה; ואמנם גירסת הראב"ד היא: מפני שהוא מוציא פרוטות). להבנת המחלוקת במשנתנו (לפי המפרשים). יש להוסיף, שלהלן (פרק ג) מבואר, שכלי חרס העשוי למשקים, אם נעשה בו נקב, שיעור הנקב לבטל את הכלי הוא ב"כונס משקה". כלומר שאם דרך אותו הנקב נכנסים משקים לתוך הכלי, הרי נקב זה מבטל את הכלי, שלא לקבל טומאה, או להיטהר מטומאתו, אם הכלי היה טמא; וזוהי המחלוקת של רבי אלעזר בר צדוק ורבי יוסי, שלדעת רבי אלעזר בר צדוק הטיטרוס נקוב ב"כונס משקה", ולדעת רבי יוסי אין זה נחשב כלי נקוב ב"כונס משקה", מהטעמים שהבאנו לעיל.

באור משנה ז

הטמאין שפכלי חרס – אלו הם כלי חרס המקבלים טומאה: **טבלה שיש לה לזבז** – לוח של חרס שיש לו מסגרת, שפה, ומחיתה שלמה – שיש לה דפנות (ענין במפרשים. משום מה מפרט התנא כלים אלו, אף שנשמעיים הם ממשנה ג). **וטבלה שהיא מלאה קערות** – היינו שהקערות מחוברות בטבלה, נטמאת אחת מהם בשרץ – שנכנס השרץ בתוך אחת מהקערות, לא נטמאו פלם – כל שאר הקערות, שכל קערה היא כלי בפני עצמו. **אם יש לה לזבז עורף** – שהלזבז שבשפת הטבלא בולט למעלה מכל הקערות, נטמאה אחת מהם – קערה אחת, נטמאו פלן – כל הקערות, שעל ידי הלזבז שמסביבן נעשו כולן ככלי אחד (הירוש'). **וכן בית תבלין של חרס** – כלי חרס המחולק לתאים, כדי ליתן בכל תא מין אחד של תבלין, לקלמרים המתאמת – קסת כפולה שיש בה שתי דיותות ותאים לקולמוסים; אף באלו הדין הוא, שאם נטמא תא אחד מהם בשרץ, לא נטמאו כולם, ואם יש להם שפה מסביב הכוללת למעלה מכל התאים, נטמא אחד מהם, נטמאו כולם. **ובית תבלין של עץ שנטמא אחד במשקה** – הטמא מחמת שרץ, שכן חכמים גזרו על המשקים הטמאים מחמת שרץ שיטמאו כלים, גזירה משום משקים של זב (היינו רוקן וחובו ומי רגלים). שהם אב הטומאה, ומטמאים כלים מן התורה, ובאה המשנה ללמד, שאם אחד התאים של בית

טומאה; **אם אינו נקוב ואין לו חדוד** – אם הכיסוי אינו נקוב ואף אין לו חדוד, שאפשר להפכו ולהושיבו, טמא – הרי הוא מקבל טומאה, מפני שהיא מסננת לתוכו את הירק – שהאשה נותנת לתוכו את הירק לסננו מן המים (ברטנורא); ויש מפרשים, שמסננת לתוכו את המים מהירק שבקדרה ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). **רבי אלעזר בר צדוק אומר:** מפני שהיא הופכת עליו את הרוקני – הירקות שנתבשלו כשמוציאים אותם מן הקדירה וממצים את מימם נקראים "רוקני".

באור משנה ו

גסטרא – כלי חרס שנשבר קצת ממנו, ואפילו לא נשבר אלא קצת משפתו, או אפילו אזניו בלבד ניטלו ממנו, נקרא "גיסטרא". ויש מפרשים: כלי חרס שנחלק לשניים (גיטרא = גיטי תרי). ומכל מקום יש לו עדיין בית קיבול והוא מקבל טומאה, אלא שמשנתנו עוסקת בגיסטרא שנמצאת בפכשן – והרי כלי חרס, כל זמן שלא נצרך בכבשן, אין עליו תורת כלי, הלכך עד שלא נגמרה מלאכתה – אם קודם שנצרפה בכבשן, שהוא גמר מלאכתה, נשברה, ואחר כך נצרפה, טהורה – אינה מקבלת טומאה, שבשעה שנמרה מלאכתה לא היתה תורת כלי עליה; משנגמרה מלאכתה – ואם נשברה לאחר שנצרפה בכבשן, טמאה – הריהי מקבלת טומאה, שבשעה שנשברה כבר היתה כלי שלם, וכיון שיש לה בית קיבול, ודרך להעמידה תחת חבית המטפטפת, לקבל את המשקה הנוטף ממנה, לפיכך היא מקבלת טומאה (ענין במפרשים. כיצד מבררים אם נשברה קודם שנצרפה או לאחר שנצרפה). **טטרום** – כלי שהוא מנוקב מלמטה נקבים הרבה ומעלה בראשו הצר יש נקב אחד, וכשמניחים את האצבע על הנקב שלמעלה, אין המשקה שבתוכו יוצא דרך הנקבים שלמטה, **רבי אלעזר בר צדוק מטהר** – שהרי המשקה יוצא דרך הנקבים שלמטה אם אין סותמים את הנקב שלמעלה, ונמצא שבית קיבולו אינו חשוב בית קיבול (דש"י); **רבי יוסי מטמא** – רבי יוסי סובר, שהטיטרוס מקבל טומאה, שהואיל ועל ידי הנחת האצבע על הנקב שלמעלה המים אינם יוצאים, הרי זה כלי שיש לו בית קיבול, מפני שהוא כמוציא פרוטות – כלומר שאף בלא הנחת האצבע,

וְקַלְמָרִים הַמְתַּאֲמָת. וּבֵית תְּבִלִין שֶׁל עֵץ שֶׁנִּמְמָא אֶחָד בְּמִשְׁקָה – לֹא נִמְמָא חֲבֵרוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: חוֹלְקִין אֶת עֵבִיו, הַמְשַׁמֵּשׁ לְטָמֵא – טָמֵא; הַמְשַׁמֵּשׁ לְטָהוֹר – טָהוֹר. אִם יֵשׁ לוֹ לְזָבוּ עוֹדֶף, נִמְמָא אֶחָד מֵהֶם – נִמְמָא חֲבֵרוֹ.

ח הַלְפִיד – טָמֵא. וּבֵית שֶׁקָעוּ שֶׁל גֵּר – מִטָּמֵא פְּאוּרֵי. הַמְסַרְק שֶׁל צִרְצוֹר – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וְחַכְמַיִם מְטַמְּאִין.

פירוש ברטנורה

המתואמות. כלי עשוי לתת בתוכו הדיו והקולמוס והכלים הצריכים לסופר. ועשוי גם הוא רבועים רבועים תאומים, ובארצנו מהם הרבה, וקורים להם בלע"ז קלמרי: בית תבלין של עץ. שעשוי גם הוא רבועים רבועים ואין לו לזבו עודף: שנממא אחד מהן במשקה. דרבנן גזרו על המשקים הבאים מחמת שרץ לממא כלים, גזירה משום משקה זב וזה, שהם מטמאים כלים דאורייתא. ודוקא כשנממא במשקה לא נממא חברו, שכלי שנממאו אחוריו במשקים לא נממא תוכו, הלכך כשנממא אחד מהן במשקין הוי דופן של הטמא אחוריו של חברו ולא נממא חברו. אבל בטומאת שרץ דאורייתא דכל היכא דנגע בכלי עץ בין מאחוריו בין מתוכו נממא כולו, אם נממא אחד מהן נממא חברו, שהטומאה נוגעת בו מאחוריו. ובכלי חרס דאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, אפילו בטומאת שרץ אם נממא אחד מהן לא נממא חברו, דתוכו של זה נעשה גב לחבירו, וכלי חרס אין מיטמא מגבו. אבל כלי עץ מיטמא מגבו בטומאת שרץ, אבל לא בטומאת משקין להיות נממא כולו: חולקים את עביו. דופן עב ורחב שבין שני הרבועים, רמינן פלגא להאי גיסא ופלגא להאי גיסא בטומאת משקים דרבנן, וחצי עובי הדופן שלצד הטמא טהור. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ח הלפיד. כעין קערה של חרס מחודדת מלמטה ותוחבים חידודה בראש קונדס, ובתוך אותה קערה נותנים חתיכות בגד ושמן ועמרן ומדליקין ומגביהין למעלה והיא מאירה למרחוק. ומפני שהיא מחודדת ואינה יכולה לעמוד בפני עצמה סלקא דעתך אמינא שלא תיטמא, קמ"ל דהואיל ומקום מושבה מתוקן ומיוחד להושיבה בראש הקונדס הרי זו מיטמאה: ובית שקעו של גר. כלי חרס עשוי להיות הנר יושב ומשוקע בו: מטמא פאויר. דחשיב בתוך לטמא באויר, אף על פי שאין כל הנר משוקע בו כי אם מעט ממנו: מסרק של צרצור. כלי חרס שעושים על פיו שבכה כמין מכבר מעשה רשת והמקרה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה, ורוח הכלים ששותין בהם מים בארץ ישמעאל עשויים כך, וסביב אותה שבכה בולמים שינים כשיני המסרק, שעושים אותן לנוי. ואם נתלה שרץ באויר אותן שינים פליגי בה רבי אליעזר ורבנן אי חשיב תוך כלי חרס אי לא. והלכה כחכמים דחשבי לה תוך ומטמאין:

משניות מבוארות – קהתי

והיא מחודדת מלמטה, ותוחבים חידודה בחור שבראש הקונדס, ומדליקים את הפתילות ומגביהים אותן למעלה; ובאה המשנה להשיענו, שאף על פי שהלפיד מחודד ואינו יכול לישב בעצמו, מכל מקום הואיל ומקום מושבו מתוקן ומיוחד בראש הקונדס, טמא – הרי הוא מקבל טומאה. ובית שקעו של גר – המקום השקוע בנר של חרס, מטמא פאויר – שהשקע נחשב כ"תוך", אף על פי שאין כל הנר משוקע בו כי אם מעט ממנו (הר"ש; ברטנורה). המסרק של צרצור – צרצור הוא כעין כד או בקבוק של חרס שפיו מכוסה ברשת ומסביב לרשת שיניים כעין שיני המסרק, ואם נתלה שרץ באויר השיניים של המסרק, רבי אליעזר סובר, שאינו מקבל טומאה, שאין אויר המסרק נחשב "תוך", וחכמים מטמאין – חכמים סוברים, שמקבל טומאה, לפי שבין שיני המסרק נחשב כ"תוך" הכלי עצמו.

התבלין העשוי מעץ נממא במשקה הטמא מחמת שרץ, לא נממא חברו – שהמשקה הטמא לא נגע בתא השני אלא מגבו, וכלי שנממא גבו במשקים לא נממא תוכו, אבל אם נממא תא אחד בשרץ, נממא חברו, שהרי כלי עץ מקבל טומאה מגבו, וכשנממא תא אחד, הרי נגעה הטומאה בגבו של התא השני. רבי יוחנן בן נורי אומר: חולקין את עביו – אם נגעו משקים טמאים בדופן שבין שני תאים בבית התבלין של עץ, מחלקים את הדופן, המשמש לטמא, טמא – חצי הדופן שבצד התא שנממא טמא; המשמש לטהור, טהור – חצי הדופן שבצד התא השני טהור. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. אם יש לו לזבו עודף – אם יש לו שפה המקפת לכל התאים והיא בולטת למעלה מכולם, נממא אחד מהם, נממא חברו – שכולם נחשבים כלי אחד.

באור משנה ח

הלפיד – כעין קערה של חרס שנותנים בתוכה פתילות ושמן וזפת,

אגרות קודש

בי"ה, ר"ח כסלו, תש"כ

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"ח נ"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יעקב שי

שלום וברכה!

... תקותי אשר מנצלים ימי חדש זה, הוא חדש הנסים והגאולה, ובו ראש השנה לתורת החסידות ודרכי החסידות, והרי נכלל זה גם בראש החדש (שלכן נקרא ראש ולא תחלה, וכהביאור בהשם ראש השנה), ובפרט שהרי במחנח הטי' מקום מרכזי לכוי"כ ישיבות, וע"פ השמועה מורגש מפנה בין בני הישיבות לשמוע (דערהערן) בהנוגע לפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ע עמוד ב: במשנה ובברייתא לעיל, כשנחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בסדר הקרבת הקרבנות ביום הכפורים, מנו את איל העם אך לא את האיל הקרב למוספים. מסיקה הגמרא מכך: **דְּבֹלִי עֲלָמָא** [רבי אליעזר ורבי עקיבא] **מִיָּהָת** - על כל פנים סוברים ש**חַד אֵיל הוּא** שקרב ביום הכפורים לקרבן ציבור, והאיל הקרב למוספים הוא איל העם. מבררת הגמרא: **כְּמָאן** - כדעת מי נאמרו דבריהם. משיבה הגמרא: **כְּרַבִּי**. **דְּתַנִּיא, רַבִּי אוֹמֵר, 'אֵיל אַחַד' הָאָמֹר כְּאֵן** בחומש ויקרא (טז ה) בעבודת היום, **הוּא** אותו איל **הָאָמֹר כְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים** (במדבר כט ח) הקרב למוספים, ולא קרב אלא איל אחד. **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** חולק **ואוֹמֵר, שְׁנֵי אֵילִים הֵן, אַחַד הָאָמֹר כְּאֵן** שקרב עם עבודת היום, **וְאַחַד הָאָמֹר כְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים** שקרב למוספים.

שואלת הגמרא: **מָאֵי טַעְמָא דְרַבִּי** - מנין לו שלא היו שם שני אילים כמשמעות הכתוב. משיבה הגמרא: **דְּתַתִּיב בקרבנות היום 'אֵיל אַחַד'**, ותיבת 'אחד' מיותרת שהרי איל לשון יחיד הוא, אלא בודאי ללמדנו בא שלא היה שם אלא איל אחד לקרבן ציבור. **וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** דוחה דרשה זו, ומפרש **מָאֵי** כוונת הכתוב כשאמר **אַחַד, מִיּוֹחַד שְׁבַע עָרֹד** - שלכתחילה צריך אדם להביא לקרבן את הבהמה המובחרת שבעדרו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי** מנין לו שצריך להביא מן המובחר, משיבה הגמרא: **נִפְקָא לִיהּ מִ'מְבַחַר נְדִירָה'**. ואילו **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** סובר שצריך שני פסוקים לכך, **חַד כְּחֹמֶשׁ** - פסוק אחד [תיבת 'אחד'] ללמד על קרבנות חובה, **וְחַד בְּנִדְבָה** - ופסוק נוסף [מבחר נדריך] ללמד על קרבנות נדבה. **וְצַרִּיבִי** - צריך לימוד לכל אחד בנפרד, לפי שיש מקום לומר שהחובה צריכה להיות מובחרת כדי שיפרע בשלמות את המוטל עליו, ויש מקום לומר שהנדבה צריכה להיות מובחרת כדי שתתקבל ברצון.

שנינו במשנתינו: **קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו**, נכנס להוציא את הכף ואת המחטה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין שנכנס הכהן להוציא את הכף והמחטה, וממילא מבואר גם מדוע קידש את ידיו ורגליו לפני כן. **תַּנּוּ רַבִּנּוּן**, לאחר גמור הקטרת הקטורת והזאת דמם של הפר והשעיר, נאמר (ויקרא טז כג) **'וְכָא אַחֲרָן אֵל אַחֲל מוֹעֵד'**, ויש לתמוה לָמָּה הוּא כָּא אל ההיכל, הן בפסוק לא מפורש לאיזה צורך הוא נכנס, והרי הוא כבר סיים את כל עבודות היום הנעשות בקודש הקדשים. אלא בודאי, אינו בא אלא כדי להוציא את הכף והמחטה, שהניחם בין בדי הארון בשעה שנכנס להקטיר את הקטורת.

דף עא עמוד א. מוסיפה הברייתא: **שְׁכַל הַפְּרָשָׁה** של עבודת יום הכפורים **כּוּלָּה נִאֲמָרָה עַל הַפְּדֵר** - לפי סדר העבודה, **חוּץ מִפְּסוּק זֶה** של הוצאת כף ומחטה. לפי שהוצאת הכף והמחטה לא נעשתה מיד לאחר עבודת היום כפי ששמענו מסדר הפסוקים, אלא הקרבת אילו ואיל העם ואימורי החטאות הפנימיות האמורים בפסוק הבא הפסיקו ביניהם.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: **מָאֵי טַעְמָא** צריך להפסיק בין עבודת היום להוצאת כף ומחטה על ידי עבודת אילו ואיל העם, שלכן קובעת הברייתא שפסוק זה לא נאמר על הסדר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב הִסְדָּא, גְּמִירִי** - קיבלנו בהלכה למשה בסיני, **שְׁחַמֵּשׁ מְבִילוֹת וְעֶשְׂרֵה קִידוּשֵׁין** [קידוש ידים ורגלים] **מוֹבֵל בְּהֵן גְּדוּל וּמְקַדֵּשׁ כּוּ בַיּוֹם** [ביום הכפורים] בשעה שמחליף מבגדי זהב לבגדי לבן ולהיפך. **וְאֵי אֲמַרְתְּ שֶׁכְּסֻדְרֵן** של העבודות **כְּתִיבִי** כל הפסוקים שבפרשה, והוצאת הכף והמחטה היתה לאחר הקרבת אילו ואיל העם, **לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ** - לא תמצא **אֵלָּא** שטבל **שְׁלֹשׁ מְבִילוֹת וְקִידֵשׁ שְׁשֵׁה קִידוּשֵׁין**. שהרי טבילה ראשונה היתה לעבודת חוץ של תמיד של שחר, וטבילה שנייה לעבודת היום, ואם הוצאת כף ומחטה היתה גם כן אז, הרי שבטבילה שלישית לעבודת חוץ עשה את אילו ואיל העם והמוספים ותמיד של בין הערבים, וסיים את עבודתו ולא טבל עוד. אלא בודאי לאחר עשיית אילו ואיל העם טבל טבילה רביעית להוצאת כף ומחטה ואחר כך טבילה חמישית לשאר עבודת חוץ.

הגמרא מקשה על תירוצו של רב חסדא: **מִתְקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרָא, וְדִלְמָא מִפְּסִיק לִיהּ** את העבודות הנעשות בבגדי לבן **כְּשֶׁעִיר הַנִּעְשָׂה כְּחוּץ**, שאינו מוזכר בפרשה זו [אחרי מות] אלא במקום אחר [בפרשת פינחס], כך שנוכל לומר שאף פסוק זה נאמר על הסדר, ועשיית אילו ואיל העם היתה לאחר הוצאת כף ומחטה.

דף ע עמוד ב: **דְּבֹלִי עֲלָמָא מִיָּהָת**. בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא חד איל הוא דציבור דכולהו אמרי איל העם ולא איירי באיל הכתוב בחומש הפקודים כלל: **הָאָמֹר כְּאֵן**. בתורת כהנים ואיל אחד לעולה: **וְצַרִּיבִי**. שיש דעת נוטה לומר נדבה מובחרת כדי שתהא מקובלת ברצון ויש דעת נוטה לומר חובה תהא מובחרת כדי שיצא ידי חובתו יפה:

דף עא עמוד א. **שְׁכַל הַפְּרָשָׁה נִאֲמָרָה עַל הַסְּדֵר וכו'**. ואי כסדרן כתיבי וכן הסדר שמוציאן בלבישה ראשונה ואין עבודה חיצונית של בגדי זהב מפסקת בין עבודת היום להוצאת כף ומחטה לא משכחת לה וכו' כבר פרשתיה בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לב:): **כְּשֶׁעִיר הַנִּעְשָׂה כְּחוּץ** כדכתיב (במדבר כט) מלבד חטאת הכפורים והוא אינו כתוב כאן אבל אילו ואיל העם דווקא כתבינהו קרא אחר הוצאת כף ומחטה ולא איצטריך לן לשבש סדרא דקראי:

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט רש"י

1 רבי לא שנאה – רבי שסידר את המשנה לא שנאה שהיא משנה, שלא רצה לסתמה.
 2 רבי חייא – תלמידו, מנין לו שהלכה כמותה, שסתמה בברייתא? שתיים נפאות – דחזו
 3 למילתיה. אחת טוהרה – דלא חזי למידי. אחת בפני עצמה – שאינה תחובה במסרק.
 4 נפאה – שראויה לנר, או למיתוה, לפרוש בגדים או חוט זו מזו. אחת מפניתיים – שמכל
 5 שלש הסמוכות ניטלה האמצעית – תו לא חזי.
 6 היתה החיצונה – אחת מהשלישיות הללו, שנשתיירו שלש עם החיצונות. וכן חיצונה
 7 רחבה היא, כעין חיצונות שבמסרק של עץ שלטו
 8 – הלכך לא מהניא בחדייהו, וטוהרו. למלקט –
 9 מלקטים, שקרוין *פגלש"ו. לנר – לנקר את הנר.
 10 ולמיתוה – לפרוש בגד, כעין החיטים שמתוחק
 11 עורות במסמרים. נפאה – לקמן פריך. דהא
 12 תנא רישא בולן אחת אחת בפני עצמן טמאות,
 13 ואף על גב דלא התקינה. הא – דקתני שתיים
 14 טמא בווייתא אמצעות, דחזין טפי, שחן כנגד
 15 בית יד המסרק, וכשהוא אחוז בו מכוונת חן
 16 לסרקו. והא – דקתני שלש אין שתיים לא –
 17 בברייתא. ולא בחיצונות (ומשו), דהא אמרינן
 18 היתה חיצונה אחת מן טוהרו, אלא אותן
 19 המשובכות כלפי הראש, דאינן מכוונות כנגד בית
 20 יד המסרק, לא חזו כולי האי – הלכך שלש
 21 הוא דחזו במקצה. אבל שתיים – לא חזו ולא
 22 מידי. לשון אחר, והוא עיקר: בווייתא וברייתא
 23 – שתי שורות שנים יש למסרק של צמר,
 24 חיצונות ופנימיות. החיצונות – עיקר המלאכה
 25 תלויה בןן, ופנימיות – לקלוט הצמר שלא
 26 יפול. והלכך, בחיצונות צריך שלש במקום אחר,
 27 הפנימיות – דין בשתיים. כתייהו – שנטל
 28 עמה תחית עץ, והוא נעשית לה בית יד, ואינה
 29 צריכה תיקון אחר. אליפתא – עבות, ואינם
 30 צריכות בית יד. זו דברי רבי שמעון – ולא
 31 סתמא הוא. וכן עושין מעשה – כלומר: כך
 32 ראייתו מנהג חכמים עשים. רובו – של חדש
 33 ראשון, ורובו של אחרון, ואמצעי שלם. והלכתא
 34 – מניקה צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש
 35 חוץ מיום שנולד בו, ואשה שאינה מניקה צריכה
 36 להמתין שלשה חדשים, חוץ מיום שמת בעלה
 37 וחוץ מיום שנתארסה בו (כל הנשים יתארוס –
 38 אנשאות קאי, חוץ מן האלמנה – אתא
 39 לאשמועינן ולא אארוסות ולמעוטינהו מלינשא.
 40 דגבי הבתנה רבי יוסי מיקל טפי מכולהו, כדאמר
 41 ביארבעה אחיק. קל וחומר – רב חסדא
 42 מנביה על דברי רבי יוסי שאורס ליארס מומת
 43 אבילות כל שלשים, כדקתני לקמן: כמה איבול
 44 שלה – שלשים יום. במקום שאסור לכבס –
 45 שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה. מותר
 46 ליארס – דאירוסין לאו שמחה ניהו. מקום
 47 שמותר לכבס – תוך שלשים יום של אבל,
 48 דאבל אין אסור בתכבוסת אלא שבועה ימים,
 49 דכל שלשים יום לגיחוץ תנן בפרק "ואלו
 50 מנגלחין" (מועד קטן כגא), אבל כביוס – לא,
 51 דהא תספורת גופה, אי לאו דאתיא "פרע"
 52 "פרע" מניד – לא מיתסרא. קודם הזמן תוה –
 53 קא סלקא דעתך. קודם תשעה באב, דהיינו כל
 54 השבת שחל להיות בתוכה ממעטין בו. ומאריסין
 55 – דלאו שמחה היא, ומנחה קעבדי. כי תניא
 56 התיא – דמאריסין. קודם יקודם – קודם שבת
 57 שחל תשעה באב בתוכה, דהתם מותר לכבס.
 58 אבל תוך השבת, כשם שאסור לכבס – אסור
 59 נמי ליארס, וליכא קל וחומר.
 60 אלא

1 **במקום** שמותר לכבס – גרסינן, ולא גרסינן לספר. דהא אמרינן (בירושלמי) במועד קטן:
 2 לגיחוץ ולתספורת שלשים יום. וחרב רבינו יעקב מאורלייניש הביא מתוך גרסא
 3 דאשה מותרת בנטילת שער, וכן איתא בהלכות גדולות. ועוד מציעו למימר: דהתם אליבא
 4 דרבי יוסי קיימי, דשרי תספורת באבל. דהכי כתב בעל הלכות גדולות: כשם שאסור לגלח
 5 במועד כך אסור לגלח בימי אבלו, דברי רבי יודה.
 6 רבי יוסי מתיר, כל שלשים יום אסור
 7 לתספורת, אחד זקנו, אחד שער ראשו, ואחד כל
 8 שער שבו. וכשם שאסור לטול צפרנים במועד –
 9 כך אסור בימי אבלו, דברי רבי יודה, רבי יוסי
 10 מתיר. והאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבועה.
 11 ומיהו, אין נראה. דשמא אשה, דשריא באבלה –
 12 שריא נמי בתשעה באב. וכן רבי יוסי, דשרי לספר
 13 באבילות – שרי נמי בתשעה באב. ועוד נראה:
 14 דלרבי יוסי נמי אסור לספר, דמסתמא יליף "פרע"
 15 "פרע": מניד, וכל ראשו לטול צפרנים לגלח –
 16 דניול הוא, אבל לספר – אסור. וכן משמע מתוך
 17 הלכות גדולות שהבאתי, ואם כן לא גרסינן הכא
 18 לספר, לגיחוץ כל הראש לא מיקרי סיפור.
 19 **שמותר** לכבס – אחר שבועה ותוך שלשים.
 20 והא דמשמע בפרק "ואלו מנגלחין"
 21 (מועד קטן כגא), דאבל אסור לכבס כסותו במים
 22 – היינו תוך שבועה, דדוקא גיחוץ אסור תוך
 23 שלשים יום. ומיהו, גיחוץ דידן שרי, כדאמרינן
 24 בפרק קמא דכתובות (יב), דגיחוץ שלטו כביבוס
 25 שלהם. ואין להאריך. **מאי** – היא דתנן – למאי
 26 דפרישית דביאבול פליגי רבי יודה ורבי יוסי
 27 קשה, דנוקי הא דשרי לארס בתשעה באב כרבי
 28 יודה, דשרי נמי באבלו וכי תמא: מכל מקום
 29 תקשה ליה, דספרת רבי יוסי תפובה מרבי
 30 יודה, דרבי יודה מחמיר טפי בכיבוס
 31 מבאירוסין, ולרבי יוסי איפכא – על כרחך אין
 32 התלמוד חושש בכך, דהא לקמן בעי למימר
 33 דתנאי היא! ויש לומר: דאין נראה להתלמוד
 34 ששום תנא יחלוק אמיתיתן דשרי לארס בתשעה
 35 באב אם לא ימצא ברייתא בפרשיו, דהא לקמן
 36 כשמציא ברייתא נמי בחדאי דקתני ממעטין
 37 מליארס – דחוק ומוקי לה בעודת אירוסין כי
 38 דהכי דלא תפלוג אמיתיתן ודהתם.
 39 **מלישא** וליתן מלכנות ולנטע – בפרק
 40 בתרא דתענית (בירושלמי) מוקי
 41 בבנין ונטיעה של שמחה, כגון אבורנקי של
 42 מלכים. ויש מפרשים דמנא ומתן נמי איירי בשל
 43 שמחה, כגון צריכי תופה. ואין נראה: דלא אסר
 44 אלא סעודה עצמה. ונראה דריבוי משא ומתן קא
 45 אסר, שיעטו יזר מבשאר ימים.
 46 **ומה** במקום שאסור לישא וליתן – ואם
 47 תאמר: מה לקודם דקודם – שמותר
 48 לספר! ועוד תימא: דתספורת ידא אסור בקודם
 49 דקודם מקל וחומר דשלשים יום דאבילות.
 50 שמותר לישא וליתן! או משא ומתן ליתסר
 51 בשלשים יום דאבילות מקל וחומר דתספורת
 52 בקודם דקודם! או תספורת לישרי בשלשים יום
 53 של אבילותו ולפי המסקנא נהיא.
 54 ולית

45 **מקום שמותר לישא וליתן** – אינו דין שמותר ליארס?! לא תימא דרבי יוסי אומר כל הנשים יתארוס, אלא אימא: כל הנשים ינשא.

1 **ולית** ליה לרבי יוסי להבחין לית ליה - ורדפהו וחברותיה דנקט לעיל - משום רבי מאיר.
2 **אי** הכי היינו רבי יהודה - השתא לא בעי למימר דאיכא בינייהו איבול - דלא מסתברא
3 ליה למימר שלא יחוש רבי יהודה באיבול לענין נישואין, כדפירש בקונטרס. אף על גב
4 דלפי המסקנא ליכא איבול בארוסה, מכל מקום, למאי דסלקא דעתך השתא דאיכא איבול
5 בארוסה - אין סברא לומר שלא יחוש רבי יהודה
6 לענין נישואין.

7 **שאני** בין אבילות חדשה - פירש בקונטרס:
8 דאבילות ודאבילות שבה באב דהוי ישנה,
9 ודברים - קילא. וקילא: דאבתי תקשי קל וחומר,
10 כדמעיקרא! ומפרש רבינו חם: שאני בין אבילות
11 חדשה שאסרו ליארוס, לפי שבחדשה יש להחמיר
12 מבישנה, מה שאין כן באבילות ישנה ובאבילות
13 דרבים יש להחמיר טפי לענין משא ומתן
14 מאבילות יחידי. המשא ומתן שהוא דבר של
15 פרהסיא, אם יעסקו בפרקמטיא כל היום - ובאו
16 וימרו שאין חוששין להתאבל על ירושלים. ולא
17 דמי לאירוסין שאין אלא שעה אחת, וכדאוקמינן
18 בקודם דקודם. אבל בשבת שחל תשעה באב
19 להיות תנוכה - אסור ליארוס, דאי שרי - אבתי
20 איכא קל וחומר דכיבוס. ומיהו, במגילת סתרים
21 מתיר ליארוס אפילו בתשעה באב, שלא יקדמו
22 אחר ברחמים. והביא ראיה מירושלמי. וצריך
23 לומר: ובאבילות דרבים יש להחמיר נמי בכיבוס,
24 דכיבוס נמי דבר של פרהסיא, שלא יזו כולם
25 עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם, ונראים שאין
26 חוששין להתאבל כלל. ואם תאמר: דהכא אסרין
27 ליארוס תוך שלשים. ובפרק בתרא דמועד קטן
28 (בגא, תני: כל שלשים יום לנישואין, משמע
29 דליארוס שריז ויש לומר: דההיא כרבי יהודה
30 דשרי. אי נמי, נישואין נקט, לאשמעינן דאפילו
31 נישואין שרי מיד לאחר שלשים יום. אף על פי
32 שבאשתו קתני דצריך להמתין שלשה רגלים.
33 ונראה לר"ח: דאף על גב דאסרין באביו ובאמו
34 בית השמחה עד שנים עשר חדש - מכל מקום
35 מותר לישא אחר שלשים, משום מצות פריה
36 ורביה. דכל שלשים יום לנישואין סתמא קתני,
37 אפילו באביו ובאמו, דלא מפליגי אלא באשתו.
38 ואף על גב דקיים פריה ורביה - שרי, והלכה
39 כרבי יהושע דאמר ב"הבא על יבמתו": ישא אשה
40 בוקותו, שבאמר: "בבקר יזע את ורעך" (קהלת
41 יא). ואם יש לו בנים קטנים - מותר לכנסו אפילו
42 תוך שבעה. או שאין לו בנים כלל, או לכל הפחות
43 אחר שבעה כדמשמע בעובדא דרבי יוסף הכהן
44 (מועד קטן בגא, דבעד שהיה בבית הקברות
45 אמר לאחותו לכה וגדלי בני אחותך - ומשמע
46 דכנסה לאלתר, מדקתני: אף על פי כן לא בא
47 עליה אלא לזמן מרובה. ומפרש התם דהיינו
48 שלשים. ומשמע דלא בא עליה, אבל נישואין -
49 חזו. ורבינו חננאל הביא הירושלמי, דקתני: אף על
50 פי שבנסה - לא הכיר בה עד לאחר שלשים.
51 ומעשה באתא משורבת שמת אחיה לאחר הזמנת
52 קרואים סמוך לחופה, והתיר לכנסה תוך שלשים
53 משום פריה ורביה דבעל, מאחר שאם לא ישא
54 את זו - לא ישא אחרת. ושמא אפילו אם לא

55 היתה משורבת היה מתיר, מאחר שחפץ בה יותר מאחרת, כדאשכחן כרבי יוסף הכהן
56 דמשום פרנסת בניו אשטראי, אף על פי שהיתה אבילה מאחרת. ומיהו, התם לא אפשר
57 באחרת על שמועמדת על ביא אחרת יותר משאר נשים. והא דאסר במתניתין ליארוס תוך
58 שלשים, ולא מפליגי אפילו ורצה לינשא למי שיש לו בנים קטנים, או למי שאין לו בנים כלל - לפי שצריכה להמתין עדיין לינשא עד שלשה חדשים משום הבתנה. ועוד אומר רבינו חם:
59 דמי שאין לו בנים מותר לישא ולבעול תוך שלשים, דלא מקיימא מצות פריה ורביה אלא בבעילה. אבל תוך שבעת ימי אבילות - אסור לכנסו, כדמוכח בריש כתובות (דא, דלא שרי אלא
60 בטבחו טבחו ויינו מווג. ובמת אביו של חתן או אמה של כלה דוקא. ובשארין לו בנים מימירי התם, מדקאמרין התם דאביו של חתן קטרדו. ורבי יוסף הכהן אף על פי שדבר עמה בבית הקברות
61 - לא נכנס עד אחר שבעה. או שמא משום פרנסת בנים שרי לכנסו אפילו תוך שבעה. וקצת קשה לפרוש רבינו חם מדהני במסכת שמחות פרק שביעי גבי אשתו דצריך להמתין שלש רגלים
62 כשעל לו בנים, אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים - מותר לישא אחרת לאחר שלשים יום, ומותר לישא - צריך לומר דלישא ולבעול קאמר, דלכנסו גרידא אפילו

1 **אלא** אימא רבי יוסי אומר כל הנשים ינשאו - חוץ ממאלמנה. ורבי יוסי לא איבול אתא
2 לאשמעינן. דבנישואין אפילו רבי יהודה מודה דאסור בימי איבול, דהא שמחה היא.
3 אלא ינשאו אתא לאשמעינן, ופליגי אדרבי יהודה, דאמר כל הנשואות יתארסו. ואתא
4 רבי יוסי למימרא: אפילו נשואות ינשאו. ושלש מחלוקות בדברי: דתנא קמא אסר אפילו
5 ארוסות ליארוס, דגזרו ארוסת ראשון אטו
6 נשואה, וגורין ארוסין דאחרין אטו נשואין
7 דאחרין. ורבי יהודה סבר: הנשואות יתארסו,
8 ולא גזר אירוסין אטו נשואין, ולא הארוסות ינשאו,
9 ולא גזר ארוסה אטו נשואה. אבל הבתנה מיהא
10 אית ליה, ונשואה לא תנשא. ורבי יוסי - אפילו
11 הבתנה לית ליה. ואי בעית אימא אית ליה -
12 ואפילו הכי ינשאו קתני. ולא אנשואות קאין
13 אלא ארוסות קאי, וחכי קאמר: כל הארוסות
14 שנתגרשו - ינשאו חוץ מן הארוסות אלמנות
15 מתמת האיבול. ולקמן פריך: מי חיל איבול
16 לארוסה? אי הכי היינו רבי יהודה - דרבי
17 יהודה נמי שרי ארוסה לינשא. וליכא למימר
18 הכא כדלעיל, דרבי יוסי איבול אתא
19 לאשמעינן, דנישואין אסור כל שלשים יום -
20 דהא בנישואין כולי עלמא מודו דשמחה היא.
21 וינשאו דקאמר רבי יהודה - אגרושה, דליכא
22 איבול, קאמר. אימא בינייהו נשואה ליארוס -
23 דקאמר רבי יהודה הנשואות יתארסו. דלא גזר
24 אירוסין אטו נשואין. ואתא רבי יוסי למימרא: כל
25 ארוסות (וגרושות) ינשאו, הואיל וליכא איבול -
26 שרי. ומשום הבתנה - לא מיתסרא, דהא לאו
27 מעוברת היא. וארוסה אטו נשואה לא גורין,
28 אבל נשואות לא יתארסו, דאיכא למיחש שמא
29 מעוברת היא, ואי שרית לה להתארס - אתי
30 ואפילו לאינסובי. כל הנשים יתארסו - ואפילו
31 נשואות. וכולן - הנשואות, בין גרושה בין
32 אלמנה - לא ינשאו, משום הבתנה עד שלשה
33 חדשים. הבא נמי - תני הכי: כל ארוסות
34 גרושות ינשאו, חוץ מן האלמנה אפילו ארוסה,
35 מפני האיבול. וכולן - הנשואות לא ינשאו,
36 אפילו גרושה דליכא איבול, דחיישנא להבתנה.
37 דעל מסיפא דקתני וכולן לא ינשאו - דעל
38 כרחק אינשואות לא ינשאו קאי, דהא אוקמא
39 רישא ארוסות ינשאו, ולא גורין משום הבתנה
40 דנשואות. הלכך, סיפא אנשואות קאי, דקתני
41 לא ינשאו, דבעינן הבתנה. אבל איתרוסי -
42 שפיר דמי, ולא גורין אירוסין אטו נשואין. תריין
43 ואימא הכי בן - דודאי סיפא אנשואין קאי
44 כדאמרת, ומיהו לא חתינא לא ינשאו, אלא א
45 יתארסו. ולא מיפסא - כלומר, אינה מצויה
46 להתעסק בו. גובה כתובתה - וכגון דכתב לה
47 מן האירוסין. הכי גרסינן: אלא תנאי היא -
48 אלא לעולם דקתני מתניתין כל הנשים
49 יתארסו, וכדפרשין בריש שמעתיך דאנשואות
50 קאי. ואיבול איכא בינייהו, ואשמעינן דאירוסין
51 בימי אבל אסור. ודקשיא לך: קודם הזמן דקתני
52 ומארסין - תנאי היא, דאיכא למאן דאסר.
53 וההיא דקתני מארסין - לאו דרבי הכל היא,
54 ולא סברא ליה לרבי יוסי. אלא אמר רב אשי
55 - לא תוקמא כתנאי. ורבי יוסי מודה בההיא דמארסין. ודקשיא לך: קל וחומר הוא -
56 שאני בין אבילות חדשה, דתשעה באב דהוי אבילות ישנה ואבילות דרבים, הלכך קילא
57 היתה

1 **ולית** ליה לרבי יוסי להבחין? לית ליה. ואיבעית
2 **אימא**: לעולם אית ליה, ואימא, רבי יוסי אומר: כל
3 **ארוסות** גרושות ינשאו. אי הכי היינו רבי יהודה!
4 **איכא** בינייהו נשואה ליארוס; רבי יהודה סבר: נשואה
5 **מותרת** ליארוס, ורבי יוסי סבר: נשואה אסורה ליארוס.
6 **וסבר** רבי יוסי נשואה אסורה ליארוס? והתנאי, רבי
7 **יוסי** אומר: כל הנשים יתארסו, חוץ מן האלמנה מפני
8 **האיבול**, וכמה איבול שלה - שלשים יום. וכולן לא
9 **ינשאו** עד שיהו להן שלשה חדשים! האי מאי
10 **קושיא?** אימא דקתני, רבי יוסי אומר: כל הנשים
11 **יתארסו** - מי אלימא מפתיתין דאוקמינא בארוסות
12 **גרושות** ינשאו - הכא נמי כל ארוסות גרושות ינשאו.
13 **אלא** מסיפא, דקתני: וכולן לא ינשאו עד שיהו להן
14 **שלשה** חדשים. אינסובי הוא - דלא, הא איתרוסי -
15 **שפיר** דמי. אמר רבא, תריין ואימא הכי: רבי יוסי
16 **אומר** כל ארוסות גרושות ינשאו, חוץ מן האלמנה
17 **מפני האיבול**, וכמה איבול שלה - שלשים יום.
18 **ונשואות** לא יתארסו עד שיהא להן שלשה חדשים.
19 **ואלמנה** מן האירוסין מי אית לה איבול? והתני רבי
20 **תנאי** בר אמי: אשתו ארוסה - לא אוגן ולא מיפסא
21 **לה**, וכן היא לא אוגנת ולא מיפסאה לו. מתה - אינו
22 **יורשה**, מת הוא - גובה כתובתה. אלא תנאי היא.
23 **דתנאי**: מראש חדש ועד התענית העם מומעטין
24 **מעסקיהן**, מלישא ומילתין, מלכנות ולטוע, ומליארוס
25 **ומליאשא**. שבת שחל תשעה באב בתוכה - אסור
26 **לספר** ולכבס ואסור ליארוס. ויש אומרים: כל החדש
27 **אסור**. מתקורף לה רב אשי: ממיא דליארוס - ליארוס
28 **ממש?** אדלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור,
29 **הא ליארוס** - שפיר דמי. אי הכי, מליאשא? לינשא נמי
30 **למעבד** סעודת נישואין הוא דאסור, הא לישא -
31 **שפיר** דמי? הכי השתא! בלשלא נישואין בלא סעודה
32 - איכא שמחה, אלא אירוסין בלא סעודה - מי איכא
33 **שמחה?** אלא אמר רב אשי: שאני אבילות חדשה
34 **מאבילות ישנה**, ושאני אבילות דרבים מאבילות
35 **יחידה**. משנה ארבעה אחין נשואין ארבע נשים,
36 **ומתו**. אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן -
37 **הרשות** בידו. מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת -
38 **ביאתה** או חליצתה של אחת מן פומרת צרתה.

היתה
- לא תוקמא כתנאי. ורבי יוסי מודה בההיא דמארסין. ודקשיא לך: קל וחומר הוא -
שאני בין אבילות חדשה, דתשעה באב דהוי אבילות ישנה ואבילות דרבים, הלכך קילא
היתה

יבמות דף מג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז וזהר" (ליום ראשון) קלא

57 מתאבלת על בעלה, ומדוע אסר עליה רבי יוסי להנשא בתוך
58 שלשים יום ממתתו.
59 הגמרא חזרת לפרש בדברי רבי יוסי כפירוש הראשון שבתחילת
60 הסוגיא, שהתיר לכל הנשואות להתארס מיד, מלבד אלמנה מן
61 הנישואין שאסרה להתארס כל שלשים יום מחמת אבילות. אלא
62 שהקשה רבא לעיל (ע"א), הלא אם מראש חודש אב עד שבוע
63 שחל בו תשעה באב אסור משא ומתן ואירוסין מותרים, שלשים
64 ימי אבילות שמותרים במשא ומתן כל שכן שמותרים באירוסין.
65 ועל כך מתרצת הגמרא: מה ששינונו בברייתא שמותר להתארס
66 מראש חודש אב אינו מוסכם לדברי הכל, אלא מחלוקת תנאי היא
67 בדבר זה. דתנאי בברייתא אחרת, מראש חודש אב ועד התענית,
68 העם ממשין מעסקיהן מלישא ומליחן – מלהרבות במשא ומתן,
69 ומלכנות בנין של שמחה, ולנמוץ נטיעה של שמחה, ומליארם,
70 ומלישא אשה. ושבת (ו-שבוע) שחל תשעה באב בתוכה חמורה
71 יותר, ואסור אף לספר ולכבס בה (ואסור ליארם). ויש אומרים,
72 שקל תהיה – מראש חודש אב עד התענית אסור לספר ולכבס.
73 ומעתה יש לומר שאף רבי יוסי סובר בברייתא זו, וכשם שאסר
74 אירוסין מראש חודש אב כן אסר אותם בשלשים ימי אבילות.
75 הגמרא מקשה על תירוץ זה: מתקוף לה רב אשי, ממיא (מנין) דמה
76 שאסרה הברייתא ליארם מראש חודש אב כוונתה ליארם ממש,
77 דלמא רק למיעבד (לעשות) סעודת אירוסין הוא דאסור משום
78 שיש בה שמחה, הא (אבל) ליארם בלא סעודה שפיר דמי – מותר.
79 ואם כן שוב חזרת קושיית רבא למקומה, איך אסר רבי יוסי
80 להתארס בשלשים ימי אבילות, הלא יש להתיר בקל וחומר
81 מחודש אב. מתרצת הגמרא: אין לפרש שכונת הברייתא היא
82 לאיסור סעודת אירוסין, משום דאי הוי, מה ששינונו בסמוך לכך
83 שנמסרם או מלישא, וכי באיסור לינשא נמי נפרש שרק למיעבד
84 סעודת נישואין הוא דאסור, הא לינשא בלא סעודה שפיר דמי –
85 מותר, והרי לא כן הוא, אלא ודאי שהנישואין עצמם אסורים אף
86 בלא סעודה, משום שיש בהם שמחה. ואם כן כשם שהאיסור
87 לינשא הוא גם בלא סעודה, אף האיסור ליארס הוא גם בלא
88 סעודה. ושוב יש לומר שרבי יוסי האוסר ליארס בשלשים ימי
89 אבילות סובר בברייתא זו.
90 רב אשי דוחה תירוץ זה: הכי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה
91 להוכיח מנישואין לאירוסין, בשלמא בנשואין גם בלא סעודה אינא
92 שמחה, אלא אירוסין בלא סעודה מי (וכי) אינא שמחה. ואם כן
93 אף ששנתה הברייתא אירוסין ונישואין בסמיכות, עדיין יש לפרש
94 שאסרה דווקא סעודת אירוסין, אבל נישואין אסרה אף ללא
95 סעודה.
96 רב אשי מתרץ באופן אחר את קושיית רבא: אלא אמר רב אשי,
97 לעולם לדברי הכל מותר ליארס מראש חודש אב, ומכל מקום אין
98 לדון מכך קל וחומר על שלשים ימי אבילות. משום דשאני אבילות
99 אשה על בעלה שהיא אבילות חרשה, וחמורה יותר מאבילות ישנה
100 על חורבן בית המקדש. וכן שאני אבילות על חורבן הבית שהיא
101 אבילות חרשה של תשעה באב שהיא קלה יותר מאבילות דיהוד
102 של אשה על בעלה. לפיכך סובר רבי יוסי, שאפילו שמותר ליארס
103 בחודש אב, מכל מקום בשלשים ימי אבילות על המת אסור
104 ליארס.

משנה

105 ארבעה אחין שהיו נשואין לארבע נשים, ומתו כל ארבעת האחים
106 בלא בנים, ונפלו נשותיהם לפני שאר אחיהם ליבום, אם רצה
107 הגדול שבהם לייבם את כולן, חרשה בידו.
108 מי שקנה לשתי נשים, ומת בלא בנים, ונפלו שתי נשותיו לפני
109 אחיו ליבום, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פותרת את צרתה
110 מיבום וחליצה, ומותרת היא להינשא לכל אדם מהשוק.
111

1 שואלת הגמרא: וכי לית ליה לרבי יוסי דין המתנת שלשה חדשים
2 כדי להבחין בין בעל ראשון לבעל שני, ומתיר אף לנשואות
3 להנשא מיד. משיבה הגמרא: אכן לית ליה לרבי יוסי דין המתנת
4 שלשה חדשים.
5 הגמרא מפרשת את דברי רבי יוסי באופן אחר: ואיבעית אימא,
6 לעולם אית ליה לרבי יוסי שנשואות צריכות להמתין שלשה
7 חדשים, ואימא – וכך יש לפרש דבריו, רבי יוסי אומר, כל ארוסות
8 נרושות ינשאו מיד ואינן צריכות להמתין שלשה חדשים, שכן אין
9 בהן חשש שמאל התעברו מהראשון, ולא גזר רבי יוסי ארוסה אטו
10 נשואה. אבל ארוסות אלמנות לא ינשאו כל שלשים יום מפני
11 האבילות. מקשה הגמרא: אי הוי, דברי רבי יוסי תינינו כדברי רבי
12 יהודה, שהרי גם רבי יהודה מתיר לארוסה להנשא, ואם כן במה
13 נחלקו. מתרצת הגמרא: אימא בנייהו האם נשואה שנתאלמנה או
14 נתגרשה מתרת ליארם מיד. רבי יהודה סבר, נשואה מותרת ליארם
15 מיד, משום שבאירוסין אין לחשוש שמא תתעבר מהשני. ורבי יוסי
16 סבר נשואה אסורה ליארם עד לאחר שלשה חדשים, שכן גזרו על
17 האירוסין אטו נישואין, שאם נתיר לה להתארס מיד, תבוא אף
18 להנשא מיד.
19 מקשה הגמרא: וכי סבר רבי יוסי שנשואה שנתאלמנה או נתגרשה
20 אסורה ליארם מיד, ונתניא בברייתא, רבי יוסי אומר, כל הנשים
21 יתארסו מיד לאחר שנתגרשו, חוץ מן האלמנה שאסרה להתארס
22 מיד מפני האיבול (האבילות) על מיתת בעלה, וכמה הוא זמן
23 האיבול שלה, שלשים יום ממתת בעלה. וכוון (כל הנשואות) בין
24 גרושות ובין אלמנות, לא ינשאו עד שיהו להן (ושישהו) שלשה
25 חדשים ממתת הבעל או מהגירושיהן. הרי שגם רבי יוסי מתיר לכל
26 הגרושות להתארס, ואף לגרושות מן הנישואין, ולא גזר על
27 אירוסין אטו נישואין, ואם כן במה נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה.
28 מתרצת הגמרא: האי קושיא מאי קושיא היא זו, ואיך מוכח
29 מהברייתא שמתיר רבי יוסי להתארס גם בגרושות מן הנישואין.
30 אימא שמוכח כן ממה דקתני ברישא רבי יוסי אומר, כל הנשים
31 יתארסו שמשמע אף נשואות, הלא גם במשנתנו שינונו כלשון זה.
32 ומי אמיא (וכי עדיפה) הברייתא ממתניתין, וכשם דאוקמינא את
33 המשנה בארוסות נרושות ונשואות מיד, הך בברייתא נמי ישל
34 לפרש במה ששנתה כל הנשים יתארסו שכונתה היא שקל
35 הארוסות הנרושות ינשאו מיד, אבל נשואות לא יתארסו. אלא
36 ודאי באת להוכיח מסיפא של הברייתא, שגם בנשואות התיר רבי
37 יוסי להתארס מיד, דהרי קתני בסיפא, וכוון (כל הנשואות) לא
38 ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים, ומשמע שדווקא אינכוי
39 (להנשא) הוא דלא הותר להן בתוך שלשה חדשים, הא איתרוסי
40 שפיר דמי – להתארס מותר להן מיד. הגמרא דוחה גם ראייה זו:
41 אמר רבא, תריין ואימא הכי – כך יש לגרוס בדברי הברייתא, רבי
42 יוסי אומר כל ארוסות נרושות ינשאו, ולא גזרו עליהן אטו נשואות,
43 חוץ מן האלמנה שאסרה להנשא מפני האיבול, וכמה איבול שלה,
44 שלשים יום. ונשואות אף לא יתארסו, עד שיהא להן שלשה חדשים,
45 שכן לשיטת רבי יוסי גזרו על האירוסין אטו נישואין. ואין לגרוס
46 בסיפא וכוון לא ינשאו, אלא וכוון לא יתארסו.
47 הגמרא דוחה פירוש זה בדברי רבי יוסי: איך אסר רבי יוסי על
48 האלמנה מן האירוסין להנשא מפני אבילות, וכי אלמנה מן
49 האירוסין מי אית לה איבול – האם היא חייבת להתאבל על בעלה.
50 והתני רבי חייא בר אמי, מי שמתה באבילות בודה ארוסה לו, לא
51 אוני (מתאבל) עליה. ואינו נאסר באבילות קדשים ביום ממתתה,
52 ולא מיפסא לה – ואם הוא כהן אסור לו להיטמאות לה. וכן היא
53 (הארוסה) שמת בעלה, לא אוני עליה ואינה נאסרת באבילות
54 קדשים ביום מיתתה, ולא מיפסא לה – ואינה חייבת להתעסק
55 בקבורתה. וכן ארוסתו שמתה אינו יוחשה. ואולם אם מת הוא
56 בחייה הרי היא גזקה את פתחתה מנכסיו. הרי שאין ארוסה

58. איבא תרתי יבמות לא תתקיים מצות יבום, ויפטרו כולן בלא כלום.
 59. מתרצת הגמרא: אם בן, צרת ערוה דאסר דתקנא לייבם, למה לי
 60. לאוסרה. הלא השקא, בשתיים ו-שתי יבמות] בעלמא שאף אחת
 61. מהן אינה ערוה, אמרת ששתיהן לאו בני חליצה יבום נינהו, צרת
 62. ערוה מיפיעיא - וכי צריך לומר שאינה מתייבמת. דוחה הגמרא:
 63. אלמא ו-מדוע] לא אצטרף הכתוב לפטור צרת ערוה, הלא אף אם
 64. נאמר ששתי צרות שאינן ערוה פטורות, מכל מקום קלמא דעקד
 65. אמניא ערוה אברא קנימא - היה עולה בדעתך לומר שערוה
 66. עומדת במחוץ ואינה נופלת ליבום כלל, ונמצא שאין זה אלא 'בית'
 67. אחד, ועל כן תתייבם צרתה. קא משמע לן הכתוב דאף צרת ערוה
 68. אסירא. ואם כן עדיין יש לומר ששתי יבמות שאינן ערוה, אינן
 69. נופלות ליבום כלל.

70. הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אלמא נאמר (שם כה ט) 'ואם לא יחפץ
 71. האישי לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו', ובכך שכפל הכתוב את
 72. תיבת 'יבמתו' ריבה גם אחת משתי יבמות שנפלו מבית אחד
 73. ליבום.
 74. שנינו במשנתנו: היתה אחת מהן פסולה ואחת פסולה,
 75. יחלוץ לפסולה. הגמרא מבארת את טעמו של דין זה: אמר רב
 76. יוסף, קאן שנה רבי, שלא ישפוד אדם מי בורז ואחרים צריכים להם,
 77. ואפילו שהוא עצמו אינו צריך להם. לפיכך אף על גב שיכול היבם
 78. לחלוץ לשתייהן מכל מקום יחלוץ דווקא לפסולה, כדי שלא
 79. לפסול את הכשירה מלהינשא לכהנים.

משנה

80. המחזיר את גרושתו לאחר שנישאה לאיש אחר ונתגרשה או
 81. נתאלמנה ממנו ונאסרה על הראשון באיסור לאו, והנושא את
 82. חלוצתו שאסורה עליו באיסור לאו, והנושא קרובת חלוצתו, יוציא
 83. אותו, והולך שנוול לו מהן ממזר. דברי רבי עקיבא הסובר שכל
 84. הנוול מביאה האסורה באיסור לאו הוא ממזר. והקמים אומרים,
 85. שאין תולד ממזר, לפי שאין ממזר מחייבי לאוין. ומודים חכמים
 86. בנושא קרובת גרושתו, שהולך ממזר, מכיון שהיא אסורה עליו
 87. באיסור כרת, ויש ממזר מחייבי כריתות.

גמרא

88. שנינו במשנתנו, שלדברי רבי עקיבא ולד קרובת חלוצתו ממזר.
 89. מקשה הגמרא: וכי כבר רבי עקיבא שהנושא קרובת חלוצתו תולד
 90. ממזר, והאמר ריש לקיש לעיל (מא), קאן ובמשנה שם שנה רבי
 91. שאחות גרושה אסורה על המגרש מדברי תורה, ואילו אחות
 92. חלוצה אסורה על החולץ רק מדברי סופרים, כדי שלא יבא
 93. להתיר אחות גרושה. הרי שאפילו איסור לאו אין בה, ואיך אמר
 94. רבי עקיבא שהולד הנוול ממנה ממזר. מתרצת הגמרא: תני
 95. ו-גרסו בדברי רבי עקיבא 'הנושא קרובת גרושתו', ולא קרובת
 96. חלוצתו.

97. מוכיחה הגמרא כדבריה: הכי נמי מסתברא שיש לגרוס 'קרובת
 98. גרושתו', משום דקתני בספא, ומודים חכמים בנושא קרובת
 99. גרושתו שהולך ממזר. אי אמרת בשלמא גום רבי עקיבא אורי
 100. ו-מדבר] בה, היינו דקתני ומודים בה חכמים, אלמא אי אמרת שרבי
 101. עקיבא לא אירי בה אלא דיבר בקרובת חלוצתו, מאי ומודים
 102. חכמים בנושא קרובת גרושתו' שאמרה המשנה, והרי לא הוזכרה
 103. קודם לכן כלל. דוחה הגמרא: ודלמא אף שלא הזכירה רבי עקיבא,
 104. מכל מקום הא קא משמע לן משנתנו, שמודים חכמים דאפילו
 105. שאין ממזר מחייבי לאוין, מכל מקום יש ממזר מחייבי כריתות.
 106. הגמרא מקשה על דחיה זו: הא כבר קתני ליה לדין זה במשנה לקמן
 107. (מט), איהו ממזר, כל הנוול משאר פשר שהוא בלא נבא ו-שביתאו
 108. אסורה בלאו, דברי רבי עקיבא. רבי שמעון התמימי אומר, כל שאר
 109. בשר שהיבין עליו ברת פה שמים הולד הנוול ממנו ממזר, והלכה
 110. כדבריו. אם כן מדוע הוצרכה משנתנו להשמיע שוב דין זה.
 111. מתרצת הגמרא: ודלמא קסתיס לן ו-סתם תנא משנתנו פשיטת

1. ואם היתה אחת מהן פסולה לכהונה ואחת פסולה לכהונה, אם היה
 2. חולץ לאחת מהן, חולץ לפסולה, שכן אם יחלוץ לכשירה יפסולה
 3. לכהונה, ועל כן עדיף שיחלוץ לזו שכבר פסולה לכהונה. ואולם
 4. אם היה מיבם לאחת מהן, מיבם גם לפשרה.

גמרא

5. שנינו במשנתנו: 'ארבעה אחין נשואין ארבע נשים ומתו, ומשמע
 6. שלא היו אלא ארבעה אחים בלבד. מקשה הגמרא: ארבעה אחין
 7. קלמא דעקד - וכי עולה בדעתך לפרש במשנה שהיו הם רק
 8. ארבעה אחים ומתו כולם, הלא אם כן מי הוא המיבם. מתרצת
 9. הגמרא: אלמא אימא, שארבעה אלו שמתו היו כמה מתוך הרבה
 10. אחין.

11. שנינו במשנתנו: אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן קרשות
 12. קרו. מקשה הגמרא: וכי שנקני ליה ו-מניחים לו] בית דין לייבם את
 13. ארבעתן, והתניא בברייתא, נאמר בפרשת יבום (דברים כה ט) 'וקראו
 14. לו וקני ערוה, ומכאן שהן ו-הזקנים] עצמם קוראים ליבם ומדברים
 15. איתו, ולא שלוחו. ודברו אלי, מלמד שהזקנים משיאין לו ליבם
 16. עצה הוגנת לו, שאם היה הוא גד - צעירו, והיא זקנה, או הוא
 17. זקן, והיא ילדה ו-צעירה, אומרים לו לזקן, מה לך ללכת אצל ילדה,
 18. ולצעירי אומרים, מה לך ללכת אצל זקנה, בלך ו-לך] אצל אשה
 19. שנקמתה, ואל תשים קמטה בבידתך. הרי שעל הזקנים להשיאו עצה
 20. הוגנת, ואם כן איך הם מניחים לו לייבם את ארבע היבמות, הרי
 21. לא יהיה לו במה לפרנסן.

22. מתרצת הגמרא: לא צריכא אלא באופן דאפשר ליה ליבם לפרנס
 23. את כולן. מקשה הגמרא: אי הכי, אפילו מוכא ו-יותר] מארבע
 24. יבמות נמי ייבם, ומדוע נקטה המשנה דווקא ארבע. מתרצת
 25. הגמרא: עצה מוכא קא משמע לן משנתנו, שעד ארבע נשים אין -
 26. ייבם, אבל מפי ארבע לא ראוי שייבם, כי הכי דנקמיה ו-כדי
 27. שתגיע] לכל אחת מהיבמות עונה אחת חדיש. שכן עונת תלמידי
 28. חכמים היא מערב שבת לערב שבת, ועד ארבע נשים תהיה עונת
 29. כל אחת מהן לפחות פעם בחודש.

30. שנינו במשנתנו: מי שהיה נשוי וכי לשתי נשים ומת, ביאתה או
 31. חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. שואלת הגמרא: ונייבם
 32. לתרויהו יבמות, ומנן שיבום האחת פוטרת את צרתה מיבום.
 33. משיבה הגמרא: אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, אמר קרא
 34. (שם כה ט) 'אשר לא יבנה את בית אחיו, ומכאן שרק בית אחד הוא
 35. הדיבם] בונה על ידי יבום, ואין בונה שני בתים מבית אחיו. שוב
 36. שואלת הגמרא: ונקלוץ לתרויהו, ומנן שחליצת האחת פוטרת
 37. את צרתה מחליצה. משיבה הגמרא: אמר רב זוטרא בר מנחם,
 38. אמר קרא בחליצה (שם כה ט) 'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל',
 39. ומכאן שרק בית אחד הוא חולץ, ואין חולץ שני בתים.
 40. שוב שואלת הגמרא: ונייבם לתרא יבמה, ואחר כך נחלוץ לתרא,
 41. ומנן שיבום האחת פוטרת את צרתה מחליצה. משיבה הגמרא:

42. אמר קרא בחליצה (שם כה ט), 'ואם לא יחפץ האישי לקחת את יבמתו'
 43. וגו', ומשמע, הא אם חפץ הוא לייבם ייבם, ומכאן שרק כל יבמה
 44. העולה ו-הראויה לעלות] ליבום עולה לחליצה, אבל כל יבמה שאין
 45. עולה לייבום אף אין עולה לחליצה ונפטרת בלא כלום. ומכיון
 46. שלאחר שייבם את הראשונה, אין צרתה ראויה ליבום, שכן 'אינו
 47. בונה שני בתים', אף אינה נזקקת לחליצה. הגמרא מביאה טעם
 48. נוסף לכך שאינו יכול לחלוץ לשניה לאחר יבום הראשונה: ועוד,
 49. כדי שלא יאמרו בית אחד של אחיו המת מקצתו בני ומתייבם
 50. ומקצתו חלוץ. מקשה הגמרא: ומה בכך שיאמרו כן. מתרצת
 51. הגמרא: אי דמיבם תחילה לאחת והדר חליץ לשניה, הכי נמי שאין
 52. קלקול דבר, אלמא יש לחוש [דלמא] חליץ מתחילה לאחת והדר
 53. מיבם לשניה, ונמצא קם ליה ו-עבור] באיסור 'לא יבנה' על יבום
 54. השניה.

55. מקשה הגמרא: ואימא ו-אמרו] לפרש בדרשת 'בית אחיו ולא שני
 56. בתים, שדווקא כי אימא תרא יבמה התקיים מצות יבום, אבל כי

1 אפילו תוך שלשים שרי, כדמוכח בעובדא דרבי יוסף, דמשמע אף על פי שאין לו בנים כלל
 2 — אין מותר לבעול עד לאחר שלשים. ושמא מילתא דפסיקא לחריהו נקט, ולעולם באין
 3 לו בנים שרי אפילו תוך שלשים. ולרבינו יצחק נראה: באין לו בנים כלל — אסור אפילו
 4 לכונוס תוך שלשים. כיון דאינו יכול לבעול עד לאחר שלשים. ואתי שפיר דנקט במסכת
 5 שמחות לישא, משום דאין לו בנים נקטיה, דאפילו
 6 לישא אסור, והרב רבינו יוסף אומר, דהא דאסרינן
 7 בית השמחה — היינו דוקא שמחה של רשות,
 8 דאמרינן במסכת שמחות (פרק ט): על כל המתים
 9 אסור לילך לבית השמחה עד שלשים יום, ועל
 10 אביו ועל אמו שנים עשר חדש, אלא אם כן היתה
 11 סעודה של מצוה. דאפשר דלא שרי בסעודה של
 12 מצוה אלא אחר שלשים, וקאי אביו ואמו. אך
 13 קצת משמע דשרי אפילו תוך שלשים.

14 **ונייבם** לחדא ונתחיל לחדא אמר קרא אם
 15 לא יחפון בו — אית ספרים דגרסי
 16 מקמי הכי: ותחיל לחדא ונייבם לחדא, אמר קרא:
 17 "אשר לא יבנה" כיון שלא בנה שוב לא יבנה.
 18 ונראה דלא גרסינן. דלא צריך קרא להכי, דכיון
 19 החליץ לחדא — אי אפשר לייבם שניה, כיון דאין
 20 עולה לחליצה, כדאמרינן לעיל דאינו חולץ שני
 21 בתים. ויעוד, דאינו חולץ שני בתים משמע
 22 הדשניה מותרת לשוק בולא כלום. וקרא ד"לא
 23 יבנה" איתור לכדדרשין פרק קמא (יבמות יא),
 24 לנתק החלוצה מבית לאלא. **בל** שאינו עולה
 25 בו — ואם תאמר: והרי חרש וחרשת, דאינן עולים
 26 לחליצה ועולים לייבום כדאמר בפרק "חרש"
 27 (יבמות קיבב). ויש לומר: הדהם בני חליצה נינהו,
 28 אלא דפומייהו הוא דבאיב להו. **ועוד** לא
 29 גרסינן: ועוד גוריה שמא יאמרו בית מקצתו בו,
 30 דאי מדאורייתא מותר לחדא לחילץ תחתיו —
 31 משום גורא לא נית. **כי** איבא תתי לא
 32 תתקיים מצות ייבום — תימה: דאם כן למה לי
 33 קרא דאין חולץ לשני בתים?

34 **אלמה** לא איצטרך סלקא דעתך אמינא
 35 ערה אבראי קיימא — הקשה הרב
 36 רבינו יוסף טוב ברבי יצחק: אבתי צרת צרה היכי
 37 משכחת לה? שחזרי צרת ערה אינה יכולה לינשא
 38 לאחיו השני, דאסורה לו מדאורייתא, דגבי וידיה
 39 ערה לאו אבראי קיימא! ויש לומר: דמשכחת לה
 40 בגון שהערה היא מחייבי עשה או לא תעשה
 41 ועשה לכל האחין, דלאו בת יבום היא, וצרתה
 42 שריא. **ודלמא** קסתים לן תנא כשמען
 43 התימני — תימה: דסתם ואחר כך מחלוקת היא.
 44 דכתיב: ונזא פריך בפרק "יש נוחליך" (בבא בתרא
 45 קכבב). וכי תאמר סתם לן תנא כרבי יוחנן בן
 46 ברוקא — סתם ואחר כך מחלוקת היא! ויש לומר:
 47 דנהי דאין חשיב סתם, מכל מקום חשיב כרבים
 48 לגבי יחיד, כדפרישית לעיל. ובפרק "יש נוחליך"
 49 סמיך אקושיא אחריתי, דקאמר: ועד מאי אלא.
 50 **אם** כן לשמענין שאר חייבי כריתות — אבתי
 51 הזה מצי למיפריך תנינא, דסתם לן תנא
 52 כוותיה בקדושין בפרק "האומר" (סו"ב): כל מקום
 53 שאין קדושין בו ואיהו זה — הבא על אחת מכל
 54 העירות.

55 **הכל** מודים במחזיר גרושתו — לרבותא נקט
 56 מחזיר גרושתו טפי משאר חייבי לאוין,
 57 דאף על גב דכתיב "חייא" "ותועבה" ואין בניה
 58 תועבין — פגום מיהא דהי.
 59 שכן

1 היתה אחת כשרה — לכהונה, ואחת פסולה, כגון שנתגרשה מאיש אחר. **אם בא יבם**
 2 לחולץ חולץ לפסולה — ולא יפסול את הכשרה לכהונה. דלא ישפוך אדם מי בורר
 3 ואחרים צריכים להם, אף על גב דהוא אף צריך להם.

4 **גמרא** ארבעה אחין סלקא דעתך — כיון דלא הוו אלא ארבעה וכולן מתו, כדקתני
 5 מתו, מאן מייבם? ושביקין ליה —
 6 בתמידי, ובמה יפרנס כולן? **דאפשר** ליה —
 7 שעשיר הוא, ויכול לזון. עונה בחדש — עונה
 8 של תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת, והיו
 9 "אשר פריו יתן בעתו" בכתובות (ס"ב), דמטי
 10 לכל חדא עונה בחודש. ונייבם לחדא — ברישא,
 11 והדר נחלוץ לחדא. כל שאינו עולה — לבית דין
 12 לייבום, שאינה זוקקה להתייבם, דרמנא פטרה,
 13 דכתיב: "את בית אחי" — בית אחד הוא בונה,
 14 ולא שני בתים — אינו עולה לחליצה. אלמה לא
 15 — בתמידי, כלומר: ואי שתי בתים בעלמא
 16 פטרה — מי לא איצטרך למיסר ערה ערה?
 17 הוא איצטרך, סלקא דעתך אמינא ערה אבראי
 18 קיימא ולא רמיא קמיה, והוא לה צרת בית
 19 אחד ותתייבם, קא משמע לן. כאן שנה רבי —
 20 במשנה זו לדגוני רבי לא ישפוך בו.
 21 **משנה** המחזיר גרושתו — משנשאת.
 22 והנשא את חלוצתו — דקיימא עליו בלאו
 23 דשוב לא יבנה. והנשא את קרובת חלוצתו —
 24 לקמן בעי לן גמרא: דאם קרובת חלוצתו לאו
 25 דאורייתא היא יוציא והולד ממור — דסבר רבי
 26 עקבא: יש ממור מחייבי לאוין. קרובת גרושתו
 27 — דגרושתו באשתו, ואחותה או אמה חייבי
 28 כריתות נינהו לגביה. **גמרא** אימא קרובת
 29 גרושתו — ורבנן אמהור גרושתו ונושא חלוצתו
 30 פליגי. ודלמא אם קא משמע לן דיש ממור
 31 מחייבי כריתות — והכי קאמר: אף על גב
 32 דפליגי רבנן בחייבי לאוין, מודים הם בחייבי
 33 כריתות שהולד ממור. ודלמא עולם לא איירי
 34 בה — דקאמרת לאשמעינן שאר חייבי
 35 כריתות. איירי דתנא רישא מחזיר גרושתו ונושא
 36 חלוצתו וקרובת חלוצתו — ופליגי רבנן עליה,
 37 תנא נמי ומודים בקרובת גרושתו. אבל קרובת
 38 חלוצתו — הכי נמי דלרבי עקבא הוי ממור.
 39 הכתוב קראו ביתו — ולית ליה סתמא דמתניתין
 40 בריש פרקין (מ"א). דקתני: החולץ ליבמתו
 41 ונשא אחיו את אחותה ומת — חולצת. דלרבי
 42 עקבא פטרה לגמרי.
 43 שהולד

1 **לא ישפוך אדם מי בורר** ונאחרים צריכים להם. **משנה** המחזיר גרושתו, והנשוא חלוצתו,
 2 והנשוא קרובת חלוצתו — יוציא, והולד ממור, דברי רבי עקיבא. והכמים אומרים: אין
 3 תולד ממור. ומודים בנושא קרובת גרושתו, שתולד ממור. **גמרא** וסבר רבי עקיבא הנשוא
 4 קרובת חלוצתו תולד ממור? והאמר ריש לקיש, פאן שנה רבי: אחות גרושה — מדברי
 5 תורה, אחות חלוצה — מדברי סופרים! תני: קרובת גרושתו. הכי נמי מסתברא, דקתני
 6 סיפא: ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממור. אי אמרת בשלמא איירי בה — היינו
 7 דקתני "ומודים", אלא אי אמרת לא איירי בה — מאי "ומודים"? **ודלמא** הא קא משמע
 8 לן: דיש ממור מחייבי כריתות. הא קתני לה לקמן: איזהו ממור — כל שאר בשר שהוא
 9 ב"לא יבא" דברי רבי עקיבא, רבי שמעון התימני אומר: כל שחייבין עליו פרת בדי
 10 שמים, והלכה דברבירו. **ודלמא** קסתים לן תנא כרבי שמעון התימני. אם כן ליתני שאר
 11 חייבי כריתות, קרובת גרושתו למה לזי? אלא שמע מינה איירי בה. **ודלמא** לעולם לא
 12 איירי בה, ואיירי דתנא מחזיר גרושתו ונושא חלוצתו וקרובת חלוצתו — תני נמי קרובת
 13 גרושתו. אלא קרובת חלוצתו לרבי עקיבא הוי ממור. אמר רבי תיאי בר אבא אמר רבי יוחנן,
 14 דאמר קרא: "בית חלוץ הנעל" — הפתוב קראו ביתו. אמר רב יוסף אמר רבי שמעון בר רבי
 15 שהולד

16 היינו טעמא דרבי עקיבא,
 17 הכי מודים במחזיר גרושתו
 18 רבי: הכי מודים במחזיר גרושתו
 19 שהולד

שכן עממה מתחללת – ליכא למימרא דדיא נמי תחלל מקל חומר, דהא אמר בקדושין (ע"ב) דאין חללה אלא מאיסורי כהונה. ולעיל בפרק קמא (ט"ב) דיבור המתחיל "מה" פירשתי. והיא כשרה – לכהונה איירי, כדמסקי היינו לתרומה, דלכון אסירא גרושה היא. ואם תאמר: לרבי עקיבא, אמאי מיפסלה לתרומה? הא לא זר אצלה מעיקרא הואו דלקמן בפרק "אלמנה" (ט"ט).

פרך: ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושה, ומשני: זר אצלה מעיקרא בעינן? ויש לומר: דסוגיא דהתם אליבא דרבנן, אבל רבי עקיבא לא בעי זר אצלה מעיקרא, כדאמר בפרק "עשרה יחסין" (קדושין ע"ב); השתא ממזר הוי, מיפסיל בביאתו מיבעיא? וקצת תימה לרבינו יצחק: דמאי דריש רבי עקיבא מ"היא תועבה"? דלא דריש ואין בניה תועבין – דהא ממזר הוי, ולא מצי למדרש נמי ואין צרתה תועבה – דלא שייך בה צרתה, דאין קדושין תופסין בחייבי לאון אליבא דרבי עקיבא. הכא נמי כיון דבא ברפך עשאה זונה – משמע הכא דוונה פסולה לתרומה, דמתחללת כמו אלמנה, וכן בפרק קמא דסוטה (ו"א) אמתניתין ד"ואלו אסורות לאכול בתרומה" דקאמר: אילימא מקמי דהשתי – זונה היא, ופשטיא דאסורה בתרומה, ותימה לרבינו יצחק: מנא לן דאסורה בתרומה? ד"אשה זונה לא יקח" כתיב, אבל לתרומה לא אשכחן: ועוד: לקמן בפרק "אלמנה" (ס"ב) דפרך: ואימא נבעלה לפסול לה – חייבי כריתות, ולמה לי קרא ד"כי תהיה לאיש זר" לחייבי כריתות? כיון דבחיבי כריתות היא זונה, חונה אסורה בתרומה! והיה נראה לרבינו יצחק ד"כי תהיה לאיש זר" הוא דנפקא לן דוונה אסורה בתרומה, וכל חייבי כריתות, אפילו אותה דעל ידי קדושין דלא היה זר אצלה מעיקרא, וכן חייבי לאון לרבי עקיבא, ואפילו מחזיר גרושה, דלא היה זר אצלה מעיקרא, כדמשמע לעיל דמיפסלה לרבי עקיבא מתרומה – הוי בכלל "לאיש זר", כדאמרין ב"עשרה יחסין" (קדושין ע"א); השתא ממזר הוי, מפסיל בביאתו מיבעיא? ואפילו לרבי יהושע דלא הוי ממזר, כיון דחמירי דריש אצלה חשיבי, והא דבעינן בפרק "אלמנה" (יבמות ט"א) זר אצלה מעיקרא – היינו דוקא בחייבי לאון, ולרבנן, ולא ממעטו מ"כי תהיה" ומשמע הך דאית בהו היה חייבי כריתות דחמירי, אלא דוקא נכרי ועבד, ולהכי איצטרך קרא ד"אלמנה וגרושה" – מי שיש לו אלמנות וגרושין, לאתויי נכרי ועבד, ולרבי עקיבא דמנכרי ועבד הוי ממזר, ונפיק מ"לאיש זר" – דריש

שחולד פגום – ואם ילדה בת – פסולה לכהונה כחללה. שכן היא עצמה מתחללת – שאם מת כהן גדול – אסורה אפילו לכהן הדיט, שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה, דכתיב: "לא יחלל זרעו" (ויקרא כא). ולא כתיב: "ולא יחל" ומשמע: שני חילולים, אחד לה ואחד לזרעו, והכי מפרש בקדושין (ע"א), או אם בת כהן היא פסלה מן התרומה, כדאמר במכילתין לקמן (ס"א); תאמר במחזיר גרושתו שאין היא עצמה מתחללת, דאי למפסלה לכהן לא מפסלה בהאי חזרה, דהא פסולה וקיימא משעת גירושין, ואי לתרומה – לא מתסרא בהכי, כדאמר ברי"ק "אלמנה לכהן גדול" (יבמות ט"א); המחזיר גרושתו – משנשאת, אין לו בה קדושין – דקסבר רבי עקיבא: אין קדושין תופסין בחייבי לאון, והיא פסולה – לכהן, דוונה היא, וולדה פסול – ממזר הוא, למאן – קתני ולדה כשר, לאו לכהונה? הא כדאיתא והא כדאיתא – היא כשרה לכהונה, ולדה כשר לבא בקהל, אבל לכהונה – פגום, הכי נמי סתברא – דהא כדאיתא והא כדאיתא, והיא תועבה – דקא פרכת היא תועבה ואין בניה תועבין – לא תיזקד בהי, אלא: היא תועבה ואין צרתה תועבה, ליאסר לייבום, אלא מתייבמת, רבי יהושע – דאמר במתניתין (יבמות ט"א); אין ממזר אלא מחיבי מיתות, עשאה זונה – ופסלה לכהונה, אבל לעיל, גבי מחזיר גרושה, ליכא לשנויי הכי, דאמר בפרק אלמנה לכהן גדול לקמן (ט"ט); ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו? ומשני: זר אצלה מעיקרא בעינן, חייבי

שהולד פגום – ואם ילדה בת – פסולה לכהונה כחללה. שכן היא עצמה מתחללת – שאם מת כהן גדול – אסורה אפילו לכהן הדיט, שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה, דכתיב: "לא יחלל זרעו" (ויקרא כא). ולא כתיב: "ולא יחל" ומשמע: שני חילולים, אחד לה ואחד לזרעו, והכי מפרש בקדושין (ע"א), או אם בת כהן היא פסלה מן התרומה, כדאמר במכילתין לקמן (ס"א); תאמר במחזיר גרושתו שאין היא עצמה מתחללת, דאי למפסלה לכהן לא מפסלה בהאי חזרה, דהא פסולה וקיימא משעת גירושין, ואי לתרומה – לא מתסרא בהכי, כדאמר ברי"ק "אלמנה לכהן גדול" (יבמות ט"א); המחזיר גרושתו – משנשאת, אין לו בה קדושין – דקסבר רבי עקיבא: אין קדושין תופסין בחייבי לאון, והיא פסולה – לכהן, דוונה היא, וולדה פסול – ממזר הוא, למאן – קתני ולדה כשר, לאו לכהונה? הא כדאיתא והא כדאיתא – היא כשרה לכהונה, ולדה כשר לבא בקהל, אבל לכהונה – פגום, הכי נמי סתברא – דהא כדאיתא והא כדאיתא, והיא תועבה – דקא פרכת היא תועבה ואין בניה תועבין – לא תיזקד בהי, אלא: היא תועבה ואין צרתה תועבה, ליאסר לייבום, אלא מתייבמת, רבי יהושע – דאמר במתניתין (יבמות ט"א); אין ממזר אלא מחיבי מיתות, עשאה זונה – ופסלה לכהונה, אבל לעיל, גבי מחזיר גרושה, ליכא לשנויי הכי, דאמר בפרק אלמנה לכהן גדול לקמן (ט"ט); ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו? ומשני: זר אצלה מעיקרא בעינן, חייבי

שהולד פגום – ואם ילדה בת – פסולה לכהונה כחללה. שכן היא עצמה מתחללת – שאם מת כהן גדול – אסורה אפילו לכהן הדיט, שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה, דכתיב: "לא יחלל זרעו" (ויקרא כא). ולא כתיב: "ולא יחל" ומשמע: שני חילולים, אחד לה ואחד לזרעו, והכי מפרש בקדושין (ע"א), או אם בת כהן היא פסלה מן התרומה, כדאמר במכילתין לקמן (ס"א); תאמר במחזיר גרושתו שאין היא עצמה מתחללת, דאי למפסלה לכהן לא מפסלה בהאי חזרה, דהא פסולה וקיימא משעת גירושין, ואי לתרומה – לא מתסרא בהכי, כדאמר ברי"ק "אלמנה לכהן גדול" (יבמות ט"א); המחזיר גרושתו – משנשאת, אין לו בה קדושין – דקסבר רבי עקיבא: אין קדושין תופסין בחייבי לאון, והיא פסולה – לכהן, דוונה היא, וולדה פסול – ממזר הוא, למאן – קתני ולדה כשר, לאו לכהונה? הא כדאיתא והא כדאיתא – היא כשרה לכהונה, ולדה כשר לבא בקהל, אבל לכהונה – פגום, הכי נמי סתברא – דהא כדאיתא והא כדאיתא, והיא תועבה – דקא פרכת היא תועבה ואין בניה תועבין – לא תיזקד בהי, אלא: היא תועבה ואין צרתה תועבה, ליאסר לייבום, אלא מתייבמת, רבי יהושע – דאמר במתניתין (יבמות ט"א); אין ממזר אלא מחיבי מיתות, עשאה זונה – ופסלה לכהונה, אבל לעיל, גבי מחזיר גרושה, ליכא לשנויי הכי, דאמר בפרק אלמנה לכהן גדול לקמן (ט"ט); ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו? ומשני: זר אצלה מעיקרא בעינן, חייבי

אלמנה וגרושה" לקמן (ט"א), לדרשה אחרית. ומכל הנהו דלא תפסו בהו קדושין היא זונה, כדאמר בפרק "כל האסורין" (תמורה כ"ט); מה עריות דלא תפסי בהו קדושין והויא זונה כו', דלשון זונה משמע שא"א לדחות בה אלא ביאת זונה – לא לאו דמלקות, ואין להקשות: למה לי דכתב רחמנא "זונה לא יקח" כיון דוונה אסורה בתרומה – קל חומר דאסורה לכהונה, מנרשה דשריא בתרומה ואסורה לכהן? דמהאי קל חומר נפקא לן (יבמות ס"ב) דגו עמוני ומואבי פסלי לכהונה, אף על גב דאין מחזירין מן הדין – קאמר התם דגילו מילתא בעלמא הוא דאיצטרך לאו דוונה דלקי תרתי, ועוד איצטרך לזונה מנכרי ועבד ולרבנן דרבי עקיבא, דליכא בה לאו בתרומה מ"לאיש זר" אלא מ"אלמנה וגרושה", דמאלמנה וגרושה נפקא, אי נמי: משום גירות ומשחררת איצטרך לאו דוונה, ואפילו לאבי דאמר בפרק "כל האסורין" (תמורה כ"ט) דכהן אכל על הוונה נכריה אינו לוקה משום זונה, אם נתגירה – מודה דלקי, דהוי זרעו מיוחס אחרי, ועוד: דמשמע שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה – הוא דהוי חייבי כריתות בכלל "לאיש זר", כדמשמע הכא ובכל דוכתי, דשם זונה גורם לה ליפסל, ומיהו מנכרי ועבד, אף על גב דהויא זונה, דהא לא תפסי בה קדושין מינייהו – לא הוי בכלל "לאיש זר", אלא דוקא חייבי כריתות דחמירי, וקצת קשה: דבפרק "עשרה יחסין" (קדושין ע"ב) דפרך: השתא ממזר הוי, מפסיל בביאתו מיבעיא? משמע, היכא דהוי ממזר פשטיא דהוי בכלל "לאיש זר" אפילו לא הויא זונה, ומיהו, לרבי יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות, תשם זונה גרם לה דהויא בכלל "לאיש זר", והוה דוחק, דבכל דוכתיך דמשמע דשם זונה גרם לה ליפסל מתרומה אתי כרבי יהושע, ולעיל בסוף פרק "ארבעה אחין" (להא דיבור המתחיל "אף על פי") הביא רבינו יצחק דכל הך דעל ידי קדושין, כיון דלא הוי זר אצלה מעיקרא – לא הוי בכלל "לאיש זר", וזונה דפסולה לתרומה – משום דכללה קרא בחזי חללה, ליהכי פסולה כחללה, ולפי זה צריך לישב דהא דפרך בפרק "אלמנה" (יבמות ס"ב) ואימא נבעלה לפסול לה – חייבי כריתות, עשאה זונה – משמע דלרבי יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות, דבתפיסת קדושין תלוי שם זונה, כדמשמע בפרק "כל האסורין" (ס"ב) וכן בסוף פרק "רבן גמליאל" (לקמן ג"א) איצטרך לאשמעינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, משמע דליכא מאן דפליג, והא דהשתמיץ בסמוך דממזרות תלוי בתפיסת קדושין, וכן לקמן (מה"ב) דקאמר: מה אשת ואבו דלא תפסי קדושין וחולד ממזר, משמע דכל היכא דלא תפסי קדושין – הי וזר ממזר, היינו לשמעון התייבם ולרבי עקיבא, משום דגילי לן קרא שיש ממזר מחייבי כריתות, כדילפינן בסוף פירקין (ט"ט), וגילי לן נמי דלא תפסי בהו קדושין, כדאמרין בסוף פרק "האומר" (קדושין ס"א); משום הכי אית לן למימר דהא בהא תליא, אבל לרבי יהושע, אף על גב דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות – לא הוי ממזר, כדילפינן רבי יהושע בסוף פירקין דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, ולחכי בסמוך, דקאמר: הכל מודים שמעון חתימני, לא קאמר: הכל מודים רבי יהושע – אף על גב דאמר רבי יהושע אין ממזר מחייבי כריתות הני מילי כו', דלרבי יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות אף על גב דאין חולד ממזר, אבל קצת קשה, דבפרק קמא דתמורה (ה"ב) פרך: לרבא דאמר כל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני – והוי אלמנה לכהן גדול, דרחמנא אמר "לא יקח" ותנן: כל מקום שיש קדושין ויש עבירה, כגון אלמנה לכהן גדול כו'!

במות דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלה

57 ברישא בדברי רבי עקיבא, היא פסולה וולדה פסולה. היא פסולה
 58 למאן – למי היא פסולה, אילימא פסולה לקהל, וכי משום דוניא
 59 ו-שזינתהו אפסלה (ליה) לקהל, הלא בודאי לא כן הוא. אלא
 60 לאו, כוונת רבי עקיבא היא שנפסלת לכהונה. ואילו מה שאמר רבי
 61 עקיבא ו'ולדה פסולה, למאן – למה הוא פסול, אילימא לכהונה, הא
 62 משתמע מכך שלקהל הוא בששה, והרי לא יתכן לומר כן בשיטת
 63 רבי עקיבא, דהאמר רבי עקיבא במשנתנו שהולד של מחזיר
 64 גרושתו ממוזר. אלא פשיטא שכוונת רבי עקיבא היא שהולד פסול
 65 לקהל, ופסול האשה הוא לכהונה. ואם כן, מכך דרישא של המשנה
 66 בדברי רבי עקיבא, הא כדאיתא והא כדאיתא, ופסול האשה ופסול
 67 הולד אמורים בשני עניינים שונים, בפיפא נמי יש לפרש דהא
 68 כדאיתא והא כדאיתא, שהאשה כשירה לכהונה, ואילו הולד כשר
 69 רק לקהל. ואם כן יתכן שגם לחכמים הולד פגום לכהונה, כדברי
 70 רב יוסף.
 71 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא השניה שהקשתה לעיל על
 72 דברי רבי יוסף: מה שהקשינו לעיל ממה שנאמר במחזיר גרושתו
 73 'תועבה היא', ומשמע דווקא היא תועבה אבל אין בניה תועבים
 74 לכהונה, נמי יש לדחות, שלא בא הכתוב למעט את בניה, אלא כך
 75 יש לדורשו, דווקא היא תועבה, ואולם אין צרתה תועבה. שאם
 76 מת בעלה לאחר שהחזירה באיסור ויש לו אשה נוספת, ונפלו
 77 שתיקן לפני אחיו ליבום, אף שהגרשה המוחזרת אסורה ביבום
 78 מכל מקום צרתה מתייבמת, ואין הגרשה נחשבת כערה
 79 שפוטרת את צרתה מיבום. אכל נתיב תועבין ופגומים לכהונה
 80 כדברי רבי יוסף, ואינם מתמעטים מתועבה היא'.
 81 מסיימת הגמרא: שתי הקושיות האחרונות על רב יוסף אמנם
 82 תורצו, אלא שהקושיא הראשונה שהקשינו על הקל וחומר שדרש
 83 מאלמנה לכהן גדול, עדיין קשיא. שחרי יש להשיב עליו, מה
 84 לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת ונאסרת לכהן הדיוט
 85 ולאכילת תרומה, ועל כן אף זרעה מתחלל, מה שאין כן במחזיר
 86 גרושתו שאינה נפסלת בביאה זו לכהונה, ואם כן יתכן שאף בתה
 87 אינה נאסרת לכהונה.
 88 משום קושיא זו הגמרא חוזרת בה ומפרשת את דברי רבי יוסף
 89 באופן אחר: דברי רבי יוסף לא נאמרו על ולד המחזיר גרושתו,
 90 אלא אי אתמר דינו של רב יוסף, הכי אתמר. אמר רב יוסף, אמר
 91 רבי שמעון קרבי, הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום
 92 ופסול לכהונה. מפרשת הגמרא: מאן ו-מי) הם הכל שמודים בדבר
 93 זה, רבי יהושע הוא, דאף על גב דאמר רבי יהושע במשנה להלן
 94 (ט) שאין הולד נעשה ממוזר כשנולד מביאת חייבי כריתות אלא
 95 רק מחייבי מיתות בית דין, נתי ו-אמנם) דממוזר לא הוי וכשר
 96 לקהל, מכל מקום פגום לכהונה מיהא הוי. ומקור דין זה הוא מקל
 97 וחומר מאלמנה לכהן גדול, ומה אלמנה לכהן גדול שאיסורה קל,
 98 לפי שאין איסורה שונה בכל, אלא אסורה רק לכהן גדול, ומכל
 99 מקום פנה הנוולד לה ממנו פגום לכהונה, זו האסורה באיסור כרת,
 100 שאיסורה שונה בכל ישראל, וכי אינו דין שיהיה פנה לכהונה.
 101 וכי תימא לפרוך את הקל וחומר, מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא
 102 עצמה מתחללת ונפסלת לכהונה, ועל כן גם זרעה מתחלל ונפסל
 103 לכהונה, הלא קמא בחייבי כריתות נמי מבין שבעלה עשאה זונה
 104 בביאה זו האסורה באיסור כרת, ונפסלה לכהונה ולתרומה. לפיכך
 105 יש לפסול לכהונה ולד שנולד מביאת חייבי כריתות, בקל וחומר
 106 מולד שנולד מביאת כהן גדול על אלמנה.
 107 הגמרא דנה בדיון ולד של עובד ועובר כוכבים מבת ישראל: אמר
 108 רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, הכל מודים בעבד כנעני ועובד
 109 כוכבים קמא על פת ישראל, שהולד ממוזר. מפרשת הגמרא: מאן
 110 ו-מי) הם הכל שמודים בדיון זה, שמעון התימני הוא. דאף על גב
 111 דאמר שמעון התימני שאין ממוזר מביאת חייבי לאוין, הני מילי

1 שהולד הנוולד לו ממנה פגום לכהונה, ואם היא בת הרי היא אסורה
 2 להינשא לכהן כדק חללה. הגמרא מפרשת את דברי רבי יוסף: מאן
 3 ו-מי) הם 'הכל' שמודים לדיון זה, שמעון התימני הוא, דאף על גב
 4 דאמר שמעון התימני במשנה להלן (ט) שאין הולד נעשה ממוזר
 5 כשנולד מביאת חייבי לאוין אלא רק מביאת חייבי כריתות, ואף
 6 איסור מחזיר גרושתו אינו אלא בלאו, מכל מקום נתי ו-אמנם)
 7 דממוזר לא הוי, מכל מקום פגום לכהונה מיהא הוי. ומקור פגם זה
 8 הוא מקל וחומר מאלמנה, ומה אלמנה שנישאת לכהן גדול
 9 שאיסורה קל משאר חייבי לאוין, שהרי אין איסורה שונה בכל אלא
 10 אסורה רק על כהן גדול בלבד, ומכל מקום פנה שנולד לה מביאה
 11 זו פגום לכהונה, גרושה מוחזרת זו שחמורה יותר מאלמנה לכהן
 12 גדול לפי שאיסורה שונה בכל ישראל, וכי אינו דין שיהיה פנה פגום
 13 לכהונה.
 14 הגמרא דוחה את דברי רבי יוסף משלשה טעמים: א. אימא למיפרך
 15 את הקל וחומר, שחרי מה לאלמנה לכהן גדול, שחמורה היא, שכן
 16 היא עצמה מתחללת בביאה זו ונעשית חללה שאסורה גם לכהן
 17 הדיוט, ולכן שמת הכהן הגדול, ואם היא בת כהן נאסרת מאכילת
 18 תרומה, ויתכן שדווקא משום כן מתחלל זרעה. מה שאין כן
 19 במחזיר גרושתו שהיא עצמה אינה נפסלת מחמת ביאה זו
 20 להינשא לכהן, ואם היא בת כהן אינה נאסרת לאכול בתרומה
 21 לאחר שתצא מבעלה ותשוב לבית אביה.
 22 ב. ועוד יש לומר שאין ולד המחזיר גרושתו נפגם לכהונה, משום
 23 שנאמר בה (דברים כד) 'לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב
 24 לקהלה וגו' כי תועבה היא' ודווקא 'היא' תועבה פתיה, ומשמע
 25 מכך שאין נתיב תועבין, ואינם נפסלים לכהונה.
 26 ג. ועוד יש להוכיח שלא כדברי רב יוסף מדברי הברייתא. דתימא,
 27 המחזיר את גרושתו, והנושא את הנושא, והנושא את קרובת
 28 הנושא, רבי עקיבא אומר, אין לו מה תפיסת קדושתו, ואף
 29 שגרושתו וחלוצתו אסורות עליו רק באיסור לאו ולא באיסור
 30 כרת, טובר רבי עקיבא שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין,
 31 ולפיכך אינה צריכה הימנו גמ. והיא פסולה מלהינשא לכהונה
 32 משום שנעשית זונה בביאת איסור זו, וזונה אסורה לכהן. וולדה
 33 פסול לבוא בקהל משום שהוא ממוזר, שכן לשיטת רבי עקיבא יש
 34 ממוזר מחייבי לאוין. ובית דין כופין אותו להוציא אותה משום
 35 שהיא אסורה עליו. ואולם חכמים אומרים שהמחזיר את גרושתו
 36 והנושא את חלוצתו יש לו מה תפיסת קדושתו, ולפיכך היא צריכה
 37 הימנו גמ, משום שקידושין תופסים בחייבי לאוין, והיא כשרה
 38 לכהונה, שכן אין אשה נעשית זונה מביאת חייבי לאוין, וולדה
 39 כשר. מסיקה הגמרא את ראייתה: ולדה כשר' שאמרו חכמים
 40 למאן – למי הוא כשר להינשא, האם לאו לכהונה הוא כשר. הרי
 41 שלשית הסוברים שולד שנולד מביאת חייבי לאוין אינו ממוזר,
 42 אף אינו נפגם לכהונה, ולא כדברי רבי יוסף שלדברי הכל הולד
 43 פגום לכהונה.
 44 דוחה הגמרא ראייה זו: לא אמרו חכמים שהולד כשר לכהונה,
 45 אלא רק לקהל ישראל. מקשה הגמרא: אי הכי, מה שאמרו חכמים
 46 שהיא כשרה, למאן – למי היא כשירה, אילימא כשירה להינשא
 47 לקהל, הלא פשיטא הוא, וכי משום דוניא ו-שזינתהו אפסלה
 48 ו-נפסלה לקהל. אלא לאו ו-רדאין) שכוונת חכמים היא שכשירה
 49 לכהונה, ואם כן משמע, מדהיא לכהונה – כשם שדברי חכמים היא
 50 כשירה' הם לענין כהונה, אף מה שאמרו 'ולדה כשר', הוא נמי
 51 לכהונה, ולא כדברי רבי יוסף האומר שהולד פגום לכהונה.
 52 מתרצת הגמרא: מדי איריא – וכי ראייה היא, הלא יש לומר הא
 53 כדאיתא והא כדאיתא – מה ששינוי היא כשירה' הוא לענין
 54 כהונה, אך מה ששינוי 'ולדה כשר' הוא לענין לבוא בקהל, אבל
 55 לכהונה יתכן שהוא פסול. מוכיחה הגמרא כדבריה: הכי נמי
 56 מסתברא שלא כל דברי הברייתא אמורים בענין אחר, דהרי קתני

64 שאינה נפסלת לכהונה, ועל כן יתכן שגם בנה אינו פגום לכהונה.
65 מתרצת הגמרא: **הכא נמי** בעבד ועובד כוכבים הבא על בת
66 ישראל, בין שנבעלה למי שפסול אצלה, פסלה מן הכהונה, **ואמר**
67 **רבי יוחנן משום רבי שמעון**, מנין לעובד כוכבים ועבד הכא על
68 הפהנת ועל הלוייה ועל הישראלית, שפסולה מן הכהונה, **שנאמר**
69 **(ויקרא כב יג) 'ונת פהו כי תהיה אלמנה וגרושה וגו' מלחם אביה**
70 **תאכל, ומכאן שדווקא אם נישאה למי שיש לו דיני אלמנות**
71 **וגרושין בה**, כלומר לישראל שקידושין תופסים לו בה, והיא
72 נעשית מחמתו לאלמנה גרושה אם ימות או יגרשנה, הרי היא
73 חוזרת לאכול בתרומת בית אביה לאחר שנתאלמנה או נתגרשה.
74 **יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם דיני אלמנות וגרושין בה**, מכיון
75 שאין קידושיהם תופסים בה, שאם נבעלה להם, לעולם אינה
76 חוזרת לאכול בתרומת בית אביה.
77 אביי מקשה על רב יוסף שפסק שהולד ממזר: **אמר ליה אביי** לרב
78 יוסף, **מאי תוית דקמכת אדרב דמי** - מה ראית לסמוך על דברי רב
79 דימי שאמר בשם רבי שהולד ממזר, **קמוך אדרבין** שאמר בשם רבי
80 שהולד כשר. **דכי אמת רבין מארץ ישראל לבבל אמר**, רבי נתן
81 ורבי יהודה הנשיא מורים בה בבתי ישראל שנבעלה לעבד ועובד
82 כוכבים, להיתירא, והכשירו את הולד לבוא בקהל. **ומאן הוא רבי**
83 **יהודה הנשיא**, הלא רבי הוא, ואם כן אין הדבר מוסכם שלדעת
84 רבי הולד ממזר.
85 הגמרא מביאה שיטה נוספת המכשירה את הולד לקהל: **ואף רב**
86 **מורה בה להיתירא**, והכשיר לקהל ולד שגולד לבת ישראל מעבד
87 ועובד כוכבים. **דהוא אדם שגולד מעובד כוכבים שבא על בת**
88 **ישראל דאתא לקמיה דרב**, ואמר ליה אדם זה לרב, **עובד כוכבים**
89 **ועבד הכא על בת ישראל**, מהו דינו. אמר לו רב, **הולד בשר לבוא**
90 **בקהל ואינו ממזר**. אמר ליה אותו אדם, **אם כן הב לי ברתך** - תן
91 לי את בתך לאשה. אמר לו רב, **לא יהיבנא לך את בתאי אמר שימי**
92 **פר חיית לרב**, אמרי אינשי בדרך גומא, **נמלא כמדי אנפאי רקיא**
93 - גמל בארץ מדי רוקד עם ארבעת רגליו בתוך כלי שהוא במידת
94 קב, והרי הוא קבא, והוא נמלא, והוא מרי, ולא רקיא - אם כן מדוע
95 הגמל שלפנינו אינו רוקד בתוך קב במדי, יבוא וירקוד לפנינו.
96 ואמר כן לרב בדרך משל, הלא אמרת דבר חידוש שבן עובד
97 כוכבים מכת ישראל מותר לבוא בקהל, ואם כן, בוא ותוכיח
98 כדבריך ותן לו את בתך לאשה. אמר ליה רב לשימי בר חייתא,
99 **אפילו אי ניתוי** - אם יהיהו אדם זה גדול ביהושע בן נון לא יהיבנא
100 **ליה ברתאי** - לא אתן לו את בתאי. אמר ליה שימי בר חייתא לרב, **אי**
101 **היה אדם זה גדול ביהושע בן נון**, אי פר לא יהיב ליה, **אחריתי יהיב**
102 **ליה** - אם אתה לא תתן לו את בתך אחרים יתנו לו את בתם, אבל
103 **היא** - אדם זה שאינו גדול וחשוב כיהושע, אי פר לא יהיב ליה
104 **את בתה**, גם אחריתי לא יהיב ליה את בתם. לא היה קאזיל - לא
105 **להלך** אדם זה מקמיה דרב והמשיך לעמוד לפניו כדי שיתן לו את
106 **בתו**, יהיב ביה ענייה - נתן בו רב את ענינו, ושכיב - וימתן אותו
107 אדם.
108 הגמרא מביאה אמוראים נוספים המכשירים ולד זה לקהל: **ואף רב**
109 **מתנה מורה בה להיתירא**, ואף רב יהודה מורה בה להיתירא. **דכי**
110 **אתא בן עובד כוכבים שגולד לבת ישראל לקמיה דרב יהודה**
111 **ושאלו האם הוא מותר לבוא בקהל**, אמר ליה רב יהודה, **זיל**
112 **אטימר** - לך למקום שאין מכירים אותך ולא ידעו שאתה בן עובד
113 כוכבים, ותשא שם את ישראל לאשה, או נסיב פת מינה - או
114 **שתשא בת ישראל שנולדה מעובד כוכבים**, כמותך, אבל לא תשא
115 **ממזרת האסורה על ישראל** כשר. וכן כי אתא בן עובד כוכבים
116 **מבתי ישראל לקמיה דרבא**, אמר ליה רבא, **או גלי** - או שתגלה
117 **למקום שלא יכירוך**, ויתנו לך בת ישראל, או נסיב פת מינה - או
118 **שתשא בת ישראל מהעובד כוכבים**, כמותך.
119 הגמרא דנה בדין ולד של בת ישראל ממי שחציו עבד וחציו בן
120 חורין: **שליחו ליה בני המקום** שנקרא 'בני מיכס' לרבה, מי שחציו
121 **עבד וחציו בן חורין הכא על בת ישראל**, מהו דינו של בנם. אמר
122 **להו רבה**, השתא בעבד כולו שבא על בת ישראל, אמרינן שהולד
123 **בשר**, מי שחציו עבד שבא על בת ישראל, מיביציא - וכי צריך
124 **לומר שבנו כשר**. רב יוסף מקשה על דברי רבה: **אמר רב יוסף**, **מרא**
125 **דשמעתא** - בעל שמועהו זו שולד עובד כוכבים ועבד מבתי ישראל
126 כשר,

1 בולד שגולד מחייבי לאוין דתפסי בהו קידושין, אבל הכא עובד
2 כוכבים ועבד שבאו על בת ישראל, ביון דלא תפסי בהו קידושין,
3 כחיבי בריהות דמי, וכשם שולד הגולד מחייבי בריהות הולד
4 ממזר, הוא הדין לגולד לבת ישראל מעובד כוכבים ועבד.
5 הגמרא מקשה על פירוש זה בדברי רבי יוחנן: **מיתבי, שנינו**
6 **בברייתא, עובד כוכבים ועבד הכא על בת ישראל, הולד הגולד להם**
7 **ממזר. רבי שמעון בן יהודה אומר, אין ממזר אלא ממי שאיסורו**
8 **איסור ערוה וענינה ברת**. הרי שרבי שמעון בן יהודה הסובר
9 **כשמעון התימני שאין ממזר מחייבי לאוין**, סובר כן גם בולד של
10 עובד כוכבים ועבד, ולא כמבואר לעיל בדברי רבי יוחנן שמודה
11 בו שמעון התימני שהוא ממזר.
12 הגמרא מפרשת את דברי רבי יוחנן באופן אחר: **אלא אמר רב יוסף,**
13 **מאן דהכל מודים**, שאמר עליהם רבי יוחנן שהם מודים שהולד
14 ממזר, רבי הוא. ששנינו להלן במשנה (להלן ג) 'אין ביאה אחר
15 חליצה', שאם נפלו לפניו שתי יבמות וחלץ לאחת מהן ואחר כך
16 בא על צרתה, אין השניה צריכה ממנו גט, שכן נפטרה מיבום
17 בחליצת הראשונה ושוב אינה נקנית לו בביאה. ואמר רבי יוחנן,
18 **דאף על גב דרבא אומר (להלן נב), אין הדברים הללו אמורים אלא**
19 **לדברי רבי יצחקא שהיה עושה את החלוצה וצרתה שאסורות**
20 **באיסור לאו של 'לא יבנה' בערוה** האסורה באיסור כרת, משום
21 שלשיתו אין קידושין תופסים בחייבי לאוין הולד ממזר, ואולם
22 ליה - רבי עצמו לא סברא ליה כן, אלא סובר שקידושין תופסים
23 בחייבי לאוין הולד כשר, ואם בא עליה לשם קידושין קנאה, מכל
24 מקום **עובד כוכבים ועבד הוא מורה** שהולד ממזר. רב יוסף מוכיח
25 כדבריו: **דכי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל**, אמר בשם רב
26 **יצחק בר אבודי משום רבינו** - רבינו, **עובד כוכבים ועבד הכא על**
27 **בת ישראל, הולד ממזר**.
28 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין ולד זה: **רבי אתא שר**
29 **הבירה, ורבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו, פרוק תהו**
30 **שבויותא - פדו שבויות הללו דאתו מארמון למכרנא. הוה תרא**
31 **משבויות אלו דאעקרא** - שנתעברחו מעובד כוכבים, ואתו רבי
32 אחא ורבי תנחום לקמיה דרבי אמרי, לשואלו מה דין עובריה. אמר
33 ליה רבי אמרי, **רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא אמרי, עובד**
34 **כוכבים ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזר**, רב יוסף תמה על
35 דברי רבי אמרי, אמר על רב יוסף, **האם רבנותא היא למחשב את מנין**
36 **הנכרי הסוברים שהוא ממזר**, וכי משום שהם רבים יש לפסוק
37 הלכה כמותם. **הא רב ושמואל שבבבל, ורבי יהושע בן לוי ובר**
38 **קפרא שבארץ ישראל, ואמרי לה חלופי** - ויש שמחליפים את פר
39 **קפרא ועיילי** - ומכביטים במקומו את זקני דרום, **דאמרי שעובד**
40 **כוכבים ועבד הכא על בת ישראל הולד בשר**, אם כן, מנין שיש
41 לפסוק כאמוראים הסוברים שהולד ממזר, ולא כאמוראים
42 המכשירים אותו לבוא בקהל. **אלא אמר רב יוסף, יש לפסוק**
43 **שהולד ממזר לא משום אותם אמוראים שפסקו כן, אלא משום**
44 **ששית רבי היא כן, והלכה כמותו**. דהרי כי אתא רב דימי אמר
45 **בשם רבי יצחק בר אבודימי, משום רבינו אמרו, עובד כוכבים ועבד**
46 **הכא על בת ישראל הולד ממזר**.
47 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין ולד זה: **רבי יהושע בן לוי אומר,**
48 **הולד שגולד מעבד ועובד כוכבים שבא על בת ישראל מקוקל ופסול**
49 **הגמרא מבררת את דבריו: למאן** - למי הוא מקוקל ופסול
50 **להינשא. אילימא לקהל, כדין ממזר, הא אמר רבי יהושע בן לוי**
51 **עצמו לעיל שהולד בשר לקהל**. אלא בהכרח חונת רבי יהושע
52 היא, שאם נולדה בת מביאה זו היא מקוקלת לפהינה, ואסורה
53 להינשא לכהן. **דהרי כוליהו אמוראי, ואף אלו דמכשרי את הולד**
54 **לקהל, מודו** - מודים שהולד פגום לפהינה, ולמדים זאת מקל
55 **וחומר מאלמנה לכהן גדול, בה אלמנה לכהן גדול שאיסורה קל**
56 **משום שאין איסורה שנה בבל, אלא אסורה קל כהן גדול, ומכל**
57 **מקום פנה הולד לה ממנו מתחלל ונעשה פגום לכהונה**, בת
58 **ישראל זו שאיסורה הולד ועובד כוכבים שהיה בכל ננות ישראל,**
59 **אינו דין שיהיה פנה העובד מהם פגום לכהונה**.
60 הגמרא פורטת כל חובתה זו: **מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא**
61 **עצמה מתחללת ונפסלת מלהינשא לכהן הדיוט** לאחר שימות
62 בעלה הכהן הגדול, ויתכן שדווקא משום חומרתה זו בנה נפסל
63 לכהונה, מה שאין כן עבד ועובד כוכבים שבאו על בת ישראל

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז רש"י

1 חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין — דנפקא לן בפרק "ביצד" (יבמות כגא) מ"כי תהיון
 2 לאיש שתי נשים" וגו' ועבד ונכרי לאו בני קדושין ניהו, דכתיב (בראשית כב) "שבו לכם
 3 פה עם החמור" — עם הדומה לחמור. ונכרי נמי ליתיה בכלל קדושין, דכתיב (דברים ז)
 4 בשבע אומות: "לא תחתן בם" — לא ידא לך בהן דחתן, ובשאר אומות כתיב (שם כא):
 5 "ואחר כן תבא" — ממכלל דמעיקרא לית בה
 6 הויה. והנהי קראי נפקא לן בקדושין (סחב), דלא
 7 תפסי קדושין בנכריה, ונכרי נמי מצוי למילף
 8 מינייהו. הלכך, אין ביאתו ביאה לשם קדושין,
 9 ודמאי לחייבי כריתות. ובשאלתות דרב אחאי
 10 מפיך מהא: "ודיא בעולת בעל" (בראשית כ)
 11 ודרשין בסנהדרין (נזב), בעולת בעל — יש
 12 להם, נכנסה לחופה ולא נבעלה — אין להם,
 13 וכל שכן דארסיה לית להו. וביאה לשם קדושין
 14 נמי לית להו, דאיתקוש הוית להודרי. אין ממזר
 15 וכו' — והוא האי גנא בשמעון התימני סבירא
 16 ליה, וקתני בנכרי ועבד דאין ממזר. אף על גב
 17 דקאמר רבי — בפרק "רבן גמליאל" אין ביאה
 18 אחר חליצה, דאם חלץ לו ובעל את זו — אינה
 19 צריכה הימנו גט. וקאמר. אין הדברים הללו
 20 אמורים, דיבאה אחר חליצה לא תפסה, אלא
 21 לדברי רבי עקיבא כו', אבל לדידה לא סבירא
 22 ליה. אפילו הכי, בנכרי ועבד — מודים. וכי
 23 אתא רב דימי ב"ש משום רבינו — רבי שבויתא
 24 מן ארמון — לאנטוכי. אלא אמר רב יוסף רבי
 25 היא — לא תחשוב נכרי. דהאי משום רבותא
 26 דברים לא תפסיל ליה, דהא נמי רבים אבשרי,
 27 אלא משום ההיא דרבי איבא למיפסליה,
 28 דהלכה כמותא. והאמר רבי יהושע בן לוי —
 29 לעיל, הולד כשר. זו שאיפשוה שות בכל — נכרי
 30 אסור בין בכהנת בין בלויה בין בישראלית.
 31 שננה פגום — בנה פגום לאו דוקא, דהא פשיטא
 32 בן הנכריה לאו בהו גורא. ואי משום דלא שא
 33 כהנת, כיון דמותר בישראלית — מותר נמי
 34 בכהנת, שאין קדושה בנשים, דאפילו כשרות
 35 מותרות לפסולים, דקימא לן (קדושין עגא): לא
 36 הותרו כשרות מלגשא לפסולים. אלא משום
 37 בתה נקט, דאם תלד בת — פסולה לכהונה.
 38 פסלה — אפילו מתרומה דבי נשא, וכל שכן
 39 מלגשא לכהן, שפסולה — כהנת מתרומת
 40 אביה, ולויה וישראלית כגון שנישאו לכהן וילדו
 41 לו בנים, ובשמותו בעליהן היו אוכלות בתרומה
 42 כשבל בניהם. ואם בא עליה נכרי ועבד —
 43 פסלה מתרומה, וכל שכן מכהונה. מי שיש לו
 44 אלמנות ונירושין בה — כגון ישראלית, הוא דבי
 45 מת חורע אין לה — "ושבה אל בית אביה" וגו'
 46 (ויקרא כב). יצאו נכרי ועבד שאין לו אלמנות
 47 ונירושין בה — שאין קדושין תופסי. אמר ליה
 48 אב"י — לרב יוסף. מאי הוית דסמכת אדרב דימי
 49 — דאמר משמיה דרבי הולד ממזר, סמוך
 50 אדרבך דמכשרי ליה משמיה דרבי, דההוא
 51 דאתא — בן נכרי מישראלית. אמרי אנשי גמלא
 52 כמדי אקבא רקא — גמל גדול מרקד בתוך קב
 53 קטן בארבע רגליו במלכות מדי, וגומא. הא
 54 קבא והא גמלא והא מדי — יבא וירקד לפנינו.
 55 כלומר: אתה שהתרת דבר חידוש — האמת
 56 דברך ותן לו בתך. לא הוה אויל לקמיה — אהו
 57 בן הנכרי דקא אמר ליה לה לי ברתך. זיל איפטר
 58 — לך במקום שלא יכירוך, ושא בת ישראל. שאילו יכירוך — לא יתנה לך. אלמא לא ממזר הוא, מדאבשר ליה בת ישראל, שהרי ממזר מוחרר על הכשרות. בת מינך — בת ישראל
 59 מן הנכרי, הכשרה כמותך. אבל ממזר ושפחה — לא תשא, אלמא כשר הוא. גלי — צא לגלות במקום שלא יכירוך, ויתנו לך בת ישראל כשרה. בני מי מיכסי — מקום. מרא דשמעתא
 60 — דאמר: נכרי ועבד הבא על בת ישראל — בנו כשר.

ומשני: שאני התם דאמר רחמנא: "לא יחלל" — חילולים הוא עושה, ואין עושה ממזרים.
 פירושו: וכיון דלא הוי ממזר — תפסו בה קדושין. אם כן לרבי יהושע לא תפסי קדושין
 באלמנה אליבא דרבא, דלרבי יהושע ליכא לאוכחי מידי דתפסי בה קדושין מדלא הוי
 ממזרות ואם תאמר: בקדושין ב"האומרו" (סחב), אמאי דחוק למצוא שאר עריות דלא תפסי
 בהו קדושין מנלן, כיון דכבר אשכחן דלא תפסי
 באשת אב קדושין? דמהשתא תיפוק לן כל עריות
 דהוי מינייהו ממזרי ויש לומר: דממזרים גופיהו
 לא שמעינן בכל חייבי כריתות כל כמה דלא
 מייתי היקשא דרבי יונה. דמ"לא יקח" ו"לא יגלה"
 דמייתי בסוף פירקין (יבמות מטא), דכתיבי באשת
 אב ובשומרת יבם של אביו — לא שמעינן ממזרות
 בשאר עריות, כגון אשת איש שיש לה היתר בחי
 אורסה, ואחות אשה וכל דכוותיהו. אבל בסוף,
 דמייתי היקשא — איבא למילף בלגמא,
 דפררשינן.
יצאו נכרי ועבד שאין לו אלמנות ונירושין בה
 — ואם תאמר: והא רבי יוחנן אית ליה
 לעיל דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד
 ממזר, אם כן למה לי קרא? דהשתא ממזר הוי,
 מפסיל בביאתו מיבעיא? ויש לומר: הא דידיה הוא
 דרכי. ועוד: דאמוראי ניהו, ואליבא דרבי יוחנן,
 דאמרין סוף פרק קמא (יבמות טזב), ושם
 פירשתי אמאי הוי ממזר מנכרי, כיון דביאת היתר
 היא מדאורייתא. זיל איטמר — וישיאוך
 מיוחסת. ואם תאמר: והא בעי ראיא, כדאמר
 בפרק שני בכהנות (כדב), דמעלין מתרומה
 ליוחסין? ויש לומר: דהתם להשיא בתו לכהן
 העובד על גבי המזבח, כמו שמוכיח שם רבינו תם.
 אי נמי: התם כרבי מאיר, אבל חכמים ואמרים כל
 משפחות בחוקת כשרות הם עומדות, בפרק
 "עשרה יחסין" (קדושין עבב).
 משום

23 הולד ממזר. רבי יהושע בן לוי אומר: הולד מקולקל. למאן? אילימא לקהל — הא אמר רבי
 24 יהושע הולד כשר, אלא לכהונה — דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד בפגום לכהונה, מקל
 25 וחומר מאלמנה: מה אלמנה לכהן גדול, שאין איפורה שוה בכל — כנה פגום, זו שאיפורה
 26 שוה בכל — אינו דין שבנה פגום. מה לאלמנה לכהן גדול שפן היא עצמה מתחללת! הכא נמי,
 27 כיון שנבעלה — פסלה. דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון: מנין לנכרי ועבד הבא על הכהנת
 28 ועל הלוייה ועל הישראלית שפסולה — שאמר: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה", מי שיש
 29 לו אלמנות ונירושין בה, יצאו נכרי ועבד שאין להם אלמנות ונירושין בה. אמר ליה אב"י: מאי
 30 הוית דסמכת אדרב דימי? סמוך אדרבין! דכי אתא רבין אמר: רבי נתן ורבי יהודה הנשיא
 31 מודים בה להיתירא, ומאן רבי יהודה הנשיא — רבי, ואף רב מורה בה היתירא, דההוא דאתא
 32 לקמיה דרב, אמר ליה: נכרי ועבד הבא על בת ישראל מהו? אמר לו: הולד כשר. אמר ליה:
 33 הב לי ברתך! לא יהיבנא לך. אמר שימי בר הייא לרב: אמרי אינשי: גמלא כמדי אקבא רקדא,
 34 הא קבא והא גמלא והא מדי — ולא רקדא! אמר ליה: אי ניהוי פיהושע בן נון לא יהיבנא ליה
 35 ברתך. אמר ליה: אי הוה פיהושע בן נון, אי מר לא יהיב ליה — אחרוני יהבי ליה. האי, אי מר
 36 לא יהיב ליה — אחרוני לא יהבי ליה. לא הוה קאזיל מקמיה, יהיב ביה עיניה ושכיב. ואף רב
 37 מתנה מורה בה להיתירא, ואף רב יהודה מורה בה להיתירא. דכי אתא לקמיה דרב יהודה
 38 אמר ליה: זיל איטמר, או נסיב בת מינד. וכי אתא לקמיה דרבא אמר ליה: או גלי, או נסיב בת
 39 מינד. שלחו ליה בני בני מיכסי לרב: מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל מהו?
 40 אמר להו: השתא עבד פולו אמרינן כשר — חציו מיבעיא? אמר רב יוסף: מרא דשמעתא

משום דאית צד עבדות ומשתמש באשת איש - והא דמשמע בפרק קמא דקדושין (ו,א) דהתקדשי לחצוי לא אמר כלום, אי לאו משום דאי בעינן למינסב אחריתי נסיבנא קאמר - היינו משום דשיר בקניניה, כדאמר ב"השולח" (גיטין מג,א) והכא לא שיר. מה אשת אב בר - ואם תאמר: מה לאשת אב שכן ברת ומיתה! ויש לומר: דממורות תלוי בתפיסת קדושין, כדפרשיה לעיל.

רבא אכשריה לרב מרי בר רחל - רבא גרסינן ולא רב, דרב מרי בריה דאיסור גיורא הוה, שהיה בימי רבא, כדמוכח בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמט,א). פורסי דבבל - ממונה, כדאמר בפרק קמא דיומא (ט,ט) מאי פרהדרין - פורסי. ביון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה - מכאן קשה לפירוש הקונטרס: ופירש ב"אלו נאמרין" (סוטה מא,א) גבי אגריפס המלך, שאמר לו אדוני אתה, וקאמר בגמרא דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלליה, שהחניפו לאגריפס, ופירש בקונטרס: שקראוהו אחינו לפי שהיה אמו מישראל, ולפירושו אמאי נענשו? הא אמרין הכא כיון דאמו מישראל - "מקרב אחיך" קרינן ביה! ואף על גב דהניא בתוספתא (דסנהדרין פרק ד) דאין מעמידין מלך אלא מן הפסאיים לכהונה - מכל מקום תימה הוא לומר דמשום איסורא דרבנן נתחייבו כלליה! ואומר רבינו שמואל: דהורודוס לא נשא בת ישראל, שעשה תשובה, כדאמרין בפרק קמא דבבא בתרא (ה,א), ולכן נענשו. ואף על פי שהיה עבד קראוהו אדוני, לפי שהיה אחיהם במצות. ואתי שפיר הא דאמר שמואל בפרק "עשרה יוחסין" (עבדא ע"ב), כל דאמר מבית חשמונאי קארינא - עבדא הוא, ושמואל גופיה אית ליה (לעיל עמוד א) דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. אלא ודאי לא נשא ישראלית. ואם תאמר: מכל מקום אמאי עבדא הוא? הלא מסתמא כשמלך הורודוס נתייאשו בעליו, ושמואל אית ליה (יבמות ש"ח,א) דהמפקיד עבדו יצא לחירות, ואף צריך גז שחרורו ויש לומר: דשמא היו מצפים שתהא נאווה מושפלת. ואם תאמר: דהכא משמע דגר שאין אמו מישראל אין כשר לדון, ובפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לו,ב) גז: הכל כשרים לדון, ופריך: הנינא! ומשני: הדין לא תייתי גר, וחדא לאתויי ממזר. משמע דגר, אף על פי שאין אמו מישראל, אלא שנתגייר בעצמו - דכשר לדון, דקרינן ליה, וכן מסיפה פסולה דקאמר התם, אבל גר מסיפה פסולה - לאו ויש לומר: דהתם מיידי לדון גר חברו, כדאמר בפרק "מצות הליצה" (יבמות קב,א): גר דן את חברו דבר תורה, ואם היתה אמו מישראל - דן אפילו ישראל. ואם תאמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"ב), אמרין: מי שהחזיק אבותיו ממשורר הרבים, למימרא דלא מוקמינן פסולים, ורמינהו: הכל כשרים לדון בר, ואמר רב יודנה: לאתויי ממזר. ומאי קשיא? דהתם היינו לדון את חברו ויש לומר: דממזר, כיון דאביו ואמו מישראל - "מקרב אחיך" קרינן ביה. תוע, דהא דרשין "עלך" הוא דבעינן "מקרב אחיך", וחברו ממזר מיקרי שפיר "עלך", שבא מורע ישראל, ואי מיפסל ממזר לדון את ישראל - מיפסל נמי לחברו, ובפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לו,ב) דקעבד צריכותא בין גר לממזר, אף על

מנו - רב יהודה והאמר רב יהודה: מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל - אותו ולד אין לו תקנה. כי איתמר דרב יהודה, גגון דקדושי פת ישראל, ודנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש. והאמר נהרדעי משמיה דרבי יעקב: לדברי הפוסל - פוסל אפילו בפגויה, לדברי המכשיר - מכשיר אפילו באשת איש. ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב - מאן דפסיל סבר: מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין [הולד ממזר] - אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר. ומאן דמכשיר סבר: מה אשת אב, דלדידיה לא תפסי בה קדושין לאחייני תפסי בה קדושין - לאפוקי נכרי ועבד דלא תפסי בהו קדושין כלל. אלא, כי איתמר דרב יהודה - גגון שבא על אשת איש, ונמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש. אמר רבי יוסי בר אבין לאתרוי, והוה עובדא בפגויה - ואכשר, באשת איש. אמר רב ששת, לדדי אמר לי רב גזא: לא רבי יוסי בר אבין הוה, אלא רבי יוסי ברבי זבדא הוה, ואכשר בין בפגויה בין באשת איש. אמר ליה רב אחא בריה דרבה לרבינא: איקלע אמומר לאתרוי. ואכשר בין בפגויה בין באשת איש. והלכתא: נכרי ועבד הבא על בת ישראל - הולד כשר, בין בפגויה בין באשת איש. רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומיניה פפורסי דבבל. ואף על גב דאמר מר: "שום תשים עלך מלך", דכל משומות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך, האי פיון דאמו מישראל - "מקרב אחיך" קרינן ביה. עבדיה דרבי חיאי בר אמי אטבלה להיאי נכריה לשם אנתתא. אמר רב יוסף: יכולנא לאכשורי בה ובכרתה. בה - פדרב אסי, דאמר רב אסי: מי לא טבלה לנדוהת? בכרתה - נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. ההוא דהוה קרו ליה בר ארמייתא. אמר רב אסי: המי לא טבלה לנדוהת? ההוא דהוה קרו ליה בר ארמייתא. אמר רב אסי: המי לא טבלה לנדוהת? וקשיא ליה: דקבעין הלכתא התם הלכה כולן גרים. ואפילו למשנה ראשונה נמי, אי קמייתא לא סלקא לה - בתרא נמי לא סלקא לה, דלאו לשם שמם נתגיירה. ולשון ראשון עיקר, ונראה

מנו רב יהודה - כדאמר, ואף רב יהודה מורה בה להיתירא. והאמר רב יהודה - גבי חציו עבד הבא על בת ישראל. הולד אין לו תקנה - בבת ישראל, כלומר ממזר הוא. כי איתמר - ההיא דאין לו תקנה. כגון דקדושי - מי שחציו עבד וחציו בן חורין את בת ישראל, ואחר כך בא עליה. דכיון דקדושה היא מקדושת לצד חירות, אבל לא לצד עבדות, ונמצא צד עבד שבו משתמש באשת איש, ולפיכך הולד ממזר. דכל הני דמכשירי - בפגויה מכשירי, אבל באשת איש - אפילו בישראל הולד ממזר. וכל שכן נכרי ועבד. אבל היכא דבא עליה בלא קדושין - כשר. הכי גרסינן: דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש. לדברי הפוסל - בעבד הבא על בת ישראל, מכשיר אפילו באשת איש. וטעמא מפרש ואזיל. אלא מאשת אב - דממורות לגבה כתיב, דכתיב: "לא יקח איש את אשת אביו", וסמך ליה: "לא יבא ממזר" (דברים כג). כגון שבא על אשת איש - ומשום הכי הולד אין לו תקנה בבת ישראל, דנמצא צד חירות של עבד, כשבא עליה, משתמש באשת איש. ואף על גב דאי כולו עבד הולד כשר, כדאמרן לדברי המכשיר מכשיר אפילו באשת איש - הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשרא ישראל הבא על אשת איש. דהולד ממזר. רב גזא - גרסינן. הוה עובדא - בעבד גמור. בין באשת איש - כדאמרן, שאין עושה ממזר אלא מי שיש לו קדושין על אחרים. רב מרי בר רחל - מנכרי הבא על ישראלית הוה. בפורסי דבבל - גבאים ממונים על ישראל. ואף על גב דגר דבעלמא אסור למנותו פרנס על ישראל, דאמר מר כו', האי, כיון דאמו מישראל - "מקרב אחיך" קרינן ביה. אמבלה לשם אנתתא - לשם טבילת נדה, ולא לשם טבילת גיורת. ויכלנא לאכשורי בה - לחיות גיורת גמורה, ואף על פי שלא טבלה לשם גיורת. ואמר לקמן (מו"ב): לעולם אינו גר עד שימול ויטבול. דטבילת נדה לנדוהת. דשם גיורת, דנכריה לא טבלה לתורה. ובכרתה - ואף על גב דבת עבד הבא על בת ישראל היא, דהא נתגיירי זו, וכבת ישראל היא - אפילו הכי כשרה בתה. בה כרוב אבי - דאמר בשמעתך: ההוא דהוה קרו ליה בר ארמייתא, שלא טבלה אמו לשם גיורת, ואמר רב אסי: מי לא טבלה לנדוהת? אלמא: טבילת נדה סלקת לה לשם גיורת. ויכלנא אחריתא: לשם אנתתא - לשם אישות. וטבילת גיורת הוה, אלא שאינה טבילה, דאמר ביציצד (יבמות כ"ב), אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש - אינן גרים. ויכלנא לאכשורי בה על ידי טבילת אחרות שטבלה אחר כך לנדוהת. כך שמעת, וקשיא ליה: חדא, דקבעין הלכתא התם הלכה כולן גרים. ואפילו למשנה ראשונה נמי, אי קמייתא לא סלקא לה - בתרא נמי לא סלקא לה, דלאו לשם שמם נתגיירה. ולשון ראשון עיקר, ונראה

בעיני בר ארמייתא - שלא טבלה אמו כשנתגיירה. מי לא טבלה לנדוהת - ואותה טבילה עולה לה לטבילת גיורת, דדת יהודית היא. כן מי לא טבל לקרי. נכרי אמבלה להיאי נכריה לשם אנתתא. להיא נכריה לשום אנתתא - שהיה רוצה לקמן (מו"ב) דגר צריך שלשה, דמשפט" כתיב ביה. ואפילו למאן דאמר בריש סנהדרין (א,א): דבר תורה חז נמי כשר - מכל מקום אין דרך נשים להביא איש עמהן בשעת טבילה, ואשה אינה ראויה לדון, כדגון (נדה מט,ב). כל הכשר לדון כשר להעיד. ובהדיא איתא בירושלמי דיומא: מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה. ודבורה לא היתה דנה, אלא מלמדת לחן שידונה. אי נמי, על פי הדיבור שאניו ויש לומר: האי דבעינן שלשה - היינו לקבלת המצות, אבל לא לטבילה. אף על גב דאמרין לקמן (מו"ב) דשני תלמידי חכמים עומדים ממוחוץ - היינו לכתולה, דערך טפי ויש מפרשים: דכיון דידוע לכל שטבלה - כאילו עומדים שם דמי. ומיהו קשיא: דטבילת נדה בלילה, ולקמן (מו"ב) אמר: אין מטבילין גר בלילה! אבל לאו כתיב משפט אלא אקבלת מצוה - אתי שפיר, והא דאין מטבילין - היינו לכתולה, מדרבנן.

במות דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלט

51 יוסי רבי ויבדא הוה, ואבשר את הולד בין פעבד שבא על פנויה
 52 ובין פבא על אשת איש, וכדברי נהרדעי.
 53 וכן אמר ליה רב אחא בריה דרבא דרבנא, איקלע אמיר לאתריה,
 54 ואבשר אמיר את וולד העבד, בין פבא על פנויה ובין פבא על
 55 אשת איש. מסיקה הגמרא: והלכתא, עובד פוכבים ועבד הפא על
 56 פת ישראל, הולד פשר, בין בפנויה בין באשת איש.
 57 הגמרא דנה במינויו של וולד זה לשררה על הציבור: רבא אבשריה
 58 (הכשיר) לרב פרי רחל שנולד לה מעובד כוכבים, ומנייה
 59 בפורסי דקבל – ומינהו לגבאי על הציבור בבבל. הגמרא מפרשת
 60 את החידוש שבמעשה זה: ואף על גב שגר סתם אסור למנותו
 61 פרנס על ישראל, דאמר מר בבביתא. ממה שנאמר (דברים יז טו)
 62 'שום תשים עליך מלך [מקרב אחיך], יש לדרוש שכל משימות
 63 (מניינים) שאתה משים, אל יהו אלא מקרב אחיך ולא מקרב גרים,
 64 מכל מקום האי רב מרין בין דאמו רחל היתה מישראל, מ'קרב
 65 אחיך' קרינן ביה, ועל כן מינהו רבא לגבאי על הציבור.
 66 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין וולד זה: עבדיה (עבדו) דרבי
 67 חיאי בר אמי אמבילה (הטבילה) להחייא עובדת פוכבים לשם אנתתא
 68 – לשם טבילת אישות, כלומר לשם טבילת גדה שבאה להחיות
 69 אשה לבעלה, ולא לשם טבילת גירות, ואין גירות בלא טבילה
 70 לשם גירות, ואחר כך בא עליה וילדה לו בת. אמר רב יוסף, ובילנא
 71 לאבשריה פה – יכול אני להכשיר את העובדת כוכבים שתיחשב
 72 בת ישראל כשירה, שכן מאחר שנכרית אינה טובלת לנדותה, זו
 73 שטבלה לשם נדות בודאי היתה כוונתה לקבל עליה את דת
 74 ישראל, והרי היא כמי שטבלה לשם גירות. וכן בידי להכשיר
 75 בגרתי – את בתה לקהל, ואפילו שנולדה לה מהעבד. מפרש רב
 76 יוסף את דבריה: פה (אחותה) אני מכשיר פ'רב אפי, דאמר רב אפי
 77 במעשה שיובא בסמוך באדם שטבלה אמו שלא לשם גירות לפני
 78 שנולדה, מי (וכי) לא מקלה לגדותה, ואם כן, נחשבת טבילה זו
 79 כטבילה לשם גירות. ובגרתי – ואת בתה) אני מכשיר משום
 80 שהלכה בדינו, עובד פוכבים ועבד הפא על פת ישראל הולד פשר.
 81 הגמרא מביאה את המעשה שלגבינו אמר רב אסי את דבריה: הווא
 82 דהו קרו ליה בר ארמייתא – שהיו מכנים אותו 'בן הארמית', משום
 83 שלא טבלה אמו בשעת גירותה. אמר עליו רב אפי, מי (וכי) לא
 84 מקלה אמו לגדותה, ומאחר שטבלה לנדותה, הרי זו כמי שטבלה
 85 לשם גירות, וישראל כשר הוא.
 86 הגמרא מביאה מעשה דומה כטבילה שלא לשם גירות: הווא דהו
 87 קרו ליה בר ארמיאה – שהיו מכנים אותו 'בן הארמי', לפי שהיה
 88 אביו נכרי ואמו ישראלית, ולא טבל אביו בשעת גירותו. אמר עליו
 89 רבי יהושע בן לוי, מי (וכי) קודם שנתעברה אמו לא מכל אביו
 90 לקרוי – כדי להיטהר מטומאת קרי, ואף טבילה זו נחשבת טבילה
 91 לשם גירות, שכן עובדי כוכבים אינם טובלים לקריים, ונמצא
 92 שטבל לשם דת ישראל.
 93 הקונה עבד כנעני צריך למולו ולהטבילו לשם עבדות, ובכך נעשה
 94 העבד ישראל במקצת, ומתחייב במקצת מצוות כאשה. הגמרא
 95 דנה בעבד כנעני שטבל לשם גירות גמורה: אמר רב חמא בר גוריא
 96 אמר רב, ישראל הלוקח עבד כנעני מן אדונו העובד פוכבים, ולפני
 97 שהטבילו הישראל לשם עבדות קדם העבד ומכל עצמו לשם
 98 גירות גמורה להיות ישראל בן חורין, קנה עצמו מן חורין, והרי הוא
 99 ישראל גמור ויצא לחירות. מפרשת הגמרא: מאי טעמא יצא
 100 לחירות,

1 מנו (מי הוא), הלא רב יהודה הוא המכשיר וולד זה לקהל, כמובא
 2 לעיל (א), והא אמר רב יהודה, מי שחציו עבד וחציו בן חורין תפא
 3 על פת ישראל ונולד להם בן, אותו וולד אין לו תקנה, ואסור לבוא
 4 בקהל. הרי שאף המכשיר וולד של עבד פוסל וולד של חצי עבד
 5 וחצי בן חורין.
 6 מתרצת הגמרא: כי איתמר דינו דרב יהודה שהולד אין לו תקנה,
 7 הוא כגון דקדוש חצי עבד זה את פת ישראל, והיא מקודשת רק
 8 לצד החירות ולא לצד העבדות שבו, דכאשר בא עליה לאחר מכן
 9 נמצא שצד העבדות שבו משתמש באשת איש הקנויה לצד החירות
 10 שבו, והרי ביאה זו אינה רק ביאת חייבי לאוין של איסור עבד בבת
 11 ישראל, אלא היא ביאת חייבי כריתות של איסור אשת איש, ועל
 12 כן הולד הנולד ממנה ממוזר, אך רבה דיבר באופן שבא עליה החצי
 13 עבד ללא קידושין, שאין בזה אלא איסור לאו, ועל כן הולד כשר.
 14 מקשה הגמרא: והאמר בני נהרדעי משמיה דרבי יעקב, לרבדי
 15 הפוסל את הולד שנולד מעבד, הרי הוא פוסל אותו אפילו באופן
 16 שנולד מבת ישראל פנויה, ולרבדי המקשיר אותו, הרי הוא מקשיר
 17 אפילו באופן שנולד מאשת איש. ושניהם, בין המכשיר ובין הפוסל
 18 לא למדוה להלכה זו אלא מאשת אב, שכן איסור ממזר נסמך
 19 לאיסור אשת אב, שנאמר (דברים כג א) 'לא יקח איש את אשת
 20 אביו', ולאחר מכן נאמר (שם כג א) 'לא יבא ממזר בקהל ה',
 21 ומסמיכות זו יש לדרוש, שכל וולד הנולד מביאת איסור שדומה
 22 לאיסור אשת אב נעשה ממזר, אלא שנחלקו איזה איסור נחשב
 23 דומה לאשת אב. מאן דפסיל וולד הנולד מעבד ועובד כוכבים הבא
 24 על בת ישראל, פ'ר, מה אשת אב דלא תפסי פה קדושין משום
 25 שיש בה איסור כרת, (הולד הנולד מביאת איסור זו מ'מזר), אף כל
 26 הנולד ממי דלא תפסי לבעול פה (באשה) קדושין הולד ממזר, ועל
 27 כן אף הנולד מביאת עבד ועובד כוכבים על בת ישראל שאין
 28 קדושין תופסים לו בה, הולד ממזר. ומאן דמבשר וולד זה, פ'ר, מה
 29 אשת אב דרק לדידיה ולבן בעלה) לא תפסי פה קדושין, אבל
 30 לאתריה (לאדם אחר) תפסי פה קדושין, רק מביאת איסור כזו
 31 הולד ממזר, ויש לאפוקי (למעט) מסמיכות זו עובד פוכבים ועבד
 32 דלא תפסי פה קדושין כלל בשום בת ישראל, שאפילו אם באו על
 33 אשת איש הולד כשר משום שאינם דומים לאשת אב. ואם כן, אי
 34 אפשר לפרש בדברי רב יהודה, שהולד פסול משום שחצי
 35 העבדות בא על אשת איש, שהרי רב יהודה המכשיר את הולד
 36 בעבד שבא על בת ישראל פנויה, מכשיר גם כשבא על אשת איש.
 37 הגמרא מפרשת את דברי רב יהודה באופן אחר: אלא, כי איתמר
 38 דינו דרב יהודה שאין לולד תקנה, הוא כגון שבא מי שחציו עבד
 39 וחציו בן חורין על אשת איש ישראלית הנשואה לישראל, ונמצא
 40 צד חירות שבו שהוא ישראל גמור ותופס לו קידושין משתמש
 41 באשת איש, ועל כן הולד ממזר.
 42 הגמרא מביאה שיטה החולקת על דברי נהרדעי: אמר רבנא, אמר
 43 לי רב גוא, איקלע (נודמן) רבי יוסי בר אבין לאתריה (למקומנו),
 44 והוה עובדא בפנויה שבא עליה גמור, ואבשר רבי יוסי בר
 45 אבין את הולד. וכן היה מעשה באשת איש שבא עליה עבד גמור,
 46 ופסיל רבי יוסי בר אבין את הולד. וחולק רבי יוסי בר אבין על
 47 נהרדעי שאמרו שאין לחלק בין עבד שבא על הפנויה לבין עבד
 48 שבא על אשת איש. רב ששת חולק על רבנא: אמר רב ששת, לא
 49 כך היה המעשה, אלא לדידי אמר לי (לי) – עצמי סיפר רב גוא
 50 מעשה זה, ולא רבי יוסי בר אבין הוה האמורא שפסק בו, אלא רבי

61 רב אחא דוחא את ראיית רב אויא: פְּרִיךְ רב אחא, מה ראייה היא
62 מהדרשה האמורה, אֵימָא שהחבל בין ישראל לעובדי כוכבים
63 הוא, שגוי אינו קונה בישראל קנין הגוף לעולם, אבל ישראל קונה
64 בגוי קנין הגוף בַּכֶּסֶף וּבַמְכִילָה, שדווקא אם לאחר שקנאו בכסף
65 הטבילו לשם עבדות קנה את גופו. אבל כל זמן שלא הטבילו אין
66 לו בו אלא שעבוד למעשה ידים בלבד, ועדיין יוכל העבד לטבול
67 לשם חירות. מסיקה הגמרא: אבן קְשִׁיָא הוכחת רב אויא.
68 הגמרא מביאה את דברי שמואל בענין טבילת עבדות: אָמַר
69 שְׁמוּאֵל, וְצִרְיָה האדון לְתַקְפֵי לעבד ולתת עליו עול מלאכה בעודו
70 בְּמִים בשעת טבילתו, כדי שיהיה ניכר על הטבילה שהיא לשם
71 עבדות. שאם לא כן יוכל העבד לומר שהוא טובל לשם חירות,
72 אבל באופן זה אפילו אם יאמר כן העבד אין בדבריו כלום. הגמרא
73 מביאה מעשה שעולה ממנו כדברי שמואל: כִּי הָאִי דְמִנְיָן עֲבָדֵיהּ
74 דְרַב אִשִּׁי, בָּעָא לְאֲמָנְוִלַי – שרצה רב אשי להטבילו לשם עבד
75 כונניו לאחר שקנאו. מְכַרְיָה גִיחְלִייהוּ (–מסר אותו להם) לְרַבִּינָא
76 וְלְרַב אָהָא פְּרִיָה דְרַבָּא הטבילו לשם עבדות, וְאָמַר לְהוּ, הוּו
77 דְמִנְיָנִיכוּ קְפְעִינָא לִיָּה – ראו שיתבול לשם עבדות, שכן אם יטבול
78 לשם בן חורין ויצא לחירות אטבע מכס את דמיו. בשעה שהטבילו
79 אותו רְמוּ לִיָּה אֲרִיפָא בְּצַוָּרֵיהּ – הניחו לו חבל בצווארו, אָרְפּוּ
80 לִיָּה וְצַמְצִימוּ לִיָּה – והרפו את החבל ושוב הדקוה סביב צווארו.
81 מפרשת הגמרא: אָרְפּוּ לִיָּה את החבל, כִּי הֵיכִי (כדי) דְלָא לְהָיוּ
82 תְּצִיגָה ויבואו המים על בשרו, שכן אם יש דבר הרוצץ בין בשרו
83 למים אין זו טבילה. ומיד צַמְצִימוּ לִיָּה שוב את החבל סביב צווארו,
84 כִּי הֵיכִי דְלָא לְתַקְפֵי וְלִיָּמָא לְהוּ לְשִׁם בְּן חוֹרִין אֲנִי טוֹבֵל, אך כל זמן
85 שהחבל שבידם מהודק על צווארו אינו יכול לומר כן, משום
86 שהוא כמו שנותנים עליו עול מלאכה. בְּהֵי דְדִלִי רִישֵׁיהּ מְיִנָא –
87 ובשעה שהוציא העבד את ראשו מהמים, אֲנַחוּ לִיָּה וְזִלְמָא דְמִינָא
88 אֲרִישֵׁיהּ – הניחו עליו כלי מלא טיט וְאָמְרוּ לִיָּה, זִיל אֲמַטִי לְבִי מְרָךְ
89 – לך והבא טיט זה לבית רב אשי אדונך, כדי להראות שהוא עבד.
90 הגמרא דנה במי שנשתעבד למלך מחמת חובו ומכר לישראל:
91 אָמַר לִיָּה רַב פָּאָא לְרַבָּא, הוּו מֵר הֵי דְבִי פָּאָא בַר אֲבָא – יראה
92 אדוני את מעשה בני ביתו של בית פפא בר אבא, דִּיֵּהִיב וְזִיל אֲמַטִי
93 לְבִינִי ויחזיקו שפועים למלך את מעט הגולגולת של גויים שאין בידם
94 לשלמו, וּמְשַׁעְבָּדֵי בְהוּ – ומשעבדים את הגויים האלו לעבדים
95 תמורת פירעון חובם. ושאל רב פפא: כִּי נָפְקִי – לאחר שמחזירים
96 גויים אלו לבני פפא בר אבא את הממון ששילמו עבורם ויוציאים
97 מתחת ידם לחירות, האם הם צִרְיָנִי נִימָא דְחִירוּתָא (–גט שחרור)
98 אם יצאו להתגיר ולישא בת ישראל. או שְׂמָא לֹא צִרְיָנִים גַּט
99 שחרור משום שאין גופם קנוי, שכן עבד כונניו שנמכר לישראל
100 אינו קנוי אלא למעשה ידים כל זמן שלא הטבילו לעבדות. אָמַר
101 לִיָּה רַבִּי, אִיבּוּ שְׂכִיבֵי לֹא אָמְרֵי לְכוּ הָא מוֹלְתָא – אילו לא הייתי
102 בין החיים, לא הייתי יכול להשיב לך את מה ששמעתי מרב ששת.
103 הֵכִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מוֹתְרַקְנֵיהּ דְהֵינִי בְּסָפָא דְמַלְכָא מָנָה – חותם
104 העבדות שלהם מונח בארגו המלך. כלומר, הרי הם עבדי המלך
105 וקנויים לו בקנין הגוף, והרי מוֹלְתָא אָמַר, מָנָה דְלֵא הֵיכִי בְּרִינָא
106 מְשַׁעְבָּד לְמָנָה דְהֵיכִי בְּרִינָא – מי שלא ישלם מס יהיה עבד למי
107 שיפירע בעבורו את מסיו. ומכיון שהם קנויים למלך בקנין הגוף, אף
108 בני פפא בר אבא שזכו בהם מכח ציווי המלך קנו את גופם, ואינם
109 יוצאים מתחת ידם אלא בגט שחרור.
110 הגמרא חזרת לדין עובד כוכבים שבא על בת ישראל שנידון
111 לעיל (מדא), ומביאה מעשה שבהג בו רבי יוחנן כשיתרו לעיל: רַבִּי
112 תְּחִיא בַר אֲבָא אִיְקָלַע (–הזדמון) לְמָקוּם הַקְּרוּי גְבַלָא, הוּא (–וראה)
113 שם גְּבוּת יִשְׂרָאֵל דְמַעְבְּרָן (–שמעוברות) מְגִינִים שִׁמְלוּ וְלֹא טַבְּלוּ
114 לגירותם. (עוד תְּחִיא (–ראה) שם חָמְרָא דִישְׂרָאֵל דְמִנְיָן עוֹבְדֵי כּוּכְבָּיִם
115 – יין של ישראל שמגווהו עובדי כוכבים וְשִׁתּוּ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ. ועוד
116 תְּחִיא תוֹרְמוּסִין דְשְׁלָקוּ (–שבישלוּם) עוֹבְדֵי כּוּכְבָּיִם וְאֲבָלֵי יִשְׂרָאֵל
117 מִמֶּנּוּ. וְלֹא אָמַר לְהוּ רַבִּי חֵיאָא בַר אֲבָא וְלֹא מִיָּד (–וכלום) וְלֹא
118 הוֹכִיחָם על שלוש דברים אלו, אָהָא רַבִּי חֵיאָא בַר אֲבָא לְקַמְיָה
119 דְרַבִּי יוֹחָנָן, וְסִיפֵר לוּ אֵת שְׁלוֹשַׁת הַדְּבָרִים שְׂרָאָה שֶׁם. אָמַר לִיָּה
120 רַבִּי יוֹחָנָן, צָא וְהַכְרִז עַל בְּנֵיהֶם שֶׁל אֶתוֹן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַמְעוֹבְרוֹת

1 משום שהאדון הקודם שהיה עוֹבְד כּוּכְבָּיִם, נוֹפֵא (–את גופו) של
2 העבד לֹא קִנְיָ לִיָּה, אלא היה העבד משועבד לו למעשה ידיו
3 בלבד, ואם כן רק מֵאִי דְקִנְיָ לִיָּה לעובד כוכבים בעבד הוא דְמִקְנֵי
4 לִיָּה לְיִשְׂרָאֵל, ונמצא שעד שהישראל מטביל את העבד לשם
5 עבדות אין לו בו אלא שעבוד בלבד. וְכִינְן דְקָדֵם העבד כנעני
6 וְטַבֵּל את עצמו לְשִׁם גִּירוֹת של בְּן חוֹרִין ולא לשם עבדות. אֲפָקֵיהּ
7 לְשַׁעְבֻדְהִיא – הפקיע מעצמו את שעבוד הישראל ויצא לחרות.
8 וטעם הדבר הוא בְּדִרְבָּא. דְאָמַר רַבָּא, הַקְדֵּשׁ, הַמֶּיֶן, וְשִׁחְרוּהּ,
9 מְפָקֵיעִין מִיָּדֵי שְׁעָבִיד. שאם שעבד הלוח את שורו ועשאו אפותיקי
10 למלוה, ואחר כך הקדיש הלוח את השור למזבח, הקדושה שחלה
11 על השור מפקיעה ממנו את השעבוד, ואין המלוה יכול לגבות
12 ממנו את חובו. וכן אם שעבד ישראל את חמצו ועשאו אפותיקי
13 לבעל חובו הגוי, והחמץ עדיין ביד הישראל, משהגיע זמן ביעורו
14 של החמץ בשעה השישית של ערב פסח, נפקע ממנו שעבוד הגוי
15 וחייב הישראל לבערו. וכן אם שעבד הלוח את עבדו הכנעני
16 ועשאו אפותיקי לבעל חובו, ואחר כך שחררו הלוח, נפקע מהעבד
17 שעבוד המלוה והרי הוא יוצא לחירות. אם כן אף עבד זה שאין
18 גופו קנוי לאדון אלא רק משועבד לו למעשה ידיו, כשטובל את
19 עצמו לשם גירות באה קדושת ישראל ומפקיעה ממנו את
20 שעבודו.
21 רב חסדא מקשה על דברי רב מברייתא: מְתִיב (–מקשהו) רַב חֶסְדָּא,
22 שנינו בברייתא, מַעֲשֵׂה בְּבִלְרוּיָא הַגִּירוֹת שֶׁקָּדְמוּ עֲבָדֵיהּ הַכּוּנְעִינִים
23 וְטַבְּלוּ לשם גירות לְפָנֵיהּ – לפני שהיא עצמה התגירה. וְכֹא מַעֲשֵׂה
24 זֶה לְפָנֵי חֲקָמִים, וְאָמְרוּ, קָנוּ העבדים את עצמן ונעשו ישראלים כִּי
25 חוֹרִין. מדייק רב חסדא: משמע מדברי הברייתא, שדווקא אם טבול
26 לְפָנֵיהּ, אִין – עלתה להם הטבילה ונעשו בני חורין, משום שכל זמן
27 שלא נתגיירה לא היה לה בהם אלא שעבוד בלבד. אבל אילו
28 היתה מקדימה וטובלת לפנייהם והיו העבדים טובלים לְאֲחֵרֵיהּ, לֹא
29 היתה עולה להם הטבילה, והיו נשארים בעבדותם. הרי שמיד
30 כשקנה הישראל את העבד נקנה לו גופו, ושוב אין בידו לטבול
31 לשם חירות, ולא כדברי רב האומר שעד שיטבילו האדון לשם
32 עבדות אין לו בו אלא שעבוד בלבד והרי הוא יכול לטבול לשם
33 גירות.
34 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לעולם גם אם טבלו העבדים לשם
35 חירות לאחר שנתגיירה היא יצאו לחירות, אלא שאם טבלו לְפָנֵיהּ
36 והיא עדיין בגיורתה, בֵּין אם טבלו בְּקַתָּם ולא פירשו שטובלים
37 לשם חירות, וּבֵין אם טבלו בְּמַפְוֶשֶׁת לשם חירות, נעשו בני חורין.
38 אבל אם טבלו לְאֲחֵרֵיהּ, אם טבלו בְּמַפְוֶשֶׁת לשם חירות, אִין – נעשו
39 בני חורין, אבל אם טבלו בְּקַתָּם לֹא יצאו לחירות, אלא הם עבדים
40 כנענים.
41 הגמרא חזרת לפרש את דברי רב: אָמַר רַב אֲוִיָא, לֹא שָׁנוּ
42 שמועילה לעבד טבילתו לשם חירות, אֲלָא בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלוּקָה עבד
43 מִן עוֹבְדֵי כּוּכְבָּיִם, שמכיון שאין לגוי קנין הגוף בעבדו, גם לישראל
44 שקנאו ממנו אין בו קנין הגוף עד שיטבילו לשם עבדות. אֲבָל
45 עוֹבְדֵי כּוּכְבָּיִם שמכר את עצמו לישראל, אף את נוֹפִיָה של העבד
46 קִנְיָ הישראל, ושוב אינו יכול לטבול לשם בן חורין. מוכיח רב
47 אויא את דבריה: דְכְּתִיב (ויקרא בה מה) 'וְגַם מִכֵּי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים
48 עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנִי, דווקא אָהָם הישראל קוֹנִים עבדים מִהֶם
49 (מהגויים), וְלֹא הֵם הַגּוֹיִם קוֹנִים עבדים מִכֶּם הישראלים, וְלֹא הֵם
50 הַגּוֹיִם קוֹנִים עבדים זֶה מִזֶּה. ומה שדרש 'וְלֹא הֵם קוֹנִים מִכֶּם', לְעַנְיָ
51 מֵאִי דַרַשׁ כֵּן. אֵלִימָא למעט שאין הגוי קונה הישראל לְמַעֲשֵׂה יָדָיו,
52 לא יתכן לפרש כן. שְׁהֵי אָמְרוּ (–וכי) עוֹבְדֵי כּוּכְבָּיִם לֹא קִנְיָ לִיָּה
53 לְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲשֵׂה יָדָיו, וְהַכְּתִיב (שם בה מה) 'וְמִן אֲחֵיךָ עַמּוֹ, וְנִמְכַר לְגֵר
54 תּוֹשֵׁב עִמָּךְ, אוּ לְעָקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר, וְאָמַר מֵר, 'מִשְׁפַּחַת גֵּר' זֶה הָעוֹבְדֵי
55 כּוּכְבָּיִם. הרי שישראל נמכר לגוי לעבד למעשה ידיו. אֲלָא לֹא
56 בודאי בא הכתוב למעט שאין ישראל נמכר לגוי לְנוֹפִיָה – לקנין
57 גופו. וכנגד קנין זה קָמְרֵר דְחִמְנָא, 'אָהָם' הישראלים קוֹנִין מִהֶם
58 (מהגוי) עבד אֲפִילוּ לקנין נוֹפִיָה (–גופו). נמצא שגוי המוכר את
59 עצמו לישראל אף גופו קנוי, ועל כן אינו יכול לטבול לשם בן
60 חורין.

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קמא רש"י

1 נכרי גופא לא קני – נכרי לא קנאו לגופו של זה מתחלה, כדאמר לקמן: ולא הם קונים
2 זה את זה. הקדש חמין ושחרור – עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח, דהויא קדושת
3 הגוף – פקע שיעבודא דקמא. אבל קדושת ברוך הבית לא מפקעא. כדתנן בערכין (כג.ב):
4 מוסף עוד דער ופודה הנכסים כולן. או אם עשה חמצו אפותיקי לנכרי, והרי הוא מתח
5 בידו של ישראל, ובאו שש שעות של ערב
6 הפסח – פקע שיעבוד הנכרי, הואיל ולא הו
7 ממש דידיה, וחיוב זה לבערה. ושחרור – עשה
8 עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו – משוחרר,
9 ופקע ממנו של מלוה. בבבולויא כו' לפניו אין
10 – לפי שחן גרים, והיא נכריה. והנכרי – ישראל
11 לא קני לגופיה. לאחריה לא – אלמא גבי
12 ישראל לא אמרינן קנה עבד עצמו בן חורין. בין
13 בסתם – שלא פירש, הרי אנו טובלין לשם בני
14 חורין. במפורש – כדריב חמא בר גוריא, דקתני:
15 וקדם וטבל לשם בן חורין. אבל נכרי גופיה –
16 נכרי שמכר עצמו לישראל – קנהו ישראל
17 לגופיה, ואם קדם וטבל לשם בן חורין – לא
18 קנה עצמו בן חורין. אלא נכרי מי לא קני ליה
19 לישראל – למעשה דידו, והכתוב: "או לעקר
20 משפחת גר", ואמר מר: משפחת גר – זה הנכרי.
21 אימא בכספא ובטבילת – לשום עבדות הוא
22 דקאמר רחמנא ליקני, אבל אם קדם וטבל לשם
23 בן חורין – הכי נמי דבן חורין הוא. לתקפו כפיס
24 – כשמטבילו לשם יהדות לעבדות, צריך
25 שיתקפנו, לתת עליו עול מלאכה במים, כדי
26 שתהא נראית כטבילת עבדות. שאפילו יאמר
27 הוא לשם בן חורין – לא קנה עצמו בן חורין,
28 ולא יתא ממשות דבריה. בני לאטבולי – לשם
29 יהדות לעבד. מינייכו קא בעינא ליה – אם
30 יקדים ויאמר לשם בן חורין, ארויסא –
31 *קביסטרין. וצמצמו – דחקוהו לקשור בצוארה,
32 משום תוקפו במים. ארפו ליה וצמצמו ליה –
33 שהיה לו עניבה, וכשרוצים מושכין ראש החבל
34 והוא דוחק מאליה, וכשאין מושכין – רפה,
35 והמים נכנסים על בשרה. וזולמא דסינא – כלי
36 מלא טיט. דיחיב וזוי לאינשי לברנייהו – כשאין
37 נותנין כסף גולגולת למלך תופסים אותם גבאי
38 המלך. והני דבי פפא עשירים היו, ופורעים המס
39 לגבאי המלך, וקונין אותם לעבדים מהם.
40 נכרים היו אותן הנקנין, וקא מביעאי ליה אי הו
41 בקין, דלכי נפקי מניה ליבעי גיטא דחירותא, או
42 לא. ומתקין דהני – וחתמן של אלן. ובכספא
43 דמלכא – שחן לו לעבדים. ספסא – ארגו,
44 **אשקריין בלעז, וזולמא אמר כו' – הילכך
45 מבר הוא, ובעו גיטא דחירותא אי בעו לאיגורי
46 ולאשתריו בבית ישראל. לפי שאינם בני תורה
47 – אתרמוסין קאי, דאין בו משום בישולי נכרים
48 כדמפרש לקמן, אלא לפי שאינן בני תורה צא
49 ואסור עליהן, שלא יזלזלו בבישולי נכרים. ועל
50 יינם משום יין נסך – דאף על גב דלא ננעי,
51 אלא כחו בעלמא הוא – אסור. משום לך לך
52 אמרין לגויא כו', תרומום – אינו עולה על
53 שלחן מלכים. באבותינו שמו – בימי משה,
54 כשיצאו ממצרים, ויצאו מכלל בני נח לקבל
55 התורה והטבילת פני השכינה. באמהות –
56 נשותיהם שטבלו כדמפרש לקמן, דאם לא טבלו
57 – במה נכנסו תחת כנפי שכינה? משאי אפשר
58 – אמהות אי אפשר למול. אלא מן החולין –
59 ולא מדמי מעשר שני, דאבתי מעשר שני לא
60 הוה. אין בא אלא מן החולין – למעוטי מדמי
61 מעשר שני. הכי גרסינן במנחות ב"התורה" (א,
62 פב.א). אמר ליה רבי עקיבא וכי דנין אפשר כו'
63 – ומאן דגריס "רבי יהושע" קשיא, האמר רבי יהושע דנין מאמהות. משאי אפשר – מפסח מצרים, דהאי דלא בא מן המעשר – דאי אפשר הוא. דאבתי מעשר לא הוה. במקום

1 **הקדש** חמין ושחרור – מפורש ב"השולח" (גיטין כג.ב). **כי** נפקי צריכי גיטא דחירותא
2 או לאו – מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא או לא. ואף על גב דלא קני גופיה
3 – הכא קני. או דלמא, הכא נמי לא קני אלא למעשה דידו. ובנכריותו מייה, אם היו באין
4 להתגיר.
5 **רבי** יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה – אומר
6 רבינו תם: דכולהו מודו דכשנאבל כמות
7 שהוא חי – דאין בו משום בישולי נכרים, דאמר
8 ב"אין מעמידין" (עבודה זרה לח.א) דאיכא בינייהו
9 דגיס קטנים ארזי ודייסא, היינו דברים שאין
10 עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שחן
11 חיי. ולא נקט כמה דברים הנאכלים בשחן חייך
12 ועולים על שלחן מלכים, כמו פירות וגינה
13 וכיצנא בהן. והא דאסר רבי יוחנן החם בימה, אף
14 על גב דרזאי לגמעת חיה – אין זו אכילה
15 חשובה, דהכי נמי בשר מליח מותר לטלטל
16 בשבת (שבת קכח.א), דחוי לאכילה, ואפילו הכי
17 יש בו משום בישולי נכרים.
18 **אמר** ליה רבי עקיבא וכי דנין אפשר משאי
19 **הקדש** חמין ושחרור – מפורש ב"השולח" (גיטין כג.ב). **כי** נפקי צריכי גיטא דחירותא
20 או לאו – מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא או לא. ואף על גב דלא קני גופיה
21 – הכא קני. או דלמא, הכא נמי לא קני אלא למעשה דידו. ובנכריותו מייה, אם היו באין
22 להתגיר.
23 **רבי** יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה – אומר
24 רבינו תם: דכולהו מודו דכשנאבל כמות
25 שהוא חי – דאין בו משום בישולי נכרים, דאמר
26 ב"אין מעמידין" (עבודה זרה לח.א) דאיכא בינייהו
27 דגיס קטנים ארזי ודייסא, היינו דברים שאין
28 עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שחן
29 חיי. ולא נקט כמה דברים הנאכלים בשחן חייך
30 ועולים על שלחן מלכים, כמו פירות וגינה
31 וכיצנא בהן. והא דאסר רבי יוחנן החם בימה, אף
32 על גב דרזאי לגמעת חיה – אין זו אכילה
33 חשובה, דהכי נמי בשר מליח מותר לטלטל
34 בשבת (שבת קכח.א), דחוי לאכילה, ואפילו הכי
35 יש בו משום בישולי נכרים.
36 **אמר** ליה רבי עקיבא וכי דנין אפשר משאי
37 **הקדש** חמין ושחרור – מפורש ב"השולח" (גיטין כג.ב). **כי** נפקי צריכי גיטא דחירותא
38 או לאו – מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא או לא. ואף על גב דלא קני גופיה
39 – הכא קני. או דלמא, הכא נמי לא קני אלא למעשה דידו. ובנכריותו מייה, אם היו באין
40 להתגיר.
41 **רבי** יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה – אומר
42 רבינו תם: דכולהו מודו דכשנאבל כמות
43 שהוא חי – דאין בו משום בישולי נכרים, דאמר
44 ב"אין מעמידין" (עבודה זרה לח.א) דאיכא בינייהו
45 דגיס קטנים ארזי ודייסא, היינו דברים שאין
46 עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שחן
47 חיי. ולא נקט כמה דברים הנאכלים בשחן חייך
48 ועולים על שלחן מלכים, כמו פירות וגינה
49 וכיצנא בהן. והא דאסר רבי יוחנן החם בימה, אף
50 על גב דרזאי לגמעת חיה – אין זו אכילה
51 חשובה, דהכי נמי בשר מליח מותר לטלטל
52 בשבת (שבת קכח.א), דחוי לאכילה, ואפילו הכי
53 יש בו משום בישולי נכרים.
54 **אמר** ליה רבי עקיבא וכי דנין אפשר משאי

– ומאן דגריס "רבי יהושע" קשיא, האמר רבי יהושע דנין מאמהות. משאי אפשר – מפסח מצרים, דהאי דלא בא מן המעשר – דאי אפשר הוא. דאבתי מעשר לא הוה. במקום

יבמות. החולץ ליבמתו - פרק רביעי דף מז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

1 משאי אפשר — תימה: לרבי דאין משלשין במכות? דבפרק קמא דמכות
2 (הא, לפינן לה מניחה. ודיניה אי אפשר ואין לומר דהתם דגזירה שוה היא מודה רבי
3 עקיבא דרנן משאי אפשר, משום דאין גזירה שוה למצוה. אבל הכא, בנין אב הוא. דהא
4 הכא נמי היקישא הוא. כדמסיק בסוף "התודה" (מנחות פבב.) דררשי רבי אליעזר מ"ועבדת"
5 (שמות יג) — שיהו כל העבודות שוות זה כזה,
6 ולא קיבל רבי עקיבא, אף על גב דאין היקש נמי
7 למצוה.
8 בשטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי —
9 ואם פליגי, ורבי יהושע, אדמודי
10 ליה אודוי — לפלוג עליה לפלוגי, דנקט טבל
11 דמודי רבי אליעזר, ולא נקט מילתא דפליגי בה?
12 וכי האי גונא פריך בסוף "שבעת הפקדון"
13 (שבעות לח,א). ויש לומר: דהתם לא דייק אלא
14 משום דהתנא דראשון הוציר הכל. אבל הכא נקט
15 שפיר רבי יהושע טבל ולא מל, כיון דלא דבר בו
16 רבי אליעזר. כי פליגי במל ולא טבל — תימה:
17 דלקמן ברש "הערל" (עא,א) ממעט רבי עקיבא
18 גר שכל ולא טבל מפסח, מדכתיב "תושב ושכיר",
19 והשתא כמאן סבר רבי עקיבא? אי כרבי יהושע —
20 למה לי קראי פשיטא דלא אביל בפסח, דנברי
21 גמור הואו ואי כרבי אליעזר, כיון דגר מעליא הוא
22 — אין סברא למעטו מפסח, כדמשמע התם; ויש
23 לומר: דלעולם לא ערביהו יהושע ספרא ליה, ולא
24 מטעמיה. דאידו סבר דבאבות נמי טבילה הוה,
25 ורבי עקיבא סבר מדמעטיה קרא בפסח — שמע
26 מינה דאין גר עד שימול ויטבול.
27 דאין הואה בלא טבילה — מפרש רבינו תם:
28 בלא טבילה לפני הואה, כדי לקבל
29 הואה. כדאמר בפרק "ארבעה מחוסרי כפרה"
30 (כריתות טא,א) מה אבותיה לא נכנסו לברית אלא
31 במילה וטבילה הואת דמים. ואותה טבילה כשרה
32 אף בלילה, כדתנן במסכת פרה (פרק יב משנה יא):
33 אבל הוא עצמו טובל בלילה וקוה ביום. ולענין
34 טומאה יש עוד טבילה אחרת אחר האוה, שהיא
35 כדי לטהר מטומאה, כדכתיב בקרא: "הוזהר"
36 ברישא והדר "ורחץ במים", ואותה טבילה אינה
37 כשרה אלא ביום. כדתנן בפרק שני דמגילה (כ,א):
38 אין טובלין ואין מוין אלא ביום. ויש מפרשים
39 דהתם בטבילת אוזב איירי — אין טובלים אוזב
40 אלא ביום, כדאמרינן סוף מסכת פרה שאם טבל
41 את האזוב בלילה אפילו הוה ביום הואתו פסולה.
42 והשתא אתי שפיר הא דתנן טבילה קודם להוואה.
43 הוא דקאמר התם בגמרא: לא מוין אלא ביום,
44 דכתיב (במדבר יט): "הוזהר הטהור על הטמא ביום
45 השלישי וגו'" ואיתש טבילה להוואה — היינו
46 בקרא דלקמיה, דכתיב: "ולקח אוזב וטבל במים
47 איש טהור והוזהר על האהל וגו'". וכן משמע
48 בירושלמי דמגילה דאמר: וטבל הוזה, מה הואה
49 ביום אף טבילה ביום. ואין לתמוה: כיון דבעי הואה היאך מקבלים גרים בזמן הזה? דבפרק "ארבעה" מחוסרי כפרה נפקא לן מקרא דלא בעינן. ורבי יוחנן טבילה באמהות מנא ליה — אף על גב דאית ליה דאין הואה בלא טבילה — כדאמר רבינו תם.
50 דאמר רבי יהודה דבחדא סגי בר — תימה: דפריך פשיטא, דמנא ליה דסגי במילה לחודה? דלמא כרבי יהושע סבר ליה דטבילה בלא מילה — מהני. תקוני גברא בשבתא לא מתקנינן — ואף על גב דלענין טומאה שרי לטבול בשבת משום דגרא כמיקר — שאני הכא, דבעי שני תלמידי חכמים לעמוד שם בשעת טבילה לחדושי המצוה, כדאמרינן לקמן (מב,ב). דרבי יוסי תרתי בעי — כתב בעל הלכות גדולות דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטויף ממנו דם בריה, וקטן שנולד כשהוא מהול אין צריך להטויף. וטעמא: דקטן, שלא היתה לו ערלה מעולם, אין צריך, אבל גר שזינתה לו ערלה ומילתו אינה מילה — צריך להטויף דם בריה. ומיהו, אם נברת לו כל הגיד ובה להתגייר — אין וזמא שמילתו מעכבתו מלהתגייר. ומודי רבי יוסי בהדיא דסגי בטבילה לחודה. ורבינו תנאל פסק במסכת שבת איפכא מהלכות גדולות, וכן משמע בפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלא,א) דקאמר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטויף ממנו דם בריה, על מה נחלקו. — על גר שנתגייר כשהוא מהול. ונראה שלע זה סמכו הלכות גדולות, דסברי ליה באמוראי דהתם, דאית ליה דקטן אין צריך, ובגר סברי רבי יוסי דשמעתי, דמשמע דלהבתא כותיה. ובפרק "הערל" (יבמות עב,א) פליגי רבי אלעזר רבי שמעון ורובנ בור שנתגייר כשהוא מהול אם נמול ביום או אפילו בלילה, אבל כולוהו מודו דצריך הטפת דם בריה. שמעו מיהו דגר צריך שלשה — ואם תאמר: ודלמא דאינקט? ויש לומר: דמרב ספרא דייק, שהרי רבי חייא חוכירו לפי שהיה בעל מעשה וראש, ורב יוסף חוכיר רבי אושעיא חבירו, אבל רב ספרא — למה חוכיר רבי אושעיא רבי חייא. אינו גר עד שימול ויטבול — מהכא לא מצי לדיקדק דלא תיטני טבילה לחודה, ולא בא לדיקדק אלא ומילה בלא טבילה לא מהני. אין מטבילין גר בלילה — "דמשפט" כתיב ביה, ואף על פי שכבר מל — חשיב ליה כתיחלת דין. משפט כתיב ביה — "ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו" (ירמיה א), אי נמי — "משפט אחר יזדה לכם ולגר" (במדבר טו). ואפילו למואן דאמר בסנהדרין (ג,א).

1 כמקום שאין מעון כיבוש — כגון בעל קרי בעלמא, דכתיב: "ורחץ במים וטמא עד הערב"
2 (ויקרא טו) ולא כתיב יכבס בגדיו. מקום ששעון כיבוש — כגון בקבול תורה, דכתיב:
3 "וכבסו שמלוחם". דלמא נקיות בעלמא — הוא כיבוש לאו משום טומאה הוה דלטעון
4 טבילה מקל וחומר, אלא שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני שכניה. ויזרוק על העם
5 — הואה הוא. מפסבילים אותו — והוי כישיראל
6 מעליא, ואין צריך לבדוק בעדים אם מילתו
7 לשם מצות מילה, ומה בכך — אם אין מילתו
8 לשם מילה, הואיל וטבל — בטבילה סגי. אין
9 מפסבילים — שמא ערבי מהול וגבעוני מהול
10 הוא, וצריך להטויף ממנו דם בריה. ורבי יוסי
11 תרתי בעי. לפיכך — הואיל ולרבי יהודה בחדא
12 סגי — מטבילין בשבת גר שכל אתמול לפניו,
13 דבמילה סגי ליה, וכי מטביל ליה בשבתא — לא
14 מתקני גברא. הכי נרשינן: אפר מר לפיכך
15 מפסבילין גר בשבת דברי רבי יהודה פשיטא כיון
16 דלרבי יהודה בחדא סגי היכא דמל לפניו
17 מפסבילים. טבילה עיקר — דהא אמילה שמעינן
18 ליה דקאמר, ומה בכך. רבי יוסי אומר אין
19 מפסבילין — תרתי בעי, ואף על גב דמל בפניו
20 — טבילתו תקנתו. עובדא הוה כי רבי חייא בר
21 רבי ירב יוסף מתני כרבי אושעיא בר רבי —
22 כלומר, רבי אושעיא נמי הוה בחדא רבי חייא.
23 ורב ספרא מתני — דאף רבי אושעיא רבי חייא
24 הוה בהדיהו. שתי האירא — לילה היה. שמע
25 מינה — מדרב ספרא, דאמר תלתא הוו — גר
26 צריך שלשה. דבעינן פופחין — כי הנה תלתא
27 גברי רבנן ברברי. דלמא דאינקטו — הכי הוה
28 מעשה דאיתרמו רבנן כי הני. אבל שלשה דאי
29 שמעינן, מדקפליג רב ספרא ומוסיף עד דהוו
30 תלתא. משפט כתיב ביה — "משפט אחר יהיה"
31 לכם ולגר" (במדבר טו) ואין משפט פחות
32 משלשה. יכול מקבלין אותו — לא נצריכו
33 הטפת דם בריה וטבילה. בא ועדין עמו מנין —
34 שנאמן. תלמוד לומר וכי יגור — מכל מקום.
35 ולקמן פריך: כיון דעדין עמו — פשיטא, ומי בעי
36 קרא?

בטבל ולא מל - כולי עלמא לא פליגי דמהני. כי פליגי
בכול ולא טבל. רבי אליעזר יליף מאבות, ורבי
יהושע: באבות נמי טבילה הוה. מנא ליה? אילימא
מדכתיב: "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו
שמלוחם", ומה במקום שאין מעון פבוש - מעון
טבילה, מקום ששעון פבוש - אינו דין ששעון טבילה?
ודלמא נקיות בעלמא? אלא מהכא: "ויקח משה את
הדם ויזרוק על העם" וגמירי דאין הואה בלא טבילה.
ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן? סברא הוא, דאם
כן - במה נכנסו תחת כנפי השכינה? אמר רבי חייא
בר אבא אמר רבי יוחנן: לעולם אינו גר עד שימול
ויטבול. פשיטא, יהודי ורבים הלכה כרבינו! מאן
הכמיים - רבי יוסי. דתניא: הרי שפא ואמר מלתי ולא
טבילתי - מטבילין אותו, ומה בכך, דברי רבי יהודה.
רבי יוסי אומר: אין מטבילין, לפיכך מטבילין גר
בשבת, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר: אין
מטבילין, אמר מר: לפיכך מטבילין גר בשבת, פשיטא,
כיון דאמר רבי יהודה בחדא סגי, תיבא דמל לפניו
מטבילין, מאי לפיכך? מהו דתיקא: לרבי יהודה
טבילה עיקר, וטבילה בשבת - לא, דקא מתקן גברא,
קא משמע לן דרבי יהודה או הא או הפני. רבי
יוסי אומר: אין מטבילין. פשיטא, דכיון דאמר רבי
יוסי תרתי בעינן - תקוני גברא בשבת לא מתקנינן!
מהו דתיקא: לרבי יוסי מילה עיקר, והתם הוא דלא
הואי מילה בפניו, אכל היכא דהווי מילה בפניו -
אימא ליטבל זה בשבתא, קא משמע לן דרבי יוסי
תרתי בעי. אמר רבה: עובדא הוה כי רבי חייא בר רבי,
רבי ורב ספרא מתני רבי אושעיא ברבי חייא, דאיתא לקמיה גר שפא ולא טבל. אמר ליה:
שהי כאן עד למחר ונמטבלינך. שמע מינה תלת. שמע מינה: גר צריך שלשה, ושמע מינה:
אינו גר עד שימול ויטבול, ושמע מינה: אין מטבילין גר בלילה. ונימא: שמע מינה נמי בעינן
מוכחינן! דלמא דאינקטו, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גר צריך שלשה, "משפט"
כתיב ביה. תנו רבנן: נכרי שפא ואמר: "גר אני", יכול נקבלנו - תלמוד לומר: "אתך" -
במרחוק לך. פא ועדין עמו מנין - תלמוד לומר: "וכי יגור אתך גר בארצכם".

בכל

יבמות. החולץ ליבמתו - פרק רביעי דף מז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י
1 ביום אף טבילה ביום. ואין לתמוה: כיון דבעי הואה היאך מקבלים גרים בזמן הזה? דבפרק "ארבעה" מחוסרי כפרה נפקא לן מקרא דלא בעינן. ורבי יוחנן טבילה באמהות מנא ליה — אף על גב דאית ליה דאין הואה בלא טבילה — כדאמר רבינו תם.
2 דאמר רבי יהודה דבחדא סגי בר — תימה: דפריך פשיטא, דמנא ליה דסגי במילה לחודה? דלמא כרבי יהושע סבר ליה דטבילה בלא מילה — מהני. תקוני גברא בשבתא לא מתקנינן — ואף על גב דלענין טומאה שרי לטבול בשבת משום דגרא כמיקר — שאני הכא, דבעי שני תלמידי חכמים לעמוד שם בשעת טבילה לחדושי המצוה, כדאמרינן לקמן (מב,ב). דרבי יוסי תרתי בעי — כתב בעל הלכות גדולות דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטויף ממנו דם בריה, וקטן שנולד כשהוא מהול אין צריך להטויף. וטעמא: דקטן, שלא היתה לו ערלה מעולם, אין צריך, אבל גר שזינתה לו ערלה ומילתו אינה מילה — צריך להטויף דם בריה. ומיהו, אם נברת לו כל הגיד ובה להתגייר — אין וזמא שמילתו מעכבתו מלהתגייר. ומודי רבי יוסי בהדיא דסגי בטבילה לחודה. ורבינו תנאל פסק במסכת שבת איפכא מהלכות גדולות, וכן משמע בפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלא,א) דקאמר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטויף ממנו דם בריה, על מה נחלקו. — על גר שנתגייר כשהוא מהול. ונראה שלע זה סמכו הלכות גדולות, דסברי ליה באמוראי דהתם, דאית ליה דקטן אין צריך, ובגר סברי רבי יוסי דשמעתי, דמשמע דלהבתא כותיה. ובפרק "הערל" (יבמות עב,א) פליגי רבי אלעזר רבי שמעון ורובנ בור שנתגייר כשהוא מהול אם נמול ביום או אפילו בלילה, אבל כולוהו מודו דצריך הטפת דם בריה. שמעו מיהו דגר צריך שלשה — ואם תאמר: ודלמא דאינקט? ויש לומר: דמרב ספרא דייק, שהרי רבי חייא חוכירו לפי שהיה בעל מעשה וראש, ורב יוסף חוכיר רבי אושעיא חבירו, אבל רב ספרא — למה חוכיר רבי אושעיא רבי חייא. אינו גר עד שימול ויטבול — מהכא לא מצי לדיקדק דלא תיטני טבילה לחודה, ולא בא לדיקדק אלא ומילה בלא טבילה לא מהני. אין מטבילין גר בלילה — "דמשפט" כתיב ביה, ואף על פי שכבר מל — חשיב ליה כתיחלת דין. משפט כתיב ביה — "ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו" (ירמיה א), אי נמי — "משפט אחר יהיה לכם ולגר" (במדבר טו). ואפילו למואן דאמר בסנהדרין (ג,א).
3 דבר

יבמות דף מו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמג

51 'לְפִיכָהּ' ומדוע הוצרכה הברייתא להוסיפו. מתרצת הגמרא: מהו
 52 דְּתִימָא שְׁלֵרְפִי יהודה הַמְבִילָה היא העיקר, ואף שדי בטבילה ללא
 53 מילה אין די במילה ללא טבילה, ואם כן מְבִילָה בְּשֵׁבֶת לֹא תותר
 54 לו אפילו שכבר מל קודם השבת, משום דְּקָא מְתַקְנֵן נְגָרָא על ידה.
 55 קָא מְשַׁמְעֵן לֵן דְּרַבִּי יְהוּדָה סובר אִי הָא אִי הָא בְּעֵי – או מילה או
 56 טבילה, ודי באחת מהן.
 57 הגמרא ממשיכה בביאור דברי הברייתא: רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אִין
 58 מְטַבְּלִין. מקשה הגמרא: מְשַׁמְעָא שאין להטבילו בשבת, דְּהָרִי בִּין
 59 דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרִישָׁא דְּתַרְתֵּי בְּעֵינָן, ואין די במילה ללא טבילה,
 60 אם כן בודאי שאין להטבילו בשבת, שהרי טבילה זו מתקנת אותו
 61 להיות איש ישראל, ותקוני נְגָרָא בְּשֵׁבֶת לֹא מְתַקְנִין. מתרצת
 62 הגמרא: מהו דְּתִימָא לְרַבִּי יוֹסִי מִלָּה היא עֵינָהּ הגירות, ואין צריך
 63 מלבדה גם טבילה, ודווקא הָתֵם בְּרִישָׁא הַדִּין הוּא שאינו גר משום
 64 דְּלֹא הוּא מִלָּה בְּפִינָהּ ושמא לא מל לשם גירות, ואין די בטבילה
 65 לבדה. אָבֵל הִיא דְּהוּא מִלָּה בְּפִינָהּ קודם השבת אִימָא לְמַבְּלָא זֶה
 66 בְּשֵׁבֶתָא ואין בכך משום תיקון גברא, לפי שכבר נגמרה גירותו
 67 קודם השבת במילה לבדה. קָא מְשַׁמְעֵן לֵן, דְּרַבִּי יוֹסִי תַרְתֵּי בְּעֵי, גם
 68 מילה וגם טבילה, ומאחר שנגמרת גירותו על ידי הטבילה אסור
 69 להטבילו בשבת.
 70 הגמרא מביאה מעשה שממנו נלמדים כמה דיני גירות: אָמַר רַבָּה
 71 עֹבְדָא הוּוּ בִּי רַבִּי חֵיטָא בְּרַבִּי – מעשה היה אצל רבי חייא בר
 72 רבי, וְרַב יוֹסֵף מְתַנֵּי [–שנה] שאף רַבִּי אִישְׁעִיָא בְּרַבִּי רַבִּי היה עמו,
 73 וְרַב סְפָרָא מְתַנֵּי שאף רַבִּי אִישְׁעִיָא בְּרַבִּי חֵיטָא היה עמו, דְּאָתָא
 74 לְקַמְיָה בְּלִילָה גַר שְׁמַל וְלֹא מְבִילָא. ואמר ליה רבי חייא בר רבי, שְׁחֵי
 75 [–המתן] כָּאן עַד לְמָחָר וְנִמְבְּלִינָהּ בְּיוֹם, משום שאין מטבילים
 76 בלילה. מדויקת הגמרא: וְשַׁמְעֵן מִיָּנָה מַמְעָשָׁא זֶה תַּלְתָּ דִּינִים. ממה
 77 שהוסיף רב ספרא שהיו שם שלשה אמוראים, שְׁמַעֵן מִיָּנָה
 78 שלטבילת גַר צְרִיךְ שְׁלֹשָׁה דִּינִים. וְשַׁמְעֵן מִיָּנָה ממה שאמרו לו
 79 שעליו לטבול, שְׁחֵי גַר עַד שְׁמִימֵן וְנִמְבְּלָא. וְשַׁמְעֵן מִיָּנָה ממה שאמר
 80 לו רבי חייא בר רבי להמתין למחר ולא הטבילו בלילה, שְׁחֵי
 81 מְטַבְּלִין גַר בְּלִילָה, שכן גירות נחשבת לדין כפי שיבואר להלן, ואין
 82 דינים בלילה.
 83 מקשה הגמרא: וְנִמְאָא, שְׁמַעֵן מִיָּנָה נְמִי דְּבְּעֵינָן דִּינִים מוּמַחִין לְקַבְּלַת
 84 גְרִים, שהרי כל שלושת אמוראים אלו היו מומחים. מתרצת
 85 הגמרא: אין להביא ראיה ממעשה זה שצריך מומחים, שכן יש
 86 לומר דְּלִמָּא דְּאִימְלָעוּ – שמא כך היה מעשה שנקלעו לשם
 87 אמוראים אלו שהיו מומחים, ולעולם אין צריך דִּינִים מוּמַחִים
 88 לגירות.
 89 וכן אָמַר רַבִּי חֵיטָא בְּרַבִּי אָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גַר צְרִיךְ שְׁלֹשָׁה דִּינִים
 90 בשעת גירותו, משום ש'מְשַׁמְעָא בְּתִיב בִּיה גַר', שנאמר (במדבר טו טו)
 91 'מְשַׁפֵּט אָחֶד יְהִי לָכֶם וְלֹגְרָא, וכשם שבמשפט צריך שלשה
 92 דִּינִים הוא הדין לגירות.
 93 הברייתא דנה בנאמנות אדם על גירותו: תַּנּוּ רַבְּנָן, מִי שְׂבָא וְאָמַר
 94 גַר אֲנִי, ואין עדים שמעידים עליו שמל וטבל לשם גירות, יָבֹול
 95 נאמין לו וְנִקְבְּלֵנוּ כגר מבלי להצריכו הטפת דם ברית וטבילה,
 96 תְּלַמּוּד לֹמַר (ויקרא טו ט) 'כִּי יָגוּר אִתְּךָ גַר בְּאַרְצְכֶם, ומ'אתך'
 97 משמע, דווקא בְּמוֹחֶזֶק לָךְ בִּידְעָה בְּרוּרָה שֶׁנִּתְגַּיֵּר. ואם כָּא הַגר
 98 וְעָרִיו עָמוּ, ומעידים עליו שמל וטבל לשם גירות, מִיָּין שְׁחֵם
 99 נאמנים, תְּלַמּוּד לֹמַר 'כִּי יָגוּר אִתְּךָ גַר בְּאַרְצְכֶם'. ולהלן (מז) יבואר
 100 החידוש שבדין זה.

1 כְּמַבְּל וְלֹא מַל בְּוִלֵי עֲלִמָא לֹא פְּלִינֵי דְּמַהֲנֵי – בין רבי אליעזר ובין
 2 רבי יהושע סוברים שמועילה הטבילה לבדה ונעשה גר אף ללא
 3 מילה, כמו שמצינו באמהות שנתגיירו בטבילה בלבד. כִּי פְּלִינֵי
 4 רבי אליעזר ורבי יהושע, כְּמַל וְלֹא מְבִילָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סובר שבמילה
 5 בלבד נעשה גר, משום דִּילִיף מֵאֲבֹת שְׁלִישִׁתוֹ נִתְגַּיֵּירוּ קודם מתן
 6 תורה במילה ללא טבילה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סובר, שְׂבָאֹת נְמִי מְבִילָה
 7 הָיָה מלבד המילה.
 8 שואלת הגמרא: מְנָא לִיה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁטַבְּלו אבותינו קודם מתן
 9 תורה. אִילִימָא מְדַבְּרִיב (שמות יט ט) 'לָךְ אֵל הָעָם וְקִדְּשִׁתֶּם הַיּוֹם וְיַחֲזֹר
 10 וְכַפְּסוּ שְׂמֹלוֹתֵיכֶם, ואם כן יש ללמוד מקל וחומר שהיתה שם גם
 11 טבילת הגוף, ומה בְּמָקוֹם שְׁחֵינָן בְּבוֹס בגדים כגון בעל קרי,
 12 ומכל מקום הוא שְׁחֵינָן מְבִילָה לטהרתו, מתן תורה שהוא מְקוֹם
 13 שְׁמַעֵנָן בְּבוֹס בגדים אִינוּ דִּין שְׁחֵינָן שְׁחֵינָן מְבִילָה. הרי שטבלו
 14 אבותינו קודם מתן תורה כדי להיכנס תחת כנפי השכינה. דוחה
 15 הגמרא: וְדִלְמָא כִּיבוֹס הבגדים קודם מתן תורה היה לְנִקְיֹות
 16 בְּעֲלִמָא, בכדי שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני שכינה, ואין
 17 הכוונה לטבילת הבגדים במקוה, ואם כן אין ראיה מכיבוס זה
 18 שהיתה שם גם טבילת הגוף. מטיקה הגמרא: אֵלָא מִקּוּר הַטַּבִּילָה
 19 באבותינו הוא מְהָבָא. שנאמר במתן תורה (שמות כד ח) 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה
 20 אֶת הָדָם וַיִּזְרַק עַל הָעָם, וַיְגַמְדוּ – וקבלה בדינו, דְּאִין הוּוּא כָּלָא
 21 שתקדם לה מְבִילָה, ומאחר שהיתה אצל אבותינו הזאת דמים
 22 בהכרח שטבלו קודם לכן.
 23 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֲלָמַד מאמהות שמועילה טבילה
 24 בלא מילה, מְבִילָה בְּמַאֲהוּת מְנַלָּן – מנין לנו שטבלו. מתרצת
 25 הגמרא: סְפָרָא הוּא, משום דָּאם לא טבלו אִם כֵּן בְּמָה נִבְּנִים תַּחַת
 26 כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה.
 27 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה במחלוקת זו: אָמַר רַבִּי חֵיטָא בְּרַבִּי
 28 אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְעוֹלָם אִינוּ גַר עַד שְׁיִמּוּל וְנִמְבּוּל, כדברי
 29 חכמים החולקים על רבי אליעזר ורבי יהושע שאמרו שאינו גר עד
 30 שימול או יטבל. מקשה הגמרא: הֲלֹא שְׂבָאֹת שֶׁהִלְכָה כַּחכְמִים
 31 שאין גירות בלא מילה וטבילה, שהרי כלל הוא בִּידְעָנוּ, יְחִיד וְרַבִּים
 32 הִלְכָה בְּרַבִּים, ומה הוצרך רבי יוחנן לפסוק כמותם. מתרצת
 33 הגמרא: מֵאֵן חֲקָמִים שֶׁהוֹצִירוּ בְּרִישָׁתָא, רַבִּי יוֹסִי הוּא, ואין זו דעת
 34 רבים, ועל כן הוצרך רבי יוחנן לפסוק כמותו. הגמרא מוכיחה שזו
 35 היא דעת רבי יוסי: דְּתִנָּא, הָרִי שְׂבָא אדם וְאָמַר, מְלִתִּי וְלֹא מְבִילִתִּי
 36 לגירותי, מְטַבְּלִין אוֹתוֹ וְנַעֲשֶׂה גַר גְּמוּר, ומה בְּכַךְ שאיננו יודעים
 37 אם מל לשם גירות, הֲלֹא די לו בטבילה לגירותו, דְּבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה.
 38 רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אִין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ, שמא לא נימול לשם גירות, ואין
 39 גירות בלא מילה. אך לדעת רבי יהודה, כשם שדי בטבילה בלבד
 40 די במילה בלבד, וְלְפִיכָהּ, מְטַבְּלִין גַר בְּשֵׁבֶת אִם כָּבֵר מל לפנינו
 41 קודם השבת, ואין בכך משום תיקון גברא ועשייתו לישראל, שהרי
 42 כבר מתוקן הוא מאתמול על ידי המילה, דְּבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסִי
 43 אָמַר, אף אם מל קודם השבת אין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בשבת, לפי שיש
 44 בכך משום איסור תיקון גברא. משום שאין גירות בלא טבילה. הרי
 45 שסובר רבי יוסי שאינו גר עד שימול ויטבל.
 46 הגמרא דנה בדברי ברייתא זו: אָמַר מַר, לְפִיכָהּ מְטַבְּלִין גַר בְּשֵׁבֶת.
 47 מקשה הגמרא: הֲלֹא שְׂבָאֹת הוּא, שהרי מִכֵּינָן דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 48 בְּרִישָׁא דְּבְּרַחַת סְנִיא – שדי בטבילה לבדה, כמו כן די במילה
 49 לבדה, אם כן הִיא הָמַל לְפִינָהּ קודם השבת בודאי שלשיתו
 50 מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בשבת, שהרי אין בטבילה זו שום תיקון, ואם כן מֵאִי

56 והוסיף רבי יהודה, וכשם ששנאמן אדם לומר זה בני כבור, כך כהן
57 נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא, והוא חלל הפסול לכהונה, אי בן
58 חלוצה הוא שנפסל מדרבנן לכהונה. והקמים אומרים, האב אינו
59 נאמן לומר בני זה כבור במקום שבו אחר מוחזק בכבור, וכן אינו
60 נאמן לפסול את בניו. הרי שלדעת רבי יהודה נאמן אדם לפסול
61 את בניו, ומדוע לא האמין לגר שלא נתגייר כדין לענין פסול בניו.
62 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, קמי קאמר ליה רבי
63 יהודה, הלא לדבריך שנתגיירת שלא כדין, עובד פוכבים אתה, ואין
64 עדות לעובד פוכבים – ונאמנות האב על בנו שנלמדת מיכיר' לא
65 נאמרה אלא בישראל ולא בעובד כוכבים.
66 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבינא אמר, קמי קאמר ליה רבי יהודה
67 לגר, האם יש לך בנים, השיב לו הגר הן. והוסיף לשואלו, האם יש
68 לך בני בנים, השיב לו הגר הן. אמר ליה רבי יהודה, נאמן אתה
69 לפסול רק את בניך, ואי אתה נאמן לפסול בני בניך, שכן נאמנות
70 יכיר' אינה אלא על הבנים, ולא על בני הבנים. והרי אם יפסלו
71 הבנים ממילא יפסלו גם בניהם, ולפיכך במקום שיש בני בנים אינו
72 נאמן אף על הבנים.
73 הגמרא מוכיחה מברייתא כדברי רבינא: תניא נמי הכי, רבי יהודה
74 אומר נאמן אדם לומר על בנו הקטן שהוא פסול, ואולם אין הוא
75 נאמן לומר כך על בנו הגדול. ואמר רבי תימא בר אבא אמר רבי
76 יוחנן, לא התכוין רבי יהודה באומרו שהאב נאמן על הקטן דווקא
77 לקטן ממש, ולא התכוין באומרו שאינו נאמן על הגדול לגדול
78 ממש. אלא גם קטן ויש לו בנים והו גדול שאמר עליו רבי יהודה
79 שאין אביו נאמן לפסולו, ואילו גדול ואין לו בנים והו קטן שאמר
80 עליו רבי יהודה שאביו נאמן לפסולו.
81 הגמרא מסיקה להלכה: והלכתא בנותיה דרב נחמן בר יצחק, שאף
82 לדעת רבי יהודה אין אדם נאמן לומר שלא התגייר כדין לענין
83 לפסול את בניו, ואפילו שאין להם בנים. מקשה הגמרא: והתניא
84 בנותיה דרבינא, שכשאין לבנו בנים הוא נאמן לפסולו, ואם כן
85 מדוע נפסקה הלכה כדברי רב נחמן בר יצחק. מתרצת הגמרא:
86 ההוא – ברייתא זו לענין יכיר' אתה, שנאמן האב לפסול את בניו
87 ולומר עליהם שהם בני גרושה או חלוצה, ואינה מדברת במי שבא
88 לפסול אותם משום שלא נתגייר כדין, ואכן באופן זה אינו נאמן
89 משום שלדבריו הוא גוי, ולא האמינה התורה לעדות האב על בניו
90 אלא בישראל בלבד.
91 הברייתא שלפנינו מפרטת את אופן קבלת הגרים וגיוורם: תנו רבנן,
92 גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו בית דין, מה ראית שבאת
93 להתגייר, האם אי אתה יודע שישאל בן זמנך דיונים – מצטערים,
94 דחופים – נדחים ממקום למקום, ודחופים – מושפלים וכפויים,
95 ומטורפים – מבולבלים, ויפורין פאין עליהם, ולמה לך להסתפח
96 אליהם. אם משיב הגר ואומר, יודע אני שכן הוא מצב בני ישראל,
97 ואיני בראי' – ראוי להשתתף עמם בצרתם והלואי שאזכה לכהן,
98 ואיני חושש לחיי צער שבעולם הזה, מקבלין אותו מיד, ומודיעין
99 אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות. וכן מודיעין אותו
100 את עון מי שאינו מניח בשדהו לקט שכחה ופאה ומעשר עני.
101 ובגמרא להלן (ע"ג) יבואר טעמן של כל הודעות אלו. וכן מודיעין
102 אותו את ענין של מצות, ואומרים לו הוי יודע שעד שלא באת
103 למדה זו – למדריגת ישראל, אם אכלת חלב אי אתה ענוש ברת,
104 ואם חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו כשאתה מתגייר,
105 אם אכלת חלב אתה ענוש ברת, ואם חללת שבת אתה ענוש
106 סקילה. וכשם שמודיעין אותו את ענין של מצות, כך מודיעין אותו
107 מן שבת. ואומרים לו, הוי יודע, שאף שבעולם הזה ישראל
108 שרויים בצרות, מכל מקום יבואו על שכרם בעולם הבא, שכן
109 העולם הפא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישאל בן זמנך הוי אינם יכולים
110 לקבל

1 אין לי אלא שמקבלים גרים פארין שכן נאמר 'בארצכם', אבל פחזין
2 לארין מנן שמקבלים גרים, תלמוד לומר 'אתך', שמקבלים גר בכל
3 מקום שהוא אתך, ואפילו בחוץ לארץ. אם בן מה תלמוד לומר
4 'פארין' – 'בארצכם', שדווקא פארין ישראל צריך הגר להביא
5 ראיה שנתגייר, שכן יש לחשוש שמשקר שנתגייר מפני שרוצה
6 לגור בארץ ישראל משום טובתה, אבל פחזין לארין אין צריך
7 להביא ראיה שנתגייר. דברי רבי יהודה. והקמים אומרים, בין פארין
8 ישראל ובין פחזין צריך להביא ראיה שנתגייר.
9 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: פא הוא ועדיו עמו מנין, תלמוד
10 לומר 'אתך'. מקשה הגמרא: קרא למה לי, הלא פשוט שעדים
11 נאמנים בעדותם. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, מדובר בעדים
12 דאמרי שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני, אבל לא ראו בעיניהם,
13 דסקלקא דעתך אמינא לא ליתמיניה – לא נסמוך על עדותם משום
14 שלא ראו בעצמם, קא משמע לן הכתוב שסומכים על עדות זו.
15 עוד שנינו בברייתא: 'פארין' 'בארצכם', אין לי אלא פארין, פחזין
16 לארין מנן, תלמוד לומר 'אתך', בכל מקום שאתה. מקשה הגמרא:
17 והא אפיקתיה – והרי כבר דרשנו מ'אתך' דווקא במוחזק לך, ואין
18 דורשת הברייתא מ'אתך' דין אחר. מתרצת הגמרא: קרא – דין
19 אחד) נדרש מ'אתך', וקרא נדרש מ'עמך', שכן ממה שנאמר (ויקרא
20 כה לה) 'גר ותושב וחי עמך', משמע שמקבלים גרים בכל מקום.
21 עוד שנינו בברייתא: והקמים אומרים, בין פארין בין פחזין לארין
22 צריך להביא ראיה. שואלת הגמרא: ואלא הא פתיב 'פארין'
23 'בארצכם', ולמה נכתבה תיבה זו. מתרצת הגמרא: ההוא
24 'ארצכם' מפיני ליה כדי ללמד דאפילו פארין ישראל מקבלים גרים.
25 משום דסקלקא דעתך אמינא משום מינותא – (וטובתה) דארין
26 וישאל שהיא זבת חלב ודבש ומגיירי, ולא לשם שמים, ועל כן אין
27 מקבלים בה גרים. ואף השתא בזמן הזה נמי אפילו דליבא מינותא
28 – שפסקה טובתה של ארץ ישראל, מכל מקום עדיין איבא בה
29 מתנות לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ויש לחשוש שמא באים
30 הגרים בארץ ישראל להתגייר כדי לזכות בהן. קא משמע לן שגם
31 בארץ ישראל מקבלים גרים.
32 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין זה: אמר רבי תימא בר
33 אבא אמר רבי יוחנן, הלכה כדברי חכמים, שפין פארין ובין פחזין
34 צריך הגר להביא ראיה שנתגייר. מקשה הגמרא: שפשא
35 שהלכה כחכמים, שהרי יחיד ורבים הלכה כרבים. מתרצת הגמרא:
36 מהו דתימא, כיון שמסתבר מצינא דרבי יהודה לדרוש מ'ארצכם'
37 שדווקא בארץ ישראל צריך להביא ראיה, משום דקמסייעי ליה
38 קרא – שיש ראיה לדבריו מהכתובים, שהרי אם לא כן למה נאמר
39 'בארצכם'. קא משמע לן רבי יוחנן, שמכל מקום הלכה כחכמים.
40 הברייתא שלפנינו דנה בנאמנות האב על פסול בניו: תנו רבנן,
41 נאמר בתורה (דברים טו) 'ושפשתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו',
42 ומכך שמך הכתוב את הגר למשפט, מכאן אמר רבי יהודה, גר
43 שנתגייר בבית דין הרי זה גר, אבל אם נתגייר בינו לבין עצמו ולא
44 בפני בית דין אינו גר. ומעשה קאדם אחד שהוחזק כישראל, שבא
45 לפני רבי יהודה ואמר לו, נתגיירתי בינו לבין עצמי. אמר ליה רבי
46 יהודה, האם יש לך עדים על כך. אמר ליה הגר, לאו. שוב שאלו
47 רבי יהודה, האם יש לך בנים. אמר ליה, הן. אמר ליה רבי יהודה,
48 אם כן נאמן אתה לומר שהתגיירת שלא כדין רק לגבי לפסול את
49 עצמך מלישא בת ישראל, ואולם אי אתה נאמן לגבי לפסול את
50 בניך.
51 מקשה הגמרא: [ומי] אמר רבי יהודה אפנים לא מהימן – שאין אדם
52 נאמן לפסול את בניו. והתניא, נאמר בפרשת ירושת בכור (דברים כג
53 יז) 'כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים', ומשמע מיתור
54 תיבת 'יכיר', שהאב יכירנו לאחרים. מכאן אמר רבי יהודה, נאמן
55 אדם לומר זה בני הוא הבכור, אף שבו אחר מוחזק לנו בכבור.

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קמ"ה

1 **דבר** תורה חד נמי כשר – הבא מדמין לגולות וחבלות, דבעינן שלשה לכולי עלמא. ורבי
 2 יוחנן דהבא אית ליה בהדיא בירושלמי דשנינו שדנו אין דיעינן דין. ואם תאמר: ואנן היכי
 3 מקבלין גרים? הא בעינן מומחין? ויש לומר: דשליחתייהו עבדינן, כדמשמע נמי בשליחי
 4 "ומגרש" (גיטין פ.ב.). וכמו שחשנו לנעילת דלת בפני לוחין חשו נמי לנעילת דלת בפני גרים.
 5 **במוחזק** לך – אמר רבינו תם דדוקא
 6 בדידיעין הוה נכרי מעיקרא, דאי
 7 לא הוה ידעינן – מדמינן, מנו דאי בעי אמו,
 8 ישראל אני, דמהימן, כדמשמע בריש מסכת
 9 פסחים (ג.ג.) גבי ההוא נכרי דהוה סליק ואביל
 10 פסחים בירושלים. ואין לומר: שאני התם דהו
 11 סמכי ארובא דהווי ישראל – דהא בכל מקום נמי
 12 איכא רובא. דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות
 13 ישראל הם. ועוד ראייה משמעתין, דאמר ליה רבי
 14 יהודה: אי אתה נאמן לפסול את בניך. ואידו
 15 גופיה כשר, אלא דשוו נפשיה חתיכה דאיסורא.
 16 אבל אם בעל על בת סוּן לא פסלה, כדפירשנו
 17 לעיל. ומהדיא דלעיל (מהא) דאמר ליה: דל גלי
 18 – אין ראייה, דשמא לא היו בודקים אלא אם הוא
 19 ישראל אם לאו, אבל במשטחו לא היו בודקין.
 20 **אין** לי אלא בארץ – פירושו: דמקבלין גרים.
 21 ואף על גב דחובת הגוף היא – בעיא
 22 רביא, כיון דכתיב "בארץ". כדאשתו בסוף פרק
 23 קמא דקידושין (ל.ח.) גבי שלוח עבדים והשמטת
 24 כספים. אי נמי: בארץ לא חיישין דלמא הדרי
 25 בהו. משום דאיכא שבחא דארץ ישראל.
 26 **מהו** דתימא לא להימניהו – ויש ספרים
 27 דגרסי: מהו דתימא להימניהו, והכי
 28 פירושו: להימניהו כד מפי עד. **יש** לך עדים –
 29 פירושו: שנתגיירתי בינך בלבן עצמך. ותימיה, מהיא,
 30 אי הא דבעינן שלשה היינו דוקא לכתיבה, אבל
 31 דיעבד חד נמי כשר – אם כן איש לו עדים לאו
 32 בינו לבין עצמו הוא.
 33 **נאמן** אתה לפסול עצמך כר – היינו דוקא
 34 במלי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא,
 35 אבל אם בעל על בת סוּן – לא פסלה, כדפירשית
 36 לעיל בסוף פרק שני (ב.ב.). ואם תאמר: היכי דמי
 37 אם אשתו נכריה – ממה נפשך בניו פסולים, דאין
 38 קריי בנך אלא בנה. ואם היתה אשתו ישראלית –
 39 ממה נפשך בניו כשרים, דקיימא לן (יבמות מה.א):
 40 נכרי ועבד הבא על בת ישראל – הולד כשר. וכי
 41 תימא: נהי דממור לא הוי – פגום מיהא הוי, הא
 42 השתא נמי דאין נאמן פגומין הם, דרבי יהודה אית
 43 דבת בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע.א.) דבת רי
 44 זכר כבת חלל זכרו ויש לומר: דקסבר רבי יהודה
 45 נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממור,
 46 דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ג.א.) אמר רבי
 47 יהודה סבר לה רבי עקיבא דאמר אין קדושין
 48 תופסין בחיביי לאוין. **כך** נאמן אדם לומר זה הן
 49 גרושה – רבי אליהו מפרשיש מפרש דנפקא לן
 50 מדכתיבי: "בן השנואה יכיר" (דברים כ.א.) וכן
 51 משמע בירושלמי בפרק בתרא דקידושין. ולשון
 52 התלמוד לא משמע הכי, דקתני: כשם שנאמן
 53 אדם לומר זה בני בכור – משמע דמיניה גמרי. ויש
 54 מפרשים דטעמא דרבי יהודה, דמשמע ליה קרא
 55 דנאמן אדם לומר זה בני בכור אפילו על תינוק בין
 56 הבנים. וכשאומר על הקטן שהוא בכור – אם כן
 57 הראשון ממור, אלמא דנאמן לפסול. והכי נמי
 58 דנאמן לומר שהוא בן גרושה.
 59 **ואין** עדות לנכרי – ועל עצמו נאמן, משום דשוו נפשיה חתיכה דאיסורא. **ואין**
 60 לו אלא בנים ואין לו בני בנים, ואי אתה נאמן לפסול בני בנך – כשיש לו בני בנים אין נאמן לפסול אפילו בניו.
 61 בסמוך, דקאמר: ואין אדם נאמן על בני גדול, ומפרש כשיש לו בני בנים, משמע דאבנו נמי לא מהימן. **והלכתא**
 62 בניו, דדוקא משום דאין עדות לנכרי דאין יכול לפסול, ולא כמו שמפרש רבינו תם דאין הלכה כרבי יהודה אלא כפוסל אחרים על ידי הכרת בכור, אבל בלא הכרת בכור – לא. ובשאלות
 63 בפרשת "ורא" נמי דקדק מרן דשמעתין דבכל ענין הלכה כרבי יהודה.

1 ככל מקום שאתך – ולקמן פריך: הא אפיקתיה. צריך להביא ראיה – שבבית דין נתגייר,
 2 שמא גבעוני מחול הוא, ומשום שבחא דארץ ישראל הוא דקאמר הכי, ומשקר. הכי
 3 גרסינן: מהו דתימא לא ניהמניהו. מעמדך – "גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה.) דליביא מוכה
 4 – דפסק חלב ודבש. דקמסייעי קראי – דהא "עמך" – כל מקום שאתך משמע, ואפילו
 5 בארץ. "ובארצכם" למה ליה אלא לאו אראיה
 6 קאי. דבארץ צריך להביא ראיה, ולא בחוצה
 7 לארץ. מדכתיב גר אצל "ושפוטם", מכאן אמר
 8 רבי יהודה: גר בעי בית דין. יכיר – "את הבכור
 9 בן השנואה יכיר". יכירנו לאחרים – שאם אין
 10 בית דין מכירים אותו – נאמן עליו אביו לומר:
 11 זה בני בכור לטול פי שנים. בן גרושה הוא –
 12 ובתן חלל הוא. ואין עדות לנכרי – הואיל ובנך
 13 מוחזק בבשרות – אין אתה נאמן להעיד
 14 עליון ולפסול. לפסול את בניך – דנפקא לן
 15 מ"יכיר", ואי אתה נאמן לפסול את בני בנך.
 16 והלכתא כרב נחמן – דאמר לדבריו נכרי הוא,
 17 ואין עדות לנכרי, ואפילו אבנים לא מהימן.
 18 והתימא כרבינא – דנאמן הוא על בנו קטן שאין
 19 לו בנים. וקסלקא דעתך דהא מנתנינא בגר שבא
 20 ואמר גר אני קמיירי. התימא – דקתני נאמן הוא
 21 על בנו קטן. לענין יכיר – תניא, אהדיא
 22 מנתנינא דכירי, דקתני: וכשם שנאמן אדם
 23 לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן
 24 גרושה. ועל קתני דנאמן הוא על הקטן, דהא
 25 ישראל הוא ויש לו עדות, והתורה האמינתו על
 26 בנו ולא על בן בנו. אבל גבי גר – אפילו אבנו
 27 לא מהימן, דאין עדות לנכרי. וסחופין – שפלים
 28 וכפרין. כמו "סחופי כסא" (שבת סו.ב.) – כפיית
 29 הכלי. ואיני כדאי – ואיני ראוי להשתתף
 30 בצרתך. ומי יתן ואזכה לכך. ומודיעים אותו –
 31 לקמן מפרש טעמא דכולה מנתנינא.
 32 **אין** גר. **מעשה** באחד שבא לפני רבי יהודה, ואמר לו: נתגיירתי ביני לבין עצמי. אמר ליה
 33 רבי יהודה: יש לך עדים? אמר ליה: לאו. יש לך בנים? אמר ליה: הן. אמר לו: נאמן אתה
 34 לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך. [ומי] אמר רבי יהודה אבנים לא מהימן?
 35 והתימא: "יכיר" – יכירנו לאחרים. מפאן אמר רבי יהודה: נאמן אדם לומר "זה בני בכור".
 36 וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר: בני זה בן גרושה הוא, או בן חלוצה הוא.
 37 והכמים אומרים: אינו נאמן. אמר רב נחמן בר יצחק, הכי קאמר ליה: לדרבך דנכרי אתה,
 38 ואין עדות לנכרי. רבינא אמר, הכי קאמר ליה: יש לך בנים? הן, יש לך בני בנים? הן. אמר
 39 ליה: נאמן אתה לפסול בניך, ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. תניא נמי הכי, רבי יהודה
 40 אומר: נאמן אדם לומר על בנו קטן, ואין נאמן על בנו גדול. ואמר רבי חייה בר אבא אמר
 41 רבי יוחנן: לא קטן קטן ממש, ולא גדול גדול ממש, אלא, קטן ויש לו בנים – זהו גדול, גדול
 42 ואין לו בנים – זהו קטן. והלכתא פנותיה דרב נחמן בר יצחק. והתימא פנותיה דרבינא! והוא
 43 לענין "יכיר" איתמר. תנו רבנן: גר שבא להתגייר פזמן הוה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין פזין
 44 להתגייר? אי אתה יודע שישאל פזמן הוה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין פזין
 45 עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי – מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו מקצת מצות
 46 קלות, ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ומודיעין אותו
 47 ענין של מצות, אומרים לו: הוי יודע שעד שלא באת למדה זו, אכלת חלב – אי אתה עגוש
 48 ברת, חללת שבת – אי אתה עגוש סקילה. ועכשיו, אכלת חלב – עגוש ברת, חללת שבת –
 49 עגוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו ענין של מצות, כך מודיעין אותו מתן שבת. אומרים
 50 לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישאל פזמן הוה אינם יכולים לקבל
 51 **ואין** עדות לנכרי – ועל עצמו נאמן, משום דשוו נפשיה חתיכה דאיסורא. **ואין**
 52 לו אלא בנים ואין לו בני בנים, ואי אתה נאמן לפסול בני בנך – כשיש לו בני בנים אין נאמן לפסול אפילו בניו.
 53 בסמוך, דקאמר: ואין אדם נאמן על בני גדול, ומפרש כשיש לו בני בנים, משמע דאבנו נמי לא מהימן. **והלכתא**
 54 בניו, דדוקא משום דאין עדות לנכרי דאין יכול לפסול, ולא כמו שמפרש רבינו תם דאין הלכה כרבי יהודה אלא כפוסל אחרים על ידי הכרת בכור, אבל בלא הכרת בכור – לא. ובשאלות
 55 בפרשת "ורא" נמי דקדק מרן דשמעתין דבכל ענין הלכה כרבי יהודה.

מטבילין

1 אותו מיד - משמע שהמילה קודם טבילה, וכדאמה אין גר עד שימול וטבלו.
2 ותמימה, דאמר ב"הערל" (יבמות ע"א), מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך
3 טבילה ואומר רבינו יצחק: דשאני התם, דאכתי לא חוי למילה. כמקום שהנדה טובלת
4 - טבילת נדה לא כתב קרא בהדיא, ופירש רב יהודה גאון דנפקא לן בכל הוומר ממגעה
5 דטעון טבילה - וכל שכן היא עצמה. ורבינו תם
6 מפרש דנפקא לן מהא דדרשינן בעבודה זרה
7 (ע"ה): "אך בני נדה יתחטא" - מים שהנדה
8 טובלת בהם, וכמה הם - ארבעים סאה. ורבינו
9 יצחק פירש: דנפקא מהא דדרשינן בפרק "במה
10 אשה" (שבת ס"ד), תהיה בנדה - תהא בנדה
11 עד שתבא במים. שם גר ועבד טובלים -
12 בכלי שמעתין משמע דעבד בעי טבילה
13 כשמתחרר, ולא טגי ליה בטבילה קמייתא.
14 וקשה: דב"הערל" (גיטין מ"א), אמרינן: הכותב
15 שטר אירוסין לפשתו, ואמר לה צאי בו
16 ההתקדיש בו - משמע דמקודשת, אף על גב דלא
17 טבלה! ויש לומר: דאיידי כגון שטבלה מקודם
18 לשם שחרור, שהטבילה של שחרור קודמת לגט,
19 כדמשמע לקמן, דקתני: ומטבילה לשם שחרור
20 ומשחררה, ומותר בה מיד.

ובל

1 דבר שחוצץ בטבילה בו ונדה - תימה:
2 דלענין הכשר מקום פשיטא ליה שאין
3 לחלק בין נדה לבעלה, ובין שחרות, דקאמר:
4 במקום שהנדה טובלת, ולענין חציצה תלי נדה
5 בטבילת טומאה וטהרה! ויש לומר: דבחציצה
6 דאיבא מילי טובא דלא הוי אלא מדרבנן, כגון
7 רובו ואינו מקפיד, או מעטו ומקפיד, איצטריך
8 לאשמעינן דבחציצה דרבנן נמי אין לחלק בין
9 לבעלה לטהרות, ואיבא מילי דחציצה דאמר
10 בפרק בתרא נדה (ס"א), הני מילי - לטהרות,
11 אבל לבעלה - לא, והיינו ספק חציצה, אבל ודאי
12 חציצה, אפילו דרבנן - לא הקילו לבעלה יותר
13 מלטהרות, ובקונטרס לא גרס ליה במסכת נדה
14 משום הא דהכא.
15 גרים לישראל כספחה - לפי שאין
16 בקיאינן בדקדוקי מצות, וישראל למדין
17 ממעשיהם. ובמסכת נדה (י"ג), פירש בקונטרס
18 עוד לשון אחר: משום דכל ישראל ערבים זה בזה.
19 וקשה: דבפרק "אלו נאמרין" (סוטה ל"ב), משמע
20 שלא היו ערביין על הגרים, דלא חשיב התם
21 ערבות של ערב רבו ועוד יש לומר: דקשים גרים
22 לישראל - לפי שמתערבין בהם, ואין שכניה
23 שורה אלא על משפחות המיחסות שבשיראל.
24 ויש מפרשים: לפי שביותר החזירו ישראל על
25 הגרים, ואין יכולין להזדר מאונאתן.

1 לא רוב הטובה - לפי שיער הרע מחזור אחריו, כדאמרין במסכת סוכה (נ"ב), ושמו
2 תווח דעתן עלייהו, ויחטאו. ואין מרבין עליו - דבריהם, לאיים עליו שפירשו. ציצין -
3 חתיכות בשר, שלא נפרעת המילה כחלכתה. ומודיעין אותו מקצת מצות - ההשתא,
4 על ידי טבילה, הוא נכנס לכלל גירות, הלכך בשעת טבילת מצוה צריך לקבל עליו על
5 מצות. אחד גר ואחד עבד משוחרר - לקמן
6 מפרש למאי הלכתא אקשינהו. ובמקום שנה
7 טובלת - בארבעים סאה. שם גר ועבד משוחרר
8 טובליו - ואף על פי שאין טבילתו משום
9 טומאה וטהרה כשאר טבילות. חוצין בנר ועבד
10 משוחרר ובגדה - לבעלה, ואף על פי שאין
11 טבילתו לענין מנוע טהרות כשאר טבילות. דאי
12 פירש - שלא יתגייר. נפרוש - ולא איכפת לן.
13 דאמר מר קשים גרים לישראל כספחה דתניב
14 ונלה הני עליהם ונכפחו על בית יעקב - לשון
15 ספחת, שאוחזין מעשיהם הראשונים, ולומדים
16 ישראל מהם, או סומכין עליהם באיסור והיתר.
17 ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה - שלא
18 יאמרו: עניים הללו הלוקטין פאת שדה -
19 גולנים הם, ועומד עליהם והורגם בדיניהם,
20 שבני נח הוזהרו על הגלות, בסנהדרין (נ"א),
21 ואזהרתן זו היא מיתתן, דלא בעו התראה.
22 לפיכך בן נח נהרג על פחות משהו פרוטה,
23 דנכרי קפיד על דבר מועט, ולגבי ישראל הויא
24 מחילה. ולא ניתן להשבון - אינו בחזרה, אלא
25 נהרג. דגבי ישראל כתיב: "זהשיב את הגולה
26 אשר גול" (ויקרא ה'), אבל בני נח אמרינן
27 בסנהדרין (נ"ב), אזהרתן זו היא מיתתן. וכיון
28 שעבר על אחת משבע מצות - נהרג. אישנא
29 אחרניא: מודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה -
30 הואיל והן מקפידים על הממוץ כל כך, כדאמר
31 דנהרג על פחות משהו פרוטה - מודיעין אותו
32 עון לקט בו שמא יחזור בו מלהתגייר. ולשון זה
33 יעקר, דכאן משום טעמא קמא - מאי לשון עון
34 לקט שכחה ופאה? וידיעהו שילקטו עניים
35 בשדה. אסור לן יהוד - להתיהוד עם אשת
36 איש. שני קברים - אחד לנסקלים ולנשרפים
37 שהרשיעו בעבירות חמורות, ואחד לנהרגים
38 ולתנוקים שאין מיתתן חמורה, ואינם רשעים כל
39 כך. עשרה - שורה גבוהה שסביב הגיה, וממנה
40 הולך ומשפע למעלה ולמטה. רוב נובה - של
41 אותה שורה, ולא תימא רוב היקפה. ואין אוכל
42 בתרומה - אם כהן הוא. דכהן ערל אסור
43 בתרומה, כדאמר לקמן בפרק "הערל" מ"ו
44 מכה - מכבידין את חולי המכה, כמו "מטרא
45 רזיא לאילני" במסכת תענית (ג'). דאי הדר ביה
46 - לקדמותו, ואחר כך קדש בת ישראל -
47 מקודשת, וצריכה גט. דישיראל מומר קידושיו
48 קידושין, דישיראל הוא. קסלקא דעתך - דהאי
49 דאקיש שידורו של עבד לגירות הנכרי - לקבל
50 קאמר, שבשעת טבילת שחרור העבד צריך
51 להודיעו מקצת מצות. אבל עבד אין צריך לקבל
52 - בשעת שחרור, דמשעה שטובל לשם עבדות
53 שייך במצות, דכתיב (דברים ח'): "למען ינוח
54 עבדך ואמתך". ועוד: דגמרינן (תגינה ד"א, "לח"
55 "לח" מאשה, שלא קבלה עליה - דלחתיגרי.
56 כופה ומטבילה לשם שפחות - דכל טבילות
57 עבדים על כרחן היא. ומשחררה - ומטבילה
58 לשם שחרור בעל כרחא.

לא רוב טובה ולא רוב פורענות. ואין מרבין עליו,

1 ואין מדקדקין עליו. קיבל - מלין אותו מיד. נשתתירו
2 בו ציצין המעפכין את המילה - חזורים ומלין אותו
3 שגיה. נתרפא - מטבילין אותו מיד. ושני ת"ח עומדים
4 על גביו, ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת
5 מצות חמורות. מכל ועלה - הרי הוא פושטאל לכל
6 דבריו. אשה - נשים מושבות אותה כמים עד
7 צוארה, ושני תלמידי חכמים עומדים לה מבחוץ,
8 ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות
9 חמורות. באחד גר ואחד עבד משוחרר. ובמקום
10 שגדה טובלת - שם גר ועבד משוחרר טובליו, וכל
11 דבר שחוצץ בטבילה - חוצין בגר ועבד משוחרר
12 ובגדה. אמר מר: גר שפא להתגייר אומרים לו: מה
13 ראית שבאת להתגייר? ומודיעים אותו מקצת מצות
14 קלות ומקצת מצות חמורות. מאי טעמא? דאי פריש
15 - נפרוש. דאמר רבי חלבו: קשים גרים לישראל
16 כספחת, דכתיב: "ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית
17 יעקב". ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר
18 עני. מאי טעמא? אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי
19 יוחנן: בן נח נהרג על פחות משנה פרוטה, ולא
20 ניתן להשבון. (ומודיעים אותו עון שכחה ופאה). ואין
21 מרבין עליו ואין מדקדקים עליו. אמר רבי אלעזר:
22 מאי קראה - דכתיב: "ויתרא פי מתאמצת היא ללכת
23 אתה ותחדל לדבר אליה", אמרה לה: אסור לן יהוד
24 תחום שבת - "באשר תלכי אלך", אסור לן יהוד
25 - "באשר תליני אליו", מפקדינן שש מאות ושלוש
26 עשרה מצות - "עמך עמי", אסור לן עבודה זרה
27 - "ואלהודך אליה", ארבע מיתות נמסרו לבית דין -
28 "באשר תמותי אמות", שני קברים נמסרו לבית דין -
29 "ישם אקבר". מיד - "ויתרא פי מתאמצת היא וגו'".
30 קיבל - מלין אותו מיד. מאי טעמא? שהיו מצוה לא
31 משתתירו. "נשתתירו בו ציצין המעפכין המילה וכו'".
32 פדתנן: אלו הן ציצין המעפכין המילה: בשר החופה
33

1 את רוב העטרה, ואינו אוכל בתרומה. ואמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: בשר החופה
2 רוב גובהה של עטרה. "נתרפא מטבילין אותו מיד", נתרפא - אין, לא נתרפא - לא.
3 מאי טעמא? משום דמיא מרוו מכה. ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו. והא אמר
4 רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: גר צריך שלשה! הא אמר רבי יוחנן לתנא: תני שלשה. "מכל
5 ועלה הרי הוא פושטאל לכל דבריו". למאי הלכתא? דאי הדר ביה, ומקדש בת ישראל
6 - ישראל מומר קרינא ביה, וקידושיו קידושין. "אחד גר ואחד עבד משוחרר". קסלקא
7 דעתך לקבל עליו עול מצות, ורמינהו: במה דברים אמורים - בגר, אבל בעבד משוחרר
8 - אין צריך לקבל! אמר רב ששת: לא קשיא, הא - רבי שמעון בן אלעזר, הא - רבנן.
9 דתניא, "ובכתה את אביה ואת אמה וגו'" במה דברים אמורים - שלא קבלה עליה, אבל
10 קבלה עליה - מטבילה, ומותר בה מיד. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על פי שלא
11 קבלה עליה - בופה, ומטבילה לשם שפחות, וחוזר ומטבילה לשם שחרור, ומשחררה,
12 ומותר

61 תְּמוּנֵי אִמּוֹת, ומקבלת אני על עצמי מיתה אם אתחייב בה. אמרה
 62 לה, שְׁנֵי קָבָרִים –בתי קברות) נִסְפְּרוּ לְבֵית דִּין, אחד לקבור בו
 63 חייבי סקילה ושריפה ההמורות יותר, ואחד לחייבי סייף והנק
 64 הקלים יותר. השיבה רות לנעמי (שם) וְשָׁם אָקֶבֶר, מקבלת אני על
 65 עצמי להיקבר לפי דין התורה. מִיָּד לאחר מכן נאמר, וְהָרָא כִּי
 66 מֵתָאֲמַצְתָּ הִיא וְגו' וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ, שכשראתה נעמי שרות
 67 משתוקקת להצטרף אליה ולהתגייר, חדלה מלדבר אליה
 68 ולשכנעה שתשוב לבית אביה. ומכאן שאין מרבית לאיים על הגר
 69 שיפרוש.
 70 עוד שנינו בברייתא: אם קִיבַל הגר על עצמו עול מצוות מִלֵּין אוֹתוֹ
 71 מִיָּד. מפרשת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא, משום דְּשִׁחַי מִצְוָה לֹא מְשַׁחֵינּוּ,
 72 ומיד כאשר אפשר לקיים את המצווה יש לקיימה.
 73 עוד שנינו בברייתא: נְשִׁיתֵירוּ בּוֹ צִיצִין הַמַּעֲבָדִין הַמִּלְאָה וְכוּ' חוזרים
 74 ומלים אותו. מפרשת הגמרא: צִיצִין אלו הם פְּדִתֵּנּוּ שבטת (קלוז),
 75 אלו הן צִיצִין הַמַּעֲבָדִין הַמִּלְאָה, אם נשת״יר בְּשָׂר מהערלה בשיעור
 76 החוּפָה –המכסהו) אֵת רוב הַעֲמֻרָה, הרי הוא עדיין ערל, וְאִם הוא
 77 כְּחוֹ אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה. וְאִמֵּר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אֲבָא אָמַר רַב, כּוּונת
 78 המשנה היא לְבָשָׂר החוּפָה את רוב הַחִיפָה שֶׁל עֲמֻרָה, ולא לבשר
 79 הערלה החוּפָה את רוב הַחִיפָה של העטרה. ואפילו אם הוא מכסה
 80 את רוב גובהה רק במקום אחד, הרי הוא מעכב את המילה.
 81 עוד שנינו בברייתא: נְתַרְפָּא מִמְּבִלִין אוֹתוֹ מִיָּד. מדייקת הגמרא:
 82 נְתַרְפָּא אֵין – מטבילים אותו, אך כל זמן שלא נְתַרְפָּא ממילתו לא
 83 מטבילין אותו. מֵאֵי טַעְמָא, משום דְּמֵאֵי מְרִוּוּ מְכָה – שהמים
 84 מכבידים על חולי המכה, ועל כן יש להמתין עם טבילתו עד
 85 שיתרפא.
 86 עוד שנינו בברייתא: וְשִׁנֵּי תְּלִמְדֵי חֲכָמִים עוֹמְדִים עַל גְּבוּי. מקשה
 87 הגמרא: איך די בשנים, וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גַּר צָרִיךְ
 88 בית דין של שְׁלֹשָׁה משום שנאמר 'משפט' בסמיכות לגר, כּוּמבא
 89 לעיל (ע"א). מתרצת הגמרא: הָא כּוּבֵר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא –לשונה
 90 המשניות] שישב לפניו, הִנֵּי שְׁלֹשָׁה תְּלִמְדֵי חֲכָמִים.
 91 עוד שנינו בברייתא: מְבַל וְעֵלָה מְטַבִּילתו הִיא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל לְכָל
 92 דְּבָרָיו. מפרשת הגמרא: לְמַאי הִלְכְּתָא נֹאמַר כֵּן, דְּאֵי תֵרַד בֵּיה הגר
 93 והתחרט מגירותו ואחר כך מְקַדְּשׁ בַּת יִשְׂרָאֵל, אין מועילה לו
 94 חזרתו, בלג יִשְׂרָאֵל מוֹטֵר קְרִינָא בֵּיה, וְקִדּוּשֵׁיו קִידּוּשֵׁין, ועד שלא
 95 יגרשנה הוא הרי היא אסורה על אחרים.
 96 עוד שנינו בברייתא: אֶחָד גַּר וְאֶחָד עֶבֶד מְשׁוֹתְרֵר שׁוּיִם לַעֲנִין
 97 גירות. קְסִלְקָא דְּעָתֵדָּה שבאה הברייתא להשוותם לענין שגם עבד
 98 משוחרר צריך לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת בשעת טבילתו. מקשה
 99 הגמרא: וְרַמְיָהוּ, הלא שנינו בברייתא אחרת, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים
 100 שצריך קבלת עול מצוות. דווקא בְּגַר שבא להתגייר, אֲכַל בְּעֶבֶד
 101 מְשׁוֹתְרֵר אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת בשעת טבילתו, שהרי
 102 משעה שטבל בתחילה לשם עבודת כּוּבֵר התחייב במקצת מצוות
 103 כאשר, ועל כן בשעה שמתחרט נעשה ישראל גמור בעל כרחו.
 104 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לֹא קָשְׁיָא סְתִירָה זו, משום שדין
 105 זה באמת שנוי במחלוקת תנאים, וְהָא – הברייתא הסוברת שעבד
 106 משוחרר אינו צריך לקבל עליו עול מצוות בשיטת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 107 אֱלֵעָזָר היא שנויה, וְהָא – הברייתא הסוברת שצריך לקבל עליו
 108 עול מצוות בשיטת רַבִּין היא שנויה. דְּתַנָּאֵי בברייתא, שכן הלכה
 109 בידינו, שהלוקח בשבוי מלחמה אשה יפת תואר, התיירה לו התורה
 110 אותה רק לאחר שלשים יום שבהם תשב ותתאבל על אביה וְאִמָּה,
 111 ותגלה את שעה ותגדל את שפניה, שאז מטבילה לשם גירות
 112 ומותרת לו. ושנינו בברייתא, מה שנאמר בה (דברים כא יא) וְכִבְּתָהּ
 113 אֵת אִבֵּיהָ וְאֵת אִמָּהּ וְגו' יָרַח יָמֵיהֶם, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, דווקא שְׁלֹא
 114 קְבָלָה עָלֶיהָ עול מצוות ובא לגיירה בעל כרחו, שאז אינו מותר
 115 בה עד שתעשה את כל הדברים האמורים בפרשה. אֲכַל אִם קְבָלָה
 116 עָלֶיהָ עול מצוות ורוצה להתגייר מעצמה, מְטַבִּילָה מִיד לשם
 117 גירות ומותר בָּה מִיָּד. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר, אֵיךְ עָלַי שְׁלֹא
 118 קְבָלָה עָלֶיהָ להתגייר מעצמה, בידו להתירה לו מיד על ידי שפופה
 119 ומְטַבִּילָה בעל כרחו לְשֵׁם שְׁפָחוֹת, ולאחר שנעשתה שפוחו
 120 הכנענית הוא חוֹרֵר ומְטַבִּילָה לְשֵׁם שְׁחָרִיר, ומְשַׁחְרָרָה,

1 לֹא רֹב –הרבה) מוֹבָה, שכן יצר הרע מחזר אחריהם להחטיאם,
 2 ומרוב טובה תווח עליהם דעתם יבואו לידי חטא, וְלֹא רֹב
 3 –הרבה) פּוֹרְעָנוּת, כדי שלא יאבדו מן העולם. וְאֵין מְרַבֵּין עָלָיו מדי
 4 הרבה בדברים לאיים עליו שיפרוש, וְכֵן אֵין מְדַקְדָּקִין עָלָיו
 5 להודיעו את כל דקוּקֵי הדינים והעונשים אלא רק את מה
 6 שהזכיר לעל. ואם קִיבַל על עצמו דברים אלו, אין משהים אותו
 7 אלא מִלֵּין אוֹתוֹ מִיָּד. ואם לאחר שזלמו אותו נְשִׁיתֵירוּ בּוֹ צִיצִין
 8 הַמַּעֲבָדִין אֵת הַמִּלְאָה, חוֹזְרִים וּמִלֵּין אוֹתוֹ פעם שְׁנִיָּה ומסירים ציצין
 9 אלו. וממתינים עד שיתרפא, ולאחר שנתרפא מְטַבִּילִין אוֹתוֹ מִיָּד.
 10 וְשִׁנֵּי תְּלִמְדֵי חֲכָמִים עוֹמְדִים עַל גְּבוּי, ומודיעין אותו לפני הטבילה
 11 מִקְּצַת מִצְוֹת קְלוֹת ומקצת מִצְוֹת הַמְּרוּזֹת פעם שנייה. ולאחר שטבל
 12 וְעֵלָה מְטַבִּילתו הִיא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָרָיו. ואם היא אִשָּׁה שבאה
 13 להתגייר, נְשִׁים מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמִים עַד צְאוֹרָה כדי שתהיה
 14 מכוסה מפני הדיינים, וְשִׁנֵּי תְּלִמְדֵי חֲכָמִים עוֹמְדִים לָהּ בַּמַּחֲוּיָן
 15 ומודיעין אותה לפני טבילתה מִקְּצַת מִצְוֹת קְלוֹת ומקצת מִצְוֹת
 16 הַמְּרוּזֹת, ואחר כך נכנסים הדיינים והיא טובלת בפניהם, והם
 17 מחזירים פניהם לירצאים, כדי שלא יראה בשעה שהיא עולה את
 18 המים. וְאֶחָד גַּר וְאֶחָד עֶבֶד מְשׁוֹתְרֵר שְׁטוּבֵל כדי להיעשות ישראל
 19 גמור, שוים באופן גירותם. וְכַמְקוּם שְׁנֵיהֶם מוֹבָלָה, שהוא מקוה או
 20 מעין של ארבעים סאה, שָׁם גַּר וְעֶבֶד מְשׁוֹתְרֵר מוֹבָלִין לגירותם. וְכָל
 21 דְּבָר שְׁחָזֵין מְטַבִּילָה שְׁהִיא לַצּוֹרֵךְ טהרת טמאים לענין מגע, חוֹצֵין
 22 גַם בְּטַבִּילַת גַּר וְבְטַבִּילַת עֶבֶד מְשׁוֹתְרֵר וְבְטַבִּילַת גֵּדָה להתירה
 23 לבעלה.
 24 הגמרא מבארת את דברי הברייתא מתחילתם: אָמַר מִר, גַּר שְׁכָא
 25 הַתְּנַיִר, אוֹמְרִים לוֹ, מָה רְאִיתָ שְׁכָאָתָּה הַתְּנַיִר, ומודיעים אותו
 26 מִקְּצַת מִצְוֹת קְלוֹת ומקצת מִצְוֹת הַמְּרוּזֹת. מפרשת הגמרא: מֵאֵי
 27 טַעְמָא מוֹדִיעִים לוֹ. משום דְּאֵי פְרִישׁ כְּשִׁישְׁמַע מהמצוות, נְפְרִישׁ –
 28 יפרוש ולא יתגייר, ואין לנו חפץ בגירותו. דְּאָמַר רַבִּי הִלְבּוֹ קָשִׁים
 29 גַּרִּים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפְּחָה –נגע צרעתו, לפי שהם ממשיכים לנהוג
 30 כמעשיהם הראשונים, וישראל לומדים מהם, וגם סומכים עליהם
 31 באיסור והיתר. ויש להביא סוּךְ לדבר זה ממה דְּבָתִּיב (ישעי' יד א),
 32 וְיִלְלָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב, הרי שנאמרה לשון
 33 סַפְּחָה בגרים.
 34 הגמרא מביאה לפרש את המשך דברי הברייתא: ומודיעים אותו
 35 עוֹן לְקַט שְׂכָחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֵנִי. מפרשת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא
 36 מוֹדִיעִים אוֹתוֹ דוּקָא על אלו, משום דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא אָמַר
 37 רַבִּי יוֹחָנָן, בֶּן נָח נִהְרַג עַל עוֹן גּוֹזֵלָה, ואפילו על פְּחוֹת מְשֻׁנָּה
 38 פְּרִימָה, מכיון שהוא מקפיד על ממונו ביותר, ואינו מוחל אף פחות
 39 משוה פרוטה. וכמו כן גול בן נח לא נִתַּן לְהַשְׁכוּן, שכן אין לו
 40 אפשרות לתקן את עוון הגזילה על ידי השבה, כי רק ישראל נצטוו
 41 להשיב את הגזילה, ולא בני נח. ומשום שהם מקפידים ביותר על
 42 ממונם, כשהם באים להתגייר יש להודיעם על חיוב לקט שבהה
 43 ופאה, שמא יחזרו בהם משום מצוות אלו. (ומודיעים אותו עוֹן
 44 שְׂכָחָה וּפְאָה).
 45 עוד שנינו בברייתא: וְאֵין מְרַבֵּים עָלָיו וְאֵין מְדַקְדָּקִים עָלָיו. אָמַר רַבִּי
 46 אֱלֵעָזָר מֵאֵי קְרָאָה – מהו הכתוב שממנו אנו למדים שאין מרבית
 47 עליו בדברים ואין מדקדקים עליו להודיעו את כל דקוּקֵי המצוות
 48 והעונשים, דְּבָתִּיב בנעמי וברות שרצתה להתגייר (רות א ח), וְהָרָא
 49 כִּי מֵתָאֲמַצְתָּ הִיא לְלֵבָת אֵתָהּ וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ. הגמרא מפרשת
 50 את הדין ודברים שהיה ביניהן קודם לכן. אָמַרְתָּ לָהּ נעמי לרות,
 51 אִסִּיר לָן –אסור לנו לצאת מחוץ לתְּחוּם שְׁכָתָה, והשיבה לה רות
 52 (רות א טו), בְּאִשְׁרֵי תְּלִבֵי אֶלְדָּ – ולא אֶלֶךְ בשבת למקום שאסור לך
 53 ללכת. אמרה לה נעמי, אִסִּיר לָן יְהוּדֵי שֶׁל אִישׁ עִם אִשְׁתִּי אִישׁ,
 54 והשיבה לה רות (שם), בְּאִשְׁרֵי תְּלִבֵי אֶלִינִי, ולא אשה במקום
 55 שאסור לך לשהות. אמרה לה נעמי, מְפַקְדִינוּ –מצווים אנו על
 56 שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת, והשיבה לה רות (שם), עֲמֻךְ עִמִּי,
 57 ומקבלת אני על עצמי כל מצוות אלו. אמרה לה נעמי, אִסִּיר לָן
 58 לַעֲבוּד עֲבוּדַת פּוֹכְכִים, והשיבה לה (שם) וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ, ולא
 59 אעבוד אלהים אחרים. אמרה לה, אֶרְבַּע מֵיּוֹת נִסְפְּרוּ לְבֵית דִּין
 60 להמית בהם חייבי מיתות בית דין. הָשִׁיבָה לָהּ (שם א ח), בְּאִשְׁרֵי

49 שנוהגת בעבדים והספיק לקיימן קודם שחרורו, הכי נמי דאפילו
50 רבנן מודו שבשעה שמשחרר מטבילים אותו בעל כרחו לשם
51 גירות גמורה, ואפילו בלא שיקבל עליו את המצוות שנסופות על
52 בן חורין. מוכיח רב פפא כדבריו: דתניא, אהד נר שבא להתגייר
53 ואהד לוקח עבד מן העובד פוכבים ובא לשחררו ולגירו, צריך הגר
54 והעבד לקבל על עצמו עול מצוות. ומשמע דווקא עבד שהיה עד
55 עתה עבדו של עובד כוכבים צריך קבלת עול מצוות, הא הלוקח
56 עבד מישראל כדי לשחררו, אין העבד צריך לקבל על עצמו עול
57 מצוות, אלא אף בטבילה בעל כרחו נעשה ישראל גמור, שהרי
58 כבר היה שייך במצות מצוות אצל אדונו הקודם, ומטבילים אותו
59 אף בעל כרחו. מסיק רב פפא את ראייתו: מני – בשיטת מי שנויה
60 ברייתא זו. אי רבי שמעון בן אלעזר, האמר רבי שמעון בן אלעזר
61 שאף הלוקח מן העובד פוכבים נמי אין העבד צריך לקבל על
62 מצוות בשעת שחרורו, שהרי גם ביפת תואר אמר שמתבילה בעל
63 כרחו, ואפילו שלא היתה שייכת במצוות עד עתה. אלא לאו
64 בהכרח בשיטת רבנן שנויה ברייתא זו, ושמע מינה דאף לשיטתם
65 דווקא לוקח מן העובד פוכבים צריך העבד לקבל על מצוות, אבל
66 לוקח עבד מישראל אין העבד צריך לקבל על מצוות, ואם כן נדחה
67 תירוצו של רב ששת.
68 הגמרא חוזרת לסתירת הברייתות ומביאה עליה תירוץ אחר:
69 ואלא אם כן קשיא מה ששינונו ברייתא אהד נר ואהד עבד
70 משוחרר ששניהם שוים באופן גירותם, שהרי לדברי הכל עבד
71 משוחרר אינו צריך לקבל על מצוות כאמור. מתרצת הגמרא: כי
72 תניא הדיא שגר ועבד משוחרר שוים, רק לענין טבילה תניא כן,
73 ששניהם צריכים טבילה, אבל קבלת מצוות נצרכת רק בגר ולא
74 בעבד משוחרר.
75 הברייתא מביאה מחלוקת תנאים בדין יפת תואר: תנו רבנן, נאמר
76 בפרשת יפת תואר (דברים כא יג) ויבאתה אל תוך ביתך ויגלה את
77 ראשה ועשתה את צפרניה. ונחלקו תנאים במשמעות עשיית
78 הצפרנים. רבי אליעזר אומר תקיז את צפרניה. ורבי עקיבא אומר
79 תגדיל אותם כדי שתתנוול. אמר רבי אליעזר להוכיח כדבריו,
80 נאמרה עשיה פראש, ויגלחה את ראשה, ונאמרה עשיה בצפרנים,
81 ועשתה את צפרניה, מה להלן העשיה בראש היא בהעברה של
82 ונטילה של השערות, אף כאן העשיה בצפרנים היא בהעברה של
83 הצפרנים. רבי עקיבא מוכיח כדבריו ואומר, נאמר עשיה פראש
84 ונאמר עשיה בצפרנים, מה להלן העשיה בראש היא בדרך ניוול,
85 שכן גילוח הראש הוא ניוול לאשה, אף כאן העשיה בצפרנים היא
86 בגידולם דרך ניוול, שכן גידול הצפרנים הוא ניוול לאשה.
87 מסיימת הברייתא: וראיה יש לדברי רבי אליעזר שעשייה האמורה
88 בצפרנים היא קציצתם, שכן נאמר (שמואל ב י טז) וימכשת בן
89 שאול ידך לקראת המלה, לא עשה רגליו ולא עשה שמו, מפרשת
90 הגמרא אומר זה: מני עשיה יש בשפם, הלא בודאי היא העברה –
91 קציצת השפם והסרתו, שלא קיצץ מפיבושת את שפמו, ואם כן
92 אף עשיית צפרנים שנאמרה ביפת תואר היא קציצתם.
93 הברייתא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בדין יפת תואר: תנו רבנן,
94 נאמר ביפת תואר (דברים כא יג) ויבאתה את אביה ואת אמה ירח
95 ימים. ונחלקו תנאים במשמעות כתוב זה.

1 ומוחרר בה מיד, כדין שפחה משוחררת שמתרת לישראל. ולא
2 הצריכה התורה את כל הסדר האמור ביפת תואר אלא במי שאינו
3 רוצה להטבילה לשם שפחות. הרי שלדעת רבי שמעון בן אלעזר
4 אפשר להטביל עבד לשם עבדות ולשם גירות גמורה אף בעל
5 כרחו, ואילו לדעת חכמים אין מטבילים אותו אלא מדעתו.
6 הגמרא מפרשת את מקורו של רבי שמעון בן אלעזר: אמר רבא,
7 מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר שסובר שמתבילין את העבד בעל
8 כרחו, משום דתניב בקרבן פסח (שמות יב מד) ויכל עבד איש מקנת
9 בפה ומלתה אתו. ולכאורה יש לתמוה בדברי הכתוב, וכי רק עבד
10 של איש יש למול לצורך אכילת הפסח, ולא עבד של אשה, והרי
11 בודאי אין לחלק ביניהם, ואם כן למה נכתב 'עבד איש'. אלא נכתב
12 'איש' ללמד, שדווקא עבד שהוא איש גדול שאפילו שהוא בן דעת
13 אהה מל אותו בעל כרחו, ואולם אי אהה מל בן איש בעל כרחו –
14 גר שבא להתגייר אינו יכול לגייר ולמול את בנו הגדול בעל כרחו
15 כשאינו רוצה לקבל עליו מצוות ולהתגייר. ומכאן שיכול האדון
16 לגייר עבד משוחרר בעל כרחו ואין צריך שיקבל עליו עול מצוות.
17 הגמרא מפרשת את טעמם של חכמים: ובטעם רבנן הסוברים שאין
18 מטבילים עבד משוחרר בעל כרחו, אמר עולא, בשם שאי אהה מל
19 בן איש בעל כרחו – כשם שגר הבא להתגייר אינו יכול למול
20 ולגייר את בנו הגדול בעל כרחו, כך אי אהה מל עבד שהוא איש
21 גדול בעל כרחו. מקשה הגמרא: ואלא התיב 'כל עבד איש',
22 ולשיטת חכמים שאינם מרבים מכתוב זה שעבד מתגייר בעל
23 כרחו, הרי ה'איש' מיותר, ולשם מה נכתב. מתרצת הגמרא: ההוא
24 'איש' מיבעי ליה לבר שמואל, האמר שמואל, המפקיד את עבדו
25 הזכנעני וזכה העבד בעצמו, אותו העבד יצא לחירות לגמרי, ואין
26 הוא צריך נש שחרור כדי להתירו בבת ישראל. ואפילו שלכאורה
27 ההפקר אינו מפקיע אלא את קנין הממון שיש לאדון בעבד, ולא
28 את קנין האיסור שאוסרו בבת ישראל, מכל מקום מאחר שהעבד
29 כבר אינו שייך לרבו ממילא נפקע ממנו גם איסור העבדות, ונעשה
30 ישראל גמור. ודרש שמואל דין זה ממה שנאמר (שמות יב מד) ויכל
31 עבד איש מקנת בפה. שלכאורה תמוה, וכי רק עבד של איש צריך
32 למול ולא עבד של אשה, אלא בא 'עבד איש' ללמדנו, שדווקא
33 עבד שיש לו רשות לרבו עליו בקנין הממון קרוי עבד לגבי האיסור,
34 וצריך גט שחרור כדי להפקיע ממנו איסור זה, ואולם עבד שאין
35 רשות ממונית לרבו עליו אף אין הוא קרוי עבד לענין האיסור, ושוב
36 אינו צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל.
37 על פי מחלוקת זו שבין חכמים לרבי שמעון בן אלעזר ביפת תואר,
38 תירץ רב ששת לעיל (מ) את הסתירה שבין הברייתות. שהברייתא
39 הסוברת שאין מטבילים עבד משוחרר ללא קבלת המצוות
40 שנסופות עליו כשמשחרר שנויה בשיטת חכמים, ואילו הברייתא
41 הסוברת שמתבילים אותו בעל כרחו שנויה בשיטת רבי שמעון בן
42 אלעזר. עתה מביאה הגמרא דחיה על תירוץ זה: מתקיף לה רב
43 פפא, אמור דשמעת להו לרבנן – היכן שמענו שאמרו חכמים
44 שאין מטבילים עבד בעל כרחו, דווקא ביפת תואר ולא שייכא
45 במצות, שמיד לאחר שמתבילה לשפחות הוא בא להטבילה
46 לשחרור, ומאחר שלא הספיקה לקיים מצוות בזמן קצר זה,
47 סוברים חכמים שאין מטבילים אותה בעל כרחוה ללא קבלת עול
48 מצוות. אבל עבד שכבר שהה אצל רבו כמה ימים ושייך במצות

המשך ביאור למסכת יבמות ליום ראשון עמ' א

6 הגמרא מפרשת את דברי רבי יוסי באופן אחר: לא תימא דרבי יוסי
7 אומר כל הנשים 'תארוסו' חוץ מאלמנה, אלא אימא, כל הנשים
8 ינשאו חוץ מאלמנה מן הנישואין, שלא תינשא עד לאחר שלשים
9 יום משום אבילות.

1 תשעה באב נמי יש ללמוד בקל וחומר שמותר לארס בשלשים ימי
2 אבילות. ומה במקום שאסור לישא וליתן מראש חודש אב עד
3 שבוע שחל בו תשעה באב מותר ליארס, כל שכן במקום שמוותר
4 לישא וליתן בתוך שלשים ימי אבילות, אינו דין שמוותר ליארס
5 בהם.

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קמט
 רש"י תוספות

1 ופותר בה מיד – אלמא: לרבי שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור. ולרבנן,
 2 דלא הוי תקנתא בהכי – סברי צריך לקבל. עבד איש ולא עבד אשה – בתמיה. ואשה
 3 שקנתה עבדים ולא מלו, מי לא הוה כשאר עבדים? אלא על כרחך, האי איש – אנכרי
 4 שמכרו קאי, ולמעוטי בן איש. והכי קאמר: עבד שקלת מן הנכרי אתה מל בעל כרחו
 5 של עבד, ואי אתה מל בן נכרי בעלמא, דלאו
 6 עבד, בעל כרחו. ומדכתב רחמנא "איש", קרא
 7 יתירא, למעוטי בן איש, שמע מינה "ומלתה
 8 אות" בעל כרחו משמע, דאי מדעתו – היכי
 9 ממעט לבן איש? ואי לא כתיב איש הוה אמינא
 10 האי עבד לאו למעוטי בן אתא, אלא היא גופא
 11 איצטרך לאשמועינן – דמילת עבדים מעבכא
 12 בפסח. לשון אחר, ועיקר: "עבד איש" הכי
 13 קאמר: עבד שהוא איש, אף על פי שהוא גדול
 14 ובן דעת – "ומלתה אות" בעל כרחו. ואי אתה
 15 מל בן (שהוא) איש, גר הבא להחגיגו אין לו כח
 16 למעט לבן איש? ואי לא כתיב כרחו, דגבי בני כתיב:
 17 "המול לו כל זכר", ולא כתיב בהו "איש", וגבי
 18 עבד כתיב "איש" למעוטי בן. ורבנן – כשם
 19 שאין אתה מל בן איש ובעל כרחו, דהא לא
 20 כתיב בהו איש. כי אר אתה מל בו – ומילתא
 21 בעלמא היא, ולא הקישא, אלא הכי קאמר ליה:
 22 כי היכי דמודית לן בבן – הוא הדין לעבד נמי,
 23 דאין מגיירין בן דעת אלא מצונן. אימור דקא
 24 שמעת לרבנן – דפליגי אדרבי שמעון, דלא
 25 היא תקנתא. ביפת תואר – דלא שייכא
 26 במצות. אבל עבד – ששהא אצלו כמה ימים,
 27 וניהג עליו מצות הנהגות בעבד – מי שמעת
 28 להו דצריך לקבל? לענין טבילה תניא –
 29 ששניהם שרים בטבילה, שצריכים לטבול
 30 כשבאין לכלל ישראל גמור. אבל לענין קבלה
 31 לא דושו, דעבד אין צריך לקבל בשעת טבילת
 32 שחרור. תקון – אצפננים קאי, ואף על גב
 33 דלאו ניזול גזירת הכתוב היא. עשיה בראש –
 34 כלומר, נאמר שם תקון מצוה בראש, דכתיב:
 35 "וגלחה". לא עשה רגליו – לא קצץ צפרני
 36 רגליו. ולא עשה שפמו – לא גלח שער שפמו.
 37 אלמא: עשיה קיי להעברה.
 38 ב' **פאן ניוול, וראיה לרברי רבי אליעזר:** "ומפבשת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה
 39 רגליו ולא עשה שפמו". מאי עשיה – העברה. תנו רבנן: "ובכתה את אביה ואת אמה",
 40 רבי

1 **אלא** עבד איש אתה מל בעל כרחו – פירש בקונטרס בלשון שני: דעבד איש, אף על
 2 גב שהוא גדול ובן דעת – "ומלתה אותו וגו'" בעל כרחו, ואי אתה מל בן איש, גר
 3 הבא להחגיגו אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו. דגבי בני כתיב: "המול לו כל זכר" ולא
 4 כתיב בהו "כל איש" כמו גבי עבד. דבר תימה פירש; דקרא "המול לו כל זכר" מוקמינן
 5 למילת זכריו, שמעבדו מלאכול בפסח, וזה לא
 6 שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה. אבל מילת
 7 בניו שלא נולדו בקדושה – אינה מעבדו
 8 מלאכול בפסח! ונראה דלא צריך קרא למיירש
 9 מיניה: "ואי אתה מל בן איש בעל כרחו", דממילא
 10 ידעינן שלא יגירוהו בעל כרחו. ועוד: דמיפת
 11 תואר שמעינן דאין מליץ גר בעל כרחו, דהא יפת
 12 תואר אין מטבילין אותה בעל כרחו. מדאיצטרך
 13 רחמנא לתמתין לה שלשים יום, ובקבלה עליה –
 14 אין צריך לתמתין. ולא נקטיה אלא פרושי
 15 מילתיה דרבי שמעון בן אלעזר, דקאמר דמתלה
 16 כופין לשם שפחות ולא לשם גירוח. אי נמי, משום
 17 דנקט לה במילתיה דרבנן: "כשם שאי אתה מל בן
 18 איש" – נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר,
 19 לאשמועינן דאף על פי שאי אתה מל בן איש בעל
 20 כרחו – עבד אתה מל בעל כרחו. תימה: דרבי
 21 שמעון בן אלעזר קאמר לקמן דאין משהין אותו
 22 בארץ ישראל מפני הפסד טהרות – עבד שאינו
 23 רוצה למול, ומשמע דחוק למכור, ואמאי
 24 ימהלנו בעל כרחו! וכן קשה, דרבי יחזקאל בן לוי
 25 אית ליה ביה"שולח" (גיטין לט,ב): נתיאשתי
 26 מפלוני עבדי, אותו העבד אין לו תקנה אלא
 27 בשטר. אלמא, לית ליה הדיא דשמואל דבסמוך,
 28 ואם כן דריש: עבד איש אתה מל בעל כרחו,
 29 ולקמן קאמר: הלווק עבד מן הנכרי ולא רצה
 30 למול – מנגלג עמו עד שנים עשר חדש וימול
 31 אותו בעל כרחו! ואומר רבינו יצחק: דתקנת
 32 חכמים היא שלא ישלח את רבו באיסור היתר,
 33 כיון דאין מקבל עליו על מצות. ועוד: דאין טוב
 34 לחייבו במצות, מאור דאין חפץ לקיימם.
 35 **המפקיר** עבדו יצא לחירות ואין צריך גט
 36 שחרור – תימה, לשמואל תקשי ליה: למה ליה
 37 שטרא בעבד כנעני? יפקירו לימאן חיה באפי בי
 38 תרי "וייל", דהכי דייק בפרק קמא דקידושין (טז,א)
 39 גבי עבד עברי למה לי שטרא, לימאן ליה באפי בי
 40 תרי זיל. ומשני: עבד עברי גופו קמיו ואומר רבינו
 41 יצחק: דהכי פריך: למה לי שטרא, דאותו לשון
 42 עצמו הכתוב בשטר "דרי את בן חורין" דרי את
 43 לעצמך" – יאמר לו בעל פה! דסלקא דעתך דאין
 44 צריך אלא מחילה מחוב שעליו, ומסיק דגופו קמי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה. אבל הפקר, שמסלק רשותו, מועיל אפילו בעל פה. ואם תאמר: אמאי לא חשיב הפקר
 45 גבי קנינים של עבד בפרק קמא דקדושין? (שם). ויש לומר: דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עצמו, והפקר אינו אלא סילוק בעלמא. שהרב מסלק עצמו מן העבד. ועוד שי לומר:
 46 דמילתא דאיתא בכל מילי לא קתני, כדקאמר התם לענין חליפין, ותנא דידן – מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני. לא עשה רגליו. ולרבינו יצחק נראה
 47 דהיינו שער בית הערוה. דהכי משמע פרק "מצות חליצה" (יבמות קג,א) גבי "מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה", למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכובה ולמעלה תא שבע: ולא עשה
 48 את רגליו. ומשני: לישראל מעליא. מכאן אין ראיה דשרי לגלח שער של בית הערוה, דשאר מדרבנן אסור. אבל בריש פרק "שני נזירים" (נויר נח,ב) קאמר רב בהדיא: מיקל אדם כל גופו בתער,
 49 אפילו שער בית השחי ובית הערוה, כדמשמע התם דפריך עלה: והתניא דמעביד שער בית השחי ובית הערוה דרי זה לוקה! ומשני: כי קאמר רב – במספרים. והא בתער קאמר! כיון תער.
 50 ואם תאמר, דבתר הכי קאמר בני מעיה רב מרבי חייא: מהו לגלח? אמר ליה: אסור. והא קא גריל? אמר ליה: גבול יש לו. משמע דבמספרים כעא מיניה אי שרי, דאי בתער – מאי פריך וכל
 51 קא גריל? הלא יכול לגלח במספרים! ושמו רב לא קבלה מרבי חייא. ורבינו חם מפרשי דבתער כעא מיניה, הוא דפריך: והא קא גריל – הכי פירשו: והלא אין לו תוקן, ואין דומה כלא
 52 לתוקניו אשה, שאין זה משום ייפוי אלא משום צער, שגדל יותר מדאי. ואפילו בתער אית לן למישרי! ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת. ובעל הלכות גדולות גרס
 53 הכי, אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער, והתניא דמעביד בו – כי קאמר רב בשאר אברים. ובשאר אברים מי שרי? והתניא: העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים, ומשמע
 54 ליה דאיירי הדיא הדיא ברייתא אף (בשאר אברים) אף על גב דבבית השחי ובבית הערוה נמי איירי, כדמוכח בתר הכי רבי קאמר רב במספרים כי תניא הדיא בתער, ולפי זה בשאר אברים לא
 55 שרי אלא במספרים. ובית השחי ובית הערוה – אפילו במספרים אסור, ומדרבנן, דלא תקשי הך דהבא. מיהו, ובהלכות גדולות של אסמפיא כתוב: אלא, הא בתער הוא במספרים, והדר ביה
 56 משינויא קמא דשני) כי קאמר רב בשאר אברים. ולגויסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלח בתער, אבל במספרים שרי אף בית השחי ובית הערוה. ובערך בערך גיטוסטרא גורס כגירסת ספרים
 57 שלנו. ובתשובת הגאונים שרי לגלח בית השחי ובית הערוה כי מנגלח כל גופו מראשו ועד רגליו. ולא משמע דאיירי במצווע, דפשיטא הוא – אלא במנגלח לרפואה, כיון דמנגלח כל גופו –
 58 אין זה ייפוי אלא ניזול, ותוע, דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מצווע שיהא עשה מצווע דוחה לאו דלא ילבש גבר, אלא לאו דהקפת לראשו וקו גירא.

1 רבי אליעזר אומר אביה כר – למיסבר קראי פליגי. אי נמי נפקא מינה אם מתו אביה
2 ואמא או נתגייורו. ורבינו יהודה בן נתן פירש דלרבי עקיבא צריכה שתכפור בעבודה
3 וזה קודם שתבעל לו. ולפירושו לא אתי כרבי עקיבא הא דקתני לעיל במה דברים אמורים
4 שלא קיבלה עליה.

5 ירח שלשים יום – וכן בפרק קמא דנידר (ה.א.)
6 ואימא שלשים יום כדכתיבי: "עד חדש
7 ימים". משמע דסתם חדש שלשים. והא דאמרינן
8 בראש השנה (יט.ב) ובסנהדרין (יא.א.) כמה עיבור
9 שנה – שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר
10 – חדשה! היכא דמוכח – שאני.

11 אין מקיימין – פירש רבינו יהודה בן נתן: שלא
12 ינסך יינו. וקשיא לרבינו יצחק: דאם כן, כי
13 אתני בהדיה גמלי! ועוד: דמתשובתו של רבי
14 ישמעאל משמע דמדאורייתא פליגי! ונראה
15 לרבינו יצחק דטעמא דרבי עקיבא לפי שצוה
16 הקדוש ברוך הוא לאברהם למול עבדיו, לכך
17 אסור לקיים שאינם מולין.

18 זה גר תושב – פירש בקונטרס: שקבל עליו
19 שלא לעבוד עבודה זרה, ומחלל שבת
20 כעובד עבודה זרה. וקשה: דאם כן נפשי לזו
21 משבע מצות! ובמסכת עבודה זרה (ד.ב.) משמע
22 דבשבע מצות שקבלו בני נח איקרי גר תושב
23 ועוד, ובפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נח.ב.)
24 אמרינן דנכרי ששבת חייב מיתה אפילו בחול, כל
25 שכן בשבת. ובפרק "ארבעה מחוסרי כפרה"
26 (כריתות ט.א.) קאמר רבי עקיבא דגר תושב אין
27 מוחזר על השבת! ונראה דהכא בעושה מלאכה
28 לצורך ישראל, דומיא ד"ויגשש בן אמתך".

29 היכא דלא פסקא וכו' – פירש רבינו תוב:
30 ד"הני מילי" ארבע מיתות יתושע קאי. ואלא
31 פסקא למילתיה – היינו שכל שעה דוחה אותו
32 מיום ליום שמולו. אבל היכא דפסקא למילתיה
33 שלא ימול כלל – התם אין מקיימין. ולא משמע
34 כן, דהני מילי ארביי עקיבא קאי! ונראה לרבינו
35 יצחק כפירושו, אבל אדרבי עקיבא קאי, דהיכא
36 דנתרצה למול ודוחה – התם אין מקיימין. והאיל
37 ומצה למול, ודשווי מצוה לא משהינן. אבל
38 היכא דפסקא שלא ימול – אינו מחייב למולו בעל
39 כרחו, ומגלגל שנים עשר חדש עמו, אולי יתרצה.

40 וכן פירש בשערי דרב האי בשער רביעי.
41 שאין עושין מאהבה אלא מיראה – בפרק
42 "נותל" (בסוטה כ.ב.) משמע ששניהם רעים,
43 ובפרק "כשם" (שם ל.א.) משמע דשניהם לשבתו
44 ואומר רבינו יצחק דמאהבת המקום ומיראת
45 המקום – הוו תרווייהו לשבח, מאהבת אדם
46 ומיראת אדם – תרווייהו לגריעותא. או כמו
47 שפירש שם בקונטרס: מאהבת שבר, ובגון שאם
48 לא יהיה לו שבר – תהא על הראשונות ואין
49 עושה אלא על מנת לקבל פרס. ומיראה – היינו

50 מיראת עונש. אבל הכא קשה, דנקט מאהבה
51 לשבח ומיראה לגריעותא, והוי מצוי למימר
52 איפכא: או תרווייהו לגריעותא, או תרווייהו
53 לשבח! אשר באת לחסות – פירוש: שמיהרת.

54 ותימה, דבפרק "מי שאמר הריני נזיר ושבעתי חביר
55 ואמר ואני" (נזיר כ.ג.) אומר: רות בת בנו של
56 גלוק בנו של בלק מלך מואב היתה, ובשתחשוב
57 שנתתי של אהוד שחרג עגלוק עד סוף ימים של
58 אביך, דהיינו: יצחק מתבא יותר ממאתים שנה,
59 ולעת דקתני נשאה, דכתיבי: "לבלתי לכת אחרי
60 הבחורים!" ויש לומר: דבת בנו של עגלוק לאו
61 דוקא, אלא כלומר דמורעו היתה, כמו בן בנו של
62 נמרוד הרשע (יג.א.) ובקרא קרי לה גערה.

שמעון

1 כי הני – ששים, "ואחר כן תבא אליה" – אחר שיעור אחר כזה תבא אליה. הרי הוא
2 אומר ויגשש בן אמתך – והאי בעבד ערל כתיבי, כדמפרש לקמן. בין השמשות של ערב
3 שבת ולא הספיק למולו – ומזהירו הכתוב לרבו על עבדו לנח ביום המזרח. ולא על
4 שבת הבאה, שהרי צריך למולו בשבת זו. וכיון דמל – מקרא אחר נפקא מ"למען ינח
5 עבדך", דלקמן מוקי לה בעבד שמל. גר תושב
6 – שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, ואוכל
7 נבלות. והזהירו הכתוב על השבת, דמחלל את
8 השבת כעובד עבודה זרה. האמר אין מקיימין –
9 אפילו יום אחד. הני מילי – דאין מקיים. היכא
10 דלא פסקא למילתיה – דלא קיבל מעולם
11 להתגייר, ולא פסק מגיותו. אבל היכא דפסקא
12 למילתיה – בשעת לקיחתו, ונתפייס להתגייר,
13 ואחר כך חזר בו – מגלגלי, שמא יחזור
14 ויתרצה, לשון מורי. לישנא אחרינא: הני מילי –
15 דאין מקיימין, היכא דלא פסק למילתיה,
16 שמקיימין סתם, אבל היכא דפסק דאמר לו
17 הריני מגלגל עמך שנים עשר חדש, ואם לא
18 תמול אמכור אותך – מותר, דהוי גביה כשכיר
19 בעלמא. לשמעא – האי תרוצא דרב פפא
20 דהיכא דפסק למילתיה – משתינו. לישני ליה
21 הא – כגון דפסק למילתיה, דיכול לקיימו כל
22 שנים עשר חדש. חד מתרי טעמי – שני ליה.
23 וכל רבנותי אמרו לי משמיה – דרבי אלעאי.
24 הפסד מהרות – משטמא את התרומות. דנכרי
25 גזרו עליו שיהא טמא כוב לכל דבריו. לספר –
26 *מריקא בלעז, כרך המכיל בן ארץ ישראל
27 לארץ העמים. שלא קיימו מצות – בעודן
28 נכרים. ועד השתא לא איפרעו מנייהו,
29 דפורענות גזרו להם לתמיד לכא. אבל
30 כשמתגיירין – נפרעין מהם כדי לברק חובתן.
31 כקפן שנוול – ואינו נענש על שעבר. מיראה
32 – מיראת גיהנם והפורענות האמורה עליהם.
33 אשר באת – שמיהרת ולא איהרת.
משנה

רבי אליעזר אומר: "אביה" – אביה ממש, "אמה" –
אמה ממש. רבי עקיבא אומר: "אביה ואמה" – זו
עבודה זרה, וכן הוא אומר "אומרים לעין אבי אתה"
וגו'. "ירח ימים" – "ירח שלשים יום. רבי שמעון
בן אלעזר אומר: תשעים יום, "ירח" – שלשים,
"ימים" – שלשים, "ואחר כן" – שלשים. מתקוף לה
רבינא: אימא "ירח" – שלשים, "ימים" – שלשים,
"ואחר כן" – פי הני! קשוא. תנו רבנן: מקיימין
עבדים שאינם מלין, דבביר רבי ישמעאל. רבי עקיבא
אומר: אין מקיימין. אמר ליה רבי ישמעאל: הרי הוא
אומר "ויגשש בן אמתך"! אמר ליה: בלוקח עבד בין
השמשות ולא הספיק למולו הכתוב קדבר. דבולא
עלמא מיתה "ויגשש בן אמתך" בעבד ערל כתיבי,
מאי משמע? דתניא: "ויגשש בן אמתך" – בעבד
ערל הכתוב קדבר. אתה אומר בעבד ערל, או אינו
אלא בעבד מהול? פשהו אומר: "למען ינח עבדך
ואמתך כמולך" – הרי עבד מהול אמור, הא מה אני
מקיים "ויגשש בן אמתך" בעבד ערל. "והגר" – זה
גר תושב, אתה אומר זה גר תושב. או אינו אלא גר
צדק? פשהו אומר "וגרד אשר בשעריך" – הרי גר
צדק אמור, הא מה אני מקיים "והגר" – זה גר תושב.
אמר רבי יהושע בן לוי: הלוקח עבד מן הנכרי ולא
רצה למול, מגלגל עמו עד שנים עשר חדש. לא מל
חזור ומוכרו לנכרים. אמרו רבנן קמיה דרב פפא:

כמאן – דלא כרבי עקיבא. דאי רבי עקיבא – האמר אין מקיימין! אמר להו רב פפא: אפילו
תימא רבי עקיבא, הני מילי – היכא דלא פסקא למילתיה, אכל היכא דפסקא למילתיה –
פסקא. אמר רב פהנא: אמריהא לשמעא קמיה דרב זבד מנהדרדעא, אמר לי: אי הכי, פי
אמר ליה רבי עקיבא בלוקח עבד בין השמשות – לישני ליה הא! חדא מתרי טעמי קאמר.
שליח רבין משמיה דרבי אלעאי, וכל רבנותי אמרו לי משמו: איזהו עבד ערל שמוחר לקיימו
– זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו. אמרו רבנן קמיה דרב פפא: כמאן – דלא כרבי
עקיבא, דאי רבי עקיבא – האמר: אין מקיימין! אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבי עקיבא,
הני מילי – היכא דלא אתני בהדיה, אכל היכא דאתני – אתני. אמר רב פהנא: אמריהא
לשמעא קמיה דרב זבד מנהדרדעא, ואמר לי: אי הכי, פי קאמר ליה רבי עקיבא בלוקח
עבד בין השמשות ולא הספיק למולו – לישני ליה הא! וליטעמיה – לישני ליה הדי! אלא:
חד מתרי ותלת טעמי קאמר. יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ורבי יצחק נפקא אקילעא
דרבי יצחק נפקא, ויתבי וקאמרי: עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא רצו עבדיה למול,
וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש, וחזרו ומכרום לנכרים. כמאן – פי האי תנא. דתניא:
הלוקח עבד מן הנכרי ולא רצה למול – מגלגל עמו עד שנים עשר חדש, לא מל – חזור
ומוכרו לנכרים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין משהין אותו בארץ ישראל, מפני הפסד
מהרות. ובקור הסמוכה לספר – אין משהין אותו כל עיקר, שמא ישמע דבר, וילך ויאמר
לחברו נכרי. תניא, רבי חנינא בנו של רבן גמליאל אומר: מפני מה גרים בזמן הזה מעונין,
ויסורין באין עליהן – מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח. רבי יוסי אומר: גר – שנתגייר
פקפון שנוול דמי. אלא מפני מה מעונין – לפי שאין בקיאות בדקדוקי מצות בישראל, אבא
תנן אומר משום רבי אלעזר: לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה. אחרים אומרים: מפני
ששהו עצמם להבנם תחת הנפי השכינה. אמר רבי אבהו ואיתימא רבי חנינא: מאי קראה
– "ישלם ה' פעלך ותהי משפחתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות" וגומר.

משנה

משנה

משנה

משנה

משנה

משנה

משנה

61 אָבַל הִיאָּא דַּפְסָא לְמִילְתֵיהּ, פְּסָא – אַם בְּשַׁעַת לְקִיחְתּוּ פִּסְקָא
 62 הַעֲבַד מַלְדּוּבּוּק בְּגוּיּוּתוּ וְהִסְכִּים לַמּוּל, הָרִי כִבֵּר פִּסְקָא פַּעַם אַחַר,
 63 וּמְאַחַר שִׁכְבַר הַסְכִּים לַמּוּל, אֲפִילוּ שְׂאֵחֵר מִכֵּן חוֹזֵר בּוּ יִישׁ לְקוּוּת
 64 שִׁיבּוֹשׁ וְיִתְרַצָּה לְכָךְ, וְעַל כֵּן מַמְתִּינִים לוֹ עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חוּדְשׁ.
 65 הַגְּמֵרָא מְבַיָּא דְחֵיהּ לְדַבְרֵי רַב פַּפָּא: אָמֵר רַב כֶּהֱנָא, אֲמַרְתְּוּ
 66 לְשַׁמְעֵתָא זּוֹ קִמְיָה דְרַב זְבִיד מְנַהַרְדְּעָא. וְאָמַר לִי, אִי הֲכִי – אִם מוּדָה
 67 רַבִּי עֻקְבָא שְׂבַמְקוּם שֶׁהִתְרַצָּה הָעַבֵד לַמּוּל בְּשַׁעַת לְקִיחְתּוּ
 68 מַמְתִּינִים לוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חוּדְשׁ, אִם כֵּן כִּי אָמַר לִיָּהּ רַבִּי עֻקְבָא לְרַבִּי
 69 יִשְׁמַעְעָל שֶׁהִקְשָׁה עֲלָיו מִמָּה שְׁנִימַר וְיִנְפֵשׁ בֵּן אֲמַתְךָ, וְהִירֵץ לוֹ
 70 שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּלוֹקֶחַ עֶבֶד בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא הִסְפִּיק לַמּוּל, לִישְׁנִי
 71 לִיָּהּ הָא – הֲלֹא הִיָּה לוֹ לְרַבִּי עֻקְבָא לְתַרְץ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בַּעֲבַד
 72 שֶׁהַסְכִּים לַמּוּל וְאַחַר כֵּךְ חוֹזֵר בּוּ, שֶׁבְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חוּדְשׁ אֵלוּ
 73 שְׂמַגְלָגִילִים עִמּוֹ מְצוּוֹה הָאָדוֹן עַל שִׁבְתוֹתָּא אֲפִילוּ שֶׁהוּא עֲדִיין גּוֹי.
 74 וְהִירֵץ לוֹ רַב כְּהֵנְא: תְּרָא מְתָרִי מַעְמֵי קְאָמֵר – אַחַד מְשַׁנֵּי הַתִּירוּצִים
 75 הָאֲפִשְׂרִיִים תִּירֵץ לוֹ רַבִּי עֻקְבָא לְרַבִּי יִשְׁמַעְעָל, וְאִכֵּן הִיָּה בִידּוֹ
 76 לְתַרְץ לוֹ גַּם תִּירוּץ זֶה.
 77 הַגְּמֵרָא מְבַיָּא אֹפֿן נֹסֵף שְׂבוּ מוֹתֵר לְקִיִּים עֲבַד שְׂאֵל מַל: שְׂלַח
 78 רַבִּין מִשְׁמֵיהּ דְרַבִּי אִילְעָא, וְאָמַר רַבִּין, כֵּל רַבּוּתִי אֲמַרְוּ לִי מְשָׂמִו
 79 שֶׁל רַבִּי אִילְעָא, אִיזוּהוּ עֶבֶד עֲרָל שְׂמוּתָר לְקַיִמוֹ, זֶה עֲבַד שְׂלָקְחוֹ
 80 רַבּוֹ עַל מְנַת שְׂאֵל לַמּוּל. אֲמַרְתִּיהּ רַבִּין קִמְיָה דְרַבִּי פֶּפְסָא לְמִימְרָא זֶה,
 81 וְשֶׁאֱלוֹהּ, כְּמֵאן אָמַר רַבִּי אִילְעָא אֵת דְּבַרְיָהּ, הֲלֹא לְכַאֲוֹרָה הִם
 82 דְּלֹא כְרִבִּי עֻקְבָא. דִּהֲרִי אִי כְרִבִּי עֻקְבָא, הָאָמֵר אִין מְקַיְמִין עֲבַד
 83 שְׂאֵל מַל. אָמַר לוֹ רַב פֶּפְסָא אֲפִילוּ תִימָא כְרִבִּי עֻקְבָא, הֲנִי מִיָּלִי
 84 שֶׁאֲסוּר לְקַיְמוֹ הוּא דוֹקָא הִיאָּא דְלֹא אַתְּנֵי כְּתוּבָה – שְׂאֵל הַתְּנָה
 85 הַמוּכָר עִם הָאָדוֹן בְּשַׁעַת לְקִיחְתּוּ הָעַבֵד שְׂאֵל יְמוּל. אָבַל הִיאָּא
 86 דְאַתְּנֵי אַתְּנֵי – אִם הַתְּנָה כֵּן מוּעֵל תֵּנְאוּ וּמוֹתֵר לְקַיְמוֹ.
 87 הַגְּמֵרָא מְבַיָּא דְחֵיהּ לְדַבְרֵי רַב פַּפָּא: אָמֵר רַב כֶּהֱנָא, אֲמַרְתְּוּ
 88 לְשַׁמְעֵתָא זּוֹ קִמְיָה דְרַב זְבִיד מְנַהַרְדְּעָא. וְאָמַר לִי, אִי הֲכִי – אִם
 89 כְּשֶׁהַתְּנָה כֵּן מַלְכַתְחִילָהּ מוֹתֵר לְקַיְמוֹ, אִם כֵּן כִּי קָאָמֵר לִיָּהּ רַבִּי
 90 עֻקְבָא לְרַבִּי יִשְׁמַעְעָל שֶׁהַכְּתוּב וְיִנְפֵשׁ בֵּן אֲמַתְךָ מְדַבֵּר בְּלוֹקֶחַ
 91 עֶבֶד בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא הִסְפִּיק לַמּוּל, הֲלֹא הִיָּה לוֹ לְרַבִּי עֻקְבָא
 92 לִישְׁנִי – לְתַרְץ לִיָּהּ הָא – שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֹפֿן שֶׁהַתְּנָה עִמּוֹ שְׂאֵל
 93 לַמּוּל. וְהִירֵץ לוֹ רַב כְּהֵנְא: וְלִישְׁמַעְעָל – הֲלֹא גַּם אִם תְּאָמַר שֶׁאֲסוּר
 94 לְקַיְמוֹ בְּאֹפֿן הָאָמּוֹר עֲדִיין קִישָׁה, לִישְׁנֵי לִיָּהּ תֶּךְ – שְׁהִיָּה לוֹ לְרַבִּי
 95 עֻקְבָא לְתַרְץ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֹפֿן שֶׁבְּתַחֲלִילָהּ הַתִּרְצָה הַעֲבַד
 96 לַמּוּל, וּכְדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לׁוֹי לְעִיל. אֲלֵא בִהְכַרְח חַד מְתָרִי
 97 וְתֵלֵת מַעְמֵי קְאָמֵר אַחַד מִתּוֹךְ שְׁנַיִם אֹו שְׁלֹשָׁה תִירוּצִים אֲפִשְׂרִיִים
 98 תִּירֵץ לוֹ רַבִּי עֻקְבָא לְרַבִּי יִשְׁמַעְעָל, וְאִכֵּן הִיָּה בִידּוֹ לְתַרְץ תִּירוּצִים
 99 נּוֹסְפִים.
 100 הַגְּמֵרָא מְבַיָּא מַעֲשֵׂה בְּעַבְדִּים שֶׁאֵר רְצוּ לַמּוּל: וְתִיב [-יִשְׁבוּ] רַבִּי
 101 תְּנִינָא כִּי פְּשִׁי וְרַבִּי אָמִי וְרַבִּי יִצְחָק נִפְתְּחָא, אֲקַרְיָעָא [-בֵּית שַׁעַר
 102 שְׁלֹפְנֵי פַּתַח הַבַּיִת] דְרַבִּי יִצְחָק נִפְתְּחָא, וְוִתְבִּי וְקָאָמְרִי כְדַבְרֵים
 103 הַבָּאִים. עֵיר אַחַת הָיְתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רָצוּ עֲבַדְתָּהּ לַמּוּל, וְגַלְגְּלוּ
 104 עִמָּהֶם אָנְשֵׁי הָעִיר בְּדַבְרֵים עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֻדְשׁ, וְאַחַר שֶׁעָמְדוּ
 105 בְּסִירוּבָם חִזְרוּ וּמְקַרְבִּים לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים, וְאִמְרוּ אַמּוֹרָאִים אֵלוּ: כְּמֵאן
 106 נְהַגוּ אָנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, כִּי הָאִי תְּנָא שְׁל הַבְרִייתָא הַבָּאָה. דְתַנִּיָּא,
 107 הַלּוֹקֶחַ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים וְלֹא רָצָה הָעַבֵד לַמּוּל, מְגַלְגֵל עִמּוֹ
 108 הָאָדוֹן עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֻדְשׁ, וְאִם לֹא מִלַּ עַד לְאוֹתוֹ הוֹמֵן, חוֹזֵר הָאָדוֹן
 109 וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים. אָבַל רַבִּי שְׂמַעוֹן בֵּן אֱלֵעֶזֶר אֹמֵר, כִּי הוּא
 110 בְּחוּץ לְאֶרֶץ, אָבַל אִין מְשֻׁהֵן אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְשָׁךְ מִן זֵמַן,
 111 מְשָׁךְ הַפְּסָד בְּהִרּוֹת – תְּרומוֹת שֶׁתּוֹרוֹת מְצוּיּוֹת שְׂמִ. שְׁהִירִי גּוֹזֵר
 112 חַכְמִים עַל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁהֵם מִטְמֵאִים כּוֹב, וְאִף עַבְדִּים אֵלוּ כֹל
 113 זֵמַן שְׂאֵל נִימּוֹלוּ יִטְמְאוּ אֵת הַטְּהָרוֹת. וּבְעֵיזֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְּמֻכָּה
 114 לְפָסָר [-לְגַבּוּל] שִׁבְעִינָה לְבִין חוּץ לְאֶרֶץ, אִין מְשֻׁהֵן אוֹתוֹ כֵּל עֵינָהּ,
 115 שְׂמָא יִשְׁכַּע הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים דְּכָר הַעֲלוֹל לִסְכֵן אֵת שְׁלוֹם יִשְׂרָאֵל,
 116 וְיִגְזַר וְיִאָמַר לְהַכְרוֹ עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים שְׂמַעְעָר לְגַבּוּל, וַיְבּוֹאוּ הַגּוֹיִים
 117 וַיּוֹקֵפוּ אֵת יִשְׂרָאֵל. וְאַנְשֵׁי אוֹתָהּ עִיר שְׂבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁגַלְּגוּ עִם
 118 הָעַבְדִּים "ב חוּדְשׁ, סְבֵרוּ כְּתָנָא קְמֵא שְׂאִינוּ מְחַלֵּק בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 119 לְחוּץ לְאֶרֶץ.
 120 הַבְרִייתָא שְׁלֵפְנִינָה דְנָה בִּטְעָם יִסּוּרֵי הַגְּרִים בּוֹזְמָן הוֹזַה: תְּנִיָּא, רַבִּי

1 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, 'אַבִּיהָ' הוּא אַבִּיהָ מַמְשָׁ, וְאֵמֶה' הִיא אֵמֶה מַמְשָׁ,
 2 שְׂבַמְשָׁךְ יְרַח יַמִּים תַּכְכָּה עַל שְׁנַפְרָדָה מֵהֶם. וְרַבִּי עֻקְבָא אֹמֵר,
 3 'אַבִּיהָ וְאֵמֶה', זֶה הִיא עֲבֻדָת בּוֹכְבִים שֶׁעַבְדָה לָהּ קוּדֵם לָכֵן,
 4 שֶׁתַּכְכָּה עַל מָה שְׁהִיא נֹאֲלַצַת לְעוֹזֵב עַבּוּדָה זֶרָה זֶה וְלִהֲתַגִּיר.
 5 מוֹכִיחַ רַבִּי עֻקְבָא כְדַבְרֵיהּ: [בְּן הוּא אֹמֵר (ירמיהו ב כו)], 'אֲמַרְתִּים לְעֵץ
 6 אָבִי אַתָּה' וגו', הִרִי שְׂמִכְנָה הַכְּתוּב עַבּוּדָה זֶרָה בְּשֵׁם 'אָב'.
 7 הַבְרִייתָא מְבַיָּא מַחֲלוֹקַת תְּנֵאִים בְּשִׁיעוּר זְמַן הַבְּכִיָה: מְהוּ יְרַח
 8 יַמִּים' שְׂבו תַכְכָּה עַל אַבִּיהָ וְאֵמֶה, יְרַח' אֵלוּ הֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם. רַבִּי
 9 שְׂמַעוֹן בֵּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אֵלוּ הֵם תְּשַׁעִים יוֹם, שֶׁכֵּן נֹאמַר 'יְרַח יַמִּים'
 10 וְאַחַר כֵּן תְּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֲלֵתָהּ. יְרַח' הֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְיַמִּים הֵם
 11 שְׁלֹשִׁים יוֹם נּוֹסְפִים, וְאַחַר כֵּן, אֵלוּ הֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם נּוֹסְפִים. הִרִי
 12 שִׁיעוּר הוֹמֵן שְׁנוֹתִינִים לָהּ לְבִכְיָה הוּא שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 13 שֶׁהֵם יְחַד תְּשַׁעִים יוֹם.
 14 רַבִּינָא מַקְשָׁה עַל דְּבַרִּי רַבִּי שְׂמַעוֹן בֵּן אֵלְעֶזֶר: מְתַקִּיף לָהּ רַבִּינָא,
 15 מְנַיֵן לְנוּ שִׁיעוּר הוֹמֵן שֶׁל 'אַחַר כֵּן' הוּא שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵימָא 'יְרַח'
 16 הֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיַמִּים' הֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם נּוֹסְפִים שִׁיחַד הֵם שֵׁשִׁים יוֹם,
 17 וְאִף שִׁיעוּר הוֹמֵן שֶׁל 'וְאַחַר כֵּן' הוּא כִּי הֵנִי – כְּמוֹ שֵׁשִׁים יוֹם אֵלוּ,
 18 וְאִם כֵּן שְׁלוּשַׁת הַזְּמַנִּים אֵלּוּ מִצְטַרְפִּים לְמַאֵה וְעֵשְׂרִים יוֹם.
 19 מְסִיקָה הַגְּמֵרָא: קִשְׂיָא – אִכֵּן קִשִּׁים הֵם דְּבַרִּי רַבִּי שְׂמַעוֹן בֵּן אֵלְעֶזֶר.
 20 הַבְרִייתָא מְבַיָּא מַחֲלוֹקַת תְּנֵאִים בְּדִין עֲבַד שְׂאִינוּ רוּצָה לַמּוּל: תֵּנּוּ
 21 רְבִינָן, מְקַיְמִין (וּמוֹתֵר לְהַחזִיק) עֲבָדִים כְּנַעֲנִים אֲפִילוּ שְׂאִינֵם מְלִין –
 22 שְׂאִינֵם רוּצִים לַמּוּל וּלְטוֹבּוֹל, וְעֲדִיין הֵם בְּגוּיּוֹתְכֶם, דְּבַרִּי רַבִּי
 23 יִשְׁמַעְעָל. רַבִּי עֻקְבָא אֹמֵר, אִין מְקַיְמִין אוֹתָם אֵלֵא עֲרִיץ לְמוֹכְרָם
 24 לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים. אָמַר לִיָּהּ רַבִּי יִשְׁמַעְעָל לְרַבִּי עֻקְבָא, תְּרִי הוּא
 25 [-הַכְּתוּב] אֹמֵר בְּמַצּוֹת שִׁבְתִּיתָא הַשֵּׁבַת (שְׂמוּת ב ג יב), 'וְיִנְפֵשׁ בֵּן
 26 אֲסוּר לְהַחזִיק כָּל עַבֵד זֶה, אִיךְ יִצּוּתָהּ הַתּוֹרָה עַל שִׁבְתִּיתָהּ. אָמַר
 27 לִיָּהּ רַבִּי עֻקְבָא, בְּלוֹקֶחַ עֶבֶד בַּעֲרָב שֶׁבֵּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא הִסְפִּיק
 28 לַמּוּל הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וַיְמוּל אוֹתוֹ אַחַר הַשֵּׁבַת, שֶׁבְּשֵׁבַת הָרַאשׁוֹנָה
 29 שְׁהוּא עֲדִיין עֲרַל הָאָדוֹן מְצוּוֹה עַל שִׁבְתוֹתוֹ. אָבַל עֲבַד שְׂאִינוּ
 30 רוּצָה לַמּוּל אִכֵּן אֲסוּר לְקַיְמוֹ.
 31 הַגְּמֵרָא מְפַרְשֵׁת אֵת דְּבַרִּי הַבְרִייתָא: דְּבּוּלִי עֲלֵמָא מִיָּהּ – בֵּין לְרַבִּי
 32 יִשְׁמַעְעָל וּבֵין לְרַבִּי עֻקְבָא 'וְיִנְפֵשׁ בֵּן אֲמַתְךָ' כְּעֶבֶד עֲרָל בְּתִיב.
 33 שׂוֹאלַת הַגְּמֵרָא: מַאי [-אִין] מְשַׁמְעַע שְׂדוּקָא בְּעַבֵד עֲרַל הַכְּתוּב
 34 מְדַבֵּר וְלֹא בְּעַבֵד מִהוּל. מְבַיָּא הַגְּמֵרָא בְרִייתָא שֶׁמוֹכִיחָהּ כּוּן:
 35 דְתַנִּיָּא, 'וְיִנְפֵשׁ בֵּן אֲמַתְךָ' כְּעֶבֶד עֲרַל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְמָה שְׂאֵתָהּ אֹמֵר
 36 שְׂמִדּוּבֵר כְּעֶבֶד עֲרַל מְנַיֵן לָךְ כּוּן, אוֹ אִינוּ אֲלֵא כְּעֶבֶד מְהוּל. אֵלֵא
 37 כְּשֶׁהוּא אֹמֵר (דִּבְרֵים ה יג) 'לְמַעַן יִנּוֹחַ עֲבָדְךָ וְאֲמַתְךָ בְּמוּד', תְּרִי כְּעֶבֶד
 38 מְהוּל אָמּוֹר שֵׁם שְׂאֵתָהּ מְצוּוֹה עַל שִׁבְתוֹתוֹ. הָא בְּמָה אִין מְקַיְמִים אֵת
 39 מָה שְׂנֵאֻמַר כֵּאֵן 'וְיִנְפֵשׁ בֵּן אֲמַתְךָ' בְּהִכְרַח כְּעֶבֶד עֲרַל.
 40 הַבְרִייתָא מְמַשִּׁיכָה לְפָרֵשׁ אֵת הַמְשָׁךְ הַכְּתוּב: נֹאמַר (שם) וְיִנְפֵשׁ בֵּן
 41 אֲמַתְךָ [וְתַנִּיָּא], גַּר זֶה שֶׁהוֹדִירָה הַתּוֹרָה עַל שִׁבְתוֹתָהּ, הוּא גַר תּוֹשֵׁב
 42 שְׁקִיבָל עֲלָיו שְׁבַע מְצוּוֹת בְּנֵי נַח וַאֲינוּ מְחֻיָּב בְּשִׁמִּירַת שְׁבַת, וּמִכֵּל
 43 מְקוּם אֵנוּ מְצוּוִים עֲלָיו שְׂאֵל יַעֲשֵׂה שְׁבַת מְלֹאכָה עַבּוּרָנוּ. וְמָה
 44 שְׂאֵתָהּ אֹמֵר שְׂגִיר זֶה גַר תּוֹשֵׁב, מְנַיֵן לָךְ דְּבַר זֶה, אוֹ אִינוּ אֲלֵא גַר
 45 צֻדֵק שְׂחִיב בְּכֹל הַמְצוּוֹת כִּישְׂרָאֵל גְּמוּר. אֵלֵא כְּשֶׁהוּא אֹמֵר (שם)
 46 'וְנָרָד אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיד', תְּרִי בְּגַר צֻדֵק כְּבֵר אָמּוֹר שְׁהוּא מְצוּוֹה עַל
 47 הַשְּׁבַת. הָא מָה אִין מְקַיְמִים אֵת מָה שְׂנֵאֻמַר כֵּאֵן 'וְתַנִּיָּא', בְּהִכְרַח שְׁוָה
 48 הוּא גַר תּוֹשֵׁב.
 49 הַגְּמֵרָא חוֹזֵרִת לְדִין עֲבַד שְׂאִינוּ רוּצָה לַמּוּל: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לׁוֹי,
 50 הַלּוֹקֶחַ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים וְלֹא רָצָה עֲבַד זֶה לַמּוּל, מְגַלְגֵל עִמּוֹ
 51 אַדּוּנּוּ דְּבַרְבַּים עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֻדְשׁ שִׁיכְּסִים לַמּוּל. וְאִם לֹאֲחַר זֵמַן
 52 זֶה עֲדִיין מִלַּ מֵל אֲסוּר לְאָדוֹן לְקַיְמוֹ אַצֵּלוּ, אֵלֵא חוֹזֵר הוּא וּמוֹכְרוֹ
 53 לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים. אֲמַרְתִּיהּ רַבִּין לְמִימְרָא זֶה קִמְיָה דְרַבִּי פֶּפְסָא, וְשֶׁאֱלוֹהּ,
 54 כְּמֵאן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לׁוֹי אֵת דְּבַרְיָהּ, הֲלֹא לְכַאֲוֹרָה הִם דְּלֹא
 55 כְּשִׁישִׁית רַבִּי עֻקְבָא. דִּהֲרִי אִי כְרִבִּי עֻקְבָא, הָאָמֵר רַבִּי עֻקְבָא שְׂאִין
 56 מְקַיְמִין עֲבַד זֶה כָּלָּל, וְאִילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לׁוֹי מְתִיר לְקַיְמוֹ עַד
 57 שְׁנַיִם עָשָׂר חוּדְשׁ. אָמַר לוֹ רַב פֶּפְסָא, אֲפִילוּ תִימָא כְרִבִּי עֻקְבָא,
 58 הֲנִי מִיָּלִי שֶׁאֲסוּר לְקַיְמוֹ, דוֹקָא הִיאָּא דְלֹא פְּסָקָא לְמִילְתֵיהּ – שְׂאֵל
 59 פִּסְקָ לְרַעַע מַלְדּוּבּוּק בְּגוּיּוֹתוֹ, וּמַעוּלֵם לֹא הַסְכִּים לַמּוּל אֵת עַצְמוֹ.
 60

משנה

40	ואפילו שאין באיסור זה חיוב כרת.	1	
41	שלש שיטות הן בדעת רבי עקיבא. א. לשיטת משנתנו רק באיסור	2	נאמר בתורה (דברים כג א) 'לא יבוא ממזר בקהל ה' והרי הוא אסור
42	לאו שמחמת קורבה הולד ממזר. ב. לשיטת רבי סימאי סובר רבי	3	בבת ישראל כשירה. ממזר הוא מי שנולד מביאות איסור
43	עקיבא, שבכל איסורי ביאה שהם בלאו, כגון איסור עמוני ומואבי	4	מסוימות, והמשנה שלפנינו דנה מהם איסורים אלו ומביאה שלש
44	בבת ישראל ואיסור נתינה לישראל, הולד ממזר, ואפילו שאין	5	שיטות תנאים בענין זה: 'אִיזוהוּ מְמוֹר, כָּל שֶׁאָדַר בְּשֶׁר שֶׁהוּא בְּאִיסוֹר
45	איסורם מחמת קורבה. ג. לשיטת רבי ישבב גם בביאת איסור	6	'לֹא יבֹא' – כל הנולד מביאת אדם על קרובתו, אפילו שאין ביאה
46	עשה, כגון איסור מצרי ואדומי בבת ישראל, הולד ממזר. הגמרא	7	זו אסורה באיסור כרת אלא באיסור לאו, הרי הוא ממזר. דְּבָרֵי רַבִּי
47	מבררת את מקור שיטתם של רבי סימאי ורבי ישבב. שואלת	8	עֲקִיבָא. שְׁמַעוֹן הִתְיַמֵּנִי אוֹמֵר, מִמִּזְר הוּא כָּל הַנּוֹלָד מִבִּיאתַה הַאֲסוּרָה
48	הגמרא: 'וְלִרְבִּי סִימָאי דְּמַרְבַּה גַּם שֶׁאָדַר חֵיבִי לְאִיזוֹ דְּלֹא דִּשְׁאָר –	9	באִיסוֹר שְׁחֵיבִים עָלָיו כְּרַת בְּיַד שְׁמַיִם, אֲבָל הַנּוֹלָד מִבִּיאתַה אִיסוֹר
49	שאינם איסור קורבה, ולרבי ישבב דְּמַרְבַּת אֲפִילוּ חֵיבִי עָשָׂה, מִנֵּין	10	לֹא אֵינּוּ מִמִּזְר. וְהִלְכָה כְּדְבָרָיו שֶׁל שְׁמַעוֹן הִתְיַמֵּנִי. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
50	להם שגם באיסורים אלו הולד ממזר. משיבה הגמרא: נִפְקָא לָהּ	11	אוֹמֵר, מִמִּזְר הוּא כָּל הַנּוֹלָד מִבִּיאתַה הַאֲסוּרָה בְּאִיסוֹר שְׁחֵיבִין עָלָיו
51	לדין זה מ'ולא יגלה כנף אביו', שהיא חֵיבִי הִתִּירָה שְׁבִיתָת 'ולא'	12	מִיתַת בֵּית דִּין, אֲבָל הַנּוֹלָד מִבִּיאתַה אִיסוֹר לֹא אוֹ כְּרַת אֵינּוּ מִמִּזְר.
52	מרבח אף איסור לאו שאינו שאר לרבי סימאי, ואיסור עשה לרבי	13	הַמִּשְׁנָה מוֹכִיחָה כְּדַיעָה הַשְּׁלִישִׁית: אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי,
53	ישבב.	14	מְצַאֲתִי מְגֻלַּת יוֹחֶסֶן בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִידָה כְּתוּב בָּהּ, אִישׁ פְּלוֹנִי הוּא
54	הגמרא מביאה את מקורו של שמעון התימני הסובר שאין ממזר	15	מְמוֹר שְׁנוֹלָד מִבִּיאתַה אָדָם עַל אִשֶׁת אִישׁ, שְׁחֵיבִים עֲלֶיהָ מִיתַת בֵּית
55	אלא מחייבי כריתות: 'שְׁמַעוֹן הִתְיַמֵּנִי סָבַר לֵהּ כְּרִפְנָן דְּאִמְרֵי, מַה	16	דִּין. וְיֵשׁ בְּמַגִּילָהּ זוֹ כַּדִּי לְקַיֵּים אֵת דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֵין מִמִּזְר אֲלֵא
56	שנאמר 'ולא יגלה כנף אביו' לא מדבר באנוסת אביו, אלא	17	מֵאִיסוּרֵי מִיתוּת בֵּית דִּין, שֶׁאֵם לֹא כֵן לֹא הִיא נֹכַחַת בַּה שְׁנוֹלָד
57	בְּשׂוֹמְרַת יָבֵם שֶׁל אָבִיו הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁכַשְׁמַת אַחֵי אָבִיו בְּלֹא בָנִים	18	מֵאִשְׁת אִישׁ, אֲלֵא רַק שֶׁהוּא מִמִּזְר וְתוֹ לֹא.
58	ואשתו נזקקת ליבום לאביו שהוא אחי המת, הרי היא אסורה עליו	19	הַמִּשְׁנָה מְבַרְרַת אֵת אִיסוֹר אַחוֹת אִשָּׁה: אִשְׁתּוֹ שְׁמַתָּה הִרִי הוּא
59	משום אשת אחי אביו שהיא בכרת. ומאחר דְּהוּיָא לָהּ אִשָּׁה זו	20	מוֹתֵר בְּאַחֻזָּתָהּ, וְלֹא נֵאֱסָרָה עָלָיו אֲלֵא אַחֵי אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא
60	אסורה עליו באיסור חייבי כריתות, וְסַמְיָה לֵיהּ לְאִיסוֹר זֶה אֵת	21	יח יח) 'וְאִשָּׁה אֶל אַחֻזָּתָהּ לֹא תִקַּח לְצַרֵּר לְגָלוּת עֲרֻוּתָהּ עֲלֶיהָ בְּחַיִּיהָ.
61	הכתוב 'לא יבא ממזר', אִלְמָא [–מוכח] שדווקא הנוולד מְחֵיבִי	22	וְכֵן אִם גִּירֶשָׁה, וְאַחַר כֵּן נִשְׁאֵת לְאִחֶיהָ, הִרִי הוּא מוֹתֵר בְּאַחֻזָּתָהּ. וְכֵן
62	כריתות הוּי מְמוֹר.	23	אִם גִּירֶשָׁה, וְאַחַר כֵּן נִשְׁאֵת לְאִחֶיהָ, וְאַחַר כֵּן מְתָהּ, הִרִי הוּא מוֹתֵר
63	הגמרא מביאה את מקור שיטתו של רבי יהושע הסובר שאין ממזר	24	בְּאַחֻזָּתָהּ. וְכַשֵּׁם שֶׁאֲסָרָה הַתוֹרָה אֵת אַחוֹת אִשְׁתּוֹ אֲסָרוּ חַכְמִים אֵת
64	אלא מחייבי מיתות בית דין: 'וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁסוּבֵר שֶׁאֵין מִמִּזְר אֲלֵא	25	אַחוֹת יְבָמַתּוֹ. וְאוֹלָם יִבְמַתּוֹ שְׁמַתָּה הִרִי הוּא מוֹתֵר בְּאַחֻזָּתָהּ. וְכֵן אִם
65	מחייבי מיתות בית דין, הוא משום שאם כדברי רבי עקיבא ש'לא	26	חָלַץ לָהּ לִיבַמְתּוֹ וְאַחַר כֵּן מְתָהּ, הִרִי הוּא מוֹתֵר בְּאַחֻזָּתָהּ. וְכֵן אִם
66	יבא ממזר' אמור על אנוסת אביו, או כדברי שמעון התימני שהוא	27	חָלַץ לָהּ, וְנִשְׁאֵת לְאִחֶיהָ, וְאַחַר כֵּן מְתָהּ, הִרִי הוּא מוֹתֵר בְּאַחֻזָּתָהּ.
67	אמור על אשת אחי אביו, אם כן לְכַתּוּב דְּחִמְנָא רַק 'לֹא יִגְלֶה כִּנֵּף	28	
68	אביו', ומה שנאמר בתחילת הכתוב 'לא יקח איש את אשת אביו'	29	הַגְּמָרָא מְבִיאה אֵת מְקוּרוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הַסּוּבֵר שִׁישׁ מִמִּזְר
69	('ולא יגלה') לָמָּה לִּי. הלא אם יש ממזר מחייבי לאוין או מחייבי	30	מְחֵיבִי לְאוּוּן שֶׁל שָׂאֵר בְּשֶׁר: מָאי מְעַמָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. מִשׁוּם דְּכַתִּיב
70	כריתות, כל שכן שיש ממזר מחייבי מיתות בית דין באשת אביו,	31	(דברים כג א) 'לֹא יִקַּח אִישׁ אֵת אִשֶׁת אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנֵּף אָבִיו,
71	ולמה נצרך הכתוב להוכיח כאן את איסור אשת אביו. אִלְמָא לֹא	32	וּמִשְׁמַעוֹת סוּף הַכְּתוּב הִיא, כִּנֵּף שֶׁרָאָה אָבִיו לֹא יִגְלֶה. וְנַחֲלִקוּ
72	הָכִי קְאָמַר הַכְּתוּב, מ'לא יקח' עַד 'לֹא יגלה' – רק על איסור אשת	33	תְּנָאִים בְּבִיאוֹר אִיסוֹר זֶה, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לֵהּ כְּרִפְנָן יְהוּדָה דְּאִמְר
73	אב שנכתב בין 'לא יקח איש את אשת אביו' לבין 'לא יגלה כנף	34	בַּמִּשְׁנָה לְהֵלֵן (א.א), בְּאֲנוּסַת אָבִיו הַכְּתוּב מְדַבֵּר, דְּהוּיָא לָהּ חֵיבִי
74	אביו' נאמר 'לא יבוא ממזר' והוּי הולד ממנה מְמוֹר, אֲבָל מָפִי –	35	לְאוּוּן, שְׁכֵן מֵאַחַר שְׁבֹא עֲלֶיהָ אָבִיו בְּלֹא קִידוּשֵׁין וְאֵינָה אִשְׁתּוֹ,
75	באיסור הנוסף של 'לא יגלה' שהוא באנוסת אביו או באשת אחי	36	אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו אֲלֵא בְּאִיסוֹר לֹא או בלבד. וּמִכָּךְ דְּקַמְיָה לֵיהּ
76	אביו, לֹא הוּי הולד מְמוֹר, משום שאין בו מיתת בית דין.	37	לְאִיסוֹר זֶה מַה שְׁנֵאֲמַר (שם כג א) 'לֹא יבֹא מְמוֹר בְּקַהֲל ה'', מוֹכַח
77	הגמרא מביאה שישנו איסור כרת ואיסור לאו, שלדברי הכל אין	38	שֶׁהָבֹא עַל אָנוּסַת אָבִיו הוֹלָד מִמִּזְר. אִלְמָא מְהֵנִי הוּי מְמוֹר – מִכָּאן
78	הולד הנוולד ממנו ממזר: אִמֵּר אַפְּי, כָּפַל מוֹיִים כְּבָא עַל הַנְּדָה	39	רְאִיהָ שְׁכַל הַנּוֹלָד מֵאִיסוֹר לֹא אוֹ שֶׁל שָׂאֵר בְּשֶׁר, הִרִי הוּא מִמִּזְר,
79	שהוא איסור שיש בו כרת,		

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי ידוע לו מספור רז"ל אשר לזמן מותן תורה הנה כל ישראל נעשו בריאים ושלמים, ומובא בשם כתבי הארז"ל (הוא בספר לב דוד להחיד"א), עה"פ והימים האלה נזכרים ונעשים שכשהענינים נזכרים כדבעי הרי הם נעשים, היינו שממשיכים כל הענינים וההשפעות דימים האלו, ואיחולי בזה לכת"ר שיי אשר בימי הגבלה והכנה למ"ית הנה יצליח דבר ההכנה כדבעי ובודאי יומשך לו ע"יז שיהיי בריא ושלם ולקבלת התורה - בנוסח ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר - בשמחה ובפנימיות.

בברכת חג שמח.

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנג
 רש"י תוספות

1 **משנה כל שאר בשר שהוא בלא יבא** – כל קורבה שהיא בלא, ואפילו אבן בה כרת,
 2 כגון אנוסת אביו, ורבי יהודה דהויא בלא ד"לא יגלה כנף אביו". ומחמת
 3 קורבה, כגון נושא חלוצתו, דהוי ב"לא יבנה" והוי לאו דקורבה בלא כרת. כל שחיבין
 4 עליו כרת – אבל נושא חלוצתו לא הוי ממוזר. לקיים דברי רבי יהושע – לא היה כתוב
 5 במגלה, אלא ארישא קאי. אמר רבי שמעון בן
 6 עזאי לקיים דברי רבי יהושע בו. מאשת איש –
 7 חיבי מיתות בו. **גמרא** וכתוב לא יבא ממזר
 8 – וסמך ליה "לא יגלה". דרבי יהודה ורבנן –
 9 בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צו,א). ולרבי
 10 סימאי – ובתובות (ט,ב). וקידושין (סח,א) מן
 11 הכל היה עושה רבי עקיבא ממזרים, חוץ
 12 מאלמנה לבתן גדול שעושה חלולין ולא
 13 ממזרים. מדיקאמר חוץ מאלמנה – אלמא
 14 אפילו חיבי לאוין שלא מחמת קורבה מרבה,
 15 כגון מחזיר גרושתו ושנושאתה, וכגון נתינה
 16 לישראל, דקיימא ב"לא תתנות בם" (דברים ז),
 17 ומשבעה אומות הוא, וכגון עמוני שנשא בת
 18 ישראל בניו ממזרים. חיבי עשה – מצרי או
 19 אוזמי קודם שלשה דורות, דכתיב (דברים כג),
 20 "דור שלישי יבא להם" – ולא שני, ולאו הבא
 21 מכלל עשה – עשה. הוא דרבי ישבב נמי
 22 בכתובות (סם); בואו ונצוה על עקיבא בן יוסף,
 23 שהיה אומנו: כל שאן לו ביאה בישראל הולד
 24 ממוזר. סבר לה כרבנן – דפליגי אדרבי יהודה
 25 ב"נושאין על האנוסה" (יבמות צו,א). ואמרי: האי
 26 "לא יגלה כנף אביו" – בשומרת יבם של אביו
 27 הכתוב מדבר, דהויא ליה אשת אחי אביו,
 28 ובכרתה. והאי דהדר כתבה במשנה תורה –
 29 משום למסמך ליה "לא יבא ממזר", ולאשמעינן
 30 דיש ממזר מחיבי כריתות. הכי גרסינן: ורבי
 31 יהושע לכתוב חטאת לא יגלה – כלומר, אי
 32 בשומרת יבם של אביו משתעי, או באנוסת אביו
 33 משתעי – לכתוב "לא יגלה כנף אביו" לחודיה,
 34 ולאשמעינן דיש ממזר מחיבי כריתות לרבנן, או
 35 מחיבי לאוין רבי יהודה, וכל שכן מאשת אב
 36 דהויא בכרת ומיתה. "לא יקח – איש את אשת
 37 אביו" למה לי למכתב? אלא שמע מינה
 38 מדכתביה, הא קא משמע לן: ד"לא יבא ממזר"
 39 עלה קאי, דמינה הוא דהוי ממזר. משום דחיבי מיתות הוא. וא"ל יגלה כנף אביו" לא
 40 קאי. ואי קשיא: כנף אביו למהי כתביה? אי בשומרת יבם, לעבור עליו בשני לאוין –
 41 "ערות אחי אביו לא תגלה", ולאו ד"לא יגלה כנף אביו", ואי באנוסת אביו –
 42 אשמעינן דאסורה. מלא יקח עד לא יגלה – דהיינו אשת אב הכתובה בין "לא יקח" ל"לא יגלה".
 43 הכל מודים – ואפילו שמעון התמימי. **בבא על הגדה** – אף על גב דקאי בכרת – אין
 44 הולד ממזר.

1 **שמעון** התמימי אומר בו והלכה כדבריו – אף על גב דאין למוין הלכה מפי גמרא
 2 – הבא הלבנת כוותיה. דסתמא דפרק "אומרו" (קדושין טו,ב) נראה עיקר,
 3 דכהאי גוונא קרי הלכתא פסיקתא בבבא קמא (קמא), ובמסכת עבודה זרה (ז,ב) בהדיא
 4 דכל המעשה ידו על התחתונה, ולעיל בפרק קמא (ידא). אמר: פשיטא, בני חיבי לאוין
 5 כשרים ניהו. ובפרק שני (יבמות כג,א) קאמר רב
 6 פפאי: מסתברא, חיבי לאוין תפסי בהו קידושין.
 7 ולעיל (מהא), פסקין דנכרי ועבד הבא על בת
 8 ישראל הולד כשר. וכמה אמוראי דאיידי בצרת
 9 מחזיר גרושתו. ולרבי עקיבא לא משכחת לה צרה
 10 דאין קידושין תופסין בחיבי לאוין. ורבי יהושע
 11 נמי יש לחוכיח דלא קיימא לן כוותיה, דאמר
 12 לעיל (ס,ב). ושניהם לא למדה אלא מאשת
 13 אב, וחיבי כריתות דמו לאשת אב לכלויל עלמא.
 14 ולעיל בריש פירקין (לו,א), קאמר רבי אלעזר בן
 15 עקיבא דהלכתא כוותיה דאין כדמו דמספק, שמעון
 16 דהויא ממזר מאשת אתו. ולעיל (מג,א) אמר רב
 17 טובי בר קיסנא: הבא על צרת חלוצתו הולד
 18 ממזר. ואפילו רבי יודן לא פליג אלא משום
 19 דצרה כחלוצה בלאו.
 20 **רבי** יהושע אומר כל שחיבין עליו בו – יש
 21 מגיהים רבי יהודה במקום רבי יהושע,
 22 דבפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"ב), גבי כל
 23 האסטוין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה. ורבי
 24 יהודה אוסר. ומפרש עלה דרבי יהודה סבר
 25 דממזר מאחותו לא הוי ממזר, אלא מאשת איש.
 26 ופרין עלה: תנינא, מתוך דהבא. ואין נראה.
 27 דהייך היה בן עזאי אומר לקיים מילתיה דרבי
 28 יהודה? האי קשיש מיניה טובא, דהא בן עזאי
 29 תלמיד חבר היה לרבי עקיבא, כדאמר רבי שמתי
 30 (בבא בתרא קנח,ב). ורבי יהודה מתלמידי בתראי
 31 דרבי עקיבא הוה! ועוד: דרבי יהודה סבר כרבי
 32 עקיבא דיש ממזר מחיבי לאוין, כדפרישית לעיל
 33 (מו,א). גבי הדין דאיתא לקמיה דרבי יהודה,
 34 וכדאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נג,ב),
 35 אלא ודיא רבי יהושע גרסינן. והתם פריך תנינא
 36 – משום דהוה ליה למיתני: וכן היה רבי יהודה
 37 אומר כדבריו, אי הוה סבר כרבי יהושע. ומיהו,
 38 התם דפרין תנינא הוה מצי למיפרך טפי שפיר,
 39 דלא אפשר לומר דלרבי יהודה ממזר מאחותו לא הוי ממזר. כיון דמוקי קרא באנוסת אביו,
 40 וסבר כרבי עקיבא דיש ממזר מחיבי לאוין.
 41 **איש** פלוני ממזר מאשת איש בו – תימה: דלא נקט חיבי מיתות בית דין סתם. ואי
 42 משום דמעשה שהיה בין היה – אם כן מנא ליה דהוי כרבי יהושע? ויש לומר:
 43 דנקט אשת איש לרבותא. דאף על פי שזאת קל משאר חיבי מיתות, דהוי בתנא ויש לה
 44 היתר בזי אוסרה.

45 **ובתוב** לא יבא ממזר – ואם תאמר: והא מפסיק קרא ד"לא יבא פצוע דבא" ביתסו
 46 **לכתוב** רחמנא או לא יקח או לא יגלה – בקונטרס גרס: לכתוב רחמנא "לא יגלה", ופירש: דמלא
 47 יגלה לחודיה שמעינן דיש ממזר מחיבי כריתות לרבנן, או מחיבי לאוין רבי יהודה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למכתב? אלא, שמע מינה מדכתביה – דלא יבא ממזר עליה קאי,
 48 דמינה הוא דהוי ממזר, משום דחיבי מיתות בית דין הוא. אבל אי"ל יגלה" לא קאי, ובין קח עד לא יגלה היינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה. וקשה: חדאי: שמוחק הספרים.
 49 ועוד: רבי יקח עד לא יגלה לא משמע כפירוש דקאי על אשת אב הכתובה בתנים, ועוד: אמאי כתב לא יגלה גבי ממוזרות? ועוד: בחיבי מיתות דקילי, כמו אשת איש, מנא ליה דהוי
 50 ממזר? ועוד: דלויף רבי יהושע שאר חיבי כריתות מחיקשא דרבי יונה! ורואל לרבני יצחק בנורית הספרים, דגרסי: לכתוב רחמנא או לא יקח, ודמילא ליה "קח" נמי שמעינן
 51 כריתות, דהא דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין, דהא בהא תליא, כדפירש לעיל (מד,ב דיבור המתחיל "עשאה"), או מהיקשא דרבי יונה אתו דאיתקיש כל הערות, כדמיינן
 52 בריש "הבא על יבמתו" (לקמן נ"ב), ומדכתב תרוייהו – שמע מינה דמילא יקח" היינו חיבי סקילה, עד "לא יגלה" דהיינו חיבי כריתות – הוי ממזר. ואתא לרבויה כל חיבי (כריתות)
 53 ומיתות קלות. וסבר כרבנן דבשומרת יבם הכתוב מדבר, ולא הוי לא יגלה בכלל, דאי הוי בכלל – לא לכתוב אלא לא יגלה, ושמעון התמימי נמי הוה מצי למימר דסבר כרבי יהודה, דאמר
 54 באנוסת אביו וכתוב מדבר, ומלא יקח עד לא יגלה הוי הולד ממזר, ואין לא יגלה בכלל. אלא נדיחא ליה למימר דסבר כרבנן. ולפירוש רבינו יצחק צריך לומר לתנא דפירקין קמא דסבר
 55 כרבי יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר, וסבר נמי דאין ממזר מחיבי לאוין, דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר, ואין לא יגלה בכלל. **הכל** מודים בבא על הגדה ועל הסוטה –
 56 פירש בקונטרס: אפילו לרבי עקיבא דפליג ארבנן דמתניתין במחזיר גרושתו, וקאמר הולד ממזר, אף על גב דלאו חיבי לאוין ד"שאר" הוא – הבא בסוטה מודה. וקשה לרבינו תם: דאם
 57 כן הוה ליה לאתויי לעיל (מהא), גבי קשיא דמחזיר גרושתו! ורבי יונה! ורואל לרבני יצחק בנורית הספרים, דאמר אליבא דרבי עקיבא דהוי מחיבי לאוין שזאת קל משאר חיבי מיתות, דהוי בתנא ויש לה
 58 ממזר לרבי עקיבא מיבמה לשוק לשום תנא, כדאמר בפרק קמא (יבמות יד,א) דאמר רבי אלעזר: אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות – מודים שאין ממזר בו, וקאמר: לאפוקי
 59 מדרבי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין. משמע בהדיא דלרבי עקיבא הוי ממזר משומרת יבם! ועוד אמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"ב), גבי כותים שהיו מייבמים את
 60 הארוסת ופוטרים הגשוואות, ורבי עקיבא לשעמיה דאמר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין. ובפרק "האשה רבה" (יבמות צב,א), גבי אשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים קאמר: זו דברי
 61 רבי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין. אבל כהמים אומרים דאין ממזר מיבמה. ולימא אין ממזר מחיבי לאוין האי תנא דך חנא דרבי עקיבא הוא. דמחיבי לאוין דשאר
 62 הוא דהוי ממזר, מחיבי לאוין גרידא – לא הוי ממזר. משמע בהדיא דלמאן דלא בעי אליבא דרבי עקיבא שיהא לאו דשאר הוי ממזר מיבמה לשוק. ושם נפרש בעורת השם מנא ליה
 63 דאתאי כרבי עקיבא, דלמא אתיא אפילו כרבנן הוי ממזר מדרבנן: ונראה לרבינו תם דמחזיר גרושתו וסוטה הוה חיבי לאוין דשאר, שאינם אסורים אלא משום אישות, ואליבא דתנא
 64 דמתניתין

1 דמותניתין קאי, ולא אסר אלא חיבי לאוק דאשרא. ואם תאמר: כן, אמאי איצטרך
2 למנקט הכל מודים בשומרת יבמה אמאי תיסק אדעתא למימר דהוי ממוז טפי מבשאר חיבי
3 לאוק ולא דשאר? ויש לומר: דאליבא דרב, דאמר אין קידושין תופסין ביבמה, איצטרך
4 לאשמעינן שפיר דלא הוי ממוז, וטעמא, אומר רבינו תם: דהוי כנכרי ועבד, שאין בה

5 קידושין לשום אדם. וליבם נמי לאו בת קידושין
6 היא, אלא ביאה הוא דאית בה. ואפילו למאן
7 דאמר דהוי ממוז מנכרי ועבד – מכל מקום אין
8 ממוז מיבמה, דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו
9 ליבם – חשיבא בת תופסין קידושין. ואם תאמר:
10 לשמואל תפשוט מתוך ברייתא דאין קידושין
11 תופסין ביבמה, דאי תופסין – לא הוה צריך
12 לאשמעינן דאין הולד ממוז? ויש לומר: דשמואל
13 מספקא ליה, דלמא ברייתא היא גופה אתא
14 לאשמעינן דקידושין תופסין ביבמה. ואם תאמר:
15 היכי קא משמע לן תפסין, הא אפילו לא תפסי לא
16 הוי ממוז, דשמואל אית ליה לעיל (מהא, דנכרי
17 ועבד הבא על בת ישראל הולד כשור ויש לומר:
18 דשפיר משמע תפסין בה קידושין, מדכילי לה
19 בהדי סוטה ונדה – משמע דבכולהו לא הוי הולד
20 ממוז, משום דתפסי בהו קידושין. הא דקאמר:
21 ואבי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל – לא
22 כפירוש הקונטרס דאפילו לרב אין הולד ממוז,
23 כדפירשתי, אלא כרב לא נקט שומרת יבם –
24 משום דשמואל תפסי בה קידושין כדשמואל,
25 ופשיטא דלא הוי ממוז, ואין שום חידוש
26 להשמיענו. ואם תאמר: ואמאי הוי ממוז משומרת
27 יבם לשום תנא כיון דהוי כנכרי ועבד דלא תפסי
28 קידושין לא לדידה ולא לאחרינהו? וברייתא
29 ד'האשה רבה' דקאמר (צבא, נמי, דקתני: זו דברי
30 רבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחיבי
31 לאוק אבל חכמים אומרים כו' – משמע דלרבנן
32 לא הוי ממוז משום דקידושין תופסין, ולפירוש
33 רבינו תם אפילו אין קידושין תופסין לא הוי ממוז?
34 ואומר רבינו יצחק: דלמאן דאמר דהוי ממוז לרבי
35 עקיבא מחיבי לאוק דלאו דשאר – נמי הוי ממוז
36 מיבמה לשוק ומנכרי ועבד, אף על גב דלא דמו
37 לאשת כו'. והיינו על כרחן במחזיקי סוטה אור שגיריה, דאי לא גירשה, דאי לא יגלה נפקי בוליה,
38 וסמך ליה לא יבא ממוז. ולא לפינן מידי מאשת
39 אב, אלא בהדיא כתיב בכולהו ממוזות. אבל
40 לתנא דמתניתין, דאין ממוז לרבי עקיבא אלא
41 מחיבי לאוק דשאר, ולא דריש ר' דולא יגלה
42 – לא נפקי שום חיבי לאוק אלא מאשת אב,
43 בעינן דליהי רומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין לדידה ותפסי בה לאחרינהו. היכי
44 פירשה ברייתא ד'האשה רבה' (שם): זו דברי רבי עקיבא דאמר אין קידושין נמי תפסי בכל
45 חיבי לאוק דלאו דשאר. פירוש: פירוש: מר' דולא יגלה' שמעינן בכולהו דרוה ממוז, ולהכי אין

46 קידושין תופסין נמי בכולן, ולהכי אין לחלק בין לאו יבמה לשוק לשאר לאוק. כדפירשתי. אבל חכמים אומרים אין ממוז מיבמה, דכיון דקידושין תופסין בחיבי לאוק דלאו דשאר, ולא הוי
47 ממוז מינייהו – לא הוי ממוז נמי מיבמה לשוק, אף על גב דאין קידושין תופסין בה, כיון דלא דמיא לאשת אב. **סוטה** נמי דהא תפסי בה קדושין – פירש בקונטרס: דאף לאחור שזנתה
48 לא קעי מינה קידושה הראשונים. וקשה לרבינו יצחק: דגדה נמי לא קעי קידושה ואפילו הכי איצטרך קרא לאחוריה תפסי בה קידושין! ואומר רבינו יצחק: דגריס, וכן ברוב ספרים, סוטה
49 נמי דא כתיב בה הויה ותפסי בה קידושין. פירוש: שגרשה ומחזירה, והויה דכתיב בה היינו קרא ד'לחיות לו לאשה' דמוקמינן בפרק קמא (יבמות יא.ב) לרבות סוטה. וכן משמע בפרק
50 ש"ש מותרות' (לקמן פה.ב) בדסוטה דאית תפסי קידושין. ולא פליגי אלא אי אית לה כתובה אי לאו, דלחיות לו לאשה' דקרא ד'לחיות לו לאשה' דמוקמינן בפרק קמא דאורייתא – הא נמי דאורייתא, ואת לי
51 כתובה כו'. והיינו על כרחן במחזיקי סוטה אור שגיריה, דאי לא גירשה, דאי לא יגלה נפקי בוליה. דהיינו על כרחן במחזיקי סוטה אור שגיריה, דאי לא גירשה, דאי לא יגלה נפקי בוליה, וקשה לרבינו יצחק: דגדה נמי לא קעי קידושה ואפילו הכי איצטרך קרא לאחוריה תפסי בה קידושין! ואומר רבינו יצחק: דגריס, וכן ברוב ספרים, סוטה
52 דקאמר: ושנינו מודים במחזיר גרושתו, שאם בעל ולא קידש – שאין לוקה, דהוה אסרה תורה. ואם תאמר: בסוף "האומר" בקידושין (סוטה, ורבי עקיבא "כי תהיין" בבאי מוקי לה:
53 לוקמה במחזיר סוטה! וכי תימא דכי תהיין מותר, וסוטה נפקא לן מקרא ד'לחיות לו לאשה' – אם כן היכי מוקי לה באלמנה לכהן גדול וכדריב סימאי, הא כתיב "לא יחלל" – חילולין הוא
54 עושה, ואין עושה ממוזים? ויש לומר: דלא בעי לאוקמא בסוטה, משום דשנואה משמע שהיא שנואה בתחלת נישואין, ואם תאמר: לוקמה בסוטה ולבעולו יש לומר. דמי כתיב כי תהיין
55 לבעול, כדקאמר החם מי כתיב כי תהיין לכהן? אי נמי: לבעול לא כתיב הויה, ולא תפסי בה קידושין. פירש רבינו תנא: דמסוטה. נמי דלא הוי ממוז מדאורייתא – מדרבנן מיהא הוי ממוז,
56 מידי דהוי (יבמות פ.ב) אאשה שהלך בעלה למדינת הים, ואמרו לה מת בעליך ונישאת, ואחר כך בא בעלה, דהולד ממוז ותצא מזה מזה. ואין ראיה, דהתם קנסתו כי היכי דתידיק, אבל
57 הבא – אין צריך לקנסה כדי שלא תחנה תחת בעלה, ועד דריש "יש מותרות" (לקמן פה.ב) קאמר גבי סוטה למאן דאמר דמרגלית ליה – הא אהי מרגליתו, וא הוי ממוז – אפילו מדרבנן
58 לא מרגלית ליה, כדאמר החם מי כתיב כי תהיין לכהן. כרבא אי כשמואל – מתוך פירוש הקונטרס משמע דלרב ליבא לאו ביבמה. דפירש אי כרב, דאמר ב'האשה רבה' (יבמות צב.ב) מנין שאין
59 קידושין תופסין ביבמה, שנאמר: "לא תהיה וגו'" – לא תהא בה הויה לזר, והולד ממוז, ואי כשמואל דמספקא ליה אי להכי הוה דאתא כדקאמר רב, או לאוקמי ללאו הוה דאתא, וקידושין
60 תפסי בה, מדאפק לאו דידה בלשון הויה. ואין נראה, דאמרין ב'האומר' בקידושין (סוטה, מאי יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין, אלמא איכא לאו אפילו למאן דאמר דלא תפסי בה
61 קידושין – ובכל מקום חשיב יבמה לשוק חיבי לאוקין! ואתם ששאלו לרבי יוחנן בני צרות דבית הלל לבית שמואי (יבמות טו.ב) דקעי למיץ יבמה לשוק בקל וחומר מאלמנה, משמע
62 דאיכא לאוי ואומר רבינו תם: דלכולי עלמא אית בה לאו, והכי קאמר לקמן: ושמואל מספקא ליה אי ללאו הוה דאתא, ותהיין אחריה דקרא, או לאשמעינן דלכי אקידושין, או לקידושין
63 דלא תפסי נמי הוא דאתא. **אשוייה** מיד – פירש רבינו חננאל: שרצה להשיבו דבמשה כתיב: "וירא את אלהי ישראל" (שמות כד).

1 והבא על הסוטה – אשת איש שזנתה, וקיימא לן דאסורה לבעלה, בפרק קמא (יבמות
2 יא.ב) מה אני מקיים "אשר הזנמאה" (דברים כד) – לרבות סוטה שזנתה. ואף על גב
3 דחיבי לאוק היא – מודה בה רבי עקיבא, דפליג אדרבנן במתניתין (לעיל מד,א) במחזיר
4 גרושתו, וקאמר דהולד ממוז אף על גב דלאו חיבי לאוק ד"שאר" הוא – הבא מודי
5 דאין ולד ממוז. וכל שכן לאידך רבי עקיבא בר
6 פלוגתא דשמעון התימני לא הוי ממוז, משום
7 דסוטה לאו מחיבי לאוק דשאר היא. והא
8 תפסי בה קידושין – לאשה, דאף לאחור
9 שזנתה לא קענו מינה קידושה הראשונים. נדה
10 דכתיב ותהי נדתה עליו – "תהי" – לשון הויה
11 דקידושין עליו. שומרת יבם – לאחד מן השוק
12 בלא חליצה, שאין הולד ממוז. ואפילו לרבי
13 עקיבא דפליג אדרבנן במתניתין, וטעמא –
14 משום דקידושין תופסין בה, מדאפקיה רחמנא
15 ללאו דידה בלשון הויה, דכתיב (דברים כה):
16 "לא תהיה" – בת הויה היא. והכי קאמר: לא
17 תהיה אשת המת – לא הוי תתקוב אשת המת
18 בקדושין לאיש זר, אלמא: קדושין תפסי בה.
19 ואבי מספקא ליה – האי "לא תהיה לאיש זר",
20 אי כרב – דאמר בפרק "האשה רבה" (יבמות
21 צב.ב) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה –
22 דכתיב: "לא תהיה אשת המת לאיש זר" – לא
23 תהיה בת הויה לזר, והולד ממוז. **אי כשמואל**
24 – דאמר (שם): בעניותי, בעניות דעתי,ו
25 צריכה גט. דמספקא לן אי להכי הוה דאתא
26 כדקאמר רב, או דלמא לאוקמה בלאו אתא,
27 וקידושין תפסי בה, מדאפק לאו דידה בלשון
28 הויה. משנת רבי אליעזר בן עקיב קב ונקי – קב
29 = מדה קטנה, כלומר: במקומות מועטים הוא
30 נוכר במשנה ואו בבביתא. ונקי – בכל מקום
31 שנוכר – הלכה כמותו. **במהצאו** – משמע:
32 פעמים שאינו מצוי. **אמלא** – לאו לשון תוספת,
33 אלא משלים ולא יותר. **ידענא ביה** – במנשה
34 דלא מקבל תירוץא דטעמא דקרא, אלא קטיל
35 לי. ואי אימא ליה ולא מקבל – אישוייה ליה
36 מוז בהריגתי, דעכשו הוא סבור להורגני ברין
37 מוזב שאברח מפניו. **כי מפא** – נרגא. להדי
38 **פומא** – דישעיה. נסרוה לפומיה ונח נפשיה –
39 ומשום הכי אינעש לנסורי פומיה, משום
40 דקרינוד לישראל: "עם טמא שפתים" מדעתו,
41 שלא צוה לו הקדוש ברין הוה, ולא מהמת
42 תוכחה, דכתיב: "ואומר או לי כי נמתית".
43 נסתכלו באספקלריא שאין מאירה – ובסבורים לראות ולא ראו, ומשה נסתכל
44 באספקלריא המאירה, וידע שלא ראוה בפניו.

1 **ועל הסוטה שאין הולד ממוז. נדה** - דהא תפסי בה
2 קידושין, **שנאמר**: "והיה נדתה עליו" - אפילו בשעת
3 נדתה - תפסי בה קידושין. **סוטה נמי** - דהא תפסי
4 בה קידושין. **תניא נמי הכי**: הכל מודים בבא על
5 הנדה, ועל הסוטה, ועל שומרת יבם - שאין הולד
6 ממוז. **ואביו**: שומרת יבם מספקא ליה, אי כרב אי
7 כשמואל. **"אמר רבי שמעון בן עזאי כו"**: תני, שמעון
8 בן עזאי אומר: מצאתי מגלת יוחסין בירושלים, וכתוב
9 בה: איש פלוני ממוז מאשת איש. וכתוב בה: משנת
10 רבי אליעזר בן עקיב קב ונקי. וכתוב בה: מנשה הרג
11 את ישעיה, אמר רבא: מידן דינייה וקפליה, אמר
12 ליה: משנת רבך אמר "פי לא יראני האדם חיי" ואת
13 אמרת "ואראת את ה' וישב על פסא רם ונשא",
14 משנה רבך אמר "מי פה" אלהינו בכל קראנו אליו"
15 ואת אמרת "דרשו ה' בהמצאו". משנה רבך אמר
16 "את מספר ימך אמלא" ואת אמרת "והוספתי על
17 ימך חמש עשרה שנה!" אמר ישעיה: ידענא ביה
18 דלא מקבל מה דאימא ליה, ואי אימא ליה - אישוייה
19 מוז. אמר שם, איבלע בארזא. אתויה לארזא ונסרוה.
20 כי מטא להרי פומא - נח נפשיה, משום דאמר
21 "וכתוך עם ממא שפתים אנכי וישב". **מכל מקום**
22 **קשו קראי אהרדי!** "ואראת את ה'" - **בדחניא**:
23 **כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאניה מאירה,**
24 **משנה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה.** "דרשו ה'
25 בהמצאו" - **הא נוחד הא בצבור. ויחיד אימית?**
26 **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח:** אלו עשרה ימים
27 **שבין ראש השנה ליום הכפורים.** "את מספר ימך
28 **אמלא" - תנאי היא. דחניא:** "את מספר ימך אמלא"
29 אלו

שני
הוא על הסוטה – אשת איש שזנתה, וקיימא לן דאסורה לבעלה, בפרק קמא (יבמות יא.ב) מה אני מקיים "אשר הזנמאה" (דברים כד) – לרבות סוטה שזנתה. ואף על גב דחיבי לאוק היא – מודה בה רבי עקיבא, דפליג אדרבנן במתניתין (לעיל מד,א) במחזיר גרושתו, וקאמר דהולד ממוז אף על גב דלאו חיבי לאוק ד"שאר" הוא – הבא מודי דאין ולד ממוז. וכל שכן לאידך רבי עקיבא בר פלוגתא דשמעון התימני לא הוי ממוז, משום דסוטה לאו מחיבי לאוק דשאר היא. והא תפסי בה קידושין – לאשה, דאף לאחור שזנתה לא קענו מינה קידושה הראשונים. נדה דכתיב ותהי נדתה עליו – "תהי" – לשון הויה דקידושין עליו. שומרת יבם – לאחד מן השוק בלא חליצה, שאין הולד ממוז. ואפילו לרבי עקיבא דפליג אדרבנן במתניתין, וטעמא – משום דקידושין תופסין בה, מדאפקיה רחמנא ללאו דידה בלשון הויה, דכתיב (דברים כה): "לא תהיה" – בת הויה היא. והכי קאמר: לא תהיה אשת המת – לא הוי תתקוב אשת המת בקדושין לאיש זר, אלמא: קדושין תפסי בה. ואבי מספקא ליה – האי "לא תהיה לאיש זר", אי כרב – דאמר בפרק "האשה רבה" (יבמות צב.ב) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה – דכתיב: "לא תהיה אשת המת לאיש זר" – לא תהיה בת הויה לזר, והולד ממוז. **אי כשמואל** – דאמר (שם): בעניותי, בעניות דעתי,ו צריכה גט. דמספקא לן אי להכי הוה דאתא כדקאמר רב, או דלמא לאוקמה בלאו אתא, וקידושין תפסי בה, מדאפק לאו דידה בלשון הויה. משנת רבי אליעזר בן עקיב קב ונקי – קב = מדה קטנה, כלומר: במקומות מועטים הוא נוכר במשנה ואו בבביתא. ונקי – בכל מקום שנוכר – הלכה כמותו. **במהצאו** – משמע: פעמים שאינו מצוי. **אמלא** – לאו לשון תוספת, אלא משלים ולא יותר. **ידענא ביה** – במנשה דלא מקבל תירוץא דטעמא דקרא, אלא קטיל לי. ואי אימא ליה ולא מקבל – אישוייה ליה מוז בהריגתי, דעכשו הוא סבור להורגני ברין מוזב שאברח מפניו. **כי מפא** – נרגא. להדי **פומא** – דישעיה. נסרוה לפומיה ונח נפשיה – ומשום הכי אינעש לנסורי פומיה, משום דקרינוד לישראל: "עם טמא שפתים" מדעתו, שלא צוה לו הקדוש ברין הוה, ולא מהמת תוכחה, דכתיב: "ואומר או לי כי נמתית". נסתכלו באספקלריא שאין מאירה – ובסבורים לראות ולא ראו, ומשה נסתכל באספקלריא המאירה, וידע שלא ראוה בפניו.

יבמות דף מט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנה

44 סותרות את הכתובים, ומשום כך קמליה (ו-הרגו). דאמר ליה
 45 מנשה לישעיה, משה רבך אמר (שמות לג ב) כי לא יראני האדם וחי,
 46 ואילו את אמרת (ישעיה א) ואראה את ה' ישב על כפא רם ונשא.
 47 וכן משה רבך אמר (דברים יז ז) מי ב'ה' אלהינו ככל קראנו אליו,
 48 ומשמע שבכל זמן הוא מצוי לקבל את בקשתנו, ואילו את אמרת
 49 (ישעיה נה ז) דרשו ה' בהמצאו, שמשמע שלא בכל זמן הוא מצוי
 50 לקבל את הבקשות. וכן משה רבך אמר (שמות כג ב) את מספר ימיו
 51 אמלא, ומשמע שאין נוספות לאדם שנים שלא נקצבו לו מתחילה,
 52 ואילו את אמרת לחזקיה המלך בשעה שנטה למות (מלכים ב' כ) ו
 53 'הוספתי על ימיו חמש עשרה שנה' מעבר לשנים שנקצבו לך
 54 לחיות.
 55 הגמרא מתארת את אופן מיתנו של ישעיה: אמר ישעיה, ודענא
 56 ביה במנשה דלא מקבל כה דאימא ליה – את מה שאשיב לו, ובכל
 57 אופן יהרגני, ואי אימא ליה את תשובתי לו, נמצא דאישויה
 58 (ו-שעשהו) מיד בהריגתי, על כן מוטב שאברח מפניו. אמר
 59 ישעיה את שם המפורש, ונעשה לו נס ואיפלע בארזא – ונבלע
 60 בתוך עץ ארז. אמר מנשה איתויה לארזא ונקרוה – הביאו את הארז
 61 ונסרוהו. כי מטא הגרון להדי פומא ו-אל פיו של ישעיה ניסר
 62 אותו ונה נפשיה (ו-מתו). ונענש על ידי ניסור פיו משום דאמר על
 63 עם ישראל ו'בתוך עם מלא שפתים אנכי יושב' (ישעיה י ה).
 64 הגמרא דנה בטענות מנשה על ישעיה, ושואלת: מכל מקום קשו
 65 קראי אהדי סותרים כתובים אלו שנאמרו על ידי ישעיה לכתובים
 66 שנאמרו בתורה. מיישבת הגמרא את הסתירה הראשונה: מה
 67 שאמר ישעיה 'ואראה את ה' אינו סותר למה שנאמר למשה כי
 68 לא יראני האדם וחי', כי שתי מיני ראיות הן. ברתניא, כל הנביאים
 69 נסתכלו באספקלריא (דרך מחיצה) שאינה מאירה, ולא ראו את
 70 ה' בראיה ברורה, ולפי מדרגת ראייה זו סברו שהם רואים את פני
 71 ה', אך באמת אין זו נחשבת ראייה גמורה. ואולם משה רבינו
 72 נסתכל באספקלריא המאירה וראה בראיה ברורה, ועל מדרגת
 73 ראייה כזו נאמר, שלא יוכל שום אדם (ואף לא משה) לראות את
 74 פני ה', אלא רק את אחריו.
 75 הגמרא מיישבת את הסתירה השנייה: ומה שאמר ישעיה 'דרשו ה'
 76 בהמצאו' ולא בכל זמן הוא מצוי לקבל את התפילה, הא בתפילת
 77 יחיד. והא שנאמר בתורה שבכל זמן הוא מצוי לקבל את התפילה,
 78 הוא בתפילת צבור. שואלת הגמרא: ובתפילת יחיד אימת הוא
 79 הזמן שה' מצוי לקבלה, כשהיחיד קורא אליו. משיבה הגמרא:
 80 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה
 81 ליום הכפורים.
 82 הגמרא מיישבת את הסתירה השלישית: ומה שנאמר בתורה 'את
 83 מספר ימיו אמלא' בעוד שישעיה אמר 'הוספתי על ימיו',
 84 מחלוקת תנאי היא בישוב סתירה זו. דתנאי, את מספר ימיו
 85 אמלא,

1 וכן הבא על אשתו הפוסה ושזינתה תחתיו עם איש אחר) שהיא
 2 אסורה עליו בלא, הכל מודים שאין הולד הנוול לו ממנה ממוזר.
 3 ואף שמעון התימני שסובר שיש ממזר מחייבי כריתות, מודה
 4 באיסור נדה שאין הולד ממזר. וכן אף רבי עקיבא הסובר שיש
 5 ממזר מחייבי לאוין, מודה בבא על הנדה ועל אשתו הסוטה שאין
 6 הולד ממזר. אביי מפרש את דבריו: בנדה אין הולד ממזר, דהא
 7 תפסי בה קידושין, שנאמר (ויקרא טו כד) ותהי נדה עלי', ותהי היא
 8 מלשון הויה וקידושין, ומכאן שאפילו בשעת נדה תפסי בה
 9 קידושין, וכל איסור שאינו מונע תפיסת קידושין אין הולד שנולד
 10 מביאת איסור זה נעשה ממזר. וכן בסוטה נמי אין הולד ממזר אף
 11 לשיטת רבי עקיבא. דהא תפסי בה קידושין, שכן אין קידושה
 12 פוקעים לאחר שזינתה תחת בעלה, ובכל מקום שתופסים קידושין
 13 אין הולד ממזר.
 14 הגמרא מוכיחה בדברי אביי מברייתא: תנאי נמי הוי, הכל מודים
 15 בקבא על הנדה, וכן בבא על אשתו הפוסה, וכן באדם מן השוק
 16 שבא על שומרת רבם – אשה שממתינה ליבם שייבם אותה או
 17 יחלוץ לה, שאין הולד ממוזר. ואף ששומרת יבם אסורה לשוק בלאו
 18 של (דברים כה ט) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, מודה בה
 19 רבי עקיבא שאין הולד ממזר. שכן מכך שנאמר לא תהיה בלבה
 20 הויה, ואסרה התורה לאדם מן השוק לקדש אותה, משמע
 21 שהקידושין חלים אלא שהם אסורים, ובכל מקום שתופסים
 22 קידושין אין הולד ממזר.
 23 הגמרא מפרשת מדוע אביי לא הזכיר גם שומרת יבם: ואביי,
 24 בשומרת רבם מספקא ליה אם קידושין תופסים בה או לא, ועל כן
 25 לא מנה אותה בכלל איסורים אלו שהכל מודים בהם שאין הולד
 26 ממזר. שכן נחלקו אמוראים להלן (עב) בדין זה, לדעת רב לא
 27 תהיה אשת המת החוצה אינו במשמעות איסור בלבד, אלא
 28 כוונת הכתוב היא שאי אפשר לקדשה ואין קידושין תופסים בה.
 29 ושמאל הסתפק בדבר, האם כוונת התורה לאיסור או לאי תפיסת
 30 קידושין. והסתפק אביי אי הלכה כרב. שאין קידושין תופסים בה
 31 ועל כן הולד ממזר, אי הלכה כשמאל ספק הוא שמא קידושין
 32 תופסים בה ואין הולד ממזר, ועל כן לא הכריע בדין ולד של
 33 שומרת יבם.
 34 שנינו במשנתנו: אמר רבי שמעון בן עזאי כו' מצאתי מגילת יוחסין
 35 בירושלים. הברייתא מביאה דברים נוספים שנכתבו במגילה זו:
 36 תני בברייתא, שמעון בן עזאי אומר, מצאתי מגילת יוחסין בירושלים,
 37 וכתוב בה איש פלוני ממוזר מאשת איש. ועוד היה כתוב בה, משנת
 38 רבי אלעזר בן עקיבא היא במידה מועטת כקב, ומוזכרת במשנה או
 39 בברייתא רק פעמים מועטות, ואולם היא קב נקי של סולת,
 40 שהוא מועט ונקי ואין צריך לנפותו, והלכה כמותו בכל מקום.
 41 ועוד היה כתוב בה במגילה זו, מנשה המלך הרג את ישעיה הנביא.
 42 הגמרא מבארת מדוע הרג מנשה את ישעיה: אמר רבא, מנשה
 43 המלך מידן דינייה ו-דון לישעיה על כמה מנבואותיו שנראו

המשך ביאור למסכת יבמות ליום ששי עמ' ב

10 ששהו בעצמם והתעכבו מלהכנס תחת הנשיבה, ולא מיהרו
 11 להתגייר.
 12 הגמרא מביאה הוכחה לדברי אחרים: אמר רבי אבהו ואיתימא רבי
 13 תנינאי, מאי קראה – מהו הכתוב שמשמע ממנו שיש להם למהר
 14 את גיורם, ממה שאמר בועז לרות (רות ב יב) 'ישלם ה' פעולה ותהי
 15 משפחתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת להסות תחת
 16 כנפיו, ונזמר. ומשמעות 'אשר באת' היא, שמשום שמהרת
 17 להתגייר ולא התעכבת ישלם לך ה' את שכרך.

1 חנניא בנו של רבן גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין
 2 ויסורין באין עליהן, מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח קודם
 3 גירותם. רבי יוסי אומר, הלא גר שנתגייר בקמן שנולד דמי, ולא
 4 יתכן שהוא נענש על העבירות שעבר בגיותו. אלא מפני מה הם
 5 מעוניין, לפי שאין הם בקיאים בדיקדוקי מצות בישראל, ומשום כך
 6 הם מרבים להיכשל באיסורים ונענשים עליהם. אבא חנן אומר
 7 משום רבי אלעזר, הם מעונים ביסורים לפי שאין עושין מצוות
 8 מאהבה ומאהבת ה', אלא מיראה – מיראת הגיהנם והפורענות
 9 האמורה לבא על עוברי עברה. אחרים אומרים, הם מעונים מפני

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **יא.** לא יתחיל המפטיר להפטיר⁵⁷ עד שיגמר הגולל לגלל הספר תורה פרי שגם הגולל יוכל להבין ולשמע
2 ממנו⁵⁹ שחובה היא על הכל לשמע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה לפיכך לא יקראו שנים
3 ההפטרָה באחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים ויש נוהגים מטעם הדין להם⁶⁰ שלא לסמוך על שמיעה
4 בלבדה אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה וְשומְעֵין הַבְּרוּכֹת מִפִּי הַמַּפְטִיר⁶² ומכל מקום צריכים לזהר שלא
5 יקראו בקול רם אלא בנחת⁶² (מלה במלה עם המפטרָה⁶² עין סימן קפ"ג⁶⁵):

סימן רפד דין ההפטרָה וברכותיה סעיף יא

הלכתא רבנא

שהמפטר קורא ההפטרָה - עד שישלים, כמו בשעת קריאת התורה⁶³.
לג עם המפטר - הקהל קוראים ההפטרָה בקול נמוך מלה במלה עם המפטר מראשיתה ועד סופה, ואם אירע שהמפטר סיים קודם שסיימו חלק מהקהל, יפסיקו קריאתם כדי לשמוע ברכות המפטר, ולאחר מכן ימשיכו קריאתם⁶⁴.

ל המפטר להפטיר - מה שכתב לא יתחיל להפטיר היינו ברכות ההפטרָה, שהרי גם הברכות צריכים לשמוע⁵⁷, ולכן מתחילים ברכת ההפטרָה רק לאחר שהלבישו המעיל והכתר של הספר-תורה⁵⁸.
לא מפי המפטר - מנהג חב"ד שהקהל קוראים ההפטרָה בעצמם בקול נמוך ביחד עם קורא ההפטרָה⁶¹.
לב עם המפטר - אסור לספר אפילו בדברי-תורה בעת

ציונים והוספות

אדמו"ר בשם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שכן מנהגנו. (וכן מסופר על הנהגת כ"ק אדמו"ר כשלא עלה למפטר בס' ימי בראשית עמ' 267).
המנהג אצל אנ"ש כשהם אצל אדמו"ר אינם קורים ההפטרָה רק עומדים ומקשיבים (קצות השולחן הערות שבסוף ח"ג לסי' פה ס"ק ב).
62 ובסי' תצד ס"ו לענין הפטרָה דמרכבה: יש נוהגין לאמרה מעומד ולא המפטר בלבד שהוא צריך לעמוד לכתחלה בכל ההפטרות מפני כבוד הציבור אלא אף כל מי שקורא אותה בלחש עם המפטר קוראה מעומד מפני כבודה.
63 שערי אפרים ש"ט סמ"א.
64 כתב בשע"א שער ט סל"ג שמה שנהגו שהכל אומרים עם המפטר ביחד בקול רם, רק המפטר ממתין בפסוק אחרון ומסיים איזה תיבות בלבד, הוא מחמת חסרון ידיעה ונכון לבטל המנהג, אלא המפטר יאמר בקול רם כקורא בס"ת והציבור יאמר אחריו בלחש, ומיד שישמע שהמפטר סיים ההפטרָה ומתחיל הברכות אע"פ שהוא עדיין לא סיים ישתוק עד שייסיים המפטר הברכות אע"פ שהוא עדיין לא סיים ישתוק עד שייסיים המפטר הברכות ואח"כ יסיים הוא אמירת ההפטרָה.
65 סעיף י (לעניין יציאת המסובין י"ח בברהמ"ז מהמברך): וגם לכל אדם נכון שיאמר בלחש מלה במלה עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות לפי שאין כל אדם יכול לכיין לשמוע כל תיבה ותיבה מפי המברך ואם באמצע יפנה לבבו ולא ישמע איוו תיבה המעכבת לא יצא ידי חובתו ובחתימות ימחר לסיים קודם שייסיים המברך כדי שיוכל לענות אמן אחריו.

57 קצות השולחן סי' פח ס"ק ה, שכן פשוט.
58 בקצות השולחן שם הביא מהשע"א שהעולם מקילין להתחיל מיד שיסתום הגולל אע"פ שלא כרכה במפה עדיין. אמנם כ"ק אדמו"ר השיב על כך: במה ששאלוהו ע"ד מנהגנו לחכות בהתחלת אמירת מפטר עד גמר הגלילה - הוא ע"פ פס"ד אדה"ז בשו"ע (סרפ"ד סי"א) מיוסד ע"פ פסק השו"ע והמחבר שם. ואף שהשערי אפרים ש"ט, ט. ש"י, כה) כ' שהעולם מקילין. וכ"מ במטה אפרים סתקפ"ד ס"כ - הרי לא הובאה בשו"ע אדה"ז דיעה זו (ואפילו בקצו"ע וב'משנה ברורה' לא הביאה) ובפרט את"ל (כמש"כ בפתחי שערים לשע"א שם) טעם המקילין מפני שבלאה"כ אין שומעין להפטרָה מהמפטר - הרי אי"ז שייך במקום ששומעין. וק"ל. (הודפס בקובץ 'מאוצר המלך' ח"א ע' 239).
גם ברש"י (סוטה לט, ב ד"ה עד שתגלל) משמע שיש להתמתין עד שיתן המטפחת עליו. וכן היה מנהג כ"ק אדמו"ר להתמתין עד סיום הגלילה.
59 בפרש"י סוטה (לט, ב ד"ה שתגלל) שלא יהיו טרודים מלשמוע. ועד"ז בטורשו"ע שם סקמ"ז (ס"ז). ובזה הי' אפשר לפרש שהמצוה היא עצם השמיעה, וכן הי' אפ"ל בלשון הב"י או"ח סרפ"ד שם (בשם המרדכי) "כדי שגם הגולל יבין אל המפטר". אבל מהכפל בשו"ע אדה"ז "להבין ולשמע" משמע שמפרש גם להבין, כפשוטו. ועצ"ע (לקו"ש חל"ג ע' 20 בהערה).
60 מ"א סק"ה בשם כתבי האר"י (פרי עץ חיים שער השבת פי"ט: אבל ההפטרָה אי אתה יוצא ידי חובתך, כי אם לקרוא בפ"ך).
61 ספר המנהגים - חב"ד עמ' לב בהערה: הוראת כ"ק

שולחן ערוך – הלכות שבת

36 מחמת מכה או שיש בהם בועא וכיוצא בזה אבל מיחושים
37 בעלמא אינן נקראים מכה ואין מחללין עליהם אפילו אם
38 כואב לו מאד.
39 ואם מצטער כל כך עד שחלה ממנו כל גופו אזי מותר לחלל
40 על ידי נכרי אפילו במלאכה גמורה (ואם אינו מצטער כל
41 כך מותר לעשות ע"י נכרי כל דבר האסור משום שבות) כמו
42 שיתבאר ולכן מי שחושש בשינו ומצטער כל כך עד שחלה
43 ממנו כל גופו (אזי מותר לחלל ע"י נכרי) אומר לנכרי
44 להוציא ואף שהישראל ממציא לו שינו ומסייע קצת
45 בהוצאתו אין בכך כלום שמייע אין בו ממש לפי שאף אם
46 לא היה הישראל מסייעו סיוע זה אלא שלא היה מעכב על
47 ידו היה הנכרי יכול לעשות דבר זה בלבדו (ולהאומרים
48 מלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי
49 סופרים מותר להוציא ע"י נכרי אף אם לא חלה ממנו כל
50 גופו כמו שיתבאר):

51 ד מכה של חלל אינה צריכה אומד אלא אפילו בסתם
52 שאין שם בקיאים שמכירין בה שצריך חילול וגם החולה
53 אינו אומר כלום עושים לו כל מה שרגילין לעשות לו בחול
54 ממאכלים ורפואות שהם יפים לחולה אע"פ שאין סכנה כלל
55 במניעת הדבר ההוא כיון שמכל מקום החולי יש בו סכנה
56 אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שהוא ממתין ואין
57 צריך חילול אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל
58 וכל שכן אם החולה או הבקי אומר שאין צריך.
59 ויש אומרים שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י
60 ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יסתכן
61 אבל כל שאין במניעתו אותו דבר סכנה אע"פ שמכל מקום
62 צריך הוא לו ורגילין לעשותו לו בחול אין עושים אותו
63 בשבת אלא ע"י נכרים כדין צרכי חולה שאין בו סכנה.
64 (וכן יש לנהוג במדינות אלו שנוהגים להחמיר אפילו בדבר
65 שיש סכנה במניעתו שלא לעשותו ע"י ישראל כל שאפשר
66 לעשותו ע"י נכרי בלא דיחוי ועיכוב כלל כמו שיתבאר א"כ
67 בדבר שאין במניעתו שום סכנה כלל יש לעשותו ע"י נכרי
68 אף אם יש לחוש שיתעצל קצת אבל אם אין שם נכרי כלל
69 יש לסמוך על סברא הראשונה ומכל מקום כל בעל נפש
70 יחוש לעצמו באיסור של תורה):

חלק ב סימן שכח, דין חולה בשבת טעפים א"ד

1 ג אין מגרדין בכלי המיוחד לכך כדרך חול אלא אם כן
2 היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט או צואה ואם היה לו
3 מגרדת המיוחדת לשבת מותר ומזה נהגו הבתולות להיות
4 להן כלי משער חזיר המיוחד לשבת כמ"ש בס"י ש"ג:
5 ד לא יסוך רגלו בשמן כשהיא בתוך המנעל או הסנדל
6 החדשים מפני שעורן מתרכך ע"י לכלוך השמן ודומה
7 לעיבוד אבל סך הוא את רגלו ואח"כ מניחה במנעל וסך
8 הוא את כל גופו ומתעגל על גבי העור ואינו חושש והוא
9 שלא יהא בשמן הנישוף מגופו שיעור כדי לעבדו אפילו יש
10 בו כדי לצחצחו מותר והוא שלא יתכוין הוא אפילו לצחצחו
11 גזרה משום לעבדו:
12 ה הדורס על העור עד שיתקשה או המרככו בידיו ומושכו
13 ומשוה אותו כדרך שהאומנים עושים חייב משום
14 מעבד:

חלק ב סימן שכח, דיני סיכה בשבת טעפים ג"ה

15 א מי שיש לו מיחוש בעלמא שאין בו חשש סכנה כלל
16 והוא מתחזק והולך ככריא אסור לעשות לו שום רפואה
17 בשבת אפילו ע"י נכרי אלא ע"י שיתבאר ואפילו דבר שאין
18 בו משום סרך מלאכה אפילו מדברי סופרים ואין בו שום
19 איסור כלל לבריא מכל מקום כיון שעושה לרפואה וניכר
20 הדבר שמתכוין לרפואה אסור משום גזרה שמה שחוק
21 סממנים לרפואה כשהיה מותר לעסוק ברפואות בשבת
22 ויתחייב משום טוחן:
23 ב מי שיש לו חולי של סכנה מצוה לחלל עליו את השבת
24 והזריז הרי זה משוכח והשואל הרי זה שופך דמים
25 והנשאל הרי זה מגונה שהיה לו לדרוש ברבים שמותר
26 ואפילו ספק נפשות דוחה את השבת שנאמר אשר יעשה
27 האדם וחי בהם מה תלמוד לומר וחי בהם כלומר ראה
28 שיהא חי ודאי בעשיית המצות ולא שיבא על ידי כך לידי
29 ספק סכנה ומכל מקום אפילו בודאי סכנה אין מחללין אלא
30 ברפואה שהיא ידועה לכל או על פי מומחה וכשהיא רפואה
31 ידועה אף שאין ידוע אם זה יתרפא בה אם לאו מחללין
32 מספק:
33 ג כל מכה של חלל דהיינו באיברים הפנימיים מהשיניים
34 ולפנים ושיניים עצמן בכלל מחללין עליה את השבת
35 והוא שנתקלקלו השיניים או אחד משאר איברים הפנימיים

לקוטי תורה

6 ש"ארץ" היא בחינת אמונה, והתכלית היא שגם
7 האמונה (בהקב"ה בכבודו ובעצמו כפי שהוא
8 יתברך קדוש ומובדל מגדר עולמות) תהי' תקועה
9 בלב האדם בבחינת דעת והרגשה - תתישב
10 השאלה דלעיל בכתובים לאחרי סיפור מ"ת בפ'

1 תוכן הפרק: התוכן הפנימי של מצות קריאת שמע
2 ושייכותה ל"ארץ זבת חלב ודבש".
3 וזהו וזאת המצוה וגו' לעשות בארץ וגו' ארץ
4 זבת חלב ודבש שמע ישראל וגו'.
5 ע"פ הנ"ל, בפירוש "מלאה הארץ דעה" -

42 את העולמות, דאע"פ שמצד אור זה ישנה מציאות
43 העולמות (שהרי הוא בורא ומהווה אותם), מכל-
44 מקום, היות שכל התהוותם וחיותם אינם אלא
45 כוחותיו של הקב"ה, הרי אמיתת המציאות של כל
46 נברא ונברא הוא רק "דבר ה'" המלוכב בו.

47 "יחוד" זה נקרא בשם "ביטול היש", היינו
48 דאע"פ שהנברא הוא מציאות יש, מכל-מקום
49 מבטל את עצמו אל הקב"ה מאחר שידע ומכיר
50 שכל מציאותו הוא רק הכח האלקי המקיימו
51 ומחייו. ו"יחודא עילאה" היינו אחדותו של
52 הקב"ה מצד עצמותו ומהותו יתברך כפי שהוא רם
53 ונישא ומובדל לגמרי מן העולמות ואין העולמות
54 עושים שום שינוי בו יתברך ו"הוא לבדו הוא"
55 אחרי בריאת העולם בדיוק ממש כמו שהי' "יחיד
56 ומיוחד" קודם בריאת העולם. ויחוד זה נקרא בשם
57 "ביטול במציאות", מאחר שמצד מהותו ועצמותו
58 יתברך "הוא לבדו הוא" וכאילו כל העולמות אינם
59 במציאות כלל. ואחדות זו ד"יחודא עילאה"
60 מפורשת בפסוק "שמע ישראל גו' הוי' אחד",
61 שהיא אחדותו יתברך האמיתית שהוא לבדו הוא
62 יחיד ומיוחד (כי כל העולמות הם כאין ואפס
63 ממש).

64 ונעשה ונמשך בחינה זו ע"י המשכת המצות
65 לבחינת ארץ, היא בחינת אמונה.

66 וזה גופא נפעל רק ע"י קיום המצוות (כנ"ל),
67 שהן הממשיכות גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש
68 האדם (וכפי שיבואר לקמן, שזהו מה שאומרים
69 בק"ש "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
70 היום").

71 ואמונה זו היא בחינת ארץ זבת חלב ודבש.
72 ע"י קיום "שמע ישראל" וקיום המצוות, נעשה
73 "הגדלה" בבחינת האמונה כנ"ל, שהיא נקבעה
74 בנפש האדם בבחינת דעת והרגשה.

75 "הגדלה" זו באמונה (שהיא בחינת "ארץ"
76 כנ"ל) מכונה בכתוב בשם "ארץ זבת חלב ודבש".
77 חלב הוא בחינת הגדלת המדות, שתגדל
78 האהבה המסותרת בלב ותצא מהעולם אל
79 הגילוי.

80 חלב הוא דבר המגדל, כמשל התינוק, שע"י
81 ניקת חלב אמו מתגדלים כל אבריו במשך ימי

1 ואתחנן - "וזאת המצה גו' לעשות בארץ גו' ארץ
2 זבת חלב ודבש", וממשיך בפרשת ק"ש - וקשה
3 כנ"ל, מהי השייכות בין מצות ק"ש לארץ דוקא.

4 כי הנה ענין פרשת שמע ישראל הוא, שהוי'
5 סובב כל עלמין, שהוא אלהינו, שאנחנו
6 מאמינים בו בבחינת אמונה לבדה, יהי' בבחינת
7 אהר, בבחינת גילוי בשבעה רקיעים וכארץ,
8 בבחינת דעת והרגשה, להיות ביטול ויחוד
9 אמיתי, בבחינת יחודא עילאה, ביטול במציאות
10 ממש.

11 והענין, דכל מטרת מצות קריאת שמע היא
12 להמשיך האמונה בבחינת דעת והרגשה. שזהו
13 פירוש "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד", דשם
14 הוי' הוא אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו,
15 ה"סובב כל עלמין" (שזהו מ"ש "ויאמינו בהוי'"),
16 כי ענין האמונה הוא בהקב"ה כפי שהוא יתברך
17 קדוש ומובדל מגדר עולמות, כנ"ל), ו"הוי'" הוא
18 "אלקינו" - של בני" דוקא (אף שהקב"ה הוא בורא
19 כל העולם) - לפי שרק אצל ישראל ישנה האמונה
20 בשם הוי' (כי אוה"ע יכולים להגיע רק להכרה
21 בהקב"ה בתור בורא עולם ומנהיגו, ולא בשם הוי'
22 שמובדל מגדר עולמות, ולכן אמר פרעה "לא
23 ידעתי את הוי'", ויוסף אמר לו (מקץ מא, טז)
24 "האלקים יענה את שלום פרעה").

25 ועל זה אומרים "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי'
26 אחד", שענינה של קריאת שמע הוא להמשיך שם
27 הוי' בו' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם (הנרמזים
28 באותיות ח' ד' דתיבת "אחד"), שגם שם הוי' יהי'
29 בבחינת דעת והרגשה בנפש האדם, שאז בא האדם
30 לידי התבטלות גמורה באלקות, שנרגש אצלו שאין
31 שום מציאות בלעדו יתברך (שזהו הפירוש הפנימי
32 ב"ה' אחד", שהוא יתברך המציאות היחידה, דאין
33 שום מציאות מלבדו).

34 ביטול זה נקרא בשם "יחודא עילאה" (יחוד
35 עליון), כידוע שיש שתי מדריגות כלליות בהבנת
36 "אחדות ה'" (לפי פירוש הפנימי, שאין שום
37 מציאות בלעדו יתברך) - "יחודא תתאה", ו"יחודא
38 עילאה".

39 פירוש הדברים בקצרה:

40 "יחודא תתאה" היינו אחדותו של הקב"ה
41 מ"מבטו" של האור והחיות האלקי המהווה ומחי'

33 גדולה, ויתענג על ה' ממש.

34 וזהו וצדיק באמונתו יחיה, מלשון תענוג ופיקוח
 35 נפש. כמו בורא נפשות רבות וחסרונם על כל
 36 מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, שפירוש
 37 חסרונם דבר החסר לאדם לקיום חיותו, להחיות
 38 בהם נפש כל חי, שאינו אלא להתענג ופיקוח
 39 נפש.

40 על עונג זה הנגרם באדם כשאמונתו נקבעה
 41 בלבו בבחינת דעת והרגשה נאמר "וצדיק באמונתו
 42 יחי", ד"יחי" הוא לשון תענוג, כידוע בפירוש
 43 נוסח ברכת בורא נפשות - "וחסרון כו' להחיות
 44 בהן נפש כל חי", ד"חסרון" קאי על הדברים
 45 הנצרכים לעצם קיומו וחיותו (שבלעדס חסר בעצם
 46 קיומו), משא"כ "להחיות בהם נפש כל חי" הם
 47 דברים שאינם אלא לעונג, כי "להחיות הוא לשון
 48 השבת הנפש (בל"א דערקוויקען) מחמת גודל
 49 מתיקות ותענוג".

50 וכך יחיה באמונתו, להשיב את נפשו יותר מכל
 51 התענוגים ומרוב כל, וכמ"ש מי לי בשמים ועמך
 52 לא הפצתי וגו':

53 ו"צדיק" הממשיך אמונתו בבחינת דעת
 54 והרגשה, בא לידי עונג גדול, יותר מכל תענוגים
 55 שבעולם, וכמ"ש "מי לי בשמים ועמך לא הפצתי
 56 בארץ", שזוהי בחינת כלות הנפש, שהאדם אינו
 57 רוצה שום דבר - לא בשמים ולא בארץ - מלבד
 58 הקב"ה עצמו.

59 ונמצא, שאין פירוש "וצדיק באמונתו יחי",
 60 שדי לו לאדם באמונה פשוטה, אלא להיפך, שצריך
 61 האדם להעמיק דעתו בעניני אמונה עד שיחי'
 62 באמונה זו.

ד"ה וידעת ויום פרק רביעי

1 היניקה שלא לפי ערך גידולו בימי הגדלות, וכך
 2 ברוחניות, ש"חלב" מורה על הגדלת האמונה,
 3 שתקבע בנפש האדם עד שהאדם יתעורר באהבה
 4 לה', דבאמת כל ישראל הם מאמינים בני מאמינים
 5 ובגלל זה יש להם אהבה טבעית להקב"ה אלא
 6 שהיא מסותרת בלב בהעלם, וכאשר האמונה
 7 נמשכת בבחינת דעת והרגשה אזי אהבה זו
 8 המסותרת בלב באה לידי גילוי.

9 ודבש הוא בחינת מתיקות ותענוג, כמ"ש אז
 10 תתענג על ה', והיינו מבחינת סובב כל עלמין.
 11 ועוד פעולה של גילוי האמונה בנפש בבחינת
 12 דעת והרגשה - שהאדם בא לידי תענוג גדול
 13 מהאור האלקי השוכן בנפשו, שעל זה נאמר "אז
 14 תתענג על הוי" (וכנ"ל דשם הוי" הוא אור הסובב
 15 כל עלמין) - ועונג זה נקרא "דבש", בחינת
 16 מתיקות.

17 [ומעתה יבואר הטעם שדוקא גילוי אור הסובב כל
 18 עלמין פועל ענין התענוג באלקות:]

19 דהיינו, כאשר יתבונן כי אני הוי' לא שנית
 20 ואתה הוא קודם שנברא העולם כו', ורק הודו
 21 על וגו', ועם כל זה הנה וירם קרן לעמו ולבני
 22 ישראל עם קרובו ממש, אי לזאת יגיל וישמח
 23 לכו ויתענג על ה' ממש.

24 כשאדם מתבונן אשר באמת מצד הקב"ה
 25 בכבודו ובעצמו אין שום מקום לאיזו מציאות
 26 בלעדו והוא "יחיד ומיוחד" לאחר ש שנברא העולם
 27 כמו שהי' "יחיד ומיוחד" קודם שנברא העולם
 28 (שזהו פירוש "אני ה' לא שנית" כנ"ל) - וכל חיות
 29 העולמות אינו אלא מזיו והארה בלבד - ומכל-
 30 מקום, נתן הקב"ה אפשרות לישראל עם קרובו
 31 לזכות לגילוי אור אין סוף ב"ה עצמו - הרי
 32 התבוננות זאת מביאה את האדם לידי שמחה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

5 באמת אין הפרש כלל לגבי בחינת רצון הקדום
 6 שבעצמות הנקרא סובב להיות בחי' יש וכלי המגביל
 7 לבחי' חכמה ראשית כל כו' לבחי' התהוות יש וכלי
 8 המגביל לסוף ההשתלשלות כמו להיות עשב ופרי

1 (צא) ומעתה יש לתרץ הקושיא דלעיל בהפרש שבין
 2 התהוות יש דחכמה מסובב כו' ובין
 3 התהוות יש גשמי מבחי' סובב שאם מאיר יותר
 4 מבחינת סובב ביש גשמי א"כ אין זה בשוה כו' דהנה

29 רוחניות מצומצמת דשכל האנושי שאין לה ערך לבחי'
 30 ח"ע כו' אבל בחי' התהוות הגשמית ממש לא נתהוו'
 31 מבחינת החכמה אלא מבחינת טובב דוקא שהוא מה
 32 שעלה ברצון הקדום להיות בחי' יש וכלי מגביל כו'
 33 ודוגמא לדבר הנה ידוע שכל נפשו' בהמו' הטהורות
 34 נמשכו מבחי' פני שור שבמרכבה ונפשות בהמות
 35 הטמאות נמשכו מבחי' מרכבה הטמאה שנז' בפ'
 36 שמיני כמו גמל ארנבת ושפן וכו' והנה כ"ז אין
 37 ההתהוו' מבחי' מרכבה העליונה רק בבחי' הנפש
 38 בלבד דהיינו בחי' הרוחניות של נפש הבהמות
 39 הטהורות כו' אבל בחינת הגשמיות של גוף הבהמה
 40 בעור ובשר ודם כו' זה לא נתהווה כלל מבחינת
 41 רוחניות האור והחיות של המרכבה כו' אלא שרשו
 42 נמשך מאשר עלה ברצון הקדום שיהי' בחי' יש וכלי
 43 חומר גשמי להגביל את האור והחיות בכל הנמצאים
 44 שבכל ההשתלשלות מראשו לסופו כנ"ל ונמצא מה
 45 שנמצא מציאות הגשמיות להלביש לרוחניות הוא
 46 נמשך מלמעלה מבחינת מקור הרוחניות וכמו כן בחלק
 47 הצומח כמו האתרוג שצומח מן האילן וכה"ג הנה ודאי
 48 ששרש וכח החי' הרוחני של פרי האתרוג הנה הוא
 49 נמשך מבחי' המזל העליון הרוחני שמלוכב בכח
 50 הצומח שבאילן ע"פ מאמר תדשא הארץ כו' ועץ
 51 עושה פרי כו' וכמו שאמרו אין לך עשב מלמטה שאין
 52 לו מזל כו' אבל גופו ומהותו של גשמיות האתרוג
 53 שהוא ישותו וגסותו הנראה לעין הוא נמשך מבחינת
 54 טובב דוקא שלמעלה מבחינת מקור הרוחניות והחיות
 55 של אתרוג זה הנמשך ע"פ מאמר ועץ עושה פרי כו'
 56 שאינו אלא בבחי' ממלא כנ"ל וד"ל:

שער הפורים

1 גשמי וכה"ג ששניהם עלו בשוה ברצון הקדום כנ"ל
 2 (במשל דבנין פלטרין או עסק מו"מ כו' וגם כמובן
 3 ממשל דכח ההיולי הנ"ל ששוה אצלו ליתן כח לכל
 4 בחינה העליונה עם בחי' היותר תחתונה שכמו שנותן
 5 כח לשכל שבמוח כמ"כ נותן כח להלוח שברגל בשוה
 6 ממש עד שאנו או' שכל מה שנפעל בגלוי יש בכל
 7 כחות האדם כמו מה שרואה בעין והולך ברגל וכו'
 8 הכל נמשך בבת א' בשוה מבחי' כח ההיולי הכללי
 9 להיות נראים ליש אחר התהוותם מאור וחיות הנפש
 10 כו' וד"ל) ונמצא מובן מכל הנ"ל שא"א להיות התהוות
 11 הגשמיות ממש מבחינת הרוחניות כלל שכל רוחני לא
 12 יהווה מהות היש הגשמי וא"כ מוכרח לומר שהתהוות
 13 הגשמיי' נמשך דוקא מבחי' טובב כנ"ל וראי' לד"ז
 14 מבחי' החכמ' שהיא בחי' הראשית כו' והנה הגם
 15 שבחי' החכמה יורדת למטה מטה ברבוי השתלשלות
 16 מאצילות לבריאה כו' עד עוה"ז השפל מ"מ לא נמצא
 17 מזה בחינת התהוות גשמי ממש כמו דברים הגשמיים
 18 ממש אלא מתהווה בעוה"ז בחי' שכל וחכמה האנושית
 19 שלנו והוא שיוכל להיות השכלה והשגה בענינים
 20 גשמיים אבל מ"מ בחי' השגה והשכלה זו רוחנית היא
 21 רק שאינו משיג ומשכיל רק לדברים הגשמיים אבל לא
 22 שמתהווה עצם הדבר הגשמי מבחינת החכמה עליונה
 23 (אע"פ שנאמר כולם בחכמה עשית היינו בחי' החכמה
 24 שמלוכבת בבחי' השפעת הרוחניות של כל הנמצאים
 25 כו' שזה נמשך מבחי' הקו כו') לפי שבחי' החכמה
 26 נמשכה בבחינת רוחניות האור דבחי' ממלא שהוא
 27 בחי' הקו כו' וא"א להיות מזה רק בחינת רוחניות ג"כ
 28 רק שיורד בירידות המדרגות עד שמתהווה להיות

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

11 אמרו שקומה של אדה"ר קודם החטא הי' מהארץ עד
 12 לרקיע, ואחר החטא עה"ד כשעשה תשובה נתמעטה
 13 קומתו עד מאה אמה ועל משיח נאמר ישכיל עבדי
 14 ירום ונשא וגבה מאד, מאד אותיות אדם, שיהי'
 15 במדרגת אדה"ר קודם החטא וא"כ זהו ההבטחה
 16 דקוממיות הוא רק מאה אמה וזהו שיעור קומה של
 17 אדה"ר לאחר החטא עה"ד והרי במשיח נאמר שיגיע
 18 למדרגת אדה"ר דקודם החטא, והענין הוא כי מבואר
 19 בספרים שא"א לשום נשמה להגיע למדרגת אדה"ר כי
 20 הוא הי' יציר כפיו של הקב"ה והראי' ממה שמצינו

1 **ואולך** אתכם קוממיות, בסנהדרין ד"ק ר' יהודה אומר
 2 מאה אמה כנגד היכל וכותליו כו', הענין שיש
 3 ג' אמות ושבע כפולות וכל א' כלול מעשר רק שבזמן
 4 הזה אין ההתגלות בג"ר ועכשיו הבירור רק בז"ת ולכן
 5 רק ז' מדות וכמו"כ ז' רקיעים וז' היכלות אלא שהיכל
 6 ק"ק כולל ג"ר, אכן לע"ל יהי' גילוי ג"ר ממש, והנה
 7 זהו שאו' מאה ברכות בכל יום להמשיך מאה המשכות
 8 מבחי' הנ"ל אכן לע"ל שיהי' התגלות בחי' והתהלכתי
 9 בתוכם אזי ואולך אתכם קוממיות שיהי' כל התגלות
 10 מאה הנ"ל בתוך הגוף ממש, ויש להבין דהנה ארו"ל

13 הע"ס שבנפש ויו"ד כלול מיו"ד והוא מאה אמה, אך
 14 על בן דוד עצמו נאמר ישכיל ירום ונשא וגבה מאד
 15 אותיות אדם שיגיע למדרגת אדה"ר קודם החטא,
 16 ובפסוק הזה יש ה' מדרגות ישכיל ירום ונשא וגבה
 17 מאד, והמדרגה העליונה מאד אותיות אדם, ומאד הוא
 18 בלי גבול, והיינו ע"ד חד ולא בחושבן, כי ענין מאה
 19 אמה זהו ג"כ מדרגות גבוהות התכלות ע"ס יו"ד
 20 מיו"ד רזא דמאה רק שהוא בגדר חשבון אבל מאד הוא
 21 כמו חד ולא בחושבן שלמעלה מגדר חשבון ומספר,
 22 ולכן ארז"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש כי
 23 הצדיקים יתעלו בבחי' קדש העליון שלמעלה
 24 מהשתלשלות ולכן המלאכים יאמרו לפניהם קדוש.

ערב שבועות תרס"ז

1 בעובדא דר' בנאה הוה מציינ מערתא כי מטא למערתא
 2 דאדה"ר יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני
 3 (היינו יעקב כי שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר)
 4 בדיוקני עצמה (והיינו כי בצלם אלקים עשה את
 5 האדם) אל תסתכל, נמצא דאפי' יעקב שהי' בחיר
 6 שבאבות וכתוב ליעקב אשר פדה את אברהם לא ניצל
 7 אברהם מכבשן האש אלא בזכות יעקב, וכתוב וזכרתי
 8 את בריתי יעקב ואף את כו' יעקב מקודם לכולם
 9 ואעפ"כ שופרי' דיעקב רק מעין שופרי' דאדה"ר, וזהו
 10 שההבטחה דקוממיות מאה אמה הוא לכל האדם
 11 שיוכלו להגיע למדרגת אדה"ר שהי' אחר החטא ואחר
 12 שעשה תשובה וענין מאה אמה הוא שיהי' גילוי כל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

26 וצריכי' ללבן את ההלכה על בורי' שצריכי' לזה יגיעה
 27 עצומה עד שיצא הפסק הלכה לאמיתו. וגם שע"י
 28 העדר זכירת מחיית עמלק שהוא הראשית של כל
 29 הגוי' עי"ז מתעורר בנפש בחי' הז' מדות הרעות שהם
 30 בחי' ז' אומו' הכנעני כו', הנה העצה לזה הוא בחי'
 31 לימוד התורה וכמארז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו
 32 לבהמ"ד שפי' רש"י מנוול זה היצה"ר ואם פגע בך
 33 להסיתך ולהדיחך מדרך הטוב והישר, משכהו
 34 לבהמ"ד הוא בחי' לימוד התורה, ואז אפי' אם אבן
 35 הוא נימוח שפי' בלק"ת בד"ה האזינו השמים שאפי'
 36 אם נעשה לבו כלב האבן הוא בחי' טמטום הלב
 37 שנעשה לבו אטום כאבן מלקבל דבר חכמה, הנה הוא
 38 נימוח כי התורה נמשלה למים וכמ"ש הוי כל צמא
 39 לכו למים, וכמו המי' אם שהם רכי' וקלושי' מ"מ
 40 כשנוטפי' על האבן טיף טיף בהתמדה אם שהאבן
 41 הוא קשה מ"מ פועל שיעשה נקב על מקום שנוטף
 42 ונימח האבן על מקום ההוא, כן ד"ת פועלי' למחות
 43 את לב האבן להיות בחי' פתיחת הלב להיות בבחי'
 44 אהבה ותשוקה לאלקות, ועי"ז מהפך את כח המתאווה
 45 להיות בבחי' אהבה לאלקות שז"ע ואהבת כו' בכל
 46 לבבך בשני יצריך שגם היצה"ר ישוב לאהבת ה'
 47 וכמ"ש לעיל, וכמ"ש במ"א שזהו כל ענין ירידת
 48 הנשמה בגוף. וזהו התקינו עצמיכם לקבל שעבוד עול
 49 תורה דחומר ולבנים בחומר דא קל וחומר, ובלבנים
 50 דא ליבון הלכתא.

1 ולזה אמר אם עשיתם כן הרי אתם בנים של אברהם,
 2 פי' אם עשיתם כן לזכור מחיית עמלק, להיות
 3 כי נא' בו אשר קרך בבחי' קרירות הלב, לאמר ח"ו
 4 מי אמר כן (בל"א וער זאגט דאס), או מה בכך אין
 5 זה דבר נפלא כ"כ, ואם זוכר ורע בעיניו הרע דעמלק
 6 אזי ע"י דחיית רע הזה פועל ענין עשיית הטוב
 7 דמעשה המצות באופן הנצרך לקיום המצות, ואז יהי'
 8 שני המעלות יחד, היינו שההמשכה שע"י המצות הוא
 9 עצם הדבר ולא בחי' ריח לבד כמו קיום המצות של
 10 האבות, וגם יהי' כלי לזה ע"ד הזיכוך של העלאת
 11 מ"ן של האבות, שמה שאצלם הי' צ"ל במס"נ עצומה
 12 די אם מקיים עכשיו המצוה בכוונה הראוי', כי עכשיו
 13 הנה אנו מצוים ועושי' שגדול המצווה כו'. ובאם לאו
 14 התקינו עצמיכם לשעבודה של מצרי' שהגם שלא
 15 מצינו שנשתעבדו ישראל במצרי', אמנם הנה ארז"ל
 16 במד"ר שכל האומות וכל הגליות נקראו ע"ש מצרי'
 17 לפי שהם מצירי' לישראל, ונמצא כי נשתעבדו
 18 במצרי'. וגם ברוחניות יש בחי' השעבוד בבחי' חומר
 19 ולבני' שזהו שאמרו בזהר בחומר דא קל וחומר
 20 ובלבני' דא ליבון הלכתא, והיינו משה קבל תורה
 21 מסיני ומסרה ליהושע כו' ולא הי' מחלוקת כלל עד
 22 הזוגות שהי' ביניהם מחלוקת רק באיזהו דברי' לבד
 23 שנת' במשנה דאבות, ואח"כ משנתרבו תלמידי שמאי
 24 והלל שלא שמשו כל צרכם, פי' שלא הגיעו בעבודתם
 25 בענין השימוש בעבודה כל צרכם אז נתרבו מחלוקת

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור. ל"ב

זכור גר' עמלק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

34 שהוא נמשך מהאור אין סוף לפני הצמצום הוא מהווה
 35 ירידה איכותית מעצמותו של הבורא ממש, שהרי גם
 36 האור אין סוף הוא בגדר "הארה" אל מול ה"עצם"
 37 ממש, והיינו שהאור מגלה רק מציאות המאור לא עצם
 38 מהותו בו' - למרות שהאור שלפני הצמצום מגלה את
 39 העצם, הרי הוא מגלה רק את "מציאות" העצם ולא את
 40 המהות ממש. וכמו שנתבאר במקום אחר,
 41 ואם כן האצילות שהוא רק הארת הקו הרי זה רק
 42 בחינת מציאות לבד לגבי עצמות האור שלמעלה
 43 מאצילות בו' - כלומר, עולם האצילות מהווה ירידה
 44 שניה איכותית משמעותית. הירידה הראשונה היא
 45 מעצמות המאור, לגילוי האור שמגלה את המציאות
 46 לבד (והוא עצמות הקו), והירידה השניה היא המעבר
 47 מעצמות הקו להארת הקו.
 48 (רק שבאצילות בכל זאת מאיר עדיין מהות הזיו והיינו
 49 שבספירות דאצילות מושג מהות הזיו וכמו שנתבאר
 50 במקום אחר בענין השגת הנשמות בגן־עדן בו'), -
 51 שהשגתם שם (בגן־עדן העליון) היא השגת המהות,
 52 היינו דרגת האצילות. ואילו למטה מאצילות, הרי זה רק
 53 הארה של הזיו (שהוא עצמו רק הארת הקו) ולא הזיו
 54 עצמו.
 55 ולכן המדריגות שלמעלה מאצילות הן בבחינת העלם
 56 לגמרי שהרי לפני האצילות מאיר "עצמות הקו"
 57 שעצמות זה למעלה מגילוי והתחלת הגילוי הוא
 58 מאצילות בו', כי כל המושג של הארה וגילוי מתחיל
 59 מעולם האצילות בלבד, לחיות כי הגילוי בעולמות הוא
 60 רק בחינת המציאות דאור אין סוף ברוך הוא, העצמות
 61 אור אין סוף הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל בו' (אין
 62 מחשבה תופסת בו כלל), וכיון שלמעלה מאצילות מאיר
 63 ה"עצמות" הרי אין שם תפיסה וגילוי ועל כן אצילות
 64 הוא התחלת הגילוי, אבל מה שלמעלה מאצילות שזוהו
 65 בחינת העצמות הרי זה בבחינת העלם בו'.

1 כאן חוזר הרבי נ"ע לנושא המרכזי - שהחלוקה של
 2 מעלה ומטה הוא מצד עצם המדרגה, ומבאר שזוהו לא
 3 רק בספירות, אלא גם בעולמות:
 4 וכמו שהוא בספירות, כך הוא בעולמות בכלל
 5 שהעולמות שלפני האצילות כמו עולם 'אדם קדמון'
 6 ועולם התווה שהן למעלה מאצילות, הרי זה שהן
 7 למעלה בעצם מדריגתן, ולא רק בריבוי ומיעוט האור.
 8 והביטוי של זה: והוא שלמעלה מאצילות מאיר עצמות
 9 הקו ובאצילות אינו רק הארת הקו לבד, - וההבדל בין
 10 "עצמות הקו" ל"הארת הקו" זה לא הבדל של ריבוי
 11 ומיעוט, אלא הבדל מהותי, בין ענין שהוא עצם לענין
 12 שהוא הארה בלבד, כמו לדוגמא ההבדל בין גוף כדור
 13 השמש לאור המתפשט ממנה, שאין זה הבדל שהאור
 14 הוא בריבוי יותר, אלא זה הבדל מהותי ואיכותי בעצם
 15 המדריגה. שזוהו עילוי גדול מאד בעצם מהות האור,
 16 שלמעלה מאצילות הוא מהות ועצמות האור של הקו
 17 ובאצילות הוא בחינת גילוי המציאות לבד שזוהו ענין
 18 הארה בו',
 19 וכמו שכתוב במקום אחר דהארה לגבי עצם הרי זה כמו
 20 מציאות לגבי מהות, - ההבדל בין "מהות" ל"מציאות",
 21 הוא שבמציאות הדבר נגלה באופן מסויים ויחסי, איך
 22 שמציאותו מורגשת אצל הרואה והקולט, ומהות זה
 23 לתפוס את המהות של הדבר, כלומר מהו הדבר בעצמו,
 24 ולא רק איך אני קולט אותו. וכך הוא ההבדל בין
 25 "עצמות" ל"הארה", שהארה של דבר היא לא הדבר
 26 עצמו, ועצמות הדבר זה מהות הדבר עצמו. ואם כן
 27 ההבדל בין עולם האצילות ללמעלה מאצילות הוא לא
 28 רק בעוצמת גילוי האור, אלא הבדל מהותי בין "עצם"
 29 ל"הארה".
 30 ונח האור שהוא בבחינת גילוי העצם (דהיינו האור
 31 שהוא בבחינת אין סוף בו') הרי הוא רק בבחינת
 32 מציאות לבד בו', כלומר, מלבד זאת שבעולם האצילות
 33 מאיר רק הארת הקו ולא עצמותו, הנה גם עצם הקו

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ט

אחרונה – מלכות⁸⁸, וכאשר נקרא שמו אברהם, הינו
 שנתוסף לו ה' ראשונה דשם הנו' שהוא ספירת הבינה,
 ונעשה משיג נפלא בהשגות אלקות בהשגות נפלאות.
 וזהו שפרש רש"י⁸⁹ "אברם אין לו בן אבל אברהם יש
 לו בן", דבן הוא גלוי, ואברם אין לו בן ואברהם יש לו
 בן הוא דהנה פאשר נקרא אברם הנה שכלו נעלם שלא
 הנה יכול לגלותם, דהגם שלעצמו הבינים בהנה גמורה,
 הנה הבנה זו ענינה הנהה בנפש (פמבאר בןמאמר] דבור
 המתחיל "מרגלא כו' תכלית חכמה דהאי שתא"⁹⁰), אבל
 לא הנה יכול לגלותם לזולתו, וכמו שכל נפלא שאי
 אפשר להסבירו, דאפלו חכם נפלא הרי אי אפשר לו
 להסביר שכל נפלא ומפשט לילד קטן, וכאשר נתוסף לו
 אות ה' ראשונה דשם הנו' שהיא בינה דאצילות, אז
 נפתחו לו מעינות ההסבר שהנה יכול להסביר כל שכל
 נפלא, ועל דרך דכתיב⁹¹ "וידבר שלשת אלפים משל",
 שזהו המשכת החכמה העליונה עד המדרגה היותר
 נמוכה שבמקבלים, דגם הפשוט ביותר יכול להבין זאת,
 וזהו מה שאברהם אבינו עליו השלום למד בריבים
 להפיר את מי שאמר והנה העולם, שבאר והסביר
 דהטבע עצמו הוא אלקות, ואין זה כמו דבר הנטבע
 במים, הרי המים הם מציאות לעצמם ומקסים על מה
 שבתוכם, אבל בענינים הטבעיים הנה כל התהווותם
 וקיומם הוא מהאור האלקי שבתוכם, אם בן העקר הוא
 האור האלקי שנהו כל מציאות העולם ומלואו.
 קצור. האבות הן הן המרפכה, דאברהם למטה החליף
 מדת החסד דאצילות, אברם הוא שכל הנעלם
 מכל רעיון שהוא שכל מפלא. וכאשר נקרא שמו
 אברהם, נתוסף לו אות ה"א ראשונה דשם הנו' שהוא
 בינה דאצילות, ונפתחו לו מעינות ההסבר להסביר
 דטבע עצמו הוא אלקות.

ט) והנה האבות הן הן המרפכה⁸⁰, והינו דכמו שהיו
 למטה בגוף גשמי היו מרפכה לאלקות
 דאצילות⁸¹, ואמרו רבותינו ו'ל (ברכות דף טז עמוד ב)
 "אין קורין אבות (לישראל, רש"י) אלא לשלשה"
 (אברהם יצחק ויעקב, לאפוקי (להוציא) שבטים, רש"י),
 דשלשה אבות הם חסד גבורה תפארת דאצילות,
 דנשמת אברהם הוא מבחינת חסד דאצילות, ובהיותו
 למטה הנה במדרגת האצילות ממש והנה בתכלית
 הנדיבות, וכדאיתא בפרס⁸² בשם ספר הבהירה⁸³,
 "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של
 עולם מימי היות אברהם בארץ לא הצרכתי אני לעשות
 מלאכתי (לבקש רחמים על נבראי העולם) אלא אברהם
 עומד ומשמש במקומי"⁸⁴, דאברהם כמו שהנה למטה
 החליף מדת החסד דאצילות, והוא על ידי עבודתו
 במדת החסד בהשפעה רבה לכל ובהתעוררות רחמים
 גם עבור רשעים, וכמו אנשי סדום הנ"ל, וגדולה מכלם
 שהנה נדיב בנפשו, דהנה שם אברהם מורה על גדל
 מעלתו בחכמה והשגה אלקית ועל גדל מעלתו במדות
 טובות, דהנה אמר רבנו הגדול נשמתו עדין⁸⁵ דאברם
 הוא שכל הנעלם מכל רעיון, שהוא שכל מפלא, דהנה
 כתיב⁸⁶ "אמרתי אחקמה והיא רחוקה ממני", והינו שלא
 יוכל לעמוד על אמתת החכמה ההיא, אבל מכל מקום
 הרי "אמרתי אחקמה", שאפס קצה מהחכמה ההיא
 השיג אלא שלא עמד על בריו, ושכל מפלא הוא דגם
 אפס קצהו גם בן אי אפשר להביא בהשגה כלל, וזהו
 אברם, אב-רם, אב הוא חכמה, רם הוא כמו שהיא
 בפתח, דכתר נקרא רם, "ויקרא שמו אברהם" בתוספת
 [האות] ה'⁸⁷, וידוע דה[אות] ה' שנתוסף לאברהם הוא
 ה' ראשונה דשם הנו', דהארבע אותיות דשם הנו' ט'
 יו"ד' – חכמה, ה' ראשונה – בינה, ו' – מדות, ה'

ליל ד' ט"ו נסלו ותרפ"ט. בסעודת שלייער וארומט.

86) קהלת ז, כג.
 87) לך לך יז, ה.
 88) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות להרח"ו) פ"א.
 שם שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א-ב. שערי קדושה להרח"ו
 ח"ג שער א. אגה"ת פ"ד.
 89) עה"פ לך לך טו, ה מב"ר פמ"ד, י.
 90) פרק ג לקמן ע' ??? נדפס בקונטרס "דרושי חתונה" - סה"מ
 קונטרסים ח"א ע' 56, ספר המאמרים תרפ"ט ע' 107.
 91) מלכ"ס-א ה, יב. הובא בתו"א לך שם (יא, ג). תו"ח שם
 (פא, ד). ובכ"מ.

80) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.
 81) ראה תו"א ס"פ ויצא (כד, א). לקו"ת צו יז, ב. ד"ה עוז
 והדר שנה זו (תרפ"ט) פרק ב (סה"מ תרפ"ט ע' 179). ובכ"מ.
 82) שער כב (שער הכינויים) פ"ד.
 83) סימן קצא. הובא בהשמטות לזהר ח"א רסד, ריש ע"ב.
 84) ראה גם סה"מ תרח"ץ ע' קנט. ספר השיחות תרצ"ו –
 חורף היש"ת ס"ע 251 ואילך. שם ע' 255. אגרות-קודש אדמו"ר
 מהורי"צ ח"ד ע' שכא.
 85) תו"א ר"פ לך (ועם הגהות – אוה"ת שם ח"ד תרפה, א).
 תו"ח ר"פ לך. ובכ"מ.

לקוטי דיבורים

מכרת היא אותי מכבר ותצעק בטענות ובתביעה,
 מדוע אתם יושבים בבית ואינם הולכים להתראות
 את הרבי שניאורסאהן, הכינו לו תומ"י אוכל לדרכו,
 ובואו להתראות אתו. ויבואו כל ב"ב שיחיו חיש מהר
 להשפאליערקע אל התראות כי גרש יגורש היום
 למקלט סטאלאווקיא לעבודת פרך על עשרה שנים,
 וטרם הפרדו הרשות ניתנה לב"ב למסור לו אוכל
 לדרכו גם להתראות אתו, בשמעיה הדברים הנוראים
 חיל ורעדה אחזתני ותכסני פלצות.

זוהו העתק מהצעטיל (פתקא) שנמצא על שלחן
 גבוה בהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א אחר המאסר ביום
 ד' ט"ו סיון תרפ"ז בלענינגראד:

"הערט חסידיים און אלע אידן וואס האפן אויף משיח'ן,
 גיט איבער אין מיין נאמען אלע חסידיים אויף דער וועלט, אז
 איך האב געהייסן, אז אין אלע חסידישע שולען זאל מען נאך
 תפלת שחרית אלע טאג - שבת אויך אין כלל - זאגן א שיעור
 תהילים אט ווי דער תהילים איז צעטיילט אויף די טעג פון
 חודש, מיט א מיין און נאך דעם זאגן קדיש. אלע מארק
 מענטשן, געשעפטסלייט, וואס זיינען נאר היימישע זאלן גיין
 אין שוהל דאוונען און זיין בשעת מען לערנט עין יעקב וועט
 זיי דער אויבערשטער העלפן פרנסה בריוח, חסידיים זאלט איר
 זאגן אז איך הייס זיי, און אזוי אידן זאלט איר זאגן אז מצד
 אהבת ישראל, און טובת ישראל, בעט איך זיי אז זיי זאלן
 מקיים זיין, און דער אויבערשטער זאל העלפן א גליקליכן יאר
 אין רוחניות וגשמיות און מיר זאלן זוכה זיין צו א גאולה
 שלימה דורך משיח'ן אמן"

(שמעו חסידיים וכל בני ישראל המקווים למשיח,
 מסרו בשמי לכל החסידיים בעולם, שציוויתי, שבכל
 בתי הכנסת החסידיים יאמרו בכל יום אחרי תפלת
 שחרית - כולל גם בשבת - שיעור תהלים כפי
 שנחלק לימי החודש, במנין ולאחרי האמירה לומר
 קדיש. כל אנשי השוק, אנשי עסקים ילכו לבתי
 הכנסת להתפלל ולהיות נוכח כשלומדים עין יעקב
 ויעזור להם השי"ת בפרנסה בריוח. לחסידיים תאמרו
 שאני מצווה, ולסתם יהודים תאמרו שמצד אהבת
 ישראל וטובת ישראל אני מבקש שיקיימו את
 האמור, והשי"ת יעזור להם בשנה מאושרת ברוחניות
 וגשמיות וזכה לגאולה שלימה על ידי משיח, אמן).

מכתב (ב) רא"ח אלטהויז

השמועה ממאסרו התפשטה בכל המדינה ובכל
 הבתי כנסיות והבתי מדרשים גזרו תענית ואמרו בכל
 יום אחר התפלה תהלים גם בחו"ל התפשטה הידיעה
 בכל קצווי תבל וביחוד בארה"ב. ביום השלישי
 למאסרו התקבלו טלגרמות מטשיקאגא ועוד עיירות
 גדולות, אבל אנחנו לא השבנו מאומה על כל
 הטלגרמות, והם בחו"ל הבינו את שתיקתנו יפה
 מדיבורינו. מאמעריקא שלחו פראטעסטיק למאות
 ע"י ברלין, ופנו בבקשה אל המינסטר הנכבד בגרמניה
 ד"ר שטרעזמאהן לפעול על מאסקווע ליתן לו חופש,
 אבל אנחנו על אתר לא ידענו מאומה עד כמה רגזה
 הארץ לפניו, כי מכל המדינות פראטעסטן, וכאשר
 נודענו אח"כ נטל חלק בראש בהחופש המינסטר
 לעניני חוץ דאשכנז הד"ר שטרעזמאהן זכור לטוב
 ע"י הפעלילפרעד קרעסטינסקא, והוא האחרון הודיע
 למאסקווע אשר מקול מאסרו נרעשה ונרגזה הארץ
 ממקומה וקול רעם ורעש גדול מכל קצווי תבל
 מתנשא לעומת המאסר הזה, וכי עצתו להשקיט את
 הרוגז הזה אשר יתנו לו במהרה את החופש.

כל עבודתנו הן על אתר ע"י מכרינו, והן
 במאסקווע ע"י הקהלה אשר הם באמת לא נחו ולא
 שקטו, והי' ללא הועיל, לעזר הקהלה בעבודתם באו
 הרה"ג'ן מוויטעבסק ה' מענדעלאוו, והרה"ג'
 גלוסקמאן ממינסק, וישבו במאסקווע כל העת עד
 אשר ניתן לו החופש הראשון. בל"ג הי' כל העת
 מאסרו נעלם מאתנו מצב בריאותו ואם בחיים חיותו,
 ובמילא הי' כל ההשתדלויות וההתעסקות כל הימים
 לרבות הלילות רק לידע בבירור מה אתו? וע"י רוב
 עמל ויגיעה נודע לנו אחרי עשרה ימים למאסרו ע"י
 רופא אחד כי חי הוא, גם ביום שב"ק כ"ה סיון
 נתקבלה אטקאריטקא הראשונה מרבינו שליט"א
 בגונ"ג מה מאד גדלה שמחתנו ביום ההוא,
 האטקאריטקא חזרה מיד אל יד למאות אנשים,
 והכל הביטו עליו כעל הצלחה רמה ונשאה יוצאת
 מדרכי הטבע ותחזק את לבבינו לקוות לטוב.

ביום ד' ער"ח תמוז בוקר שעה עשירית וקול
 צלצול הטעלעפון נשמע, נגשתי אני לשמוע מי
 המדבר והנה קול נערה מדברת אלי בקול נפחד נבהל,
 בצעקה מרה, יודעת היא את שמי, וגם לפי דבריה

- 1 [אמצע אלול תרפ"ג]
- 2 ...טוב, אשר הורה אתכם עבד ד', הוד כ"ק אדמו"ר
- 3 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, החי עמנו גם היום, אם
- 4 רק פקודיו נקיים באמת ובתמים.
- 5 ע"ד שאלת האיש (אינו כותב שמו) אשר זה שמונה
- 6 שנים כו', נכון הדבר אשר תשאל בעצת רופא, ואם יאמר
- 7 לעשות מה, יעשו. והשי"ת ישמח לבבם בקרוב בזרעא
- 8 חייא וקיימא. יקחו על עצמם בל"נ ליתן מטבע אחת
- 9 (איזה שתהי') לצדקה של לומדי תורה, ביום ב' ה' קודם
- 10 התפלה, עש"ק קודם הדלקת נרות ומוש"ק אחר הבדלה,
- 11 והשי"ת ימלא משאלות לבבם לטובה ולברכה.
- 12 ע"ד המשפט, יתן השי"ת שיהי הכל כשורה, ויתן
- 13 להם השי"ת פרנסה בריוח, וישתדלו בהנוגע להחזקת בני
- 14 תורה.
- 15 ע"ד גיסו שי' ישלח לו השי"ת רפוי"ש בקרוב בתוך
- 16 כאחב"י הצריכים רפואה, והשי"ת ישלח רפוי"ש לגיסתו
- 17 תי' ותהי' בריאה ושלמה.
- 18 נכון הדבר במאד אשר יבוא בכתובים עם ידידינו
- 19 אנ"ש שי' והתמימים שי' הסמוכים אליו והרחוקים ממנו
- 20 לעוררם על לימוד דא"ח וקביעות עתים לתורה.
- 21 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש ומברכו בכוח"ט.

אג"ק מוהררי"צ נר"ך יד

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בהזדמנות זו הנני לעורר, שאין ניכר מכל מכתביו שיקדיש מזמנו וכחותיו להשפעה בבית עצמו, היינו על זוגתו וילידיהם שיחיו, ובדרכי נועם ובענינים של קירוב.

וכותב הנני בדיוק הלשון שיקדיש, כי זהו ענין של קדושה, כיון שנוגע לקיום עם קדוש.

ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ושנתם לבניך, וכמבואר גם בהלכות תלמוד תורה. ובפרט שמפורסמת שיחת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע שהתחלתה - שכמו שמחוייבים בהנחת תפילין בכל יום כן מחוייבים להקדיש מזמנו להשפעה על האשה ועל הבנים כו' וכו'.

ומובן שאין לצאת יד"ח בענינים של שפיץ חב"ד ואורות בלי כלים ע"ח אחרים. וסו"ס זהו ג"כ על חשבון עצמו. והשי"ת יצלחו לשמש דוגמא חי' בענין זה גם לחבריו וידידיו.

ומובן שאין להיות מיצר על הזמן הדרוש לפעולות אלו, כי, כנ"ל, עי"ז מקדישים את הזמן וקדושה ומצוה גוררות קדושה ומצוה.

המחכה לבשו"ט בכל האמור לעיל.

פרשת תולדות

כה וַיֹּאֲלֵה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּקְּחָתוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אֲרָם אַחֹת לְבִן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: וַיֵּעָתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הִוא וַיֵּעָתֵר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בַּקְרִיָּה וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדֵּךְ לְדָרֶשׁ אֶת־יְהוָה: (לוי) וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי כְּתִיב גַּיִם קָרִי גַיִם בְּכַתְּנֶךָ וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֵּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלְּאִם יֵאֱמֹן וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר: וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלֵדָת וַהֲנֵה תוֹמֵם בְּכַתְּנֶיהָ: וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כָּלֹו כְּאֹדְרַת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וַאֲחֵרֵיכֵן יָצָא אֲחִיו וַיִּדּוּ אֶחָיו בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדָת אֲתָם: (ישראל) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהֻלִים: וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בְּפִיו וּרְבִקָּה אֲהֵבָת אֶת־יַעֲקֹב: וַיִּזַּד יַעֲקֹב נֹזֵד וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיִף: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלַעֲיִמְנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיִף אֲנִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוָם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְּרָה כִּי־וָם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֲנִי אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה־זֶה לִי בְּכֹרָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבֻעָה לִי כִּי־וָם וַיִּשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַנִּזֵּד עַד־שָׁמַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֵּי וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ וַיָּבֹו עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: פ כּו וַיְהִי רַעֲב בְּאֶרֶץ מִלְכָּל הָרַעֲב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיִּלְךָ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: וַיִּרְא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ: גֹּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲרִיָּה

עֵמֶךָ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לִזְרַעְךָ אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבְּרַכּוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ה עָקֵב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלְיוֹ וַיִּשְׂמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצּוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרָתַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כ עמ' 108)

ויגדלו הנערים (כה, כו)

סטרא דאברהם גרים לון (ח"א קלח, ב)

וקשה, כיצד מתאימה הנקמת השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במצוי אמו רצה לצאת לפתחי עבודה זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם הנכון ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו היתה עבודתו כל עוד התחנך על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם יצא לתרבות רעה (רש"י פסוק ל).

שני וישב יצחק בגרר: וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פני-הרגני אנשי המקום על-רבקה כפי-טובת מראה הוא: ויהי כי ארכו-לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו: ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן-אמות עליה: ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו פממט שכב אחד העם את-אשתך והבאת עלינו אשם: ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת: ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ה עמ' 74)

ויזרע יצחק (כו, יב)

וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג) המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בחרושה זריעה וקצירה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקוהו בה. והמדרש עונה,

שִׁיחֶק לֹא יָרַע דָּגָן אֲלֵא צְדָקָה: מִטְרָתוֹ לֹא הִיטָה הַדָּגָן עֲצָמוֹ, אֲלֵא קָיָים מִצְנוֹת צְדָקָה.

שְׁלִישִׁי י' וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלֹּחֶד וַיִּגְדַּל עַד כִּי־גִדַּל מְאֹד: ה' וַיְהִי־לוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: טו וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרוֹ: טז וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ מְאֹד: יז וַיִּלְךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחַל־גֶּרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם: יח וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר וְאֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו: טט וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: כ וַיְרִיבוּ רַעֲיֵי גֶרַר עִם־רַעֲיֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ: כא וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטִנְהָ: כב וַיִּעַתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֲרֵת וְלֹא רִבּוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְצָן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות זיכרון)

ויחפרו עבדי יצחק . . באר מים חיים (כו, יט)

איתא ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הנחות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות מים. למוד מוסר - מיעקב, "יושב אהלים", שרומז ללמוד התורה. ולאחר ההנחות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר בתורה אור, שבני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה־עשרה (יהודה).

רביעי כ' וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע: ה' וַיִּרְא אֱלֹוֹי יְהוָה בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ אֶל־תִּירָא כִּי־אֲתָךְ אָנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זְרַעְךָ בְּעִבּוֹר אַבְרָהָם עֲבָדֵי: כה וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֵּ־שָׁם אֶהְלוֹ וַיְכַרְוּ־שָׁם

עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּאֵר: טו וַאֲבִימֶלֶךְ הִלְךְ אֵלָיו מִגֶּרַר וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ וּפִיכַל שֶׁר־צָבָאוּ: טז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וַתִּשְׁלַחֲנִי מֵאַתְכֶּם: כז וַיֹּאמְרוּ רָאוּ רְאִינוּ כִּי־הָיָה יְהוָה | עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי גַּא אֱלֹהֵי בְּיַנּוּתֵינוּ כִּי־יִנּוּ וּבִינָךְ וּנְכַרְתָּה כְּרִית עִמָּךְ: כח אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעָנוּךְ וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתָּה עָתָה בְּרוּךְ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 129)

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא הייתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את פאי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענן זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחוזת מרעהו ואמר לו "ראינו כי היה ה' עמך . . תהי גא אלה בינותינו".

חמישי ל וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: מא וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחִיו וַיִּשְׁלַחֶם יִצְחָק וַיִּלְכוּ מֵאֲתָוֹ בְּשָׁלוֹם: כב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּבְאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם: כג וַיִּקְרָא אֹתָהּ שֶׁבַעַה עַל־כֵּן שִׁם־הָעִיר בְּאֵר שֶׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ס וַיְהִי עֵשׂוֹ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאָרִי הַחַתָּן וְאֶת־בְּשֵׁמֹת בַּת־אֵילָן הַחַתָּן: כד וַתְּהִי־ן מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה: ס וַיִּהְיֶה כִּי־זָקַן יִצְחָק וַתִּכְתֵּינּוּ עֵינָיו מִרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת־עֵשׂוֹ | בְּנֹו הַגֹּדֶל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִי: כז וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: ג וְעָתָה שְׂאֵ־נָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּרָה לִי כְּתִיב צִידָה קרי ציד: ד וַעֲשֶׂה־לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי

וְהִבִּיאה לִי וְאָכְלָה בְּעֵבֹר תְּבָרַכְךָ נַפְשִׁי
בְּטָרִם אֲמוֹת: ה וְרִבְקָה שָׁמַעַת בְּדַבַּר יִצְחָק
אֶל־עֵשָׂו בְּנֹו וַיִּלְךְ עֵשָׂו הַשְּׂדֵה לְצֹד צִיד
לְהִבִּיא: וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לֵאמֹר
הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אַחִיךָ
לֵאמֹר: הִבִּיאה לִי צִיד וְעִשֵׂה־לִי מִטְּעָמִים
וְאָכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי:
ה וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקֹלִי לֵאשֶׁר אֲנִי מַצְוָה
אֹתְךָ: ט לָךְ־נָא אֶל־הַצֹּאֵן וְקַח־לִי מִשָּׂם שְׁנֵי
גְּדֵי עֹיִם טֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְּעָמִים
לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהֵב: וְהִבַּאתְ לְאֲבִיךָ וְאָכַל
בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ: ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אַחִי אִישׁ שָׂעִר וְאֲנֹכִי
אִישׁ חֶלֶק: י אֹלֵי יִמְשֹׁנֵי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו
כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבַּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בָרַכְתָּ:
י וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלַתְךָ בְּנֵי אֵךְ שָׁמַע
בְּקֹלִי וְלָךְ קַח־לִי: י וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ
וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְּעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו:
י וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל
הַחַמְדָּת אֲשֶׁר אֹתָהּ בְּבִית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב
בְּנֵה הַקָּטָן: י וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֹיִם הַלְבִּיִשָׁה
עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צֹאֲרָוִי: י וַתִּתֵּן אֹתֵי
הַמִּטְּעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב
בְּנֵה: י וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי
מִי אֹתָהּ בְּנִי: ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי
עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם־נָא
שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּעֵבֹר תְּבָרַכְנִי נַפְשֹׁךָ:
ט וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנֹו מַה־זֶּה מַה־רַת לְמוֹצֵא בְּנֵי
וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי: ט וַיֹּאמֶר
יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גֹּשְׁה־נָא וְאִמְשֹׁךְ בְּנֵי הָאֹתָהּ זֶה
בְּנֵי עֵשָׂו אִם־לֹא: ט וַיִּגַּשׂ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו
וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלִ קוֹל יַעֲקֹב וְהִיָּדִים יָדֵי עֵשָׂו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות א ענ' 56)

עלי קללתך בני (כו, יג)

לכאורה, איזו נחמה היא זו, ויהרי כל בן דואג ותרד
לשלוט אמו, ומה גם בן כמו יעקב. ויש לומר, שרַבְקָה
אָמְרָה לַיַעֲקֹב שֶׁהִיא מוֹכֵנָה לְמִסִּירוֹת נַפֶּשׁ, לְהַעֲמִיד אֶת
עַצְמָהּ בְּסַכָּנָה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת. וְדַבְרֶיהָ פָּעִלוּ גַם
בַּיַעֲקֹב תְּנוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת נַפֶּשׁ.

ששי כה ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ורב דגן ותירש: ט יעבדוך עמים
כתיב וישתחו קרי וישתחוו לך לאפים הנה גביר
לאחיד וישתחוו לך בני אמך ארריך ארור
ומברכך ברוך: י ויהי כאשר פלה יצחק לברך
את־יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני
יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: ט ועש
גם־הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם
אבִי ויאכל מציד בנֹו בעֵבֶר תְּבָרַכְנִי נַפְשֹׁךָ:
ט וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אֹתָהּ וַיֹּאמֶר אֲנִי בְנֶךָ
בְּכֹרֶךָ עֵשָׂו: ט וַיִּחַרְד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־
מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי־אֶפֹּא הוּא הַצִּיד־צִיד וַיָּבֵא לִי
וְאָכַל מִכֹּל בְּטָרִם תָּבוֹא וְאֶבְרַכְּהוּ גַם־בְּרוּךְ
יְהִי: ט כַּשֶּׁמַּע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק
צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי: ט וַיֹּאמֶר כֹּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה
וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ: ט וַיֹּאמֶר הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים אֶת־בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה
לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלַת לִי בְרַכָּה:

וְהִבִּיאה לִי וְאָכְלָה בְּעֵבֹר תְּבָרַכְךָ נַפְשִׁי
בְּטָרִם אֲמוֹת: ה וְרִבְקָה שָׁמַעַת בְּדַבַּר יִצְחָק
אֶל־עֵשָׂו בְּנֹו וַיִּלְךְ עֵשָׂו הַשְּׂדֵה לְצֹד צִיד
לְהִבִּיא: וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לֵאמֹר
הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אַחִיךָ
לֵאמֹר: הִבִּיאה לִי צִיד וְעִשֵׂה־לִי מִטְּעָמִים
וְאָכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי:
ה וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקֹלִי לֵאשֶׁר אֲנִי מַצְוָה
אֹתְךָ: ט לָךְ־נָא אֶל־הַצֹּאֵן וְקַח־לִי מִשָּׂם שְׁנֵי
גְּדֵי עֹיִם טֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְּעָמִים
לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהֵב: וְהִבַּאתְ לְאֲבִיךָ וְאָכַל
בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ: ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אַחִי אִישׁ שָׂעִר וְאֲנֹכִי
אִישׁ חֶלֶק: י אֹלֵי יִמְשֹׁנֵי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו
כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבַּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בָרַכְתָּ:
י וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלַתְךָ בְּנֵי אֵךְ שָׁמַע
בְּקֹלִי וְלָךְ קַח־לִי: י וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ
וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְּעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו:
י וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל
הַחַמְדָּת אֲשֶׁר אֹתָהּ בְּבִית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב
בְּנֵה הַקָּטָן: י וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֹיִם הַלְבִּיִשָׁה
עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צֹאֲרָוִי: י וַתִּתֵּן אֹתֵי
הַמִּטְּעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב
בְּנֵה: י וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי
מִי אֹתָהּ בְּנִי: ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי
עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם־נָא
שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּעֵבֹר תְּבָרַכְנִי נַפְשֹׁךָ:
ט וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנֹו מַה־זֶּה מַה־רַת לְמוֹצֵא בְּנֵי
וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי: ט וַיֹּאמֶר
יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גֹּשְׁה־נָא וְאִמְשֹׁךְ בְּנֵי הָאֹתָהּ זֶה
בְּנֵי עֵשָׂו אִם־לֹא: ט וַיִּגַּשׂ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו
וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלִ קוֹל יַעֲקֹב וְהִיָּדִים יָדֵי עֵשָׂו:

וללא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינת הראשונה, עד שיש צורך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת) נותן הקב"ה לאדם גם את היכולת להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

שביעי ה' וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: וירא עשו פי ברהך יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען: וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם: ה' וירא עשו פי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו: וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת | בתישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז א עמ' 93)
וישלח יצחק את יעקב (כח, ה)

כל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה להפוך את העולם לדידה לו יתברך. ודבר זה נראה בשליחותו של יעקב, שהיא השליחות הראשונה שנוכרה בתורה. דהנה, יעקב יצא לחרן (חרון אף של עולם) והקים שם משפחה באפן של משתו שלמה; בבר את נצוצות הקדשה שהיו בצאן לכן; וברך לשם העלה אפילו את הדומם: "והאבן הזאת... יקנה בית אלקים". ואף לגבי כל יהודי כן: עליו ל"הוליד" עוד יהודי ועוד יהודי על ידי שפועל אצלם הוספה בתורה ובמצות; עליו להשפיע גם על אמות העולם (תושבי "חרון") לקיים את שבע מצות בני נח; ועליו להפוך את העולם כולו, גם את הדומם, לדידה לו יתברך.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקניה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂו הֲנִי גִבִּיר שְׂמֹתִי לְךָ וְאֶת-כָּל-אָחָיו נָתַתִּי לְךָ לְעִבָדִים וְדָגַן וְתִירֵשׁ סִמְכֹתַי וְלִכְּהָ אָפֹא מֶה אַעֲשֶׂה בְנִי: ה' וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶל-אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא-לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי וַיֵּשֶׂא עֲשׂו קֶלֶד וַיִּבְרַךְ: ט' וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵהָ מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יִהְיֶה מִזֶּשְׂבֵד וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל: י' וְעַל-חֲרַבְךָ תַחֲיֶה וְאֶת-אֲחִיךָ תַעֲבֹד וְהִיָּה כַּאֲשֶׁר תִּרְדּוּ וּפְרַקְתָּ עָלָי מֵעַל צְוֹאֲרֶךָ: י"א וַיִּשְׁטֹם עֲשׂו אֶת-יַעֲקֹב עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי וְאַהֲרַגְתָּה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי: י"ב וַיִּגְדַּל לְרַבְּקָה אֶת-דָּבְרֵי עֲשׂו בְּנֵה הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂו אֲחִיךָ מֵתַנְחֵם לְךָ לְהַרְגֶךָ: י"ג וְעַתָּה בְנֵי שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח-לְךָ אֶל-לְבָן אָחִי חַרְנָה: י"ד וַיִּשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֲמַת אֲחִיךָ: י"ה עַד-שׁוּב אֶף-אֲחִיךָ מִמֶּךָ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לְמָה אֲשַׁכַּל גַּם-שְׂנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: י"ו וַתֹּאמֶר רַבְּקָה אֶל-יִצְחָק קַצְתִּי כַחֲיֵי מִפְּנֵי בְּנֹת חַת אִם-לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנֹת-חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנֹת הָאָרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים: כח * וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיַּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנֹת כְּנַעַן: כ' קוּם לְךָ פְּדִנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח-לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנֹת לְבָן אָחִי אִמְךָ: ג' וְאֵל שְׂרֵי יִבְרַךְ אֶתְךָ וַיִּפְרֹךְ וַיִּרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לְקַהֲל עַמִּים: ה' וַיִּתֵּן-לְךָ אֶת-בְּרַכְּתָא אַבְרָהָם לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת-אָרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 80)

ויסן לך האלקים (כו, כח)

יתן ויתזר ויתן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה

<p>מפטיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּלְךָ פָּדָנָה אָרֶם: ה וַיֵּרָא עֵשָׂו פִּי רַעוֹת בְּנֹת פְּנֵעַן בְּעֵינָיו וַיַּחֲק אָבִיו: ט וַיִּלְךָ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקָּח</p>	<p>את־מַחֲלַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל בְּן־אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבִיּוֹת עַל־נִשְׂוֵי לֹא לְאִשָּׁה: ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן</p>
--	---

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאִשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיֹבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְחָה עֲשֵׂר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקָה, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר הַדֶּשׁ וְנִפְקְדָתָּ זָכָר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד (יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מֶחָר הַדֶּשׁ, מֶחָר מוֹשְׁבֵךְ מֵאֵין יוֹשֵׁב בוֹ: יט וְשִׁלְשֵׁת בְּשִׁנְיַע הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחַר רֹאשׁ הַדֶּשׁ, וּבְשִׁבְלֵךְ הַסַּפְּנָה גְדוּלָה מְאֹד, אִז תִּרְדּ מְאֹד בְּמִקּוֹם סָתָר וְתִתְחַבֵּא תַרְבֵּה, כִּי אִז יִבְקֹשׂוּ וּבָאָת אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה בַיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוּל לַיהוֹנָתָן לְבַל הַמִּית אֶת דָּוִד וְיִשְׁבְּתָ אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזוּל כִּי

הפטרה לשמו"ת ולקריאה בציבור

שמואל א פרק ב

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר הַדֶּשׁ וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֵךְ: יט וְשִׁלְשֵׁת תִּרְדּ מְאֹד וּבָאָת אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם

שי למורא

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר הַדֶּשׁ וְנִפְקְדָתָּ זָכָר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד (יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מֶחָר הַדֶּשׁ, מֶחָר מוֹשְׁבֵךְ מֵאֵין יוֹשֵׁב בוֹ: יט וְשִׁלְשֵׁת תִּרְדּ מְאֹד, אִז תִּרְדּ מְאֹד בְּמִקּוֹם סָתָר וְתִתְחַבֵּא תַרְבֵּה, כִּי אִז יִבְקֹשׂוּ וּבָאָת אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה בַיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוּל לַיהוֹנָתָן לְבַל הַמִּית אֶת דָּוִד וְיִשְׁבְּתָ אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזוּל כִּי

ימית את דוד, שגם אז הסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרושו

הלך. כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתהיה האבן לי למטרה. כא) קחנו ובאה, צא אמה בעצמך ממקום מבואה וקחנו ובוא אלי. כב) לך פי שלחך ה', לך לדרך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהמלט.

כג) והדבר אשר דברנו, הפריה שפרתנו יחד. הנה ה', ה' יהיה ער. כה) אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וכיום שהוא בשחמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם בן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מפני שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרד הבן לישב בהסבה אצל אביו, לבן קם ויהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. וקמומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן היושב. כו) כי לא טהור, והם היו נשמרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לטמאים. וגם יתכן שאין מדרד המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. כז) ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דהיינו למחרת. כח) מעמדי, מפני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. שלחני, מן לי רשות ללכת. כט) זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו זוכים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. ל) בן געות המרדות, בנה של מעות המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחה בקטנותו ולא

בַּיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיִּשְׁבֶּת אֶצֶל הָאָבֶן הָאֵזוּל: כ וַאֲנִי שְׁלַחְתִּי לְמִטְרָה צִדָּה אֹרֶה לְשַׁלְחִי לְמִטְרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנֶּעֱר וְאָנִיד לוֹ לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִיִּים הַסִּיּוֹן הַזֶּה יִהְיֶה בְּיָד אִם־אִמְרוֹ אִמְר לְנַעַר הַנֶּה הַחֲצִיִּים קְרוּבִים אֵלַי מִמֶּנָּה וְהִנֵּה עֲבַרְתָּ מֵהֶם. קָחְנוּ קַח חֲמִין וּבָאָה בּוֹא אֵלַי כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר רַע חַיִּי יְהוָה נִשְׁבַּע לוֹ: כב וְאִם־כָּפָה אִמְרוֹ לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לְהֵלֵן מִמְּקוֹם עַמְדָּה, אוֹ לָךְ לְדַרְדֵּר וְכִרַת לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה וְנִצַּלְתָּ בַּהֲשַׁנְתָּ ה': כג וְאִם מִלֵּךְ לָךְ, וְכוּר תּוֹכוֹ וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ דְבַר הַפְּרִיָּה שְׁפָרְתָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה יְהִי הַעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד עוֹלָם: כד וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לֶאֱכוֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ מְקוֹם הַמִּיּוֹחֵד לוֹ לַשַּׁבָּת בּוֹ כִּפְעַם אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וְהוֹשִׁיב אֲבִנֵר מִצַּד אָבִיו כִּי לֹא רָצָה לְחַוֵּת סְמוּךְ לְאָבִיו, שָׂאֵם וְקִצּוּף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאֵל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבַר אֶל שְׂאֵל שְׂאֵל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אִמְרוֹ מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָר בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עָרֹן לֹא מָבֵל לְקִרְיָו: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִ לַחֹדֶשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאֵל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תְּמוֹל אֶל־הַלְחָם גַּם־הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָה, הִנֵּה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם חַלּוּפִי: כח וַנִּשְׁעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאֵל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעַמְדֵי רְשׁוּת לְלַבֵּת עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי גָּא מִן לִי רְשׁוּת לְלַבֵּת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה זָבַחִי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוָּה לִי אָחִי וְאָחִי הַגְּדוֹל צִוָּה עָלַי לְהִיּוֹת שָׂם. ל) בן געות המרדות, בנה של מעות המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחה בקטנותו ולא

שם אמצעי: כ וַאֲנִי שְׁלַחְתִּי לְמִטְרָה צִדָּה לְצַד הָאָבֶן הַזֶּה אֹרֶה פֶּאֱלוֹ אֵי מִטְרָה לְשַׁלְחִי לְמִטְרָה לְחִין: כא וְהִנֵּה לְאַחַר זֶה אֶשְׁלַח אֶת־הַנֶּעֱר וְאָנִיד לוֹ לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִיִּים הַסִּיּוֹן הַזֶּה יִהְיֶה בְּיָד אִם־אִמְרוֹ אִמְר לְנַעַר הַנֶּה הַחֲצִיִּים קְרוּבִים אֵלַי מִמֶּנָּה וְהִנֵּה עֲבַרְתָּ מֵהֶם, קָחְנוּ קַח חֲמִין וּבָאָה בּוֹא אֵלַי כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר רַע חַיִּי יְהוָה נִשְׁבַּע לוֹ: כב וְאִם־כָּפָה אִמְרוֹ לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לְהֵלֵן מִמְּקוֹם עַמְדָּה, אוֹ לָךְ לְדַרְדֵּר וְכִרַת לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה וְנִצַּלְתָּ בַּהֲשַׁנְתָּ ה': כג וְאִם מִלֵּךְ לָךְ, וְכוּר תּוֹכוֹ וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ דְבַר הַפְּרִיָּה שְׁפָרְתָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה יְהִי הַעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד עוֹלָם: כד וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לֶאֱכוֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ מְקוֹם הַמִּיּוֹחֵד לוֹ לַשַּׁבָּת בּוֹ כִּפְעַם אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וְהוֹשִׁיב אֲבִנֵר מִצַּד אָבִיו כִּי לֹא רָצָה לְחַוֵּת סְמוּךְ לְאָבִיו, שָׂאֵם וְקִצּוּף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאֵל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבַר אֶל שְׂאֵל שְׂאֵל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אִמְרוֹ מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָר בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עָרֹן לֹא מָבֵל לְקִרְיָו: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִ לַחֹדֶשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאֵל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תְּמוֹל אֶל־הַלְחָם גַּם־הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָה, הִנֵּה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם חַלּוּפִי: כח וַנִּשְׁעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאֵל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעַמְדֵי רְשׁוּת לְלַבֵּת עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי גָּא מִן לִי רְשׁוּת לְלַבֵּת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה זָבַחִי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוָּה לִי אָחִי וְאָחִי הַגְּדוֹל צִוָּה עָלַי לְהִיּוֹת שָׂם. ל) בן געות המרדות, בנה של מעות המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחה בקטנותו ולא

עטרת מרים

לִלְכֵת, וְהָלַךְ לוֹ: לְוַחֲרָאָף שְׂאוּל־ בַּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲמָן הַמִּרְדּוֹת אִתָּהּ כַּאֲמֹד שְׂהִיא מוֹרְדֵת בְּרַצוֹנִי, כֵּן אִתָּהּ מוֹרְד בִּי לְאֹהֲבֵי מַה שְּׂאֲנִי שׁוֹנָא הִלְוֵא וַיְדַעְתִּי כִּי־בַחֲרָת אִתָּהּ לְכֹן כֵּן וַיִּשִׁי לְבִשְׁתָּךְ וּלְבִשְׁת עֲרוֹת אֲמֹד־ כִּי יֵאמְרוּ הַשׁוֹמְעִים שְׂאִתָּה אֹהֲבֵי אָדָם שְׂאֲנִי שׁוֹנָא, אִם כֵּן אִמְד־

כֵּן וְאֲמַד וְנָתַת: לֹא כִּי כִלְהִימִים אֲשֶׁר בְּיָשִׁי חֵי עַל־הַאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן לֹא תִתְקַבֵּם אִתָּהּ וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אִתּוֹ אֵלָי הוֹאִיל וְאִתָּה נָתַת לוֹ רִשׁוֹת לִלְכֵת כִּי כֵן מוֹת הוּא: לֹא וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־ שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מַה עָשָׂה אִם הִ' הַמְלִיכִי: לֹא וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיַּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כִלְהָ הִיא נָמַר דַּעְתּוֹ מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹא וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֹחַן בְּחַר־יָאָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לַחֲדָשׁ לָחֵם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד בְּרֹאוֹתָיו כִּי כִלְהָת אֵלָיו הִרְעָה וְעוֹד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו שְׂקָרָא כֵּן נַעֲמָן הַמִּרְדּוֹת: לֹא וַיְהִי בַּבֶּקֶר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד וַנֶּעַר קָמָן עִמּוֹ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רִץ מִצֵּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרְדֵת הַנֶּעַר רִץ אַחֲרֵי הַחֵץ הַרְאִשׁוֹן שְׂנִיָּהּ, וְכַעֲדוֹ רִץ, וְהוּא־יָרַה תְּחִלָּה הַשְּׁנִי לְהַעֲבֹרוֹ לְהִלָּאָה לַמִּסְבָּח וְהוּא הֶאֱבֹן הָאֵל: לוֹ וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם תְּחִלָּה אֲשֶׁר יָרַה יְהוֹנָתָן בְּרֹאוֹשֵׁיהָ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הִלְוֵא תְּחִלָּה אֲשֶׁר יָרַחְתִּי בְּאַחֲרֵיהָ הִיא מִמְּךָ וְהִלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוֹשֶׁה רִץ מִהֲרָה אַחֲרֵי הַשְּׂנִיָּה אֶל־תַּעֲמֹד בְּמִקוֹם הַרְאִשׁוֹה וַיִּלְקָט גַּעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הַרְאִשׁוֹה וְהַשְּׂנִיָּה וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאִמְרָה לֹא וַיִּדַּע מֵאִמְרָה מִחִסּוֹן הַנַּעֲשָׂה בִּירוֹת אֵלֵי הַחֲצִים אֶת־ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלְיָו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר פָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ אַרְצָה

שי למורא

קָבַל מוֹסַר בְּרֹאוֹי. (וַאֲמָרוּ רוֹ'ל, שֶׁשֶׁחֲטָפוּ כֵּן בְּנִימִין מִבְּנוֹת שִׁילָה שֶׁיֵּצֵאוּ לְחוּל בְּכַרְמִים, הִנֵּה שְׂאוּל בִּישָׁן וְלֹא רָצָה לְחַטֵּף, עַד שֶׁבָּאָה הִיא עֲצֻמָּה וְהַעֲזָה פְּנֵיהָ וְרָדְפָה אַחֲרָיו). כִּי בּוֹחֵר אִתָּהּ לְכֹן וַיִּשִׁי שְׂהוּא יִמְלֹךְ, לְבִשְׁתָּךְ, כְּשִׁישְׂמֵעוּ אַנְשֵׁים שְׂאִתָּה אֹהֲבֵי אָדָם שְׂאֲנִי

שׁוֹנָא, יֵאמְרוּ שְׂאִינְךָ כֵּן, וְזֶה יִהְיֶה לְבִשְׁתָּךְ. וּלְבִשְׁת עֲרוֹת אֲמֹד, וּלְבוֹשָׁה וְחַרְפָּה שֶׁל אֲמֹד. (לֹא) כִּי כִלְהָ הִיא, נִגְמָרָה הַהַחְלָמָה. (לֹא) אֵל דָּוִד, בְּשִׁבּוּל דָּוִד. כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו, וְגַם מִשׁוֹם שְׂאָבִיו הַכִּלִּים (בַּיּוֹם) אֶת יְהוֹנָתָן בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה. (לֹא) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע לוֹ דָּוִד. (לֹא) יָרַח תְּחִלָּה לְהַעֲבֹרוֹ, יָרַח הַחֵץ כִּכְחָ שֶׁיַּעֲבֹר אַחֲרֵי הָאֲבִיו. (מֵא) מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹ, מִקְרִיבָת מְקוֹם לְצַד הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאֲבִיו הָאֵל. אֶת רַעְהוֹ, עִם

וְהוּא צֹוֶה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאִרְאֶה אֶת־ אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלֹחַן הַמְּלָךְ: ל וַיַּחֲרָאָף שְׂאוּל־ בַּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲמָן הַמִּרְדּוֹת הִלְוֵא וַיְדַעְתִּי כִּי־ בַחֲרָת אִתָּהּ לְכֹן וַיִּשִׁי לְבִשְׁתָּךְ וּלְבִשְׁת עֲרוֹת אֲמֹד: לֹא כִּי כִלְהִימִים אֲשֶׁר בְּיָשִׁי חֵי עַל־הַאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אִתָּהּ וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אִתּוֹ אֵלָי

כִּי בְּנֵי־מוֹת הוּא: לֹא וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מַה עָשָׂה: לֹא וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיַּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כִלְהָ הִיא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹא וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֹחַן בְּחַר־יָאָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לָחֵם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לֹא וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָמָן עִמּוֹ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רִץ מִצֵּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרְדֵת הַנֶּעַר רִץ אַחֲרֵי הַחֵץ הַרְאִשׁוֹן שְׂנִיָּהּ, וְכַעֲדוֹ רִץ, וְהוּא־יָרַה תְּחִלָּה הַשְּׁנִי לְהַעֲבֹרוֹ לְהִלָּאָה לַמִּסְבָּח וְהוּא הֶאֱבֹן הָאֵל: לוֹ וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם תְּחִלָּה אֲשֶׁר יָרַה יְהוֹנָתָן בְּרֹאוֹשֵׁיהָ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הִלְוֵא תְּחִלָּה אֲשֶׁר יָרַחְתִּי בְּאַחֲרֵיהָ הִיא מִמְּךָ וְהִלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוֹשֶׁה רִץ מִהֲרָה אַחֲרֵי הַשְּׂנִיָּה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקָט גַּעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הַרְאִשׁוֹה וְהַשְּׂנִיָּה וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאִמְרָה אֶת־יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלְיָו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר פָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ אַרְצָה

לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר פָּא לָךְ לְמוֹת הַעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַגִּבּוֹ מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אֲבִיו הָאֵל וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ עַל פְּנֵי אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים וַיִּשְׁקֹוּ אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וַיִּכְבְּדוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הִתְהַלַּךְ קִשָּׁה לָחֵם הַפְּרִידָה רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל

רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה הרבה לכפות יותר מיהונתן: מכ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום ותשבעה אשר נשבענו שנינו נשבענו, ותזכר שנשבענו וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על השבעה. וישתחו שלש פעמים וישקו | איש אתרעהו ויכפו איש אתרעהו עד

דוד הגדיל: מכ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר ובין וביניך ובין ורעי ובין ורעי עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמוך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: ה'ה היום שבת קודש שעה 9 בבוקר 46 דקות 171 תלקים.
ראש חדש פסלו, ביום הראשון הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:18	16:20	17:07	17:09	16:40	16:42	9:42	9:40	8:48	8:45	8:13	8:10	6:14	6:09	באר שבע (ח)
17:15	16:09	17:04	17:06	16:39	16:41	9:43	9:40	8:49	8:46	8:13	8:10	6:16	6:11	חיפה (ח)
17:15	16:02	17:05	17:07	16:42	16:44	9:41	9:38	8:47	8:44	8:12	8:09	6:13	6:08	ירושלים (ח)
17:17	16:19	17:06	17:08	16:39	16:41	9:43	9:40	8:49	8:46	8:13	8:10	6:16	6:10	תל אביב (ח)
17:00	15:52	16:46	16:52	16:09	16:15	10:11	10:07	9:24	9:19	8:37	8:33	7:12	7:03	אוסטריה, וינה (ח)
21:02	19:59	20:49	20:42	20:18	20:12	10:43	10:43	9:29	9:30	8:44	8:47	5:56	6:00	אוסטריה, מלבורן (ק)
17:07	16:00	16:53	16:58	16:18	16:23	10:11	10:08	9:24	9:19	8:38	8:34	7:08	7:00	אוקראינה, אודסה (ח)
16:35	15:27	16:21	16:26	15:44	15:50	9:45	9:41	8:58	8:53	8:11	8:07	6:45	6:36	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:45	15:37	16:31	16:36	15:54	16:00	9:56	9:52	9:10	9:05	8:22	8:18	6:58	6:49	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:06	15:56	16:52	16:58	16:13	16:19	10:24	10:20	9:38	9:33	8:49	8:45	7:30	7:20	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:58	15:47	16:44	16:50	16:04	16:11	10:17	10:13	9:31	9:26	8:42	8:37	7:23	7:13	אוקראינה, קייב (ח)
17:35	16:32	17:22	17:27	16:50	16:55	10:37	10:33	9:48	9:44	9:04	9:00	7:31	7:23	איטליה, מילאנו (ח)
18:37	17:46	18:28	18:26	18:04	18:03	9:59	9:58	8:56	8:55	8:26	8:25	5:56	5:55	אקוואדור, קיטו (ח)
20:26	19:25	20:14	20:07	19:44	19:39	10:19	10:19	9:06	9:07	8:25	8:26	5:37	5:40	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:40	20:33	21:26	21:18	20:52	20:45	11:05	11:06	9:50	9:51	9:01	9:04	6:12	6:16	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:30	16:30	17:18	17:22	16:47	16:51	10:14	10:11	9:23	9:19	8:43	8:40	6:58	6:51	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:17	16:16	17:05	17:08	16:33	16:37	10:05	10:01	9:14	9:10	8:34	8:30	6:50	6:44	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:17	16:16	17:05	17:09	16:33	16:37	10:05	10:02	9:15	9:11	8:34	8:30	6:51	6:44	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:50	16:48	17:38	17:42	17:05	17:09	10:43	10:39	9:53	9:48	9:11	9:07	7:31	7:24	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:01	17:06	17:50	17:52	17:24	17:26	10:22	10:20	9:28	9:25	8:53	8:50	6:52	6:47	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:25	16:28	17:14	17:16	16:45	16:48	9:56	9:53	9:02	8:59	8:26	8:23	6:31	6:25	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:06	17:12	17:56	17:58	17:30	17:32	10:19	10:17	9:23	9:21	8:50	8:47	6:44	6:39	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:12	16:10	16:59	17:03	16:27	16:31	10:01	9:58	9:11	9:07	8:30	8:26	6:48	6:41	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:09	16:07	16:57	17:01	16:24	16:29	10:01	9:57	9:11	9:06	8:29	8:25	6:49	6:41	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:22	18:29	19:12	19:09	18:48	18:44	10:09	10:08	9:02	9:02	8:30	8:30	5:50	5:50	בוליביה, לה-פס (ח)
17:41	16:29	17:26	17:32	16:46	16:53	11:02	10:58	10:17	10:12	9:27	9:22	8:11	8:01	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:42	16:30	17:27	17:33	16:47	16:54	11:02	10:58	10:17	10:11	9:27	9:22	8:09	8:00	בלגיה, בריסל (ח)
19:11	18:20	19:00	18:56	18:39	18:34	9:39	9:39	8:30	8:30	7:55	7:56	5:12	5:13	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:57	18:02	18:47	18:42	18:21	18:17	9:28	9:27	8:19	8:19	7:44	7:45	5:01	5:03	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:58	15:51	16:43	16:49	16:04	16:12	10:21	10:17	9:36	9:30	8:45	8:40	7:30	7:20	בריטניה, לונדון (ח)
17:01	15:49	16:45	16:52	16:03	16:11	10:32	10:28	9:49	9:43	8:55	8:50	7:47	7:36	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:02	15:49	16:46	16:53	16:06	16:14	10:28	10:24	9:44	9:38	8:52	8:47	7:40	7:30	גרמניה, ברלין (ח)
17:27	16:16	17:12	17:18	16:33	16:40	10:44	10:40	9:58	9:53	9:09	9:05	7:49	7:40	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:17	18:28	19:06	19:02	18:46	18:42	9:38	9:38	8:29	8:29	7:52	7:53	5:08	5:09	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:41	18:24	18:25	17:59	18:00	10:33	10:31	9:35	9:33	9:03	9:01	6:50	6:46	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:38	18:21	18:21	17:56	17:57	10:29	10:27	9:31	9:28	8:59	8:57	6:45	6:42	הודו, פונה (ח)
16:51	15:44	16:37	16:42	16:01	16:07	9:59	9:55	9:12	9:07	8:26	8:21	6:58	6:50	הונגריה, בודפשט (ח)
17:21	16:19	17:09	17:13	16:37	16:41	10:09	10:06	9:19	9:15	8:38	8:35	6:56	6:49	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:51	16:52	17:40	17:43	17:09	17:13	10:32	10:29	9:40	9:36	9:01	8:58	7:13	7:07	יוון, אתונה (ח)
17:13	16:06	16:59	17:05	16:23	16:29	10:20	10:16	9:32	9:27	8:46	8:42	7:18	7:09	מולדובה, קישינב (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים				שקיעה				סוף זמן תפילה				סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש		א		ש		א		ש		א		ש		א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
18:30	17:38	18:21	18:21	17:56	17:57	10:31	10:28	9:33	9:30	9:01	8:59	6:48	6:44	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)						
20:43	19:29	20:27	20:17	19:49	19:40	9:45	9:46	8:27	8:30	7:31	7:36	4:43	4:49	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)						
17:46	16:52	17:36	17:38	17:09	17:11	10:03	10:01	9:08	9:05	8:34	8:31	6:30	6:25	נפאל, קטמנדו (ח)						
19:25	18:34	19:16	19:14	18:52	18:51	10:50	10:49	9:48	9:46	9:17	9:16	6:49	6:47	סינגפור, סינגפור (ח)						
16:32	15:18	16:16	16:23	15:35	15:43	9:57	9:53	9:13	9:07	8:21	8:16	7:08	6:58	פולין, ורשא (ח)						
18:50	17:58	18:40	18:37	18:16	18:13	9:47	9:46	8:42	8:41	8:10	8:10	5:33	5:33	פרו, לימה (ח)						
17:52	16:46	17:38	17:43	17:03	17:09	10:54	10:51	10:06	10:01	9:22	9:17	7:50	7:42	צרפת, ליאון (ח)						
17:55	16:48	17:41	17:46	17:05	17:11	11:08	11:04	10:21	10:16	9:34	9:29	8:10	8:01	צרפת, פריז (ח)						
18:12	17:21	18:03	18:02	17:39	17:38	9:44	9:42	8:42	8:41	8:12	8:11	5:46	5:44	קולומביה, בוגוטה (ח)						
17:33	16:32	17:20	17:24	16:49	16:54	10:29	10:26	9:40	9:35	8:57	8:53	7:20	7:13	קנדה, טורונטו (ח)						
17:06	16:02	16:52	16:57	16:19	16:24	10:08	10:04	9:19	9:15	8:35	8:31	7:03	6:55	קנדה, מונטריאול (ח)						
17:17	16:19	17:06	17:08	16:37	16:40	9:50	9:47	8:57	8:53	8:20	8:17	6:26	6:20	קפריסין, לרנקה (ח)						
17:45	16:27	17:28	17:36	16:44	16:52	11:21	11:17	10:39	10:33	9:43	9:38	8:40	8:29	רוסיה, ליובאוויטש (ח)						
17:15	16:00	16:58	17:06	16:16	16:25	10:56	10:51	10:15	10:08	9:17	9:12	8:18	8:06	רוסיה, מוסקבה (ח)						
17:29	16:22	17:15	17:21	16:39	16:45	10:36	10:32	9:49	9:44	9:03	8:59	7:35	7:26	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)						
17:33	16:31	17:20	17:25	16:48	16:54	10:41	10:37	9:54	9:49	9:08	9:03	7:40	7:31	שווייץ, ציריך (ח)						
18:21	17:29	18:11	18:11	17:47	17:48	10:10	10:08	9:11	9:08	8:40	8:38	6:21	6:18	תאילנד, בנגקוק (ח)						

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועודיות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00452
16/11/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7